

BIBLIOTECA FACULTĂȚII
de
Limba și literatura română

Cota 15325

Inventar 27181

ION DIACONU
ȚINUTUL VRANCEI

Etnografie — Folclor — Dialectologie

IV

Miorița

Coperta: *Silvia și Mircea Munteșcu*

ION DIACONU

ȚINUTUL VRANCEI

ETNOGRAFIE – FOLCLOR – DIALECTOLOGIE

MIORIȚA

IV

Ediție îngrijită și studiu introductiv
de
PAULA DIACONU BĂLAN

BIBLIOTECA INSTITUTULUI DE LINGVISTICĂ
INTERES CARTEI N. 27121

EDITURA MINERVA

București, 1989

TEXTE

ISBN 973-21-0080-X
ISBN 973-21-0081-8

BALADE

NIORIȚA

MCLVI₁₄

- Mioriți lai,
Lai, bicălai,
Di trii' zili-ncăși
Gurița nu-ț tași;
5 Ori ieș' bolnăvțoari,
Ori iarba nu-ț plăși,
Ori apa nu-ți buni,
Or' tu ieș' nebuni?
— Stăpîni, stăpîni,
10 Nu sin' nebuni;
Apa n-i buni,
Nița iarba-m' plăși,
Îo nu sim' bolnăvțoari:
S-a vorbitu, s-a sfătuitu
15 Bațul uñgurjanu
Și cu sel vrăñșjanu —
Ci aț oț măi multi,
Mindri și curnuti —
Vrja si ti omțari
20 La apus di sțari.
— Oiți birsani,
Di ieș' năzdrăvani:
Di m-a omori,
Si-ț spuț si mă-ñgroapi
25 Aițja, aproapi,
Îñ stîna di oi,
Si hiu tot cu voi;
Și din dosu stîni
Uni-ñ zac și cini.
30 Cinli sel măi indrăznet
Și măi bărbățal
Și mă-ñgroapi-n dosu stîni
Uni zac și cini...
Fluierașu neț sel fluieraș

35 Si ni-l pui-n̄ sel pältioraş;
Vintu, cîn' ni-a bati,
Iel ni-a cinta,
Oili ni s-or strînzî,
Pi mini m-or plînzî

40 Cu lăcrînî di sînzi.

De-isja nu măi ştiu. İeram mititej, şi cintam
cinticu ista: di zăşi, di uñspreşi anj. Da acuma-l
măi ştiu? L-am auzit şi io di la părinţi niî, di
la oaminî bătrînî.

(11.XI.1967). Rêghju-Żghjâburj —
— Mărija Gălăţanu, 70.

MCLVII₁₁₂

Io dim părinţ l-am apucat cinticu ista: ij
di cîn' lumia şi pămîntu! L-am auzi' di la tata-
moşu űcu; l-am auzi' cintin': ni cinta nouî.
Radu Bărcu-l kema. Ă, hă-ă, da nu măi űi
5 minti di cîn' ij mort: di vo şajzăş di anj. İl cinta
ghini pi pojanî. Măi cinta şi mama, sāraca:

— Nioriűi lai,

Lai, bucălai,

Di trij zili-n̄coaşî

10 Gura nu-s măi taşi.

Orij ieş' bolnăghioari,

Drăguűi miqari?

— Stăpini, stăpini,

Stăpinaş ca tini:

15 Pi nimnîa cu ghini... (sic!)

Di trij zili-n̄coaşî

Gura nu-nî măi taşi

Ci aî doî şjobjănaş:

La apus di sqari

20 Si ni ti omqari,

Ci aî oî măi multi,

Şi caî învătaş,

Şi cinî ca bărbat;

Şi si ni ti-n̄groapi

25 To' din dosu stini,

Uni zac şi cinî.

— Nioriűi lai,

Lai, bucălai,

Io tî-oî ruga:

30 Tu si má disgrokî,
Şi si mă îngrokî
În struűga oilor,
În zjocu űeilor,
În zburdu niqarilor.

35 La cap si-nî puî:

Flujeraş di osu

În şjâl pältior

Cu frunza mărunti,

Cu umbra rătundî;

40 Si-nî puî flujeraş di osu,

Si-nî cinti dujosu;

Flujeraş di fagu,

Si cinti cu dragu;

Flujeraş di sócru,

46 Si cinti cu focu.

O majci bătrini

C-uñ cair di linî,

Di linî di cănilî,

Din drugî-ndrugînd,

50 Di mini-ntrebînd:

„N-aî văzu' pi trij şjobjănaş

Cu trij turmi di oî?...
Pi Tutóva-n̄ sus

Multi oî s-a dus:

55 Trij turmi di oî,

Cu trij şjobjănej...“

Spuni mă-sa:

— Nu l-aî cunoscut?

Feűşoara luî:

60 Spuma laptiluj;

Okişori luî:

Doî muri cqapti —

Cqapti la pămînt,

Njăzjuñsî di vînt;

65 Cqapti la răcqari,

Njăzjuñsî di soari —

Mustăşjoara luî:

Skicu griuluj;

Perişoru luî:

70 Pana corbuluj...
Dipi cuñ si vedî, -a-ntrebat:

— Da di videt

Pi măicuűa mja,

Si nu-î spuniű;

- 75 Sî spuniț cî m-am înșurat
Pisti șel plai,
C-o fatî di crai...
Și la nunta mja
Șoarili și luna
- 80 Nî-a ținu' cununa;
În loc di lăutari
Cînta douî păsiri marî...
Săracu, sî nu prișjapî mă-sa cî l-a omorît...
Atîta-î tot! Nișî-uî cîntic nu-î ca ista frumos:
85 sî cîntî preluîgat. Cu ghers ghini-așa:
Pi Tutova-î sus
Multi oi s-a dus...
Ș-o măicuți bătrîni
Tocmai mai pi urmî...
90 Aî zîs jo așa, -î cîntari; da sî-l puî to' ca
la-nșeput: așa-î socotîjala lui.

(26.X.1967), Réghju-Vâlja Mîlcovului -
- Iqana Vlâjcu, 71.

MCLVIII¹

- Nîoriți lai,
Lai, bucălai,
Di triî zîli-îcșasi
Gura nu-s măi tași;
5 Or jarba nu-ț plasi,
Orî jeș' bolnăghioari,
Drăguți miqari?
- Stăpîni, stăpîni,
Stăpînaș ca tîni:
10 Pi nimnja cu ghini..
Di triî zîli-îcșasi
Gura nu-î măi tași;
Nîî jarba-m' plasi,
Și gura-n' tași.
15 Da vorba dî-asarî
Și dî-alaltisari
Așeja nu-m' plasi;
Cî ai doi șjîobănaș:
La apus di șqari

¹ În experiment text. II a fost notat la o oră după MCLXVI
(v. nota crit. 142).

- 20 Să nî ti omqari,
Cî ai oi măi multi,
Și cai învâtaț,
Și cîni ca bărbat;
Și sî nî ti-îgroapi
- 25 To' din dosu stîni,
Uni zac și cîni.
- Nîoriți lai,
Lai, bucălai,
Io țî-oi ruga:
30 Îej m-or omorî,
Și m-or îngropa.
Tu sî mă dizgrokî,
Și sî mă îngrokî
În struîga oilor,
35 În zjocu îeilor,
În zbîrdu niqarilor.
Și la cap sî-î puî:
Fluieraș di osu
În șel pătior
40 Cu fruîza măruntî,
Cu umbra rătundî.
Sî-î puî fluieraș di osu,
Sî-î cînti dujosu;
Fluieraș di fagu,
45 Sî cînti cu dragu;
Fluieraș di sócru,
Sî cînti cu focu.
Întriabi maicî-sa di iel acu:
Pi Tutova-î sus
50 Multi oi s-a dus...
O maicî bătrîni
C-uî cair di linî,
Di linî di cînîli,
Din drugî-ndrugînd,
55 Di mini-ntrebînd:
„N-ai văzu' pi triî șjîobănaș
Cu triî turmi di oi? ...
Pi Tutova-î sus
Multi oi s-a dus:
60 Triî turmi di oi,
Cu triî șjîobănei...
- Nu l-ai cunoscut?
Fețișqara lui:
Spuma laptiluj;

- 65 Okişori lui:
 Două muri cõapti —
 Cõapti la pãmînt,
 Njãzjuñsî di vînt;
 Cõapti la rãcõari,
 70 Njãzjuñsî di sõari —
 Mustãşioara lui:
 Skicu griului;
 Perişoru lui:
 Pana corbuluj...
 75 — Da di videtj
 Pi mãicuţa mja,
 Sî nu-î spuniţ;
 Sî spuniţ cî m-am însurat
 Pisti şel plaj,
 80 C-o fatî di craj:
 Şi la nunta mia
 Şoarili şî cu luna
 Nj-a ţinu' cununa;
 În loc di lãutarj
 85 Cinta douj pãsirj marj.

(26.X.1967) — Aceeaşi.

MCLIX₁₄₃

- Nioriţî lai,
 Lai, bucãlai,
 Cu lina ţigai,
 Di trij zili-ñcõaşi
 5 Gura nu-ţ mãj taşi;
 Qari şî nu-ţ plaşi:
 Apa dipi Prûtu,
 Sarja dim burdufu,
 Iarba dipi cimpu?
 10 — Stãpîni, stãpîni,
 Tõati njî-am placu;
 Da mi s-a vorbitu
 Şij doj veri mãj marj
 La apus di sõari
 15 Sî mi ti omõari,
 Şi sî mi ti-ñgroapi
 Tõ' din dosu stîni
 Uni-ñ zac şî cîni.
 — Dacî m-a omorî,

- 20 Sî mã-ñgroapi din dosu stîni
 Uni zac şî cîni.
 Flujeraşu ñeu
 Si-l pui-ntr-um pãltior;
 Vintu, cin' nj-a bati,
 25 Flujeraş nj-a zîsi,
 Oili s-or strîñzi,
 Pi mini m-or plîñzi
 Cu lacrim' di siñzi.
 Acuma si-ntõarşi mã-sa, dipi şî-a pus uñ cair
 îñ furci:
 30 Diñ furcî torsja (...-ndruga.)
 Şi diñ gurî-ntreba:
 — N-aţ vãzut un nant şjõbãnel?
 Oki lui:
 35 Mura cîmpuluj;
 Mustãşioara lui:
 Skicu griului;
 Perişoru lui:
 Pana corbuluj;
 40 Feţişõara lui:
 Spuma laptiluj...

Apãj cum o mintuim? Am ujtat-o... Parc-am
 avu' griza asta? Dac-aş h'i-avu' griza asta,
 o-ñvãtam!... Da nu ştiu cum j-a zis mã-sa:

- 45 j-a spus cî s-a-ñsurat; şî
 Crãjasa lui:
 Stjãua şerului...
 Nu ştiu cum j-a zis, cuñ spunj-acolu: ci
 L-a-ñgropat
 50 Din dosu stîni,
 Uni zac cîni...
 Crãjasa lui ij
 Sapa şî lopata...
 Mãj iestj şî-ñ alfelju; da şini ştii? Jo dacî
 nu ştiu!...

(14.XI.1967), Rêghju-Şindilãri-Põjniţa —
 Sãnda Ursõju, 72.

MCLX¹

— Nioriţî lai,
 Lai, bucãlai,

¹ În experiment text. II a fost notat la o orã dupã MCLIX (v. nota crit. 143).

Cu lina țigai,
 Di trii zili-ñcqași
 5 Gura nu-ț măi tași;
 Qari și nu-ț plasi:
 Apa dipi Prútu,
 Sarja dim burdufu,
 Iarba dipi cîmpu?
 10 — Stăpîni, stăpîni,
 Tqati nija-m' placu;
 Da mi s-a vorbitu
 Sij doj veri măi mari
 La apus di șari
 15 Si mi ti omqari,
 Și si mi ti-ñgroapi
 To' din dosu stîni
 Uni-ñ zac și cîni.
 — Mioriți lai,
 20 Lai, bucălai,
 Di m-or omori,
 Voi m-aț îngropa
 To' din dosu stîni,
 Uni-m' zac și cîni.
 25 Flușerașu neș
 L-aț puni-ntr-um pältior:
 Nant și rățezatu,
 Cu virfu plecatu;
 Vintu, cin' nja-bati,
 30 Flușeraș nja-ziși,
 Oili s-or strînzî,
 Pi mini m-or plînzî
 Cu lacrim' di sînzî.
 Daci l-a omorit, mă-sa a-ntrebat di țel. Iel
 35 a zis si nu-ș spui mă-si ci l-a omorit; si-ș spui ci
 — M-am însurat
 C-o fati di crai,
 Pi gurî di raj...
 Pi-o gurî di raj...
 40 Adicî: s-a dus pi diñcolu...
 Lăutari mja-fost...
 Da nu știș sîni... Nu știș: nașu ja-fost
 Sapa și lopata...
 — Pasirili m-a çiripit...
 45 Am avut lăutariș pasirli șeruluș...
 Șarili și luna
 Ja-ș tinu' cununa...

A luat o fati di crai
 Pi-o gurî di raj...
 50 Nuntaș: ja-fos' pältinași...
 Nu măi știș, mamî! Am auzit-o di la tata
 neș: șetja tata pi carti; și jo am băgat-o la ureki.
 Avja okelariș, ș-o șetja, colu:
 — Mioriți lai,
 55 Lai, bucălai...
 Șetia, colu... L-am asculta', cînticu ista,
 Nioriș, și di la tata-moșu Pogán. Pi tata-moșu
 neș și pi tata neș tot Cristja-l kema. Iera un om
 bun; ci cu țel trăjam la dijal. Avjam mamî di-a
 60 doilja: m-alungá; și mă dușjam la țel, și stam cu
 țel acolu. Sara, țel cînta diñ gurî, ca uñkeșu...
 Jo ascultañ la țel, ca un copkil, acolu...
 Di la lăutariș? Nu!! Nu l-am auzit di la lău-
 tariș!

(14.XI.1967), Réghju-Șindrilári-Pójnița
 — Aceeși.

MCLXI₁₄₄

— Nioriți lai,
 Lai, bucălai,
 Di trii zili-ñcqași
 Gura nu-ț măi tași;
 5 Ori iarba nu-ț plasi,
 Ori sarja dim burdufu,
 Ori apa diñ uluși?
 — Șjobánaș ca tini
 Nu-ș in draga lumi!...
 10 Șej doj șjobánaș —
 Unu, uñgurjanu;
 Și unu, vrăñșjanu —
 Mi s-a vorbit
 Si ni ti omqari,
 15 Și si ni ti-ñgroapi
 To' din dosu stîni,
 Uni zac toț cîni.
 — Mioriți lai,
 Lai, bucălai,
 20 Si li spuș:
 Di m-or omori,
 Si mă-ñgroapi

În zjocu miqarilor,
Și-ñ zburdu meilor.

- 25 De-î vidja o babi bătrîni
Diñ guri-ntrebin',
Dim minî-ndrugîn',
Tot si-î spuî;
Ci m-a omorit
30 Șii doj șjobănaș...
Ci nî-a fos' nuntaș
Braz și păltinaș;
Nî-a ținu' cununa
Șqarili și luna...

- 35 Îl cînta uñ ghet om bătrîn; il kema Toadir
Drăguș: bătrîn, sâracu! Îl cînta pi la vesălii.
Toati lumja spunja: „Îi om bun”. Îl lua si cînti,
ci-î iera drag luî si cînti. Nu țera om di daravéli:
țera om bun. Îi dimul' di cîn' l-am auzî: is anî
40 di-atuñși! Aghia-l țiu minti: nu țera nant șini
știi și; țera di nêlzoc, așa. Avja păru mari:
atuñșja nu si tundja ca acu. Acu partița tinerjascî
zîși: „Ieș' bătrîn, nu știî și vorghești pi lumi!”
Îi luñg cînticu; da pi sârîțj-aș-a-l spuî. Io an
45 fos' o fimej-aș-a: numa-m munc-am trăit. N-am
prja fos' șqoasi-n lumi: am stat măj mult acasî.
Cîn' ti pos' dușj pi la vesălii, măj auz. Da ti dușj
cîn' aî nădezdî-acasî; aî o ghiti, aî șeva; n-o
poț lăsa siñguri.

(15.XI.1967), Réghju-Scorúș — Stâna
Bežánárju, 73.

MCLXII¹

- Nioriți lai,
Lai, bucălai,
Di trij zili-ñcșasi
Gura nu-ț măj tași;
5 Orî țarba nu-ț plași,
Orî sarja dim burdufu,
Orî apa diñ uluși?
— Șjobănaș ca tini
Nu-î in draga lumi!...

¹ În experiment text. II a fost notat la două ore după MCLXI
(v. nota crit. 144).

- 10 Sii doj șjobănaș —
Unu, uñgurianu
Și unu, vrănșjanu —
Mi s-a vorbit
Si ni ti omqari,
15 Și si ni ti-ñgroqapi
To' din dosu stîni,
Uni zac toț cini.
— Mioriți lai,
Lai, bucălai,
20 Si li spuî:
Di m-or omori,
Si mă-ñgroqapi
În zjocu miqarilor,
Și-ñ zburdu meilor.
25 Fluțerașu luî (sic!)
Si-l pui-ñ crañga braduluî di sus;
Vintu, cin' a bati,
Fluțerașu-a cînta,
Oili s-or strîñzi,
30 Pi mini m-or plîñzi
Cu lacrimj di siñzi.
De-î vidja o babi bătrîni
Din guri-ntrebin',
Dim minî-ndrugîn':
35 „Nu cumva aț văzut
Fișjorașu neș?
Mustășjoara luî:
Spicu griuluî;
Perișoru luî;
40 Pana corbuluî;
Okișori luî;
Mura cimpuluî;
Fețîșqara luî;
Spuma laptiluî”,
45 Tot si-î spuî:
Ci m-a omorit
Șii doj șjobănaș;
Ci nî-a fos' nuntaș
Braz și păltinaș;
50 Nî-a ținu' cununa
Șqarili și luna.

(15.XI.1967) — Aceeași.

BIBLIOTECA INSTITUTULUI DE LINGVISTICA
INVENTAR CĂRȚI NR. 27181

Io ań crescut la um bojer. Iera-ń Odobéşti.
Avjań ghiti şi oi; la oi ıeram ıeu. Ieram tinır:
nu făcusım armata. Piń triıspresi ıeram acolu.
Di-acolu-ań făcut armata. Dipi şı-am vini' diń
5 armat-ań fost iń sat, başju. Stina avja pin la
trii suti di oi, ci ıera ıemaşu-aişja. Iera ıemaşu
prost, şi nu putjam puni multi oi iń cird. Aista
ni-a fost ıemaşu-ntodjauna....

Nioriţa-ı dim bătrıni. Io di uni ıera s-o ştiu?
10 Carti? Nu ştiu! *Nioriţa* o ştiu puţin: am uıtat-o.
Pornjala o ştiu, cin' pornes' la cımp cu nişarili:

— Nioriţi lai,
Nu vă plási ıarba dipi cımp,
Şi sarja dim burduf,

15 Şi apa diń uluc?

Di-acolja Dumnezău cu ja! Nu măi ţiu
minti...

— Nioriţi lai,
Lai, bucălai,

20 ıarba nu-ţ măi plási,
Sarja dim burduf,
Apa diń uluc?...

Ij di la bătrıni. O zısi şi viorári şeja cari cinti.
Io atita o ştiu.

(27.X.1967), Réghju-Vália Réghjului —
Ion Bircu, 74.

MCLXIV¹⁴⁵

— Nioriţi lai, lai,
Cu lina plávai...
Di trij zili-ńçoási
Guriţa nu-ţ măi taşi;
5 Nu ştiu şı nu-ţ măi plási:
ıarba dipi cımp,
Sau apa diń uluc?
— ıarba-m' plási,
Apa-m' plási;
10 Di trij zili-ńçoási...
Asari, la luńini,
S-a sfătuit şı ti omşari
Crăjovjanu şi uńgurjanu...

Moldovjanu-a fos' stăpinu oi; pi moldovjan
15 a vru' sı-l omşari.

— Daci m-ar omori,
Flujeraşu ńeu sı ni-l ińgropaţ
Iń struńga oilor,
Iń zjocu ńeilor.

20 Daci m-ar omori...
Vıntu, cin' a sufla,
Flujeraşu-a cinta,
Oili s-or strińzi,
Şi m-or plıńzi

25 Cu lăcrıńi di sıńzi.

*Nioriţ-am auzıt-o la băieţi cari cinta, ci sı
duc dipi ghiti. Da am auzıt, aşa, diń feti. Da cari
l-am auzıt ıo-ntăi, a murit. Iera fetişşar, -aşa,
to' di-o sami. Ia cinta cu vorbi şi cu glas...
30 Di la vuń uńkeş n-am auzıt-o; nisi di la lăutarj...
Io mă duşjań cu ja, cu ghitili, la păşuni, pi pojanı.
Ia cinta frumos, ci ıera măi mărişşari ca mini.*

(26.X.1967), Réghju, Vália-Milcovului —
Işana Mocănu, 76.

MCLXV¹

— Nioriţi lai, lai,

Cu lina plávai,
Di trij zili-ńçoási
Guriţa nu-ţ măi taşi;

5 Nu ştiu şı nu-ţ măi plási:

ıarba dipi cımp,
Sau apa diń uluc?

— ıarba-m' plási,
Apa-m' plási;

10 Di trij zili-ńçoási
Asari, la luńini,
S-a sfătuit sı ti omşari
Crăjovjanu şi uńgurjanu.

— Daci m-ar omori,

15 Sı mă-ńgroşapi-ń struńga oilor,
Iń zjocu ńeilor.
Flujeraşu ńeu

¹ În experiment text. II a fost notat la o jumătate de oră
după MCLXIV (v. nota crit. 145).

- Si ńi-l puniř iń řel páltior;
 Vintu-a sufla,
 20 Fluřerařu-a cńta,
 Oili s-or strńńzi,
 ři m-or plńńzi
 Cu lăcrinđ di sińńzi.

(26.X.1967) — Aceeaři.

MCLXVI₁₄₆

- ńioriti lai,
 Lai, bucalai,
 Di trii zili-ńcoři
 Gura nu-ř măi taři;
 5 ři ađ di nu-ř plaři?
 Ori řeř năzdrăvani,
 Ori řarba nu-ř plaři,
 Ori apa nu-ř plaři?
 — Ťoati řelja-m' plaři:
 10 Mi s-a auzit
 C-a ři ti omřari,
 ři ři ti-ńgroapi
 ńń struńga oilor,
 ńń zburdu ńeilor,
 15 ńm bătăja berbeřilor...
 A řărit unu uńguriń ři unu vrăńřian...
 Ařel uńguriń
 ři cu-ařel vrăńřian
 Ii s-a vorghit
 20 Ca ři ti omřari
 ři ři ti-ńgroapi
 Din dosu řtini
 Uni zac cini.
 ři řel moldovian a spus ři-l ńńgroapi
 25 Din dosu řtini
 Uni zac cini.
 Ařija dođ a spus ci ři-l ńńgroapi
 ńń struńga oilor,
 ńm bătăja berbeřilor...
 30 pentru ci řel a fos' řjoban bun...
 La cap ři-ř pui:
 Fluřerař di os,
 Mul' ziři duřos;
 Fluřerař di fagu,

- 35 Mul' ziři cu dragu...
 Ziři-ařa: ci mă-sa l-a căutat, ř-a-ntrebat pi
 mioriři:

- N-ađ văzut uń řjoban:
 Nant ři... páltinař... (sic!)
 Perişoru lui:
 40 Pana corbului;
 Okişori lui:
 Mura cimpului —
 Căpti la răcçari,
 ńjăzjuńři di řari —
 45 Mustăřjoara lui:
 Spicu griului... .

I-a spus mioriřa tot mă-ři. Cu mioriřa a vorbit řjobanu:

- Di cumva a-ntreba mama mja,
 ři-ř spui ci m-am ńnsurat
 50 C-o fati di crai...
 Nu řtiu cum măi ziři-aři... diń rađ... Nu
 l-ań cńtat řo'a ři h'ii triizăř-patruzăř di ańi!
 Mă duřiam la uń uńkeř -- il kema Ťoadir Drăguř.
 Iel řera di vo řaptizăř di ańi; ři iel cńta ńiorita
 55 asta; ři di la iel am ńvătat řeu. řera um bătrń.
 Ařia řăru cum purta bătrńi. Mă duřiam la iel,
 la Pařti, cin' ni duřiań cu pařci: la cumătru;
 ci iel řera bun cu noi. Iel ziřia: „Hađ, cumetriři,
 ři cńtam pi ńiorita“! Iel cńta frumos diń
 60 guri; ři io to' diń guri. Ci nu řera atunři řigani
 lăutari mult: řera di-řija, ařa, măi slaghi... Ii
 măi compunja, ařa. Da ńiorita n-o putja ii
 compuni. ńiři nu řtija řigani. Aista řera cńtic
 65 ři noi. Daci řeram tiniri, ńvătam: řeti-ařa, řeti-
 ařa... Ařa l-an diprins: cńtam dipi řel, dipi
 cumătru Ťoadir. ři lui ii plăřja ři cńti cu mini.
 řeu řeram cu omu ńeu, ři mă duřiam pi-acolu,
 pi la iel. Trăja la đjal.

(14.XI.1967), Rėghiu-Poiniřa — Sănda
 Cozănu, 77.

MCLXVII₁₄₇

Di cin' řeram tiniri, am măi auzit-o? Ań fos' tari
 năcăřiti: ńi-a murit uńkeřu; la dođi săptăminđ dipi
 nuntı, mama; apăđ băřeti: am patru morř. Numa pă-

cătqasa asta oam în vjați: îi mutî și surdî. Iera di
5 doj anî cîn' a surzît a pocnit o armî-n casî, ș-a
surzît ș-a muțit! Acu-î di-aprōapi sînzăsî di
anî...

— Nioriți, niqari,
Di trii zili-nicoasi
10 Gurița nu-ț tași;
Nu știu: apa diñ uluc,
Sau iarba dipi cimp,
Sau tărița diñ gluguți?...

— Toati-m' plac:
15 Și apa-m' plasi,
Și iarba-m' plasi,
Și tărița-m' plasi.
Da numa nu-m' plasi

Doiî cuvintî-a șjōbăneilor:

20 Iera doj șjōbănej... Di cîn' n-am măi auzît-o
jeu! Di cîn' jeram fatî la tēja: poati sî h'ii
șajzās di anî; măi ghini!...

— Sel vrănsjan
Și cu sel moldovjan

25 La apus di șari
Vor sî ni tî-omqari,
Cî aî oî măi multi,
Mîndri și cornuti.

— Oitî birsanî,
30 Di jeș' năzdrăvanî:
Pi mini, di m-or omori,
Sî nu mă-ngrōapi-n dosu stîni
Uni zac și cîni;
Sî mă-ngrōapi-n struŋga oilor,

35 Sî fiu to' cu voj...
Flujeraș di osu,
Mul' zîsi dujosu;
Flujeraș di fagu,
Mul' zîsi cu dragu;

40 Flujeraș di sócru,
Mul' zîsi cu focu...
Flujerașu ŋeu
Sî ni-l pui la cap...
Oili s-or strînzi,

45 Pi mini m-or plînzi
Cu lacriŋî di sînzi.

De-îșja nu măi știu: pin-aișja a fost! O măi
h'i, n-o măi h'i, nu măi țîi minti...

Țiu jo minti di un' l-am auzît?! Di cîn' jeram
io fatî, aprōapi șaptizăsî di anî... Diñ feti, di
50 la feti: măi țîi jo minti și fat-a h'i fos'? Ca fetili:
cu ghitili pi pojanî, aș; țîi minti cum a h'i fost?
Am fost-acolu-ntr-um munti; auzan numa huhu-
rézi cîntin', și lupki cum urla. N-avjañ veșinî,
ca s-auz cîntinî. Iera numa fetili cu vașili. Cînta,
55 aș, pi pojanî vara... Di la vuñ unkeș? N-am
auzît! Lăutari? Acolu vinja lăutari, în djalu
Răiúțului? N-am auzi' Niorița di la lăutari;
numa di la feti-am auzît-o. Bași? Nu umbla
oili pi-acolu.

60 Fetili cînta și vorbili, și glasu. Añ cîntat cîn'
jerañ fatî; da acu nu măi cînt! Di cîn' am auzi'
cî ghiî dumneta la mini, mereu m-añ gîndit:
di unî a h'i, di uni s-a h'i rupt Niorița? Pi urmî
ni-am adus amintî-aș; citî-oljaci, citî-oljaci. Acu-s
65 răgușiti rău, și nu poșiu cînta diñ guri. Da aldat-oj
vidja jo...

(14.XI.1967), Réghju-Póinița — Niácsa
Gogonél, 78.

MCLXVIII₁₄₈

Pi-um piçjor di plaj,
Pi-o guri di raj...

Iatî, iasî-n cali,
Iatî, iasî-n vali

5 Trii turmî di ŋej
Cu trii çjōbănej:

Unu-î uŋgurijan,
Unu-î vrănsjan,
Și unu-î moldovjan.

10 Mări cî si vorbirî
Și si sfătuirî vrănsjanu și cu uŋgurijanu

Ca sî mi-l omqari
La apus di șari,
Cî arî oî măi mîndri,

15 Mîndri și cornuti,
Caî măi învâtaț,
Și cîni măi bărbaț...

Io n-o știu diñ șetanija vōastri!...¹

¹ Apostrofă către unul dintre feciorii bătrînei, de față la archetă
cînd i-a spus că a uitat-o, și nu o „zîsi ca-ñ carti“, cum i-a citit-o
el pe cînd era în școală, dar și ciobănaș la stîna bătrînei.

- Oîți, lăiți,
 20 Cu lina plăviți,
 Di trii zili-ñcoasi
 Gura nu-ț măi tași;
 Oari iarba nu-ț plași,
 Or' apa diñ uluc,
 25 Or' sarja dim burdufu?
 — Stăpini, stăpini,
 Stăpinaș ca tini...
 Tqati sim' buni;
 Dar s-a sfătuit vrăñșjanu și cu uñgurjanu
 30 Ca si ti omqari
 La apus di sqari,
 Și si ti-ñgroqapi-n dosu stini,
 Și nu ti-auzi cini.
 Și la cap si-ț pui:
 35 Fluieraș di fagu,
 Mul' zisi cu dragu;
 Fluieraș di sócru,
 Mul' zisi cu focu;
 — Di te-ı întilni
 40 Cu măicuța mja,
 Si-ı spuı curat ș-ativărat:
 Ci m-am înșurat
 C-o mindri crăjasi
 A lumi mirjasi;
 45 Și la nunta mja
 A căzut o stja;
 Și ni-a fos' cunún (sic!)
 Sqarili și luna;
 Și ni-a fos' nuntaș
 50 Braz și páltinaș.

Da jeran di șapți ani la părinți niı cın' am
 auzit-o! Am auzit-o așa: o șetja băjeți pi carti,
 spunind-o. Da am auzit-o și di la părinți niı.
 Iel, uñkeșu, spunja diñ guri. Ghersu *Niorıfi* l-am
 55 auzit intăı la rádiu. N-añ fos' purtatı, s-auz *Niorıfa*
 diñ fluir, di la șjobani.

Io añ fos' șjobaniți cu doui suti — ș-o suti! —
 di oi. Di multi ori am avu' doui suti di oi. Am avu'
 stini, joti, colu, in „djalu Bădli“. Băjeți niı li
 60 păza. La șqali si dușja cu rindu: unu diminjați,
 unu dipi masi, ca si păzasci unu oili. Oili li mul-
 zjam siñguri; siñguri-ñkegam laptili; siñguri dam

- brinza la qaminı. An da' cıti doui kili di brinzi
 la qaminı...
 65 Stina o fășjam primăvara, la Sfintu Ghiorgi;
 ș-o disfășjan la Sfintu Duñitru. Șjobani jera
 băjeți niı: nu-ni măi trebuja șjobani... Băjeți nu
 știia si cıti diñ fluir. Cın' mă dușjam dipi băjeț
 — iı jera cu oili — iı auzaı cıntin' dim bușim,
 70 ca si știu jeu uni sin' cu oili. Di cın' i-a lua' pi
 băjeț iñ armati, s-a strica' bușumu. Jera făcu'
 diñ sireș.

(28.X.1967), Rêghju-Răjuț — Bica
 Zári, 79.

MCLXIX¹

- Pi-um piçior di plaj,
 Pi-o guri di raj.
 İati, iasi-ñ cali,
 İati, iasi-ñ vali
 5 Trii turmi di nej
 Cu trii çjobănej:
 Unu-ı uñgurjan,
 Unu-ı vrăñșjan,
 Și unu-ı moldovjan.
 10 Mări si vorbiri,
 Și si sfătuirı
 Vrăñșjanu și cu uñgurjanu
 Ca si mi-l omqari
 C-arı-oi măi mindri,
 15 Mindri și cornuti,
 Caı măi învățaț,
 Și cıni măi bărbaț.
 — Oîți, lăiți,
 Cu lina plăviți,
 20 Di trii zili-ñcoasi
 Gura nu-ț măi tași;
 Or iarba nu-ț plași,
 Or apa diñ uluc,
 Or sarja dim burdufu?
 25 — Stăpini, stăpini,
 Stăpinaș ca tini...
 Tqati sim' buni;
 Dar s-a sfătuit vrăñșjanu

¹ In experiment text. II a fost notat la o oră după MCLXVIII
 (v. nota crit. 148).

- Și cu uñgurjãnu
30 Ca sî ti omçari
La apus di sçari,
Și sî ti-ñgrçapi-n dosu stîni,
Sî nu tî-auzî cîni.
Și la cap sî-t pui:
35 Flujerãș di fagu,
Mul' zîși cu dragu;
Flujerãș di socru,
Mul' zîși cu focu;
Flujerãș di osu,
40 Mul' zîși dușosu.
— Di te-î întilni
Cu mãicuța mja:
Mãicuța mja șja bãtrîni,
Înșînsî cu briu di lini,
45 Pi cîmp alergîndî, (-alergîn')
Diñ gurî-ntrebîndî: (-întrebîn')
„N-aț vãzu' mindru șjobjãnelu,
Tras printr-uñ inelu?
Okî luj:
50 Mura cîmpuluî;
Mustășjjoara luj:
Skicu grîuluî;
Fețîșçara luj:
Spuma laptuluî;
55 Barba luj:
Pana corbuluî“;
Sî-î spuî curat ș-advãrat:
Cî m-am îfîsurat
C-o mindrî crãjasi,
60 A lumi mirjasi;
Și la nunta mja
A cãzut o stjã;
Și ñî-a fos' cunún (sic!)
Sçarili și luna;
65 Și ñî-a fos' nuntaș
Braz și pãltinaș.

(28.X.1967) — Aceeași.

MCLXX₁₄₉

O ștîjam, mîñca-o-ar norocu di *Ñioriți!*
— *Ñioriți lai,*
Lai, bucãlai,

- Di triî zili-ñçõași
5 Gurița nu-ț mãî tași...
Or iarba nu-ț plași,
Orî apa nu-ț plași?
— Șjobjãnașu ñeu,
Niî apa-m' plași,
10 Niî iarba ñ-i bunî;
Da am auzî:
Șjobjãnașu ñeu
Dužmani ñî-l paști
Sî ñî-l îñgrçapi-ñ dosu stîni,
15 Uni latrî cîni.
— Dacî m-a omorî,
Sî mã-ñgrçapi-ñ fața stîni...
Îel n-a zis sî-l îñgrçapi-n dosu stîni...
În gura struñzi;
20 Oili s-or strîñzi,
Pi mini m-or plîñzi
Cu lãcrîñî di sîñzi.
Și la cap sî-m' pui:
Flujerãș di os,
25 Sî-ñ cînti dușos;
Flujerãș di socru,
Sî-ñ cînti cu focu;
Flujerãș di fagu,
Sî-ñ cînti cu dragu.
30 Pi cîn' jeram bãieț îl auzam, și-l cîntam!
L-am auzî' di la șjobjanî: îî ñî cînta. Nu-ț mãî
poșju aminti numili lor...

(28.X.1967), Rêghju-Rãjút — Flçarja
Zãri, 79.

MCLXXI, MCLXXII₁₅₀¹

- *Ñioriți lai,*
Cu lina plãvai,
Di triî zili-ñçõași
Gurița nu-ț mãî tași;
5 *Or iarba nu-ț plași,*
*Orî tãrișjjoara diñ glugușçari?...
Pî-um pișjor di plaj,*

¹ În experiment text. II a fost notat la o orã dupã MCLXXI
(v. nota crit. 150).

Pi-o gurî di rajî...

— Îm plaşi tot;

10 Dar am auzit uñ şjobănaş

Ci vrja sî ti omşari

Piñ apus di şşari...

15 Uñgurişanu şî cu vrăñşjanu vrja sî-l omşari,
sî-l răpui pe-şela: pi moldovjan. Di şîñzăş di
ani nu l-am măi zis. Is ani, brè! În tinereţi
cîntam: şera aproapi sî cînt *Niorîta*-m bisăricî!
Mă punja şamini — şera Prûju lu Kipăili: „Ia,
măi cînti, Măriuţi, *Niorîta*“...

Ci ari oî măi multi,

20 Multi şî cornuţi...

Şî sî ti-ñgroapi

În dosu stîni,

Uni latri cîni.

— Di m-a omorî,

25 Sî mă-ñgroapi-ñ faţa stîni,

În şjocu űeilor,

Îm bătaja berbeşilor.

Şî sî-m' pui la cap:

Fluşeraş di osu,

30 Mîndru şî duşosu;

Fluşeraş di fagu,

Sî cînti la oî cu dragu.

Şî oili m-or plîñzi:

Şeli tiniri,

35 Cu lăcrîñi di sîñzi;

Şeli măi bătrîni,

Cu lăcrîñi di pîni.

Fluşeraşu űeu

Sî űi-l pui-m păltinaşu,

40 Sî cînti la oî frumosu.

Cin' a bati vîntu, (II—Cin' vîntu
bătja,)

Fluşeraşu űi-o cînta...

Braz şî păltinaş

I-am avu' nuntaş;

45 Păşirli: lăutarî;

Stelili: făcliş...

Pi-om pişşor di plaju

Ghinî-o babî bătrîni:

Din drugî-ndruga,

50 Şî diñ okî îñ lăcrăma,

Şî diñ gurî-ñ cuvînta:

„N-aţ văzut uñ şjobănaş, aşa?

Ci am auzi'

Ci mi l-a omorit...

55 Mă-sa a fost...

Fetişşara luş:

Spuma laptiluş;

Okişori luş:

Mura cîmpuluş;

60 Perişoru luş:

Pana corbuluş;

Mustăşşoara luş:

Şkicu griuluş“...

Îl ştijañ ghini. Da acuma: ti măi daj îñ vorbi?

65 L-am uştat tot: nu ştiş şî-a h'i măi făcu' cu
şel...
Niorîta o cîntañ di cin' şeram mititici, di
huşa Muscósşia¹...

Cin şeram îñ vremeja mja,

70 Şapţi mîndri mă şubja;

Da acuma: nişî-a mja!....

Am auzit-o-ntăi di la fraţi niş: l-avja pi carti.
Sî poati-ntimpla sî hi-auzît fraţi niş di la alţ bătrîni.
Î ştişjam şî gherşu cînticuluş ista.

(29.X.1967), Réghju-Şghjăburî — Mări-
uşa Mocănaşu, 80.

MCLXXIII₁₅₁

— *Niorîti* lai,

Lai, bucălai,

Di triş zili-ñcşaşi

Gurişu nu-ş taşi;

5 Or apa nu-ş plaşi,

Orî şarba nu-ş plaşi?

— Stăpini, stăpini,

Stăpinaş ca tini...

S-a vorghit duşmani

10 Sî űi ti omşari,

Şî sî űi ti-ñgroapi

Îñ stina oilor,

Îñ şjocu űeilor.

— Di m-or omori,

¹ O „corhăni“ cu citeva case din cătunul Şghjăburî.

- 15 Si mă-ñgropaț
În stina oilor,
În zjocu ñeilor.
Și si-m' pui la cap fluierașu;
Cin' fluierașu-a fluiera,
- 20 Oili s-or strîñzi,
Pi mini m-or plîñzi
Cu lacrîñj di siñzi.
Și li-or mîna la stini,
Da nu li-or mulzi ca stăpînu...
- 25 O cîntam noi „dim bătrîneți“, cin' jeram tiniri.
Da o cîntam, și jera luñgi. O cîntam cî jera žalnicî...
Jera uñ uñkeș bătrîn tari: di-o sutî di ani, și cînta.
Și jo mă dușjam pi la jel; și cînta, și plîñzja!
Îl kema Ștefan Șiausu, așa-l kema. Nu jera ñic;
30 nu jera șjoban. Jel cînta cînticu ista și plîñzja,
uñkeșu. Luț îi jera žindî tari di cînticu ista, c-a
fost uñ fratî-a luț șjoban. *Ñiorîța*, cînticu ista,
di la jel l-am îñvâțat. Jeram fatî, nimăritati. Mă
dușjañ, colu, pi la uñkeș; uñkeșu cînta: din vorb'
35 așa, jel cînta. Jel cînta numa diñ guri; nu cînta
diñ fluir.
- Cînticu-aista l-añ zis și jo pinî măj încăși,
cî jera žalnic. Da altili: nu-ñj aduc aminti.

(26.X.1967), Rêghju-Vâlja Ñîlcuvuluj —
— Mărîca Călinóju, 82.

MCLXXIV¹

- Ñiorîți lai,
Lai, bucălai,
Di trij zili-ñcôași
Gurița nu-ț tași;
5 Orî apa nu-ț plași,
Orî jarba nu-ț plași?
— Stăpini, stăpini,
Stăpinaș ca tini...
Ñii apa-m' plași,
10 Și jarba-m' plași;
Da am auzîț
Cî s-a vorghit dușmani

¹ În experiment text. II a fost notat la o jumătate de oră
după MCLXXIII (v. și nota crit. 151).

- Si ñi ti omoari,
Și si ñi ti-ñgrôpapi
- 15 Îñ stina oilor,
Îñ zjucu ñeilor.
— Di m-or omori,
Si mă-ñgropaț
Îñ struñga oilor,
- 20 Îñ zjocu ñeilor.
Și si-m' pui la cap fluierașu;
Cin' fluierașu-a fluiera,
Oili s-or strîñzi,
Pi mini m-or plîñzi
- 25 Cu lacrîñj di siñzi.
Și li-or mîna la stini,
Da nu li-or mulzi ca stăpînu...

(26.X.1967) — Aceeași.

MCLXXV₁₅₂

Asta a fos' cîntarja oilor:

- Mioriți lai,
Lai, bucălai,
Di trij zili-ñcôași
- 5 Gura nu-ț măj tași;
Tîja si nu-ț plași:
Jarba după cîmp,
Apa diñ uluc?
— Stăpini, stăpini,
- 10 Ñija țoati-ñj plași;
Ñija si nu-m' plași?
Vorba șja di-asari
Și di-alaltasari:
Cî ñi s-au vorbitu —
- 15 Șej doj șjobănej —
Pi tini si ti omôari,
Și si ñi ti-ñgrôpapi
To' din dosu stini,
Uni zac cîni.
- 20 Cî aș oj măj multi,
Multi și cornuti,
Și caș niñvâțat,
Și boj niñzjugaț,
— Mioriți lai,

- 25 Pi mini m-or omori,
Da ij si mă-ngrăpăi
În struŋga oilor,
În žocu meilor.
Fluieraşu ŋeu
30 Da ij si ni-l pui
În ŋel păltior;
Vintu, cin' ni-o bati,
Fluieraş ŋi-o zîsi,
Oili s-or strîŋzi,
35 Pi mini m-or plîŋzi
Cu lacrimj di siŋzi.

Atita-ŋ. Cîntăria asta o ştiu dimul', di cin' jeraŋ tînr: pœa(ti) si h'ii di şajzâş di anj. Am auzit-o di la unu Grigori Hîngărău ŋel bătrîn.
40 Tata luŋ jera frati cu mama; ŋi cîntăŋ cu viœara, cu gura, bini. Ni duşiaŋ la nuntî cu moşu-ŋju, ŋtiŋ, ŋinjam haŋgu cu lăuta; ci nu jera cobzi pî-atuŋşj, nişj ŋămbăl, nic! Cobza-ŋcœasi s-a-ŋfiin-
45 ŋat. Da atuŋşia, doŋ viorişti: unu ŋinja haŋgu, unu cînta...

Am măj auzit-o ŋi di la alŋi: ŋtiŋa ŋi œamini si cînti, pi la nunt, pi la cumetriŋ. Am auzit ŋi ŋjebanŋ cîntin' „cînticu oilor“: aœa-ŋ zîşia bătrîni, nu *Mioriŋa*. Încœasi s-a-ŋfiinŋat *Mioriŋa*.

(27.X.1967), Réghju, Kiscu Réghjuluj —
— lăutarul Dragonir Flôrja, 82.

MCLXXVI¹

- Mioriŋi lai,
Lai, bocălai,
Di trei zili-ŋcœasi
Gura nu-ŋ măj taşi;
5 ŋiŋa ŋi nu-ŋ plaşi:
Iarba după cîmp,
Apa diŋ ulucu,
Sarja dim burdufu?
— Miŋa ŋœati-m' plaşi;
10 Miŋa ŋi nu-m' plaşi?
Vorba ŋja di-asari,

¹ Notată peste cœouă săptămîni după precedentă, MCLXXXV.

- ŋi di-alaltasari:
Ci ij s-au vorbitu
Sej doŋ ŋjebăneŋ,
15 Pi tini si ti œœari,
Că aŋ oŋ mai multi,
Multi ŋi cornuti,
ŋi caŋ învăŋat,
ŋi boŋ niŋziugaŋ.
20 Iei ŋi-or omori:
Ar' si ti-ŋgrœapi
To' din dosu stîni
Uni zac cîni.
— Mioriŋi lai,
25 Pi mini m-or omori;
Da ij si mă-ngrăpăi
În struŋga oilor,
În žocu meilor.
Fluieraşu ŋeu
30 Iei si ni-l pui
În ŋel păltior;
Vintu, cin' o bati,
Fluieraş ŋi-œo zîsi,
Oili s-or strîŋzi,
35 Pi mini m-or plîŋzi
Cu lacrim' de siŋza.

Asta jesti *Mioriŋa*, cum ŋ-am mai spus-o.

(12.XI.1967) — Acelaşi.

MCLXXVII₁₅₃

- Nioriŋi lai,
Lai, bucălai,
Di triŋ zili-ŋcœasi
Gura nu-ŋ măj taşi;
5 Nu ŋtiu: iarba nu-ŋ plaşi?
Nu ŋtiu: iarba dipi cîmp?
Nu ŋtiu: sarja dim burdufu?
— Ba ŋiŋa ci-m' plaşi
Iarba dipi cîmp,
10 Sarja dim burdufu;
Da nu-m' plaşi
Vorba ŋja di-asari,
ŋi cu ŋja di-alaltasari:
Ci pi la apus di œœari

- 15 S-a vorghit sî mă omqari... (sic!)
 — Şi di m-aţ omori,
 Sî mă-ŋgropaţ din dosu stini,
 Uni zac cini.
 Fluieraşu ŋeu sî ŋi-l puniţ
 20 Într-un vîrf di paltior;
 Cîn' vintu-o bati,
 Fluieraşu ŋi-a cînta,
 Oili s-or strîŋzi,
 Pi mini m-or plîŋzi
 25 Din dosu stini,
 Uni zac cini.

Am auzit-o di la țigani bătrîni, di cîn' jeram
 ȝo tinîri! Îi cînta pi la hori, pi la criţmi. Nu ŋi-a-
 duc aminti numîli: a murit țigani toţ, aşiĝa.
 30 Măi sîn' nişti țîŋĝai acuma: niş nu li afli di cîntic!
 Măi cînta *Niorița* şjobani dipi cîmp: din Vrañ-
 şĝa, dim Paltin, dim Prahuda; da a murit qamini-
 aşiĝa...
 Da sîni măi ştii di unĝ-oĝ h'iĝ-auzit-o? A h'i
 35 di la vuñ uñkeş.

(16.XI.1967), Réghiu-Vâlĝa Réghîului —
 Anca Bratosfn, 83.

MCLXXVIII₁₅₄

- Ĭera cîn' jera: cînta şjobani „cînticu oilor“...
 C-am păzit oili vo douzâş di anĝ. Douzâş di anĝ
 numa cu oilĝ-am umblat! Ĭera tata ŋeu, ş-avĝa
 pîn' la şîŋzâş di oĝ, şi doĝ boĝ; todĝaun-am avut
 5 aşa. Da tata nu li diĝia la boteĝ: li-ŋgrizam noĝ.
 Nei primvara-ĝ vindĝa, măi tăĝa diñ ij...
Niorița... da ĝindurli-s îñ alti vinturi...
 Cînta, colu, pi diĝal, ci jera lumĝa alfelĝu:
 — Nioriți lai,
 10 Lai, bucălai,
 Di trii zili-ŋcqaşi
 Gura (guriĝa...) nu-ţ măi taşi...
 Nu li poşĝu sî li nimeresc; li-am uĝtat. Îñşe-
 putu-l ştiu, da am uĝta' cum îñ sfîrşitu. Niorița
 15 răspondi ci-ĝ plaşi apa, ci-ĝ plaşi ĝarba; da-a
 auzit ci s-a sfătuit tovariĝi sî-l omqari, şi sî-l
 îŋgrqapi
 Din dosu stini
 Uni zac cini.

- 20 Ĭel a răspuñs: dacĝ l-a omori, sî-l îŋgrqapi
 -ñ struŋga oilor,
 Îñ zĝocu ŋeilor...
 Cu fluirli? Şjobanu-avĝa douĝ flui: unu
 cîm' merzĝa cu oili: cînta preluŋgat; şi unu cîn'
 25 sta cu oili: cînta şi zĝuca dintr-uñ kişĝor. Ĭera unu
 Ion Necqari: avĝa douĝ flui: şi douĝ cuţiti la ĝel.
 Avĝa kimir di şela, aşa... Şi-ñ kimir ținĝa cuţitili.
 Nu măi sîm' bătrîni de-şeĝa cari umbla cu oili!
 Di fluirili cu *Niorița* nu-ŋi-amintesc... Fluir
 30 di os? Da nu jera di os! Ĭera di sócru, cum ĝ-acu...
 Fluir di fag? N-am apuca' fluir di fag ȝo. Da
 zîşĝa, aşa:
 Fluieraş di fag,
 Sî cînti cu drag...

(28.X.1967), Réghiu-Răĝuţ — Anca
 Cristĝa, 83.

MCLXXIX₁₅₅

- Trii şjobani-a fost. A pleca' pi-um plaĝ cu
 oili. Doĝ a fos' măi bogat; şi unu măi domol,
 măi bun. Fiicari-avĝa citĝ-o turmĝ di oĝ. Da jera
 tovariş: jera la un loc cu oili. Mergin' cu turma
 5 di oĝ, o qai zghera mereu. Ĭi sî vorghisiri, şii doĝ,
 sî-l omoari pi şellant. Ĭel a-ñşeput sî cînti, şjob-
 banu:
 — Nioriți lai, bucălai,
 Di trii zili-ŋcqaşi
 10 Gura nu-ţ măi taşi;
 Ori ĝarba nu-s plaşi?
 — Ba iarba îñi plaşi;
 Da aştĝa mi sî vorbiri
 Pi tîni sî ti omqari...
 15 Pi la apus di sqari,
 Sî mi ti omqari...
 L-a omorit pi şjoban. Qaja mereu zghera dipi
 sî l-a omorit. Ĭi striga la qai:
 — Di şi zgheri, oiți?
 20 — Stăpinu ŋi-a Kerit...
 L-a-ŋgropat pi şjoban. Ş-uñ cîni-acolu-a stat;
 trii zili-acolu-a urlat: pi mormintu luĝ...
 Mioriți lai,
 Taşĝ din guri,

- 25 Cî stăpînu tău ari oî măi multi,
Mîndri și cornuți,
Și li paștim noi...
— Dacî m-a omorî,
Sî mă-îngroqapi
- 30 Din dosu stîni,
Ca sî-îi-auz și cîni.
Sî mă-îngroqapi-î strunga oilor,
În zjocu miînzărilor.
Sî-îi îngroqapi fluierașu...
- 35 Nu!
- Sî-îi pui la cap:
Fluieraș di socu,
Sî cînti cu focu;
Fluieraș di fagu,
40 Sî cînti cu dragu;
Fluieraș di osu,
Sî-î cînti dujosu;
Fluieraș di socru,
Sî-î cînti cu focu.
- 45 Cîn' a bati vîntu
Fluierașu cînti,
Oili s-or strîîzi,
Pi mini m-or plîîzi
Cu lăcrîî di sîîzi.
- 50 Așa l-am auzi' dim bătrîî; și nu măi am di
spus. Cînticu ista-î diî vekimi, di mul'. Apăi,
îeran di vo douîzăș și sîîși di anî cîn' l-am diprîns
îeu. Îl cînta viorîști pi la petreșiri. Și îo il prin-
djam, așa, vorba șeja: diî vorbi, diî vorbi; ș-an
diprîîs și îo diî îeli. L-am auzi' di la lăutarî.
55 Dă, am auzi' și șjobanî cîntîn' *Niorîța* merzîja
cu oili pi plaj. Îo î-am auzi' cîntîn'; da nu li putîam
prîndi la cap, cî îeram îic. C-aî fos' și îo șjoban:
vo șapîti anî, aîșîa-î Valîa-Sări. Aîșîa aî fos' la
- 60 „Măguri“, pi moșîja lui Siîcu. Aî fos' și la Zboîna,
la Nărûza. Ș-acolu-am auzi' *Niorîța*. Am virî
la cap și di la șjobanî vekî. Da am uîtat, c-am
păîit multi: aî fos' î n războju din nouî suti
șajspî; pi triîspî-aî fost îm Bulgărija. Întăî îm
- 65 Bulgărija aî fost; și-î răvoluîja di pin nouî
suti șapîti: atuîși di răcût m-a luat. Îo îs cotîzent
nouî suti șapîti: haj îî răvoluîî! Nî-a ekipat,
nî-a da' cartuși, qarbi, ca sî nu omorîm popula-
îja. Aî fos' pîn la Arzîș. Vinîja puhoî di lumi:

- 70 ca negura! Vinîja fimeî, copîi: cu sapîli, cu ça-
sîli. Noi aî fos' la cavalerî, cu cai. Ofîțari
ni-ndruma: „Sî nu traziî îî carni; sî traziî pi
dî-asupra“: ca sî-î mujem, sî-î potolim. S-a
mujet puhoju șela... Ofîțari zîșîa: „Staî pi loc,
75 cî nu sîntem cu bojeri!“ Îî sî răsculasî asupra
bojerilor. Ofîțari îera to' dim bojerî; îera li-
berărî-atuîșî la puteri. Ioti, îo pi sāmni cî de-
șeja nî-a da' Dumnezău di trăjes' pînî az, cî n-an
tras cu arma-n țaran! Trăzîjam cu cartuși qarbi:
80 nu-î omorá. Da dacî trăzeî dî-aproqapi, l turburaj
la faîti: intra țandîrli-î okî.

(28.X.1967), *Régîju-Fărcaș* — Ion Hănu,
83.

MCLXXX₁₅₆

- O spuî *Niorîța*: da am măi cam uîta' diî ja:
— Niorîî lai,
Lai, bicălai,
Di treî zîli-îçoacı
- 5 Gura nu-s măi taçi;
Or' îarba nu-s plași,
Orî voçîa mîa nu-s plași,
Orî apa nu-s plași?
Niorîî lai, bicălai,
- 10 Diprîndi-ti cu mini,
Cî îo-s stăpînu tău...
- Cam atîta o știu. O'îi măi luîgî, da am uîtat-o.
Cît aî știut, atîta aî spus. Am auzi' dim bătrîî
și *Niorîța*: tot cînticu diî struîga oilor, dim
- 15 *Miorîța*. Dacî l-a omorî pi bașju dî-acolu, pi struî-
gărju, cum îe h'î zîs îî acolu, sî-l îngroqapi
-î struîga oilor,
Îî zjocu meilor,
Îî zgherîtu oilor.
- 20 A șerut îel, sāracu!...
- Sî-îi pui la cap:
Fluieraș di fagu...
La meîlocu... fluieraș di sócru,
Sî cînti cu focu
- 25 În văzducu vîntuluî...
Fluieraș di fagu
Sî-l pui la capu;
Vîntu-a bati,

- Piñ jeli-a străbati,
 30 Oili s-or striñzi,
 Pi mini m-or plinzi...
 Cu lăcrinji di focu...
 Si poati-ntimpla si h'ii-aşa:
 Pi mini m-or plinzi
 35 Cu lăcrinji di sinzi...
 Daci te-i intilni
 C-o babi bătrini
 Cari ştii rindu la stini,
 Diñ oki lăcrămind,
 40 Diñ guri cuvintind:
 „N-aţ văzut uñ şjobjanel
 Mîndru, mititel,
 Tras printr-un inel?
 Feţişşara lui:
 45 Spuma laptelui;
 Okişori lui:
 Mura cîmpului;
 Spriñşenili lui:
 Pana corbului“;
 50 Si-i spui ci s-a-ñsurat
 C-o fati di-mpărat...

Am măi ujtat diñ jeli, ci-s bătrîn. Da tata nu m-a dat la carti.

- Niorîta* asta cum am auzit-o-ntăi? Crez ci
 55 di la uñ şjobjan. C-am păzit oili cu şjobjani mult:
 am păzit c-uñ uñkeş Arsăni Bordéj; îi di mult:
 a murit di cin' lumja... Şjobjan l-am apucat jo
 cin' m-añ trezit! Ij mor(t) di vo patruzăş di ani:
 iera vekiu. Cin' a murit, si hi fos' di vo şaizăş di
 60 ani. Iel sta la stini cu skinarja la foc, sara; fuma
 țigari, si n-aprindja di la foc: scăpăra cu amnariju.
 L-intrebam: „Măi moş Arsăni, di si scapiri la
 foc? Intoarşi-ti la foc, ş-aprindi țigara“. Iel răs-
 pundja ci nu-i plaşi fumu di la foc s-apriñzi țig-
 65 gara; îi plaşi fumu di la iasci, s-apriñzi diñ cre-
 mini-ñ iasci.

Iel povestja frumos *Niorîta*:

— Niorîti lai,
 Lai, bucalai,

- 70 Cun ț-añ spus. A măi fos' şjobjani; da măi
 mari ca așela, si povestjasci dim partja oilor, n-a
 măi fost! Iel cinta si *Niorîta* diñ fluir: cinta ghini.
 Cinta multi; da asta am băgat-o-ñ cap. Cin' o

- cinta uñkeş Arsăni, -ñ vinia si plinșg. Iel jera
 75 starițu oilor, adici bașju. Iel spunja şjobjanilor:
 „Oili si h'ii mîncati ghini, adăpati ghini. Si viniț
 cu jeli la stini nu flămindi, nu săsetșasi“ Iel
 jera-mbrăcat cu itari, cu coșoc, cu sarici. Cu si
 jera si rabdi la ploji? Cu sarica, sarica jera grăsi!

(26.X.1967), Réghju-Vălja Nilcovuluj —
 — Ieni Nemut, 83.

MCLXXXI₁₅₇

- Pi-om picjor di plaj,
 Pi-o guri di raj
 Să cobșară-ñ vali
 Trei turmi di oi
 5 Cu trei şjobjanei:
 Unu-i uñgurijan,
 Unu-i vrănçjan
 Si unu moldovjan.
 Așela moldovjan spuni ci avja
 10 Oi măi multi,
 Mindri si cornuti,
 Si cai invățat,
 Si cini măi bărbat...
 De-șeja avja ij şjudi pi moldovjan.
 15 Ii s-a sfătuit —
 Baçjul ungurjan
 Si cu cel vrănçjan —
 Ca pi la apus di șgari
 Ca si mi-l omșari...
 20 Acuma moldovjanu-avja o qai năzdrăvani cari
 zbera-ntr-una, așa. Si iel a-ntrebat:
 — Miorîti, mișari,
 De ieș' năzdrăvani...
 Ori ieș' bolnăvjoari,
 25 Ori iarba nu-ț plaçi?...
 Cam atita-i; jo nu măi știu incolu. Măi jesti-o-
 liaci: ci i-a răspuñs mișara, ci știi c-așija vrja
 si-l omșari; ci ia ținja la stăpinu ij. Si şjobjanu
 i-a spus mișari:
 30 Dac-o fi si mor,
 Să le spui si mă-ñgșapi
 În struñga di oi.

Și... fluierașu meu
Sî-l pui la cap;
35 Cîn' a bati vîntu,
Sî cînti di žali.

Cam atita. Ioti, nu-nî aduc aminti... Poizița
asta-î luîgi tari! Ari vo douî fili, cu douî rînduri.
Versurîlî jera pusi-n douî șîrurî pi pazîni. Ioti,
40 cum îî isî... un rînd isî, un rînd isî; și pi fața
asta, și pi diîncolu. Io am învățat poizița asta-n
clasa a trija. Ieram di vo op'-nouî anî. La „Poi-
niți” jera școala, la „Șîndilári”. Ș-acu trăiești
școala așeja-n cari-am învățat jo. Acun s-a făcut
45 o școal-așă, ca la oraș. Învățătorîju jera Sîmion
Cristiian; pi urm-a vînit unu Kiperîju. *Miorița*
am învățat-o cu K'iperîju: (zi)șja cî s-o spunîm
pi di rostî: da nu toat-odati: ni da citî-o strofi-n
fiicari zi. Nî-arita sâmn: „Luaț de-isî-o strofi”.
50 A dou-za nî-asculta, și ni da alti strofi. Cîn'
nu ștîja băjeți strofa asta, o lăsa pi loc. A dou-za
iar asculta; și dacî vidja c-a-învățat-o, li da-năinti
alti strofi. Măi mul' di douî zili nu țînja; cî nu
jera grîja, da jera luîgi. Nu cîntam; numa spunîam
55 diî gur-așă...

Pe-isî, la Bîrsăști, Sovéza a fos' șjobanî
strașniși. Am auzîț și di la șjobani *Niorița*. Am
auzi' di la unu Ion Necqari Vlad. Jera șjoban
la noi, aișî, în Réghiu. Iel din copkîlariî a fos'
60 șjoban pin-a murit. Aișî a murit. Jera bătrîn:
alb la păr. Diî flur cînta di nu sî gâsa! Și žiuca
frumos tari! L-a-învăța' și pi tata neș cari fâșja
la žioc niști scâmătorî di sî crușja lumja: bățja
cu Kîșjoru unu-n altu; diî žioc sî punja odatî-n
65 zenuîki, și iar sî scula. Žiuca pi parâ (așă jera
o vorbî bătrînjasî): sî suja pi scaun, da diî
Kîșjori, žiuca, și scaunu nu sî nișca! Da nișj
jel nu cădja žjos.

Di la uîkeș Necqari-învățasî sî cînti diî flur
70 băjetu neș cari-a murit îî războj. Cînta pi la
nunț, pi la védri — la nîrjasî, la nîri — pi la pe-
treșîrî. Îl kema părinți fetilor, a șaminilor cari
sî căsătorja...

Pi Ion Necqari l-am auzîț cîntîn' *Miorița* diî
75 flur. Vorbîli nu li ștîja, numa melodija șeja o
cînta. Uîkeș Necoar-a fos' șjoban vo douizăș
di anî. Iel nu păza dicîț cîrlani: (zi)șja cî la miî-

zărî îî munci multî, și răspundiri: sî sî șqali
din nqapti, sî mulgî, sî-nkezi, sî dja briîza la
oaminî, hej, îî muîci!...

(11.XI.1967), Réghiu-Žghjaburî — Tqá-
dir K'ipășli, 84.

MCLXXXII₁₃₈

Io an fos' cîntător în timpu neș: „Ie măi fă,
măi tăicut, -o cîntari”, zîșja lumja. Io am avut
trî sutî di cîntîșî diî flur. Ș-acu măi am vo
douizăș di cîntîșî: li cînt(t) ș-acu...

5 Pî-um picjor di plaj,
Pî-o guri di raj
Sîn' trej čjobănaș
Cu trej turmi di oj:
Unu-î moldovjanu,
10 Unu-î čel vrăncjanu,
Șî unu-î uîgurjanu...
— Mioriți lai,
Lai, bucălai,
De trej zili-nčoači
15 Gura nu-s măi tači;
Orî jarba nu-ț plăși,
Sarja dim burdufu,
Jarba dipi cîmpu?
— Ba-m' plăși, stăpini;
20 Da mi s-a vorbitu
Ačestî čjobănaș
Sî ti omqari,
Șî sî ti-ngrqapi
To' din dosu stini
25 Uni zac și cîni.
— Di m-or omorî,
Sî mă-ngrqapi
Îî struîga oilor,
Îî žjocu meilor.
30 Și la cap sî-m' pui:
Fluieraș di fagu
Če sunî cu dragu;
Fluieraș di socru
Če sunî cu focu;
35 Fluieraș di osu
Če sunî frumosu.

Vintu, cind a bati,
Flujeraş nî-o zîsi,
Oili m-or plînzî

40 Cu lacrin' di siînzi.

Aista-î *cînticu Miorişii*. Îl fac diñ fluir cînticu-
aista. *Miorişa*: pŕati ci la o carti-î scrisi. Da io
diñ fluir am auzît-o dim bătrîni: to(t) cîntic
veki. Am auzi' şî dim bătrîni vorbili *Miorişa*...

45 Cum il kema pi cari l-am auzît intăi *Miorişa*?
Pî daci-î mort, il măi puî la pomelnic? P-aşa
pŕati-am auzi' di la tata-moşu, Ioniţi Nîrişoju...
A, hă-ă, îj mor(t), vaj di mini, di mul'! Mă zîuca
pi kîşior, aşa, şî-n cînta cîntîsi vekî, cuñ ştiîa
50 îel...

(29.X.1967), Rêghju-Žghiáburi — Ion
Făinîti, 84.

MCLXXXIII₁₃₉

Ştiu *Niorişa* diñ carti. Dac-aş şeti-o acu pi
carti, ŕ-aş spunî-o pi di rost! Da aşa: am uîtat-o...
îs-obză' şî trii, şî patru, di ani!...

Şcoala aîñ făcut-o-ntăi la Şîndilări; di-acolîa,
5 dipi doj ani, m-am mutat la Andriiş. Învăţă-
tŕiîu jera Sîniŕion Cristîjan: şî la Şîndilări, şî
la Andriiş. Jera bun învăţătŕiîu: lî-arita băje-
ţilor cuñ si puni poîni, cuñ si muîşjasci, fêlîu
di fêlîu, nu numa la carti. Cu îel am învăţa'
10 *Niorişa*. Ni da strofi, măi pi rînd, aşa; n-o da
dintr-odatî. Ieti, cum jera:

— Niorişî lai,
Lai, bucălai,
Di trii zili-îcŕaşi

15 Gura nu-ŕ măi taşi.

Nu ştiu: iarba nu-ŕ plaşi...

Jera poizii luîgi... Sîni-a şitit-o di-atuîşî
di cin' jeram nîcu?

— Nii-nî plaşi iarba;

20 Da am auzît...

Mări sî vorbiri

Şî sî sfături:

Pi l-apus di şŕari

Vrîa sî ti omŕari... (sic!)

25 Pe ŕel moldovîjan,
Ci-î măi ortoman:
C-ari oî măi multi,
Mîndri şî curnuti,
Şî caj învăţat,

30 Şî cinî măi bărbat...

Dac-aş avîa o carti!... Di şaptizăş di ani
di cin' n-am măi pus mîna pi carti...

— Daci m-a omŕi,

Si mă-îgroapi

35 Îñ stîni di oî...

La stîna di oî,

Sî fiu tot cu voj.

La cap si-m' puî:

Flujeraş di fagu,

40 Sî cînti cu dragu;

Flujeraş di osu,

Sî cînti dujosu;

Vintu, cin' a bati,

Piñ îeli-a străbati,

45 Oili s-or strînzî,

Pi mini m-or plînzî

Cu lacrin' di siînzi.

Daci te-î întilni

C-o maîci bătrîni,

50 Cu briu di linî,

Diñ furci torcin',

Şî di mini plîngin',

Pi toţ întrebîn':

„N-aţ văzut uñ şjŕobănel

55 Tras printr-uñ inel?

Fetîşŕara luî:

Spuma laptiluj;

Mustăşjŕoara luî:

Spicu grîluluj;

60 Okîşori luî:

Mura cîmpuluj;

Sprîşenili luî:

Pana corbuluj"...

Sî-î spuî cî m-am însurat

65 C-o fatî di crai,

Pî-o gurî di raj;

Şî la nunta mîa

A căzut o stîa;

Şŕarili şî luna

70 Mî-a ținu' cununa;
Braz și pãltinaș
Î-am avu' nuntaș...

75 Șinî-a fos' si mă-ntrebi pi mini, la obzã'
și patru di ani, di *Nîorița!* Oî h'î-auzit-o și di la
vum bătrîn din nîamu neș. Da-î timp di-atușî:
am uîtat dac-am auzit-o. Dac-aș h'î fos' cu mintîa
dîa-cu!... Da uî copkîl: una țesî, și alta intrî-n
cap... Lăutarî n-am auzit cintin' *Nîorița*.

(12.XI.1967), Réghîu-Ursqája — Ion
Nemúť, 84.

MCLXXXIV

Nîoriți lai,
Lai, bucãlai,
Di triî zili-ñcoási
Gura nu-ț tași;
5 Qar țarba nu-ț plași?...
— Nîi țarba-m' plași;
Da am auzit
Cî triî çjobánaș —(sic!)
Unu-î uîgurîan,
10 Și unu vrãncîan —
S-a sfãtuit
Ca si ti omqari,
Cî aj oî mãî multi,
Și cornuti,
15 Și cinî...
— Dacî m-a omori,
Sî mă-ñgrqapi-n dosu stini,
Uni latrî cinî.
Și sî-m' pui la cap:
20 Fluțeraș di socu,
Sî cinti cu focu;
Fluțeraș di fagu,
Sî zici cu dragu;
Fluțeraș di osu,
25 Sî zici dușosu.
Vintu, cin' a bati,
Piñ țel a răzbati,
Oili s-or strîñzi,
Și pi mini m-or plîñzi

30 Cu lacriñî di siñzi.
Cu mama șjobanului: am știut pi timpu-
așela... da am uîtat. Îera cam așa:

Fețișqara luî:
Spuma laptilui...
35 Cu cuvinti dim bătrîni...
Okîșori luî:
Mura cîmpului —
Çqapti la rãqari,
Nîažîușî di sqari...
40 Cari cinti,-l țini minti!...
Perîșoru luî:
Pana corbuluî;
Mustășioara luî:
Skicu grîului...
45 L-am uîtat! Dî-atîta timp nu l-añ cintat!
Di dimul' nu l-añ cintat: nu nî-aduc aminti di
cîn'...
L-am auzi' diñ șjobanî cari cinta cu oili;
lî-am uita' numili... Din nîamurli meli n-a
50 cintat nimnîa *Nîorița*. Io numaj cuvintilî, așa,
diñ auzîti, lî-añ știut.

(29.X.1967), Réghîu-Răjút — Ion Ikîm,
85.

MCLXXXV

— Mioriți lai,
Lai, bucãlai,
Di triî zili-ñcoási
Gura nu-ț mãî tași,
5 Îarba nu-ț mãî plași:
Îarba dipi cîmpu,
Șarja dim burdufu,
Apa diñ ulucu...
Triî șjobánaș nu î-a plãcut î.
10 — Nîi-m' plași țarba dipi cîmp,
Și sarja dim burdufu,
Și apa diñ ulucu;
Da nî s-a vorghitu...
Sî nî ti omqari
15 La apus di sqari...
Și sî nî ti-ñgrqapi

- În struŃga di oi,
Sî h'iy tot cu voj. (sic!)
— Daci m-a omori,
20 Sî li spuî lor sî mă-Ńgroapi
În struŃga di oi,
Sî h'iy tot cu voj.
Sî la cap sî-m' pui:
Fluîeraş di osu,
25 Sî-Ń cînti dujosu...
Fluîeraş di fagu,
Sî-Ń cînti cu dragu;
Fluîeraş di sócru,
Sî-Ń cînti cu focu....
30 A h'i, cu măicuţa, da io am uîtat:
Mindru şîobănel,
Nant şî supţirel,
Tras ca pi-oî nelu:
SprîŃsenili luî:
35 Pana corbuluî;
Okîşori luî:
Mura cîmpuluî...
Mustăşioara luî:
Spicu griuluî...
40 C-o crăjasi? A h'i fos' da am uîtat. Crăjasa
a fos' mpartîa luî...
Asta îera poizii-Ń cartîa mîa di şetiri. Ńî-a
dat s-o-Ńvăt învătătoriu Źîurîa, la Méra. *Nioriţa*
o repetam di triî-patru ori. Daci nu ştîjam, nu
45 ni da măî diparti... Bătrîniî dî-a Ńej? N-am
auzît sî ştii *Nioriţa*... A h'i şî di la bătrîniî,
s-o h'î-auzît; da nu-Ńî-aduc aminti. Io Ńî-aduc
aminti numa şî-î îŃ carti.

(15.XI.1967), Réghju-Scorúş — Iqána
Pirnău, 86.

MCLXXXVI, MCLXXXVII₁₀₀¹

— Ńioriţi lai,
Lai, bucălai,
Di triî zîli-Ńçoasi
Gura nu-s măî taşi;

¹ În experiment text. II a fost notat la o oră după MCLXXXVI
(v. nota crit. 160).

- 5 Ţîja şî nu-ţ plaşi:
Îarba dipi cîmp,
Ori apa diŃ uluc,
Saria diŃ gluguţi?
— Ńîja-m' plaşi
10 Îarba dipi cîmp,
Apa diŃ uluc,
Saria diŃ gluguţi...
S-a vorghit
Şîî doj veri marî (II — măî marî)
15 Sî ti omqari...
La apus di sqari
Ca sî ti omqari,
Cî aî oi măî multi,
Negri şî curnúti,
20 — Di m-a omori,
Sî mă-Ńgroapi-Ń struŃga oilor,
ÎŃ zbúrdu Ńeilor.
Fluîeraşu Ńeu:
Fluîeraş di sócru,
25 Sî-l puî la cap;
Cin' vîntu-a sufla,
Fluiru-a cînta,
Oili s-or strîŃzi,
Şî jeli m-or plîŃzi
30 Cu lăcriŃi di siŃzi.
CaŃ di rîndu-aşa s-o spuî, izbîndeş' seva
diŃ îel. Da una di colu, una di colu... Fluîeraşu
di sócru-a h'i fost atuŃşî...
AuzăŃ şî îo cîti-o babî cîntîn': îera mama
35 mîa. Altî babî îera AŃghelina Hámba: sî h'i
fos' di vo şaptizăş di anî. Mă duşîam pi la babî;
mîŃjam cu îa cîti-odatî. Baba cînta *Nioriţa*: îî
făşîa un ták, aşa.
Am auzît-o şî di la mama mîa. A trăit mu-u-lt
40 îŃçoasi! Ca minî îera; măî bătrîni: la nouizăş'opt
di anî. Şî îa o cînta diŃ gurî. Ńî-aduc aminti cîn'
a murit: uŃ flăcăjaş di vo opspreşi anî — băîet
dî-a Ńeu — s-a dus la mama:
— Bunicî, da ştiî vorbili cu *Nioriţa*?
45 — Li ştiî.
— Da, îa spuni, sî lî-auz şî îeu.
Baba a-Ńseput a spuni, colu:
— Ńioriţi lai,
Lai, bucălai,...

50 Şî lui i-a fôs' di nînuni s-auzî:

— Ie, zî-li, sî lî-auz şî io.

S-a pus pi scaun, colu. Şi cîn' baba a-nîseput
sî cînti, -a murit: i-am pus lumînarîa-m' minî!

55 Ş-a murit baba cîntin'... Cîntin' a murit! Ia

şaptisprăzâşi anî n-a văzut. Biţbîja băjeţi:
— Ie, sî videm: ieş' gras? Ie, sî videm: ieş'
mari?

Da a cîntat, sâraca, pîn-a murit... Măi ţîju
minti di la ia citiva vorbi:

60 — Ardi-tî-ar focu, păduri,
Sî sî fac-un drum piñ tini,
Sî mă uî(t) la mînăstiri,
Sî-ñ văd cîrduri di copkili...

A cîntat-o şî pi-asta, şî di-acolîa a murit...

(28.X.1967), Réghju-Răjút — Sîniqána
Mocănu, 88.

MCLXXXVIII₁₀₁

A plecat Costîa la Galaţ,
Sî ia făini la nişari,
Şî tărîti la cirlanî...

Acuma şîobani-ñ urmî s-a pus ş-a omorît
5 stăpinu. Ş-o qai bătrîn-a-nîseput a zghera, plecin'
Costîa din tîrlî spri Galaţ. Şîobani s-a pus s-o batî:

— Di sî zgherî, qai?-a zîs şîobani. Ia zghera
mereu...

— Nîoriţi lai, bucălai,

10 Di sî zgherî mereu?
Nu-ţ plaşi iarba dipi cîmp,
Sau apa diñ uluc?

Vini Costîa-napoî; şî l-a omorît şîobani; şî
l-a-ñgropat

15 În dosu stîni
Uni zac şî cîni...

Uni zăşja cîni vara...
Sî-î pui la cap:
Fluîeraş di osu...

20 Fluîeraş di fagu?...
Nu, di osu a zîs!

Fluîeraş di osu,
Sî-ñ cînti dujosu;
Oili s-or strîñzi,

25 Pi minî m-or plîñzi

Cu lăcrîni di sîñzi.

Atîta am văzut-o ieş'... O ştiş di cîn' sîm'
băiet di vo sîñşî anîşori, -aşa. O port aişî, îñ
cap, aşa... O cînta fimeili şî fetili...; şî şîo-
30 bani-o cînta diñ caval şî diñ fluir. Şî şîmpoî
avîa cariva. Şî cîn' cînta, frati dragi, Nîoriţa
şîobani, toati oili sî strîñzîa dipi şîoban, dipi
fluir... Cum pleca şîobanu, oili pornîa dipi îel,
dipi şîoban, parcî îera legati di îel! Îera nînuni,
dom'li...

(1967), Réghju-Răjút — Ion Zări, 88.

Scătúra - Părosu

MCLXXXIX₁₀₂

Da uñkeşu neş nişî şî şuiri Nîoriţa nu ştii!...
A fos' la oi mereu, şî nu ştii sî cînti diñ fluir!
Nişî nu l-am auzî' şuîerîn', nişî kiuin', nişî cîntîn':
ñic! Văleu, uñkeşu neş cu Nîoriţa lui! A fos'
5 şîoban da nu ştii sî cînti diñ fluir...

— Nîoriţi lai,
Lai, bucălai,
Di triî zili-ñcoaşî
Gura nu-ţ măi taşî;

10 Orî iarba nu-ţ plaşi,
Orî apa nu-ţ plaşi?
Lupkî tî-ar mîñca,
Furu tî-ar fura!

— Taşî, stăpîni, taşî,

15 Nu mă blăstăma:
Triî stăpîni a tăî
Ni s-a vorghit
La apus di sârî
Sî ni ti omşari...

20 — Nîoriţi lai,
Lai, bucălai,
Di ieş' năzdrăvani:
Di m-or omorî,
Sî li spuî-aşa:

- 25 Sî mă-ñgr̥oapi-ñ stina oilor,
În žjocu ñeilor.
Sî-m' pui buşjumaşu la cap;
Fluĵeraşu la Kîşjoari;
Şi voi: sî mă plîñziţ cu žali.
- 30 Sî nu mă-ñgr̥oapi la cúru stîni
Uni zac şi cîni...
- Adicitiĵa: cîni dorm la umbri-n dosu stîni.
Di te-ĵi întilni
C-o babî bătrîni,
- 35 Sî nu-ĵi spuĵ-ativărat;
Sî-ĵi spuĵ cî m-am îñsurat.
Di-ntrĵabî pi şinĵ-añ luat:
An luat pi sora-sqariluj.
Sini m-a cununat?
- 40 Luna şi cu sqarili.
Sinĵ-a fos' nuntaş?
Doĵ păltinaş.
Şi lăutari?
- Doĵ ţinţari;
45 Şi douĵ muşti-a făcut găluşsi...
- Atĵta-ĵi *Ñiorĵta*. Am măĵ sărit la babî, cîn'
a-ntrebat baba:
— N-aj văzit, n-aj auzit
Uñ fişjoraş dĵ-a ñeu?
- 50 Okişori luĵ:
Mura cîmpuluj;
Sprîñsenili luĵ:
Pana corbuluj...
- Atuñşja ĵ-a spus oĵaĵa, ñoĵara, cî s-a-ñsurat
55 ş-a luat sora-sqariluj. Di-acolĵa merzi-năinti, c-aj
scris-o....
- Ñĵ-o cînta tata, Ştefan Răducu: cînta gheru
jel. Tata ni-ñvăţta aista. Jel cînta diñ guri; diñ
fluir nu ştiĵa. Cînta cîñ stitĵam noi sara, cu oili;
60 or ni duşjam pi-un drum; or la tirlĵi, la dĵal, cu
ghitili. İl iskitĵan noi, aşa: „Cum a fost asta, zic,
cu *Ñiorĵta*?” Şi jel spunĵa: „Ĵera nişti fraţ; şi
l-a omorit pi şellant, şi ĵ-a luat oili: ĵ-a stirnit
cînticu“....
- 65 İl cîntam la şăzătqari; pi dĵalurĵ cu ghitili;
pi la logodni; pi la nunt, cîm' mă duşjam. Ĵera
uniĵa măĵ bătrîni, şi mă punĵa sî li spuĵ: „Ĵe,
cîntĵ *Ñiorĵta*!” Ĵeram nicĵ: ĵeram, aşa, di vo triĵ-
sprăzăşi anĵ. Şi li cîntam. În didĵa cĵti douĵizăş

- 70 di banĵ. Bani ĵera scuñki-atuñşĵi: cu şinżăş di
banĵ ti duşej la Focşăni. Nu keltujeĵ şinżăş di
banĵ! Ti duşej pi žjos, vineĵ pi žjos: it crăpa oki
di drum!...

Cartĵ-am invăta' numa triĵi clasi; şi m-a scos
75 aldi mama di la şcoali. Io ştiĵ şĵ-o h'ĵi făcut ĵĵ?
A h'ĵi da' vum plocón...

Ĵera-ñ carti *Ñiorĵta*; da ştiĵ ĵeu şĵi ĵera-ñ
carti?... N-am auzĵ' nişjun lăutariĵu cîntin'
Ñiorĵta. Kĵar dac-o cîntĵi, n-o cîntĵi aşa. Aşa,
80 numa tata a spus-o, Dumnezăĵu sĵ-l ĵerti! Jel di
un-e h'ĵi auzit-o... Acu: cîntĵi gheru; da vorbili,
nu.

(16.XII.1967), Scătura-Părosu —
— Bălanu (Vişoára) — Gah'ĵta Pintilii,
69.

MCXC¹

- Ĵiorĵti lai,
Lai, bucălai,
Di triĵi zili-ñcoaşĵi
Gura nu-ţ măĵ taşĵi;
5 Ori ĵarba nu-ţ plaşĵi,
Ori apa nu-ţ plaşĵi?
Lupki tĵ-ar miñca,
Furu tĵ-ar fura!
— Taşĵi, stăpini, taşĵi,
10 Nu mă blăstăma:
Triĵi frăţiorĵi-a tăĵi
Ni s-a vorghit
La apus di sqari
Sĵi ni ti omqari...
- 15 — Ĵiorĵti lai,
Lai, bucălai,
Di ĵeş' năzdrăvanĵi:
Di m-or omori,
Sĵi li spuĵ-aşa:
20 Sĵi mă-ñgr̥oapi-ñ stina oilor,
În žjocu ñeilor.
Sĵi-m' pui buşjumaşu la cap;
Fluĵeraşu la Kîşjoari;
Şi voi: sĵi mĵ plîñziţ cu žali.

¹ Text notat la o oră după precedentul.

25 Si nu mă-ñgroapi la curu stîni,
 Uni zac și cîni.
 Di te-î întîlni
 C-o babî bătrîni,
 Cu dinți di lîni,
 30 Diñ gurî-ntrebîn', (...vorghin',)
 Din drugî-ndrugîn',
 Si nu-î spuî-ativărat;
 Si-î spuî cî m-am îñsurat.
 Di-ntrîabî: pi sîni-añ luat?
 35 Añ luat pi sora-sqariluj.
 Sini m-a cununat?
 Luna și cu sqarili.
 Sini-a fos' nuntaș?
 Doi pältinaș.
 40 Și lăutari?
 Doi țintari;
 Și douî muști-a făcu' găluși...
 — Sini l-a scaldat?
 — Ploili cîn' a ploiat.
 45 — Sini l-a boșit?
 — Păsîr'li cîn' a șiripiit...
 Aișia a văzît ia cî-î mort...

(16.XII.1967) — Aceeași.

MCXCI₁₆₃

— Nioriți lai,
 Lai, bucălai,
 De trii zili-ñcoași
 Gura nu-ț măi tași....
 5 Or iarba nu-ț plași?
 — Vrja sî ti omqari
 La apus di sqari —
 Unu moldovian,
 Și unu uñguriian —
 10 Vrja sî ti omqari
 La apus di sqari,
 Ca sî ti omqari,
 Și sî ti-ñgroapi
 În dosu stîni,
 15 Si-mi-az cini. (sic!)
 — Daci m-a omorî...

Aișia nu ni-aduc aminti... îi dimul!...

Si-î puî la cap:
 Fluieraș di osu,
 20 Mult zîci dujosu;
 Fluieraș di fagu,
 Mul' zîsi cu dragu...
 Nu pot să-ñî măi aduc-aminti...
 O mamî bătrîni
 25 C-uñ cair di lîni...
 Din gurî-ndruga,
 Și... și-ntreba:
 — N-aț văzît... uñ fișior?
 Fețișqara luî;
 30 Spuma laptiluj;
 Okişori luî;
 Mura cîmpuluj;
 Sprîñsenili luî;
 Pana corbuluj;
 35 Mustățili luî;
 Spicu griuluj.
 Si-î spuî cî s-a-ñsurat
 C-o fatî...
 Nu știu di uni fata! S-a ujtat, dom'li, di-atîta
 40 timp!...
 La nunta luî
 A kicat o stîa;
 Sqarili și luna... di i-a cununat pi iî.
 Luna și cu sqarili-a fos' nași lor, cîn' i-a cununat...
 45 — Sqarili și luna
 Ni-a ținu' cununa;
 Preuț: munț mari...
 Lăutari-a fos' dim păsîrî. Cu stelili: nu-ñî
 aduc aminti...
 50 Am îñvățat-o diñ șqali. Îi dimul' di-atuñși!
 İera-ñ cîrțili di șqali. Am îñvăța' la Părösu;
 acuma si kıamî „Viișqara“. Pin noui suti zăsî-am
 ișit jo diñ șqali. Șinș clas-am făcut. İera poizii-ñ
 carti; și trebuia s-o spuî ca poizii. N-o cîntam. O
 55 didja pi žjumătati s-o-ñvățam; pi strofi, cuñ sî
 kıamî. Ţinja mul' Niorița. La iczâminu di şinș
 clasi: pin la uñ loc añ spus-o cu toți; pi urmî
 n-a măi mers di la žjumătati...
 Măi İera o poizii -añ spus-o la iczâmin — Un
 60 dorobanț:
 La Plevna zași într-uñ șanț

Rănit di mǎrti un dorobanț;

Răzleț și singur plînzî.

Dar jel nu plînzî ci-î rănit,

65 Sau c-a si mǎrî. Aci, străin și pǎrăsit,
Un al'kin îl doborî... .

Nu-l măi știu... *Niorița* n-am auzit-o din
casî di la sineva. Niș di la lăutarî, ca si h'ii-ntr-al'
feliu, skimonositi.

(7.XII.1967), Scătúra Părósu (Viișqára)
— În dial — Neculái Bindár, 72.

MCXCII₁₆₄

Ar h'i ghini si ni-aduni Dumnezău, ci nu-î
puteri... .

— Nioriți lai, bucălai,

Di trii zili-ñcoasi

5 Gurița nu-ț măi tași;

Orî iarba nu-ț plași?

Orî apa?

S-a vorghit bașiu uñgurjan cu sel mol-
dovjan si omoari pi vrăñșjan, c-ari oi multi și
10 cornuti. Vrăñșjanu-a spus:

Si-l îngrqapi-ñ struñga oilor,

Îñ zjocu neilor,

Și-ñ zgheritu oilor.

Și daci nu vrja,

15 Si-l îngrqapi-n dósu stini,

Uni zac cini... .

Ci cini staț din dósu stini. Așa ș-a dat jel
cuvintu:

Si-î pui la cap:

20 Uñ fluir di fag, .

Si cinti cu drag... .

Alseva nu măi igesti: atita știu diñ *Niorița*.

Am auzit-o piñ șjobani. Am avut jo unu la
oi cari cinta *Niorița*. O cinta diñ fluir; și diñ
25 gurî ni-o spunja. Diñ fluir nu putjam băga-ñ cap;
da diñ gur-o auzam, ca băieț, cum ieram.

Qamini iera-napoieț. Cu armata m-an dus la
Focșamî: atuñși-añ văzit Focșani-ntăi, parcî m-añ
dus pi lumja șjalantî!...

30 Di *Niorița* diñ carti n-an ținu' socotjali; da
añ făcu' šiñși clasi primari. Cîñ s-a făcu' școala-ñ
sat, aiși, la Părósu, jo añ fost intăi în școali. Da
iera bătai tari! Învățătoriu-o varg-o rupja di
mini... . Mă trimetja-ñvățătorju — ci ieram măi
35 mari ca alți — di tăjam verzi dintr-uñ ulm.
Tăjam pi zi citi patru, šiñși, șasi; mă didiañ
zjos diñ ulm, i li didjam; jel li punja pi-o masi.
Daci-î didja šiñ-șasi la palmi, si rupja o vargi!
Verzili di ulm iera viñzoasi, tari: si rupja măi
40 anevoi. Da tăjam și jo verzi măi supțireli.

(16.XII.1967), Scătúra Părósu-Bălanu
(Viișqára) — Alisăndru Pintilfi, 72.

MCXCIII₁₆₅

— Mioriți lai,

Lai, bucălai,...

Pi-um picjor di plaju,

Pi-o gurî di rajū

5 Ci si-ntilniri-ñ cali

Trei çjobănei,

Cu trei turmi di mej:

Unu-î moldovjan,

Unu-î vrăncjan,

10 Unu-î uñgurjan... .

— Stăpîni, stăpîni,

Kjamî-ț ș-uñ cini:

Cinli sel măi bărbătesc,

Și cel măi frățasc;

15 Ci pi la apus di soari

Vrja si ti omqari

Bačjul uñgurjan

Și cu sel vrăñșjan,

Ci aț oi măi multi,

20 Mindri și curnuti,

Caș învățaț,

Și cini măi bărbaț... .

— Mioriți, miqari,

Di trii zili-ñcoasi

25 Gura nu-ț măi tași;

Orî ieș'... . orî iarba nu-ț plași,

Orî ieș' bolnăvqari?...

Nu-î bolnăvjoari; da a zgherat c-a auzit ci-l omqari pi la apus di sqari...

30 Ci aî oî măi multi,
Mindri şi cornuti...

— Daci mă omoari,
Si spuî si mă-ngrqapi
În struŋga di oî,

35 Sî fiu tot cu voj;
În dosu stini,
Si-mî-aud cini.
Şi la cap si-m' puîe:
Flujeraş di fag,

40 Mul' cinti cu drag...
Flujeraş di socru,
Mul' zîsi duiosu...sau: Mul' zisî cu
focu...

Flujeraş di osu,
45 Mul' cinti dujosu...
O babî bătrîni,
Cu briu di linî...
— N-aţ văzut uî şjobănel,
Tras într-oî inel?

Feţşqara luî:
50 Spuma laptiluj;
Mustăşjoara luî:
Spicu griuluj...
Okişori luî:

55 Mura cîmpuluj...
Si-î spuî ci s-a-îsurat,
Ş-a luat o fatî di-mpărat;
Şi la nunta luî
A căzut o stja;

60 O stja lumingasi...
Sqarili şi luna
A ţinut cununa;
Preuţ... munţi...
Păsirî: lăutarî...

65 Am învăţat-o pinî cin' am îşit diî şcoali; jera şcoala la Tikiriş. Am învăţat-o ca poizii. Poizija asta-î luŋgi; şi ni-a dat-o bucăţali, bucăţali. Şi cîî s-a ridicat bolovănu sela, la Birsăşti, monumentu lu' Ştefan-sel-Mari, ni-am dus acolu numa
70 băjeţi premianţ: atît! İeraî diî clasa-ntăi triî iîş; din toati şcoala jeraî şîîsprăzăşi iîş. A fos' sərbătqari mari! A vini' toati Vraîşja acolu: nu

măi încăpja cîmpu „Dumbrăvi“ di lumi! Sărbarja a ţinut o zi-ntriagî. Ş-an dorîit la Birsăşti...

75 Aşa-l cînta şi tata diî fluir. Cînta un văr a lu tata; şi îel to' diî fluir îl cînta.

Niorîa n-am auzit-o di la lăutarî. O h'i cîntat-o, da n-am auzit îo.

(4.XII.1967), Scătúra-Părósu (Viişqara)
— Iordáki Apóstu, 74.

MCXCIV₁₀₀

N-am învăţat carti, ci jera şcoala dărîmatî!...
A dat tetica neş douizăş di kilî di perşî, şi douî niî di nuşî, ca si ni scapi di şcoalî pi douî iîş?! Aşa jera atuîşî!...

5 — Niorîi lai,
Cu lina ţigai,
Di triî zili-îcqaşi
To' di cap ţi faşî;
Nu ştiu: di capu tău îţ faşî,

10 Or di capu neş ţi faşî?
— Şjobănaş, şjobănaş,
Di capu neş nu-î fac,
Şi-îî fac di capu tău:
Cî şîi triî tovarăşăi a tăi

15 Ni s-a sfătuit
Ca pi tîni si ni ti omqari —
Aşel vidrijan
Şi cu-aşel moldovjan —

20 Aista jera român; aşa zîşja cînticu. Da îo añ fost acolu?...

Şi si ni ti-ngrqapi-n dosu stini,
Uni zac cini.
Sî nu ti-ngrqapi-n dosu stîni
Uni zac cini!

25 Sî ti-ngrqapi-î struŋga oilor,
În zgheritu miînzărilor,
În zjocu neilor,
Şi-n drăgustja miqarilor...
Şi si-s pui (Şi si-m pui...—II) la cap

30 Fluşeraş di fagu;
Fluşeraş di sócru,
Ca si cînti cu mari focu.

- Cî măicuța șja bătrîni cîn' o vini
Ș-o-ntreba...
- 35 — N-aț văzut, n-aț auzit
Dî-uñ șjobănaș nant și sprînsenat?
Mustășjoara lui:
Skieu grîului;
Sprînsjiana lui:
- 40 Pana corbului;
Cu oî măi frumșasi,
Cu žuñcani niñvâțaț,
Cu cîni măi bărbaț.
Atuñșja nêgura răspundi:
45 — Am auzit ș-am aflat:
Șij trii șjobănaș
S-a sfătuit și l-a omorit.
Pi urmî spuni uni l-a-ñgropat:
În dosu stîni,
50 Uni zac cîni...
Cîni șja cari-s cu žigărâi trec în dosu stîni,
cî nu-s în stari si latri la lup...
- Măicuța tot merzja,
Și diñ drugî-ndruga,
55 Și diñ guri-ntreba,
Și diñ oki lăcrâma:
— N-aț auzit, n-aț aflat
Dî-uñ șjobănaș
Nant și sprînsenat?...
- 60 Și nioritî-o lua
Și la mormînt o dușja,
Cu Kișjoarili ricija
Și diñ guri zghera...
- Pîn' l-a scos din mormînt... Ij s-a sfătuit cî
65 găljata cu galbinî s-o-ñgroapi
-ñ struñga oilor,
Îñ vatra focului.
Ș-a săpat, ș-a scos dî-acolu gălețili cu galbinî;
oilî-a discoperit, țoati, cî ij lî-ascuñsăsi, li du-
70 săsîri.
- Asta-î Nioritja. O știu di la bătrîni șja cari
jera pi timpu-aseła: mama lu tata űeu. Jera o
babî mititici: numa oliacî! Da știja și cîntisi, și
discintiși. Tata űeu cînta și jel Nioritja, c-avja
75 ghers frumos.

(5.XII.1967), Scătura-Părösu (Vișșara)
— Alisandra Kérșju, 74.

- Nioritî lai,
Lai, bucălai,
Di trii zili-ñcșasi
Gurița nu-ț măi tași;
- 5 Nu știu: iarba nu-ț plași?
— Stăpîni, stăpîni,
S-a grăit moldovjanu cu vrăñșjanu
Ca si ti omșari.
— Dac-a h'i si mă omșari,
- 10 Si mă-ñgropăț la aripa oilor;
Oili s-or strîñzi,
Pi mini m-or plîñzi
Cu lacriñi di sîñzi.
Si-m' pui la cap:
- 15 Flușeraș di fagu,
Si mă plîñgi oili cu dragu;
Uñ fluir di sócru,
Si mă plîñgi oili cu focu...

(5.XII.1967), Scătura-Părösu (Vișșara)
— Stañca Kérșju, 74.

- (A.) Jo cînt de-ișja, dim bățu ista*; da-ñcolu...
- (B. A.) — Nioritî lai, băcălai,
Di trii zili-ñcșasi
Gura nu-ț măi tași;
- 5 Nu știu: iarba nu-ț plași?
Nu știu: űi-iesti bolnăvjoari?
— Nii iarba-m' plași...
- (A.) Nu pošju si știu!...
- (B.) Dar am auzit
- 10 Cî trii mocănej
S-a sfătuit si ti omșari,
Cî aî oî măi multi,
Frumșasi și cornuti...
- (A.) L-oî h'i cîntat jo odati; sîñ-a țînut socotjali
di jel?...

* Un caval de formă arhaică.

- 15 (A, B.) — Dacî m-a omorî,
Acolu sî mă-ñgroapi:
În stîna oilor
Şi-ñ zjocu ñeilor;
Uni cîni latrî
20 Şi ñei sî zjoaci;
Di la vali di stîni,
Ca s-auz cîni...
- (B.) Dacî n-am măi cîntat di mult! Cîn' jeram
tinirî, cîntam cu uñkeşu, colîa, pi vatrî...
- 25 (A.) Iştiîa tinirî nu ţin samî di cîntişili ñoastri...
(să)racu di mini! Da a ñoastri-s măi bătrîni!...
La cap si-m' pui:
Muzăşel di fagu,
Adicî fluiru luj. Aşa-î zîşîa dim bătrîni:
30 „muzăşel”. Crez cî tot flúiru îşîa...
Sî vă cînt cu dragu...
A măi h'i al' fluir, da s-a ujtat...
(B.) Fluir di os,
Sî vă cînt dujos.
35 Vîntu ñî-a bati,
Oili s-or strîñzi,
Pi mini m-or plîñzi
Cu lăcrîñî di sîñzi
Măi jesti cu baba; jera, crez, cî mă-sa:
40 O babî bătrîni
C-un cair di linî,
Diñ furcî torsîa,
Diñ okî lăcrâma,
Diñ guri-ntreba:
45 „N-aţ văzut uñ şjobănaş?
Feţişqara luj:
Spuma laptiluj;
Okîşori luj:
Mura cîmpuluj;
50 Mustăşjoara luj;
Flqarîa cîmpuluj...
Skîcu griuluj...
Sprîñşenili luj...
Şi-or măi h'i: cuñ sî-l puî-aşa pîni nu sî petri-
55 gheşti socotîala?
Sprîñşenili luj:
Pana corbuluj...
Nu măi ţîi minti! Parcî î-a spus uni-î ñngropat...
— Baba di ţî-a-ntreba,

- 60 Tu sî-î spuî aşî:
Cî jo m-am ñnsurat
Pi şel mîndru raj,
Ş-añ luat o fatî di craî;
Brazî ñî-a fos' nunî marî;
65 Şi şqarili: lăutarîu...
Şi luna ñî-a ţinu' cununa...
Şqarili m-a cununat,
Şi luna ñî-a ţinu' cununa...
Preuţi ñî-a fos' nunî marî...
70 Aîşîa nu-î potrightî!...
Brazî ñî-a fos' nunî marî,
Şi munţi ñî-a fos' lăutarî...
Cam aşî ghini... Păsîrî lăutarî: aşî-î!...
Nu, nişî-uñ şîas n-am fost ññ şcqalî! *Nioriţa*
75 o ştiş, aşî, diñ cîntişî: am auzî-o pi la altî şî
jo, ş-am ñnvăţat-o. Da or măi ţîi minti? Dipi la
feti; şî jerañ şî jo fatî, şî cîntam cu tqatîlî-aşa.
Cînta bătrîni-atuñşîa; şî poatî-oî h'i-azî-o şî
di la bătrîni.

(16.XII.1967), Scătúra-Părósu-Bălânu
(Viuşqara) — (A.) Toádir Mocánu, 76.
(B.) Stáñca Mocánu, 73.

MCXCVII₁₆₉

- Nioriţi lai,
Oai bucâlai,
Di triş zili-ñcqasî
Guriţa nu-s taşî;
5 Un fur ţî-ar fura,
Un lup ţî-ar mîñca!
— Nii apa-m' plaşî,
Şi jarba-m' plaşî:
S-a sfătuit doş veri primari
10 Sî ti omoari,
Şi sî ti-ñgroapi-n dosu stîni,
În zjocu neilor,
În zgheritú mînzărilor.
— Di m-a omorî,
15 Sî mă-ñgroapi-n dosu stîni:
În zjocu meilor,
În zgheritu mînzărilor.

(16.XII.1967), Scătúra-Părósu-Bălânu
(Viuşqara) — Toádir Brátu, 81.

- Niorița*-i zîșia îi:
 — Nioriți lai,
 Qai bucălai,
 Di trii zili-ncăși
 5 Gurița nu-s tași;
 Nu știu: iarba nu-ț plași,
 Orî apa nu-ț plași?
 Uñ fur ti-ar fura,
 Un lup țî-ar mînca!
 10 — Nii apa-m' plași,
 Și iarba-m' plași:
 S-a sfătuit doi veri primari și ti
 omoari,
 Și si ti-ñgrăpi-n dosu stini,
 În zjocu ñeilor,
 15 În zgheritu mînzărilor...
 — Si-m' pui la cap:
 Fluieraș di osu,
 Si cînti dujosu;
 Fluieraș di fagu,
 20 Si-î cînt codrului cu dragu...
 C-o babi bătrîni măi jera:
 — Fețișoara lui:
 Spuma laptelui;
 Okişori lui:
 25 Mura cîmpului;
 Perişoru lui:
 Pana corbului...
 Şjobănelu, cîn' a murit acolo pi plaj, nuntaşi
 lui-a fos' brazî şi păltinaşi:
 30 La nunta mja: brazî şi păltinaşi nuntaşi...
 De-isi în colu nu-ñi măi amintesc! Cîntarja
 asta o cînta şjobani cu oili pim munti. Mă duşjam
 şi jo pi la tata, cîn' jera şjoban „La zburături“
 şi la „Djalu-negru“: munt dintr-a Vrăñsi, di
 35 la Ştefañ-sel-Mari. Mă duşjam şi-î duşjam tain,
 lui, acolo. Mă măi duşjam ş-aduşjam brînza di la
 munti, vara, la Sintămării. Acolu cînta şjobani:
 măi zîşja şi diñ fluir, măi zîşja şi diñ guri...
 Apî daci jo ştijañ carti, jeram măi diparti!
 40 Daci tata m-a pus si păzăs' vásili (nişi oili: vásili!).
 Is cu oki-ñkiş!...

¹ Notat la o oră după textul precedent.

- A murit aşiş bătrîni... Nu ñi-aduc aminti di
 la şinş-am auzit întăi cîntaria *Nioriți*. De, nu
 ñi-aduc aminti di şjobani bătrîni; i-am uitat.
 45 Lăutari spunja pi la petresiri, pi la nunț; cî lumja
 spunja: „Mă, zi *Niorița*!“ . Ca la petresiri: altu-avja
 un gust, altu-avja uñ gust.

(16.XII.1967) — Acelaşi.

MCXCIX₁₇₀

- Nioriți lai,
 Lai, bucălai,
 Di trii zili-ncăși
 Gura nu-ț măi tași;
 5 Orî di cap it faşi,
 Or apa nu-ț măi plaşi?
 Ia i-a spus c-ari si-l omoari-uñ şjoban dintra-
 şjia. Iel a spus:
 — Si mă-ñgroakî în driapta stini,
 10 S-auz cîn' latrî cîni.
 Și la cap si-m' pui:
 Uñ fluir di socru,
 Si cînti cu... focu;
 Un fluir di fagu,
 15 Si vă cînt cu dragu... (II—Di cînti
 la oi cu dragu...)
 To' dim bătrîni-am auzit-o şi asta. Di uni-o
 ştiu? Di cîn' lumia asta! C-am auzit întăi di la
 unu Ion Şjukitu. Iel jera şjoban la tata, şi jo
 20 jeram flăcău. Iel nu cînta diñ fluir: cînta cuvintili
 cu ghersu.

(5.XII.1967), Scătúra-Părósu (Viişoára)
 — Vásili Kérşju, 97.
 Sovéza — Dragoslovéni

Sovéza — Dragoslovéni

MCC₁₇₁

- Mioriți lai,
 Lai, bucălai,
 De trei zile-ncăși
 Gura nu-ț măi taçi;

- 5 Qar iarba nu-ț plăci?
— Iarba miș-m' plăci;
La apus dă șqari
A pus să te omșari
Cu-așel vrănșian
- 10 Ș-așel uňgurișan,
Cî aș oi măș multi,
Multi șî curnúti...
— Mioriști dragi,
La apus dă șqari,
- 15 Daci vrîa si mă omșari,
Spui ca si mă-ňgroșapi
În dosu stîni
Une dor(m) șî cîni...

Nu-m' măș aduc aminti-ňicolu. Am auzit-o-ntăș di la bătrîni, cîn' ieram noi bășetani măș tiniri. O cînta șî cu vorbi, șî cu melodii. Atîta știș ieu. Ieu n-am învășat carti. Da aň fost innășășit, c-am fos' șasi copîș; șî n-am învășat dîn cauza greutășilor. Ieu litirili li cunos' țoati, da nu li poș dizlega.

(24.VIII.1967), *Sovêșza-Dragoslovênj* —
— Ion Kitroșianu, 74.

MCCI₁₇₂

Miorișta mi-o amintes' dîn carti; țoati nu kjar așa...

- Pî-um pișșor dă plai,
Pî-o gurî dă rai,
Iatăș, vin în cale,
- 5 Se cobșarăș-n vale
Treș turme de oi,
Cu treș șșobășnei:
Unu-ș Moldovășnu,
Unu-ș Sășelșianu,
- 10 Șî unu-ș Uňgurișanu,
— Mioriști, mișari,
Oitș birsanăș,
De treș zile-ncșaci
Iarba nu-s măș plăci,
- 15 Gura nu-s măș tači;
Orî ișș' bolnășvïoari,
Mioriști, mișari?

Șî-o h'i măș fos', cî dor nu li țiu minti păș țoati.
Acu rășpundi mișara:

- 20 — Stășpini, stășpini,
Măș kșami-ș ș-uň cîni:
Șel măș bərbățescu,
Șel măș frățescu;
Căș mereș...
25 așa ișera „mășri“
...șî vorbirăș,
Șî săș sfășturăș —
Bașșu uňgurișan
Șî cu sășelșian —
- 30 Căș la apus dăș șșore
Vrîa săș te omșare,
Căș aș oi măș multe,
Mîndre șî curnute,
Șî caș învășatș,
35 Șî cîni măș bərbatș.
— Miorișta miș,
Dac-oi săș mor
Îň cîmp dăș mohor,
Săș-ș spuș lu Sășelșianu
- 40 Șî lu Uňgurișanu:
Șî mă înșgroșapi
Aișș, măș aproșapi:
Îň struňga dăș oi,
Săș fiș to' cu voi.
- 45 Măș în dosu stîni,
Ca si mi-aud cîni.
Iar la cap săș-m' pui:
Flușeraș dăș socu,
Mul' zîce cu focu;
- 50 Flușeraș dăș fagu,
Mul' zîce cu dragu;
Flușeraș dăș oșu,
Mul' zîci dușoșu;
Vîntu, cîn' va bati,
- 55 Prin ișli-or rășzbati,
Oili s-or șșingși,
Păș mini m-or plîňși
Cu lacrimi dăș șîňși.
Șî de-ș vidșa,
- 60 Miorișta miș,
Dî-o babî bătrîňăș
Cu ișa dăș șîrmăș,

- Pe cîmp alergînd,
Pe toți întrebînd:
65 Cîni mî-a văzutu,
Cîni-a cunoscutu
Mindru çjobănelu,
Nal(t) și supțirelu,
Tras pîntr-un inelu;
70 Nal' și sprinçenatu,
Stricat dă vîrsatu?
Perișoru lui:
Pana corbuluj;
Okîșori lui:
75 Mura cimpuluj;
Mustăçjoara lui:
Spicu griuluj..."
Să nu-î spuî dj-odată,
Că inima-î sjacă!
80 Și să-î spuî curatu:
Că m-am însuratu
C-o fată dă-mpăratu;
Și la nunta mja
A căzut o stja;
85 Sçarili și luna
Mî-a ținu' cununa;
Brazi și păltinași
I-am avu' nuntași...

Asta-î: atita-î... Mama mja a fos' văr bun
90 cu Panaite Moruñgláv. Și știu c-o cînta și mama
pă la petreçiri, pă la nunti, pă la odai, cîn să 'çja¹
pă la adunat. Mama mja și dă la jel a auzît *Mio-*
rița. Pă mama am auzît-o: o și cînta. Da pă jel,
nu. O cînta sara, ca si ppat-adorni pă frați ai
95 măi niçi.

(23.VIII.1967). Sovéza-Dragoslovéni —
— Marín Šarbán, 74.

MCCII₁₇₃

Miorița jera pîn kjoșc, pă la cãrț dă çelia
mititeli, dă le vindja židani. Le vindja cu povești.
Costă citi douizăș dă bani. Le cumpăram pă

¹ Formă aferezată de la *dușja*, frecventă în Soveja; și acest
informator folosește curent în graul său afereza: „Cin' a zis ci nu
s't (= *sînt*) acasî, a kicat žos; "...să 'çja (= *dușja*) la oî ca si
ppati trăi"; „unî' (*undi*) si si duci?" etc.

- 5 piați, la Focșani, la Pançju. Židanu li ținja-n-
tr-un coș dă nuțeli pă mîni. Ș-acolu-avja to'
felju dă cãrț: cu basmi, cu dăscintiçi. Añ cum-
părat și jo o carti d-asta; ș-acolu-an çitit *Miorița*.
N-o mai știu strofi cu strofi; ci m-a luat în armati,
și ni-a ișit din cap. A rămas *Miorița* pă djal,
10 si pasci jarbi... A vinit armata, a vinit rãz-
boju, a vinit greutățili. Am fos' și prizonier la
austriaçi, într-un lagir la Bratisláva.

Miorița n-o mai știu pă strofi; da jaca çi
mai știu:

- 15 Pî-um piçjor dă plaj,
Pî-o guri dă raj,
Coboră în vale
O turmă dă oî
Cu trei çjobănej:
20 Unu je vrăncjan,
Unu-î uñgurián,
Și unu-î moldovjián...
Unu-î... cimpurián...

Nu ni-aduc binj-aminti.

- 25 Și-açel uñgurián
Și cu çel vrăncjan
Jeî să sfătuiră
Ca si mi-l omçare
Pe çel moldovjián,
30 Că ari oî mai multi,
Mindri și cornuti...

Și *miorița*... acuma nu știu cum a fos' liñgi
jel, cum a lua' vorbi. *Miorița* a-nțales sfatu alora
că vrja si-l omçari. *Miorița* j-a spus lui ci aja
35 s-a sfătuit si-l omçari. Și jel j-a spus *mioriți*:

- *Mioriți* lai,
Lai, bucălai,
D-o fi să mă omçari,
Să le spuî să nu mă-ñgrçapi
40 Kjar în çada struñzi
Undi dçarmi cini;
Să mă-ñgrçapi-m mižlocu struñzi,
Uni žçacî mei...

Ci mei, daci-î bag-acolu, jeî să žçacă... Și
45 cam asta-î tot... Di fluirili astja: nu știu în-
çeputu, nu-î legătura:

- Flujeraș de soc,
Mul' cîntă cu foc;

Flujeraş dă fag,
50 Mul' ziçe cu drag;
Flujeraş di os,
Mul' ziçe dujos...

55 Nu-ni aduc aminti dă fluiiri cuñ să cinti. Nu
ni-aduc aminti niş dă babi, niş dă „tras pîntr-un
inel“... C-am învăţa patru clasi, şi la vaçi,
băjeti!...

(23. VIII. 1967), Sovéza-Dragoslovénj —
— Ion Mehedint, 78.

MCCIII₁₇₄

Pi-um piçior de plai,
Pi-o gură de raj
Se coboară-n vale
Trei turmi de mjei
5 Cu trei çjobănej:
Unu-i moldovian,
Unu-i uñgurijan,
Şi unu-i vrănçian.
Mări se vorbiră
10 Şi se sfătuiră:
Pe la apus de soare
Ca să mi-l omşare
Pe çel moldovian,
Că-i mai ortoman,
15 Ş-ari oi mai multi,
Multi şi cornuti,
Şi cai învăţaţi,
Şi cini mai bărbaţi.
— Oai buçalai,
20 De trei zile-nçoace
Gura nu-i mai taçe; (sic!)
Ori jarba nu-i plaçe, (sic!)
Ori ieş' bolnăvjoară,
Mioriţă, mişară?
25 — Drăguţule baçe,
Dă-ţ oile-nçoace
La negru zăvoj,
Că-i jarbă de noi,
Şi umbră de voj...
30 O babi bătrină
Cu briu de lină,
Pe cimpj alergind,

Din oki lăcrămînd,
Pe toţi întrebînd,
35 Şi la toţi zicînd:
„Cini mi-a văzut,
Cini mi-a cunoscut
Mîndru çjobănel
Tras printr-un inel?
40 Feţişoara lui:
Spuma laptelui;
Mustăçioara lui:
Spicu grîului;
Okişori lui:
45 Mura cîmpului;
Perişoru lui:
Pana corbului...
He, acu i-acu! I-a spus parcî çineva ci l-a
omorit. A spus oaja aja cari zbera:
50 — Drăguţule baçe,
Nu-ş(tiu) cum a spus oaja:
— Spuni-i çjobanului ala...
Vrja si ti omşari
Baçjul uñgurijan
55 Şi cu çel vrănçian...
Iel i-a spus pă urmî oi:
— Si mă-ngrşapi
Pi-açi, pă aprşapi:
În struñga de oi,
60 Ca să fiu tot cu voj...
Oiţi bîrsani,
De ieş' năzdrăvani,
Şi di-ar fi si mor
Aiçi, în cîmp de mohor,
65 Si-i spuî si mă-ngrşapi
Pe-açi, pe-aprşapi:
În struñga de oi,
Să fiu tot cu voj;
În dosul stini,
70 Ca si-mi aud cini.
Iar la cap să-m' puie:
Flujeraş de fagu,
Mul' ziçe cu dragu;
Flujeraş de osu,
75 Mul' ziçe dujosu;
Flujeraş de socu,
Mul' ziçe cu focu;

Vintu, cin' o bati,
 Prin țeli-o străbati,
 80 Oili s-or stringi,
 Pe mini m-or plîngi
 Cu lacrim' de singi.
 Iar la maica mja bătrîni
 Să-î spuî curat:
 85 Ci m-am înșurat
 C-o fati de craju.
 Iar la nunta mja
 A căzut o stja;
 Am avu' nuntaș
 90 Braz și paltinaș;
 Preuț: munț mari;
 Pasăr': lăutari;
 Steli: făcliî...
 Stelili și luna
 95 Mi-a ținu' cununa...
 Și cam asta-î. Mai țera ceva:
 — Dar de scăldat cin' l-a scăldat?
 — Ploili cin' a plouat,
 Apa cin' s-a revărsat...
 100 Adici cum a vinit ja pă coasti, la vali.
 De-îngropat cin' l-a-ngropat?...
 Păi daci l-a-îngropat în dosu stîni!...
 Miorița? Apăi nu pot si-m' aduc aminti dă
 la çinî-am auzit-o-ntăi... Avjam o bunici: din
 105 Negriléști, din Vrançja; și ja a cîntat-o. O kema
 Içana lu Dumitru Drăghiçi. O cînta diîn guri.
 Cin' țeram jo dă nouî ani-a murit baba. Iera
 bătrîni: can dă șaptizăș dă ani.

(27.VIII.1967), Sovéža-Dragoslovénj —
 — Ion Briñzărju, 79.

MCCIV₁₇₅

Pi-um piçior dă plaj,
 Pi-o gură dă raj,
 Iată vine-ñ cale,
 Șe cobçari-ñ vale
 5 Trei çïobănej
 Cu trei turmi dă mjei:
 Unu-i dă vrănçjan,

70

Altu-î uñgurijan,
 Și unu-î moldovjan.
 10 Mări se vorbiră
 Și se sfătuiră
 Ca să mi-l omçare
 Pe çel dă vrănçjan,
 C-ari oî mai multi,
 15 Mîndre și cornuti,
 Și cai învâtați,
 Și cinî mai bărbați...
 Dă cin' țeram copil la șçoali, dă șapti ani,
 am uțtat-o. Oî h'i-auzit-o și dă la vrun uñkeș,
 çit diîn carti, asta-î...

(21.VIII.1967), Sovéža-Dragoslovéni —
 — Neculáj Comăniță, 79.

MCCV₁₇₆

— Micî mioriți,
 Dă trei zile-ncçaçi
 Gura nu-ț măi taçi;
 Qar țarba nu-ț plaçi?
 5 — Iarba și apa-m' plaçi,
 Dar stăpînașu néu
 L-a omori' dușmanu
 La spatili stîni. (II — La çuru stîni.)
 Fluțerașu luî:
 10 În kiotçarija stîni;
 Vintu cî nî-a bati,
 Fluțerașu cînti...
 Asta-î Niorița. Atîta-î, mamî; atîta știu!

(29.VIII.1967), Sovéža-Dragoslovénj —
 — Marîja Panafte, 79.

MCCVI, MCCVII¹₁₇₇

— Nioriți lai,
 Lai, bucălai,
 Dă trei zile-ncçaçe
 Gura nu-ț măi taçe...

¹ A doua variantă a fost notată la o jumătate de oră după prima.

71

5 — Ba iarba îm' plăce,
Stăpînaşu-m' (II — Stăpînaşu-ńj...) moşari:

Că s-a vorghitu
Ăj doi čjobănaşj:
Unu, moldovjanu,
10 Şi unu vrăncjanu,
Ca sî ti omşari,
Şi sî Ńi te-ńgroape
Tot în dosu stîni,
Uni zac toţ cîni.
15 — Sî ti roşj-aşa:
Ca sî mă ńgroape
Îń struńga oilor,
Îń žocu meilor.

Că multj-a trecu' păste crejeru omului! Apoi
cînticele d-atunčj s-a dus cu Panaiti Morunglav...
Acuma-ĵ năcăžiti *Mioriţa!* Iaca, o ştiu đim bă-
trînj.

(21.VIII.1967), Sovéža-Dragoslovénj —
Marĵa Cristĵa, 81.

MCCVIII₁₇₈

— Mioriţj lai,
Lai, bucălai,
De treĵ zile-ncăci
Gura nu-ţ mai tači,
5 Iarba nu-ţ mai plači;
Orĵ jeş' bolnăvjoari,
Mioriţj, mişari?
— Drăguţuli bači,
Dă-ţj oili-ncăci
0 La negru zăvoj,
Că-ĵ iarbî dă noj,
Şi umbră dă voj;
Că bačĵul uńgurĵan
Şi cu čel vrăncĵan
15 Mări se vorbiră
Şi se sfătuiră
Pi la apus de şoare
Vrĵau sî te omşare,
Că aĵ oĵ mai multi,

72

20 Mîndri şi cornuti,
Şi caĵ învăţaj,
Şi cînj mai bărbaţj...

Mai dăparti jeşti-aşa:
Ĵ-a spus sî-l ńgroapi

25 Aičĵ, mai aproapi:
În dosu stîni,
Ca s-audi cîni.

Şi la cap sî-ĵ pui:
Fluĵeraş dă fagu,
30 Cuń cîntă cu dragu!

Fluĵeraş dă socu,
Cuń cîntă cu focu!
Şi vîntu, cîn' a bati,
Prin jeļi-a răzbati,

35 „Oili s-or strńĵi,
Pi tini ţj-or plńĵi
Cu lacrimĵ dă sńĵi“...

Nu măĵ ştiu... Ĵj dă mul(t)... Am auzit-o
điń carti, dă cîn' am ńvăţat în şcolă. Da pşati
40 că şj đin alti părţ, nu Ńj-aduc aminti...

Pă cîmp alergînd,
Pă toţj întrebînd,
Şi la toţj zicînd:
„N-aţj întilnit

45 Mîndru čjobănel
Tras printr-un inel?
Mustăčjoara luĵ:
Pana corbuluĵ;
Okişori...

50 Nu ştiu, nu mai ştiu Ńica...

(24.VIII.1967), Sovéža-Dragoslovénj —
— Marin Cosór, 82.

MCCIX₁₇₉

— Mioriţă laĵe,
Laje, bucălaĵe,
Dă treĵ zile-ncăci
Gura nu-ţ mai tači;
5 Orĵ iarba nu-ţi plače,
Orĵ cîmpu cu florile,
Ţi s-a urit zilele?

73

- Mări, se vorbiră
 Și se sfătuiră
 10 Trei țăbăneji,
 Cu trei turme de oi:
 Unu-î moldovian,
 Unu-î uîgurian,
 Și unu-î vrănčian.
 15 Cel vrănčian
 Și cu uîgurian
 Mări se vorbiră
 Și se sfătuiră
 Ca să te omșare
 20 La apus de soare,
 Că (Căci...) ai oi mai multe,
 Negre și cornute,
 Și cai învâțați,
 Și cini mai bărbați.
 25 — Să spui la măicuța mja bătrină,
 Cu briu de lină:
 Că di-o fi să moru
 În cîmp de mohoru,
 Să-î spui să mă-ngrșape
 30 Aiș, mai aprșape:
 În dosu stîni,
 Să mî-aud cîni.
 Și la cap să-m' puje:
 Flușeraș de fagu,
 35 Mul' ziče cu dragu;
 Flușeraș de socu,
 Mul' ziče cu focu...
 Și la nunta mja
 A căzut o stja;
 40 Soarili și luna
 Mî-a ținu' cununa;
 Braz și paltinași
 I-am avu' nuntași.

45 Aicșia-am înkejat-o; da mai ęesti čeva. Avșam
 o carti cu diferiti ęoizii; avșia și anegdoti, și
 povestiri, și poezii. Acolu ęera și *Miorșia*. Da dă
 ăștilalti cu „foai verdi“ nu ęera. Ačeșia cu „cîmpu
 cu florili“ kjar ęeu am făcut-o.

(21.VIII.1967), Sovęza-Dragoslovęni —
 — Ion Pătulșia, 83.

- ... — Daci ni-ți vidja
 O babî bătrîni,
 Și cu cirșa-m minî,
 Si-î spuniș așa:
 5 Cî m-am înșurat;
 Și la nunta mja:
 Pășiri lăutari;
 Steli: felinariu...
 Și la nunta mja
 10 A kicat o stja...
 A kicat stșiaua, c-a murit ęel...
 ęai bucălai... așa... nu ni-aduc aminti.

(1967), Sovęza-Dragoslovęni — Marișia
 Pūci, 84.

- ęai bucălai,
 Dă trei zile-ncoaci
 Gura nu-ț mai tači;
 Or ęarba nu-ț plači?
 5 Io am avut în inimî numai dă bočit; nu-ni-
 aduc aminti! Či-a mai spus? Iel a spus cî daci
 l-a omori tovarîși luș,
 Si-l îngrșapi-n strușiga oilor,
 În zocu ęeilor.
 10 A-nvășat si nu spui cî l-a omorit. Cî daci l-a
 căutat mă-sa — o babî bătrîni, sāraca — si nu
 spui cî l-a omorit; si nu știi mă-sa cî l-a omorit;
 si-î spui-așa:
 — Cî m-am înșurat;
 15 Și la nunta mja
 A kicat o stja...
 Adic-a murit. Am auzit-o dămul', cin' ęeram
 tîniři; ș-avșam inimî mai bunî, dă bāgam la cap.
 Acu...

Acceași.

¹ Varianta aceasta a fost notată la un sfert de oră după pre-
 cedenta.

- P-un kičior dă plaj,
 Pi-o gură di raj
 Se coboari-n vale
 Trei turme de oi,
 5 Cu trei čjobănej:
 Unu-i moldovianu
 Și unu-i uŋguriyanu
 Și unu-i vrănčianu.
 Čela uŋguriyanu
 10 Și cu čel vrănčianu
 Măre se vorbiri
 Și se sfătuiți
 La o-apus de șoare,
 Ca si mi-l omșari
 15 Pi čel moldovianu,
 C-avja oi mai multi,
 Și mai cornuti.
 — Frățiori mei,
 Dă m-ăț omori,
 20 Să nu mă-ŋgropați
 În dosu stîni,
 Uni zac cîni;
 Si mă-ŋgropați
 În melžocu struŋzi.
 25 Flușeraș de osu —
 Mul' zică duiosu! —
 Si ŋi-l puniț
 În keoșarja stîni;
 Oili s-or strîŋzi...
 30 Pă mini m-or plîŋzi
 Cu lacrim' dă siŋze...
 Trebuja să zic așa:
 Vîntu, cînd o sufla, (II Vîntu cînd o trași),
 Flușeraș ŋi-o zice,
 35 Oili s-or strîŋgi,
 Pă mini m-or plîŋgi
 Cu lacrimî dă siŋgi.
 Acuma a-ntrebat iel, atuŋși cin' l-a-ntrebat:
 — Dragi mioriți,

- 40 Dă trii zile-ŋçoaci
 Gura nu-s mai tači;
 La iarbi ți-an dus,
 La apî ți-an dat;
 P-a cui minî ai mai încăpja?
 45 Ș-atunčja i-a spus stăpinuluț ci-l omșari; ci
 iera năzdrăvani, cum ai ziči. I-a spus ci:
 La apus dă șoari
 Ti omoari...
 O știu din tinerețili meli, dă la tata ŋeu.
 50 A fos' čjoban la oi, pă la Coròd, în žudețu Tecuči.
 Acolu-a sta(t) mul(t): s-a dus dă băjat acolu.
 Poati c-a čjobănit douizăči dă ani. Cînta diŋ
 fluir ș-a cînta' și diŋ gurî.

(21.VIII.1967), Sovéza-Dragoslovéni —
 — Ion Měrkija, 86.

Sovéza - Rucăréni

- Pi-um pičior di plaj,
 Pi-o gură de raj,
 Iată vine-n cale,
 Se coboari-n vale
 5 Trei turme de mei
 Cu trei čjobănej:
 Unu-i uŋguriyanu,
 Unu-i moldovianu
 Și unu-i vrănčianu.
 10 Bačjul moldovianu
 Cu čel uŋguriyanu
 Mări se vorbiră
 Și se sfătuiră:
 La apus dă șoari
 15 Vrja ca si omșari
 Baciul vrănčianu,
 C-ari oi mai multi,
 Suti neștiuti,
 Mij nenumărati,
 20 Cai bunî nenvățați,
 Dulăi mai bărbați.

- Oița čja lai,
Lai, bucălai,
Dă trei zile-ncoači
- 25 Gura nu-î măi tači;
Nu știu: ii bolnăghioari,
Or iarba nu-î plači?
Bačiuł čel vrăncjan
Oița-ntreba:
- 30 — Oiță birsană,
Če-î dă capu tău
Dă to' zgheri mereu?
Dă trei zile-ncoači
Gura nu-s mai tači;
- 35 Or' ieș' bolnăghioari,
Or' iarba nu-ț plači?
— Stăpine, stăpine,
Nu-î dă capu neų,
Și ȳesti d-a tău:
- 40 Aș' doj veri primari
Vrija si te omqari
La apus dă sqari,
Că ai oi mai multe,
Suti neștiute,
- 45 Mii nenumărate,
Cai buni ninvătați,
Dulăi mai bărbați.
— Oiți birsani,
Dă ieș' năzdrăvani,
- 50 Și di-oi fi si mor,
Tu să le spuı lor:
Iei si mă ingroapi
P-aiș, pă aprqapi,
Tot în dosu stini,
- 55 Io si mı-aud cini.
Fluierașu neų
În kiotoaria stini:
Fluierașu dă fagu,
Mul' ziče cu dragu;
- 60 Fluierașu dă osu,
Mul' ziče dujosu;
Fluierașu dă socu,
Mul' ziče cu focu...

Asta a fost, cin' a văzu' ci-l omqari: cınta cu
65 fluiru, cınta cu doru, cu žindu...

- Vintu-a adiiă,
Fluieraș cınta.
Vintu ci ni-o bati,
Piñ ȳeli-o răzbati,
- 70 Fluieraș ni-o ziče,
Oili s-or strınge,
Pă mini m-or plınge
Cu lăcrim'dă singe.
Dar la čja măicuță
- 75 Să nu-ı spuı, drăguță!
Tu să-ı spuı-așa:
Ci m-am însuratı
C-o fatı diñ satı...
Iată vine-ñ cale,
- 80 Se cobqari-ñ vale
D-o maică bătrınă,
Cu briu dă lină,
Cu fota dă sirmă,
Din drugı-ndrugın',
- 85 Din okı lăcrămind:
Mă h'iilor, mă,
Da voı n-aț văzu'
To' d-uñ h'iy d-a neų
P-aiči c-a trecutu?
- 90 — Ba noi l-am văzutu
Și noi l-añ lăsatı
Cu șkiopili-ñ urmi...
Ia nu si-ñcredıa,
Și iar si dučia,
- 95 Pă cımp ažunğia,
Ia žos să punja
Și să tăvălja.
Iar să scula,
Din drugı-ndruga,
- 100 Diñ okı lăcrăma,
La stini să (du)čia:
— Măi h'iilor, mă,
Da n-a măi vinitı?
— Ba ȳel a vinitı,
- 105 Și noi l-am minatı
Îñ sat la mălai...
Ia nu si-ñcredia,
Și iar să dučia,

- Pă cîmp aţunġia,
 110 Ia ţos să punġa,
 Şi (II — Iar...) să tăvăġia.
 Iar scula,
 Înapoġ să-ntorġia,
 Din drugi-ndruga,
 115 Din oki lăcrăma,
 La stîn-aţunġia,
 Din gură-ntreba:
 — Măġ hiilor, mă,
 Da n-a măġ vinituu?
 120 — Ba ġel a vinitu,
 Şi noi l-am minatu
 În sa(t) la sári...
 Ia nu si-ńcredġia,
 Şi-napoġ pleca,
 125 Dînd d-o apă lină:
 — Apă lină, frati,
 Fruńza lin sîn zbati;
 Cum ieş' curġăţari,
 Hiġ şi ştiitoári,
 130 Şi cunoscătoári:
 Da tu n-ai văzutu
 To' d-uń hiu d-a neġ
 P-aiş' c-a trecutġ?
 — Kġar si-l h'i văzutu,
 135 Nu, l-ań cunoscutġ...
 — Feţişġara luġ:
 Spuma lapteluġ:
 Mustăġioara luġ:
 Spicu griuluġ;
 140 Okişori luġ:
 Múra cîmpuluġ...
 Apa to' nu l-a văzut; a rămas aşa: apa nu
 ġ-a putu' spuni. Acuma s-a mai întors baba la stîni:
 Din drugi-ndrugînd,
 145 Din oki lăcrămînd.
 La stîn-aţunġia,
 Din guri-ntreba:
 — Măġ h'iilor, măġ,
 H'iilor, cînilor,
 150 Voġ l-aġi omorîtu!
 — Nu l-am omorîtu:
 Noi l-am înşuratġ
 C-o fati diń satġ:

- C-o mindri crăġási,
 155 A lumi mirġási...
 — Cin' l-a cununatu?
 — Soarili şi luna
 I-a ţinu' cununa;
 Braz şi paltinaş;
 160 I-a avu' nuntaş;
 Steli: miġ şi mariġ;
 Pasirġ: lăutarġ;
 Păsăreli: miġ
 Şi steli: făcliġ...
 165 Asta-ġ O ştiu di pîn carti-olġaci. Şi mama mġa
 o cînta cîń stitġia sara la furci; avġam o mamġ
 cîntăriġaţi. Ia cînta şi plîńġia...
 Pi mama o kema Măriġa Radu Ţicóġ. Tata
 neġ a fos' veteran diń războġi, di pîn şapţi-ş-
 170 şapţi. Ie vo triġzăş dă ańi dă cînd ġi moartġ. Cînd
 a murit ġera dă şaptiză' şi op' dă ańi. Ia, sara
 şidġian la fúrci; şi ġa cînta şi torġia diń furci.
 A-a-a, avġa voġi frumġasi, şi cînta di nu si măi
 ştii! ġera frumġasi pîn-a murit.

(19.VIII.1967), Sovéza-Rucă réńġ —
 — Domnica Mícu, 70

MCCXV¹

- Pi-um piġor di plai,
 Pi-o gură de raġ,
 Iată vine-ń cale,
 Se coboari-ń vale
 5 Treġ turme de meġ
 Cu treġ ġiobăneġ:
 Unu-ġ uńġurġanu,
 Unu-ġ moldovġanu
 Şi altu-ġ vrăńġianu.
 10 Iar ġel moldovġanu,
 ġu ġel uńġurġanu
 Mări se vorbiră
 Şi se sfătuiră:
 La apus dă soari

¹ Text notat în cîntare-recitare la o zi după MCCXIII şi
 MCCXIV (v. nota crit. 182).

- 15 Ca să mi-l omşari
Pe başul vrânşianu.
Iar şia miorită,
Cu lina plăvită,
De trei zile-ncăci
- 20 Gura nu-î măi taçi.
Stăpînu-a-ntrebat:
— Ce ai, miorită?
Dă trei zile-ncăce
Gura nu-s măi taçe;
- 25 Ori iarba nu-ţ place,
Or' ieş' bolnăghioari?
Stăpine, stăpine,
Nu-î dă capu űeu,
Şi jesti d-al tău:
- 30 Căci jel s-a vorbitu (sic!)
Aş doi veri primari
Ca să te omşare
La apus dă şoare,
Că ai oi măi multe,
- 35 Sute neştiute,
Mii nenumărate,
Cai buni nenvătaţi,
Dulăi măi bărbaţi.
— Oită birsană,
- 40 Dă ieşti năzdrăvană,
Şi di-oi fi să moru,
Tu să le spuî loru:
Iei să mă înşroape,
Pî-aiçi, pe aprăape,
- 45 Tot în dosu stîni,
Io si mi-aud cîni.
Fluieraşu űeu:
În klotgarîa stîni;
Vîntu-a adîia,
- 50 Fluieraş cînta...
Vîntu ci űi-o bati,
Pîn jeli-o răzbati,
Jeli űi-or cînta:
Fluieraş dă fagu,
- 55 Mul' ziçe cu dragu;
Fluieraş dă osu,
Mul' ziçe frumosu;
Fluieraş dă socu,
Mul' ziçe cu focu;

- 60 Oile s-or stringe,
Pe mine m-or plînge
Cu lacrim' dă sînge...
Dar la şia măicuţă
Nu-î spuniţ, drăguţă;
- 65 Să-î spuniţ aşa:
Că m-am înşuratu
C-o fati diñ satu...
Iată, vine-ñ cale,
Se coboră-ñ vale
- 70 D-o măică bătrînă,
Cu brîu dă lină,
Cu fota dă sîrmă,
Dîn drugă-ndrugîndu,
La stîn-alergîndu,
- 75 Dîn guri-ntrebîndu:
— Da voi n-aţ văzutu
Şi pă fiu űeu?
— Ba noi l-am văzutu,
Şi noi l-añ lăsatu
- 80 Cu şkiopili-ñ urmî...
Ia nu si-ñcredîa,
Şi iar pleca,
P-uñ cîmp aţungîa,
Ia űos să punîa,
- 85 Şi să tăvălîa;
Înapoi si-ntorşia
Dîn drugă-ndrugîndu,
Dîn okî lăcrămîndu,
La stîn-aţungîndu,
- 90 Dîn gur-întrebîndu:
— Măi h'iilor, mă,
Da n-a măi vînitu?
— Ba jel a vînitu;
Şi noi l-am mînatu
- 95 În sa(t) la mălai...
Ia nu si-ñcredîa,
Şi iarîş pleca;
Dîn drugî-ndruga,
Dîn okî (II—oş) lăcrăma;
- 100 Ia să tăvălîa;
Şi iar să scula,
Şi-napoi pleca,
La stîn-aţungîa,

- Din gură-ntreba:
 105 — Măi h'iilor, mă,
 Da n-a măi vinitu?
 — Ba jel a vinitu;
 Și noi l-am minatu
 În sa(t) la sári...
 110 Ia nu si-ñcredja,
 Și iar si dučia,
 Din(d) d-o apă lină:
 — Apă lină, frati,
 Fruñza lin si zbati;
 115 Cum ieș' curgătoari,
 H'i și știitoari,
 Și cunoscătoari:
 Da tu n-ai văzutu
 To' d-uñ h'iu d-a ñeu
 120 P-aiçi c-a trecutü?
 — Kjar să-l h'i văzutu,
 Nu l-añ cunoscutü.
 — Fețișoara lu:
 Spuma laptilui;
 125 Mustăçioara lu:
 Spicu griului;
 Okişori lu:
 Mura cîmpului;
 Nalt și supțirelu,
 130 Tras pîntr-un inelu...
 Nu măi știu dac-a măi răspuns apa čeva. Da
 după spusu di-ntăi, cred io c-a spusü ci nu l-a
 văzutu. Acuma:
 Înapoși si-ntorčja,
 La stîn-ažungja,
 135 Din guri-ntreba:
 — Mă' h'iilor, mă,
 Voi l-ați omoritu,
 H'iilor, cînilor!
 — Nu l-am omoritu:
 140 Noi l-am însuratu...
 — Da pă čin-ă luatu?
 — O fati diñ satü:
 O mindră crăjasă,
 145 A lumi mirjasă...
 Sôarili și luna
 I-a ținu' cununa;
 Braz și paltinași

- 150 I-a avu' nuntași;
 Steli: miçi și mari;
 Păsiri: lăutari;
 Păsăreli: mi;
 Și steli: făclii...
 155 Și-i cañ gata. Acu ai scris-o răgulati.: acuma-i
 foarti bunî.

(20. VIII. 1967) — Aceeași.

MCCXIII, MCCXIV MCCXV

1	Pi-un piçior di plai,
Pi-o gură de raj
Iată, vine-ñ cale,
Se cobçari-ñ vale	1	Pi-um piçior di plai,
Pi-o gură de raj
Iată, vine-ñ cale,
Se cobçari-ñ vale
5	Trej turme de mej
Cu trej çjobănej:
Unu-i uñgurjanu,
Unu-i moldovjanu
Și unu-i vrănçjanu.	5	Trej turme de mej
Cu trej çjobănej:
Unu-i uñgurjanu,
Unu-i moldovjanu
Și altu-i vrănçjanu.
10	Bațjul moldovjanu
Cu čel uñgurjanu
Mări, se vorbiră
Și se sfătuiră:
La apus dă sçari	10	Iar čel moldovjanu
Cu čel uñgurjanu
Mări, se vorbiră
Și se sfătuiră:
La apus dă sçari
15	Vrja ca si omçari
Bacju čel vrănçjanu,
C-ari oș maj multe,
Suti nestiute,
Mij nenumărate,
Caj bunj nenvățați,
Dulđi maj bărbati.	15	Ca să mi-l omçari
Pe bațjul vrănçjanu.
20	Oița čja lai,
Lai, buclai,
Dă trej zile-ncçaçi		Iar čja mioritã
Cu lina plăvițã
De trej zile-ncçaçi
25	Gura nu-i măi taçi;
Nu știu: iș bolnăghioari,
Or' jarba nu-i plaçi?
Bațjul čel vrănçjan
Oița a-ntrebat:	20	Gura nu-i măi taçi.
30	— Oițã birsană,
Ce-i dă capu tău
Dă to' zgherj mereu?
Dă trej zile-ncçaçi
Gura nu-s maj taçi;		Stăpînu-a-ntrebat:
— Ce ai, mioritã?
35	Or' ieș(t) bolnăghioari,
— Stăpine, stăpine,
Nu-i dă capu ñeu,
Și jesti d-a tău:	25	Dă trej zile-ncçaçe
Gura nu-s maj taçe;
Or' ieș' bolnăghioari?
Orj jarba nu-ț plaçe,
— Stăpine, stăpine,
Nu-i dă capu ñeu,
Și jesti d-al tău:

- 40 Aș(ti) doj veri primări
Vrja si ti omqari
 La apus dă spari,
 Că ai oț mai multe,
Suti nestiute,
- 45 Mij nenumărate,
 Caț bunț ninvâțați,
 Dulăi mai bărbați.
 — Oți birsani,
Dă jeș' năzdrăvani,
- 50 Și di-oț fi si mor,
 Tu să le spuț lor:
 Ieț si mă *ingraqapi*
P-aiș' pã aprqapi,
 Tot în dosu stini,
 Io si mț-aud cini.
- 55 Fluțerașu neț...
 În kiotqarja stini:
 Fluțerașu dă fagu
 Mul' zice cu dragu;
- 60 Fluțeraș dă osu,
 Mul' zice *dujosu*;
 Fluțeraș dă socu
 Mul' zice cu focu...
 Vintu-a adia,
- 65 Fluțeraș cintă...
 Vintu ci ni-o bati,
 Piñ iel-o răzbati,
Fluțeraș ni-o zice,
Oiti s-or stringe,
- 70 *Pã mini* m-or plinge
 Cu lăcrim' dă singe...
 Dar la ția măjcută
Sã nu-ț spuț, drăguță!
Tu să-ț spuț-așa:
 Ci m-am înșuratu
 C-o fati diñ satu..."
 Iată, vine-ñ cale,
 Se cobqari-ñ vale
 De-o măjcă bătrină
- 80 Cu briu dă lină,
 Cu fota dă sirmă,
 Din drugi-ndrugin'
- 30 *Cdăț jel s-a vorbitu* (sic!)
 Aș' doj veri primări
 Ca să te omqare
 La apus dă spare:
 Că ai oț mai multe,
- 35 *Sute* nestiute,
 Mij nenumărate,
 Caț bunț nenvâțați,
 Dulăi mai bărbați.
 — Oți birsani,
Dă jeșți năzdrăvană,
- 40 Și di-oț fi să moru,
 Tu să le spuț loru:
 Ieț să mă *ingraqape*
Pj-aiș' pe aprqape,
 Tot în dosu stini,
 Io si mț-aud cini.
- 45 Fluțerașu neț
 În kiotqarja stini;
 Vintu-a adia,
 Fluțeraș cinta...
 Vintu cin' ni-o bati,
 Pin iel-o răzbati,
Ieli ni-or cinta:
 Fluțeraș dă fagu,
- 55 Mul' zice cu dragu;
 Fluțeraș dă osu,
 Mul' zice *frumosu*;
 Fluțeraș dă socu
 Mul' zice cu focu,
- 60 *Oile* s-or stringe,
Pe mine m-or plinge
 Cu lăcrim' dă singe...
 Dar la ția măjcută
Nu-ț spunit, drăguță!
- 65 *Să-ț spunit așa:*
 Că m-am înșuratu
 C-o fati diñ satu..."
 Iată, vine-ñ cale,
 Se cobqarã-ñ vale
- 70 D-o măjcă bătrină,
 Cu briu dă lină
 Cu fota dă sirmă,
 Din drugă-ndrugindu
La stin-alerginã
- 75 *Din guri-ntrebindũ:*
- Da voț n-aț vãzutu
 Și pã fiu neț?
 — Ba noț l-am vãzutu,
 Și noț l-añ lãsatu
- 80 Cu șkiqapili-ñ urmi..."
 Ia nu si-ncredia,
 Și iar si duțja,

- Pã cimp ațungia,*
 Ia zos să punja
 Și să tãvãlja.
- 95 *Iar să scula,*
 Din drugi-ndrugã,
 Din oki lãcrãmã,
 La stini să (du)țju:
- 100 — Măi h'iilor, mă,
 Da n-a măi vinitu?
 — Ba jel a vinitu;
 Și noț l-am minatũ
 În sat la mälaj..."
- 105 Ia nu si-ncredia,
 Și iar să duțja,
- Pã cimp ațungia,*
 Ia zos să punja,
 Și (II-Iar) să tãvãlja.
- 110 Iar să scula,
Inapoț să-ntorțja,
Din drugi-ndrugã,
Din oki lãcrãmã
 La stin-ațungia,
- 115 Din gurã-ntreba:
 — Măi h'iilor, mă,
 Da n-a măi vinitu?
 — Ba jel a vinitu;
 Și noț l-am minatũ
 În sa(t) la sãri..."
- 120 Ia nu si-ncredia
 Și iar si duțja.
 Din' d-o apã linã:
 — Apã linã, frati,
 Fruñza lin si zbati;
- 125 Fruñza lin si zbati;
 Cum ieș(tj) curgãtoari,
 H'ii și știitqari,
 Și cunosqãtoari:
 Da tu n-aț vãzutu
 To' d-un h'iu d-a neț
- 130 To' d-un h'iu d-a neț
P-aiș'c-a trecutu?
 — Kiar să-l h'i vãzutu,
 Nu l-añ cunoscutũ...
 — Fețiqara luț
 Spuma laptelui;
- 135 Spuma laptelui;
 Mustãcjoara luț
 Spicu griuluț
 Okiqori luț
 Mura cimpului..."
- 140 *Din drugi-ndrugindũ,*
Din oki lãcrãmã
 La stin-ațungia,
- P-un cimp ațungia,*
 Ia zos să punja,
 Și să tãvãlja.
- 85 *Inapoț si-ntorțja*
 La stin-ațungia,
 — Măi h'iilor, mă,
 Da n-a măi vinitu?
 — Ba jel a vinitu;
 Și noț l-am minatũ
 În sa(t) la mälaj..."
 Ia nu si-ncredia,
 Și iar si duțja,
 Di drugi-ndrugã,
 Din oki (II-oy) lãcrãmã;
- 100 Ia să tãvãlja.
 Și iar să scula,
 Și-napoț pleca.
- 105 La stin-ațungia,
 Din gurã-ntreba:
 — Măi h'iilor, mă,
 Da n-a măi vinitu?
 — Ba jel a vinitu;
 Și noț l-am minatũ
 În sa' la sãri..."
- 110 Ia nu si-ncredia
 Și iar si duțja.
 Din' d-o apã linã:
 — Apã linã, frati,
 Fruñza lin si zbati;
- 115 Cum ieș' curgãtoari,
 H'ii și știitqari,
 Și cunosqãtoari:
 Da tu n-aț vãzutu
 To' d-un hiu d-a neț
- 120 *P-aiș' c-a* trecutu?
 — Kiar să-l h'i vãzutu,
 Nu l-añ cunoscutũ.
 — Fețiqara luț
 Spuma laptelui;
- 125 Mustãcjoara luț
 Spicu griuluț
 Okiqori luț
 Mura cimpului;
 Nalt și supțirelu,
- 130 *Tras pãtr-un inelu..."*

Din guri-ntreba:
 — Măi h'iilor, *măi*,
 145 H'iilor, cinilor,
 Voi l-ați omorîtu!
 — Nu l-am omorîtu:
 Noj l-am înșuratu

C-o fati diñ satu:
 150 C-o *mindră* crăjasi,
 A lumi mirjasi...
 — *Cin' l-a cununat?*
 — Sçarili și luna
 I-a ținu' cununa;
 155 Braz și păltinași
 I-a avu' nuntași;
 Steli *mii și mari*,
 Păsiri lăutari,
 Păsăreli mij
 160 Și steli făclij..."

Din guri-ntreba:
 — Măi h'iilor, *mă*,
 135 H'iilor, cinilor!
 Voi l-ați omorîtu,
 — Nu l-am omorîtu:
 Noj l-am înșuratu...
 — Da pă *cinj-a* luatū?
 140 — *O fati* din satu:
O mindră crăjasă,
 A lumi mirjasă...

Sçarili și luna
 I-a ținu' cununa:
 145 Braz și păltinași
 I-a avu' nuntași;
 Steli *mij și mari*,
 Păsiri lăutari,
 Păsăreli mij
 150 Și steli făclij..."

MCCXVI₁₈₃

P-om piçior di plaju,
 P-o gură dă raju,
 Iată vini-ñ cale,
 Să cobqară-ñ vale
 5 Trei turmi dă mjei,
 Cu trei çjobănej:
 Unu-ı uñgurjan,
 Și unu-ı vrăncjan,
 Și unu moldovjan.
 10 Iar çel uñgurjan
 Și cu çel vrăncjan,
 Mări se vorbiră
 Și se sfătuiră
 La apus dă șqari
 15 Ca să mi-l omqari
 Pă çel moldovjan...
 — Mioriță, miqară,
 Dă trei zile-ncqaci
 Gura nu-ț mai taçi,
 20 Iarba nu-ț mai plaçi;
 Or ieș' bolnăvjoari?
 Io cin' zic rar, așă, mă cañ kerz...
 — Mioriți, miqari,
 Și d-o fi să mor,
 25 Tu să le spuı lor
 Ca să mă înqrapı

P-aiçja, p-aprqpı:
 În dosu stini,
 Ca și mij-auz cini.
 30 Și să-m' puje la cap:
 Flujeraș dă fagu,
 Să-ñ cinti cu dragu;
 Flujeraș dă osu,
 Să-ñ cinti dujosu;
 35 Flujeraș dă socu,
 Să cinte cu focu.
 Iar dacı te-ı întilni
 Ç-o babi bătrini,
 Cu briu dă lini,
 40 Din furci torcind,
 Din guri strigind:
 „N-ați-auzit,
 N-ați întilnit
 Feçjoraș d-a meı:
 45 Mindru ciobănel,
 Tras pint-un inel?
 Fețișqara luı:
 Spuma laptıluı;
 Mustăçjoara luı:
 50 Spicu griuluı;
 Okıșori luı:
 Mura cimpuluı;
 Perișoru luı:
 Pana corbuluı”;
 55 Si nu-ı spuı-ativărat:
 Si-ı spuı ci m-am înșurat
 C-o fati di-mpărat;
 Și la nunta mja
 A căzut o stja;
 60 Braz și păltinași
 I-am avu' nuntași;
 Sçarili și luna
 Ni-a ținu' cununa;
 Preuț: munți mari;
 65 Păsiri: lăutari;
 Păsărele: mij;
 Și steli: făclij.

Is çință' și opt dă anı dă cin' am ieșit diñ
 șqalı. N-am avu' dă un' să zic, un' s-o spun.

70 *Ńioria* iera-Ń carti. Iera Ńi *Deina*.

Am învățat cu unu Vasili Iftimescu: iera bun învățătoriu. Da băția băieți. *Ńioria* ni-a dat-o iel di-învățat, ca cun dă lectiia: „Băieț, minj-aveți pojeziia cutari...”

75 Noi luam măliguța-n traști d-acasi la școală. Învățam toați ziua; ci ni duțjam la Dragosloveni, c-aiți în Rucăreni nu iera școală; iera-n Dragosloveni.

(18.VIII.1967), Sovéza-Rucăreni —
— Iqána Ticoj, 70.

MCCXVII₁₈₄

- Pi-um piçior de plaj,
Pi-o gură de raj
Se coboră-n vale
Trei turme de meji,
5 Cu trei trei çjobănej:
Unu-i moldovjan,
Unu-i muntjan.
Și unu-i vrănçian.
Iar çel vrănçian
10 Și cu çel muntjan
Mi se sfătuiră,
Și mi se vorbiră:
Că la apus de soare
Vrija să mi-l omqare
15 Pe çel moldovjan,
Că-i mai hoțomán: (sic!)
Are oi mai multi,
Mândri și cornuti,
Și cai învățați,
20 Și cini mai bărbați.
— Mioriți lai,
Lai, bucălai,
De trei zile-ncoaçe
Gura nu-s mai taçe,
25 Iarba nu-s mai plaçe...
— Drăguțule baçi,
Dă-ți oile-ncoaçi,
Căci çel vrănçian
Și cu çel muntjan

30 Să sfătuiră
Ca să te omqare
La apus de soare;
Oili s-or stringi,
Și pă dumnetă ț-or plingă

35 Cu lacrimi de singi.

Și să ti-Ńgroapi
În spatili stini,
Ca si ț-auzi cini.”

Măjcuța d-o veni,

40 Tu așa i-ei vorbi:

S-așaze la stină
Flujeraș dă socu,
Să cinte cu focu;
Și altu dă osu,

45 Să cinte dujosu...
Păsări: munți mari

Vor fi lăutari...
Căș la nunta (mqartia) mja

A căzut o stja...

50 Cam așa-i. PriŃsi citi-o bucati, așa: și diŃ
cărț, și dă pă la bătrini. Am auzit-o și dă la
moși-miu Ghiorghi Neculai Diaconu; a fos' pă-
durăriiu la ocólu Soveza. Cam dă pă la iel o
știu: mi-o tot istorisja iel. Îi spunjam: „Măi
bitule, ja, mai spune-mi una”. Și iel începia
p-asta.

(24.VIII.1967), Sovéza-Rucăreni —
— Ghiorghi Vlădău, 70.

MCCXVIII₁₈₅

— Mioriță laje,

Laje, bucălaje,

De trei zile-ncoaçe

Gura nu-s mai taçe;

5 Or iarba nu-s plaçe?

— Ba iarba tari-m' plaçe;

Dar mi se sfătuiră

Açel uŃgurjan

Și cu çel vrănçian

10 Că l-apus de soare

Să mi-l omqare

- Pe  el moldovian,
Pentru că are oi mai multe,
Mindre  i cornute,
15 Cai mai b rba i,
 i mai inv a a i,
 i cini  oarti b rba i...
Nu mai  iu socotiali. Atita-i...
La apus d  soare
20 Acej ortom ni
Mi l-au omoritu
Pi-a el moldovianu
 i mi l-a- ngropatu
La umbra bradului,
25  n virfu djalului...

- N-am  i mai spuni. Am auzit-o di la uni mai
bătrini ca mini: Am auzi'  i  o bătrini cintind,
a a. Cinta tatil meu: Radu M nja; a fos'  i  joban.
 i  o d ar a  fos'  joban: p-ai i, pi la Sov za,
30 la Zbojna. An  jobanit la um bojer. A  fos'
 joban dă la trejspreze i pin la douz ( i)  i unu
d  anj. A  keptariu di pin douiz ( i)  i  asi;  i
kimeriu ari vo patruz s d  anj. L-am lua(t) di
pi la Rimnic, cin' jeram tinir,  i umblam cu fructi,
35 cu  indili, cu kerestja, cu felju d  felju d  negus-
torij. Acu hectarili d  p min' s-a dus... Tinc-
re ja: gata, s-a dus  i ja! D-acu a tept si mă duc
la biseric , la djal, acolu... Omu, daci tre i d 
 aptiz s di anj, ii *canun* pintru iel, adici nu m i
40  esti dul i...

(17. VIII. 1967), Sov za-Rucăreni —
— Radu M nja, 76.

MCCXIX₁₈₆

- Nici  iorici,
D  trei zile-ncoace
Guri a nu- i ta e;
Or  arba nu-s pla e,
5 Or apa nu- i bun ?
— St pin , st pin ,
Nu- i d  capu  eu,
Ie d  capu tău:
Că ni s-a vorghit

- 10  jobanu u gurescu
 i cu-îl vr ncenescu
Ca să te om are,
Ca ij să te-îngroape
 n dosu stini.
15 — Da-  tu să le spu :
Da ij si m -îngroape
 n stru ga oilor,
 n  ocu  eilor,
C  să  i-auz  ei:
20  ei zgherindu,
 i oile mergindu...
Atita  iu minti; nu m i  iu minti...
 i  i-auz  ei zgherindu,
 i cini l trindu...

- 25 Pi nu mai  tiu: nu mai  iu minti... nici...
atita... P-atun ja  tija  cintici, acu patruz s di
anj. Da d-atun ja n-am mai  tiu(t) d  cintici:
am avu' năcazuri...

L-am auzit int i dă la tata S nion M su.
Mo  Panaite¹ jera frati cu mă-sa tati. Iel cinta
cintici haidu e ti. Nu  i-a-c* aminti nici
unu. Douz ( i)  i do  di anj a fost  nkis pintru
c-a spart o' dristi. Da haiducu fus s -n inti.

(16. VIII. 1967), Sov za-Rucăreni —
— Paraskiva Bu ghez, 76.

MCCXX, MCCXXI²

Ni-am m i a's* aminti din *Niorita*.  i-o spu  din
nou:

- Nici  iorici,
D  trei zile-ncoace
5 Gura nu-  mai ta e;
Oar apa nu-s pla e,
Oar  arba nu-  bun ?
Oar  e ( i) boln vjoar ? (II; abs. III)
Oit  birsan ,

¹ Este vorba de haiducul Panaite Morunlav (v. text.
CMLXXXII).

* Form  aferezat : *a'c < aduc*; particularitate a graiului
sovejan.

² în experiment textul MCCXX a fost notat la o zi după
MCCXIX; iar MCCXXI la o oră după MCCXX (v.  i nota crit. 186)

:* Aceea i aferezare: *adus > a's*.

10 Țe-î dă capul tău?
Da ȝa ȝ-a răsuns stăpînului:
— Stăpîne, stăpîne,
Nu-ȝ dă capu neș,
Îȝ dă capu tău:

15 Că ni s-a vorghit
Șobanu ușgurescu
Și cu-ăl vrăncenescu
Ca si ti omșari,
(Că aȝ oȝ mai multe,

20 Și caȝ învățaȝi,
Și ciniȝ măȝ bărbaȝi... II, III)

A fos' triȝ tovaris. Unu ȝ-a fos' Șiudȝ pă ȝel, și l-a omorit.

Ca si te-șgroape

25 În dosu stini
(Uni dșarmi cini. —II, III)

—Da ȝel a răsuns:

— Oiȝa birsană,
Dă ȝeș(tȝ) năzdrăvană,

30 (D-o hi vo-ntimplare
Ca si mă omoare, —III)
Da-ȝ tu să le spuȝ:
Si mă-șgroape-ș strușga oilor,
Îș zocu neilor.

35 Și la cap să-m' puȝe:
Flușeraș dă osș,
Că ziȝe dușosș;
Flușeraș dă fagu,
Că ziȝe cu dragș...

40 (Flușeraș o ziȝe,
Nielușăȝ s-or stringe,
Pă mine m-or plinșe
Cu lacrim' dă sinșe. —III)

Asta-ȝ; atita-ȝ. Dă, dă patruȝeȝ dă anȝ n-am
45 mai spus-o. Îs bătrini d-acu. Șini măȝ știi?...
A fos' triȝ tovaris. Unu din ȝ-a fos' măȝ bogatș.
Ășlanș s-a sfătuit si-l omșari. A avut o nișari cari-a fos' năzdrăvani: nișara ȝ-a spus to(t) luȝ.

(17.VIII.1967), Aceeași.

MCCXXII, MCCXXIII¹, 187

A. — Nișoriȝa laȝe,
Laje, bucălaȝe,
Dă trei zile-școace
Gura nu-s mai taȝe;
5 Qar (B. — Saș...) ȝarba nu-s plaȝe?
— Nișa ȝarba-m' plaȝe;
Dar am aflat
Că trei Șiobănăs
ȝei s-a vorghit

10 Că la neș dă noapte
Ca să te omșare,
Și ca să te-șgroape (Și să te
șgroape — II)

În dosu stini
Une zaȝe cini.

15 — Daci m-o-șgroapa,
Și s-o intimpla,
Voi si-șȝi șngropatș;
Flușeraș dă socș,

Să cinte frumosș; (B. — Să-ș cinte cu focș...
20 cu dorș;) A. „Cu focș“, „cu dorș“: nu știș, am uștat dă cin' ȝeram copșili.

Flușeraș dă fagu,
Să-ș cinte cu dragș...
Și voi d-aș vidȝa

25 O habi bătrinaș,
Cu briu dă lină,
Și cu furca-m briu,
Din furcă-ndrugind,
Din gurȝ strigind,

30 Ș-așa intrebind:
„Daci n-aș văzut
Un voșnicel? (B. — Tot un Șiobănel,
Tras pintr-un inel?“)
Voi așa si-ȝ spuniș:

35 Că (B. — Căci...) m-am însurat
Pȝ-un kiȝior dă plaiș,
C-o fatȝ dă craș.
Mi-a șinut cununa
Stelili și luna; (B. — Stelili cu luna;)

¹ Text. II a fost reluat la un sfert de oră după MCCXXII.

- 40 Și mi-a fos' nuntaș
Braz și pământaș;
Șoarili și luna
Ni-a ținu' cununa...
A. O știu din lumia largi. Am auzit-o și noi
45 la alți; și alți da la noi... Ba o zicja și-n cărț.
Băjeți? Da da či si h'in truditi? Aghja i-añ făcut
marj!

(17.VIII.1967), Sovéza-Rucărénj —
— A Marija Bára, 77; B. Marija Bástja,
62.

MCCXXIV₁₈₈

- P-um pičior dă plaju,
Pi-o gură dă rajū,
Iată vine-ñ vale
Trei turme de mjei,
5 Cu trei čjobănej:
Unu-i moldovjan,
Unu uñgurjan
Și unu vrănčjan.
Pe la apus dă șoare
10 Să sfătuiră
Ca să mi-l omșare —
Ačel vrănčjan
Și cu-ačel ungurjan —
Pi čel moldovjan,
15 Că-i mai ortoman:
Ari oj mai multi,
Mîndri și curnúti,
Și caj învâțați,
Și cinj mai bărbați.
20 — Mioriți lai,
Lai, bucălai,
Dă trei zile-ncoače
Gura nu-ț mai tače;
Qar iarba nu-ț plače?
25 Aičj nu pot jo s-o scot la capăt: l-a omorît aja.
D-acolja a spus:
— Mioriți lai,
Lai, bucălai,
D-oj fi sá mor,
Îñ cîmp de mohor,
30 Si-i spuj lu vrănčjanu
Și lu uñgurjanu

- Ca si mă îngrape
Aičj, pe aprăpi:
Îñ struंगा de oj,
35 Si h'iu tot cu voj;
Îñ dosu stini,
Ca s-aud cini.
Și la cap si-m' pui:
Flușeraș dă fagu,
40 Să cînte cu dragu;
Flușeraș dă socu,
Să cînte cu focu;
Flușeraș dă osu,
Să cînte dușosu...
45 O măicuță bătrînă,
Cu briu de lină,
Pă cîmp alergînd,
Pă toț întrebînd:
— Činj-a văzut,
50 Činj-a cunoscut
Mîndru čjobănaș
Diñ fluir dojnaș?
Čjobănașul meu
Tras printr-un inel;
55 Fețișqara lui:
Spuma laptilui;
Mustăčjoara lui:
Spicu griului;
Perișoru lui:
60 Pana corbului...
Cam aičj-i. A măj rămas čeva... Di-acolja
spuni:
— Că la nunta mja
O cădja o stja;
Șoarili și luna
65 Mi-o ținja cununa...
— De scăldat čin' tji-o scălda?
— Ploili cin' o ploa.
— De želit čin' tji-o želi?
— Păsirli cin' o čiripi...
70 Am înkegat-o! O știu diñ carti: añ čitit diñ
alti cărț. Am auzit-o și diñ bătrînj: dă la tata,
dă la alți, pă la cirčimj, adici la crižmî. O știu
și diñ čjobănija mja.

(17.VIII.1967), Sovéza-Rucărénj — Ion
Bára, 81.

- Pi-om piçior dă plai,
 Pi-o gură dă raj
 Se cobor în vale
 Trei turmi dă oi,
 5 Cu trei çibănej:
 Unu, moldovan;
 Unu, uñgurijan,
 Și unu vrănciian,
 Da çel uñgurijan
 10 Și cu çel vrănciian
 Măre să vorbiră
 Și să sfătuiră
 Ca să mi-l omçare
 P-açel moldovianu,
 15 Ci-i mai ortomanu;
 Ș-are oi mai multi,
 Mîndri și cornuti,
 Și caî învâțați,
 Și cinî mai bărbați.
 20 — Drăguțele baçe,
 Dă-ț oile-nçoaçe
 La negru zăvoî,
 Că-i iarbă dă noi,
 Și umbră dă voi.
 25 Stăpine, stăpine,
 Măi kiamî-ț ș-uñ cine:
 Çel mai bărbătescu,
 Și çel mai frățescu;
 Baçju uñgurijanu
 30 Și cu çel vrănciianu
 La apus dă sçare
 Vrîja sî ti omçari...
 — Mioriți lai,
 Dă ieș' năzdrăvană,
 35 Și d-o fi să moru
 În cîmp dă mohoru,
 Să-i spuî lu vrănciianu
 Și lu uñgurijanu
 Ca sî mă înçroape
 40 P-aiçi, pă aproapi:
 În struñga dă oi,
 Să fiu tot cu voi.

- Asta să li-o spuî;
 Iar la cap să-m' puje:
 45 Fluieraș dă fagu,
 Mul' ziçe cu dragu;
 Fluieraș dă osu,
 Mul' ziçe dujosu;
 Vintu, cînd o bati,
 50 Pău' ieli-o răzbati,
 Oili s-or strîngi,
 Pă minî m-or plîngi
 Cu lăcrim' dă singi.
 Tu, miçara mja,
 55 Dacă-i întilni
 O babă bătrînă,
 Cu briu dă lînă,
 Tu, miçara mja,
 Să te-nduri dă ia..."
 60 Pă çini vidja,
 Pă toți întreba:
 — Çini-a cunoscutu,
 Çini mî-a văzutu
 Mîndru çibănaș
 65 Tras pîn inelăș?
 Fețișçara lui:
 Spuma laptelui:
 Perișoru lui:
 Pana corbului;
 70 Okişori lui:
 Mura cîmpului;
 Mustăcioara lui:
 Spicu griului...
 — Tu la çja măiçuță
 75 Să nu-i spuî, drăguță,
 Că la nunta mja
 A căzut o stja;
 Ș-am avu' nuntaș(i)
 Braz și păltinaș(i)
 80 Păsărele: mij;
 Și steli: făcliî.
 Tu să-i spuî curatu:
 Că m-am înșuratu
 C-o fată dă craju,

85 P-o gură dă raju...

Cîn' ȧeram ȧo dă zeçi-doȧsprezeçi anȧ, *Mioriȧa*
ȧera-n cartȧa-dă-ȧetiri-a mȧa, cum ȧera atunȧi.
D-acol-o ŧtiu.

(18.VIII.1967), Sovéza-Rucă réni —
— Cóman Ghínja, 83.

MCCXXVI

O ŧtiu diñ ŧcoali: ȧera-n carti-n ŧcoali, acum
ŧaptizeçi dă anȧ. ȧo ȧeram dă zeçi anȧ. Avȧam
iñvătător pã Vasili Iftimescu, prin nouizeçi ŧi
unu; ŧi ȧel ni-a pus-o la lectii s-o-nvătãm. Nu-n
5 daȧ socotȧali dac-am auzit-o-n cası dă pã la ȧi-
neva; da poȧezija asta ȧera-n carti; ŧi ȧera luñgi
Mioriȧa. Mai ŧtiu cite ȧeva dıntr-ınsa:

Pi-um piȧior di plai,
Pi-o gură di raj,

10 ȧatã vine-n cale,
Se coborã-n vale
Treȧ turme de mej,
Cu treȧ ȧjobãnej;
Unul, moldovȧianu;

15 Unul, uñgurȧianu;
ŧi unul, vrãncȧianul.
Dar ȧel uñgurȧian
ŧi cu ȧel vrãncȧian
Mãri se vorbirã

20 ŧi se sfãtuirã
Pe l-apus de soare
Ca sã mi-l omȧare
Pe ȧel moldovȧian,
Cã-ȧ mai ortoman,

25 ŧ-are oȧ mai multe,
Mındri ŧi cornute,
ŧi caȧ iñvãtaȧi,
ŧi cın' mai bãrbaȧi.
— Mioriȧã laje,

30 Laje, bucãlaje,
Dã trei zile-nȧoãce
Gura nu-ȧ mai taȧe,
ȧarba nu-ȧ mai plaȧe.
Miȧarã, miȧarã,

35 Dã ȧeŧ' nãzdrãvanã,
ŧi de vej vedȧa
Mãicuȧã bãtrınã,
Cu briul de linã,
Din okȧ lãcrãmınd,

40 Pe cimp alergınd,
Pe toȧi întrebınd:
„Cine mi-au vãzutu
Mındru ȧjobãnel
Tras printr-un inel?

45 Mustãȧioara lui:
Spicu griului;
Periŧoru lui;
Pana corbului;
Okıŧori lui;

50 Mura cimpului...“
Tu, miȧara mȧa,
Nu te-ndurȧ de ȧa, (sic!)
ŧi sã-ȧ spuȧ curat:
Ci m-am iñsurat;

55 Ci la nunta mȧa
A cãzut o ŧȧa;
ŧorili ŧi luna
Mi-au ȧinut cununa;
Brazȧ, pãltinaŧi,

60 Mi-au fos' ca ostaŧi... (sic!)
„Poȧti ca nuntaŧi“... Am uȧtat... Pi-ȧ luñgi.
Da acuma nu mai ȧiu minti: am mãi uȧtat ŧi ȧeu.

(16.VIII.1967), Sovéza-Rucã réni —
— Giórgi Moruñglãv, 84.

MCCXXVII

Asta, dac-am priñs-o, am priñs-o dın auziti.
ȧo añ fos' om munȧitor, nu m-am ocupa' dã
cintiȧi.

— Mioriȧã laje,

5 Laje, bucãlaje,
Dã triȧ zili-nȧoãci
Gura nu-ȧ mãi taȧi;
Nu ŧtiu: ȧar ȧarba nu-ȧ plaȧi,
ȧar ȧeŧ' bolnãghȧoarã?

10 — Nu-s niŧ bolnãghȧoarã;
ŧãpini, ŧãpini,

- S-a vorbit cei trei čjobănaș:
 Unu-ı moldovjanu,
 Și unu-ı vrăncjanu,
 15 Și unu-ı uŋgurjanu,
 Ca să te omqare
 La apus dă soare,
 Că aı oı mai multi,
 Mındri și cornuti;
 20 Aı cını bărbați,
 Și cai învățați...

Daci-l omqari, ıel a zis așa:
 — Pă mine si mă-ŋgrqapi
 În struŋga dă oı,

25 Ca să h'ıu cu voı...

Nu știu cum ghini: fluirili si i li pui la cap:

Flujeraș dă socu,
 Cinti cu dor și focu;
 Flujeraș dă osu,

30 Cinti dujosu;
 Flujeraș dă fagu,
 Cinti cu dragu...

Asta-ı, pintru data asta! Cari-o știi măi
 mul(t), si spui măi mul'. Alti cintiči nu măi
 35 știu. Și asta l-añ luat pă gıcitı-acu...

(20.VIII.1967), Sovéza-Rucărénı — Ion
 Băra, 86.

„Cinticu oilor“

MCCXXVIII, MCCXXIX ¹₁₈₉

— Mioriță laje,
 Laje, bucälaje,
 Dă trei zile-ncqace
 Gura nu-s mai tače;
 5 Qar ıarba nu-ț plače,
 Qar ıeș' bolnăvjoari?
 (II — Niș nu-s bolnăvjoari,
 Și ıarba ci-m' plači);
 — Dacă s-a vorbit

¹ Text II a fost notat la trei sferturi de oră după MCCXXVIII
 (v. și nota crit. 189).

10 (II—Čii...) Trei čjobănaș:
 Unu-ı moldovjan,
 Și unu-ı vrăncjan;
 Unu, uŋgurjan;
 ıei ci s-a vorbit

15 La apus dă soari
 Da-ı si ti omqari...
 — D-o fi si mă omqari,
 Si nu mă-ŋgrqapi-n dosu stini
 Uni zac toț cini...

20 ıel a spus așa:

— D-o fi si mă omqari,
 Si mă-ŋgrqapi
 În struŋga oilor,
 În zocu ıeilor.

25 Și la cap ıı-o puni:
 Flujeraș la cap;
 Vintu cin' o flujera, (II—Ci vintu ci
 ıı-o sufla.)

Flujeraș ıı-o cinta,
 Oili s-or stringi,

30 Pă mini m-or plingı
 Cu lăcrăni dă singı...

Ästa-ı „cinticu-a oilor“. ıı zıčja bătrini „cin-
 ticu oilor“. C-avıa o qai năzdrăvani cari ıa nu
 mai tăčja: i s-arăta ıei c-a si-l omqari pi čjoban,

35 čjobani ăılanț:

C-ari oı măi multi,
 Multi și cornuti,
 Și cai învățaț,
 Cini măi bărbaț...

40 O știu dă cin' ıeram băıat tinăr, cin' ıerañ
 flăcău. Am auzit-o dă la čjobani. ıı intilnıam pă
 dıal, cu oili; ıo ıeram flăcăıandru cu vačili. ıo
 ı-am auzı' diñ cıntic, așa; ci ıı-o cinta. L-am
 asculta' și ıo la ıı.

(17.VIII.1967), Sovéza-Rucărénı —
 — Constantin Săndu, 87.

MCCXXX, MCCXXXI ¹₁₉₀

— Mioriță laje,
 Laje, bucälaje,

¹ Text. MCCXXXI a fost notat la două ore și jumătate după
 primul.

- Dă trei zile-ncoaci
Gura nu-ț măi taçi.
- 5 La apă ț-an dat,
Apă n-aj băut:
La țarbî ț-an dat,
Țarbî n-aj mîncat;
Ce-î dă capu tău?
10 — Stăpine, stăpine,
Nu-î dă capu neș,
Ci Țesti d-al tău:
Că mi s-a vorbit
Țjoban dă vrăncian,
15 Bațju uņgurjan
Să mi te omșare
La apus dă șoare.
Că aj oj măi multi,
Mîndri și cornuti;
20 Și aj cinj măi graș,
Mîndri și bărbăț.
— Mioriți lai,
Di m-or omori,
Sî nu mă-nșroapi-n kiotșarja stîni
25 Uni zac toț cini;
Sî mă-nșroapi-n struņga oilor,
În șocul neilor.
Și la cap si-m' pui:
Flușeraș dă socu,
30 Mul(t) ziçe cu focu; (II — Că ziçe cu focu;)
Flușeraș dă fagu,
Mul' ziçe cu dragu;
Vîntu nî-o bati,
Flușeraș nî-o ziçe,
35 Oilî m-or plîņģe
Cu lacrim' dă sîņģe...
- Ei, dîm tinereți țiu minti cî-am auzit di la
străbuniçi nei. Apăj, nu măi țiu minti: străbunicu
neș a fos' Stan Aņgheni — șoa(ti) sî h'ii măi
40 dă mul(t) dă noușzăș dă anj cin' a murit țel. Țel
a fos' cjoban pã la oj. Măj la tinereți-am umbla'
și șo cu șterpili, cu mînzãrili. Ba aņ fos' și bațju.
Îi cinta diņ fluir, și d-acolșia-l cinta și diņ guri:
vorșbili. Åșta-ș glasu *Mioriș*...
- 45 Și șo an cinta' diņ fluir. Cari umblî cu oilî,
măj toț cinti diņ fluir. Aņ fos' cu oilî pîn Tisãru,

pîm Macradju, pîm Pãjeșali¹. Aņ fos' și la vrănceni:
luam țarbî dupi la ței. M-am întîlnit și cu
cjobanî diņ Ardjal: di pîn Covãzna, di pîm
50 Brêțcu, di pi mărșinili-acelșia. Și iș purta okinçj.
Nu i-am auzi' cîntin' *Mioriș* pã cîș dim Brêțcu.
Portu țera cu itariș alghî: iș aņ ș-acu, și-ș pui
cîn' mă duc duminica la bisericî...

În timpuri vekî cãmășili li unșja cu unt;
55 așã țera obiçeju. Ați prêștiți-am purtat împreșur
în cjobãniî; și-n flăcãiri-am purtat ați prêștiți.
Cu cãmășa: o purtaș șoaș-afarî diņ itariș. O
dãdja cu unt, și c-uņ fel de burișani, sî kema
omãcu². Țera tari: avja uņ fêlju dă țãrii mari,
60 cî nu fãcșia pãduki. Ci dac-o dãdja numa cu unt,
fãcșia cãmășa pãduki, sî iertăț! Dacî dãdja cu
omãcu, nu fãcșia.

Avșiam kimêrju; îñ kimêrju avșiam acãriți;
atîrnati di kimêrju, di ținșiam acu. Măj avșiam
65 cuțitu-n țiaci; țiac-a-m brișu, colșia... Briçjag
cu strignêlî-avșiam acuma, nu cîn' țeram cjoban.
Îm' trebuja di lãsam sîņgi la cal, la boșu, la vaci.
La șai-ș lãsam sîņgi cu cuțitu: avșia-n frunți-o
borticici, și-ș lãsam sîņgi-m borticica cșeja-n frunți.
70 Măj suferja dă splinã: sã-nșplinã dacî bja apî
reçi ș-o lãsaș sî dșarmî-n șșari, ja sî-nșplinã.
Dă splinã sã vindeca caņ greu: sî li porț, sî li
daj hãțăș. Măj țera rãsfugu negru și rãsfugu
vinãtu: fãcșia la ușeru. O vindecaș greu: o puneș
75 cu țita-n apî reçi. Îl cãpãta diņ tirla vekî: ploșa,
ja sî culca-n tirlî, ales dacî tirla țera vekî; ș-o
bãțja șșarili, și diņ h'erbințjali sî-mbolnãghja.
Cjobani trebuja sî umblî pîn țeli, sî nu li lasî sî
sî culci dă loc. Dă rãsfugu și kșora. Greș sî vin-
80 deca! Măj zãcșia dă gãlbjazi: murșia dă sã stîņģia,
înainti! Acu-s doctoriș dă gãlbjazi. N-avșiaș cu
cî li vindeca. Le pãzjaș sã nu sã lase pã bãlț,
pã la vãrsãturi dă apă: acolu țera gãlbjãzã. Li
duçjaș numaj pã corhãni, pã vîrfuri dă dialurî.
85 Alti bolî nu măj țeraș...

Lupu, dacî mîncã șșaja, rãmîņja um partãl
cîț o palmî: tot rãmîni cșeva-cșeva, dă i-arăț

¹ Munți de pãșunat, îñ trecut proprietate devãlmașã a vrãncenilor (v. Diaconu, *Pãstorit Vranc.*, 6-8; *Ținut. Vranc.*, I, 1930, pag. LXIX-LXXII).

² Formã alteratã, îñ loc de omagu.

omului ăl cu ȝaia; și-î arătaî stăpînului: „Ioti, mă, țî-a mîncă' lupu ȝaia ierî nõapti“; sau ursu.
 90 Mai iera risu: mîncă numa uĝiru, si-ț lăsa ȝaia-ntriăgi. Cinili nu si dă la ris. Risu-î juti cîn' si răpedi; cî si răpedi la om: si răpedi la om, și-î mînicî ȝoașili; la fimej, țitili; la berbeçi li mînicî ȝoașili. Acu doj ani Busiȝoc Bălan a-mpușcat o
 95 risȝaici cu doj puî: „Gata-gata si si răpiazi pi mini“, spunîa omu ăla...

Semnili oilor? Le știu: „furculiți“, „preducîci“, „peléșu“, „sujetúri“ — la ureki, „bárburi“ — la stiînga, la driapta. Astîa-s semnili; alti: nu mai
 100 sint....

Îni măi-aduc aminti din *Miorița*: mai iera o babî bătrîni, cî p-al iej il omorisî ăia. Baba asta s-a dus si-ntrebi dă h'iu-su. Umbla-ñcolo și-ñcolo; auzise că l-a omorit. Ia a-ntreba' dă
 105 iel; întreba, așã; da nu știu pã čine-ntreba, o fati mari... nu știu pã čine-ntreba:

— N-aț văzut
 Pă undi-aț trecut
 Mîndru čjobănel

110 Tras pintr-un inel?
 Mustăcioara lui:
 Spicu griului;
 Okișori lui:
 Mura cimpului...

115 Asta jesti. A-ntreba', sāraca, și ia. Da dă undi si-l găsiasci, daci l-a omorit?...

(16.VIII.1967). Sovéza-Rucărénj —
 — Ghjorghj Añghéne, 90.

Spinéști

MCCXXXII₁₀₁

Mă-ntregî iar di *Niorița*: si văz dac-o măi știu! Or h'i vo patruzăș di ani di cîn' ț-añ spus-o-ñ copkilării. Învățasim o parti

5 di la bunica Costanda. Iera o babî kisonováși. Noî nepoatili-î spunîam „bătrînici“, și „bunici“. Ț-a spus-o, *Niorița*, cu vorbi și dumnetă. Atuñș

bunica nu măi putja si cînti: bătrînețili...¹.
 A h'i un vac di om di-atuñșj...

— Nioriți lái,
 10 Lái, bucălái,
 Di trij zili-ñcoași
 Gurița (Gura) nu-ț măi tași;
 Or iarba nu-ț plași,
 Nioriți, ñioari?
 15 Or ieș' bolnăghioari?
 — Drăguțuli bași,
 Io nu-s bolnăghioari
 Da s-a sfătuit
 Bașju vrăñșjanu
 20 Și cu uñguriãnu
 La apus di șoari
 Si ni ti omğari...
 — Nioriți birsanî,
 Di ieș' năzdravanî:
 25 Di m-or omori,
 Si nu mă-ñgropaț
 Unî zac toț cini;
 Si mă-ñgropaț
 În struñga di oî
 30 Și-ñ žocu di meî;
 Oilî s-or sriñzi,
 Pi mini m-or plîñzi
 Cu lăcrîñi di siñzi.
 Niorița mîa,
 35 Tu daci-î vidja
 O majici bătrîni
 Cu briu di linî,
 Diñ furci torcinî,
 Diñ okî lăcrăminî,
 40 Di mini-ntrebini,
 Si nu-î spuî cu-advărat:
 Si spuî cî m-am însurat;
 Și di soțîi-añ luat

¹ V. *Grai și suflet*, II (1926), fasc. 2, p. 359, text. 1. Varianta, culeasă în 1924, a fost republ. în *Ținut. Vrancei*, I, 1930, p. 114, text. LXVI, corectîndu-se notarea diacritică eronată din text. publ. în *Grai și suflet*. Republ. din 1969 (vol. I², p. 417 LXVI) redă și punctuația adecvată. Var. de care vorbește bătrîna că fusese deprinsă parțial de la bunica ei, am notat-o tot atunci, înlăturînd-o însă din vol. publicat în 1930, pentru că era dispartă, pe lingă contaminarea ei stingace cu textul prezent.

- Soarja-soarilui...
 45 Di tî-a-ntreba
 Di-uñ voinic, așa:
 Nant și supfirel
 Ca tras pin inel;
 Fetişoara lui
 50 Spuma laptelui;
 Okişori lui
 Mura cîmpului;
 Mustăşoara lui
 Skicu griului...
 55 Sî ni-i spuî așa:
 Ci la nunta mja
 A căzît o stja;
 Logodâş şi nuntâş
 Braz şi pâlînâş...

60 Acu atita măi ştiu diñ şî-a fost odatî...
 O ştiu așa, *Niorița*, cuñ ni-a spus-o uñkeş Ion
 Kjørpác². Am măi ujtat seva... Măi jesti
 seva... A pliñs maici-sa, din durerja iî di mamî.

- Cin' ni-a spus aista om *Niorița*, jeu avjam.
 65 cañ şajspî anj. Atuñş m-añ dus „la muntî“ la
 brinzi, ca s-aduc pûtina noastr-acasî³. Merzjam
 împreunî cu opspreşi „stăpîni“ — adicî „tîrlăşi“:
 gospodari cari-avja oili-n „tîrla“ aşeja, la stîna
 aşeia⁴. Toţ jerañ cālărî, mergîn' pi „drumu
 70 Nişini“ pîni-ñ „faţa Zăbéli“ c-acolu jera stîna
 miñzărîlor diñ sat⁵. Uni vorghja citî-o porcării;
 da unu fâşja sămn: „Si-i-i, ci-i nepoata başîului,
 ş-audi!“...

- Cin' am auzit *Niorița* di la uñkeş Kjørpác,
 75 jel o cînta c-o melodii moşali. La păscut jel zîşja
 oilor: „Ghiára-î da, şi buşa-î da, miñca-ti-ar
 çoaptî cari ti ari!“ — zîşja oi cari nu sî-ntorşja-n
 cîrd⁶. Aşa o ocără jel, nu ca acuma: sî-ñzîuri
 şjobanî di Dumnezău, şi di cruşi...

² Textul ne apare ca un relativ reflex literar probabil din lumea copiilor în familia bătrînelui care era analfabet. Poate fi urmă şi din şcoala primară urmată de bătrînă numai trei ani. *Logodaş* pare lexic din Basarabia.

³ După tradiţie drumul colectiv a fost la 15 august, cînd „tîrlăşi“ care alcătuiseră stîna se duceau „la munte spre a le împărţi baciul brinza“ (*Păstorit. Vrancea*, p. 14).

⁴ *Ibid.*, p. 11—16.

⁵ Aproximativ 35 km. distanţă de sat.

⁶ Toţi „stăpîni“ alcătuiu o *tîrlî*: boteiul de 5—600 de „miñzări“. Boteiul mergea în cîrd la păşunat.

- 80 Uñkeşu ista jera uñ uñkeş gras. Umbla cu
 capu gol citu-î zîulica di mari. Io nu l-añ văzît
 toată primăvara, toată vara şi toamna cu căşjuli
 pi cap. Iel jera şjoban bătrîn cin' tata (iî zîşjam
 şi „tėti“) jera miñzărârîu⁷. Başju jera tata lu
 85 fatî-ñju: Ion Fôrîi bătrînu, adicî tetja-moşu.
 Iel avja pleti, nu ca acu: başî tuñş kilug!

- Ni-aduc aminti cum m-añ dus atuñşî la stîni,
 la-mpărţitu brînzi“ „stăpînilor di oj“⁸; ci jera
 mama bolnăvî di nu putja merzi cālari. Io jeram
 90 măi mari la părinţi niî: din triî feti citi jeram,
 numa jo trăzjam la şjobăni. Atuñş cin' cu drumu
 la Zbóina jeram sîngurî fati cu şîj opspreşi „stă-
 pîni“. Merzjam cālari; şi iî toţ jera cālărî. Am
 plecat diñ Spinéşti într-o zjoi, ni-aduc aminti;
 95 şi di-aghja am azjuñş acasî simbitî sara cu
 brînza. Am plecat diñ sat diminşa di piñ zóri
 cin' sî luñina di ziuî. Am mers pi la „Valja-
 Njagrî“, piñ „pîrlitúra Văi-Negri“⁹. Iî zîşja
 așa ci arsăsi pădurja. Dim „pîrlitúra Văi-Negri“
 100 — jera cam di triî hectări — dam în cătînu
 Văcărî, ş-apăj în satu Vetréşti¹⁰. Popăsu dintăj
 l-añ făcut „în djal la Nişina“: jera o miñdriţă
 di jarbî!... An discălicat toţ dipi caj, an luat
 merindja din dăsaşî, şi jo m-añ dus dj-o parti sî
 105 miñînc, ci ni-era ruşini: măi scăpa unu citî-o
 vorbî latî... Iţ jera ruşini ca fati şi di burjîeni,
 da di oamini bătrînîj cin' vorghja! Da pintru toţ
 jera un drum di vesăli. Cin' am azjuñş în cōdru,
 unia, măi tinirî, cînta diñ fruñzi „di hajduşî“.
 110 Cînta şi *Niorița* din fluiuri, şi cu vorbi.

A scos toţ merindja ş-a miñcat citi doi-triî,
 şi patru la un loc. M-a kemat şi pi mini moş Cos-

⁷ Adică ciobanul care păştea „boteju miñzărîlor“: oile „pusî pi lapti“ (v. *Păstorit. Vrancea*, p. 16—19, 44, text. II). Añghil Fôrîi fusese baci cunoscut în toate satele vrăncene (v. *Grai şi suflet*, IV², p. 294, fig. 31; 298, text. III; cf. *supra*, text. CMLXIX). El cînta cu pasiune din fluiur *Şirjagu oilor* şi *Niorița*, comunicată unei rude într-un text fragmentat (v. text. MCCXXXV; fi mai zicea şi „cîntarja oilor“). Fratele lui a ştiut un text mai dezvoltat, auzit de la un alt cioban tot din Zbóina (*Ţinut. Vranc.*, p. 427, text. LXX).

⁸ V. *Păstorit. Vrancea*, p. 14: toţi „tîrlăşi“ se duc la „muntî“, la „stîna fişarilor“, ca să le împartă baciul brinza „bătuti la pûtini“.

⁹ 10 km. distanţă de Spinéşti.

¹⁰ Denumit şi Herăstău (la 12 km. de Spinéşti).

tantin Halişju: „Hai, nepoati, si priñzim ală-
turja“. Nu zisja „si miñcăm“. Io nu m-añ dus,
115 añ stat liñgi calu neų. Si h'i durat priñzu cañ
vo žjuma' di ori. Qamini si grăghja s-azjuñgi
divremi la stini, pi ziju.

Miñca qamini fiicari şi-avja: ardej, castravit
muraţ, usturoi, şjapi. N-avja toţ, ca si si duci la
120 stini, si ja carni fripti. Unia bja rachiu, da alţi
bja api.

Ni-aduc aminti di api. Am poposit la o balti,
jera di la un izvor cu api rasi. Diñ apa seja — dipi
şi-a-ntrebat unu: „Maj beţ? si bja si cai“ — li-a
125 dat api si cailor si bja. Dipi şi-a discalicat toţ,
s-a aşazat imprejur, cuñ spusai, citi-o şjatî di
doj-trii şi patru. Cari jera zgirsit, şidja maj diparti.
Io ma uitañ la i si vaz si fasi fiicari. Parcî vaz
cum bja api: inženuñkia fiicari, is fajsja crusi,
130 ş-apaj bja. Moş Costantin in spunja: „Fă-s crusi,
ci crusja vâ apiri di primézdi!“

Am azjuns la un şipot: un lemn luñg şjoplit
— can di doj metri — pus di sus, dintr-o ripi,
la marzina carari. Cararja jera strimtî. Qamini
135 merzja-n şir, unu dipi altu, ca coqarili toamna.
Cin' calca cai pi citi-on lemn, fajsja trosc-pljosc:
pocnja crăñzili şeli uscati. La şipot s-a coborit
citiiva dipi cai si bja api. Da toţ is fajsja crusi
cim' bja. Unia diñ urmî, cari nu bja, li spunja
140 cuj bja: „Fă, mă, crusja mari, ci-i dracu bătrîn“...

Toati lumja a-ñcalicat, aşa dipi masi. Moş
Halişju — jera maj bătrîn şi fruntaşu „stăpi-
nilor“ — numa a strigat: „Toţ încalicaţ! Şi videt
şajli cu plocăzili daci stau ghini. Si videt şi calu
145 feti“. Jera unu (tata lu Gheorgh Gavrili), il po-
reclia lumja „boarfî-luñgi“. Io am întrebat pi
Moş Halişju: „Da si-i zisi-aşa „boarfî-luñgi“
(Parcî lu moşi-nju Halişju nu-i zisja lumja „Maj
hăruli“?). „A purtat tat-su-o cămési lungi, şi
150 mari, şi largi. Ş-aşa i-a zis lumja: „boarfî luñgi“.
Ista jera maj leniş din toţ: n-a vrut si si uţi la
kiñga cailor. Ş-atuñşî unkeşu l-a-ñfruntat: „Maj
puturoşuli, de-seja v-a zis lumja „boarfî-luñgi“:
aţ fos' puturoş di njamu vostru!“ Şela n-a zis
155 nişi circ...

N-am maj făcut popas pinî la stini. Acolu
toţ a discalicat, a luat şajli dipi cai, i-a-nkedicat

cai c-o ati di lini, ca si nu-i roazi la kisjoari, şi
li-a dat drumu pi „golu stini“, uni jera pašşjunja
160 pintr-o vac-a başjului, şi pintru porşî. Pim
prezur jera puţin gol. A luat „stăpini“ şajli
di-a-skinari — „golu“ şela jera maj dipartişor di
stini; ş-a luat toţ dăsazi; unia avja ploşşî cu
rakju la git. Ni-aduc aminti di Moş Costantin.
165 Numa Moş Costantin — avja jel un likişju la
vorbî — strigi di colu:

„Maj başjuli, maj trăjeştî, maj Ion Fórii
şjafi lati, s-a suit gherni pi şatri, şi i-a miñcat
brînză toati“?

170 Uñkeşu, başju, a isit, colu, diñ stini, ş-a-ñseput
si si scarkini-n cap cin' s-a pominit in stini cu
şij opspreşi „stăpini“. Jel numa a răspuns:

— V-aş kema-n h'jerbătqari¹¹, şi-i fum, maj
oaminî bunî. V-aş kema-n căşari¹²; da n-aveţ

175 loc, ci-s numa putini cu brînzî.

— Si maj faşî, başjuli?

— Ia, şjac-pac pi liñgi stini, qaminî bunî.
Di-acolja jo:

— Buni-zija, şi sărut mina, tati-moşuli! (da
180 acasi-i zisjam „teti-moşuli“).

— Da tu ai vinit, nevoi?

— Io, ci-i mama boñlavi.

— Iaca, mă, păcatili meli!

Şjobani nu isisiri dim păduri cu oili cin' a
185 aziuñş „stăpini“ la stini. Ii tuma aprqapi di sari
a vinit. Başju numa a zis — ni-aduc aminti,
săracu, c-a zis aşa, adica ci n-au cuñ si intri-
nuntru:

— Qaminî bunî, si nu vâ h'ii cu súpîr: si
190 trimetiţ doj vojniş di-a dumnevqastrî, si cozas-
c-um brădulét, şi s-aduci coaşa-ñcoasi.

Qamini:

— Lasî, başjuli, ci faşim noi orinduajali. Eş,
acuma, moş başjuli, si bej un rakju.

195 A luat di la moş Vasili Murgu; pi urmî di la
moş Costantin. Dim plosc-a luat, ci jera vo opt
ploşşî. Da moş Costantin:

— Bja, başjuli, c-aj si răsplăteştî tot şe-i
mîncat in vara asta...

^{11,12} V. Păstorit. Vrancea, p. 20—22, fig. 1—3.

- 200 Doj iñş s-a dus ş-a adus bradu, l-a coţit, şî
  o a a s e a a stri ns-o  ar la loc; l-a pus pi-um
 par, l-a adus di-a-skin ari, şî l-a r zmat di stini.
 „St pini“ l-îndesa pi ba ju cu rakju. Da  el:
 —  amini  bun , să mă  ertat, c   o nu m j
 205 po ju s  be . C   o t ati vara n-am băut ca dum-
 nevoastr . Şi rakiu-  ninun t:  i cam mol ti; ş -l
 be  di s ti, da t -atirni di speti. . .
 Necula  Bu ili:
 — Mo  Ionică, numa o gură!
 210 — Ni i-o gură! C   o a  r spundiri  ai i!
 Parci-l v z, s racu! Pi urm  scoati Necula 
 Bu ili un ki ior di pui, ş -  d  u nk şului, parci-l
 v z. . .
 — Mo  Ionică, da ni  de-ista nu vre ? ”
 215 — Ba de-ista a  mi ca ş  z si g ini  cu usturo ,
 ha-a-a, n-a  h’i m j mi cat ( era un ba ju zgir it:
 numa păstări mi ca ¹³). Ba am mi cat: am m j
 mi cat o g tci ¹⁴ ( era o p siri mari, cam a a. . . ,
 cam c t o c rc  njagri); a adus-o ai tia dim p duri,
 220 cari umblă cu oili. . .
 Nu li z  ia „ jobani ”; li z  ia „ai tia“.  era
 aspru, r u, u nk şu-a ela:  i ocăra pi  jobani cin’
 sc d ia laptili la o ; c   i nu li p  tia uniori dicit
 la loc ketr s.  el cuno tia dipi g liati, dac-a scăzut
 225 laptili, c   jobani nu p zisi ghini oili.
 Ba ju numa strigi pi stru g rju:
 — M j Vasili, mi, nu c asca gura la  amini !
 A  sek i stri ns, m ? (ni ti lemni di la braz:  ti 
 c  brazi au ni ti  miri uscat cari s-aprind ş  ard
 230 r pidi).  amini di colu ba julu :
 — Lasă-l, mo  I ani, s  b a s   el o gură di
 rakju. . .
 — Nu-  trebi lu  rakju, că n-ari v t m turi ca
 mini ş  ca u nk ş Kiorp c:  oti-l că ghini-acu. . .
 235 (ista  era u  copkila  dizbr cat, în capu gol).
 Pi urm  ba ju spuni b jetulu :
 — Ai op rit g l tli? A  z ru r  it?
 — Am tot gătit. Numa sek i n-a  stri ns.
 — A  s  ti fac numa sek i! Trazi te sili la locu
 240 lor, t arn  z ru, ş  k ami cini s  mini si. ¹⁵

¹³ V. *P storit. Vrancea*, p. 19.

¹⁴ *Dic ionar. limbii rom.*, tom. II¹, p. 290: „găină sălbatecă
 de munte”.

¹⁵ V. *P storit.*, p. 32.

St-  spu  ca lumja: cini, cari să du ja cu oili,
 la a ia li didja măligi.  i  cari r minja la stini
 — vo opt — mi ca numa z r pus în două te si.
 B jetu t arn  z ru, ş  k ami cini:

- 245 — N  Brig n, na Fa to na, n  Codreni, n 
 Hajduc!
 Ai tia  j-aduc aminti cum  i kem ;  ilant 
  -am u tat. Numa s-a luat cini la mi cari!  i
 b jetu s-a trudit si-  dispartă; da tot   s-a lăsat
 250 unu di altu.
  amini-a stat di vorbi-n le ja lor, pi ni ti
 but s :  era ni ti butur z   m marzina tirli —
 — asta-  ca ograda stini, da-  zis ia tirli ¹⁶.
 Numa s-aud oili vinin’: s-aud tele sili (a a
 255 si zisi-  Vra s ja). S-a sculat „st pini” cu oili- 
 stini. A vinit  jobani cu oili, da cu lemni di-a-ski-
 n ari. C  f  ia noaptia patru focuri în  juru oilor,
 la  eli patru ariki, ca să già lupki la o . Dor ja  i
 cini la aripă. A pus lemni li fiicari  joban la locu
 260 lu  uni dor ja noaptia la aripă ¹⁷.
 St j, că ni-adus i-aminti: a vinit  jobani,  -a
 „dat noroc” cu „st pini”; adic-a „dat mina”:
 — Noroc, noroc bun!
 A vinit ş  mo  Kiorp c la urmă, c-un lemn
 265 di-a-skin ari; l-a pus ş   el la o aripă di o , cu gluga-n
 b  , ş  c-um buréti-  glugi;  -a „dat noroc”  i
  el cu „st pini”:
 —  aca-s bătrin. . . am adus  i  o un lemn di
 foc, măcar că dornu cu ba ju-  h’ erb to ari,  i
 270 nu dorm la aripă. . .
  i  el a „dat mina” cu to  „st pini”; a băut
 numa oli ci di rakju. Pi urmă a luat g l tli ¹⁸,
 ş  s-a pus la muls ¹⁹. Pi mini m-a pus tet a-mo u,
 ba ju, să dau cu li gura-   ala cu păstări: h’ erb 
 275 păstări într-o  ali di lut, acrit  cu z n  ²⁰. Zis ia
 să dau cu li gura-   eli, ca să nu curgi-  foc; c 
 dacă curzi-  foc, crapă țitili la o .  i di curz ia
 cu nva-  foc, numa lua sari dintr-o s lni i,  -o

¹⁶ V. *ibid.*, p. 22, fig. 3 (vedere parțială).

¹⁷ V. *P storit. Vrancea*, p. 19.

¹⁸ *Ibid.*, p. 25  i fig. 5.

¹⁹ *Ibid.*, p. 22, 23  i fig. 3, 4.

²⁰ Despre hrana ciobanilor, *ibid.*, p. 19.

280 turna-ñ foc unj-a kicat uñ h'ir di žant, ca si nu crapi țitili la oj.

Pi urmî moș Kjorpác dă di mini! Io jeram pré-tini cu jel; ci primvara jo păzam oili cu moș Kjorpác pi corhânili satuluș, citi jerau oili strînsi-ntr-o zi: o suti, doui, trij — citi si strînzja pini si fășja botéiu tot di șasi suti di oj. Ci „stăpini“-adușja diminjața oili pi rind: unu-adușja oili az, altu minj, pini si-mplinja boteju-ntreg²¹.

290 Ni-aduc aminti ci mama (ij măi zîșjam auniori si mica) ni-adușja miñcari „pi zñeuruș“, piñ „Fintiniți“, pi uni jeram noi cu oili. Ni-adușja borș di fasoli. Io nu putjam miñca diñ strakini cu jel, c-avja niști mustăț marj. Mama mă ocără: — Mă fași si ghiu cu doui străkini, ca prostu lu Kírca,-ñ glúgi! Cu doui hirburj! Di si nu 295 minîñși cu unkeșu?...

Numa mă vedi unkeșu dînd iñ qali cu liñgura:

— Aș vinit si tu, măi drași?

— Añ vinit si jo, moș Iqani.

— Ghini c-aj vinit, si-ñ frizj-um buréti. Da 300 si nu-l puș acu si si frigî; si-l puș, cin' aj socoti ci-s douizăș di oj di muls. Ci daci-l puș-acuma, nișj senușj nu si măi alezi diñ jel pin-aj mulzi jeu șasi suti di oj.

305 Ni-a dat burétili. Iera um bureti mari, cu crésti. Zisja ci-ij spuni „crjasta cucóșului“²². Ni-a dat glúga, ș-a zis si-l puș si-l frig cin' m-a striga jel, cin' raminja oj pușini di muls. Io am pus făina-ñ séun (=șjaun), ca si h'ii măliga caldi cin' a termina di muls oili. Măliga: am mestecat-o 310 măliga. „Stăpini“ jera pi-afari: stitja di vorbi. Sara ij a miñcat merindja di-acasi. Bașju lj-a dat numa žintița s-o minîñși; lj-a pus-o-ñ niști cúpi²³. Acu cu burétili:

— Sañdi, puni burétili, si si frigî. Da si-l puș 315 pi cărbunj curaș, si nu-l puș pi senușj.

Am pus burétili si si frigî pi žar. Și unkeșu s-a spalăt pi minj, toș s-a spalăt... ș-a kérit burétili di pi foc!... Ieu, zău, n-am băgat di sami: pot

²¹ Cf. *Păstorit.*, p. 13.

²² Burete „creasta cocoșului“: *celosia crestată* (v. Al. Borza, *Dicționar etnobotanic*, 1968, p. 42, 225).

²³ V. *Păstorit. Vrancea*, p. 25, fig. 6.

320 si žjur ci nu știam, da tata-l luasi... Unkeșu-a-ñ-șeput si si vați:

— Mă, cari-aț luat burétili, mă? Voi n-aț putut, cit aț umblat țoati pădurja, n-aț putut găsî um buréti? Si-ñ luat voi burétili neș! Si-ñ scoatiț burétili, ci drăcu j-a vostru!... Añghili, 325 tu l-aj luat burétili, ci ti știș si pșami jești...

Da táta, Dumnezău si-l jerti, ci-i cu moș Kjorpác pi lumja șialanti:

— Moș Iqani, si dja Dumnezău bureți si si măi faci la vari, daci l-añ luat jeu!...

330 N-a zis: si n-azjuñgi jel la vari daci l-a luat... Da unkeșu:

— P-aista-ij žjurămint, mă? Așa si žjuri omu cin' furi?

Și tetja-moșu, bașju stini:

335 — Aleș, si tu, măi Iqani, ț-ai gășit si tu tócmă acú cu burétili! A vinit „stăpini“, si voi vășfădiț pi-um bureti ghermănos...

Da moș Halișju:

— Fă-li fșai di žjurămint! Si fașim o cruși di 340 lemn, si žiuri toș...

Dipi șj-a mintuit „stăpini“ cu masa, a luat plocăzili di la șăili cailor, lj-a așternut, șăili lj-a pus la cap, și s-a culcat toș. Io m-añ culcat iñ cășării pi-un cožóc mari: puță a stini!...

345 Diminjața, cin' m-añ trezîț jo, s-a mintuit oili di muls; nu si luñinasî di žiui²⁴. Uni dintri „stăpini“ dornja; alți jera pi liñgi foc, și stitja di vorbi. Unia si dusăsi si vazi di caj pim păduri, si nu h'i plecat. Bașju a „dat kjág“ la lapti;

350 struñgării-a făcut măligi pintru șjobanj și pintru cinj. Moș Kjorpác a plecat cu doj șjobanj cu oili la păscut. Táta a rămas cu nenja Costantin Fórii — jera miñzărari — amîdoj, șjobanj la miñzărj — di-a scos pușinili-ñ ográda stini. İntăj

355 a măturat ograda cu mături di șetini; pi urm-antiñs cșaza di brad, ca o masî. Cșaza șeja, adusi di sara, jera albi ca zăpada: avja, așa, uñ félju di mustișor pi ja. Pisti ja a pus o fați-di-masi bătrinjasci di cinipi: a pus-o pi cșazi. Șjobanu-a 360 făcut o măligi mari-ñ cazănu di h'jert zăr²⁵; a

²⁴ *Ibid.*, p. 29.

²⁵ *Păstorit. Vrancea*, p. 26 și fig. 10.

turnat-o doj iñş. A vinit başju c-uñ cuţit-di lemn, a tăjet-o-ñ făliş frumos, frumos; ş-a-mpărţit-o diñ cap pini-ñ capit. N-a-ñcăput toată măliga pi faţa-di-masî; a măş pus-o şî pi coazî, pi rind
 365 pini-ñ capit. İera coaşa şeja luñgi di vo patru metri. Pi urm-a vinit tetja (sic!) c-o-ñkegătoari²⁶ cu caş şî cu urdi; ş-ap-a-mpărţit-o iel (trăzia a başju...) cu tétja-moşu, cu başju — a dat: citi măligi, şî urdi cu caş. Adici: citi-i grămada di
 370 măligi, İera şî grămada di urdi şî di caş. Si mi-niñşi lumja diñ ghelşug, ca la uñ praznic di gospodăr: İera bogăţii!... Qamini İar a scos ploşşili cu rakju — şî măş râmăsasi di cu sara — ş-a şîñstit, ş-a miñcat bucuoş cu toţi.

375 A terminat di miñcari. A scos cîntăriu²⁷; da nu găsa cõju cîntăriului.²⁸ Aşa-i zisja: cõju cîntăriului, greutatja şeja di h'jer — cit um pumn — cari merzi pi sămnili cîntăriului cîn' cîntăreşti pi iel. Era pus mereu pi ştianu cu unt. Tõcma
 380 acuma nu l-a găsît pi ştian! Da băjetu:

— Nu-i pi ştian, İş pi pătul.

Acolu İera unş-a zis băjetu. Da İo nu mă lămurjam şî-i asela „pătul“: pătulu ştiam ci-i zişi uni puni vara İntr-uñ copac, cam pi vremeja
 385 cositului, fruñzi pıntu ghiti, di dat İarna cın' fusasi vara fin măş puşin. Şi un ştiam şî-i cõju şela: İera greutatja di la cîntăriu, cum İş spusaj, cit um pumn di mari. Ci-ñ cîntăriu şinja-ñ greu obzaş di kilogrâmi; şî-ñ uşor patruzaş di kilogrâmi. L-a găsît coju şela pi pătul. Ci la stini
 390 pătulu-i locu uni si păştriazî cãşu şî urda. İm pătul şî puni caşu pin' si doskeşti pi masa pătulului²⁹. Acolu-s doui scinduri uscati, curati, pi cari şî usuci caşu-acoperit cu zăgilni-di cînipi³⁰.

395 Cîntărijála si fãşja așa: aduşja o birnoajci — um băţ gros şî luñg cañ di doj metri³¹; şî-l punja uñ om pi-uñ umir; altu pi alt umir. İi stitja amıdoş faţi-ñ faţi. Apuca pútina de la fund cu-amıdoşu cirlizili di zjos di la cîntăriu; ci

²⁶ *Ibid.*, p. 25, fig. 7.

²⁷ *Ibid.*, p. 51, text. VI.

²⁸ *Dicţionar limbii rom.* tom. I^o, p. 640, de la organul sexual bărbătesc coju (etim *coleus*)

²⁹ *Păstorit.*, p. 30—31.

³⁰ *Ibid.*, p. 25 (despre *crintî* şî *zigilni*)

³¹ *Birnoajci* (< *birni*).

400 cirligu di sus İera atirnat di pirghia şeja, di băţu şela gros. Daci İera măş mult İntr-o pútini di cit trebuja şî İa omu, măş tăja oljaci diñ brıñzi. Daci măş trebuja oljaci İntr-o altı pútini, măş punja acolu cit trebuja. Putinili İera acoperiti cu
 405 cãptari; cãptariju-i făcut diñ coaşi di brad, tăjet rätund cit İşgura pútini. Aşa İera pútinili potrightiti: la rind, citi pútini İera. İera cam op'noş rınduri di pútini. Pútina İera foarti curati. La fiicari pútini İera o řãnci rasî; adic-o žulituri
 410 řici pi una din doazili pútini. Pi řãnci İera scris numili omuluj; şî pútina citi greutatı-avja İa. Uñ „stăpin“ cari ştia carti, scria pi řãncă pútini; scria cın' si duşja ca si duci merindili la stini. Daci nu ştia carti nimnja diñ „stăpini“, atunşî si
 415 řinja socotjalı bătrıneşti: cu răbuzu (sau răbõzu)³².

A terminat cu-„mpărţit brıñza“. Şi-a trecut pısti cîntărijalı, a scos afar-o-ñkegătoari cu brıñzi şî cu urdi, ş-a făcut başju la fiicari-un felju di dar:

420 — İoti, qamini bunı — zışi başju — asta-i pi di-asupra: muñca diñ vara asta...

A făcut opspşi bұлzuri — cit a fost İş „stăpini“; şî İ-a făcut bұлzuri-bұлzuri:

— Treşj, tu İqani, İa bұлzu ista, ci aş zãşi oş.

425 Na, řiş Tqadiri, bұлzu ista, ci aş măş puşini...“; pini s-a-mpărţit tot şî İera-n İñkegătoari.

Pi urm-a scos ş-a adus o-ñkegătoari cu unt:

— Qamini bunı, aİsta-i tot untu. Am bätut ştİanu ista³³ toati vara, ş-añ scos untu-ista; il
 430 İmpărţim cu toţi.

Acuma qamini n-a ştiut ci ari si İa şî unt; şî n-adusasi qalili di pus untu. Atunşî-a tăjet qamini diñ coaşa di brad, ş-a făcut cuşuzi, şî İ-a cusut c-uñ ac-di-lemn, așa cuñ coş řerzili: tot c-uñ
 435 ac-di-lemn li coş (İ-a făcut ureki); apaj a cusut c-uñ h'ir di tej, cu rafii³⁴, cuñ' si zışj-acuma cın' o cumpiri di la tırg. Ci si fãşja cuşuzi di İaştia şî pıntu pus brıñza, daci nu s-aşiuñzja pútinili. Ş-a pus untu-ñ cuşuzili şelja la fiicari „stăpin“.

³² *Păstorit. Vrancea*, p. 27.

³³ *Ibid.*, p. 27, 28, fig. 16.

³⁴ *Rafie*, rafii (*raphia*), v. *Dicţionar. limbii rom. lit. contemp.*, III, 1957, p. 650.

440 La urmă li-a scos o tãrgi³⁵, așã, fãcuti di ij, di ȝãminj, larg-așã... Jera cu caș pus di s-a uscat ghini. Bașju li-a-mpãrțit citi doui-trij fãlij la fiicari. Atuňșj-a fost opspsi „stãpini“: a dat la toț citi-un caș fãcut la tiparu-di-caș-sãrat³⁶.

445 Li didja dipi nũmĩru oilor; da tot dipi cum avja oili fiicari. Caș-sãrat³⁷ li-a dat la toț; da fãlij li-a dat dipi numiru oilor, și dipi cum ij jera și nasu „stãpinului“: mãj kjabur, or mãj nũlzocãș...
Dipi asta s-a adus oili-ñ struňgi. Acũ bașju

450 nu s-a amestecãt. S-a numãrat oili (miňzãrãri li-a numãrat). Și unu-a stat ñn Kĩșjoiari și-ñsãmna pi bãț: la zãși oj fãșja o șjoplĩtũri lati. La șjoplĩtura-ñcrestãti jera una, doui, trij oj... Cĩn' azjũňzja la zãși oj, fãșja o crestãtũri lati, o tãitũri lati: o șterzja așã... A fãcut așã pin-a ișit toțati oili diñ struňgi. Și cĩn' a numãrat la urmĩ, a socotit așã: zãși, a trecut diñcolu uni jera șjoplĩtura lati, și s-a fãcut douizãșj. Mãj diparti: trijzãș, patruzãșj, pinĩ la sutĩ. Cĩn' a azjũňs la

460 sutĩ, a fãcut o crestãtũri adĩnci di tot. Ș-așã pinĩ la șãsi sutĩ di oj. Cĩn' n-a fost toțati — adicĩ șãsi sutĩ di oj — a dat zjõs dim podu stĩni „partãlu“. Si lãmurim ca lumja: la oili cari murisĩrĩ di ȝali — dãlãkiti — jera kelja-ntrjãgĩ. Iar cari-o min-

465 casĩ lupu or ursu,-ĩ didja „stãpinului“ numa si-ĩ rãmãșãsi diñ ja: o bucãțici di keli, um partãl. Adic-a gãsit, uni miñcasĩ ursu-o ȝai, numa o bucãti di keli. Partãlu jera numa o bucãțici di ȝai. Kelja nu jera partãlu: jera keli-ntrjãgĩ.

470 Dacĩ n-avja partãlu, șjõbani plãtja oãja, cĩ zĩșja cĩ ij a tãjet-o ș-a miñcat-o-m pãduri, pi furis, fãri si știi bașju. Unija diñ „stãpini“ pleca di la stĩni cu oili toțati. Da alți pleca cu partãlu, or cu kelja legatĩ la șã la obliñcu diñ spati.

475 Acu șjõbani ș-a luat glũzili, bẽțili, sumãnili-m bãț; glũzili iar la bãț, sumãnu pisti glugĩ, și miñi cu oili pi plai spri casĩ!... „Stãpini“-a rãmas ñn urmĩ. Ij ș-a adus cai, a pus dãsazi pi cai, cu

³⁵ V. *ibid.*, vol. IV, 1957, p. 386.

³⁶ V. *Pãstorit. Vrancea*, p. 31, fig. 26, 27; p. 33, fig. 30.

³⁷ *Ibid.*, p. 33, fig. 30.

480 pũtinili cu brĩnzĩ. A mãj pus și tĩrhãtu stĩni³⁸ pi cai, la șĩni-avja mãj ușor. Toț trebuja si ja seva pi cai: o gãlijati, șeunu di mãlij, cãzãnu di h'jert lãptili, cĩntãriju. Bașju ș-a striñs cupili-ntr-o gãlijati, și li-a luat di-a skĩnari.

485 Da bașju jera supãrat cĩ nu vrja cĩni si pleșĩ divali. Mãj rãmĩnja citi-oñ cĩni; si mãj ñntorsja șjõbani-napoĩ dipi cĩni. Ș-așã vinja boteju pin' acasĩ. Boteju pleca-nãinti di „stãpini“. Noĩ l-am azjũns „ñn Rãșja“, pi Zbõjna, aproape di Zãbãla. Añ luat tĩrhãtu di pi cai, añ scos merĩndja din dãșãzi, ș-am miñcat cu toți. ñn Vetrẽști a rãmas boteju: n-a mãj putut merzi. A dorñit acolu la o stĩni.

Oãminj-a vinit cu toți pinĩ pi la Valja-Njãgrĩ³⁹; apãj s-a-mpãrștiet fiicari pi la tĩrlili lor⁴⁰. Boteju-a

495 azjũns ñn sat a dou-zã, ș-a fãcut stĩna di toãmnĩ „la djal la Hãgũșja“⁴¹. Stĩna di toãmnĩ durjãzi di la Sintã-Mãrii (15 august) — cĩn' „s-a dat brĩnza“ „stãpinilor“ la stĩni „la muntĩ“ — pin' la Sfĩntu Duñitru (26 octombrie). Merzi și pin'

500 la șãsi deseñvri dacĩ-ĩ toamna lungĩ. Atuňșj si dã oi di la șjõbani la „stãpini“ „pintru jernãtic ñn gospodãrii“.

Am uĩtat crĩnta⁴², și ștĩanu, cu rãvãcu⁴³ și kjabõrnița⁴⁴: s-a dus șãsi oãminj di nãdezdi cu

505 jeli, și li-a pus ñn spatili stĩni uni s-afla niști buhãșj⁴⁵. Li-a ascuñs acolu ñn fruñziș uscat, pin' la primvãri, ñm mãj, cĩn' tot aĩștia oãminj — cari alcãtuiesc stĩna acuma — si duc și li scot diñ buhãșj. Tot ij mãj dreg stĩna pi uni-ĩ pũtridĩ di

510 ploĩ — bat o scĩndurĩ, ba um pãrju — pinĩ ghin oili-ñ stĩni cum a fost și-ñ anu ista.

(19.X.1965), Spinẽști — Sãnda Añghil Fõrii, 69.

³⁸ V. sensul parțial, *tãrhãt*, *Dicționar. limbii rom. lit. contemp.*, IV, 1957, p. 399. ñn *tĩrhãt* se cuprĩneau și diferite lucruri folosite de personal (cĩteva strãchĩni, lĩngurj, foarfiși șjõbãnești, rar cĩte-un „șjõb di oglĩndĩ“; apoi cãni, „șãrviti di șters pi fați“, rufãria personalului (foarte redusã), plõsca baciului pentru pãstrat rakiul (leacul „vãtãmãturi“, hernie).

³⁹ Punct etnografic important, cu vestitul „skit di la Valja-Njãgrĩ“, al doilea cu trecut istoric local dupã „skitu Lẽpșã“.

⁴⁰ Pe lĩngã sensul — consemnat parțial de *Dicționar. limbii rom. lit. contemp.*, IV, 1957, p. 441, printre care și cel pãstoresc,

D-apî nu Ț-añ spus *NioriȚa*? La bătrineȚi am măi uitat-o :

- NioriȚi lai,
Lai, bucălai,
5 Di triȚ zili-ñcoași
Gura nu-Ț măi tași.
NioriȚi ñioarî,
Or' jeș' bolnăghioarî?
Or' Țarba nu-Ț plași?
10 — DrăgúȚuli bași,
Nu sim' bolnăghioarî:
Ñii Țarba-m' plași;
Dar gura nu-n' tași:
Ciș la apus di șqari
15 Vreu si ti omșari
BačȚul moldovȚanu
Și cu uñguriȚanu;
Ci aȚ oȚ măi multi,
Mîndri și cornuti,
20 Și caȚ învăȚaȚ,
Și cîni măi bărbaȚ.
— NioriȚi, ñioarî,
Di jeș' năzdrăvanî:
Di m-or omorî,
25 VoȚ si v-adunaȚ,

efectiv și în Vrancea — termenul *tirlă-tirlă* mai are în Ținut un sens particular special: *tirlă* încă se află „la dial”, la „lôcurli di cosiri”, avînd în primul rînd un rol economic. Se găsește la distanȚa de 5—15 km de sat, aproape de terenul cu „cosirja”. Vrânceanul și-a făcut aici întii o „colibi”, apoi o „odăi” (încă se zice: „mă duc la odăi”, paralel cu „mă duc la tirlă”). Adăpostul pentru vite se numea primitiv *perdăȚ*; dar *odaia* a fost întii *cotrîna*. Despre asemenea adăpost sezonier — folosînd la început de primăvara pînă la venirea iernii, ca adăpost pentru vite: o tirlă cu o *curdătură* pentru păscut — vrânceanul spune și astăzi: „mă duc la tirlă”.

Tirlă a fost așadar o locuinȚă temporară a vrânceanului care stătea aici cu întreruperi (dumineca și la sărbătorile mari, nunȚi, cumetrii venea în sat la familie și comunitatea satului). Stătea aici singur numai cu vitele. Tirlă deci a funcȚionat în anotimpurile cu verdeaȚă, și mai puȚin iarna (numai cînd „gospodăru” avea „fînu la dȚal, la odăi”).

Formativ văile au avut un rol antropogeografic esenȚial în alcătuirea tirlilor. Accentuăm că tirlă își avea rol strict economic. Sătu era locul „di băștini”, cu funcȚia tradiȚională știută (înaintașii, familia; v. *Ținut. Vrancei*, I, 1930, introducere, p. XXIX, XXXV, XXXVIII, XL—XLII).

- Și si mă-ñgropaȚ
În dosu stîni
Uni zac toȚ cîni.
Și voȚ si v-adunaȚ:
30 Di m-oȚ plîñzi
Cu lăcrimiȚ di sîñzi.
Și la cap si-m' puni
Bučemășul (m(ñ)eu):
Vîntu cîn' a traȚi
35 Bušemăș si spunî...
De-oȚ vedȚa vinini
O babî bătrîni,
Cu brîu di linî,
Diñ gurî-ntrebîni,
40 Dim minî torcîni;
Și di v-or întreba,
VoȚ si spuniȚ așa:
Ci m-am înșurat
C-o fatî di craȚ.
45 Pi-o gurî di raȚ.

(28.XII.1967) — Aceeași, 71.

MCCXXXIV

Digrab-o repetăm!

- NioriȚi lai,
Lai, bucălai,
Di triȚ zili-ñcoași
5 Gura nu-Ț măi tași.
NioriȚi, ñioarî,
Or' jeș' bolnăghioarî
Or' Țarba nu-Ț plași?
— DrăgúȚuli bași,
10 Nu sim' bolnăghioarî:
Ñii Țarba-m' plași;
Dar gura nu-ñ tași
Ciș la apus di șqari
Vreu si ti omșari

⁴¹ Aproximativ 8 km distanȚă de Spinești.

⁴² *Păstorit. Vrancea*, p. 25, 26, fig. 8.

⁴³ *Ibid.* — *răvălu, răvăcu*; p. 27, 28, fig. 15.

⁴⁴ *Ibid.*, p. 26, 27, fig. 11.

⁴⁵ *Buk'asȚ* = brăduleȚi.

- 15 Bașiu Moldovianu
Și cu Uñgurianu;
Cî ai oi măi multi,
Mindri și cornuti,
Și cai învățaț,
20 Și cîni măi bărbaț.
— Nioriți, nișari,
Di jeș' năzdrăvâni:
Di m-or omori,
Voș si v-adunaț
25 Și si mă-ñgropaț
În dosu stîni,
Uni zac toț cîni.
Și voș si v-adunaț:
Di m-oț plîñzi
30 Cu lăcrîni di sîñzi.
Și la cap si-m' pui
Busémășu ñeu;
Vintu cîn' a trazi,
Busémăș si spui...
35 Di-oț vidja vinîni
O babi bătrîni
Cu briu di lini,
Dim minî torcîni,
Diñ guri-ntrebîni:
40 „N-aț văzît uñ șjobănăș
Nant și supțîrél,
Tras ca printr-un inel?
Mustăcșoara lui
Spicu griuluj;
45 Fețișoara lui
Spuma lactiluj;
Okışori lui
Mura cîmpuluj“...
Și di v-o-ntreba,
50 Voș si spuniț așa:
Cî m-am înșurat
C-o fatî di crai,
Pi-o gurî di raj;
Și la nunta mîja
55 A căzît o stîja;
Ș-am avu' nuntăș
Braz și păltinăș...

Hé, hé, di-acú doș anș pîni az a-nălghîț alba-ñ
hám! Atuñși ț-añ cîntat oliaci *Niorița* cu melodia

- 60 priñsi di la fluiru lu tetja. Acu nu măi poșju cîntá:
izghitî di multi năcázurj; ñi-a murit amîndoș
părînti. Acú trăies' greu diñ răzbóju ista, cî țăs
la fimeș îñ sat pîñzi di cămés, cătrîñț, șarviti.
Da sérzi și păritári nu, cî-ș răzbóju-ñgust...
65 To' di *Niorița* mă-ntreghî!... Poati c-am
auzit-o și-ñ școali pin' la uñkés Kșorpác. Ț-añ
spus acu doș anș povestja aseja din tinereți, cîn'
m-añ dus la stîni la Zbóina cu tirláși. Da o parti
din *Niorița* ț-añ spus-o acú núma cu cîtiva vorbi
70 rămási diñ bătrîni; măi mult iș din terfelóaga
Irîni di la școali. Și-a fos' di la bunica Costánda,
s-a irosit cu tineréțili meli. Așa-s bătrînețili di
cîn' lumja: măi mult uș dicîț știș. Iar di-aflat
noutăț, ti dai la o parti. Tineréțu di az ari gús-
turili lui străini di bătrîni. Și-ș tineréti, s-a dipăr-
75 tat di šiș bătrîni. Da *Niorița* tot trăjești cîț a
trăi flúiru bătrînilor. Pi urmî s-a vidja...
Uitasîm cu școala mîja: a fost cam într-uñ
kișjor: vo triș anș nimpliniț. Cî m-a scos tétja
80 pi primvárî di la școali — jera piñ mai — și m-a
pus dipi cîrdu di oi si li pasc piñ grókili satului
cu uñkés Kșorpác. Așa a fos' șkșoapa cu minî...

(28.XII.1967) — Aceeași.

MCCXXXV,⁹²

- Nioriți lai,
Lai, bucálai,
Di triș zili-ñcșași
Gura nu-ț măi tași;
5 Orș jarba nu-ț plași,
Orș apa nu-ț plași?
— Ci, jarba-m' plași,
Și apa-m' plași;
Da am auzîț
10 C-a si ti omșari,
— Di m-ar omori,
Întăi si mă-ñgroapi-n dosu stîni,
Îñ struñga oilor,
Îñ žjocu ñeilor.
15 Bușîmaș, la cap;
Flujeraș, la briu:

Flujeraş di osu,
Sî cîntî dujosu;
Flujeraş di fagu,
20 Sî cîntî cu dragu.
Oili s-or strînzî,
Pi mini m-or plînzî
Cu lăcrîni di sînzî.
O babî bătrîni

25 Torşia dintr-uñ cair di lîni...

Îs multi jeli; da daci li-am uîtat!... An di-
priñs-o di la Añghil Fórii; jel cînta diñ fluir. Cîn'
îñsépja a cînta, merzja-năintja botejuluî cîntîn':
şî oili dipi jel! Asta jera dragustja luî...

30 Copkil jeram cîn' l-am auzî: di vo şînsprăzâşi
anj. Jel jera om îñ vîrst-atuñşi.

Di-acolja măi cînta tata lu Añghil Fórii:
Ion Fórii, tot başju ca jel...

35 Di la lăutari? Nu, jo añ fos' liniştit: nu prija
m-añ dus la petreşirj.

(29.XII.1967), Spinéşti — Toádir Hal-
şju, 74.

MCCXXXVI

— Nioriţi lai, bucălai,
Di trii zili-ñcoási
Guriţa nu-ţ taşi;
Or jarba nu-ţ plaşi?...

5 Zjaba spui pi pustii! Aişja nu ştiu...

— Nii jarba-m' plaşi,
Da am auzî
Ci s-a sfătuit
Ca sî ti omqari,

10 Ci aj oj măi multi,
Mîndri şî cornuti.

— Daci m-a omorî,
Sî mă-ñgroapi-n dosu stîni,
Îñ zjocu neilor,

15 Îñ zgherátu oilor;
La cap sí-m' puî-uñ flujeraş di osu,
Mul' zîşi dujosu;
Flujeraş di fagu,
Mul' zîşi cu dragu;

20 Oili s-or aduna,
Nu „s-or strînzî“!
Pi mini m-or plînzî
Cu lăcrîni di sînzî.

Cînticu Nioriţi: aşa-î zîşja. Eî, l-am auzî' di
25 cîn' jeram cu buricu verdi... Da măi ştiu di
la şini? Îl ştiu di cîn' jeram mititel. L-oi h'î auzî'
şî di la mama; nu-ñ dau samî. Cîn' jeram tinîr,
am cîntat-o. Da şî folos c-o cîntam atuñşî, şî n-o
cînt acuma?!

30 Nu ñj-aduc aminti s-o h'î-auzi' di la lăutari.

(29.XII.1967), Spinéşti — Ştefan Dja-
cónu, 84.

MC CXXXVII₁₀₃

Pi-um piçjor di plaj,

Pi-o gurî di raj
Iatî vin îñ cali,
Sî cobqari-ñ vali

5 Trii turmî di oj,
Cu trei çjobănej:
Unu moldovjan,

Unu-î uñgurjan
Şî unu-î vrăncjan.

10 Iar çel uñgurjan
Şî cu çel vrăncjan
Mări se vorbiră

Şî să sfătuiră
Ca l-apus de sqare

15 Ca să mi-l omqarc
Pe çel moldovjan,
Că-î maj ortoman,

Şî ari oj multi,
Mîndri şî cornuti,

20 Şî cînj măj bărbaţ,
Şî caj învătaţ...

— Mioriţi lai,
Lai, bucălai,

Di trii zili-ncoási

25 Gura nu-ţ măj tasi,
Nişj jarba nu-ţ plaşi;
Or jeş' bolnăvjoari,

Mioriți, mișari?
 — Drăguțule bače,
 30 Dă oile-încoače
 La negru zăvoiu,
 Ci-î iarba de noj,
 Și umbra de voj
 Stăpine, stăpine,
 35 Și kjami-ț ș-uñ cine,
 Că l-apus de șoare
 Vra să mi tji-omșari
 Bačjul uñgurjan
 Și cu čel vrăncjan.
 40 — Mioriți birsanî,
 Di ieș' năzdrăvanî,
 Și di-ar fi să mor
 În cimp de mohor,
 Să spuî lu vrăncjanu
 45 Și luî uñgurjanu
 Ca să mă îngroapi
 Pj-aiși, pi aprșapi:
 În struñga oilor,
 În žocul meilor;
 50 În dosu stini,
 Ca si mi-aud cini.
 Asta să le spuî:
 Ca la cap si-m' puje
 Flușeraș di os
 55 Cî sună dujos;
 Flușeraș de socu
 Če sună cu focu;
 Vintul, cin' a bati,
 Piñ jeli-a străbati,
 60 Și oili s-or striñzi,
 Pi mini m-or plinzi
 Cu lacrimj de sifinzi;
 Miei s-or žuca,
 Malu s-a surpa,
 65 Pisti minj-a da.
 Aișja nu știu. Nu ni-aduc aminti, ci jeli-s
 multi-ñșirati socotelili jestja. Da știu jeu?...
 Šini mi-a-ntilni,
 Šini mi-a zări
 70 Măjcuța bătrini
 Cu briu de linî,
 Diñ furci-ndrugîn',

Pe cimp alergin',
 Diñ guri-ntrebîn':
 75 „Cini mi-a văzutu,
 Cini mi-a-ntilnitu
 Mindrul čjobănel
 Tras printr-un inel?
 Fețișșara luî:
 80 Spuma laptilui;
 Perișoru luî:
 Pana corbului;
 Okișori luî:
 Mura cimpului“...
 85 Tu, mișara miș,
 Să te-ndurî de ja:
 Să nu-î spuî, drăguță,
 La ačja măjcuță
 Că la nunta miș
 90 A căzut o stja;
 C-am avut nuntaș
 Braz și paltinaș;
 Preuț munț mari;
 Pășiri lăutari;
 95 Păsăreli miș
 Și stelili făclij.
 O cinta tata neș cin' jeram jo nic. Avja
 melodija ij. Iel avja felju di felju di cintiși.
 100 Știja cintiși dim bătrini. Avja op' băjeț: habar
 n-avja di trjabi, c-o fășja băjeți; și iel cinta.
 Tata cinta *Miorița*. Cinta *Limba româniasci* cu
 cuvinti:
 Mult ie dulci și frumșasi
 Limba či-o vorbim;
 105 Altî limb-armonișasi
 Ca ja nu gășim...
 Românașul o iubește
 Ca sufletu său;
 O, vorbiț, scriț românește
 110 Pentru Dumnezeu!...
Miorița asta-î diñ carti: am învățat-o cin'
 añ fost jeu în șșolali. Cin' am învățat-o-ñvătă-
 tōriju nu ni-a dat-o s-o-ñvătăm fărimitati; am
 învățat-o dintr-odati. Așa ni da poiziilj-atuñși;
 115 nu ni li da cu strofili. Daci n-o știșam, ni lăsa
 altî lectii, pin-o știșam. Jeram în șșolali numa

- băieț ales: numa cari si cuteza-î da părinți la școală. Școala iera la Păulești: uni-î acu „sfatu“.
- 120 Iera o casă umilă, ră. Învăța băieț dipi la Birsăști, di la Văsui, di la Păulești și di la Căza și Hăuleșca. Învăța un singur învățătoriu șifzăș-șaižăș di băieț; și-învăța și dimințați, și di-anjazi. . .
- Pi-atuși măi cinta și fetili *Niorița*. Avjam
- 125 niști surori: cinta *Niorița* di-ngheta apa! Una Ana: așeja cinta ghini; învățasi di la tata.
- Diñ șjabanj cinta *Niorița* Anghil Fórii, și tat-su Ion Fórii. Ij cinta diñ fluiiri.
- Nu ni-aduc aminti di vuñ lăutarju cîntin'
- 130 *Niorița*. Niși pi Vinogăi, niși pi Botiți; ij iera vioriști vestiț.

(27.XII.1967), Spinéști — Ghiorghi Călujan, 86.

MCCXXXVIII

- Mioriți lai,
Lai, bucălai,
Di trii zili-ncoasi
Gura nu-ț măi tași;
- 5 Ori jeș' bolnăghjoari,
Nioriți, niqari?
Ori iarba nu-ț plasi?
— Dar iarba-m' plasi,
Da inima mă doari. . .
- 10 — Da di si qari?
— Bașju uñgurjan
Și cu șel vrănșjan
Mări să vorbiră,
Și se sfătuiră
- 15 Ca pe la apus de șpare
Să mi te omqare,
Ci aj oj măi multi,
Negri și curnuti,
Și caș învățat,
- 20 Și cinj măi bărbaț.
— Tu, miorița mja,
Di jeș' năzdrăvani,
Și di-ar fi si mor
În cimp de mohor,

- 25 Să spuî lu vrănșjanu
Și lu uñgurjanu
Ca si mă îngrăpi
Aiși, pi aprăpi:
În struñga di oj,
- 30 Să fiu tot cu voi;
În dosu stini,
Si ni-aud și cini.
Iar mă rog așa:
Să le spuî curat
- 35 La cap si-m' puje:
Flujeraș de osu,
Mul' ziși dujosu;
Flujeraș di fagu,
Mul' ziçe cu dragu.
- 40 Vintu, cin' a bati,
Vintu va răzbati,
Oili s-or strîñzi,
Și pi mini m-or plîñzi
Cu lacrimi di siñzi.
- 45 Dac-aj întilni
Măicuța bătrini,
Cu briu de lină,
Din okj lăcrămin',
De mini-ntrebin',
- 50 Tu să spuî curat,
Drept ș-advărat:
Ci m-am înșurat
C-o fati crăiasă,
A lumi mirjasi;
- 55 Ci la nunta mja
A căzut o stja;
Soarili și luna
Mj-a ținu' cununa;
Braz și paltinaș
- 60 Aș fos' nuntaș;
Preoți: munți mari;
Păsiri: lăutari;
Păsăreli: mij,
Și steli: făclij.
- 65 Am auzit-o-ntăi di la Anghil Fórii: iera șjaban.
Cinta și diñ fluir, și diñ gurj spunja: „Măi, jeti-
așa-î: jo spuî ca *Niorița*". O h'i fos', or n-o h'i
fos', da așa-î cînticu. . .

Diñ carti? Am întilnit-o; da nu işa vorbi
70 multi. Da şjobanu-asela m-a-învăţat *Nioriţa*...

Nu, n-añ di la lăutarî di cit di la Botîţi şel
bătrîn: a vinit la o nuntî; ş-a cîntat *Nioriţa*
asta. Numa-ñ cîntari vinîa; da-ñ cîntari ghini
frumos.

(29.XII.1967), Spinéşti — Rădu Vătrî,
87.

MCCXXXIX

— Nioriţi lai,
Lai, lai, bucălai,
Di triî zili-ncşaşi
Gura nu-ţ măî taşi;
5 Iarba ne-î păscut-o;
La apî ti-an dat,
Apa ne-î turburat-o,
Mîncariş ne-î mîncat-o;
Şi di triî zili-ncşaşi
10 Gura nu-ţ măî taşi.
— Am auzîţ cî s-a vorghit sî ti
omşari
La apus di şşari;
Şi sî ti-îngroşapi-n dosu stîni,
Uni zac cîni.
15 — Daci m-a omorî,
Sî mă-îngroşapi-n dosu stîni,
Uni zac cîni.
Şi la cap si-m' pui:
Flúir di os,
20 Sî-ñ cînti frumos;
Flúir di fag,
Sî-ñ cînti cu drag;
Flúir di socru,
Sî cînti cu focu.
25 Cîn' a bati vîntu,
Flúiru-a cînta,
Şi oilî s-or aduna,
Şi m-or plîñzi
Cu lacrimî di sîñzi.

25 Cu baba bătrîni, nu ştiş. Am învăţat-o dim
bătrîni. Cî şo añ fos' la oî: numa başju añ fos'

doîzşş di añî! Da sioban cîţ oî h'i măî fos',
Dumnezăş ştii!... Añ fos' aisîa, la noî îñ sat,
pi „Zbóina“ şî la „Véghju-lu-Bucur“, şî la „Húl-
30 turu“; acolu şera vo patru stîni. Şera unu Trifu
a lu Duñtru Murgu — îş mor' di vo şăptizşş di
añ — şel cînta *Nioriţa*: o cînta diñ gurî, cînta şî
diñ flúir. Añ cîntat şî şo din flúir; şî cînt şî az;
da n-añ flúir: s-a stricat, ni l-a luat băieţi, şî
35 n-am măî cumpărat...

Măî cînta „şirşagu“, „di briu“, cutari, cutari...
multi cînta. Lăutarîş? N-am auzîţ?!

(27.XII.1967), Spinéşti — Vasli Murgu,
85.

MCCXL, MCCXLI₁₄

O ştiş, tot aşa, ca o povésti, cum povesteşti:
di cîntat nu măî pošju.
— Nioriţi lai,
Lai, bucălai,
5 De treî zile-ncşaşi
Guriş nu-ţ taşi;
Or' ieş' năzdrăvâni,
Or' di cap îş faşî?
— Io sîn' năzdrăvâni;
10 Şi tot şî ş-oî spunî
Sînt adivărat: (II)
Pi la apus di şşari
Vriş sî ti omşari
Başjul uîngurîan
15 Şi cu şel vrănşjan...
Şel moldovîan vorbîa...
Căci aî oî măî multi,
Şi toati cornuti;
Şi aî cîni bărbaş,
20 Şi cai învăţat;
Şi pentru aşıasta
Vriş sî-ţ piardî viaş. (II)
Iş acuma, cum şera acolu... aşa s-a-ntimplat:
moldovîanu sî şîniş şî şel cî-î stăpîn aisî, la muntî;
25 da îş l-a omorit, l-a prăfuit!...
— Iar daci m-a omorî,
Sî-î spuj sî mă-îngroşapi

- Din fața stîni,
Sî m-audî cîni.
- 30 Iar din dosu stîni,
Sî nu m-auzi di numi... (II)
- Iar la cap si-m' pui:
Flujerăș di fag,
Si-n cînti cu drag;
- 35 Flujerăș di os,
Si-n cînti dujos;
Oili s-or strînzi
Pi mini m-or plînzi
Cu lacrim' di siñzi...
- 40 Măi ȳesti: c-o babi bătrîni... nu știu si...
Apăi stăi si videñ cum-ui! Si ni-aduc aminti,
ci asta trebi si scrij:
Di cumva te-i întilni,
Și di ti-a-ntreba:
- 45 „Nu cumva aț văzut
Pi-ăcel cȳoban?
Fețișoara lui
ȳera spuma laptelui;
Mustăcȳoara lui:
- 50 Spicu grîului;
Okișori lui:
Murli cimpului —
Cȳapti la răcȳari,
Păziti di sȳari;
- 55 Cȳapti la pămînt... (II)
Nu-ni măi aduc aminti...
Perișoru lui:
Păna cȳrbului"...
Si-i spui ci s-a-ñsurat
- 60 C-o fati crăișasi
A lumi mirișasi.
Iar la nunta lui
A căzut o stȳa;
Sȳarili și luna
- 65 I-a ținu' cununa;
Preuț nuni mari;
Munți nuni mari; (II)
Păsiři lăutari;
Steli: miȳ mărunti...
- 70 Stăi, nu știu cum vini!...
Și steli făclii...

„Miorița“ asta o știu din copilării, nu diñ-
cȳași. O știu diñ copilării, c-am învățat-o. O
știu di cum o spun bătrîni, și fimeili la fúrci, la

75 șăzătóri: cîntau ȳeli. C-am avu' mamı, și cînta
cu aldi sorı-mȳa.

Am învățat-o și-n șȳolı, la Păulești¹. Șȳoala
ȳera c-o sutı și siñspreși băjeț; ȳera și di la Scă-
túra Vásiului² vo triȳ băjeț; di la Plóștina³,

80 di la Bodesti⁴ și di la Hăuleșca⁵. Învățătóriu
ȳera Petraki Añghil⁶: bun învățătóriu! Da daci
nu știam probléma s-o regulăm, ti bătȳa di ti
zluțá! Cîñ' nu puțȳa și ȳel si răzólvi-o problémi,
ni punȳa-m̄ parantézi: añ scăpat di bătȳi! ȳel

85 zısȳa: „Lăsaț-o!“ Și rămınȳa așá...

Șȳoala ȳera ruináti: cım' ploȳa, măi curȳia
ș-a doui-za dim pod. Șȳoala o fășiam toati zıȳa.
Luam mîncari di-acasi toț; ș-acȳlu mîncam.
Luam șȳapı, prúni, perı, o fărmatúri di brınzi:

90 șȳ-avȳam, cum ȳera timpu...

Cin' am învățat cu Petraki Añghil, ȳera
Niorița-n carti. Noȳ cin' aȳiunȳiam la lectȳii,
o-nvățam to' pi di rost: adiciti ca o poizii. Cum
ȳera cãrȳili, ȳera și la clása a tria, și la a pătra.

95 Si kemá „cartȳa-di-četiri“ di clas-a tria, „ci-
tiria“ di clása a pătra. Niorița ni-a dat-o s-o-nvã-
țam toati. De-séȳa nu ni-a dat-o s-o-nvãțam

¹ Șȳoala era la 3 km de Spinéști.

² Satul Vásiȳ; acum comuna Vrănȳoaja, la 6-7 km din Păulești.

³ La 2 1/2 km de șȳoalá.

⁴ La 5 km de șȳoalá.

⁵ La 3 km de șȳoalá.

⁶ Fapt confirmat de tata care învăța în aceeași vreme cu învă-
țătóru exemplar. L-am putut cunoaște: era de staturá impozantá,
prea trupeș la bătrînețe, dar perfect echilibrat sufletește (prin
1927). La 83 de ani era bătrîn mindru cu șȳolarii învățámintului
său eroic, din „comuna“ Păulești, pe vremea cînd „șȳolarii“ mîncau
la prînz în șȳoalá mămăligá rece cu „șȳapı, prúni, perı“, și rar cite o
„fărmatúri di brınzi“.

Ion Murgu — născut prin 1872 — ca șȳolar se vede că a fost,
în jurul anilor 1879-1880, un copil isteș și muncitor (v. nota
crit. 194, și imaginea bătrînului). Învăța, dar cu chin, într-o șȳoalá
complet „ruináti“: pe ploi — în „vlóg mocănesc“ de cite trei zile —
dupá „curmátu ploi“, încá curȳia ș-a doui-za dim pod“ în odaia
umedá inghesuitá „c-o sutı și siñspreși băjeț“.

„Șȳoala ruináti“, de pomıná, a existat în Păulești la marginea
nordică a satului, în drumul lateral ducînd spre satul Cȳza.

poizî la iczámîni pîntru cí durá mult; adici
jera luñgî la spus...

- 100 Acólia-ñ carti jera diosibiti di sí ştiam jo
di-acási. Sí Ț-añ spus, ij prácticî dim bătrîni; ij
o ştia cum añ spus-o jey. Pi urm-a auzît-o ij şî
cum i-ñ carti: m-a auzî' pî mini dim-tîmplári:
aşîja cari jera-ñ casî cu mini, bătrîni. Da ij o
105 ştia di unj-o h'i ştiut-o ij...

„Ghérsu“-î (melodija) ca uñ félju di bósit,
aşa-î... Aşa-l cîntá ij. Io aş cînta-o jo bini, cí
am vósi; da acú ij măi îngheţátî gura...

(30.XII.1967), Spinéşti -- Ion Múrgu,
95.

Spúlbir

MCCXLII, MCCXLIII¹₁₀₆

- Mioriţi lai,
Di jesh' bicálai,
Di trei zile-ncóaci
Guriţa nu Ț taçi;
5 Qar jarba nu-Ț plaşi,
Or apa nu-î bunî?
Cî-î apa sálcii
Cum im' plaçi mii.
— Ba, stăpîni, ba,
10 Cî nîja im' plaçi
Jarba diñ zăvoj;
Şî apa cí-î bunî,
Cî-î apa sálcii
Cum im' plaçi mii.
15 Da mija nu-m' plaçi
Vorba čja di-asari,
Şî čja di-alaltisari:
Čej nouî čjobani,
Şî čej năzdrăvani,
20 Ij cí s-a vorbit,
Şî s-au sfătuit

¹ Textul II a fost notat la o jumătate de oră după primul.

La apus di sqari

Ca sí ti omqari.

— Mioriţi, hăj,

- 25 Şî nu-mî jesh'(tî) miqari,
Şî-m' jesh' (II—jesh'tî) suriqari,
Di s-or sfătui,
Şî m-or omori,
Voj la cap sí-m' puniţ:
30 Fluieraş di socu,
Či cîntî cu focu;
Fluieraş di fagu,
Či cîntî cu dragu;
Fluieraş di osu,
35 Či cîntî duiosu;
(II—Vîntu, cînd a bati,
Piñ jeli-a străbati,
Oili s-or striñzi,
Pi mini m-or plîñzi
40 Cu lăcrîni di sîñzi).
Jar in dosu stîni
Î-o njagrî gălîatî,
Pustiija s-o batî!
Frumos sí sí-mpărtaşci,
45 Sí nu sí gilčevjascî.
Jar voj sí mă-îngropaţ
Îñ struñga oilor,
Îñ žocu néilor.

Am auzît-o di la mama mja. Ia o cînta cîn'
torsja la furci; cîn' jera măi vesîli, la furci, ca
sí-î triaci di urît. Ascultañ ca copkii; băgan la
cap, cí jera capu măi bun ca acu. Acuma? An
da'(t) pisti multi...

(30.VII.1967), Spúlbir — Tqádira Zágán,
56.

MCCXLIV

- Mioriţi, miqari,
Di trij zili-ncóasi
Gura nu-s măi taşi;
Orj jarba nu-s plaşi?
5 (II — Or apa nu-î bunî?)
— S-a vorbit trij şjobănaş
Sí ní ti omqari,

- Și si ti-șgroapi
Din dosu stîni,
10 Uni zași cîni;
Și sî-ț pui la cap:
Flujeraș di os,
Cîntî dujos;
Flujeraș di fag,
15 Cîntî cu drag...
Baba aștepta sî ghii h'iu-su. Șî jel i-a spus
nîoriți sî spui cî-i îngropat din dosu stîni. Sî-i
spui mami lui cî:
Lăutari mej
20 Îs păsirili șerjului..."
Șî cununa lui
Îi fruiza bradului;
Șarili și luna
I-a pus cununa...
25 Parci jo știu di uni l-am auzit? Am auzit-o-ntăi
pim bătrînj.

(I.VIII.1967), Spûlbir — Măriuța Bălcu,
68.

MCCXLV, MCCXLVI¹₁₀₆

Cînticu nîoriți

- Pi-uñ kișjor di plaj,
Pi-o gurî di raj,
Iatî cobqari la vali
Trei çjobănej
5 Cu trii turmi di oi;
Unu, vrănçjan;
Unu, uñgurjan;
Unu, moldovan.
Çel vrănçjan
10 Avja oi măi multi,
Oakiș și cornúti,
Cînj măi bărbaț,
Caj niñvâțaț.
— Mioriți, mioari,
15 De trii zîli-ñcqași
Gura nu-ț măi tași;

¹ Text. II a fost notat la trei ore după primul.

- Orî iarba nu-ț plași,
Orî apa nu-ț buni?
— S-au vorbit diñ stîni (II— Iarba-m' plași,
20 Sî mi ti răpuni Apa-i buni;
Da mi s-a vorbit diñ
stîni
Sî mi ti răpuni)
- Șel moldovan
Cu șel uñgurjan,
Ci aj oi maj multi,
Oakiș și cornuti,
25 Cînj măi bărbaț,
Caj niñvâțaț.
— Mioriți, mioari,
Di m-or omori,
Sî nu mă-șgroapi
30 Din dosu stîni
Uni zac cîni,
Șî sî pun stăpîni;
Adici sî duc afari...
Sî mă-șgroapi-ñ struñga (II—struñgulița) oilor,
35 Îñ zjocu nîilor.
Flujerașu ñeu
Sî-l pui-ntr-um pältior,
Nant și subțirel;
Cin' vintu-a bati,
40 (II — Piñ jel a răzbati,)
Fluirli-or (II—Fluiru-o) țipa,
Oili s-or aduna,
Pi mini m-or plîñzi
Cu lacriñi di sîñzi...
45 Șarili și luna
I-a ținu' cununa...
to(t) diñ cînticu ista-i; da l-am ujtat. L-am
apuca(t) diñ qaminî bătrînj. Am avut uñ străbun
carî-a trăit o sutî douizăș di anj, il kema Ștefañ
50 Spûlbir; și jera șjoban.
Străbunic-o cînta diñ fluir; diñ gurî cînta
vorbili. Jel cînta cîn' sta cu oili-ñ sîni; și sara,
dipi și li strîñzja oili, di li băga la ocól, di li-ñkidja.
Jel cînta-ñ fluir, și șjobani spunja povești, ca
55 la stîni...
Cin' jerañ copkil, dam îñ struñgi, lîngî jel.
Șî sara ascultañ cuñ cînta uñkeșu; cî zîya n-avjan
timp: dam îñ struñgi la oi, ierañ struñgarju;

adușjam lemni, api; asta nî-jera mesărija. Fă-
60 șjañ h'jerturi diñ lóbidî, dim păstări, diñ cartofai:
adușja ȝamini. Și-năcrjam cu žant; așela jera
di-năcrit la stini. Asta jera hrana: briñzi, caș,
urdi. Ciñ' fășja zami di asta, adici h'jerturi, jera
măj rar...

65 Is năcăžit: jo mă spăl, jo mă cirkesc, jo mă-
mbrac. Is năcăžit! An doui h'isj: și jeli-s năcă-
žiti! Šasi copkij nî-a murit; și baba nî-a murit...

Añ fos' și-ñ războj: la Ojtúz, la Prálja, la
Zbójna-njagri. La šasi águst añ fos' la Ojtúz.
70 Acolu-a fos' lupti greli. Di trij ori-a fos' si mă
ja prizoneri intr-o zi și-ntr-o noapti. Is rănit la
kișjoru drept, di-diasupra ženuñkijului. Kișjoru-
betjag: nu-s rupti vinili di tot; numa žjumătati-
rupti, di nu pošju merzi fări cirzi, fări băț.

75 Am doui decorății: „bărbății și credinți”,
și șjalanti nu știu cuñ si kjami. Bani šija — deco-
rățili — lî-añ Kerdut; da brevétili li păstrez.

(I.VIII.1967), Spúlbir — Cózma Cába,
75.

MCCXLVII₁₉₇

Pi-um pičjor di plaj,
Pi-o guri di raj,
Se scoborî-ñ vali
Trij turmî di oj
5 Cu trij čjobănej:
Unu, moldovjanu;
Unu, uñgurjanu,
Și unu, vrăncjanu.
Iej se vorbiră,
10 Și se sfătuiră
Ca si mi-l omȝari
Pi čel moldovjan,
Ci-i maj ortoman,
Ș-ari oj măj multi,
15 Mîndri și cornuti,
Și caj învățaț,
Și cinj măj bărbaț.
— Miȝari, miȝari,
Or' jeș' năzdrăvani?
20 Di trij zili-ñcȝaci
Gurița nu-s tači;
Or jarba nu-i bunî,

Or jeș' tu nebunî?...
— Și di o fi si mor,

25 Si nu li spuî drept;
Si li spuî curat:
Ci m-am înșurat
C-o fati di craj;
O fati crăjasi,
30 A lumi mirjasi.
Și la cap si-m' puniț:
Flujeraș di socu,
Mul(t) ziče cu focu;
Flujeraș di osu,
35 Mul' ziče dujosu;
Flujeraș di fagu,
Mul' ziče cu dragu;
Cin' vinturli-o bati,
Piñ jeli-or răzbati,
40 Flujerașilj-or țipa,
Oili s-or aduna,
Pi mini m-or plingē
Cu lacrimî di singē.
Dar de-ț intilni
45 O babî bătrini,
Cu briu di lini,
De mine-ntrebîndi:
„N-aț văzut un čjobănaș
Fețișȝara luj:
50 Spuma laptiluj;
Mustășjoara luj:
Spicu griuluj;
Okisori luj:
Mura cimpuluj...”
55 Si nu-i spuî drept;
Si-i spuî curat
Ci m-am înșurat
C-o fati crăjasi,
A lumii-mirjasi;
60 Sȝarili și luna
Mj-a ținut cununa...
Păsareli: lăutari...

Il știu di cin jeram nic: mă dușjam pi la șază-
torj. N-am auzit-o diñ carti: numa pi la șază-
torj; o cinta feti, flăcăi.

(2.VIII.1967), Spúlbir-Țipău — Vasili
Bót, 80.

Cin' m-an trezit ȝo, doui cintări ȝera: *Nioriȝa* și fruȝza! Dipȝ-aseȝa: brác! *Nioriȝa*: aseȝa a fos' șȝa măȝ întăȝ! ȝeraȝ cu oili pi muntȝi șȝa-ȝ-văliȝ cu cătini: si kȝami „Toȝănu”; și noȝ fetili, cintam *Nioriȝa*. Da nu toȝati: numa șeli cari li ȝera lor dragu; ș-avȝa cintari di la părintȝ: adicȝ, copkȝil cari nu-ȝ ȝinut diȝ friu, cum ȝi calu: il lăsa părintȝi si si duci si vazȝi si-ȝ în lumi. Pi mini mă ȝinȝa mama și tata di nas: am fos' crescȝti „di suflit”, n-aȝ fos' făcutȝ di bătrini șeȝa cari m-a crescut.

Cinta fetili și ȝo ascultam. Nu-n' da coraȝu, cȝ dacȝ trăȝaȝ greu! ȝaca asta-ȝ:

— Mioriȝi lai,
Lai, bucălai,
Di triȝ zili-ȝcoȝași
Gura nu-s măȝ tași;
Nu șȝiu: apa nu-s plași,
Ori ȝarba nu-ȝ buni?
— Ba ȝarba cȝ-m' plași,
Și apa cȝ-ȝ buni;
Dar la apus di șȝari...

Șȝobanis-a vorbit ca si omȝari pi-uȝ șȝoban, sau uȝ bașȝu:

— Da am auzȝt:
La apus di șȝari
Vrȝa si ti omȝari
Bașȝu uȝgurȝan
Și cu șel vrăȝșȝan...
— Dacȝ m-a omori,
Si mă-ȝgroȝapi
Îȝ struȝȝa oilor
Si h'ȝu tot cu voȝ.
Si-m' puȝ la cap:
Fluȝeraș di fagu,
Si cȝinti cu dragu;
Fluȝeraș di socu,
Si cȝinti cu focu;
Fluȝeraș di osu,
Si cȝinti...

Nu ȝȝ-aduc aminti. Atȝta ȝȝ-aduc aminti. O cȝinta măȝ ales cari ȝera șȝobanȝ.

(2.VIII.1967), Spȝlbir-ȝipău — Măȝrica Kirȝȝac, 84.

Tichiriș

„Cȝinticu oilor”

MCCXLIX₁₉₉

Mintia uȝkeșului neu? Nu! S-a dus cu sorcova la ȝel... Nu vez cȝ-ȝcurci *Nioriȝa*?... (v. text. MCCLI).

— *Nioriȝi* lai, bucălai,

5 Di triȝ zili-ȝcoȝași
Guriȝa nu-ȝ măȝ tași;
Nu șȝiu: ȝarba nu-ȝ plași,
Ori apa...?
— *Nȝȝa*-m' plași ȝarba și apa;

10 Da am auzȝt
C-a si ti omȝari, stăȝpini;
Și si ti-ȝgroȝapi-n dosu stini...
— S-auz lătrȝtu cȝinilor....
Si-m' puȝ la cap:

15 Fluir di fagu,
Ca si cȝinti cu dragu;
Fluir di osu,
Ca si cȝinti duȝosȝ;
Fluir di socru,

20 Si cȝinti măȝ cu focu...

„*Cȝinticu oilor*” si kȝami; ca si cȝinti șȝobani. Îl șȝiu di cin' ȝeraȝ copkȝii ȝișȝi. Îl șȝiu di la părintȝ. Avȝam un moș cari cȝinta; și li și fășȝa: li lucra ȝel fluirli. Îl kema Neculaȝ Bercușȝu:

25 ȝera din Colăcu. Nu prȝa șȝȝia carti. Da ȝo am învăȝa' șȝișȝ clasi. Scriu ș-acuma. Am mintuit șȝȝala pin nouȝi suti zăși. ȝeram buni la carti. Da nu m-a da' la șȝȝali, cȝ nu si didȝa atuȝșȝa fetili la alti șȝȝali: băȝeȝȝi didȝa.

30 *Nioriȝa* ȝera și-ȝ carti: am învăȝat-o și diȝ carti. Da am uȝtat-o pe-șeȝa. Înșeȝȝa așȝa:

Pȝ-om piȝȝor di plaȝ,
Pȝ-o guri di raȝ...

(15.XII.1967), Tikiriș-Ruȝet — Măȝriȝa Cȝurci, 71.

- Nioriți lai,
 Cu lina țigai,
 Di trii zili-ncșași
 Gurița nu-ț măi tași;
 5 Or iarba nu-ț plași,
 Ori ieș' bolnăvțoari,
 Mioriți, mișari?
 — Nu-s bolnăvțoari;
 Da am auzit
 10 C-a si ti omșari
 La apus di șari...
 — Daci m-a omori,
 Si mă-ncroșapi-n dosu stini,
 Si mi-auz cini,
 15 La cap si-m' pui:
 Fluieraș di fagu,
 Si-n fii cu dragu;
 Fluieraș di osu,
 Si fii dușosu;
 Fluieraș di osu,
 20 Cin' a bati vintu...
 In dosu stini,
 Si ni-auz cini...

Cintarija asta-i diñ vekju. Atuñșja s-auza măi multi, multi; da am uțtat. O cinta flăcăi, *Niorița*, la hori. Și lăutari cinta *Niorița*, cu vorbili i. O cinta și bătrini. Iera tata-moșu: Ion Andrii, tata lu tata. Cinta cintisi dim bătrini; cinta și *Niorița*. Mă ținja di cap, di umir, ca si pot si bag la cap jo. Ii dimul' di-atuñșji!... Ierañ di vo zăși ani; iel iera bătrin: avja vo șaptizăș di ani.

(15.XII.1967), Tikiriș-Ruțet — Neculai Andrei, 76.

Cinticu oilor, „a oilor“ („a nioriți“)

MCCLI₂₀₀

Añ fos' la oi: numa vo triiză' și șiñși di ani... Aiși-añ fos', și pi malu Birlăduluj, pi malu Prutuluj. Ni dușjañ și ni punjañ șjobani pi uni gă-

- 5 sam... Atuñșja punja fiicari șjoban la oili lui:
 strințja, fășja stini. Piñ străini añ sta' vo trij
 ani. Añ vinit acasi numa cu bani; cu oi n-añ
 vinit in Ruțet. Alți si duc numa pi oi, cum sint
 unija ș-acu. Haiñili li luam di-acasi. Stam și
 jarna: cum ni tocñja lumja. Alți iera numa pi
 10 vari. Iera plătiti uñ șjoban cu șiñzăș di bani pi
 zi. Și la cșasi tot așja iera: trățjañ cșasa pini
 ni crăpa oki, to' pintru șiñzăș di bani. Avjam
 haiñi to' de iestilja mocănești: itari, avjam
 glugi, cășjuli. Apı kimerju nu-l slăghjañ di lıngi
 15 burti! In kimerju avjam acariți, spinț pintru
 ghiti, sulı di băgat spinț la oi, cuțit cu țiaci,
 crimini și amnarju s-aprindim focu și țigara.
 Și fluiru-l ținjam; da pi sup kimerju, legat di
 cură. Ațili prestiti li punjañ la briu, ca cum ar
 20 h'i cãnaki la fata-șja-mari. Diñ fluir cinta
 „Cinticu oilor“ — a „nioriților“ — „di plaj“, „di
 žali“. *Niorița* așja-i:

— Nioriți lai, bucălai,
 Di trii zili-ncșași

- 25 Iarba nu-ț plași,
 Gura nu-ț măi tași.
 — Iarba-m' plași;
 Da am auzit păginu di uñgurijan
 Ci s-a sfătuit si ti omșari.

- 30 — Di m-a tăja, di m-a omori,
 Si mă-ncroșapi-n dosu stini,
 In zgheritu neilor,
 Im bătaja berbesilor.
 Si-m' pui la cap

- 35 Uñ fluieraș di fagu,
 Si cinti oilor cu dragu.
 Si mă dizgroșapi-n lătritu cinilor...

- 40 Ci iel s-a-ncropat in zgheritu neilor... Asta-i
 „a oilor“, „a nioriți“. O cint și diñ guri, și diñ
 fluir. Da acuma numa diñ gur-o pošju cinta;
 diñ fluir, nu; ci doui dežitı di la mina stiñgi-s
 fărmati di-um butuc.

- 45 „Cinticu oilor“ — așja si kjami *Niorița!* — I-am
 auzit intăi di la bătrini. Jo an stat cu mult bă-
 trini. Ii cinta cu toț: cinta cu curaș sara. Cin'
 cinta i, daci nu iera-n stari si zjoași și oaja!
 Bratosin cinta dintri toț măi ghini: și diñ fluir,

și din caval. Io am învăța' di la ii și cînt din
fluir: io mă uțtam la ii, colu, cuñ zăuca dežitili.
50 Didja din dežiti, ni-arita și ii: „Dă așa din dežiti,
cînt-așa“... Daci jera oamini bătrini, trebuia
si-fiveți și pi alți, ca si-i pominjasci. C-aista-i
pomelnic: și scrij dumneta aiși...

Di la lăutari n-am auzit, ci nu m-am prja
55 dus la nunț.

„Cînticu oilor“ nu l-am auzit pi la Birlád,
și niși pi la Prut. Cînticu-aista-i numa dim
partja muntelui: pi la noi, pe-iși.

(15.XII.1967), Tikiriș-Ruzét -- Ghjorghj
Cúrci, 77

MCCLII

— Mioriți lai,
Lai, bucălai,
Di trei zili-ñcoaci
Gura nu-ț măi taçi;
5 Or' ieș' bolnăvioari,
Mioriți, mioari?
— Drăguțuli baçi,
Dă-ț oili-ñcoaci
La verdi zăvoi,
10 Că-i iarbă de noi,
Și umbri de voi.
Stăpine, stăpine,
Îț kijamî și-uñ ciine:
Pe cel mai bărbătesc,
15 Și cel mai frățesc,
Că pe l-apus de soare
Vrja si ti omșari
Bačjul uñgurijan
Și cu cel vrănčjan.
20 — Mioriți, mioari,
Dac-oj fi să mor
Îñ cîmp de mohor,
Să-i spuș luj vrănčjan
Și luj uñgurijan
25 Ca să mă îngrșape
Aiči, pe aproape:
Îñ struñga de oj,

Să fiu tot cu voi;
În dosul stini,
30 Să mi-aud cini.
Asta să o faci.
Iar la cap să-m' puje:
Flujeraș de fagu,
Mult ziče cu dragu;
35 Flujeraș de osu,
Mult ziče dușos;
Vintul, cîn' o bati,
Prin jeli-o răzbati,
Oili s-or stringe,
40 Pe mine m-or plînge
Cu lăcrim' de sînge.
Dac-ăj zări,
Dac-ăj întilni
Măicuță bătrină
45 Cu briul de lină,
Pe cîmp alergînd,
Și la toț spuind:
„Cini mi-a văzut,
Cini mi-a cunoscut
50 Mîndru čjobjanel
Tras printr-un inel?
Fețișșara luj:
Spuma laptelui;
Okșori luj:
55 Mura cîmpului;
Perișoru luj:
Pana corbuluj“...
Iar la čja măicuță
Să nu-i spuș, drăguță,
60 Că la nunta mja
A căzut o stja;
Braz și paltinaș
I-am avut nuntaș;
Preuț: munți mari;
65 Pasiri: lăutari;
Stelili: făclij...
Să le spuș curat
Ci m-am înșurat
C-o mîndri crăjasi,
70 A lumi miriasi...
Pi-um pičjor di plaj,
Pi-o gurî di raj

- 75 Iată vin în cale,
 Se coboară-n vale
 Trei turmi di oi
 Cu trei ȇjobănei.
 Iar ȇel moldovjan
 Și cu ȇel vrănȇian
 Mereu se vorbja,
 80 Și se sfătuja:
 Ca să mi-l omȇari
 Pe ȇel moldovjan
 Că ari oi mai multi,
 Mindri și cornuti,
 85 Și caȇ învăȇaȇi,
 Și cinȇ mai bărbăȇi...
 — Iar ȇja mioriȇi,
 Cu lina plăviȇi,
 De trei zile-nȇoȇe
 90 Iarba nu-ȇ mai plaȇe;
 Ori ieș' bolnăvȇoari?...

Merzi di-acolja măȇ diparti, cun ȇ-añ spus-o.
Mioriȇa-ntr-o cartȇ-am găsȇt-o. Nu jera carti-di-
 șetiri. Jera o carti la un învăȇătorju dim Păltin.

- 95 Jeram acolu refuzijȇat, cu războju-n nouȇi suti
 șaispreși. Jera cȇrȇ multi-acolu la-nvăȇătorju
 șela. An dat pisti jeli; și măȇ șetjam cin stitjam
 sara. Jera și alti poizij-acolu... nu ni-aduc
 aminti di alta...
 100 Am învăȇa' *Mioriȇa* cȇ ni-a fos' dragȇ niȇa,
 așȇ, ca s-o-nvȇȇ. Añ șetȇt, așȇ, oliȇacȇ, pinȇ cin'
 an dipriñs-o. În șȇoali n-am învăȇat-o di loc, di
 loc; cȇ nu jera atuñșja poizija asta-n carti. Diñ
 altȇ parti n-am auzȇt *Mioriȇa*, nișȇ in sat. Diñ
 105 fluir măȇ cinta șȇobanȇ-așȇ. N-am auzȇt-o di
 felju nișȇ di la lăutarȇ.

(14.XII.1967), Tikiriș — Păvil Tȇma, 77.

MCCLIII₂₀₁

Ari cuvinti multi *Nioriȇa*. Și uniȇa o ja uni
 locurȇ diñ urmȇi; uni locurȇ dinăinti. Da ja ari
 vorbi multi: iȇ întiñsi.

- 5 Io am obzăș' di anȇ; ș-am măȇ șȇukit douȇ
 lunȇ diñ obză' și unu... Iacȇti *Nioriȇa*:

- Triȇ turmi di mej,
 Cu triȇ ȇȇobănei
 Si coboari-n vali
 La lușȇ și dumbrăvȇoari:
 10 Unu-ȇ uñgurjan;
 Altu, moldovjan,
 Și altu, vrănșjan.
 ȇel vrănȇian,
 Cu ȇel uñgurjan
 15 S-a sfătuit si-l omȇari
 Pi ȇel moldovjan,
 Ci ari oi multi,
 Mindri și curnȇti,
 Caȇ învăȇatȇ,
 20 Și cinȇ măȇ bărbăȇ.
 O mioriȇi lai,
 Lai, bicălai,
 Ia mereu zghera,
 Pi stăpin prevestja...

- 25 Ia jera năzdrăvani: adicȇ ja cunoșȇtia șȇarta
 stăpinului: cȇ-l logheșȇti șeva.

- Iar moldovjanu-o-ntreba:
 — Mioriȇi lai,
 Lai, bicălai,
 30 Di triȇ zili-nȇoșȇi
 Gurȇȇa nu-ȇ tașȇ;
 Or ieș' bolnăvȇoari,
 Oiȇi miȇari?
 Or iarba nu-ȇ plașȇ?
 35 — Stăpȇni, stăpȇni,
 Io si șȇtiu, nu-nȇ măȇ ghini;
 Și șȇtiu pintru tini,
 Miȇa nu-nȇ măȇ vini:
 Ia kȇamȇ-ȇ ș-uñ cȇni:
 40 Șel măȇ pretinescu
 Și ȇel măȇ bărbătescu;
 Ș-atuñșȇ io ȇ-oi spuni
 Și si pregăteșȇti
 Acu pintru tini.
 45 — Oiȇi miȇari,
 Oiȇi cu dor,
 Di ieș' năzdrăvani,
 Și șȇtiȇ c-añ si mor...

- Măȇ Kerz! Aișȇ i-o strofi: nu poșȇju puni gȇndu
 50 pi ja!...

— Stăpini, stăpini,
 Di-acu Țo Ț-oȚ spuni:
 Bașiu uŋguriȚan
 ȘȚi cu Țel vrăncȚian
 55 La un apus di șoȚari
 VrȚia sȚi ti omșoȚari.
 — MiorișȚa mȚia,
 Di Țeș' năzdravanȚi,
 ȘȚi șȚȚiȚ c-aȚn sȚi mor,
 60 Tu sȚă le spuȚi-așȚa:
 Ca sȚi mȚă ȚȚgrȚoȚapi
 ȚȚn stȚina cu oȚi,
 SȚi fiu tot cu voȚi;
 Mai din dosu stȚini,
 65 Ca sȚi nȚi-auz cȚini.
 Vintu cȚin' a bati,
 Oili s-or strȚiȚȚi,
 Pi mini m-or plȚiȚȚi
 Cu lacrim' di sȚiȚȚi.
 70 Tu, miorișȚa mȚia,
 SȚi li spuȚi-așȚa:
 CȚi la cap sȚi-m' pui
 FlușȚeraș di osu,
 SȚi-nȚi zȚici dușoșu;
 75 FlușȚeraș di fagu,
 SȚi zȚici cu dragu;
 FlușȚeraș di socu,
 Țel zȚișȚi cu focu.
 Tu, miorișȚa mȚia,
 80 Di cușȚiv-aȚ vidȚia
 O maȚci bȚătrȚinȚi
 PlȚingȚin' șȚi ȚntrebȚin':
 „Nu cușȚiv-așȚ vȚăzut
 Um mindru șȚobȚanaș?
 85 PȚăru capuluȚi:
 Pana corbuluȚi;
 Okișori luȚi:
 Mura cȚmpuluȚi;
 MustȚăȚȚoȚara luȚi:
 90 Spicu grȚiuluȚi“...
 Di cușȚiv-aȚ auzȚi-o, șȚi-Ți vidȚia,
 Tu sȚi-Ți spuȚi-așȚa:
 CȚi m-am ȚȚsurat;
 AȚn luat o fatȚi cu gura di raj,

95 C-un piȚȚor di plȚi...
 Dar tu, miorișȚa mȚia,
 SȚi nu-Ți mai spuȚi-așȚa,
 CȚi-Ți ruȚȚi inima!
 SȚi-Ți spuȚi cȚi m-am ȚȚsurat;
 100 ȘȚi la nunta mȚia
 A cȚăzȚit o stȚia;
 ȘoȚarili șȚi luna
 NȚi-a ȚȚnu' cununa;
 ȚȚn loc di cȚărușȚ cu boșȚeri mari:
 105 StȚiȚȚi șȚi bolovanȚi;
 ȘȚi șȚiȚlanșȚ nuntașȚ:
 Braz șȚi pȚltinașȚ...
 Cam asta-Ți di la mini pintru *MiorișȚa*... O
 șȚȚiu to' di la șȚobȚani di ȚȚȚȚia cȚari-o cȚintȚi. Țo nu
 110 șȚȚiu cȚarti; da tiparnica o șȚetesc. Am ȚȚvȚȚa' di
 bȚătrȚin, cȚi trebi di șȚitit. Am avut o mamȚi vȚăduvi:
 a murit șȚ-așȚeșȚa di cȚin' Țeran di paȚșȚpsi ani. ȘȚi
 la șȚoșȚali nu m-a da' nimȚȚia. Țo aȚn sta' sȚingur ȚȚn
 casȚi, pȚin' m-a luat ȚȚn armatȚi.
 115 *NiorișȚa* Țera pin cȚărtȚ. ȚȚn șȚoșȚal-aȚn fos': la
 șȚoșȚali la abeșȚedȚăȚiu. Da auzȚan di la șȚiȚlanșȚ *NiorișȚa*,
 cȚin' spunȚia lecȚȚia. MȚăȚi ȚȚaintȚi mȚăȚi cȚintȚau șȚi
 oamȚini de-ȚȚȚȚia bȚătrȚinȚi *MiorișȚa*. ȚȚ-am ascula'
 șȚi pe ȚȚȚȚia; cȚi mȚăȚi nebunȚiȚ ca mini nu șȚȚia
 120 nimȚȚia-n tinereșȚili meli! ȚȚ-ascultam pi bȚătrȚinȚi
 cușȚ cȚinta: cari cum ȚȚ-auzam, ȚȚi prȚindȚiam. Di-a-
 uzaȚn cȚintic, povesti, li prȚindȚiam. Țo aȚn cules
 di piȚn alti pȚărtȚ, nu di pe-ȚȚșȚ: di piȚn satili veșȚini.
 125 AuzȚaȚn cȚintȚin' șȚobȚani, bașȚi, șȚișȚa pi la stȚȚinȚ; cȚi
 mȚă dușȚiaȚn șȚi la munti, cȚin' mȚă dușȚiaȚn sȚi Țeu
 bȚiȚȚa di la oȚi. AȚn fos' șȚi la „K'ȚișȚoru CȚȚzi“, șȚi
 la „CȚăbȚălȚășu“. ȚȚ-am auzȚi' șȚobȚani. LȚăutari nu
 pȚȚia cȚinta *MiorișȚa*, cȚi-Ți luȚȚi. N-am auzȚit-o di
 la lȚăutarȚi di loc.

(15.XII.1967), Tikiriș-RușȚet — Neculai
 Gah'ȚȚa NȚăstȚi, 81.

MCCLIV¹

Numili cȚinticuluȚi ȚȚsta-Ți *NiorișȚa*:
 TriȚi turmi di meȚi,
 Cu triȚi șȚobȚaneȚi:

¹ Text notat la douȚă zile dupȚă MCCLIII.

Unu-î moldovian,
 5 Altu vrânşian.
 Şi altu uñgurian.
 Si coborî-n vali
 Pi la dumbrăvîoari...
 Iar şel vrânşian
 10 Şi cu şel uñgurian
 Ii si sfătuirî...
 Si-l omçari
 Pi şel moldovian,
 C-ari oi multi,
 15 Mindri şi cornuti,
 Şi cai învâţat,
 Şi cini măi bărbaţ.
 O mioriţi lai,
 Lai, bucălai,
 20 Ia mereu zghera,
 Di rău prevestja.
 Iar şjobanu-o-ntreba:
 — Mioriţa, miçari,
 Or' ieş' bolnăvîoari?
 25 Or' iarba nu-ţ plaşi?
 Di trii zili-ñcşaşi
 Gura nu-ţ măi taşi.
 Oiţi birsanî,
 Or' ieş' năzdrăvani?
 30 Si ştiş c-añ si mor,
 Oiţi cu dor!...
 — Stăpîni, stăpîni,
 Măi kjami-ţ ş-uñ cini:
 Şel măi pretinesc,
 35 Şi şel măi bărbătesc...
 Trebuja si zic:
 — Drăguţuli başi,
 Dă-ţ oili-ñcşaşi
 La negru zăvoi,
 40 Ci-î iarbî di oi,
 Şi umbrî di voi;
 Atuñşi io ţ-oi spuni
 Si si pregăteşti pintru tini:
 Baçju uñgurian
 45 Şi cu çel vrânşian
 S-a sfătuit:
 Ci la apus di şçari
 Vrja si ti omçari.

— Oiţi birsanî,
 50 Di ieş' năzdrăvani,
 Şi ştiş c-añ si mor,
 Oiţi cu dor,
 Si li spuî si mă-ñgroçapi
 În struñga cu oi,
 55 Si fiu tot cu voi;
 Măi din dosu stîni,
 Ca si mi-aur cini.
 Şi la cap si-m' pui:
 Fluieraş di osu,
 60 Că ziçi dujosu;
 Fluieraş di fagu,
 Că ziçe cu dragu;
 Fluieraş di socu,
 Că zişi cu focu...
 65 Pi munti, cin' ai umbla,
 Di cumva ai afla
 O babi bătrîni
 Pisti culmî şi pisti kiscurî scăpătîn',
 Şi diñ gurî întrebîn':
 70 „Nu cuñv-aţ văzut
 Un mindru çjibănaş?
 Feţişçara luî:
 Spuma laptilui;
 Okişori luî:
 75 Mura cîmpului;
 Mustăşçioara luî:
 Spicu griului;
 Perişoru luî:
 Pana corbului“
 80 Di cuñva di tî-a-ntreba...
 Tu si-î spuî aşa:
 Ci m-am înşurat
 Ş-añ luat o fatî
 Cu gura di raj,
 85 Cu piççoarili di plaj. (sic!)
 Dar tu, oiţa mja,
 Si nu-î spuî-aşa,
 Ci-î rukî inima!
 Si-î spuî ci m-am înşurat;
 90 Şi la nunta mja
 A căzît o stja;
 Şçarili şi luna

Mi-a ținu' cununa;
Căruț cu boierii mari:
95 Stîniși și bolovani;
Ș-am avu' nuntaș
Braz și paltinaș.

(17.XII.1967) — Același.

MCCLV₂₀₂

(A.) *Niorița* o cînta la dizghiocat di păpușoi, la clăși. Atuși s-adunî măi multi lumi, și cînti felju di felju di cîntiși: și di haidușii, și di petreșiri. *Niorița* o cînta și fetili tiniri. Țigani di iștia măi bolmožăști trjaba: nu prja cînti ghini *Niorița*.
5 Ii cînti di hori, di briu...

Carti n-am învățat: am făcu' numa o clasi. Da fužiam di la școală, și mă dădjam pi ghiati: mă trăziam cu saniia. Numa-nvătătoriu kjami
10 pi tata: „Măi moș Costaki, băietu si-l ieș-acasi: nu-ı pintru noi, aiși, la școală. Du-l acasi, puni-l dipi vași, puni-l dipi oi, puni-l la sapi, ci la sapi-ı daı di ljac“. Săracu, drep' grăja! Sapa-ı șja măi bunı, ci nu-ț spuni nimnja: „Ieș, ci nu ieș' bun
15 di sapi! Ieș tu, si intru ieș“... Ci sapa-ı grja: trebi s-o șiușești, s-o-nvırtești! Toț miñcăm di la ja. Ci dacı sapa-ı bunı, ja-ț dă di miñcari!...

Niorița-ı cîntic diñ vekju, bătrinescu:

— *Nioriți* lai, lai,

20 Lai, bucălai,
Cu lina țigai,
Di trii zili-ñcoși
Gura nu-ț măi tași;
Orı apa nu-ț plași,

25 Orı iarba nu-ț plași?
— Nii apa-m' plași;
Da am auzit
Ci s-a sfătuit
Ca si ti omqari

30 La apus di șari.
— Di m-a omori,
Si nu mă-ñgroapi
Îñ dosu stini...
Uni zac cini;

35 Si mă-ñgroapi-ñ struñga oilor,
Îñ zıocu neilor.
Și la cap si-m' pui:
Fluieraș di os,
Si cînti frumos;
40 Fluieraș di fag,
Si cînt codrului cu drag;
Fluieraș di sócru...

Aiși nu ni-aduc aminti cuñ si spui... Di-acu:
sapa și lopata! Am îmbătrinitu!...

45 Și la Kișioari si-m' puı búsimu...

De-ișja s-a akitat toati!...

(B.) — O știu dipi la feti măi bătrini. Așelja o
știia di la bătrini lor; ș-o cînta la claci: cın' fășja
claci noaptja la păpușoi. Di la feti-am auzit-o
50 ieș intăi. Acuma nu măi ai inima așeja di cîntat.
Acuma cînti di iștia măi tiniri, cu fluturi în cap...
Daci ți-audi *Niorița*, ti ridi-acu, ci nu si măi
cînti...

(A.) Iera unu-ñ sat, Ghiorghi Ienaki: cînta diñ
fluir; și zıuca fetili și nevestili „di doi“, „di briu“.
55 Ielı iera cu okiñși în Kișioari, și cu ștergari-ñ cap.
Și zıuca, și sārja-ñ sus ca țaki! Unkeș Ienaki
iera uñ uñkeș bătrin: iera uñ sela numa așa di
nant... Cînta „la védri“, cînta la nunț. Cînta
60 diñ fluir; și unu, lingi iel, bătja o tobi. Iera făcuti
dim beșici di boı uñflati ghini. Băga vo minı di
grăunți-ntr-însa, și suna, colu, diñ ja: bătja-ñ
ja; ci ja iera uscati, și grăunțili zornăja, colu.
Sinı-o bătja: iera unu Ion Ienaki; acu-ı la pă-
65 mînt!... Și ca si dja curaz la lumi, zıșja:

„U, hu, hú, și tu, tu, tú,
Alba ıesti, nıagra nu-ı,
C-a miñcat-o dumnıalui...“

Iera vorba di-o fimei mărıtati cari-avja dra-
70 gusti cu unu...

Ghiorghi Ienaki iera uñ om bālan, măruntāl.
Nu iera uñ om făcut la trjaba lui: la alta nu si
prișepja, da cînta frumos tari! Daci zıuca nunta
dipi iel! Iel ținja nunta c-uñ fluir...

75 *Niorița* di la lăutari: n-am auzit-o.

(14.XII.1967), Tikiriș — (A.) — Ali-
sāndru Kétria, 87.

(B.) — Mărija Kétrja, 85.

- Mioriţi lai,
Lai, bucălai,
Cu lina ţigai,
Di trii zili-ńcoasi
- 5 Gura nu-ţ măi taşi;
Nu ştiu: iarba nu-ţ plaşi,
Sau apa nu-ţ plaşi?
Or im' ieş' bolnăvjoari?
— Stăpini, stăpini,
- 10 Ci nu-s bolnăvjoari:
Şi iarba-m' plaşi,
Ci şi apa-m' plaşi,
Da mi-i zîndi tari
To' di dumitali:
- 15 Ci doi şjobănaş —
Unu, uńgurişanu;
Unu, moldovşanu —
Ni s-a sfătuit:
La un apus di şşari
- 20 Vrja sî ti omşari,
Şi sî mi ti-ńgroapi
Tot în dosu stîni,
Uni zac toţ cîni;
Ci aj oi măi multi,
- 25 Şi toati-s cornuti,
Şi cu lăsături pi frunti;
Şi aj cai măi nanţ,
Şi cini măi bărbaţ.
— Mioriţi lai,
- 30 Lai, bucălai,
Di ieş' năzdrăvanî,
Tu sî mi li spuî:
Ci sî mă ńgroapi
În struńga di oi,
- 35 Îń žocu di neî;
Nei, cîn' ni-or zghera,
Pi mini m-or mîńgiş;
Şi mieluşălili: surişarili;
Şi meluşai-s frăţiori niî.

¹ Text. II a fost notat la trei ore după primul.

- 40 Ci mama i-acasi
Şi mama nu ştii:
Ia scarmîni linî,
Ca si-ń faci (nişja — II) glugî.
Mioriţi lai,
- 45 Lai, bucălai,
Pi-om pişşor di plai,
Pi-o gurî di raj
De-i vidja ci ghini
O babi bătrini,
- 50 Cu gluga pi mini,
Si-i spuî sî nu mă măi cati
Ci-s pleca(t) diparti...

Ci ja l-a căutat, sāraca, da nu l-a gāsît! Asta-i
Ńiorişa... Di fluiři? La rádjo am auzît di „fluir
55 di os”; da jo di fluir nu ţii minti. Ştii di cîn' am
auzît-o ieş? Vinja baba Mărişanica la lucru: di
la ja l-am auzît cînticu ista. Ia vinia pi la mini,
cu lucru, sara. Trăşja bîta Cuşşana¹: îi di pisti
patruzăş di ani! Ań furat şi jo, aşş, di la ja.
60 Baba Mărişanica o cînta sara, cîn' şidja, colja, cu
furca.

Am măi auzi' cîntîn' *Ńiorişa*; da nu măi ţii
minti di la şini. Vorbili ieşşja numa di la Mă-
rişanica li ştiu.

65 Di la lăutarî: n-am auzît-o.

(I.I.1968), Túlnişi — Kétra Gróbnicu,
62

MCCLVIII₂₀₄

Am auzi' *Ńiorişa*-ntăi di la Botiţi: Vasili
Botiţi sel bătrîn. O cînta primvara, cîn' întărcam
oili; sî kema „adălmás”, „refenjá” — cîn' punjam
şjobani. Vinja şii doi lăutarî vestiţ: Botiţi şi
5 Vinşagi. Da Vinşagi n-o ştişja; numa Botiţ-o
stişja. Noi şidjan la masî la crişmi. Avşam pi
masî caş; vinşja fimeili cu plăsinti. Curşja kilo-
gramili di ghin cuń curşzi Pútna! Tocşjam şjo-
bani, şi dam arvúni la şjobani. Di-acolşja numşam:
10 cari-s pintru mînzări, dşoparti; cari-s la stărpi,
dşoparti; şi cari-s la cirłani, dşoparti. Şi la fiicari

¹ Cf. *Grai şi suflet*, IV², 302, text. II

li hotăram muntii: pornja măfizărili la „Ma-
cradiu“; cirlani-i duşjam la „K'isjoru Páltinului“.
Dipi şî termina iarba, îi măi duşja şî „pi sub
15 Hîţmi“. Stărpili li duşjam „Pi pişioari“, şî-ñ
„Fundu pirăului“, în „Frénţa“, di la Lépsa măi
sus: „Pojana Frénţi“, aşa şî numeşti. Dipi şî
termina stărpili iarba acolu, li măi duşjam în
„Virfu Grésului“, şî, -m Béuci“.

20 Vinja rîndu lăutariului: Botîţi cînta zăşi-
şiîspreşi cîntişi vekj:

Mă cobor din djal în luñci
Şî puş coadi la măşjuci;
Şî greşij coada cañ scurti:
25 Numa cum încapi-ñ glugi...
Şî m-aţij pi la strîmtori,
Şî uşiz la negustori,
Ca şî scoţ galbinj şî poli...

Alta:

30 Fojai verdi trij migdali,
Pi şel djal, pi şja culmári
Tresj-un vojnişel călari,
Ş-o mîndruţi pi-o cărari,
Ş-aşa strîgi-ñ gura mari:
35 — Puni-mi, nici, călari,
Ci nu măi pošju di pişioari.
— Tj-ar puni, nica, tj-ar puni,
Da ñ-i murgu ñic di zili,
Ş-aghja mă duşi pi mini...

40 Fojai verdi ş-o lalja,
Di mîndra nu si-ndura:
Mina-m bėti ñi-ş punja,
Şi pi murgu ñi-o zvirlija,
Şi-ñ codru verdj-apuca,

45 Şi la codru c-ažuñzja,
Di diparti şî oprja,
Şi diñ gur-aşa zisja:
— Mă rog, codri, dumitali
Ca la uñ frati măi mari:

50 Apljaci-ş tu pşala ta,
Şi mă umbres cu mîndra...
— Io pşala ñi-aş apleca,
Da ş-i mîndra tinerja,
Ş-aş faşi păcat cu ja,

55 Şi frunza ñi s-a usca,
Vojnişi m-or blăstăma...

•
Nioriţa o cînta Botîţi cîm' pornja mînzărili la
muntii:

— Nioriţi lai,

60 Lai, bucălai,
Di trij zili-ñcoaşî
Gura nu-ş măi taşi;
Or iarba nu-ş plaşi,
Or ieş' bolnăvjoari,

65 Miqari, miqari?
— Stăpini, stăpini,
Niş nu-s bolnăvjoari;
Dar čel uñgurjan
Şi cu şel moldovjan

70 S-a sfătuit
Ci-ñ apus di şori
Si mi ti omşari,
Ci aş oj măi multi,
Multi şî cornuti;

75 Şi aş caj înalş,
Şi cini măi bărbaş...

Iel a spus miqari si-l înşroapi
În dosu stîni,
Uni latrî cini...

80 — Şi la cap si-m' puniş:
Flujeraş di fag,
Si-ñ cînti cu drag;
Flujeraş di os,
Si-ñ cînti duşos...

85 Am uştat de-işj... O babî bătrîni torcîn' uñ
cair di linî... şî căuta pi h'iu-su... Nu l-a măi
găşit! Di uñ' si-l măi găsasci?...

(1.I.1968), Túlneşj — Vasili Gróbnicu,
70.

MCCLIX₂₀₅

Si mă reculeg oljaci, c-am uştat-o Mioriţa.
O ştiş diñ carti cît-o ştiş:

— Mioriţi lai,

Lai, bucălai,

5 Di trij zili-ñcoaşî
Gura nu-ş măi taşi...

La-nceput zicja asa:

- 1 Iati vin in vali
Ca si si scobori
10 Trii turmi di oi.
Cu trii cjobanei:
Unu jesti unghurjan,
Unu jesti vrancejan
Si altu moldovjan.
15 Mări si vorbiră,
Si se sfături:
Ca la apus di sori
Să mi-l omgari
Pe cel moldovan,
20 Că-i măi ortoman:
Ari oi măi multi,
Mindri si cornuti,
Caj măi învățat,
Si cinj măi bărbat...
25 — Mioriți lai,
Lai, bucălai,
Di trii zili-ncoaci
Gurița nu-ț taçi;
Or' jeș' bolnăvjoari,
30 Mișari, mișari?
— Stăpini, stăpini,
Mări si vorbiră,
Si se sfături
Baçiul unghurjan
35 Si cu cel vrancejan...
Măi diparti-i cum am spus-o...
— Si di-oi fi si mor
Pi cimp di mohor,
Să le spuș lor si mă-ngrapi
40 Aiçi, in dosu stini,
Si m-audi cini.
Iar la cap si-m' puș:
Flușeraș di soc,
Si-n cinti cu foc.
45 Iar dac-aj vidja pi cimp
O fimej-alergind:
Măicuța bătrini
Cu briu de lini,
Diñ oș lăcrămind,
50 Tu să-i spuș curat:
Ci jo m-am inșurat

Pi-om piçior di plai,

Pi-o guri di raj,

C-o fati crăjas;

55 Ci ț-am ales-o mirjasî...

Cam așa vini...

Si mi-a fos' mirjasî...

Ș-am avu' nuntaș

Braz si paltinaș...

60 Si șarili si luna

Mi-a ținu' cununa...

- Poa' si fii siñzăș-șajzăș di anj di cin n-am
măi pronunțat-o. Ni-aduc aminti: clasa a doș,
a trija, așa, am învățat-o. Iera un învățătorju:
65 unu Matei. *Miorița* iera trecutî ca memorizari-n
carti; si ni punja ca s-o-nvățăm pi di rost. Odati
toati ni-a dat-o; nu ni-a dat-o pi bucăț. Melodija
si cinta im popor; da n-o cintam in cor la șoali.
Melodija am cules-o dim popor. Sini cinta „și-
70 riagu oilor“ iera bun cintăreț diñ fluir. Si cin'
cinta *Miorița*, cin' inșepja si cinti șjobanu, oili
nu măi minca: inșepja si zberi, ș-asculta. Ca si
mjargi oili, șjobanu nu măi cinta.

(10.I.1968), Tuluișj — Vasili Ionășcu, 70.

MCCLX₂₀₆

(A.) Pi-um piçior di plai,

Pi-o guri di raj...

Măi fac șoali si-n capu neș, ca si vă spuș dum-
nevgastrî...

5 Iati vin in cali,

Si cobor la vali

Trei turmi di oi,

Cu trii cjobanei:

Unu-i unghurjan,

10 Unu-i moldovjan,

Si unu-i vrancejan.

Iar cel moldovjan

Si cu cel unghurjan

Mări se vorbiri:

15 Ca pi la apus di sori

Ca si mi-l omgari

Pe cel vrancejan,

- Cî ari oî măi multi,
Multi (Mîndri...) și curnúti,
20 Și cai învâțaț,
Și cinî măi bărbaț.
Iar čja mioriți,
Cu lina plăviți,
De trii zili-ñçoaci
25 Gura nu-î măi tači...
— Orî iarba nu-ț plači,
Orî ieș' bolnăvjoari,
Miçari, miçari?
— Nu sim' bolnăvjoari:
Și iarba-m' plači,
30 Și apa-m' plači;
Dar am auzit:
Cî la un apus di șçari
Vria sî ti omçari
Baçu uñgurjan
35 Și cu čel moldovjan...
(B.) — Di m-a omori,
Sî nu mă-ñgrçapi-ñ dosu stini
Uni latrî cini;
40 Sî mă-ñgrçapi-ñ ograda oilor;
(A.) Tu asta sî li spui
Iar la cap (B. Și la cap...) sî-m' pui:
Fluieraș di fag,
Sî-ñ cînti cu drag;
45 Fluieraș di os,
Sî-ñ cînti dujos;
(B.) Fluieraș di sócru,
Sî-n' cînti cu foc.
(A.) Acu vorghești cu mă-sa:
50 Iar dac-ai întilni
O babi bătrîni
Cu capu cair di linî...
Adica-î albî la cap...
Pi cîmp alergîn',
55 Diñ okî lăcrămîn',
Și di mini-ntrebîn':
„N-aț văzut uñ șjobjanaș...
Cari-aț văzît,
Cari-aț auzît
60 Un mîndru çjobjanel
Tras printr-un inel?

- Fetișçara lui:
Spuma laptelui;
Mustășioara lui:
Spicu griului;
65 Okişori lui:
Mura cîmpului"...
De-ișja, Dumnezău știi!... Noj il cîntam,
copkii: una di colu, una di colu...
70 — La ačja măicuți
Sî nu-î spui, drăguți,
Cî la nunta mja
A căzut o stja;
Șçarili și luna
75 Mî-a ținu' cununa;
Braz și paltinaș
I-am avut nuntaș...
Aî scris čin' l-a cunurat? Aisja-m' pari cî-
sfirșitu... Cam di cîn' am intrat în șçoali am
80 auzit-o *Miorița*. Iera pusi-ñ carti. Zic și jo cî
iera pusi-ñ carti; da n-am învâțat-o la lectii. Am
auzit-o dim popor, așa. Măi cînta mama, cîn'
vinjam di la șçoali.
(B.) Am auzit-o și di la vioriști: s-auza sara,
85 la crižmî. Da o cîntam cîn' ni dușjam la țarnî,
cu ghitili. Da ținjam socotjali? Ca copkii: o vorbi
di colu, o vorbi di colu.

(10.I.1968), Tălnișj — (A.) Neculăi
Stănișju, 76.
(B.) Mărija Stănișju, 63.

MCCLXI₂₀₇

- Niorița* o știu măi mul' di piñ cărț. Da o știu și
di la lăutariju Vasili Botiți: iel o cînta la flăcăi.
Îi zisja „Vasili Botiți Pirvu“. O cînta și cîñ
fășjan horî. Și dipi horî, fășjan rafenja — așa sî
5 kema. Sî fășja așa: în timpu zili — și măi cu
samî dipi și isprăghjan horili, sara; di bunî,
samî, numa-ñ zî di sərbătçari — sî fășja rafe-
njaua, cîn' ni cînta Botiți — cî iel iera mama
lăutarilor... Vinçag-a vinit măi țirziu. Dipi sî
10 ni-adunam noj, flăcăi, to(t) la crižmî, la han,
kjar în han, în nilžocu hanului, ni-adunam în

zjuru mesî. Lăutarju ȧera-n capu mesî; da nu la masî: şidja-n Kişioari, şi cînta la flăcăi. Cînta cîntîşi: a cûculuj:

- 15 — 'tu-nî-ţ lezja ta di cucu:
Tu ȧeş' cûcu, şi ȧo hajdûcu,
Cîntî bini, cî ti-mpuşcu!
Sî-ţ ȧeu capu di la trupu,
Aripioara ţ-o usucu,
20 S-o miñinc îñ cîmp la plugu...
ȧar untura di la peni,
Sî-nî uñg flinta la oţali,
Sî mġargî bini la sâmni...

Măi cînta aşa:

- 25 ȧo zîc cûculuj sî tacî,
ȧel să suje sus, pi cracî,
Cîntî hoţu di mă sacî,
Numa-n şjuda mġa sî-ş facî...
Cucu cîntî, nerla zîşi:

- 30 — Nu-s măi bja bani, vojnişi,
Şi-s măi lasî vun leu, doj,
Sî-s h'ii pi la nevoi...

Altu, cu cûcu. Da nu nġ-aduc aminti, nu ştiş cum îñsepi:

- 35 — Cuculeţ cu pana surî,
Şi tot cînt la noi la şuri?...

Nu nġ-aduc amintî-acu...

Sus, îñ virvu nuculuş,
Cîntî puju cûculuj.

- 40 ȧar măi zjos, la rădăşini,
Cîntî cûca şja bătrîni...
— Hajdja, veri, sî cosîm,
Cî ştiş ȧarna sî păţîm:
Cî dărîmăm vaşilor

- 45 Diñ virvu copaşilor...
Cum măi zghjarî Bolocânu:
Parcî n-a miñca(t) di-uñ anu!
Cum măi zghjar-uñ ghiţal nîcu:
Parcî n-a minca(t) nimicu!...

- 50 Ziua-ȧ mari, şari-ȧ tari,
Şi mă ardi la şkinari:
Pintru şînzăş di părali!...
Fruñzuliţî ş-o lalja,
ȧaca stăpina vinja,

- 55 Di miñcari nġ-aduşja
Lapti dulşi-ntr-o lġulja,

Mămăligî-ntr-o siurşja...

Uni vâz tăriţa-n lapti,
Sufleţalu nî sî zbatî,

- 60 Şi nu măi pošu di loc, frati!...
Tot Botîţi li cînta ajestja. Măi ȧesti ȧel şeva:

— Măi Nicuţi, Nici, Nici,
Cin' puş şaua pi murgu,
Spuni: uni ţ-î gîndu?

- 65 Di ţ-a h'î gîndu la mini,
Dumnezău sî-s dja mul(t) bini!
ȧ-a h'î gîndu-ntr-alti părţ,
is cîntîşi hajduşeşti, diñ vjaţa lor...

Domnu sî-s dja răutăt:

- 70 Răutatja, cu caru;
Sănătatja, cu dramu...
Negru sî si poticnjasci,
Şi-n creştit sî ti trîntjasci,
Mina stîngî sî ţ-o frîngî;

- 75 Sî ţîi friu cu dinţi,
Sî mġi calu ca muţi!...
Du-ti, nicî, ducu-ţ doru
Cun duşi vîntu mohoru...

Du-ti, nicî, ducu-ţ nila

- 80 Cun duşi hulju găina...

Aişja s-a cam încejet asta. Di drăgusti măi cînta cîntîşi di ȧestja:

Rău mă dor pişioarili
Căutin' dragustili...

- 85 Oj, săraşj dragustili,
Di-ar h'î marj ca vaşili:
Lġ-aş lua di dinapoş,
Şi lġ-aş băga-m păpuşoj;
Ş-ar minca pîn-ar plezni,

- 90 Şi drăgusti n-ar măi h'î!...

- Numa de-ȧestja cînta: „di drăgusti“, „cu cûcu“, „di hajduşii“, şi „di inim-albastrî“; măi ȧera „di-nştrăinări“; nu măi cînta di loc cîntări di zjoc. Flăcăi da fiicari cîti zăşi banj — ȧera banj di şij di-aramî; or, dacî ȧera măi sârăcuţ, da cîti şînsj banj. Atîta da di keltujala cu răfenjăua. Dacî sî fâşja sara răfenjăua, flăcăi pleca pi la sfinţitu soariluj, acasî. Dacî sî fâşja zîua, măi di vremi, apăi măi zjuca pînî sara. Cin' s-aduna
100 bani, un flăcău strînzja bani toţ: aduna cari ȧera măi mari dintri ij. Flăcăi asculta di unu măi

fruntăș: cari ȕera libirat diñ armati. Tos flăcăi-asculta di ȕel ca di-um părinti...

- 105 La o răfenjă di asta — ȕera zăși-siñspreși flăcăi — s-aduna un leu. Daci ȕera douizăș di flăcăi, doi lii. Dim bani plătȕia ȕhinu cari șȕi bȕa: la douizăș di flăcăi șȕi bȕa can zăși litri di ȕhin: ȕera douzăș di bani óca di ȕhin. Măi tirziu s-a făcu' șȕiñzăș di bani. Nu miñca nimmȕa nȕica. Lăutariuluȕi iȕi
- 110 plătȕia pi toatȕi zȕua cȕiti șȕiñș bani di flăcău: s-aduna can doȕi lei, doȕi lei șȕiñzăș: di pi cȕț flăcăi s-aduna zȕua la horȕ. Hora-ñșepȕa dipi douispreși, dipi masi-ntotdȕauna. Pin-atuñșȕi nu ȕera vorba di horȕ: si dușȕa flăcăi la bisăricȕi; or vinȕa di la dial,
- 115 dintr-altȕi parti...

Fetili nu plătȕia nic pȕintru lăutariu, nișȕi pȕintru răfenjă; cȕi ȕeli nu sta la răfenjă: ȕera numa pȕintru flăcăi...

- 120 ...Niorit-am auzȕt-o di la Botȕȕi lăutariu, da șȕi diñ cărtȕ:

Pȕi-om pișȕor di plai,
Pȕi-o gurȕ di raj,
ȕatȕi vini-ñ cali,
Șȕi cobȕari-ñ vali

125 Trii turmi di mej,
Cu trii șȕiobănei:
Unu, Moldovȕanu;
Unu, Uñguriȕanu
Șȕi șellant, Vrăñșȕanu.

130 — Mioriȕȕi lai,
Lai, bucălai,
Di trii zȕili-ñcȕași
Gura nu-s măi tași:
Or ȕeș' bolnăvȕoarȕi,

135 Miȕari, miȕari?
— Drăȕuȕuli bași,
Dă-ȕ oili-ñcȕași
La negru zăvoȕ,
Cȕi-ȕ ȕarbȕi di noi

140 Șȕi umbrȕi di voȕi...
Mări si vorbiri,
Șȕi si sfături
Bașȕu uñguriȕanu
Șȕi cu șellant, vrăñșȕanu

145 Șȕi mi ti omoari (II—Șȕi mi-l omȕari)
Pi bașȕu uñguriȕanu, (sic!)

Cȕi-ȕ măi ortomanu:

- Șȕ-ari oȕi măi multi,
Mȕndri și cornuti,
- 150 Șȕi caȕ niñvăȕat,
Șȕi cinȕi măi bȕrbaȕ...
— ȕar tu, miȕara mȕa,
Si nu li spuȕi lor...
Si li spuȕi curat
- 155 Cȕi m-am iñsurat
Pȕi-om pișȕor di plai,
Pȕi-o gurȕ di raj.
Șȕi la nunta mȕa
A cȕzit o stȕa;
- 160 Șȕarili și luna
Mȕi-a țȕinu' cununa;
Braz și pȕaltinaș
ȕ-am avu' nuntăș;
Păsăreli: miȕi
- 165 adicȕi, pȕasȕiri multi...
Șȕi steli: făclȕi....
Amuita', nu măi țȕi mȕinti... Așȕa trebuȕa si zȕic:
- ȕar di-a fi si mor
- 170 ȕñ cȕimp cu mohor,
La cap si-m' puȕi:
Fluȕeraș di osu.
Cȕintȕi duȕosu;
Fluȕeraș di socu,
- 175 Cȕintȕi cu focu;
Fluȕeraș di fagu,
Cȕintȕi cu dragu...
Mȕndru șȕiobănel
Tras pȕintr-uñ inel:
- 180 Mustășȕioara luȕi:
Spȕicu grȕuluȕi;
Fetȕșȕara luȕi:
Spuma laptiluluȕi;
Okȕșori luȕi:
- 185 Mura cȕimpuluȕi...
Nu-ñȕi măi-aduc aminti: cu baba bătrȕni
— așȕeȕa cari-a-ntrebat — „cu brȕu di lini“...
cȕinta aldi Botȕȕi... așȕeȕa cari-ntreba di ȕel:
— N-aȕ vȕazu'
- 190 Mȕndru șȕiobănel
Tras pȕintr-uñ inel?...

195 Atita nî-aduc aminti... Di la Botîți l-am
auzit întăi. Numa di la Botîți l-am dipriîns așa;
diî carti, nu. Poatî-aseja: „Pi-um pișjor di plai,
Pi-o guri di raj” n-am auzî-o di la Botîți; asta
poati sî h’iî diî carti...

(25.X.1965), Tîlnișj — Ion Bășju, 80.

MCCLXII²⁰⁸

— Mioriți lai,
Lai, bucălai,
Di trij zîli-îcșoasi...
D-apăi, șini știi di unî-o știuj?...
5 Pi-o guri di plai...
Aî lut-o greșit: aî sărit o bucati:
Pi-um pișjor di plaij
Sî scobșari trij șjobănej
Cu trij turmi di oj:
10 Unu-î moldovian,
Unu-î uîgurian
Și unu, vrăîșian —
Sî lăsari-î vali.
O șai numa zghîari;
15 Da șjobanu-ntriabî:
— Mioriți lai,
Lai, bucălai,
Di trij zîli-îcșoasi
Gura nu-ș măi tași;
20 Nu știuj: ori iarba nu-ș plași,
Ori apa nu-ș plași?
— Stăpini, stăpini,
Nîja țoati-î plași;
Stăpini, stăpini,
25 Da-î măi greu di tini:
(Ci...) La apus di șari
Vrija sî ti omșari
Șel moldovian
Cu șel uîgurian,
30 Ci tu aj oj măi multi,
Multi și curnuti,
Și cinj măi bărbat:
Țiu ca niștri fraș.
— Oîți birsanî,

35 Di ieș’ năzdrăvanî:
Di m-or omorî,
Sî li spuî-așa:
Sî nu mă-îgroșapi-n dosu stîni
Uni zac toș cinî;
40 Sî mă-îgroșapi îî nelzocu struîzi;
Oîli s-or strîîzi,
Cu lăcrîî m-or plîîzi.
Sî-m’ pui la cap:
Bușjumaș di fagu,
45 Ci cînti cu dragu;
Ș-apîi la pișjori:
Flușeraș di osu,
Ci cînti dușosuj.
La cîmp, cin’ te-î duși
50 Șî te-î îîtilni
C-o babî bătrîni
C-uî cair di lîni,
Diî guri vorghin’,
Diî furci torcîn’;
55 Di tî-ar întreba:
„Oîți birsanî,
Di ieș’ năzdrăvanî:
N-ăi văzu’ pi uneva
Mîndru șjobănaș?
60 Feșșșara luj:
Spuma laptiluj;
Mustășșoara luj:
Șkicu grîluluj;
Okîșori luj:
65 Mura cîmpuluj;
Perîșoru luj:
Pana corbuluj“...
Tu sî-î spuî-așa:
Ci m-am îîsurat
C-o fatî di crai
To’ di pistî-um plai.

(10.I.1968), Tîlnișj — Ion Țătu, 84

MCCLXIII¹

Pi-um pișjor di plai
Sî scobșari trij șjobănej

¹ Text notat la un șfert de oră după MCCLXII.

Cu trii turmi di oi:
 Unu-î moldovian,
 5 Unu-î uingurian
 Şi unu, vrănsian —
 Sî lăsarî-ñ vali.
 O ȝai numa zghiari;
 Da şjobanu-ntrjabi:
 10 — Niorița lai,
 Lai, bucălai,
 Di trii zili-ñcȝaşi
 Gura nu-ț măi taşi;
 Nu ştiu: ori iarba nu-ț plaşi,
 15 Ori apa nu-ț plaşi?
 — Stăpini, stăpini,
 Nija toati-ñj plaşi;
 Stăpini, stăpini,
 Da-î măi greu di tini:
 20 La apus di soari
 Vrja sî ti omȝari
 Şel moldovian
 Cu şel uingurian,
 Cî tu aî oi măi multi,
 25 Multi şî curnuti,
 Şi cinî măi bărbat:
 Ţiu ca nişti fraţ.
 — Oiți birsanî,
 Di jeş' năzdrăvanî:
 30 Di m-or omorî,
 Sî li spuî-aşa:
 Sî nu mă-ñgroȝapi-n dosu stini
 Uni zac toţ cinî;
 Sî mă-ñgroȝapi
 35 În struŃga oilor,
 În zjocu neilor;
 Oili s-or strîñzi,
 Cu lăcrîñj m-or plîñzi.
 Sî-m' pui la cap:
 40 Buşjumaş di fagu,
 Cî cîntî cu dragu;
 Ş-apîj la pisȝoari:
 Fluieraş di osu,
 Cî cîntî duȝosu.
 45 La cîmp, cin' te-î duşi,
 Şi te-î întilni
 C-o babi bătrîni

C-uñ cair di lini,
 Diñ furcî torcîn',
 50 Diñ gurî vorghin';
 Di țj-ar întreba:
 „Oiți birsanî,
 Di jeş' năzdrăvanî:
 N-ăj văzu' pi undeva
 55 Mîndru şjobănaş?
 Feţjȝoara lui:
 Spuma laptelui;
 Mustăşjȝoara lui;
 Skicu griului;
 60 Okişori lui:
 Mura cîmpului;
 Perişoru lui:
 Pana corbului"...
 Tu sî-î spuî-aşa:
 65 Cî m-am însurat
 C-o fatî di crai
 To' di pisti-um plaj.

O „fatî di crai“, adicîlja ca cum ar lua di
 diñcolu di hotariju: diñ Ardjal... Diñcolu di
 70 hotariju Tulnişilor...

Am auzî-o şî jo din copkîlării; di cin' jeram
 flăcău, di cînta fetili... D-apî, vez cî di-o stămîni
 nî-am adus-o aminti, ş-am cîntat-o oljaci. Da
 măi o uitasîm! O cînt, aşa, stîn', în pat, aşa.
 75 Baba nî-a murit di uñspreşi anî; şî-s sîngur, cuc!
 Stîn' în pat, noaptjia, măi cînt şî jo, di urî, aşa.
 Acu nu poşju cînta: n-añ coraž, n-añ ghers...

Carti n-am învăţat, cî nu m-a dat tata şela.
 di-al doilja, la şȝoali. Înăinti nu prja jera interesat
 80 di şȝoali: il didja pi copkîl la şȝoali, il didja; nu,
 nu!...

Da gînes' c-am auzî-o di la lăutari întăj:
 cînta cu lăuta. D-apî-lkema Botîti pi lăutariju:
 îj mort. Am auzî-o di la Botîti la horî. Sara,
 85 dipi sî sî spărzja hora, şî pleca fetili, noi măj
 tinjam oljaci lăutari sî ni cînti. Jeram cu Ion
 Băşju¹. Dipi sî oprjam lăutari, noi flăcăi măj
 zjucam: cari „di doj“, cari „măruntica“, „zjiañca“,
 „zjumătati di briu“; cun vrja sî porîñşjascî flăcăi.

¹ V. text. MCCLXI.

- 90 Ca sî zîcî seva diñ gurî, Botîți cînta ori *Niorița*,
 or alti vorbi: alti cîntări. Iel cînta di capu lui:
 Cîntî cucu pim păduri...
 Cin' auz cucu cîntîn'
 Și mirluța șuierîn',
 95 Și io trec dialu plîngîn',
 Tot do žalîa mîa șîa sacî
 Toati crănzîli s-apliaci...
 Mă lăsaj din dial în luñci,
 Văzuî oili cî paști,
 100 Neîca diñ caval cîntîn',
 Oili mergîn' păscîn'
 Neîca diñ caval cîntîn',
 Și io diñ oî lăcrămin'...
 Dipi asta cînta și *Niorița*. Cînta amestecături,
 105 ca sî-î iesî și lui um păhar di ghin.

(10.I.1968), Același.

V a l î a - S ă r î i

MCCLXIV, MCCLXV²⁰⁰

- Noi îi zîsim *Niorița*, dipi limba noastră:
 Pe un picîor de plaj,
 Pe o gurî de raj
 Iată vin în cale,
 5 Se scobor la vale
 Trei turmi di oi
 Cu trei çîobănej:
 A unuî moldovîan,
 A unuî uñgurîan
 10 Ș-a unuî vrăncîan.
 Iar çel uñgurîan
 Și cu çel vrăncîan
 Mări să vorbiră
 Și se sfătuiră:
 15 Pe l-apus de șqari
 Ca să mi-l omqari
 Pe çel moldovîan,
 Că-î mai ortoman,
 Ari oi mai multi,

¹ Text. II a fost notat la două ore după MCCLXIV.

- 20 Mîndri și curnûti,
 Și caî învâtaț
 Și cînj mai bărbaț.
 Iar çîa mioriță
 Cu lina plăviță
 25 De trei zile-ncqasi
 Gura nu-î mai tași,
 Oftjazi și rați (II — omis)
 Iarba nu-î mai plași.
 — Mioriți lai,
 30 Lai, bucălai,
 De trei zile-ncqasi
 Gura nu-ț mai tași;
 Ori iarba nu-ț plași,
 Ori ieș(tî) bolnăviqari,
 35 Mioriți, miqari?
 — Stăpinule bași, (II — Drăguțule bași.)
 Dă-ț oili-ncqasi
 La verde zăvoj,
 Că-î iarbă de noi,
 40 Și umbră de voj.
 Stăpîni, stăpîni,
 Îț kjami ș-uñ cîni:
 Çel mai bărbătesc
 Și çel mai frățesc;
 45 Căș di trii zile-ncqasi
 Gura nu-m' mai tași
 Căçî-am înțales
 C-ar' sî ti omqari
 Pe l-apus de șqare
 50 Baçjul uñgurîan
 Și cu çel vrăncîan.
 — Oiți bîrsani,
 Di ieș' năzdrăvani,
 Și dî-ar fi să mor (II — Și dî-a fi sî mor)
 55 În cîm(p) de mohor,
 Să nu le spuî lor. (omis — II)
 Să-î spuî lui vrăncîan
 Și lui uñgurîan
 Ca să mă îngrqapi
 60 Aiçî, mai aprqapi: (II — Aiçî pe aprqapi:)
 În struñga de oi,
 Să fiu to' cu voj;
 În dosul stîni,
 Să mi-aud çîjni.

- 65 Asta să le spuî;
 Iar la cap să-m' puî:
 Fluieraş de fag,
 Mult ziçe cu drag;
 Fluieraş de os,
 70 Mul' ziçe dujos;
 Fluieraş de soc,
 Mul' ziçe cu foc.
 Vîntul, cîn' a bate,
 Prin jeli-a străbate, (II — Prin jeli-a răzbati.)
 75 Oile s-or strînge,
 Pe mine m-or plînge
 Cu lacrimi de singe.
 Tu di-acest amór (sic!)
 Să nu le spuî lor...
- 80 Di multi orî, ca si suni bini-m poizii, bagî
 citî-uñ cuvînt, aşa, si suni bini la ureki: aşa-î cu
 amóru...
 Să le spuî curat:
 Că m-am înşurat
 C-o fati di craî
 85 Pe-o guri de raj;
 O mindri crăjasî,
 A lumi mirjasi;
 C-am avu' nuntaş
 90 Braz şi pältinaş;
 Preoţ, munţi mari;
 Păsari, lăutari;
 Păsareli mij
 Şi steli făcliî.
 95 Iar dac-aţ vidja,
 Dac-aţ întilni
 Măicuţa bătrini
 Cu briul di linî,
 Cu furca di sirmî, (omis — II)
- 100 În cîmp alergînd,
 Pe toţ întrebînd:
 „Cini mi-a văzut,
 Cini-a cunoscut
 Mîndru çîobănel
- 105 Tras printr-un inel?
 Feţişoara lui,
 Spuma laptilui;
 Okişori lui,
 Mura cîmpului;

- 110 Perişoru lui,
 Pana corbului;
 Mustăçioara lui,
 Spicul griului"...
 Tu să-î spuî curat:
 115 Că m-am înşurat...
 C-o fati di craî,
 Pi-o guri di raj;
 O mindri crăjasî
 A lumi mirjasi;
 120 C-am avut nuntaşî
 Braz şi pältinaşî;
 Preoţ, munţi mari;
 Păsiri, lăutari;
 Păsareli mij
 125 Şi steli făcliî.

- Şi cam asta-î *Mioriia!* Añ şetit-o cin' ieram
 în şcoala primari: iera-ñ lecţiili noastri. Învă-
 ţătoru o didja la lecţii. Ni punja s-o spunim odati
 toati, la memorizari. Iera o dati pi săptăminî.
 130 Atuñşja trebuja s-o spuî toati. N-o cîntam. Iera
 alti cîntisi: *Trii colóru, Haş si-ntindim hora mari!*
Diştiapti-ti, români, şi altili.

(4. VII. 1969), Vâlja-Sării — Ion Tóma, 70.

MCCLXVI₂₁₀

— Nioriţi lai,
 Lai, bucălai,
 Di trei zile-noçaşi
 Guriţa nu-ţ taşi;

5 Nu ştiu: apa nu-ţ plaşi,
 Sau de cap îţ faşi?

- Aista-î uñ cîntic, aşa, ci mă-sa şjobanului...
 l-a omori' pi şjoban... jel... di-acoljia... l-a
 urmări(t) mă-sa, ci l-a omorit tovarişî lui. Ci jel
 10 a avut oî multi, negri şi cornúti. Şi mă-sa lui-
 a-ntrebat:

— Nu cuîva aţ văzît
 Um mîndru şjobănaş
 Diñ fluier doináš?

15 Feţişoara lui,
 Spuma laptilui;
 Okişori lui,

- Mura cimpului;
Fețișoara lui...
- 20 Sprinșenili lui...
Am uțat!
Spuma laptelui...
- Mă-sa a auzi' cî l-a omorit.
C-a avut oî multi,
- 25 Multi și curnúti,
Caj niñvățaț...
- Ci țel a fos' mocan, birlac, stătut la oî...
Și cîni bărbaț.
- Uñ cîni-a lui l-a discoperit un(di) l-a-ñgropat.
- 30 Ci l-a-ñgropat tovariși lui. Cîni s-a dus și l-a
riciit și l-a scos di-acolu: a da(t) di țel acolu...
— Țarba-m' plași,
Apa-m' plași,
Și di cap nu-ñ fac.
- 35 Dar s-a vorbit
Și doî tovariș șjobănaș —
Munțian și moldovian —
Cî si mi ț-omșari,
Și si mi ti-ñgroapi
- 40 În dosu stîni
Undi zac și cîni.
— Si li spuî:
Flușeraș la cap si-m' pui;
Cîni vintu di mî(-ni)-a bati,
- 45 Flușeraș mî-a zîși,
Miorișili s-or strîñzi,
Și m-or plîñzi
Cu lăcrîñi di sîñzi,
Cu lăcrîñi vârsati,
- 50 Cu zenuñki plecati.
- Încolu nu măi știu: lî-am uțat! O știu diñ
copkilării, di cîni jerañ copkil nic... Nu-î diñ
carti! L-auzîti to' di la șineva, așa. Țera măi cu
samî unu Ion Tătăru: țel spunja, așa dim practi-
55 ticî. Tătăru ista jera din Văsi („Vrăñșoăja“, cum
îi zîși-acu). Țel o spunja diñ gurî, și jo o-ñvățam,
așa; cî daci nu știiñ carti!
Diñ carti n-o știu, cî țeu n-añ știu' nișodati
carti.

(2.VII.1969), Vălja-Săriș-Prisăca —
Țădîr Purșel, 80.

- Niorișî lai,
Lai, bucălai,
Di triș zili-ñcșaci
Gura nu-î măi taçi...
- 5 — Miorișî, mioarî,
Or' ieș(ti) bolnăvșoarî,
Miorișî, mioarî?
Or țarba nu-ț plași?
— Drăgușuli bași,
- 10 Dă-ț oili-ñcșaci
La verdi zăvoî...
— Miorișî, mișarî,...
— L-am auzî
Cî s-a sfătuit
- 15 Ca si ti omșari
Tovarișî tăi
Cî aî oî măi multi,
Și mîndri, și cornuti,
Caj măi îñvățaț,
- 20 Și cîni măi bărbaț.
Daci m-a omori,
Si mă-ñgroapi
În turma di oî
Lîngî zăvoî.
- 25 Și la cap si-m' pui
Fluî di cîntiși:
Flușeraș di fag,
Si-î cînt codruluș cu drag;
Flușeraș di os,
- 30 Ca si-î cînti dușos (sic!)
Vintu cîni a bati,
Oili s-or strîñzi,
Pi mini m-or plîñzi cu dragu.
Miorișî, mișarî,
- 35 O babî bătrîni
C-uñ cair di linî
Diñ gurî-ntreba:
— N-aț vâzî un șjobănaș
Diñ fluîr doinaș?
- 40 Okșori lui,
Spuma laptelui; (sic!)
Mustășoara lui,

Skicu griului;
Okșori lui,
45 Mura cîmpului;
Perișoru lui,
Pana corbului...

Țel: l-a omorit!... Trebi să aibi cîntarja tactici;
trebi să aibi legături... Si-î spuî mă-sî cî s-a
50 înșurat pi-o gurî di raj...

— Și la nunta mja
A căzit o stja...

Miorița asta-î diî carti. Țera carti cu cîntisi
bătrînești. Am avut-o cartja asta veki zăsi anî
55 (is șăptizăsi di anî di-atuîșji); di-acolja an Ker-
dut-o. Țera carti diî școalî. Țera poiziî frumșasi.
Țera și Sgarili și Luna:

Umbli, frati, mîndru șari
Umbli, frati, si si-îșari:
60 Nouî anî pi nouî cai
Cari noapța pasc în raj;
Umbli çeru și pămîntu
Ca săgiata și ca vîntu.
Da toț cai șovăja,
65 Di potrivî nu-ș găsa
Ca sorî-sa Iljana,
Iljana Cosînzana.

Sgarili-a zîs:

— Haîdi, si ni logodim,
70 C-amîndoî ni potrivim:
Și la plei, si la feți,
Și la dalbi frumuseți.
Tu aî pleti auriti;
Io an fați arzătari,
75 Tu aî fați mîngiutoari...

De-își nu-îj māj aduc aminti...

(6.VII.1969), Vâlja-Sării — Ion Iriîța,
86.

V a s î j

MCLXVIII₂₁₂

Țeram nici: șăpti-opt anî si h'î-avut; ș-am
auzi' pi tata cîntin' Niorița; țel a fos' șjoban în

tinerețili lui. Uîkeșu cînta pi la djal pi la odăj.
Sara cînta, cîî stitjaî colu, la foc, pi vatri. Și
5 jo, ca copkii nîcușori, ascultaî cuî cînti. Puțin
cînta diî fluir. Di cin' l-am auzi' cîntin' Niorița,
or h'î vo pătruzăș di anî. Ghini-ășa:

— Nioriți lai,

Lai, bucălai,

10 Di triî zili-îcșasi
Gura nu-s māj tași;
Orî jarba nu-s plași?
Orî ieș' bolnăvjoari,
Drăguți mișari?

15 — Drăguțuli bași,
Dă-s oili-îcșasi...
Mări se vorbiri

Și se sfătuirî

Ca si mi-l omșari

20 Șel uîgurjan
Și cu çel vrăîșjan
Pi çel moldovjan,
C-ari oî māj multi,
Mîndri și cornuti...

25 — Drăguți mișari,
Di ieș' năzdravanî,
Și di-o fi si mor

În cîmp di mohor,

Si li spuî si māj-îgroapi

30 Pi-aiçi, pi aprșapi:

În dosu stîni,

Ca si-m' aud cîni.

Și la cap si-m' puî

Flujeraș di fag,

35 Mul' zîși cu drag;

Flujeraș di soc,

Mul' zîși cu dor...

cam așă șeva ghini...

Drăguți mișari,

40 De-î vidja mergînd,

Pi drum alergînd

Măicuța bătrîni

Cu brîu di linî,

Pi cîmp alergînd,

45 Di mini-ntrebînd,

Tu si-î spuî curat:

Cî m-am înșurat

- C-o mîndrî crăjasi,
A lumi mirjasi.
50 Sçarili și luna
Mî-a ținu' cununa;
Preuț: munți mari;
Păsirî: lăutarî;
Păsăreli: mij;
55 Și steli: făclî...

Da ȧera și piñ cãrț. Io n-o știu diñ cãrț: nu
ñi-aduc aminti. Da, iaca, di la bătrîn ni-aduc
aminti. Poati s-o h'i setit și din carti?... Da nu
ñi-aduc aminti diñ carti...

- 60 To(t) di la tata știu una, can di hajdușii:
Foaș verdi foj di nuc,
Cîntî cúcu pi colnic:
— Si cînt, cuculi, pi colnic?
Nu ț-i frici cí ti-mpușc,
65 Și carnja sí ț-o mininc,
Și untura sí ț-o strîng?...
Măi cînta și alta:
— Inimî di putregaș,
N-am uñ cuțit sí ti taj,
70 Sí videm sí rău îni aș:
— Sinzi roșu și-nkegat;
Di amar l-añ cãpãtat...
C-am avut amarurî greli
În tinerețili meli...
75 Tinereți ca a meli:
Petrecuti-n timpurî greli.
Și inimî ca a mja:
Sí n-o șjarî nimirja...

(11.X.1965), Vășîj (Vrãnsjioaja) — Mărija
Tãtãru, 50.

MCCLXIX₂₁₃

- Niorița* o știu di la tatî-ñiu, fos' șjoban: douizăș,
or triizăș di anî-a fos' șjoban. Iel n-a avu' pãrint;
ș-a fos' șjoban, cu oili-m Bãrãgãn. A fos' mult
acolu. Cîn' a vinit, a adus șajzăș di oi. Lî-a făcu'
5 cu muñca luș. I-a da' simbrii — i-a da' ñelușãi: la
anu ista, atitja; la anu ista, atitja... Iera flãcãu
cîn' a plecat ñm Bãrãgãn. Nu știu daci l-a lua'

- șineva; da a plecat can di siñspreși anî. Ș-a vini'
la patruzăș di anî; atuñși s-a cãsãtorit. A trãit
10 obzãž di anî, ñl kema Ion Groșu. Dipi și-a vini'
și s-a cãsãtorit, n-a mãj fos' șjoban: a avut oili
luș-acasi: s-a ținu' di gospodãrii...

- Iel nu cînta alti cîntiși: numa *Niorița*. Cîn' ni
dușiañ cu oili, ni lua cu iel. Și iel cînta; și io
15 am bãga' la cap di-atuñși. Ierañ can di șãpti
anî, ca bãjetu ista: nepotu-ñiu. Di-atuñși am
auzit-o; ș-o ții minti ș-acuma. Tatî-ñiu-avja
patruzăș-siñzăș di oi; nu punja șjoban: iel li
pãștia, cu noi. Merzja-ñ fruntja oilor și cînta.
20 Iera citi-o nișari car-i plãșja luș mãj mul(t):
vinja-nãinti dipi iel. Și iel cînta mãj mul' sara,
cîn vinja oili di la pãșuni; ñi-aduc aminti: atuñși
cînta iel ca lumja. Cîn' ȧera oili pi pojanî, ziuã,
nu ni can didja mîna sí cîntãm. Da sara ȧera
25 timp. Iera aldati lunî. Nu ȧera ca acu, cîn' aduc
copkii fuga oili-ñ ogradi; atuñși li-adușja mãj
tirziu, la uñ șias diñ sarî. Mãj ales cîn' ȧera lunî,
frumos, li-adușjan di la pãscut la uñ șias diñ sarî.
Cîn' vinjan cu iel pi drum, acasi, atuñș cînta
30 tatî-ñiu:

- Nioriți lai,
Lai, bucãlai,
Cu lina plãvai,
Di trii zili-ñcõqasi
35 Gurița nu-s tași;
Orî ȧarba nu-ț plași?
Orî di cap ț-i fași?
— Nu di-al meu, stãpini,
Și di-al tãu, stãpini;
40 Ci bașju uñgurjan,
Cu țel moldovian
Mãri si vorbiri
Și si sfãtuirî
Ci la apus di șari
45 Vrja sí ti omșari,
Ci aș oi mãj multi,
Mîndri și cornuti,
Caș mãj ñnvãțãț,
Și cînî mãj bãrbaț.
50 — Mioriți lai,

Di jeş' năzdrăvoari:
 Di-a fi pe omor,
 Tu sî li spuî lor
 Ca sî mă îngroapi
 55 Aiş, pi aproapi:
 În struŋga di oi,
 Si fiu tot cu voi;
 În zocu ŋeilor,
 Îm bătaja berbeşilor,
 60 În lătritu cinilor.
 Şi la cap si-m' puî:
 Fluieraş di fagu,
 Si cîntî cu dragu;
 Fluieraş di osu,
 65 Mul' cîntî duşosu;
 Fluieraş di socu
 Si cîntî cu focu;
 Vintu, cînd a bati,
 Piñ jeli-a străbati,
 70 Oili s-or strîŋzi,
 Pi mini m-or plîŋzi
 Cu lacrimi di siŋzi.
 Daci aj vidja
 Pi-a mja măicuţi:
 75 Pi cîmp alergînd,
 Din drugî-ndrugînd,
 Diŋ guri-ntrebînd,
 Tu si-î spuî, drăguţi,
 Ci m-am însurat
 80 C-o mindrî crăjasî,
 A lumi mirjasî:
 Sçarili şi luna
 Mi-au ţinu' cununa;
 Braz şi paltinaş
 85 Mi-au fos' mii nuntaş;
 Priuţ: doi munţ mari;
 Păsiri: lăutari;
 Păsareli: miî;
 Şi steli: făcliî...
 90 Acuma-ntrjabî mă-sa:
 — Nu cumv-aţ văzut
 Mindru şjobănel
 Tras pintr-uŋ inel?
 Mustăşjoara luî:
 95 Spicu griuluî;

Fetişşara luî:
 Spuma laptiluî;
 Okişori luî:
 Mura cimpuluî —
 100 Căptî la răcşari,
 Ni-atiŋsi di şçari;
 Căptî la pămînt
 Ni-atiŋsi di vînt —
 Perişoru luî:
 105 Pana corbuluî?
 — Ba jo am văzut
 Mindru şjobănel
 Tras pintr-uŋ inel...
 Atuŋşja iar i-a spus:
 110 — L-aŋ văzît,
 Şi l-aŋ cunoscut:
 Ci s-a-ŋsurat
 C-o mindrî crăjasî...
 Asta di douî ori si spuni
 115 A lumi mirjasî;
 Sçarili şi luna
 I-a ţinu' cununa;
 Braz şi paltinaş
 I-a fos' luî nuntaş;
 120 Preuţ: doi munţ mari;
 Păsiri: lăutari;
 Păsareli: miî;
 Şi steli: făcliî...
 Cam asta-î legătura; caŋ cu asta si-ŋkei...
 125 Iel o măi cînta s-auzî şi alti. Nu ni-aduc
 aminti pi unî-o cînta jel în sat, ci nu mă duşjaŋ
 cu jel pi la petreşiri: jeram copkili. Iel nu cînta
 într-ascuŋs. Nu cînta alti cîntisi: di dragusti;
 asta o cînta jel di plăşeri. Iel lucra la coşocării;
 130 şi sara, cîn' lucra, tot asta o cînta jel...
 Da jo am măi avut o carti: cu Alisandru
 Makidón; ş-acolu jera şi cîntaria *Nioriş*. Mă
 ujtam ş-acolu. O siŋguri clas-am învâţat; ş-an
 dipriŋs şititu: aŋ cunoscut litirili, şi di-acolja
 135 m-am ocupat. În carti-aŋ şitit-o dipi şi-am
 învâţat-o di la uŋkeş, *Niorişa*. S-a măi amesticat:
 unili locurî am măi miŋca' strofi, am măi uita'
 pi unili. Da-ntăi di la uŋkeş o ţiî minti-ntăi:
 jel ni-o cînta. Diŋ fluid nu l-am apuca' cîntin'.
 140 *Niorişa* o cînta la vrîsta di pisti siŋzăş di anî;

dacî ȳeram ȳo di řasî-řapti anj. Tati-ńju diń
gur-o cînta, cu melodii...

Greutăȳli? Vjața omuluȳ iȳ cuń si-ńvîrti ȳoata
la căruȳi: cuń si-nvîrti ȳoata, ařa si-ńvîrti vjața
145 omuluȳ!...

(16.X.1965), Văřîȳ (Vrăńřioăȳa), Stăna
Žăkijănu, 63.

MCCCLXX₂₁₄

ȳoȳi cuń řtiu *ńiorîta*: a fost triȳ řĳobanȳ; ni
spunȳa bunicu nostru ȳarna, cîn' řîdȳam pi vatrî.
ȳl kema Tȳadir Marîn; adicî tata mami; si h'i fos'
di vo řaptiză ři řiniřî di anj. ři bunica to' bă-
5 trîni ȳera; cî-ńicî bunica, cîn' ȳera fatî, vinȳa
trûpili turșeřti pe-iřja; si lua zăřĳujala di la ȳa-
minȳ: diń zăřî, una; dac-aveȳ zăřî vařî, iȳ lua una.
Lua ři feti, lua ři băȳeț. Lua feti cari li si părȳa
lor frumȳasi: da dacî li prîndȳa. Cî ȳera páznic;
10 satu ȳera ńic: si h'i fost atuńř vo triȳză di casî.
ȳamini punȳa pi unu dintri iȳ paznic, colȳa, la
Žăkijănu-m muki. Cîn' vidȳa cî ghini patrula
turșăřci, páznicu da di vesti la flăcăȳ ři la feti:
„Fuzîț, cî ghin tursî! „Fetili ři flăcăȳ fuȳȳa-n
15 „dosu Lăduȳhi“¹, colȳa, dipi dȳalu ista cu cătîni:
ȳera atuńř brădăt; ȳera brădăt des; cîn' merȳeȳ
pin ȳel, ȳera desîs. Bunica ni spunȳa: „Mami, ařa
ni vîram: pintri braz, pintri brădăseȳ, ca si nu
ni ȳa tursî“. ȳń fiicari zî ȳera um páznicu cari
20 păza satu. řini păza-ntr-o zî, ȳamini řiřlanț iȳ
făřja múnřili luȳ: la prăřit, la cosîť, ca si nu
mȳari omu řela di řoami. Dipi ři treřja tursî,
flăcăȳ ři fetili vinȳa-ń sat.

ři măȳ duřja ȳamini ři pi la Spinėřti²; cî
25 noȳ řinteń fiřĳorȳ dȳ-a spinėřtilor; adicî satu-ȳ
făcu' din trûpu Spinėřtilor. Aiřî-a-ńsurat um
băȳet Spînu di la Spinėřti; fiřĳor a babi Vrăń-
řioăȳa. ȳ-a dat oliaci di loc, „ȳm pȳińiți“, ařa-ȳ
ziřĳa-acolȳa uni-ȳ Neculaȳ Žăkijănu. Tat-su ȳ-a spus:
30 — Tai-ț ři tu păduri-aîřja, fă o curături...
Vasîli l-a kema' pi ȳel. ři dipi numili luȳ cu ȳe

¹ „Dosu Ledughi“ < Liăduva (pîriu -) < sl.

² Satul originar din care s-a format Văřîȳ (v. *ȳinut. Vranc.*,
I, 1930, pag. XXXII—XXXIII).

h'i zîs satuluȳ „Vasîȳ“, nu mă prișep. Cî ȳera ři
pîriu cari si kema „Pîriu-lu Vasîȳ“. Neculaȳ
Žăkijănu¹ ȳ-a skimba' numili: „Vrăńřioăȳa“, dipi
35 numili babi Vrăńřioăȳa. Dă, ȳo crez cî nu-ȳ ghini
si-ȳ zîci satuluȳ-ařa. ȳo ař vrȳa si si dȳa-napoȳ,
si-ȳ zîci to' „Văřîȳ“; c-ařa ȳ-a zîs dim moř-ștrămoř:
„Văřîȳ“. Di ři si-ń kîmb ȳo numili ři pȳrtu? ři
port in loc di iȳari, pantalonȳ! Dȳr, dȳamni păzăřti,
40 si-sî-ntîmpli alti vremuri!... Vez lemnili řelȳa
răzmati, colu, di nuc? řs dintr-o casî făcutî di
dimul': or h'i vo douȳ suti řińzăř di anj. Lemnili
řăd acolu di vo douȳzăř di anj, di cîn'a strica'
casa; ři nu putrezăř lemnili; is din „dosu
45 Lăduȳhi“, di pisti dȳalu ista di iřî. ȳoti, stau im
plȳai ři-n nińřoari di douȳzăř di anj ři nu si clin-
tes(c) din loc, ńińic: nu putrezăř; řtefan Donořîȳ
a stricat-o, ři nu fařî ńica cu lemnili... Lemnu-
atuńřî ȳera tari ca h'ȳeru! ȳoti, ři lemnu diń casa
50 asta: to' dintr-o casî vekî. Băȳetu a crăpa' lem-
nili, cî ȳera ařa di gȳoasi: ca pi pulpa kîřĳorului.
ři din lemnili crăpaȳi-a făcut casa asta cari-o
vez.

ńiorîta — ni spunȳa bunica:

55 A fos' triȳ řĳobăneȳ:

Unu moldovȳan,

Unu vrăńřian

ři unu uńȳurȳan.

Ařela moldovȳan

60 ři cu řel vrăńřian

A vru' si omoari

Pî-ařel uńȳurȳan,

C-avȳa oȳ măȳ multi...

Ghiati babi: ȳa torșja ři ni spunȳa *ńiorîta*...

65 Noȳi ni ȳera di řanț — adicî di ńirari. C-ařa ni
spunȳa ři bunica: „Voȳi vî řesti di řanț“ — adicî-
tiřja di ńirari...

C-avȳa oȳ măȳ multi,

Multi ři cornuti,

70 Căȳ ińvățăț

ři cînȳ bărbaț...

ȳar uńȳurȳanu-avȳa o ȳai bucălai: ȳera ńioari,
ȳa. To' zȳhera mereȳ. ȳel iȳ spunȳa, ři:

¹ ȳnvățăťor ři publicist distîns (v. text. MCCXXI ři nota crit.
215).

- Nioriți, nișari,
 75 Di-o fi si mă omșari
 Șel vrănșian
 Și cu șel moldovian,
 Si mă-șgrokî in dosu stîni,
 Ca si mi-aud cîni.
- 80 Și si-m' puî la cap:
 Fluieraș di fagu,
 Si-ș cînti cu dragu;
 Fluieraș di osu,
 Si-ș cînti dușosu...
- 85 C-aștîia dor l-a și omorît, moldovianu și cu
 vrănșianu, pi șel ușgurian...
 Di m-o căuta
 O babî bătrîni
 Cu briu di lîni...
- 90 Diș furcî torșia,
 Și diș okî lăcrăma...
 — Nu cumva aî vâzît
 Vun șjobănaș ușgurian:
 Nant și suptîrel,
- 95 Tras pintr-uș inel?
 Adicîtiia țera suptîrel, ca tras pintr-uș
 inel... ci lî-am măî uștat, ci n-am măî cîntat-o
 di-atușșî di cin țeran la oî... Ia torșia diș furci,
 și lăcrăma, ci țera fișjoru iî. Nișara i-a spus:
 100 — Da l-aș vâzît:
 L-a omorît șel vrănșian
 Și cu șel moldovian;
 I-șgropat in dosu stîni,
 Ca si-ș auzî cîni.
- 105 Și la cap i-am pus
 Uș fluieraș di fagu,
 Si-i cînti cu dragu...
- Adicî i-a pus uș flui di fagu, așă, ca si suflî
 vîntu-ș jel. Ci daci-l puî-uș flui in vînt, uni
 110 suflî vîntu, jel cînti: numaî cît nu daî din dezîsi;
 da vîntu șurî piș jel. Or c-aî sufla cu gura, or
 c-ar asufla vîntu: tot așeja-i...
 Fluieraș di osu,
 Si-i cînti dușosu...
- 115 Am auzî' dipi la alți — di la babî, nu — ci
 i-a spus nișari si-i spui mă-si ci s-a-șsurat (tot
 așă, bătrîni: unu spunia așă... unu spunia
 așă...), ci jel s-a-șsurat

- C-o fati di craî
 120 Di pisti plai;
 Ci la nunta mja
 A căzit o stja...
 Șoarili și luna
 Ni-a ținu' cununa...
- 125 adicî i-a țînut cununili; da baba nu ni-a spus
 asta. Da io crez ci-s mișșjunî băbești: dac-a
 murit, cum țera si si măî inșari? Ș-apîi: uș
 șjoban si si-șșari c-o fati di craî cari condușî-o
 țari? Vaî di mini și di mini! Niști palāvri bătri-
 nești, ca si mișargî furca la tors nșaptia....

(14.X.1967), Vășîi (Vrănșioaja), Iván
 Pásiri, 71.

MCCLXXXI₂₁₅

- Am auzît *Niorița* asta pintri șaminî — pi la
 muntî, pintri șaminî: cîntîn', povestîn'; c-avja tata
 ņeu hjerăstai, la muntî Frumșasîli, di la Nerezu-ș
 sus. O cînta țoati hmja, umblîn' cu ghîtili, stîn'
 5 pi la h'ierăstai. Auzaș și pi mama mja spunîn'.
 Uș cîntic diș vekî! O h'i, pșati, stîrnit di cin'
 iî Vrănșia: di la baba Vrănșioaja. A ișit și-ș
 cîrț: țera poizî-ș carti...
- Aș fost atușșî, cin' s-a făcu' șșala, aș fos' vo
 10 doi anî la șșali. Și-șvătătorju ni-o șetja; țera
 poizî-ș carti. Io și diș cartî-am inșvăt-o. Carti
 di asta nu măî am: di vo sișzăș di anî di-atușșî...
 Gheru nu ni-aduc amînti, numa vorbili li
 știu:
- 15 Pi-um pișjor di plai,
 Pi-o gurî di rai,
 Iati vini-ș vali,
 Si cobșari-ș cali
 Triî turmi di oî
- 20 Cu triî șjobănej:
 Unu-i moldovian,
 Unu-i ușgurian
 Și unu-i vrănșian.
 Șel moldovian
- 25 Și cu șel ușgurian
 Iej si sfăturî
 La apus di șari

Ca sî mi-l omşari
 Pi  el vr ncean,
 30 C-ari o  m i multi,
 Frum as  ş  cornuti;
 Ari c ni b rba ,
 Ş  cai  nv ta .
 — Miori i lai,
 35 Lai, buc lai,
 Di tri  zili- n oa i
 Gura nu-s m i ta i:
 Ori apa nu-s pla i,
 Ori  arba dipi cimp,
 40 Ori t ri a dim burduvu?
 — St pini, st pini,
 T ati-  sim' buni.
 Dar am auz t
 Ci ni s-a vorbit
 45  ei doi  job nei,
 Tovar ş a  t i,
 La apus di s ari
 Ca să ti omşari.
 — Miori i lai,
 50 Lai, buc lai,
 Di m-or omori,
 Să li spu  s  mă- gro api
  n stru ga oilor,
  jocu m eilor.
 55 La cap să-m' pui:
 Flu eraş di socu,
 S  c nti cu focu.
 La pişioari să-m' pui:
 Buc umaş di fagu.
 60 S  c nti cu dragu;
 V ntu c nd a sufla
 Flu eraşu m -a c nta,
 Oili s-or aduna,
 Pi mini m-or pl n zi
 65 Cu lacrim  di s n zi.
 Plo a c n' a plo a
 Buc umaşu m -a c nta,
 Miei mi s-or aduna,
 Pi mini m-or pl n zi
 70 Cu lacrim  di lapti dulsi...
 Miori i lai,
 Lai, buc lai,

M icu a m a di-a vini
 Di mini-a-ntreba;
 75 Tu să-  spu  curat:
 Ci m-am însurat —
 Pi-o guri di raj,
 Pi-om pi ior di plai —
 C-o mindri cr jas 
 80 Am avut-o mirjas .
 Ş  la nunta m a
 A c zit o st a;
 S arili ş  luna
 M -a  nu' cununa;
 85 Brazi ş  p ltina i
 I-am avu' nunta i;
 Păsăreli mij
 M -a apr ns f cl i...
 M icu -a vinit
 90 Dim min -ndrug n',
 Di  ok  lăcrămin',
 Di  guri-ntrebîn':
 — N-a  v zit
 Pi-al meu  job nel
 95 Tras pintr-un inel?
 Must şioara lu :
 S icu gr ulu ;
 Ok sori lu :
 Mura c mpulu ;
 100 Perişoru lu :
 Pana corbulu ...
 — M ic  ti, m ic  ti,
 N-am auz t;
 Da să ti du i
 105  n c n ki pustiu,
 Ca să ti-ntilne ti
 Cu doi ş job nei
 Tovar ş di-a s i.
 M icu -a plecat
 Pi cîmpu pustiu:
 110 Dim min -ndrug n',
 Di  guri-ntrebîn',
 Di  ok  lăcrămin';
 Pini s-a-ntilnit
 Cu doi ş job nei
 115 Cu două turmi di o  —
 Tovar ş di-a lu  —

- Și i-a întrebat
 Daci n-a văzit
 Uñ șjobănel
 120 Tras pîntr-uñ inel:
 Mustășjoara lui:
 Spicu griului;
 Okişori lui:
 Mura cîmpului;
 125 Perişoru lui:
 Pana corbului...
 — Mătuși, mătuși,
 Nu ñi-añ văzit;
 Da ñi-am auzit...
 130 Merziț pi cîmpu pustiu
 Pîn' te-î întilni
 Cu sfinta neguriși,
 Cî-î măi luñgi-n trup:
 Cuprindi la cîmp;
 135 Îi măi lati-ñ frunti:
 Cuprindi la munti.
 Măicuț-a plecat —
 Din mini-ndrugîn',
 Diñ oki lăcrămin',
 140 Diñ guri-ntrebîn' —
 Pîn s-a întilnit
 Cu sfinta neguriși
 Ş-a-ntrebat-o:
 — Sfinti neguriși,
 145 Ieş(ti) măi luñgi-n trup,
 Ş-ăi cupriñs la cîmp;
 Măi lati la frunti,
 Ş-ăi cupriñs la munti;
 N-ăi văzit uñ șjobănel
 150 Tras printr-oñ inel?
 Mustășjoara lui:
 Skicu griului;
 Okişori lui:
 Mura cîmpului;
 155 Perişoru lui:
 Pana corbului...
 — Mătuși, mătuși,
 Io nu ñi-am văzit;
 Da ñi-am auzit...
 160 Sî ti fași
 O ñagri corbăici,

- Sî ti duși
 Îm munți pustii,
 La paltini gâlbii;
 165 Și si ti-ñvirtești,
 Și si crămpănești:
 Atuñși-ai s-auz vești...“
 Măicuța s-a dus
 Și s-a făcut
 170 O ñagri corbăici
 Îm munți pustii,
 La paltini gâlbii;
 S-a-ñvirtit
 Ş-a crămpănit.
 175 Atuñși-a auzit
 Diñ guri vorbind:
 — Húși, ñagri corbăici,
 Nu ti măi ñnvirti,
 Nu măi crămpăni
 180 Păni (II — Pări...) șj-oj muri!
 Cî dac-oj muri,
 Siñzili vej bja,
 Carnja ñe-î mînca
 Și te-î sătura!...“
 185 Atuñșja l-a cunoscut
 Și diñ gur-a vorbit:
 — Și, nu-s ñagri corbăici,
 Și-s draga ta majci...
 — Daci ieş' draga mja majci,
 190 Lasî-ti la mini-ñ zjos,
 Și mă ja pi aripioari,
 Și mă sqati la sqari:
 Di noui anj di zili
 Niş sqari n-añ văzit
 195 Niş cucuş cîtin',
 Nişi vojnişi şjerin'...
 Atita ştiu. A măi h'i şj-a măi h'i, da nu
 ñi-aduc aminti. Ari-o melodii; da nu pošu acuma
 cînta, numa si-ñserc, așă...
 200 Io am avu' prăvălăcuri multi-ñ vjați: greutăț.
 Și n-am avu' timp si-ñvăt. *Ñiorîța* asta añ găsit-o
 și-ñ carti. Da am ñnvătat-o și di la mama mja:
 șazîn' pi vatri, cu copkii. Și ja cînta, colu, pi
 vatri: torșja cu noj și cînta. Și io am priñs-o.

205 Am măi găsit-o și-n carti-oljaci. Da-nvățătorju
nu ni-asculta. *Niorița* nu ni punja s-o-nvățăm;
am învățat-o noi dim plăseri. Învățătorju nu
ni punja niș s-o-nvățăm, niș s-o cintăm.

(11.X.1965), Văsij (Vrânșioaja) — Aâghe-
lița Okjân, 75.

MCCLXXII₂₁₆

Am priîs-o oljaci *Niorița* di la tatî-nju, c-a
fos' șjoban tucma la Brăila. Vo opt ani di zili
n-a văzu' casa. A vinit acasî înăinti di șăptiză' și
șăpti. A șjobănit și pi timpu lu Cuza. La șăpti-ș-
5 șăpti l-a coșintrat la privintiv: la arestanț, la
gărdî. Îel nu făcusî armati și nu l-a dus la războj.
Cit umblasî cu oili, nu făcusî armati. A murit
în nouî suti șaptispși, di vo șai-ș-sinsî, șai-ș-
șăsî di ani*. Di pi și-a vinit acasî, n-a măi șjo-
10 bănit. D-a avut oili luș — îel lî-alinta, colu:

— Nioriți lai,
Lai, bucălai,
Di triș zili-șicoași
Gurița nu-s tași;

15 Or iarba nu-ț plași?
Or târița dim burdufu?
Or apa dim puțu?

adicî, diî fintînî;

— Ba nișa țoati șelja-m' placu;

20 Da ni-am auzî
Ci ni s-a vorghit
Tovariși tăj
Ca sî ti omqari...

Atîta o știța îel; atîta ni-aduc jo aminti di la
25 îel. Carti nu știța. Da jera iscusî.

Măi știț citiva vorbi da-s diî carti:

— Oiți birsanî,
Di jesh' năzdrăvanî:
Di-o fi sî mă omqari,

* S-ar fi născut deci pe la 1850. Prin urmare la 1866 (anul
detronării lui Cuza-Vodă) tatăl său era de 16 ani cînd se afla cioban
în Dobrogea și Bărăgan. Vîrsta aceasta părea să fi fost prea fragedă
pentru păstoritul în locuri îndepărtate de Vrancea. Trebuie admis
că memoria informatorului nostru — aproape octogenar — modifica
în minus timpul cu citiva ani. Avem însă o coincidență, tot din satul
Văsij: text. MCCLXIX.

30 Sî li spuș ca sî mă-îgroapi
Aișî pi aprqapi:
În strunga di oi,
Sî fiu to' cu voi;
Și din dosu stîni,

35 Sî mî-auz și cîni.
Iar la cap sî-m' puș:

N-a spus sî-î pui crușî...

Flujeraș di fagu,
Mul' zîșî cu dragu;

40 Flujeraș di osu,
Mul' zîșî dușosu.

Flujeraș di socu
Mul' zîșî cu focu.

Vîntu cîn' ni-a bati,

45 Piî jeli-a străbati,

Flujeraș ni-a zîșî,

Oili s-or strînzî,

Pi mini m-or plînzî

Cu lacrîni di sînzî.

50 Dar dac-ăi întilni

O babî bătrîni

C-uî cair di lîni

Dim minî-ndrugî,

Diî okî lăcrămî:

55 — Nu mî-aț văzut

Mîndru cîjebanel

Tras pintr-uî inel?

Fețișqara luș:

Spuma laptiluș;

60 Okîșori luș:

Doi muri cqapti —

Cqapti la răcqari,

Njăziușî di sqari —

Mustășioara luș:

65 Spicu grîlulū;

Tu sî-î spuș curat:

Cî m-am însurat

C-o mindrî mirjasî,

A Evi crăjasî.

70 Iar la nunta mja

A căzut o stja;

Sqarili și luna

Mî-a țînut cununa;

Braz și paltinaș

75 I-am avut nuntaș;
Preuț: mușis mariș;
Pășiri: lăutari...
Dar si nu-î spuș
Ci la nunta mja

80 A căzut o stja...

Cam atita-î. Añ găsî' *Nioriș*a scrisî di Vasili
Alicsândri in cartja di clasa a patra. Iera o poizii
tradusî di Vasili Alicsândri — adicî, tradusî di
iel, dim poizija lui... mai bini cum aș putja
85 zîși: culesî di iel diñ gura poporului. Așa crez
io: ci iel a cules-o diñ gura poporului; ci iel
n-a avu' di uñ' s-o știi; ci iel n-a mers la oi, ca
s-auzî *Nioriș*a. Ci numa șjibanj-o alinta așa...
În carti si spunja-așa:

90 Pi-om piçjor di plaj,
Pi-o gurî di raj
Uni vini-ñ cali,
Si cobqari-ñ vali
Trij turmi di mej

95 Cu trij șjobănej:
Unu-î moldovjan;
Unu, uñgurjan
Și unu, vrinçjan.

100 Iar çja miorișî
Cu lina plăvișî
Di trij zili-ñcqași
Gurișta nu-î tași...
— Or ieș' bolnăvjoari,
Miorișî, miqari?

105 — Băçjuculi¹ baçju,
Dă oili-ñcqaçi:
La negru zăvoj,
Ci-î jarbî di noj
Și umbrî di voj.

110 Stăpîni, stăpîni,
Îs kjamî ș-uñ cini;
Ci mî-am auzî
Ci baçju uñgurjan
Și cu çel vrinçjan

115 Ci pi l-apus di șqari
Vor si ti omqari.
— Oișî birsani,

¹ Formă izolată in lexicul *Miorișei* vrăncene, împrumutată
din Bărăgan și Dobrogea.

Di ieș' năzdrăvani —
C-a si mă omqari —
120 Si li spuș curat:
Ca si mă îngroqapi
Aiș pi aproqapi,
În struñga di oi,
Si fiu to' cu voj.
125 Și la cap si-m' pui:
Flujeraș di socu,
Mul' zîci cu focu;
Flujeraș di osu,
Mul' zîsi dujôsû;
130 Vîntu cin' nî-a bati,
Piñ jeli-a străbati,
Flujeraș mî-a zîsi,
Oili s-or strîñzi,
Pi mini m-or plîñzi
135 Cu lacrimj di sinzi.
Iar dac-îj întilni
O babî bătrîni
C-uñ cair di linî:
Dim minî-ndrugîn',
140 Diñ okî lăcrămîn',
Diñ gurî-ntrebîn':
— Nu mî-aj văzut
Mîndru șjobănel
Tras pintr-uñ inel?
145 Feșșqara lui:
Spuma laptiluj;
Mustășjoara lui:
Spicu griului;
Okîșori lui:
150 Mura cimpului...
Tu si-î spuș curat:
Ci m-am însurat
C-o mîndrî crăjasî
A Evi mirjasî;
155 Șqarili și luna
Mî-a ținu' cununa;
Braz și păltinaș
I-am avu' nuntaș;
Preuț: mușis mariș;
160 Pășiri: lăutari;
Pășareli: miș,
Și steli: făclij...

Atita-*i* *Niorita*. Io an cîntat-o di multi orj
în tinereți; aprôapi zilnic. Cîm' pázás', cîn'
165 umbļu cu oili, li mîngîi cu *Niorita* și li spu:
„nié, -a-a, nja!". Li măi năcăžasc, li măi bat
cu nuja^{ya}, ca si si-ntôarcî la pășjiuni-napo^j,
c-apucî pi coastî. Și di-acolj^a li măi cînt diñ
cîn' în cîn', li măi zic:

170 — Oiti birsanî,
Di ieș' năzdrăvani...

Melodia-*i*, vorba seja: um pliñs...

Am auzit-o to' dim popor, cîntîndi: unu-aș^a,
unu-aș^a... Tétj^a o cînta și diñ fluir, și din gură:
175 cînta ninunat! Io o cînta și diñ fluir, cîn' înșiram
oili: cum merg oili la munti, pi pla^j, la djal.

Am avut di multi orj tovărășii la munti cu
als tovarîș diñ sat. Și mă dușjañ cu ij. Stañ
și la stîni; cî di multi orj luañ laptili cu rîndu;
180 l-înkegam acolu, fășjam briñza acolu, ș-o adușjam
acasî. Stañ cîti-o stămîni. Pi urmî vinja al'
tovarîș la rînd. Sara, dipi si si mulzja oili, mă
stan di povesti, di glumî. Uni șjobanî cînta diñ
fluir; cînta diñ fluir „șirjagu mînzărilor“, „șirjagu
185 oilor“. Măi cînta cîti-uñ žioc, aș^a. Șirjagu: aista
jera a oilor“...

Am avu' ș-um băjet cari umbļa la oj: a sta'
cam vo șapți-opt anj. Pi urmî s-a lăsa' di oj:
s-a căsătorit....

190 Ni dușjañ la munti la „Frumoșili“, muntili
nostru-a văsujenilor. Ni dușjam pi-ışi, pi „plaju
Nișini“, pi „virvu Zbojni“, dan divali-ñ „Véghju-lu
Búcur“; i-a Hjerăstăului muntili ista; di-acolu,
diñ „Véghju-lu Búcur“, ažjuñžjam im muntili
195 nostru. Plecam la munti uniorj di-anjazi; și
dorñjam în Zbojna. Diminjața ni sculam — prim-
vara, pim maj — la răsăritu șjariluj; plecam cu
oili și cu cai cu tîrhátu pi ij — fainî, merindi —
ș-ažjuñžjam la munti, la „Frumoșili“, la aniazî.
200 Acolu ni-așázám pi stîni: drežjam ocoálili, dre-
žjañ stîna, cătañ crînta și-ñkegătoárja pi cari li
punjam piñ stîñsi acolu — li-ascundjam diñ vara
šelanti într-o bortî di stînci; di-acolj^a li-acope-
rjam cu niști buturúzji: li punjam ghini, ca si nu
205 li ploúî, si li niñgi, ca si si striși; li căutam, li cură-
țam, și li punjam în rostu lor. Pi urmî fiicari-ș
lua trjaba lu^j: bașju, șjobani....

Primvara, pi la-ñseputu lu maj, ni-adunam și
ni sfātujam trij-patru gospodari cari-avjam oj,
210 cun si-ñkegăñ stîna; adici, cuñ s-o-ntîrlim. cuñ
si fașim tovorășija. Ni sfātujam: sau si li mulzim
cu rîndu, sau punim bașju. Daci li mulziam cu
rîndu, nu măi punjam bașju. Iar daci punjam
bașju, briñza o ținja bașju-ñ stîni pinî la šiñ-
215 spreși águst, la Sintămări. Atuñșja ni dușjañ
cu toți, ș-o-mpărțam. Fiicari lua cît s-ažjuñžja
di qai: doúî, trij oci di qai. Atuñșj jera óca, nu
iera kilográmu, ca acu. Zisjañ: „Citi óci dai?“ La
han zisjañ: „Dă ni-o óci di ghin“...

220 Cîn' cu rîndu, merzjam cu oili cîti-o stămîni,
cîti patru-șiñș zili: dipi cîti oj avej, mulzej. Daci
luam la rînd, cu găljata, numjam atitj^a oj di
găljeti: doúî-trij la găljeti; aș^a ghini: dac-avjañ
zăși oj, luan trij găleț; dipi asta, am terminat.

225 Daci si-mplinja rîndu, di lua tos tovarîși, ni-n-
torșjam pi al(t) rînd: iar luam dac-avja to(t)
laptilj-asela, atuñșj luañ to' cîti trij găleț la zăși
oj. Iar daci n-avja oili lapti — adici scăzusî lap-
tili di pi la Sîñketru-ñicolu — atuñsi punjam

230 patru-șiñși oj la găljeti. Si-ntîmpla si hii și măi
puțin; daci si toșja iarba — jera iarbi măi puținî—
atuñșja si-mpuțina mîncăria și scădja laptili;
ș-atuñșj luam măi puțin; împărtañ cît si găsa:
luan numa o găljeti la šiñși oj; asta jera țamna.

235 Oili li-adușjan dipi si-mpărțam briñza — la
șiñspreși águst — coboram oili la finjați-ñ sat.
Noj ni dușjan, dipi ridicátu briñzi, ș-adușjam
oili; noj ascundjam crînta, înkegătoárja, cazánu
di hjert zăru, cari jera măi greli di purtat pi cai.

240 Šelilanti — gălétili, cúpa, zăgîlna, strecurătoárja,
învelitóárja cașuluj; lúcrurli cari lucra la stîni — jera
trjaba bașjuluj: jel li-adușja pi cal, c-avja calu
luj. Stăpini-avja și ij cîti-uñ cal. Și vinja-ñ sat
botéju cu oj. Bașju pleca di la oj dipi si-ș da

245 briñza: nu măi avja trjabî la oj. Da șjobani
rămînja: Păza oili pin la sfîntu Duñitru, cîn' li lua
qamini pintru jernátu. Uni cari n-avja nutreț, li
da oili la altu — si zisja: -ñ jernaticu — dipi cît
si puțja-mpăca: cîti šiñ-șăsi, pin la zăși lej di

250 qai, atuñșja-n timpurj vekj. Acu-*i* cîti-o sutî di
lej jernaticu.

Aşa ȳera ŝjobăniȳa-năinti! Tétȳa-cin' ȳera dus
la Bărăgân, la Brăila, -m bălȳ, c-a fos' ŝi-n Dobri-
ȳia — ȳera aȳa: cu ȳernaticu. Cit a ŝjobănit, i-a
255 lua' lina pîntru ȳernat, ŝi briȳza di la oi pîntru
vărat; c-acolu plătȳa ȳemăȳ pîntru ȳarbi. ŝi ȳel
rămînȳa numa cu nei, adicȳ cu prăŝilili oilor.
Oili li-a vîndut acolu-aȳeȳa ȳera ŝimbriȳa lui:
oili — ŝ-a vinit cu bani-acasȳ-m puȳȳi.

(17.X.1965), Văŝi (Vrănŝioăȳa) —
Gavrili Ţȳbria, 77.

MCCLXXIII₂₁₇

ŝtiu Ţiorita di cin ȳeraȳ niŝȳ, cu furŝili, di
torŝȳaȳ cu fetili diȳ veŝinȳ; ni-adunam la o casi
ŝi torŝȳam, cîntam; alti trȳabi nu făŝȳam. Am auzit-o
di la o fatȳ. N-am auzit-o di la ŝjobaniȳ, di la baŝȳ;
5 di la feti-am auzit-o. Ni-adunaȳ la clăci, la ŝăză-
tȳri...

— Ţioritȳ lai,

Lai, bucălai,

Cu gherŝu di graȳ...

10 Di triȳ zili-ȳiȳaŝi

Gura nu-ȳ măȳ taŝi...

— Mătuŝi, mătuŝi,

Cu cair di lîni...

Diȳ gurȳ vorghind,

15 Diȳ gurȳ-ntrebîndȳ:

— Ia, mȳ-aȳ auzit...

Am uȳtat-o de-iŝȳ... Ni-aduŝȳ-aminti di alta:

ŝ-aȳ zis: „verdi di năhut“,

G'hini Barbu di la Prut

20 Cu cămeŝa niȳagri lut:

— ŝ-aȳ zis: „verdi barabȳ“,

ŝi caȳ, Barbuli, la noi,

Or nu-s feti pi la voi?

— Ba ŝin' multi, ŝi-s mărunti

25 ŝi n-aȳȳuȳȳi ŝi-l sȳruti...

Da am măȳ uitat-o:

ŝ-aȳ zis: „verdi“, triȳ s-or duŝi,

Pi Barbu la grȳapi-l duŝi...

30 Am uȳtat!... S-a dus ŝi Barbu, c-atita i-a
fos' viaȳa. Cari-a fost iȳ hȳduŝii, -ȳ hoȳȳi-odatȳ...
a fost iȳm preȳuci... hȳduŝi... a fos' di capu lor:
unȳ-a găŝit, a miȳcat; unȳ-a putu', s-a-mbrăcat...
ŝini ŝtii?

Fȳoi verdi ŝ-o lalȳa,

35 Sȳraca inima mȳa:

Cum iȳoati-ȳi voi rȳ!...

Tot hȳduŝȳaŝi-ȳi...

Ca ŝȳrpili la dudău:

Cu ȳoda calci otȳvi,

40 Cu gura varŝi otrȳvi...

Tot uȳ greu, tot uȳ foc ŝ-o par-a fos' ŝ-acolu...

Iȳ venin: n-ȳri uni ŝi măȳ ŝtei... A fost uȳ om
cari-a trȳit greu tari. ŝi ȳel ŝi ŝi măȳ faci, ca ŝi-ȳ
măȳ trȳaci? A cînta' ŝi ȳel...

45 Verȳelatu? Numa la Păuleŝȳi ŝi la Hăuleŝca
s-a verȳelat; da la noi, aiŝȳ, n-am apucat.

(11.X.1965), Văŝi (Vrănŝioăȳa) —
Doȳiȳa Murgu, 83.

G h i d r a (=V i d r a)

MCCLXXIV₂₁₈

Pȳ-um piȳior di plȳi,

Pȳ-o gurȳ di rȳi

Iatȳ vin iȳ cali,

ŝi scobor iȳ vali

5 Treȳ ȳȳobănei

C-o turmȳ di mȳei...

Unu-ȳ moldovȳan;

Unu, uȳgurȳan;

ŝi unu-ȳ vrăȳȳian...

10 — Mioritȳ lai,

Lai, bucălai,

Di triȳ zili-ȳiȳaŝi

Gura nu-ȳ măȳ taci;

Orȳ iȳeŝȳ bolnăvȳioari,

15 Mioritȳ, miȳari?

Orȳ ȳarba nu-s plaŝi?

— Ba ŝi apa-ȳ bunȳ,

Ba ŝi ȳarba-m' plaŝi:

La apus di ŝȳari

20 Vrȳa ŝi ti omȳari

Baȳȳul uȳgurȳan

ŝi cu ȳel vrăȳȳian,

- Pi țel moldivian, (sic!)
 C-ari oț măi multi,
 25 Mîndri și cornuți,
 Și cai învâțaț,
 Și cîni măi bărbaț.
 — Daci m-a omori,
 Si mă-ngrôapi
 30 Aiși, pi aprôapi:
 În dosu stîni,
 Si mî-aur cîni,
 Și miei zîucînd... zburdînd...
 Și la cap si-m' pui:
 35 Flușeraș di fagu,
 Mult zîși cu dragu;
 Flușeraș di socu,
 Mult zîși cu focu;
 Flușeraș di osu,
 40 Mul' cîntî dușosu.
 Vîntu, cîn' a bati,
 Prin jeli-a străbati,
 Ș-a-ncepi-a zîci,
 Oili s-or strîniși,
 45 Pi mini m-or plîniși
 Cu lacrim' di sîniși.
 Dac-a vidja (sic!)
 Pi cîmp alergînd
 O bătrîni-ntrebînd,
 50 Și diî furcî torcîn',
 Ș-a-ntreba di mini:
 „N-aț vâzut un çjoban
 Çu trii turmi di mîej?
 Fețișora luș:
 55 Spuma laptiluș;
 Mustășjoara luș:
 Skicu grîuluș;
 Okîșori luș:
 Mura cîmpuluș;
 60 Sprînișenili luș...“
 Si spuniț adivărat:
 Ci m-am însurat
 Pi-um piçior di plai,
 Pi-o gurî di raj,
 65 C-o fati di craș;
 Preuț: munț mari...
 Pășîri: lăutarî;

- Și steli: făclîș
 Mî-a fos' cununîș;
 70 Stelili și luna
 Mî-a ținu' cununa;
 Braz și pâlținaș
 I-am avut nuntaș;;
 Pășareli: miș;
 75 Și steli făclîș.

Așa spunja acolu, atușja cîn' șetjam jeu:
 acolu-n cartja șeja; ă, hă, măi mul' di sînzăș di
 anî! Dintr-asta an spus di-azîuș. Jera cartja-
 di-șetiri: așa-ș zîșjam atușîș. Istorija jera tot
 80 acolu; cu șetirja, științili naturali și relizija:
 tot acolu, în „șetiri“. Jera di-oparti artimetica
 și gramatica, di-oparti; și zeografia jera to'
 di-oparti. *Nioriș* jera la poizii. Măi jera „*Diștiap-
 ti-ti, români*“; jera măi multi. Măi jera „*Pi-al
 85 nostru stiag*“. *Diștiapti-ti, români* jera cîntic;
 și *Pi-al nostru stiag* tot cîntic jera...

Nioriș jera cam poizii. N-o cîntam în școali
 cu ghers: jera poizii. Ni-o da di-nvâțat doui-
 trii strofi-odatî, doui-trii strofi-aldati; și di-
 90 acolja, la urmî, ni da s-o-nvâțam toati. Di-acolja
 altili, altili, la rînd. Dipi si-nvâțam poizili, ru-
 pjam foili. Ci nu-nî măi trebuja cartja; ci daci
 li-nvâțam, jeram stăpin pi ja: n-o măi uțtam.

(30.XI.1967), Ghidra — Ștefan Ber-
 căru, 71.

MCCLXXV, MCCLXXVI¹₂₁₉

- Pi-um piçior di plai,
 Pi-o gurî di raj
 În coborî-n vali
 Trii turmi di meș,
 5 Cu trii çjobănej: :
 Unu, moldovian;
 Unu, uñgurian;
 Și unu, vrănçian.
 Astfel si vorbirî —

¹ Text. II a fost notat la trei șerturi de oră după MCCLXXV.

- 10 Șel vrănșian,
Și cu șel uñgurian —
Și-l omqari pi șel moldovian
Pi la apus di șqari,
C-ari oî măi multi,
15 Mîndri și cornuti,
Și cai măi învâțat,
Și cinj măi bărbaț...
— Mioriți, miqari,
Ori ieș' bolnăvjoari?
20 Ori iarba nu-ț plași?
De trij zili-ñcoași
Gura nu-ț tași...
— Mii iarba-m' plași;
Da am auzît
25 Cu sî sfătuirî —
Șel vrănșian
Cu șel uñgurian —
Ca sî ti omqari
Pi l-apus di șqari,
30 Și sî ti-ñgroqapi
În dosu stîni,
Și țî-azû cîni.
Și sî-ț pui la cap:
Fluieraș di osu,
35 Sî cînti dujosu,
Fluieraș di socu,
Sî cînti cu focu;
Fluieraș di fagu,
Sî-ț cînti cu dragu
40 Cîn' o bati vintu,
Fluieraș sî cînti,
Oili s-or strîngi,
Pi tini țî-or plîngi.
— Di te-î întilni-ñ cali
45 C-o mamî bătrînî,
Cu briu di linî,
Din drugî trăgîn',
Din gurî plingîn':
„N-aț văzut
50 Pi unj-aț trecut
Uñ fișioraș di-a neu,
Tras pintr-uñ inelaș?
Fețișqara lui:
Spuma laptiluj;

- 55 Mustășioara lui:
Spicu griului;
Okışori lui;
Mura cîmpului;
Sprînsenili lui;
60 Pana corbului".
— Ba am văzut
Pi unj-am trecut...
— Si-î spuî cî m-am însurat
C-o fatî di crai;
65 Și la nunta mja.
A căzut o stja;
Șqarili și luna
Mî-a ținut cu na...
— Di zălit sîn' țî-a zălit?
70 — Păsîrli cîn' a șiripit.
— Di-ñgropat sîn' țî-a-ñgropat?
Malurli cîn' s-a dărîmat.
(II — ... s-a surpat.)
— Di scăldat sîn' țî-a scăldat?
— Nori cîn' s-a scuturat...
75 O știu diñ carti: am șetit piñ cãrț. Da am
auzît-o și di la bătrînî: di colu, di colu... În
tinereț-am fos' trij veri, la rînd, cu oili, pi muntîli
Cóza a ghidrenilor: rîpa seja, acolu. Ieram
băjețâl, așã: di paispreși anj. Cînta șjobani
80 *Niorîța* diñ fluir. Cînta și „șîriagu oilor”. *Niorîța*
asta o cînta așã: cîn' pornja oili la plaj, punja
fluiru-năinti, șjobani cînta *Niorîța*, și oili: dipi
șjoban!...

(30.XI.1967), Ghîdra — Ion Iorga, 72.

MCCLXXVII₂₀

- Mioriți lai,
Lai, bucălai,
Di trij zili-ñcoași
Gura nu-ț măi tași;
5 Mioriți, miqari,
Or ieș' bolnăvjoari?
— Drăguțule bași,
Dă-ț oili-ñcoași
La verdi zăvoj,

- 10 Ci-î jarbî di noi,
Şi umbrî pentru voi.
Nu sim' bolnăvjoari;
Da am auzit sfătuin
Bačju uŋgurjan,
15 Şi cu čel vrăncjan
Ci pi la apus di sçari
Vrja si ti omçari.
— Mioriți, miçari,
Să le spuî lor:
20 Si mă-ŋgrçapi-aişî, in dosu stîni,
Ca si mî-aud cîni;
În struŋga di oi,
Si fiu tot cu voi.
Iar la cap si-m' pui:
25 Fluieraş di fagu,
Mul' zîsi cu dragu;
Fluieraş di socu,
Mul' zîsi cu focu.
Daci pi cale-î întilni
30 Măicuța bătrîni,
Cu briu de lini,
Si nu ti-ndurî si-î spuî
Ci ço am murit;
Si spuî ci m-am însurat
35 C-o fatî di crai,
Pi-o gurî di rai;
La nunta mja
A căzut o stja;
Braz şi paltinaş
40 I-am avu' nuntaş;
Păsăreli: nişi...
Şi steli: făclij.

Atita-î. Am învățat-o-ŋ şcoalî. O avjam în carti, la poizii. Şçoala jera la Ghidra. Aişja, cari
45 li didja mîna, vinja aişja la şçoalî; ci jera şçoalî măi înalti. Oamini măi gospodari aişja aduşja copkii si-ŋvefi: di pi la Soveza, di pi la Tulnişj.
Di la Soveza Siŋion Mehedinț a-ŋvățat aişj.

Învățătorju ni-o dădja *Miorița* la lectii: „Mîni
50 şi-avem“? „Cutari poizii“. *Miorița* jera luŋgi: ŋinja pi doui fili. Şi nu ni-o didja întrjagi s-o-ŋvățăm: ni-o didja pi strofi. Poizija asta o spunja doi, trii, şi patru. Spunjam ço pin la un loc. „Domnu“ — aşa-î zişjam învățătorjuluj — spunja

55 la altu: „Spuni tu măi diparti“; çel merzja-ŋ continuari, înăinti, cu poizija. Di cîntat, n-o cîntam; numa poizii jera...

Di la vun bătrîn nu ni-aduc aminti s-o n'î-auzit, din ŋjamu ŋeu; nişi piŋ veşinî. Poati-am
60 auzit da nu-ŋi amintesc di la şinî-am măi auzit. Da şjobani-o cînta, cu fluiru, la munti. Avja tata şjobani; ş-apăi cîn' pleca la munti, aista-l cînta, şi „şirjagu oilor“. Ni-aduc aminti di-uŋ şjoban: Toadir Bălân, din Tikiriş; şi Ion Plăvân dim
65 Păuleşti. Pe-iştija î-am auzi' cîntîn' diŋ fluir. Plecam, mă duşjaŋ cu ij la munti — pi Kişjoru Cozi, muntii ghidrenilor — vinjam cu ij. Vorbili li-or h'i zis ij, da nu li-an ŋinu' minti. Şi lăutari — Vînoagi şi Botiți jera lăutari: şii măi buni
70 viorişti diŋ Vraŋşja, nu scirtări di iştija di pi la Bîrci. Da nu î-am auzi' cîntîn' *Miorița*. Or hi cîntat-o ij, da nu î-am auzit ço. Iera la Colăcu uŋ cobzăriju, Marin Curtjanu: aista duşja o nuntî numa diŋ cobzi! La nunta mja a fos' lăutariju
75 Toma Lăscân învățasi lăuta di la Vînoagi.

(13.XII.1967), Ghidra-Călimán — Săndu Côtja, 74.

MCCLXXVIII 221

— Nioriți lai,
Lai, lai, bucălai,
Di trii zili-ŋçoasi
Gura nu-ț măi taşi;
5 Ori jeş' bolnăvjoari,
Or jarba nu-ț plaşi?
— Şi jarba-m' plaşi;
Da ij s-a vorghit
Si ni ti omçari
10 La apus di sçari,
Ci tu aî oi măi buni,
Multi şi cornuti,
Şi cai învățat,
Şi cini măi bărbaț.
15 — Daci m-a omori,
Si mă-ŋgrçki in dosu stîni,
Uni latrî cîni.

Sî-m' puî la cap um buşjumaş
Ş-uñ fluîeraş... . . .

20 Uñ fluîeraş di osu,
Sî cînti duşosu;
Fluîeraş di fagu,
Sî cînti cu dragu...
— Oili s-or strîñzi,

25 Şi ni tî-or plîñzi
Cu lacrîni di sîñzi... . .

Măi igesti: c-o mamî bătrîni, c-uñ cair di lîni...
sî duşja la îel, c-a auzî cî l-a omorit; sî duşja
sî-l plîngî. Ia-ntreba di îel:

30 — N-aţ vâzut uñ şjobănaş?

Feţşpara luî;
Spuma laptiluî;
Okişori luî;;
Mura cîmpuluî;

35 Perişoru luî;
Pana corbuluî;
Mustăşjoara luî;
Skicu grîuluî... . .

Nu măi tîi minti! S-a-ñsurat

40 Pî-un kişjor di plai,
Pî-o gurî di raj... . .
Cununa luî;
I-a ţinut-o şjarili şi luna;
Brazi şi păltinaşi;

45 Aşija î-a fos' nuntaşi;
Lăutari: păsîrli... . .

Da jo ştiu di unî-o ştiu? Di nic-o ştiu: di
copkil. Nu măi tîi minti-ntăi di la sîni-am auzî-o.
Şi diñ cartî-am auzî-o, c-am învăţat' trii clasî, la
50 Colăcu. İera-ñ carti cîn' am învăţat-o ieş. Daci
jera-ñ carti, am învăţat-o aş. Da nu jera-n cartja
di şcoalî; jera-ntr-o altî carti: a fos' la pârîntî
niî-acasî. Acolu-añ găsît jo *Nioriţa*, ş-am învăţat-o
di plăşerja mja, umbliñ' cu vaşili pi la djal. Măi
55 jera ş-uñ văr di-a luî cari-avja cârţ cu *Nioriţa*.
İnvăţătorju nu ni-a dat-o s-o-ñvăţam pi di
rosf. Am auzî-o şi cu vaşili, cu oili. O cîntam
la djal şi cu alt copkii. Măi şidjam pi la furci: ni
strîñzjam patru-şîñşî feti sara, şi cîntam. Nu jera
60 difuzqari-atuñşî: jeram noî difuzqari... . .

(12.XII.1967), Ghîdra-Călimán — Irtna
Tutovjănu, 75

Mioriţa-î spunja titlu-ñ „çitirja“ cari-o avjam noi.
Şi-î aş:

— Mioriţi lai,
Lai, bicălai,

5 Adici njagri pi la bot... . .

De trii zili-ñçoaci
Gura nu-ţ măi taçi,
İarba nu-ţ măi plaşi;
Ori ieş' bolnăvjoari,

10 Mioriţa, miqari?
— Drăguţule baçju,

Dă-ţ oile-ñçoaci:
La negru zăvoî,
Că-î iarba de noi,

15 Şi umbra de voî.
Stăpine, stăpine,
Kjami-ţ şi uñ cine:
Pe çel maj bărbătescu,
Pe çel maj frăţescu;

20 Că pe la apus de şoare
Vrija sî ti omqari
Baçjul uñgurjan
Şi cu çel vrăncjan.

— Mioriţi, miqari,
25 Şi di-o fi să morju
İn cîmp de mohor,
Să-î spuî lu vrăncjanu
Şi lu uñgurjanu
Ca sî mă îngroqapi

30 Aiçja, aproqapi:
İn dosu stîni,
Sî mi-aud cîni.
İar la cap sî-m' puîe:
Fluîeraş di osu,

35 Mul' zîçe duşosu;
Fluîeraş di fagu,
Să-ñ cînti cu dragu;
Vîntu, cîn' a bati,
Oili s-or strîngî,

40 Pi mini m-or plîngî.
İar tu, miqara mja,
Dac-aî întilni
Pe cîmp alergin'

O babî bătrîni,
 45 Să nu-î spuî curat;
 Să-î spuî că m-am înşurat
 C-o fati di craju;
 Că la nunta mja
 A căzut o stja;
 50 Sgarili şi luna
 Mja-ă ţinu' cununa;
 Preuţ: munţi mari;
 Păsri: lăutari:....
 Măicuţa bătrîni
 55 Cu briu di lini,
 Pe toţ întrebîn',
 Şi mereu zicin':
 „Cini a văzut,
 Cini-a cunoscut
 60 Mîndru çjobănaş,
 Tras pintr-unî inelaş?
 Feţişpara lui:
 Spuma laptilui;
 Mustăçjoara lui:
 65 Spicu griului;
 Okişori lui:
 Mura cîmpului...
 Da di la-nşepuţ i-aşa *Mioriţa*:
 Pi-um picîor di plai,
 70 Pi-o gurî di raj
 Iatî, vini-n cali,
 Si coborî-n vali
 Trii turmi di mej,
 Cu trii çjobănej:
 75 Unu-î moldovjan;
 Unu, uñgurjan,
 Şi unu vrănçjan.
 Di-acolja ghini cum aj scris:
 — *Mioriţa* lai,
 80 Lai, bicălai...

Am învâţat-o diñ cartja-di-çitiri: avja istorii,
 avja religiî, poizii şi çitiri. *Mioriţa* jera la poizii.
 Cam în clasa a patra, dacî ni-aduc ghini-aminti.
 Ci jeram în clasa a şinşia cin' s-a sfinţit monu-
 85 mentu dipi „Dumbravi”. Învăţătorju cam pi
 strofi ni-o didja s-o-învăţam. La ascultari ni
 spunja s-o spunim toţati. Di cîntat, nu. Di cîntat
 jera: *Păsărici zburătoari, I-auz cucu cum ni cîntî,*

*Diştiaptî-ti români. La poizii măi jera Lupu şi
 oieriu.*

90 — Çe te lezinî, codruli,
 Fări ploai, fări vînt,
 Cu creñzili la pămînt?
 — De çe nu m-aş legăna
 95 Daci treçi vremeja mja?
 Ziua scadi, noapţia creşti
 Şi fruñzişu ţi-l răreşti. (sic!)
 Bati vintu fruñza-n duñgi,
 Cîntăreţi *mă* aluñgi (sic!)
 100 Peste vîrf de rămurele
 Trec în stol di rînduneli... (sic!)
 Şi se duc ca clipele...
 Şi mă lasă vesteţit,
 Vesteţit şi amortit...

105 A scris-o Mihaj Eminescu. A murit tinîr jel:
 di trijză' şi op' di anî...

A fost un şjohan la tata dojsprăzăşi anî:
 Costantin Agherghini, diñ Căliman. Jel cînta diñ
 110 fluir. Avja acăriti, avja aţi prestiţi; avja gher-
 măriu, di scotja gherni di la berbeşi: la suvacu.
 Ci si făsja spurcăşjunî di selja di gherni di la
 musci; şi-î curăta cu ghermăriu. Măi făsja gherni
 berbeşi cin' si bătja cap în cap, şi si punja musca,
 şi făsja gherni... Măi avja, şjohanu sela, amnăriu
 115 cu cremeni... Di la istija n-am auzit *Mioriţa*...

Nu ni-aduc aminti s-auz *Mioriţa* cu melodija
 Pqati c-am auzit-o, da nu-î ştiu voşja.

(13.XII.1967), Ghîdra-Călimán — Duñi-
 traki Cótja, 77.

MCCLXXX 223.

Carti-am învâţat sapa: si dau cu sapa-n
 Kjatri... Cin' jeram jo, nu jera şcoalî ca acu:
 jera di dus cu caprili la djal... Am rumatîsm:
 şi la minî, şi la kişjoari. An fos' năcăziti tari; nu
 5 ni-a da' mina di kiuit, di ris şi di cîntat. Atita
 ni-aduc aminti diñ *Nioriţa*:

— *Nioriţi* lai,
 Lai, bicălai,

Di trii zili-ñcoasi
Gura nu-ț măi tași...

Nu știu, tici! Daci n-am învâța' carti, cuñ
sî știu *Niorița*? Merziț sănătoș, și ghini-aț vinit
sănătoș!...

(13.XII.1967), Ghidra-Călimán — Săfta
Ănghil, 82.

Niorița

MCCLXXXI ²²⁴

— Nioriți lai,
Lai, bucălai,
Di trii zili-ñcoasi
Gurița nu-ț măi tași;
5 Nu știu: finu nu-ț plași,
Sau apa nu-ț plași?
— Îm plași și finu, și apa;
Da am auzit
Ci s-a sfătuit:

10 La apus di șqari
Sî ti omqari
Bașju uñgurjan,
Și cu moldovjan;
S-a sfătuit sî ti omqari

15 La apus di șqari...
— De-ț vidja pi mama-ntrebîn',
Și diñ oki lăcrămîn',
Sî-î spunîț așa:
Ci jo m-am insurat;

20 Braz și paltinaș
Ni-a fos' nuntaș...

Am măi uțat dintr-înșa... Iera luñg cinticu:
avja vorbi multi... Nu știu cum:

Ni-a ținu' făclii.

Rogu-mă, sî mă măi gîndescu...

(12.XII.1967), Ghidra-Călimán — Pro-
hira Ionășcu, 82.

— Nioriți lai,
Lai, bucălai,
Di trii zili-ñcoasi
Gurița nu-ț măi tași;
5 Nu știu: finu nu-ț plași,
Sau apa nu-ț plași?
— Îm' plași și finu, și apa;

Da am auzit
Ci s-a sfătuit:

10 La apus di șqari
Sî ti omqari
Bașju uñgurjan,
Și cu moldovjan.

— Daci m-a omori,

15 Sî mă-ñgroqapi-n dosu stini,
Uni latri cini,
Uni zjoaci niqarili;
Și sî-m' pui la cap:

Cred ci mamî-sa sî-i pui la cap...

20 Flușeraș di osu,
Ci cinti dușosu;
Flușeraș di fagu,
Ci cinti cu dragu;
Flușeraș di socru,

25 Ci cinti...

Nu ni-aduc aminti!...

Vintu, cin' a bati,
Piñ jeli-a străbati,
Oili s-or strîñzi,

30 Și pi mini m-or plîñzi
Cu lăcrîñi di siñzi.

De-ț vidja pi mama
Diñ furci torcîn',
Și diñ oki lăcrămîn',

35 Di mini-ntrebîn':

„Nu cumva-aț văzît...

Aișja nu ni-aduc aminti cuñ zîșja baba...

Uñ șjohan...

Ioti-î spunja și felju a fost...

40 Mustășjoara luț:
Floarja cîmpuluț;

¹ Text. II a fost notat la o oră după MCCLXXXI.

Okişori: ca murili...

Fetişşara lui;

Spuma laptilui...

45 Sî-i spuniţ aşă:

Ci io m-am însurat;

Braz şi paltinaş

Nî-a fos' nuntaş;

Stelili şi luna

50 Nî-a ţinu' cununa...

Am avut un cumnat la Poduri. Îl kema Sandu Neguţ. Şi cînta! Iel cînta *Nioriţa* asta, şi din oki lăcrăma. Nu ştiu di sî. Iel a crescu' la oî. Io crez ci sî gîndja cuñ l-a omorit pi şela...

55 *Nioriţa* o cînta diñ guri; da cînta şi diñ caval, şi din fluir. Cînta avan!

Carti io n-am învâţat. Iera părinţi nîi bătrîni, ş-avîa ghiti multi. Nu s-a-ndura' sî mă dîa la şcoali; şi m-a trimăs cu ghitili la cîmp, la păşşuni-n ţarnî. Avîa citi şînzăş di capri; şi zîuca jezî pi drum, di umplîa şuşaya. Şi iarba păşşia caprili la păduri: nu li da fin. La „Măguri“ li ţinîa toţati jarna...

65 N-am măi auzit pi la alţi *Nioriţa*; numa di la cumnati-nîu-am auzit-o. Di la lăutari? N-am auzit-o. M-am măritat di níci, m-a luat greutăţili di cap, am îngropat şîşî copkîi la rînd. Cîn' sî trăim olîaci ghini, a vinit războju din noui suti şajspî. A dat cu tunu-n sat; a noştri băţia dipi munt. Añ fos' răfuzîiaţ în žudeţu Prăhuva. Acolu-am

70 îngropat pi mama: bătrîni di şăptizăş şi trij di anî, ehej, sāraca!... Şi cîn' nî-am întors la Călimán: nic! Măcar un ţaruş sî hi găsît! Casa: añ găsît-o arsi...

75 Tata-moşu neş a fos' vinitu diñ Cîmpuri. Îi din Rotăreştî, din mjamu lu Ion Roţati şel bătrîn. Tăta lu tata neş l-a kemat tot Ion Roţati. Pi tata l-a kemat Radu Roţati. A vinit bunica cu iel mititel, aişî, în Călimán. O kema Dokîta.

80 Iera vādani, cî murisî bunicu Ion Roţati. S-a căsătorit a doşu qarî-n Căliman, cu Neculaş Añghil — lumja-i zîşia „Neculaş Kitîgoj“. Tata, Radu Roţati, s-a căsătorit cu Işana Manolaki, diñ Şărbăneshî: iş is părinţi neş.

(12.XII.1967) — Acşeaşî.

B. MATERIAL DIN ZONELE LIMITROFE VRANCEI

Boloteshî

MCCLXXXIII 225

Mioriţa am învâţat-o în clasa a patra, în anu noui suti şajspreţeci. Io am învâţat în Odobeştî. Iera-n carti. Scria acolu sus „memorizări“ în cartîa-di-četiri. Sadovjanu-a fost autoru. U spunjam la lectîi. Noui nî-a dat-o la lectîi, da am măi pierdu' diñ ieli:

Pî-om picjor di plaj,

Pe-o guri de raj

Iată, vin în vale,

10 Se coborî-n cale

Trej turmi di oî

Cu trij çjobănej:

Unu e vrăncjan,

Unu moldovjan

15 Şi unu uñgurjan.

Başju uñgurjan

Şi cu çel moldovjan

Iş sî sfătuiră:

Cî-n apus di şori

20 Vrja să mi-l omşari

Pi başju vrăncjan...

Vrăncjan, aşă spunja...

— Mioriţă lai,

Lai, bucălai,

25 De trij zili-ñcoaçi

Gura nu-s măi taçi;

Ori jeş'(-ti) bolnăvjoari,

Drăguţă mişari?

Iarba nu-s măi plăce...

30 — Nu sim' bolnăvjoari,

Dar suñ' supăratî

Căş başju uñgurjan

Şi cu çel moldovjan

Mi sî sfătuiră

35 Cî-n apus de şoare

Vrja să mi-l omşare

- Pi bačju vrăncjan.
 — Drăguți, mișari,
 De jeș' năzdrăvani,
 40 Și di-o fi să mor
 În cîm(-p) de mohor,
 Să-î spuî să mă-îngroape
 Aiçi, pe aprăape:
 În dosu stîni,
 45 Ca sî mi-aud cîjni.
 Iar la cap să-m' pună:
 Fluieraș de fag
 Mul' ziče cu drag;
 Fluieraș di os,
 50 Mul' ziče dujos.
 Iar d-ej auzi
 Și d-ej întilni
 Măicuți bătrînî,
 Tu sî-î spuî-așa:
 55 Și sî-î spuî curat
 Cî m-am însurat
 C-o fati di crai
 Pi-o gurî di rai.
 Și sî-î spuî curat:
 60 Că la nunta mja
 A căzut o stja;
 Soarele și luna
 Mj-a ținu' cununa;
 Brazi, păltinași
 65 Mi-a fos' nuntași.
 Iar maica bătrînă,
 Cu brîu di lină,
 Mj-a întrebat
 Și mj-a čerčetat:
 70 — Nu cumva aș văzut,
 Nu v-aș întilnit
 C-um mîndru čjobănel
 Tras printr-un inel?
 Fețișqara luj:
 75 Spuma laptiluj;
 Perișoru luj:
 Pana corbuluj;
 Okişori luj:
 Mura cîmpuluj.
 80 — Măicuță bătrînă,
 Spun adivărat:

- N-am văzut,
 Nu ni-am întilnit....
 Mișara î-a spus asta... De-îčî încolu nu maj
 85 știu. Maj jestj-o strofi micî, da am ujtat-o...
 Sî punja notî la *Miorița* asta. Punja zeči, nouî:
 cari cum știa.

(24.XI.1970), Bolotéști Marija Rădván, 66.

MCCLXXXIV

- Pi-om pičior di plaj,
 Pi-o gură de rai
 Iaca, vine-ñ vali
 Trei turme de oi
 5 Cu trei čjobănej...
 Di cîn' n-am măi recitat-o!...
 Unu jera moldovjan,
 Altu jera vrăncjan
 Și altu jera uñgurjan...
 10 Autoru cum a araňzat frățirea asta!...
 O qai bálai
 Di trei zile-ñcoaci
 Gura nu-î maj tači,
 Iarba nu-î plači.
 15 — Mioriți lai, bálai,
 Di trii zili-ñcoaci
 Iarba nu-s mai plači;
 Or' jeș(tj) bolnăgioari?
 — Mii iarba-m' plači;
 20 Dar am auzit
 Cî doj čjobănej s-au sfătuit
 Ca sî ti omqari...
 Ca sî-l omqari...
 Și sî ti-ñgroapi
 25 În mižlocu stîni...
 Sî-l păzascî cîni...
 — Mioriți dragi,
 Daci va fi,
 Și s-a îndeplini gîndu čelor doj
 30 dužmanj aș mej,
 Tu să le spuî ca sî mă-ñgroapi
 În mižlocu stîni;
 Și la cap sî-î puî... sî-m' pui la cap
 Fluieraș di fag...

35 Trii flujerași i-a pus...
 Mul' cîntă cu drag;
 Flujeaș de soc,
 Si-m' cînti cu foc...
 Și măi jesi-ufi flujeraș! Daci nu măi čitești, uif!
 40 Flujeaș di os,
 Si-ñ cînti dușos.
 Cîn' va sufla vîntu,
 Si sufli... si trjacî piñ ieli,
 Și s-aduni oili, turmili...
 45 Știi ci la oi si cînti cu fluiru...
 Oili s-or stringi,
 Și pi mini m-or plîngi
 Cu lăcrîmî...
 Măi completjazi dumneta, domle profesir!...
 50 Că lăcrîmî cu singi... Cu lăcrîmî de singe...
 adica di la inimî, cum vini-așa... Iar o babi
 bătrîni căuta pi fečjoru jej:
 — Mîndru čjobjanel
 Tras pintr-ufi inel;
 55 Fečjora luș:
 Spuma lapteluj;
 Okjori luș:
 Mura cîmpuluj;
 Perișoru luș:
 60 Pana corbuluj.
 — Tu si nu spuș...
 Čini ti-o-ntreba,
 Si nu-i spuș ci m-a umorît
 Și m-a-ñgropat
 65 Îm mižlocu stîni,
 Mă păzăști cîni.
 Da si-i spuș ci m-am înșurat
 C-o fatî di-mpărat;
 Și la nunta mja
 70 O căzut o stja...
 Djar o știam bini, c-añ cîntat-o di multi ori și
 l-a șçalî...
 Șarili și luna
 Mj-a ținut cununa...
 75 Di ciț ani n-am măi cîntat-o! Cu războju... ni-a
 da(t) mii mina si čites(c) poizii?
 Preuș munt(i) marj,
 Păsiri lăutarj...

Îñ șçal-am intilnit-o: în clasa a doğa, a
 80 treja. *Miorișta* jera-ñ carti poizii mari! Jo an
 žucat-o-m pjesi — jera-ñ clasa a patra, cam în
 o mii noșuti činči. *Miorișta* jera-ñ carti pi rol.
 Elevi jera-mbrăcaș ca čjobjani. *Miorișta* jera tot
 un elev: jera-mbrăcat într-o pjei di qai. Jo
 85 jeram în rol: i-añ cîntat jo *Miorișta*. Jera rol di
 babi, domli, rol di pesi!! Am făcut eczact inki-
 purja cu moartja čjobjanuluj.

(24.XI.1970), Bolotěști, Vasli Rădván, 79.

MCCLXXXV²²⁶

Cu *Miorișta* nu-m' pot aduči-aminti: ij kestii
 di memorie. Înčepe-așa:
 — Mioriști lai,
 Lai și bucalai...
 5 Jera kestii di trii turmi di oi
 Cu trei čjobjanei:
 Unu-i muntjan,
 Unu-i dobrușjan,
 Al triilja vrănčjan.
 10 Și ij si čertau ci unu ari mioriș maj multi.
 Multi și mărunti...
 Aș legături întri jej. Întri čjobjani jera legă-
 tura, ci ficari-ntri diñși-ș lăudaș stînilor lor. Doș
 s-a sfătuit ca si-l omșari pi unu și si-i ja oili. Pi
 15 čini si-l omșari? Asta nu pot si-m' aduc aminti:
 cari s-a sfătuit. Povestja spunî, da nu-m' aduc
 aminti cari-a fost ačela cari-a fost pus în plan
 ca si-l omșari. Nu-m' aduc aminti cari l-a omorît;
 saș s-aș împăcar iar... Di mama čjobjanului nu-m'
 20 aduc aminti.

(20.XI.1970), Bolotěști, Ion Vasili Černja, 72.

MCCLXXXVI²²⁷

Asta, *Miorișta*, am avut-o-ñ șçalî. Kjar bini
 titlu nu-l maj țiu minti. Înșă imi amintes(c) dim
 poizii. Acolu spunî — din če mja-a rămas im me-
 morju — spunî-așa:
 5 — Mioriști, mișari,
 De trii zile-ñcșaçe

7 arba nu-s mai plási.
 Dińsa ȳ-a ráspuńs:
 Ci s-a sfátui(t), stápinu,
 10 La apus de sǎare
 Vrȳa si ti omǎare
 Bačĳul moldovĳanu
 Ői cu čel vránčeanu...
 Ań greŝit alčĳa:
 15 Cu cel uńguriĳanu,
 ȳar stápinu čĳ-a spus:
 — Mioriŝi, miǎari,
 De-o fi ca si mor,
 Si m-ńgropaŝ
 20 ȳn dosu stĳni,
 Ca si mă vadĳi čĳni.
 ȳa ȳ-a ráspuńs acuma:
 — La apus de sǎare
 Vin sǎ te omǎare
 25 Čă aĳ oĳ mai multi
 Ői aĳ fluĳeraŝ,
 Dragĳi čĳobánaŝ.
 Pin-aicĳa, numa atĳta... ȳ-a mai spus:
 Fluĳeraŝ di fag,
 30 Si-ȳ cin(t) codruluĳ cu drag;
 Fluĳeraŝ di soc,
 Si-ȳ cin' codruluĳ cu foc...
 Di „fluĳeraŝ di os“ nu-m mai aduc aminti...
 Mama luĳ-a vinit la stĳni ŝ-a-ntreba(t) pi ŝeĳlant
 35 ŝĳobani:
 — N-aŝ văzut on čĳobánaŝ tĳnǎr,
 Kipeŝ, nan'(t) ŝi frumos?
 Mustăčĳoara luĳ:
 Pana corbuluĳ;
 40 Okĳori luĳ ca murele:
 Okĳ negri ca murele;
 Periŝoru luĳ:
 Spicu grĳuluĳ...
 Adicĳ galben periŝoru luĳ...
 45 — Si nu-ȳ spuniŝ čĳ m-a omorĳt
 Baŝĳu uńguriĳanu
 Cu čel moldovĳanu
 Si-ȳ spuniŝ čĳ m-am ĳńsurat
 C-o fatĳ crăĳasi
 50 A lumi mirĳasi;
 Stĳaĳa ŝi cu luna

ȳeĳ mi-a fos' cununa...
 Čin' l-a plĳns čĳni, čin' l-a băgat ĳm mormĳnt.
 ȳi duĳos tari. Poizĳi ŝǎarti duĳoasi...
 55 Preuŝ muntĳi mari,
 Miĳ di păsareli...
 Daci-m' măi aduŝiŝ ŝi dumnevǎastr-aminti...
 (Preuŝ...)
 Preuŝ muntĳi mari,
 60 Păsiri ľautari...
 La-nčeput ȳera aŝa:
 Pi-um pičĳor di plaj,
 Pi-o gurĳ di raj...
 Undi pǎŝĳiau acolu triĳ turmi di oĳ:
 65 Unu vránčĳanu,
 Unu moldovĳanu
 Unu uńguriĳanu...
 Dipi čĳi mi-eĳ adus aminti, ĳnčeputu vini-aŝa:
 Pi-um pičĳor di plaj,
 70 Pi-o gurĳ di raj
 ȳaca, vin ĳń cali,
 Se cobǎari-ń cale
 Treĳ turmi di oĳ
 Cu triĳ čĳobáneu:
 75 Unu-ȳ vránčĳanu,
 Unu-ȳ moldovĳanu
 Unu-ȳ uńguriĳanu
 Čel moldovĳanu
 Cu čel uńguriĳanu,
 80 Sǎ sfátuirǎ-ń cali
 Ca si mi-l omǎari
 Pe bačĳu vránčĳanu
 Čă ari oĳ mai multi,
 Ői caĳ ĳńvǎtaŝi,
 85 Ői cinĳ măi bǎrbaŝi...
 La apus de sǎari
 Ca si-l... Ca si mi-l omǎari
 Bačĳul uńguriĳanu
 Cu čel moldovĳanu
 90 Pe čela vránčeanu.
 Urmĳazi cu miǎara:
 — Mioriŝi, miǎari,
 Di ĳeŝ(ti) bolnǎvĳoari:
 De treĳ zile-ńcǎaci
 95 ȳarba nu-s mai placi...
 Acuma si-ȳ punem cu accėntu ǎsta:

- Dragă stăpîni,
S-a sfătuit cîini:
Bačjul uŋgurianu
100 Cu čela vrăncianu
Cî la apus de soare
Vrîja sî ti omqari,
Cî aî oî mai multi,
Mindre și cornuti,
105 Și caî învâțați,
Și cîni mai bărbați...

Acuma cum s-o mai întocmim mai departi?
Bačjul vrăncian a răspuns așa:

- Mioriți, mioari,
110 Dî-o fi ca sî mor,
Sî mă-ŋgropaț în dosu stîni,
Sî mă plîngî cîini.
Șî la cap sî-m' púneț
Flujerașu meu:
115 Flujeraš de fag,
Sî-î cîn(t) codrului cu drag;
Flujeraš de soc,
Sî-î cîn' codrului cu foc.
Șî dac-aț întilni
120 O babî bătrînă
Întrebîn' de mine,
Voî să-î spunîț:
Cî m-am înșurat
C-o fată de crai
125 Pî-um pičior de raj;
Soarili și cu luna
Îeî mî-a ținu(t) cununa...

Săracu, dac-a muri(t), cum sî nu-l žăliascî!...

A avut preuț munți mari,

- 130 Păsiri lăutari...

- Miorița* îî măî zîčja și *Mioara*. Titlu ăsta jera:
Miorița, Mioara. An dipriŋs-o di cînd izeram îŋ
școala primari; c-așa sî spunja atunčja titlu
școli: „școala primari“. Ia jera-ŋ cartja-de-čitiri.
135 Jera ca o poizii; ca poizii jera. Nu-m' aduc aminti
îŋ ci clasi: cam îŋ clasa a trija, a patra, așa.
Čitind-o, mî-a rămas čeva-ŋ cap... O četjam de
plăčeri, nu impunător. Di plăčeri, finci jera o
poizije frumqasi. Da poizia asta jera și ca lécsii:
140 învătătoru Todiriți Rădván — și az trăjești! —
jera-ŋvătător bun... ni dădja la léčții *Miorița*.

Nî-asculta la léčții. Învățam la școali și dimi-
njața, și dupî masî. Numa žoja-ŋvătam o žumă-
ta(te) de zi. *Miorița* jera di plăčeri și di interes.
145 Într-o orî jera pria mul(t) sî-ŋveț o poiezii ca
asta.

(22.XI.1970), Bolotietj, Ghjorghi Salúŋca, 77.

MCCLXXXVII, MCCLXXXVIII¹²²⁸

- Mioriți lai,
Lai, bucălai,
Di trii zili-ŋcoaçi
Gura nu-s mai tași,
5 Niși iarba nu-ț plăci.
(II). Mioari, mioari,
Or' ieș(ti) bolnăvjoari?
— Stăpîni, stăpîni,
La apus di soari
10 Șeî doî čjobănej...
sau trii čjobănej...
Cu turmi di oî:
Unu-î moldovjan,
Altul uŋgurian...
15 Mai jesti ș-al triilja, qari? Da nu știu a triilja
či jesti: muntjan sau uŋgurian?...
Altu-î vrăncian. (II—Șî unu-î
vrăncian.)

Aiči mă-ŋcurcam!

Čel uŋgurian

- 20 Și cu čel moldovjan

Să sfătuiră

Ca la apus de soari

Vrîja sî mi-l omqari

Pi čel vrăncjan,

- 25 C-ari oî mai multi,

Mîndri și cornuti.

Da-ŋcolu nu știu!...

— Mioriți lai,

Lai, bucălai,

- 30 Dac-o fi sî mor,

Sî aî griži sî mă-ŋgropî...

¹ Text. II notat la o oră după MCCLXXXVII.

Nu știu unī-a spus sī-l îngr̥oapi...
 La stīna di oī,
 Apr̥oapi di voī. (II — Să fiu to(t) cu voī).
 35 Vīntu cīn' a bati,
 Cīni sī mă latrī...
 Cam iī înkejatī socotījala. Măi sīn' scăpati diñ
 jeli. Parcī măi zīci:
 Sī-m' pui la cap:
 40 Uñ flūir di fag,
 Mul(t) zīci cu drag:
 Uñ flūir de soc,
 Mul' zīci cu foc;
 Uñ flūir di brad,
 45 Mul: zīci cu drag;
 (II) (Uñ flūir di os,
 Mul' zīci dujos).
 Mi sī pari cī dupī strofa asta ari sī vii:
 Vīntu cīn' a bati,
 50 Cīni sī mă latrī...
 Măi jesti! Mī-aduc, așa, la cītī-un început
 aminti:
 (II) (Dī-o fi ca sī vii),
 O babī bătrīnă
 55 Cu brīu de līnă...
 Nu măi pot continua!... Alerga pim păduri,
 pi cīmp, nu știu cī... și-ntreba:
 — Nu cumva aț văzīt
 La apus di șorī
 60 Trii čīobănej
 Cu trii turmī di oī?
 Unu-ī moldovīan,
 Altu-ī ungurīan,
 Și altu-ī vrāncīan...
 65 Ia-m' pari cī jera mama lu ačel vrāncīan...
 N-aț văzīt um mīndru čīobănaș,
 Nal(t) și supțirel,
 Tras pintr-on inel?
 Fetīșorara luī:
 70 Spuma lapteluī;
 Okīșori luī:
 Mura cīmpuluī;
 Perișoru luī:
 Pana corbuluī...
 75 Mai sun(t) niști-ntrebărī, aičī...
 Carī s-o-nsurat

C-o mīndrī crăjasi
 A lumi mirjasi...
 Nu! La un caz di-ntrjabi mama,
 80 Sī-ī spuī cī m-am înșurat
 C-o mīndrī crăjasi
 A lumi mirjasi;
 Cī la nunta mja
 A căzut o stja;
 85 Șorili și luna
 Mī-au ținu(t) cununa...
 Aičī-ī sfirșitu! Nu-m aduc aminti...
 Preuț munți mari,
 Pășirī lăutarī...
 90 Am învățat-o-ñ șoali, di la jetatja di șapti,
 op(t), zăci ani, în șoala dim Bolotéști. Cīntīci
 nu știu. Mi-a plăcu(t) fōarti mul(t) s-aud di la
 alți. Da n-am avu(t) talentu, cī jeram ocupat,
 necăzīt la muñci. Lucram pentru păpușoj. Pi zi
 95 la lucru luam șajzăș-șaptizăș di bani pi zi, un leu
 čel mult. Uñ sac di porumb jera patru și činș lej.
 Avjiam vii indigēni. Făčjam cīti op(t) sutī-o mii
 di dēca; da jera dīca činșăș di bani. Munčjam diñ
 greu, și n-avjiam timp di cīntat: plecaī-ñcolu-
 100 ñcolu; și sara cădjaī buștjan di obosali.
 Am învăța(t) cu Ursu-ñ șoalī. Jel jera bunișor
 în șoalī; jera cam murzác — adicī măi liniștit,
 măi înkis; jēu jeram măi zvirlogós: măi juti.
 Trebuja sī mă dja la șoalī măi diparti, da nu iera
 105 protecții!

(21.XI.1970), Bolotéști — Purseléstij —
 Iórgu Vīlcu, 87.

MCCLXXXIX 220

Miorița? Am auzīt-o-ñcoaçi, din auziri, din
 trjacist; n-am învățat-o-ñ șoalī; c-am făcut douī
 clasī primari-ñ Žariștja. Am auzīt-o din treciri.
 Nu mī-an dat sama di cīntarja asta. Acu cărț di
 5 cīntīsi nu măi sīnt. Am avu(t) cărț di cīntīsi
 strīnsi: avjiam un țjañc di cărț strīnsi. S-a perdu(t)
 cu războju čel mari: cu războju din nouī suti
 șajsprezeči. Satu-a fost evacuat în žudețu Ial-
 o-mița to(t) timpu războjuluī, cīt aň stat în Ialo-

10 mița. Aiția, la mini, jera graž(d) di cai: pusăsiri
nemți. Piñ večini a da' foc; da a mja a scăpat,
casa. Ieu jeram pi front. An luptat în Trañsil-
vania: noj an dat primurli atácuri. Pi urmí s-a
amestecat trupili...

15 Da čini măi știi di-atunči di șaptizăči-obzăči
di anj di *Miorița*? Lipsa di carti! Am băga(t)
îñ cap doui-trij cuvinti. Čini i-a dat îñ gînd c-ari
si h'ij-odată nevoi di jeli?...

— Mioriți lai,

20 Lai, bucălai,
De trij zili-ñcoăči
Gura nu-s mai tači;
Or' iarba nu-ț plači?

25 Pin-aiția! Atita am ținu(t) minti-ntîmplător,
da amintrilja?...

(22.XI.1970), Bolotéști, Ion Mereóju, 99.

2. Găžești (= Găgești)

MCCXC₂₁₀

Pi-um pičior di plaj,
Pi-o guri di raj
Mări, se iviră
Și se sfătuiră.

5 Trei čjobănej
Cu trei turmi di oi:
Unu m-i vrîncjan,
Unu uñgurjan
Și unu moldovjan.

10 Iar čel ungurjan
Și cu čel moldovjan
Mi se sfătuiră
Că pe la un apus de șari
Ca si mi-l omqari

15 Pe čel vrăncjan,
Că ari oi mai multe,
Mindre și cornute.

I s-a părut c-o oiț-a lui avja un zberet, așa, dujos.

— Mioriți lai,

20 Lai, bucălai,
De trij zili-ñcoăči
Gura nu-ț mai tači;

Or' iarba nu-ț plași,
Or' ieș(ti) bolnăvjoari,
25 Drăguți miqari?
— Stăpini, stăpini,
Ba iarba im' plași;
Dar mi se sfătuiră
Că pe la un apus de șoare

30 Ca să mi țj-omqare,
Că aj oi mai multe,
Mindre și cornute...
— Iar io di-o fi să mor,
Tu să le spuț lor

35 Ca pe mine să mă-ñgrqape
Aiči, în dosu stini,
Că să mi-aud čiñi...
Șoarele și luna
Mj-au ținut cununa;

40 Stele mij și mij
Mj-au fos(t) făclij.
Iar de veț intilni o bătrină,
Cu (II—C-uñ) căer de lină,
Diñ okj lăcrămind,

45 De mine-ntrebînd:
„N-aț văzut um mindru čjobănel
Tras printr-un inel?
Fețișqara lui;
Raza soareluj;
50 Mustășqara lui:
Spicu grîluj;
Okșori lui;
Mura cîmpuluj;
Perișoru lui;

55 Pana corbuluj...
Cam asta ar fi. Am învățat-o to(t) di la niști
lăutarj vrănceni, măi cu sami di la Neculaj
Predoi-Citu diñ Hérăstău. Sin(t) di-atunči pa-
truză(či) și șapti di anj. Predoi-Citu cînta la o
60 crižmi-ñ Spinești.

(27.XI.1970), Găžești, Vasili Iăcub, 63.

MCCXCI₂₁₁

— Mioriți lai,
Lai, bucălai,
De trij zili-ñcoăși

- Gura nu-s mai taçi;
 5 Or' ieş(t) bolnăvjoari?
 Or' iarba nu-s plaşi?
 — Stăpini, stăpini,
 Nu sum(t) bolnăvjoari:
 La apus di soari
 10 Vrja sî ti omşari
 Baçju vrănçjanu
 Şi cu baçju uŋgurjanu,
 Căçi ai oi mai multi,
 Multi şi curnuti.
 15 — Fa, oiţi năzdrăvani,
 Ieş di-oj muri,
 Să nu mă-ŋgrokî
 În dosu stîni
 Undi zaçi cîni;
 20 Sî mă-ŋgrokî în struŋga oilor,
 În zocuţu mjeilor.
 Sî, de-î vidja o babi bătrîni
 Cu furca cu lini,
 Diŋ furcî torcînd,
 25 Diŋ okî lăcrămind,
 Diŋ gurî zicînd:
 „N-ai văzit uŋ fişi(çi)oraş al meu?
 — Ba da, l-am văzutu,
 Şi l-am cunoscutu:
 30 Feţişqara lui,
 Spuma laptelui;
 Okişori lui,
 Mura cimpului;
 Mustăçioara lui,
 35 Spicu grîului.“
 Să-î spuî cî m-am înşuratu:
 Aceş(t) doj păltináš (sic!)
 Iî mî-a fos(t) ca naş
 În zlava aşerului
 40 Şi-ŋ zlava çerului.

Aista-î sfîrşitu!... Di uni-l ştiu? Io ieram
 cam aşa: di vo şapti ani. Îl cînta tatu-meu; şi
 ieş ieram cu jel. Iera „Pi Dumbrava“ — ieţi-
 acolja, di la Bolóteş(t) sus. Tata-l cînta, şi plîŋzja.
 45 Io-l întrebam: „Di sî plîŋzi, tăticuli“? „Cînt,
 cî-î cîntic dim bătrîni, tatî“. Nepoţi nej m-a
 auzi(t) cîntin'. Iî ŋinjam, aşa, pi piep(t), colja,
 şi li cîntam *Miorişa*. Iî mă ruga: „Tati-moşuli,

cîntî *Nioriaş*“ Ii li iera dragu, cî ieş li cîntam
 50 cu vers, cu glas. Ari melodii frumoşî! Cînt' ai
 sî măi vii mata, pşati măi bižbiļ ieş şeva.

(26.XI.1970), Găzeşti, Ion Zlôta, 73.

MCCXCII

- Pî-om piçior di plaj,
 Pî-o gurî di raj
 Iati, vin în cali (II—Iati,-ŋ ies în cali)
 Trei turmi di oj
 5 Cu trei çjebănej:
 Unu vrănçjan,
 Unu moldovjan
 Şi unu uŋgurjan...
 Măre, se vorbiră
 10 Şi se sfătuiră
 Că la o vremi di sarî
 Sî mi-l omşari
 Pi çel vrănçjan...
 15 Îs ani di zili: is şaptizăşi di ani, batî-î norocu,
 di cînt' sint ieş; şi sîn(t) şajzâş di ani di cînt' ni
 povestja mama poizîili, cînt' ieram noi copii;
 cum is bătrîni: spun copiilor; şjara, cînt' stătjam
 ni povestja şi *Miorişa*...
 20 Că-î mai otomán: (sic!)
 Ari oj mai multi,
 Multe şi cărunti...
 — De trei zile-ŋçoaci
 Gura nu-s mai taçi;
 25 Or' iarba nu-ş plaçi?
 Orj ieş(t) bolnăvjoari,
 Drăguţi mişari?
 Mioriţi lai,
 Lai, bucalai,
 30 Şi di-o fi sî mor,
 Iei sî mă îngrăopi
 În struŋga di oi,
 Ca sî fiu cu voi...
 Cînt' o povesteşti, ş-o çiteşti, mai merzi; da aşa...
 35 La umbrî di fag...
 Nu-m' aduc amintî-aiçi...
 Şi la cap sî-m' puî

Flujeraş di fag,
 Si-ñ cînti cu drag;
 40 Flujeraş di soc,
 Si-ñ cînti cu foc...
 Cu „flujeraş di os“: nu-m' aduc aminti...
 Vîntu cînd o bati,
 Prin jeļi-a răzbati,
 45 Oili să vor strînge,
 Pe mine mă vor plînge
 Cu lacrim' de sînge...
 Di babî? Parcî mî-aduc amîntî-aşa:
 O babî bătrîni
 50 Cu (II — C-ufi) caér de lină
 Pi drum mergînd,
 Di mini-ntrebînd:
 — N-aţ întîlnit
 Un mîndru çjobănel
 55 Tras printr-un inel?
 Feţişşara lui,
 Floarîa cîmpului;
 Okişori lui,
 Mura cîmpului;
 60 Perişoru lui,
 Pana corbului“...
 Şi de va-ntreba...
 Parc-aşa spuni...
 Atuş di va-ntreba,
 65 Si-î spuniţ cî m-am înşurat
 C-o fati di craj;
 Şi că la nunta mîa
 A căzut o stîa;
 Şarili şi luna
 70 Mî-au ţinut cununa;
 Preuţ nunj marj
 Mîndri lăutarj,
 Păsăreli mij...

Aşa čeva...
 75 Şi steli făclij.

(24.XI.1970), Găzeşti, Victória Ghiorghi Añghil, 73.

C. MATERIAL ACCESORIU

Bodéşti

MCCXCIII²³²

— Mioriţă laie,
 Laie, bucălaie,
 De trei zile-ncoace
 Gura nu-ţi mai tace;
 5 Furul fura-te-ar!
 Lupul mîncă-te-ar!
 La apă te dau,
 Iarbă nu mănînci;
 La sare te dau,
 10 Sare tu nu lingi,
 Doar de cap îţi faci:
 Ori de capul tău,
 Ori de capul meu.
 — Ba de capul tău:
 15 Stăpîne, stăpîne...
 La apus de soare
 Pe-o gură de rai,
 Pe-un picior de plai
 Tot mi se coboară
 20 Trei turme de oi
 Cu trei ciobănei:
 Unu-i ungurean,
 Altu-i de breţcan
 Şi altu-i de vrăncean...
 25 — Stăpîne, stăpîne,
 La apus de soare
 Vrea să te omoare
 Cela ungurean
 Şi cu cel vrăncean...“
 30 S-au vorbit ca să-l omoare
 Pe cel de breţcan,
 C-are oi mai multe,
 Mîndre şi cornute,
 Ciini mai bărbaţi,
 35 Cai mai învăţaţi
 Decît ceilalţi.

Cel de breț(s)can auzea
 Și din gură le zicea:
 — Dar, măi vere, măi,
 40 Fluierașul meu
 La cap să mi-l puneți:
 Vintul, când a bate,
 Fluieraș mi-ar zice,
 Oile s-or strînge,
 45 Pe mine m-or plînge
 Cu lacrimi de sînge.
 Fluieraș de os,
 Mult zice duios;
 Fluieraș de fag,
 50 Mult zice cu drag.
 Și de m-ați ucide,
 De m-ați omori,
 Să mă îngropați
 În strunga oilor,
 55 În jocul mieilor...
 Ei l-au îngropat
 În dosul stîinii
 Unde dormiau cîinii...
 — Dar, măi vere, măi,
 60 Și de mi-ați vedea
 O babă bătrînă
 C-un caier de lînă,
 Din mînă-ndrugînd,
 Din ochi lăcrămînd,
 65 Din gură-ntrebînd:
 Dar voi n-ați văzut
 Tot un ciobănaș
 Deodată cu voi?...
 — Mătușă, mătușă,
 70 Noi nu l-am văzut,
 Nici n-am auzit.
 Chiar de l-am văzut,
 Nu l-am cunoscut.
 Mătușă, mătușă,
 75 Ce fel de cioban?
 — Mîndru ciobănel,
 Tras printr-un inel:
 Fețișoara lui,
 Spuma laptelui;
 80 Ochișorii lui,
 Două mure coapte:

Coapte la răcoare,
 Neajunse de soare;
 Coapte la pămînt,
 85 Neajunse de vînt.
 — Mătușă, mătușă,
 Noi nu l-am văzut;
 Dar am auzit
 Că s-a însurat.
 90 — Pe cine a luat?
 — O fată de crai
 Tot de peste plai.
 — Cin' l-a cununat?
 — Soarele și luna
 95 I-au ținut cununa...

(1966), Bodéști — Gávrili Anuțoiu, 93.

Cóza

MCCXCIV ²³³

— Mioriță laie,
 Laie, bucălaie,
 De ce zbieri?
 Ori ești bolnăvioară?...
 5 Mioriță laie,
 Laie, bucălaie,...
 Pe-un picior de plai,
 Pe-o gură de rai...
 Gura nu-ți tace,
 10 Iarba nu-ți place,
 Ori ești bolnăvioară?
 Nici apă nu-ți place,
 Gurița nu-ți tace,
 Ori ești bolnăvioară?
 15 — Mi s-a vorbit
 Un moldovean,
 Un vrâncean
 Au vorbit să te omoare
 La apus de soare...
 20 Și el i-a spus așa:
 — Mioriță laie,...
 — Că ai oi multe
 Și cornute...
 Și a spus să-l îngroape...
 25 — Mioriță laie,...
 Să-l îngroape

- Mioriță laie, ...
 Să-l îngroape-n strunga oilor ...
 Să-mi puie la cap
- 30 Fluieraș de fag,
 Să-mi cînte cu drag;
 Și la picioare
 Fluieraș de socru,
 Să cînte cu foc;
- 35 Și la inimă
 Fluieraș de os,
 Să cînte duios ...
 Să-i spună măicuței lui,
 Cînd s-o-ntilni cu ea —
- 40 C-o babă bătrînă
 Cu briul de lînă —
 Să nu-i spună că l-a omorît.
 Ci să-i spună
 Că s-a însurat ...
- 45 — La nunta mea
 Mi-a căzut o stea ...
 Luna i-a ținut cununa ...

(1965), Cîza — Mărița Burdúșa, 61.

MCCXCV

- Mioriță laie,
 Pe-un picior de plai
 De trei zile-ncoace
 Gurița nu-ți mai tace,
- 5 Nu știu: ești bolnăvioară?
 Că iarba nu-ți place,
 Că apă nu bei.
 Nu sînt bolnăvioară:
 Nu că iarba nu-mi place;
- 10 Da trei ciobănași
 S-au vorbit să mi te omoare:
 Unul moldovean,
 Unul ungurean
 Și unul vrâncean;
- 15 ...Și să mă îngroape
 În dosul stîinii,
 Unde latră cîinii;
 În strunga oilor,
 În jocul mieilor.

- 20 Nu în dosul stîinii,
 Unde nu latră cîinii.
 De te-i întilni
 Cu măicuța mea bătrînă
 Cu briul de lînă,
- 25 Să-i spui că m-am însurat
 C-o fată de crai,
 Pe-un picior de plai.
 La nunta mea
 A căzut o stea;
- 30 Nuntași mi-au fost brazieri și păltinași;
 Stele și luna
 Mi-au ținut cununa ...
 La cap să-mi pui
 Fluieraș de fag;
- 35 La picioare, de os,
 Să cînte duios;
 La cap, de fag,
 Să cînte cu drag ...

(26.IV.1967) — Aceeși, 63.

MCCXCVI 234

- Mioriță laie,
 Laie, bucălaie,
 De trei zile-ncoace
 Gura nu-ți mai tace;
- 5 Ori apă nu-ți place,
 Ori iarba nu-i bună? ...
 Pe-un picior de plai,
 Pe-o gură de rai
 Trei ciobănei
- 10 La trei turme de oi:
 Unu-i moldovean,
 Unu-i ungurean
 Și unu-i mocan
 — Mi s-a vorbit
- 15 Acel moldovean
 Și cu-acel ungurean
 Să mi te omoare
 La apus de soare ...
 Ungurean și moldovean

20 S-omoare pe mocan...
 — Mioriță laie,
 Laie, bucălaie,
 De-mi ești năzdrăvană,
 Să le spui cu-adevărat,
 25 De m-or omorî,
 Să le spui să mă-ngroape
 În strunga oilor
 În jocul ciinilor.
 Să mă-ngroape-n strunga mieilor...
 30 Să-mi puie la cap
 Fluieraș de fag,
 Să-mi cînte cu drag;
 La picioare:
 Fluieraș de os,
 Să-mi cînte duios.
 35 Și la brîu să-mi puie
 Fluieraș de socru,
 Să cînte cu foc...
 Mioriță laie,
 40 Laie, bucălaie,
 De trei zile-ncoace.
 Gura nu-ți mai tace.
 De te-i duce pe cîmpie,
 Și te-i întilni
 45 Cu-o maică bătrînă
 Cu brîul de lînă
 Și te-or întreba
 De stăpînul tău,
 Să nu-i spui cu-adevărat
 50 Că m-a omorît;
 Să-i spui că m-am însurat
 C-o mîndră crăiasă
 A lumii miriasă.
 Și la nunta mea
 55 Mi-a căzut o stea;
 Brazii, păltinașii
 Mi-au fost mie nuntașii;
 Păsărele mistrii
 Mi-au fost mie ca făclii...
 60 Mioriță laie,
 Laie, bucălaie,
 De trei zile-ncoace
 Gura nu-ți mai tace...
 Să-i spui cu-adevărat

65 Dacă s-a-nsurat...
 Fețișoara lui:
 Spuma laptelui;
 Ochișorii lui:
 Mura cîmpului;
 70 Mustăcioara lui:
 Spicu grîului...

(1965), Cóza — Catrina Burdúșa, 63.

MCCXCVII

— Mioriță laie,
 Laie, bucălaie,
 De trei zile-ncoace
 Gura nu-ți mai tace;
 5 Nu știu: ești bolnăvioară,
 Apa nu-i bună,
 Ori iarba nu-ți place?
 Mioriță laie,
 Laie, bucălaie,
 10 De mi-ești năzdrăvană,
 Să spui cu-adevărat:
 Cine te-a-ncîntat?
 — Stăpîne, stăpîne,
 Pe-un picior de plai,
 15 Pe-o gură de rai
 Vin trei turme de oi
 Cu trei ciobănei:
 Unu, moldovean;
 Unu-i vrăncean
 20 Și ungureanu.
 Și-acel ungurean
 Și cu cel moldovan...
 Să-l omoare pe cel vrăncean...
 Ei s-au vorbit
 25 Să mi te omoare,
 Că ai oi mai multe,
 Mîndre și cornute,
 Și cai învățați,
 Și cîini mai bărbați.
 30 — Mioriță laie,
 Laie, bucălaie,
 De mi-ești năzdrăvană,

- Și m-or omori,
 Să le spui așa
 35 Să nu mă-ngroape-n dosul stinii
 Unde zac ciinii;
 Să mă-ngroape-n strunga oilor,
 În jocul mieilor.
 Și la cap să-mi puie
 40 Fluieraș de fag,
 Să-mi cinte cu drag;
 Fluieraș de os,
 Să-mi cinte duios;
 Fluieraș de socru,
 45 Să-mi cinte cu foc...
 De-ați porni pe plai,
 Te-i întilni
 Cu-o măicuță bătrână
 Cu briul de lână,
 50 Să nu-i spui adevărat
 Că m-a omorît;
 Să-i spui că m-am însurat:
 Am luat o mindră crăiasă
 La lume miriasă;
 55 Brazii, pâlținașii
 Mi-au fost mie nuntașii;
 Luna mi-a ținut cununa;
 Și stelele, făcliile...
 — N-ați văzut un fecioraș al meu,
 60 Nalt și frumușel?
 Fețișoara lui:
 Spuma laptelui;
 Ochișorii lui:
 Mura cîmpului;
 65 Ochii lui: ca murele...
 Mustăcioara lui:
 Spicu grîului...“

(26.IV.1967) — Aceeși, 65.

MCCXVIII 235

— Mioriță laie,
 Laie, bucălaie,
 Cu lina țigaie,
 De trei zile-ncoace

- 5 Gura nu-ți tace,
 Apa nu-ți place,
 Iarba de pe cîmp,
 Nici apa din uluc,
 Dar un lup să te mănince!
 10 — Taci, stăpine, nu mai zice
 Un lup să mă mănince;
 Că s-a vorbit munteanul
 Și cu moldoveanul
 Să te omoare
 15 Și să te-ngroape
 În dosul stinii.
 Unde zac vara ciinii.
 — Mioriță laie,
 Bucălaie,
 20 Cu lina țigaie,
 De-ți vedea că doi
 Mă omoară-n dosu stinii
 Unde zac vara ciinii,
 Să mă luați,
 25 Să mă dezgropați:
 Voi să mă-ngroapați
 În strungulița oilor,
 În jocul mieilor.
 Buciumaș la cap să-mi puneți;
 30 Fluieraș: la briu.
 Vîntul mi-a bate,
 Buciumul mi-a rage,
 Fluieraș mi-a zice,
 Oile s-or strînge,
 35 Pe mine m-or plînge
 Cu lacrimi de sînge.
 Mioriță laie,
 Laie, bucălaie,
 De-ți vedea
 40 Vreo babă albă
 Pe picior mergînd,
 Din gură-ntrebînd:
 — Mioriță laie,
 Cu lina țigaie,
 45 N-ați văzut
 Un fiuleț al meu?
 — Ba l-am văzut,
 L-am cunoscut:
 Pină ieri ne-a păscut...

50 ...Și cu moldoveanul
Să-l îngroape-n dosul stînii
Unde zac vara cîinii...

(1965), C6za — T6adîr Pricop, 63.

MCCXCIX

— Mioriță laie,
Laie, bucălaie,
Cu lina țigaie,
De trei zile-ncoace
5 Gura nu-ți mai tace,
Apa nu-ți mai place:
Apa din uluc,
Iarba de pe cîmp,
Dar un lup să te mănince!
10 — Taci, stăpine, nu mai zice
Un lup să mă mănince;
Că de trei zile-ncoace
Gura nu-mi mai tace,
Nici apa nu-mi mai place,
15 Iarba de pe cîmpu,
Apa din ulucu
Că s-a vorbit munteanul
Și cu moldoveanul...
Să-l omoare pe cel vrăncean,
20 Să-l îngroape-n dosu stînii
Unde zac vara cîinii...
— Mioriță laie,
Laie, bucălaie,
Cu lina țigaie,
25 De trei zile-ncoace
Gura nu-ți mai tace...
De-i fi tu năzdrăvană:
De vei vedea că mă omoară,
Să mă-ngroape-n dosu stînii,
30 Unde zac vara cîinii,
Voi să mă luați
Și să mă-ngropați
În strungulița oilor,
În jocul mieilor.
35 Să-mi puneți buciumaș la cap;
Fluieraș: la briu.

Ploile mi-o ploua.,
Buciumul mi-o uda,
Vîntul mi-o trage,
40 Buciumaș mi-o rage,
Oile s-or stringe,
Pe mine m-or plînge
Cu lacrimi de sînge...

(26.IV.1967) — Aceeași, 65.

MCCC 236

— Mioriță laie,
Laie, bucălaie,
De trei zile gura nu-ți mai tace;
Ori iarba de pe cîmp nu-ți place?
5 Ori tărița din burduf?
Ori apa din uluc?
— Ba-mi place, stăpine, îmi place;
Da am auzit
Căci mi s-a vorbit,
10 Mi s-a sfătuit
Baciul ungurean
Și cu cel vrăncean
Că să te omoare
La apus de soare.
15 — Dar tu, mioriță,
Cu lina plăviță,
Și de-o fi să mor
În cîmp de mohor,
Tu să nu mă-ngropi
20 Colo, -n dosul stînii,
Unde zac cîinii;
Tu ai să mă-ngropi
În strunga oilor,
În jocul mieilor.
25 Și să-mi pui la cap
Fluieraș de fag,
Mult zice cu drag;
Fluieraș de soc,
Mult zice cu foc...
30 Dar tu, mioriță,
Cu lina plăviță,
Tu, de vei vedea

- O babă bătrână
 Cu briul de lână,
 35 Tu să-i spui așa:
 Că m-am însurat
 Pe-un picior de plai
 C-o fată de crai;
 Și la nunta mea
 40 A căzut o stea;
 Brazi și pălținași
 I-am avut nuntași;
 Preoți: munții mari;
 Păsări: lăutari...

(1065), Cóza — Cucăna Ursu, 63.

MCCCI

- Mioriță laie,
 Laie, bucălaie,
 De trei zile-ncoace
 Gura nu-ți mai tace;
 5 Ori iarba nu-ți place,
 Ori apa nu-ți place,
 Ori tărița din burduf,
 Și apa din uluc?
 — Ba-mi place, stăpine,-mi place;
 10 Dar am auzit
 Că mi s-a vorbit
 Și s-au sfătuit
 Baciul ungurean
 Și cu cel vrăncean
 15 Ca să te omoare
 La apus de soare.
 — Da tu, mioriță,
 Cu lina plăviță
 Și de-o fi să mor
 20 În cîmp de mohor,
 Tu să nu mă-ngropi
 Colea,-n dosu stîinii
 Unde-mi zace vara cîinii; (sic!)
 Tu ai să mă-ngropi
 25 În strunga oilor,
 În jocul mieilor.
 Și să-mi pui la cap

- Fluieraș de fag,
 Mult zice cu drag;
 30 Fluieraș de os,
 Mult zice duios;
 Fluieraș de socru,
 Mult zice cu foc...
 Da tu, mioriță,
 35 Cu lina plăviță,
 Tu, de me-i vedea
 O babă bătrână
 Cu briul de lână,
 Din drugă-ndrugînd,
 40 Din furcă torcînd,
 Din gură-ntrebînd:
 „N-ați văzut un ciobănaș
 Nalt și subțirel,
 Tras într-un inel?
 45 Fețișoara lui:
 Spuma laptelui;
 Mustăcioara lui:
 Spicul griului;
 Ochișorii lui:
 50 Mura cîmpului?“
 Dar tu, mioriță,
 Cu lina plăviță,
 Tu să-i spui așa:
 Căci m-am însurat
 55 Pe-un picior de plai,
 Pe-o gură de rai,
 Cu-o fată de crai;
 Și la nunta mea
 Mi-a căzut o stea:
 60 Surioara mea;
 Brazi și pălținași
 I-am avut nuntași;
 Și preoți: munții mari;
 Păsări: lăutari...

(26.IV.1967) — Aceeași, 65.

MCCCH²³⁷

Pe-un picior de plai,
 Pe-o gură de rai,
 Iată vin în cale,

Se coboară-n vale
 5 Trei turme de miei
 Cu trei ciobănei:
 Unul, moldovean;
 Unul, ungurean
 Și altul, vrâncean.
 10 Baciul ungureanul
 Și cu moldoveanul
 Mări, se vorbeau
 Și se sfătuiau
 Că l-apus de soare
 15 Ca să mi-l omoare
 Pe baciul vrâncean,
 Că-i mai ortoman,
 Și-are oi mai multe,
 Multe și cornute,
 20 Și cai învățați,
 Și ciini mai bărbați.
 Iar cea mioriță,
 Cu lina plăviță,
 De trei zile-ncoace
 25 Gura nu-ți mai tace (sic!)
 Iarba din cîmp,
 Apa din uluc. . .
 — Mioriță laie,
 Laie, bucălaie,
 30 De trei zile-ncoace
 Iarba nu-ți mai place,
 Ori ești bolnăvioară?
 — Stăpine, stăpine,
 Mie iarba-mi place,
 35 Și cu voi îmi place.
 Dar cheamă-ți și-un ciine,
 C-am să-ți spun curat:
 Că la apus de soare
 Vrea să te omoare
 40 Baciul moldovean
 Și cu cel ungurean,
 C-are (sic!) oi mai multe,
 Mîndre și cornute,
 Și ciini mai bărbați. . .
 45 Adică puternici. Și-i răspunde el:
 — Mioriță laie,
 Laie, bucălaie,
 Dac-oi fi să mor

Pe cîmp de nohor,
 50 Să-i spui lui moldoveanu
 Și lui ungureanu
 Ca să mă îngroape
 În strunga de oi,
 Să fiu tot cu voi.
 55 Și la cap să-mi puie
 Fluieraș de fag,
 Mult zice cu drag;
 Fluieraș de soc,
 Mult zice cu foc;
 60 Vîntul, cînd a bate,
 Prin ele-o răzbate,
 Oile s-or strînge,
 Pe mine m-or plînge
 Cu lacrimi de sînge.
 65 Miorița mea,
 Dacă-i întîlni
 Pe cîmp alergînd
 O babă bătrînă
 Cu brîul de lînă,
 70 Pe cîmp alergînd,
 Pe toți întrebînd:
 "Cine mi-a zărit,
 Cine mi-a văzut
 De-un mîndru ciobănel
 75 Tras printr-un inel?
 Ochișorii lui:
 Mura cîmpului;
 Fețișoara lui:
 Spuma laptelui;
 80 Mustăcioara lui:
 Spicu grîului;"
 Tu, mioara mea,
 Să te-nduri de ea,
 Și să-i spui curat
 85 Că m-am însurat
 C-o fată de crai
 Tot de peste plai.
 Iar la cea măicuță
 Să nu-i spui, drăguță,
 90 Căci la nunta mea
 A căzut o stea;
 Soarele și luna

Mi-au ținut cununa;

C-am avut nuntași

95 Brazi și pâlinași.

Atita știu. D-apoi *Miorița* o cînta (sic!) babele și femeile pînă-ncoace. Cînd se îmbătau, o trăgeau și la nunți din gură, din vioară și din fluiet. N-a pierit nici azi în "șiriaguri". De pe la 1894 o auzi mai mult din fluiet. La ciobani aista-i cîntec renumit.

(1965), Cîza — Nedélc Látu, 71

MCCCIII

Pe-un picior de plai,

Pe-o gură de rai,

Iată vin în cale,

Se coboară-n vale

5 Trei turme de oi

Cu trei ciobănei:

Unul e moldovean;

Unul, ungurean

Și unul vrancean.

10 Baciul ungurean

Și cu cel vrancean

Mări se vorbiră

Și se sfătuiră

Că la apus de soare

15 Ca să mi-l omoare

Pe cel moldovean,

Că-i mai ortoman,

Și-are oi mai multe,

Mîndre și cornute;

20 Și cai învățați,

Și ciini mai bărbați.

Iar cea mioriță,

Cu lina plăviță...

— De trei zile-ncoace.

25 Gura nu-ți mai tace (sic!);

Ori iarba nu-ți place,

Iarba de pe cîmp,

Apa din uluc?

Ori ești bolnăvioară?

30 Ori cu noi nu-ți place?

— Stăpine, stăpine,

Mie iarba-mi place —

Iarba de pe cîmp,

Apa din uluc.

35 Stăpine, stăpine,

Dă-ți oile-ncoace

La verde zăvoi,

Că-i iarba de oi

Și umbră de voi;

40 Și-ți cheamă și-un ciine —

Cel mai bărbătesc

Și cel mai frățesc...

Și să-ți spun curat:

Căci pe la apus de soare

45 Vrea să te omoare

Baciul ungurean

Și cu cel vrancean,

Că are (sic!) oi mai multe,

Mîndre și cornute,

50 Și cai învățați,

Și ciini mai bărbați.

— Mioriță laie,

Laie, bucălaie,

Dac-o fi să mor

55 În cîmp de mohor,

Să-i spui lui vrancean

Și lui ungurean

Ca să mă îngroape

Aici, pe aproape:

60 În strunga de oi,

Să fiu tot cu voi.

Și la cap să-mi pui

Fluieraș de fag,

Mult zice cu drag;

65 Fluieraș de soc,

Mult zice cu foc;

Vîntul, cînd a bate,

Prin el o răzbate,

Oile s-or strînge,

70 Pe mine m-or plînge

Cu lacrimi de sînge.

Miorița mea,

Dac-ai întîlni

Pe cîmp alergînd

75 O babă bătrînă —

Pe cîmp alergînd —

Pe toți întrebînd:
 „Cine mi-a văzut?”
 De-un mîndru ciobănel
 80 Tras printr-un inel?
 Fețișoara lui:
 Spuma laptelui;
 Ochisorii lui;
 Mura cîmpului;
 85 Perisorul lui:
 Pana corbului,
 Tu, mioara mea,
 Să te-nduri de ea,
 Și să-i spui curat
 90 Căci m-am însurat
 C-o fată de crai
 Tot de peste plai.
 Dar la nunta mea
 A căzut o stea;
 95 Soarele și luna
 Mi-a ținut cununa;
 C-am avut nuntași
 Brazi și paltinași;
 Preoți: nuni mari;
 100 Păsări: lăntari;
 Păsărele: mii
 Și stele: făclii...

(24.IV.1967) — Același, 73.

MCCCIV²³⁸

Pe-un picior de plai,
 Pe-o gură de rai
 Se coboară-n vale
 O turmă de oi,
 5 Cu trei ciobănei:
 Unu-i moldovean,
 Unu-i ungurean
 Și unu-i vrăncean...
 — Mioriță laie,
 10 Laie, bucălaie,
 De trei zile-ncoace
 Gura nu-ți mai tace;
 Ori iarba nu-ți place,
 Ori sarea nu-i bună

244

15 De tot plîngi în tîrlă?
 — Ba și iarba-mi place,
 Sare am în tîrlă;
 Dar mi s-a vorbit
 Și s-a sfătuit
 20 Cela moldovean,
 Cu cel ungurean,
 ...Ca să mi-l omoare
 La sfîntit de soare
 Pe cela vrăncean,
 25 Că-i mai ortoman,
 Și-are oi mai multe,
 Mîndre și cornute,
 Belii și țurcane:
 De făcut sarică,
 30 Glugă și sumane...

(26.IV.1967), Cîza — Tîgădir Tudurăki, 71.

MCCCV

Pe-un picior de plai,
 Pe-o gură de rai.
 — Mioriță laie,
 Laie, bucălaie,
 5 De trei zile-ncoace
 Gurița nu-ți tace;
 Ori apa nu-ți place,
 Ori iarba nu-ți place,
 Ori ești bolnăvioară,
 10 Ori ești năzdrăvană?
 — Nu sînt bolnăvioară,
 Ci sînt năzdrăvană:
 Cei trei ciobănași —
 Cel moldovean
 15 Cu cel ungurean
 Și cu cel vrăncean —
 Mi s-au sfătuit
 Să mi te omoare
 La apus de soare,
 20 Că ai oi mai multe:
 Oacheșe, cornute...
 — Mioriță laie,

245

- Laie, bucălaie,
Să nu mă-ngroape-n dosul stîinii,
25 La un loc cu cîinii;
Să mă îngroape-n strunga oilor,
În jocul mieilor.
Și să-mi puie la cap
Fluieraș de fag
30 Ce sună cu drag.
La mijloc, fluieraș de soc,
La picioare-un pătinaș.
Și un buciumaș;
Cînd oi suna,
35 Oile se vor scula,
Cîinii se vor gudula,
Gluga vînt-o vîntura
Și cîinii se vor gudula...

(25.IV.1967), C6za — Ion Macóv6i
Brinzoj, 75.

MCCCVI¹

- Mioriță laie,
Bucălaie,
De trei zile-ncoace
Astă gură nu-ți mai tace.
5 Nu știu: iarba ori nu-ți place,
Ori apa nu-ți place?
— S-a sfătuit baciul lui vrăncean
Și baciul lui ungurean
Să mi te omoare
10 La un apus de soare...
Să nu te îngroape în dosul stîinii
Unde zac vara cîinii.
— Să le spui, drăguță,
Să mă îngroape în fața stîinii
15 Unde nu zac vara cîinii;
În jocul mieilor,
Și în zbieretul oilor.

¹ Text. a fost notat experimental de același culegător auxiliar cu trei sferturi de oră înainte de notarea diacritică (text. CMLXXXII) cf. var. MCCCVII, notată de același la un an și șase luni după CMLXXXII și MCCCVI.

- Și să-mi spui, măicuță,
Să-mi pună la cap:
20 Fluieraș de fag,
Să-mi zică cu drag;
Fluieraș de os,
Să mai zică duios.
Și de-i întilni pe maica mea,
25 Sau pe cineva,
Să-i spui că m-am însurat
Colea, peste plai,
C-o fată de crai...
Și mi l-ai întilni,
30 Să-i spui...
Mustăcioara lui:
Spicul griului;
Ochișorii lui:
Mura cîmpului...

(24.X.1965), C6za — T6adir Rac6s, 75.

MCCCVII

- Mioriță, mioriță,
Laie, laie, bucălaie,
De trei zile-ncoace
Gurița nu-ți mai tace:
5 Ori apa nu-ți place?
— Ba apa-mi place;
Dar ce-aud de dumneta nu-mi place:
S-a vorghit (sic!) baciul lui Vrăncean
Și cu baciul moldovean
10 Să mi te omoare
La apus de soare,
În dosul stîinii,
Unde zac vara cîinii.
— Mioriță laie,
15 Laie, bucălaie,
De ești tu năzdrăvană,
Spune să mă-ngroape-n fața stîinii.
La cap să-mi pună:
Fluieraș de fag,
20 Să-i zică cu drag;
Fluieraș de os,
Să-mi cînte duios...

- Asta-i frumoasă, da-i lungă...
- Să spui lu' baciul ungurean:
- 25 Să nu mă-ngroape-n dosul stîinii;
Să mă-ngroape-n fața stîinii,
În strunga oilor,
În zgherătul mieilor... (sic!)
- 30 Mai este, aici, pînă la babă... Ea s-a dus, și
întreba din om în om: nu-i bună! Trebuie să
aibă legătură... Ea întreba poporul din om în
om; întreba nu știu pe cine:
— Na-ți văzută,
N-ați auzit
- 35 Pe-o gură de plai
Mîndru ciobănaș?
Fețișoara lui:
Spuma laptelui;
Ochișorii lui:
- 40 Mura cîmpului...
Îi răspundea un om din cei pe care-i întreba:
— Ba am auzit
De mîndru ciobănaș:
Da mi l-a omorît
- 45 Baciul lui ungurean
Și cu baciul lui vrancean,
Că are oi multe,
Și cornute...
- 50 Acum descopere baba moartea lui... he, hei,
cînd îl cînti, vine tare jîndos, duios...

(24.IV.1967) — Acel ași 77.

MCCCVIII ²³⁹

- Pe-un picior de plai,
Pe-o gură de rai,
Iată, vin în cale,
Se cobor la vale
- 5 Trei turme de miei
Cu trei ciobănei:
Unu-i moldovean,
Unu-i ungurean
Și unu-i vrancean.
- 10 Mări se vorbiră
La apus de soare,

- Ca să mi-l omoare,
C-are oi mai multe,
Multe și cornute;
- 15 Cai învățați
Și ciini mai bărbați.
— Mioriță laie,
Laie, bucălaie,
De trei zile-ncoace
- 20 Gurița nu-ți mai tace;
Ori ești bolnăvioară,
Mioriță, mioară?
— Mări s-au vorbit
Și s-au sfătuit
- 25 Ca la apus de soare
Ca să te omoare...
— Oiță birsană,
De ești năzdrăvană —
Și de-o fi să mor
- 30 Pe cîmp de mohor —
De asta să le spui...
Iar la cap să-mi pui
Fluieraș de fag,
Să cînte cu drag;
- 35 Fluieraș de os,
Să cînte duios;
Fluieraș mi-o zice,
Oile s-or strînge,
Pe mine m-or plînge
- 40 Cu lacrimi de sînge.
Miorița mea,
Tu de m-ei vedea
O babă bătrînă
C-un caier de lînă...
- 45 De-ndrugat îndruga,
Și din ochi lăcrăma
Și de-oi întreba...
Asta să le spui...
De-o babă bătrînă,
- 50 Să-i spui că m-am însurat;
Și-am avut nuntași
Brazi și pîltinași;
Preoți: munții mari;
Păsări: lăutari.

(1965), Cîza — Ion Rădúți, 80.

Pe-un picior de plai,
 Pe-o gură de rai,
 Iată vin în cale,
 Se cobor la vale
 5 Trei turme de miei
 Cu trei ciobănei:
 Unu-i moldovean,
 Unu-i vrâncean,
 Și unul ungurean.
 10 Dar cel moldovean
 Are oi mai multe,
 Mîndre și cornute;
 Cai învățați
 Și ciini mai bărbați.
 15 Mări se vorbiră
 Și se sfătuiră
 Baciul ungurean
 Și cu cel vrâncean
 Pe cel moldovean
 20 La apus de soare
 Ca să mi-l' omoare,
 C-are oi mai multe,
 Mîndre și cornute,
 Cai învățați
 25 Și ciini mai bărbați.
 Dar cea mioriță
 Cu lina plăviță
 De trei zile-ncoace
 Gura nu-i mai tace:
 30 — Mioară, mioară,
 Ori ești bolnăvioară?
 — Stăpîne, stăpîne,
 Baciul ungurean
 Și cu cel vrâncean
 35 Mări s-au vorbit
 Și s-au sfătuit
 Ca-n apus de soare
 Ca să te omoare...
 C-are oi mai multe, (sic!)
 40 Mîndre și cornute;
 Și cai învățați,
 Și ciini mai bărbați...
 — Mioară birsană,

De mi-ești năzdrăvană,
 45 Și de-o fi să mor
 Pe-un cîmp de mohor,
 Să mă-ngroape
 Tot pe-aici, pe-aproape:
 În strunga de oi,
 50 Să fiu tot cu voi;
 În dosul stîinii,
 Să mi-aud ciinii.
 Asta să le spui;
 Iar la cap să-mi pui:
 55 Fluieraș de fag,
 Mult cîntă cu drag;
 Fluieraș de os,
 Mult zice duios;
 Fluieraș mi-o zice,
 60 Oile s-or strînge,
 Pe mine m-or plînge
 Cu lacrimi de sînge.
 Dacă-i vedea
 O babă bătrînă
 65 Cu caier de lînă...
 De-ndrugat îndruga,
 Și din ochi lăcrăma
 Pentru-n ciobănel
 Tras printr-un inel...
 70 Să le spui curat: (sic!)
 Că m-am însurat;
 C-am avut nuntași
 Brazi și pătinași;
 Preoți: munții mari;
 75 Păsări: lăutari...

(25.IV.1967) — Același, 82.

Pe-un picior de plai,
 Pe-o gură de rai,
 Iată se coboară-n vale
 Trei turme de miei
 5 Cu trei ciobănei:
 Unu-i moldovean,
 Unu-i ungurean,
 Unu-i craiovean.

Și-a vorbit cel ungurean
 10 Cu cel craiovean
 Să-l omoare pe cel moldovean,
 Că-i mai ortoman:
 Are oi mai multe,
 Și cornute,
 15 Și ciini mai bărbați,
 Și cai învățați...
 La apus de soare
 Ca să mi-l omoare,
 Să-l îngroape-n dosul stînii
 20 Unde zac și ciinii.
 Miorița laie mi-a auzit
 Cînd ei au vorbit.
 Trei zile n-a mîncat,
 Nici apă n-a băut...
 25 „Numai din gura mea“... (sic!)
 Dar stăpînul c-o-ntreba:
 — Mioriță birsană,
 Ori ești năzdrăvană?
 De trei zile-ncoace
 30 Gura nu-ți mai tace,
 Apa din uluc nu-ți place,
 Sarea din burduf nu-ți place,
 Iarba de pe cîmp nu-ți place.
 — La apus de soare
 35 S-au vorbit tovarășii tăi
 Ca să mi te-omoare;
 Să te-ngroape-n dosul stînii
 Unde zac și ciinii.
 — Mioriță laie,
 40 Laie, bucălaie,
 De m-or omori
 Să le spui așa:
 Să nu mă-ngroape-n dosul stînii
 Unde zac și ciinii;
 45 Să mă-ngroape-n strunga oilor,
 În jocul mieilor;
 Miei se vor strînge,
 Pe mine m-or plînge
 Cu lacrimi de singe.
 50 Să-mi puneți la cap:
 Fluieraș de fag,
 Mult zice cu drag;
 Fluieraș de os,

Mult zice duios;
 55 Fluieraș de socu,
 Mult zice cu foc.
 Mioriță laie,
 Laie, bucălaie,
 De-i vedea vreo babă bătrînă
 60 Cu caier de lînă,
 Din mînă-ndrugînd,
 Din ochi lăcrămînd,
 Din gură-ntrebînd,
 Tu să-i spui așa:
 65 Pe-un picior de plai,
 Pe-o gură de rai
 M-am însurat;
 Am luat o fată de crai...“
 Soarele și luna
 70 I-au ținut cununa.
 Brazi și păltinași
 I-au fost tot nuntași.
 Dar de cununat
 Cine i-a cununat?
 75 Sapa și lopata.
 Doi țîștari și lăutari,
 Două muște fac găluște...
 Iată baba că venea,
 Pe Dunăre c-o-ntreba:
 80 — Dunăre, apă lînă,
 N-a dat vreun voinic în tine?
 Dunărea că-i răspundea:
 — Cîți voinici au dat în mine,
 Nu cunosc pe nimenea...
 85 ... — Să-i spui așa:
 — Fă-te, maică, o corbușoară,
 Și zboară din creangă-n creangă,
 Și strigă: „crong, crong“.
 Baba coarbă s-a făcut,
 90 Și din creangă-n creangă a zburat
 Și striga: „crong, crong“!
 Jos, la trunchiul fagului,
 Aude gura feciorului:
 — Dă-te, maică, jos,
 95 Și cată o foaie lată,
 Să cuprindă rana toată...
 Baba jos că s-a dat,

Foaie că i-a căutat,
Rana că i-a astupat....

(26.IV.1967), Cóza — Trádir Marijan, 88.

Méra

MCCCXI²⁴⁰

- Oifă mioară,
De trei zile-ncoace
Gura nu-ți mai tace;
Ori iarba nu-ți place,
5 Ori apa-i sălcie,
De nu-ți place ție?
— Ba, stăpine, ba,
Apa e sălcie
Cum îmi place mie;
10 Iarba de pe cîmp,
Apă din burduf.
Dar mia nu-mi place
Vorba, cea de-aseară.
Și de-alaltăseară:
15 Cei nouă ciobani
S-a vorbit să te omoare
La apus de soare,
Că ai oi mai multe,
Mîndre și cornute;
20 Ai berbeci bătuți,
Ca flăcăi stătuți...
— Iar tu, mioară,
De ești surioară:
De-o fi să mă omoare
25 La apus de soare,
Voi să nu mă lăsați.
Ca să mă îngroape
În dosul stinei
Unde zace ciinii. (sic!)
30 Voi să mă luați
Și să mă îngropați
În ieslea oilor, (sic!)
În jocul mișilor.

- Și la cap să-mi pui:
35 Fluieraș de os,
Ce cîntă frumos;
Fluieraș de soc,
Ce cîntă cu foc;
Fluieraș de fag,
40 Ce cîntă cu drag...
Miorită, hăi,
Dacă ai vedea
O băbulică slabă
Din gură întrebînd,
45 Din ochi lăcrămind:
„Negurice, hăi,
Tu n-ai văzut
Și n-ai întîlnit
Mindru ciobănel
50 Tras printr-un inel?
Perișorul lui:
Pana corbului;
Ochișorii lui:
Mura cîmpului —
55 Coaptă pe sub foi,
Neajunsă de ploi;
Coaptă pe sub foaie,
Neajunsă de soare —
Fețișoara lui:
60 Spuma laptelui;
Mustăcioara lui:
Spicul griului...

(1965), Méra — Bătrina Fúsu(?), 60.

Nărúza

MCCCXII²⁴¹

- Pi-un chișior de plai
Pi-o gură de rai
Și coboară-n vali
Trei turmi di oi
5 Cu trei ciobănei:
Unu-i moldovan
Unul ungurean

Și unul vrânșian...
Dar cel ungurean
10 Și cu șel vrânșian
Mi se sfătuiră
Ca să mi-l omoare
La apus di soari
Pi șel moldovean
15 Că are oi multe,
Mîndri și cornute
Cai măi învățați
Și ciini măi bărbați.

20 Aiși mai este, da am uitat eu cum vini, că
șiobanul bagă di samî cum o oaie tot behăia
mereu și el o întreabă:

— Miorița laie
Și bălae
De trii zîli-ncoași
25 Gurița nu-ți mai tași
Ori iarba nu-ți plași
Ori ești bolnăvioară
Miorița mioară?

și aici ea îi răspundi:

30 — Apa îmi plași
Și mîncarea-mi plași
Da cel ungurean
Și cu cel vrânșean
Mi s-a pus la cali
35 Ca si ti omoari
La apus di soari

și șiobanul zîși:

— De ești năzdrăvană,
Oiță birsană,
40 Să-i spui să mă-ngroape
În strunga de oi
Și hiu tot cu voi
Și la cap si-mi pui
Fluieraș de os
Cari zîși duios
45 Fluieraș de fag
Să-mi cînte cu drag.
Vîntul cînd o bati,
Oile s-or strînji,
Pi mini m-or plînji
50 Cu lacrimi di sînji.
Iar dacă-i zări

Și ai înfilni
Măicuți bătrîni
Cu briu di lîni
55 Pi cîmp alergînd,
Di mini-ntrebînd'
Și la toți zicînd:
— Cini-a' cunoscut
Și cine-a văzut
60 Mîndru ciobănel
Tras printr-un înel;
Mustășioara lui;
Schicu grîului;
Fețișoara lui:
65 Spuma laptilui;
Ochișorii lui;
Mura cîmpului;
Perișoru lui:
70 Pana corbului...
Să mi te-nduri de ea
Spuni-i ci m-am însurat
C-o fată de crai
Pi-o gură de rai,
C-am avut nuntași
75 Șei doi păltinași;
Soarele și luna
Mi-a ținut cununa.

Culeasă de la Radu Coroi în vîrstă de 54 ani,
cioban din comuna Năruja, — azi 10 nov. 1968;
80 fecior din veci ciobani și care de mic copil a trăit
pe lingă stînă, cu ciobanii cei vechi. Întrebat de
unde o știe, îmi spune: „— O știu de cînd eram
de 14 ani de la vestitul baci *Pirnovel*, unde am
lucrat eu la stînă. Lui îi plăcea tare mult să cînte
85 din fluier și să cînte din gură *Miorița* așa de duios
că-ți venea lăcrămi pe față cînd o ascultai. O
cînta și sara și dimineața că-i plăcea“.

(1968), Năruja — Radu Coroi, 54.

Negirléști

MCCCXIII₂₄₃

Pe un vîrf de munte,
Pe-un picior de plai,

- Pe-o gură de rai
Într-o poieniță verde
- 5 Sînt trei ciobănei,
Trei turme de oi
Unu-i vrincean (sic!)
Unu-i muntean.
Unu-i ungurean.
- 10 Cel unгур și cel muntean
S-au sfătuit, s-au vorbit:
Să-l omoare
La apus de soare
Pe cel vrincean
- 15 C-are oi mai multe și cornute,
Cu lăsături pe frunte,
Ocheșele și frumusele.
Iar oița cea bucălaie,
Oița cea năzdrăvană,
- 20 De trei zile-ncoace
Gura nu-i mai tace...
— Mioriță laie,
Oaie bucălaie,
De trei zile încoace
- 25 Gura nu-ți mai tace;
Ori ești bolnăvioară,
Scumpa mea mioară?
Ori iarba nu-ți place,
Ori apa nu-ți place,
- 30 Ori îți faci de cap?
— Stăpîne, stăpîne,
Nu-s bolnăvioară:
Apa îmi place,
Iarba îmi place;
- 35 Dar ciobanul cel muntean
Și cel ungurean
S-a sfătuit să te omoare
La apus de soare,
Că ai oi multe...
- 40 — Scumpa mea mioară,
De a fi să mor,
Să le spui lor:
Să mă îngroape în dosul stinei,
Să-mi aud cîinii;
- 45 La strunga oilor;
Cînd oile s-or strînge,
Pe mine m-or plînge...

- Să-mi puie la cap:
Fluieraș de fag,
- 50 Că mult cîntă cu drag
Să-mi puie fluieraș de soc,
Căci mult cîntă cu foc;
Fluieraș de os,
Căci mult cîntă duios.
- 55 Mioriță laie, năzdrăvană,
De-i vedea o mamă bătrînă,
Cu briul de lînă,
De-a plînge și a-ntreba,
Să le spui (sic!) că m-am însurat
- 60 Cu o mîndră mireasă,
Mîndră crăiasă;
Brazii și paltinii
Mi-au fost nunii;
Brazii și paltinașii
- 65 Mi-au fost nuntașii;
Soarele și luna
Mi-au ținut cununa;
Stelele mii
Ne-au (sic!) fost preoții...
- 70 Mioriță laie, bucălaie,
N-ai văzut, n-ai auzit
De un mîndru ciobănel,
Tras ca prin inel?
Fața lui:
- 75 Spuma laptelui;
Ochii lui:
Mura cîmpului;
Perișoru lui:
Pana corbului;
- 80 Mustăcioara lui:
Spicul grîului.
— Ba am auzit,
Și chiar am și văzut,
Că mi-a fost stăpîn:
- 85 Mamă bătrînă,
Feciorul tău,
Și stăpînul meu,
Ciobanul cel ungurean
Și cel muntean
- 90 S-a sfătuit,
Și s-a vorbit
Să-l omoare

- La apus de soare.
L-a îngropat în dosul stînci,
95 Să-l păzească cîinii.
Și la cap, i-a pus:
Fluieraș de fag,
Să cînte cu drag;
Fluieraș de soc,
100 Mult cîntă cu foc;
Fluieraș de os,
Că mult cîntă duios.
Vîntul, cînd a bate,
Ele or începe să cînte,
105 Oile s-or strînge,
Și vor începe a plînge...

(1966), Negriștești — Ion Băhni, 39.

MCCCXIV

- Iată, se coboară la vale
Trei turme de oi,
Cu trei ciobănei:
Unu-i moldovean,
5 Altu-i ungurean
Și cu cel vrăncean...
Se vorbiră și se sătuiră:
Să mi-l omoare pe vrăncean,
C-are oi mai multe,
10 Mîndre și cornute,
Cai învățați,
Și cîini mai bărbați...
— Mioriță laie, bucălaie,
De trei zile încoace
15 Gura nu-ți mai tăce,
Iarba nu-ți mai place;
Ori ești bolnăvioară,
Drăguță mioară?...
Le spune curat:
20 Că m-am însurat
Pe-o gură de plai,
C-o fată de crai...
Să le spui să mă-ngroape
Tot pe aici, pe aproape:
25 În strunga de oi,
Să fiu tot cu voi.

- Să-mi puță la cap:
Fluieraș de fag,
Să-i cînte codrului cu drag;
30 Fluieraș de os,
Să cînt la oi duios...
— Drăguțule bace,
Dă-ți oile încoace:
În vale, în zăvoi,
35 Că este iarbă de noi,
Mai e și umbră de voi...
Stăpîne, stăpîne,
Chiamă-ți și un ciine:
Un ciine frățesc
40 Și mai bărbătesc...
„Mustăcioara lui:
Spicul grîului;
Ochișorii lui:
Mura cîmpului“...

(1966), Negriștești — Ion Tăfti, 45.

MCCCXV²⁴³

- Mioriță laie,
Laie, bucălaie,
De trei zile încoace
Iarba nu-ți mai place;
5 Ce o fi cu dumneta,
Dragă miorița mea?
Nu știu: iarba nu-ți mai place,
Ori ceva rău îți face?
Sau nu ți-e bine
10 Să mai fii cu mine?
— Drăguțul meu baci,
Dă-ți oile ncoace
La negru zăvoi,
Că-i iarbă de voi (sic!)
15 Și umbră de noi.
Stăpîne, stăpîne,
Cheamă-ți chiar și un ciine:
Cela mai birsan (sic!)
Și mai năzdrăvan,
20 Căci la apus de soare
Mi s-a vorbit să te omoare

- Ciobanul moldovean
 Și cu ardelean.
 — Drăguța mea mioriță,
- 25 Dacă ești atit de năzdrăvană:
 Când or veni să mă omoare,
 Să le spui, dragă, așa:
 Să mă îngroape
 În strunguța oilor,
- 30 În jocul mieilor.
 Și la cap să-mi puie:
 Fluieraș de soc,
 Mult zice cu foc;
 Vîntul cînd de-a bate
- 35 Prin el a răzbate...
 Fluieraș de fag,
 Mult zică cu drag.
 Și atunci mieii s-or strînge,
 Și m-a plînge
- 40 Cu lacrimi de singe.
 De-i vedea pe-icea-așa
 O babă bătrînă,
 Cu brîul de lînă,
 Mergînd, și pe mine căutînd,
- 45 Și de mine întrebînd:
 „N-ați văzut pe-icea-așa
 Un cioban tinerel?
 Mustăcioara lui:
 Spicul grîului;
- 50 Fețișoara lui:
 Spuma laptelui;
 Ochișorii lui:
 Mura cîmpului;
 Perișorul lui:
- 55 Pana corbului“...
 Să-i spui, dragă, curat:
 Că eu m-am însurat
 În dosul stînei,
 Unde latră toți cîinii;
- 60 În strunguța oilor,
 În jocul mieilor.
 La cap mi-a pus:
 Fluieraș de soc,
 Mult zice cu foc;

- 65 Fluieraș de fag,
 Mult zică cu drag.

(1966), Negrléști — Cucuțana Brînzoi, 52.

MCCCXVI²⁴⁴

- Pe-un picior de plai,
 Pe-o gură de rai
 Se cobor la vale
 Trei turme de oi:
- 5 Unu, moldovean,
 Unu, ungurean,
 Și unu, vrăncean.
 Iar cel ungurean
 Și cu cel moldovean:
- 10 Mări, se vorbiră
 Și se sfătuiră:
 Ca să mi-l omoare
 Pe cel vrăncean,
 Că-i mai ortoman,
- 15 C-are oi mai multe,
 Mîndre și cornute,
 Cai mai învățați,
 Și cîini mai bărbați.
 — Mioriță laie,
- 20 Laie, bucălaie,
 De trei zile-ncoace
 Gura nu-ți mai tace,
 Iarba nu-ți mai place;
 Ori ești bolnăvioară,
- 25 Drăguță mioară?
 — Stăpîne, stăpîne,
 Cheamă-ți și un cîne:
 Cel mai frățesc,
 Și cel mai bărbătesc;
- 30 Pe la apus, de soare
 Vrea să mi te omoare
 Baciul moldovean,
 Cu cel ungurean.
 — Oită birsană,
- 35 De ești năzdrăvană,
 Și de-a fi să mor
 În cîmp de mohor,

Tu la cap să-mi pui:
 Fluieraș de soc,
 40 Mult zice cu foc;
 Fluieraș de fag,
 Mult zice cu drag;
 Fluieraș de os,
 Mult zice duios.
 45 Astea să-mi pui;
 Iar lor să le spui:
 Să mă îngroape
 În dosul stîinii,
 Ca să mă plîngă ciinii.
 50 Iar dac-ai zări
 Pe cîmp alergînd,
 Din ochi lăcrîmînd
 Măicuța bătrînă,
 Cu brîul de lînă...
 55 — Cine mi-a văzut
 Mindru ciobănel?
 Fețișoara lui:
 Spuma laptelui;
 Mustăcioara lui:
 60 Spicul griului;
 Perișorul lui:
 Pana corbului...
 — Tu, mioara mea,
 Să te înduri de ea,
 65 Și să-i spui curat:
 Că m-am însurat
 C-o fată frumoasă,
 A lumii miriasă...

(1966), Negîrléști — Ion Táfti, 60.

MCCCXVII₂₄₅

Pe-un picior de plai,
 Pe-o gură de rai
 Iată, vine-n cale,
 Se coboară la vale
 5 Trei turme de miei,
 Cu trei ciobănei:
 Unu-i moldovean,
 Unu-i ungurean,
 Și unu-i vrancean.

10 Iar cel ungurean
 Și cu cel vrincean
 Mări, se vorbiră
 Și se sfătuiră:
 Pe la apus de soare
 15 Ca să mi-l omoare
 Pe cel moldovean,
 Că-i mai ortoman,
 Și are oi mai multe
 Mîndre și cornute,
 20 Și cai învățați,
 Și ciini mai bărbați.
 Dar cea mioriță,
 Cu lînă plăviță,
 De trei zile-ncoace
 25 Gura nu-i mai tace,
 Iarba nu-i mai place.
 — Mioriță laie,
 Laie, bucălaie,
 De trei zile-ncoace
 30 Gura nu-ți dă pace,
 Iarba nu-ți mai place...
 — Drăguțele bace,
 Dă-ți oile-ncoace:
 La negru zăvoi,
 35 Că-i iarba de noi,
 Și umbră de voi.
 Stăpîne, stăpîne,
 Îți cheamă și-un cîine:
 Cel mai bărbătesc,
 40 Și cel mai frățesc,
 Că la apus de soare
 Vreau să mi te-omoare
 Baciul ungurean
 Și cu cel vrincean.
 45 — Oiță birsană,
 Și de-o fi să mor
 În cîmp de mohor,
 Să-i spui lui vrincean
 Și lui ungurean:
 50 Să mă-ngroape
 Aici pe aproape:
 În strunga de oi,
 Să fiu tot cu voi;
 În dosul stîinii,

55 Să-mi aud cîinii...
 Fluieraş de soc,
 Mult zice cu foc;
 Fluieraş de os,
 Mult zice duios.

60 Asta să le-o spui;
 Iar la cap să-mi pui:
 Fluieraş de fag,
 Mult zice cu drag.
 Vîntul, cînd a bate,

65 Prin ele răzbate, (sic!)
 Oile s-or strînge,
 Pe mine m-or plînge
 Cu lacrimi de sînge.
 Iar tu, de eu mor,

70 Să nu le spui lor.
 Să le spui curat:
 Că m-am însurat
 C-o mîndră crăiasă,
 A lumii miriasă;

75 Că la nunta mea
 A căzut o stea;
 Soarele şi luna
 Mi-au ţinut cununa;
 Brazii şi pîltinaşi

80 I-am avut nuntaşi;
 Preoţi: munţii mari;
 Păsări: lăutari;
 Păsărele: mii,
 Şi stele: făclii.

85 Iar dac-ăi zări,
 Dac-ăi întîlni
 Măicuţă bătrînă,
 Cu briul de lînă,
 Din ochi lăcrămînd,

90 Pe toţi întrebînd,
 Şi la toţi zicînd:
 „Cine a cunoscut,
 Cine mi-a văzut
 Mîndrul ciobănel?

95 Feţişoara lui:
 Spuma laptelui;
 Mustăcioara lui:
 Spicul griului;
 Perişorul lui:

100 Pana corbului;
 Ochişorii lui:
 Mura cîmpului“...
 Tu, mioara mea,
 Să te-nduri de ea,

105 Şi spune-i curat:
 Că m-am însurat
 C-o fată de crai,
 Pe-o gură de rai.
 Iar la cea măicuţă

110 Să nu spui, drăguţă,
 Că la nunta mea
 A căzut o stea;
 C-am avut nuntaşi
 Brazii şi pîltinaşi;

115 Preoţi: munţii mari;
 Păsări: lăutari;
 Păsărele: mii
 Şi stele: făclii.

(1966), Negîrléşti — Siñion Uñgurjanu,
 60.

MCCCXVIII²⁴⁶

Pe-un picior de plai,
 Pe o gură de rai
 Iată, vin prin cale,
 Se coboară în vale

5 Trei turme de oi,
 Cu trei ciobănei:
 Unu-i moldovean,
 Unu-i ungurean,
 Şi unu-i vrăncean.

10 Mări, se vorbiră,
 Şi se sfătuiră:
 Că pe la apus de soare
 Ca să mi-l omoare
 Pe cel moldovean,

15 Că-i mai ortoman,
 Şi are oi mai multe,
 Mîndre şi cornute,
 Şi cai învăţaţi,
 Şi cîini mai bărbaţi.

20 Dar cea mioriță,
 Cu lina plăviță,
 De trei zile încoace
 Gura nu-i mai tace,
 Iarba nu-i mai place...
 25 — Ori ești bolnăvioară,
 Mioriță, mioară?
 — Drăguliță baci,
 Dă-ți oile-ncoace:
 La verde zăvoi,
 30 Că-i iarbă de voi (sic!)
 Și umbră de noi.
 Stăpîne, stăpîne,
 Mai cheamă-ți și-un ciine:
 Pe cel mai frățesc;
 35 Că pe la apus de soare
 Vrea ca să mi te omoare
 Baciul ungurean
 Și cu cel vrăncean.
 — Oiță birsană,
 40 De ești năzdrăvană,
 Și de-oi fi să mor
 În cîmp de mohor,
 Să-i spui celui ungurean
 Și celui vrăncean...
 45 Și să mă îngroape
 Aici, pe aproape:
 În dosul stîinii,
 Să mi-aud cîinii.
 Și să-i pui la cap... să-mi pui...
 50 Fluieraș de os,
 Mult cîntă duios;
 Fluieraș de fag,
 Mult cîntă cu drag;
 Fluieraș de soc,
 55 Mult cîntă cu foc.
 Vîntul, cînd va bate,
 Prin ele răzbate,
 Oile s-or strînge,
 Pe mine m-or plînge
 60 Cu lacrimi de sînge.
 Și dac-ai zări,
 Dac-ai întîlni
 Pe cea măicuță
 Pe cîmp alergînd,

65 Din gură întrebînd:
 „N-ați văzut un ciobănaș?
 Fețișoara lui:
 Spuma laptelui;
 Ochișorii lui:
 70 Mura cîmpului;
 Perișorul lui:
 Pana corbului“...
 Da să-i spui curat:
 Că s-a însurat
 75 C-o fată de crai,
 Pe-o gură de rai;
 C-a avut nuntași
 Brazi și pătinași;
 Preoți: munții mari;
 80 Păsări: lăutari...
 Căci la nunta mea
 A căzut o stea...

(1966), Negirléști — Márja Bábiș, 63.

MCCCXIX²⁴⁷

— Mioriță laie,
 Laie, bucălaie...
 Pe un deal cobora odată
 Trei mii de oi,
 5 Cu trei ciobănei.
 Unul dintre ei
 A fost mai bogat,
 C-a avut oi mai multe,
 Mîndre și cornute,
 10 Și cai învățați,
 Și ciini mai bărbați.
 Dar pe la apus de soare
 A vrut să-l omoare
 Pe cel vrăncean,
 15 C-are mioarele:
 Cîte pietricle;
 Și mioare:
 Cîte pietre-n vale.
 Iar o lăiță,
 20 Cu lina plăviță,
 Tot zbiera pe lingă stînă;
 Nici nu bea, nici nu mîncă,

Cu ochiul după stăpînul ei se uita.
 — Oiță, lăiță, bucălaie,
 25 De trei zile-ncoace
 Iarba nu-ți mai place,
 Gura nu-ți mai tace;
 Ori ești bolnăvioară,
 Drăguță mioară?
 30 — Nu sînt bolnăvioară
 Dar sînt jignită-n suflet:
 Că vor să te omoare
 La apus de soare.
 — Drăguța mea oiță,
 35 Dac-o fi să mor,
 Să mă îngroape în strunga cu oi,
 Să fiu tot cu voi;
 În strunga stîinii,
 Să mi-aud cîinii.
 40 Și la cap să-mi puneți, ca mîngiere:
 Fluieraș de fag,
 Să-mi cînte cu drag;
 Fluieraș de soc,
 Să-mi zică cu foc.
 45 Și dac-o fi,
 Să nu-i spui (sic!) la drăguțele mele
 oițe c-am murit;
 Să le spuneti că m-am însurat
 C-o fată de împărat;
 Brazii și paltinași
 50 I-am avut nuntași;
 Nuni mari: munții mari;
 Brazii mari i-am avut lăutari;
 Stele: făclii;
 Păsări: mii și mii.
 55 Nici mamei mele să nu-i spui c-am
 murit,
 Că se duce plingînd
 Și mă plînge la mormînt.
 Că ea o să se bucure de mine
 că sînt la oi,
 60 Și-o să zică așa:
 „Tare-i bine cînd sînt doi!“
 Adică maică-sa era cu el.

(februar, 1968), Negirléști — Ion Ieșănu,
 66.

Pe-un picior de plai,
 Pe-o gură de rai,
 Iată, vine-n cale,
 Se coboară-n vale
 5 Trei turme de oi,
 Cu trei ciobănei:
 Unu-i moldovean,
 Unu-i ungurean
 Și unu-i vrîncean (sic!)
 10 Iar cel moldovean
 Și cu cel vrîncean (sic!)
 Mări, s-a vorbit
 Și s-a sfătuit:
 Pe la apus de soare
 15 Ca să mi-l omoare
 Pe cel ungurean,
 Că-i mai ortoman,
 Și are oi mai multe,
 Mîndre și cornute,
 20 Și cai învățați,
 Și cîini mai bărbați.
 Iar cea mioriță,
 Cu lina plăviță,
 De trei zile-ncoace
 25 Gura nu-i mai tace.
 — Mioriță, mioară,
 Ori ești bolnăvioară,
 Mioriță, mioară?
 Ori iarba nu-ți place,
 30 Ori apa, că-i rece?
 — Stăpîne, stăpîne,
 Și apa că-mi place,
 Și iarba că-mi place;
 Dă-ți oile-ncoace:
 35 La verde zăvoi,
 Că-i iarbă de oi,
 Și umbră de noi.
 Stăpîne, stăpîne,
 Mai cheamă-ți și-un ciine:
 40 Pe cel bărbătesc,
 Pe cel mai frățesc;
 Că, mări, s-a vorbit,

Și s-a sfătuit
 Baciul moldovean
 45 Și cu cel vrăncean:
 Pe la apus de soare
 Să mi te omoare.
 — Oiță birsană,
 De ești năzdrăvană,
 50 Și de-o fi să mor
 La verde zăvoi,
 În cîmp cu mohor,
 Să-i spui lui vrănceanu
 Și lui moldoveanu:
 55 Ca să mă îngroape
 Aici, pe aproape:
 În strunga de oi,
 Să fiu tot cu voi;
 În dosul stinei,
 60 Să-mi aud cîinii.
 Iar la cap să-mi pui;...
 Glugulița mea
 În vârful parului.
 În glugă să-mi pui:
 65 Fluieraș de os,
 Mult zice duios;
 Fluieraș de fag,
 Mult zice cu drag;
 Fluieraș de soc,
 70 Mult zice cu foc.
 Vîntul, cînd a bate,
 Prin ele-a răzbate...
 Iar dac-ai zări,
 Dac-ai întilni
 75 Măicuță bătrînă,
 C-un caiet de lînă,
 Din ochi lăcrămînd,
 Din gură-ntrebînd:
 „Cine mi-a văzut,
 80 Cine-a întilnit
 Mîndru ciobănel
 Tras printr-un inel?
 Fețișoara lui:
 Spuma laptelui;
 85 Mustăcioara lui:
 Spicul grîului;
 Ochișorii lui:

Două mure coapte —
 Coapte la răcoare,
 90 Neatinse de soare;
 Coapte, la pămînt,
 Neatinse de vînt“...
 Tu, mioara mea,
 Să te-nduri de ea,
 95 Și să-i spui curat:
 Că m-am însurat
 C-o mîndră crăiasă,
 A lumii mireasă;
 Și la nunta mea
 100 A căzut o stea;
 Soarele și luna
 Mi-a ținut cununa;
 Brazi și păltinași
 I-am avut nuntași;
 105 Preoți: munții mari;
 Paseri: lăutari:...
 Iar la cea măicuță
 Să nu-i spui, draguță,
 Că la nunta mea
 110 A căzut o stea;
 C-am avut nuntași
 Brazi și păltinași;
 Păsărele: mii
 Și stele: făclii.
 115 Să te-nduri de ea
 Și să-i spui curat:
 Că m-am însurat
 C-o mîndră crăiasă,
 A lumii mireasă...

(3.I.1968), Négirleşti — Añcuța Táfti, 74.

MCCCXXI 218

Pe-un picior de plai,
 Pe-o gură de rai
 Iată, vin în cale,
 Se cobor la vale
 5 Trei turme de oi.
 Cu trei ciobănei:
 Unu-i moldovean,
 Unu-i ungurean,
 Și unu-i vrăncean.

10 Iar cel ungurean
Și cu cel vrăncean
Mări,ei se vorbiră,
Și se sfătuiră:
Pe l-apus de soare
15 Ca să mi-l omoare
Pe cel moldovean,
Că-i mai ortoman,
Și are oi multe,
Multe și cornute.
20 Dar cea mioriță,
Cu lina plăviță,
De trei zile-ncoace
Gura nu-i mai tace,
Iarba nu-i mai place.
25 — Mioriță laie,
Laie, bucălaie,
De trei zile-ncoace
Gura nu-ți mai tace,
Iarba nu-ți mai place;
30 Ori ești bolnăvioară,
Drăguță mioară?
— Drăguțele bace,
Dă-ți oile-ncoace:
La negru zăvoi,
35 Că-i iarbă de noi
Și umbră de voi.
Stăpîne, stăpîne,
Îți chemă și-un ciine
Cel mai bărbătesc,
40 Că l-apus de soare
Vrea să mi te-omoare
Baciul ungurean
Și cu cel vrăncean.
— Oiță birsană,
45 De ești năzdrăvană,
Și de-o fi să mor,
Tu să le spui lor:
Ca să mă îngroape
Aicea, pe-aproape:
50 În strunga de oi,
Să fiu tot cu voi.
Asta să le spui;
Dar la cap să-mi pui:
Fluieraș de fag,

55 Mult zice cu drag;
Fluieraș de os,
Mult zice duios.
Vintul, cînd a bate,
Prin ele-a răzbate,
60 Oile s-or strînge,
Pe mine m-or plînge...
Dar tu de omor
Să nu le spui lor;
Să le spui curat:
65 Că m-am însurat
C-o mîndră crăiasă,
A lumii mireasă;
Că la nunta mea
A căzut o stea;
70 Soarele și luna
Mi-au ținut cununa;
Brazi și păltinași
I-am avut nuntași...
Iar de-i întîlni
75 Măicuță bătrînă
Cu biciul (sic!) de lînă,
Din ochi lăcrămînd,
Pe cîmpi alergînd,
Și la toți zicînd,
80 „Cine mi-a văzut,
Cine-a cunoscut
Mîndru ciobănel,
Tras ca prin inel?
Fețișoara lui:
85 Spuma laptelui;
Mustăcioara lui:
Spicul griului;
Perișorul lui:
Pana corbului;
90 Ochișorii lui:
Mura cîmpului“...
Tu, mioara mea,
Să te-nduri de ea,
Și spune curat:
95 Că m-am însurat
C-o fată de crai,
Pe-o gură de rai.

Tulnisi

Cînticu n'ioari ¹

MCCCXXII ₂₄₉

- Frunzi ș'un susai,
 Pi pisi'or di plai,
 Pi gurî di rai
 Mi sî coboarî
 5 Di trii s'obănei
 Cu trii turmi di oi:
 Unu-i săs'elian,
 Unu-i moldovian,
 Unu-i ungurian.
 10 As'eia s-a vorbit,
 As'el săs'elian
 Cu-as'el ungurian,
 Ca sî mi-l omoari
 Pi-as'el moldovian;
 15 Ari oi măi multi:
 Multi și cărunți,
 Da-s măi multi s'iuti;
 Cai niinvățaț
 Și cini ca bărbaț.
 20 Ii mi s'a vorbit
 Ca sî sî coboari
 Colia'ntr'o vils'ia,
 Răpuin' viața.
 Dar o mioriți lai,
 25 Lai, bucălai,
 Ia cî n'i-a rămas
 Tot pi urmî, urmî;
 Ia hojma zg'era,
 În oi nu s'amesteca,
 30 Moldovianu cî zis'ia:
 — Mioriți lai,
 Lai, bucălai,

¹ Pe cît vom putea, vom reda varianta în graiul localnicilor:
s' = sunetul intermediar între *c* și *s* (notat în toate textele de față;
 ; *n'* = *gn* francez (*idem*, *n*); *g'* = *ghi*, reprezentînd pe *b* alterat
 notat în textele de pînă acum: *ghi*); *ph'* = *φ* palatalizat; *k* = *chi*,
 eprezentînd pe *φ* palatalizat; *z'* = sunetul intermediar între *j*
 i *z* (notat în celelalte texte de față: *ž*).

- Di trii zili'ncoas'i
 Gura nu-ț măi tas'i;
 35 Lupk'i ti-ar mînca,
 Furu ti-ar fura".
 Mioara cî-m' zis'ia:
 — Stăpîni, stăpîni,
 Nu mă blăstăma,
 40 Cî nu-i vina mia;
 Cî ii s'a vorg'it
 Di doi s'iobănei,
 As'el săs'elian
 Și cu ungurianu,
 45 Ca sî n'i ti omoari,
 Cî ai oi măi multi,
 Multi și cărunți,
 Da-s măi multi s'iuti;
 Cai niinvățaț,
 50 Galbini niskimbaț
 Și cini ca bărbaț;
 Sî n'i ti iugroapi
 Tot în dosu stîinii
 Uni zac toț cini.
 55 Moldovianu s'i-m' zis'ia?
 Din oki lăcrăma,
 Di la inimî ofta,
 Din gurî-m zis'ia:
 — Mioriți lai,
 60 Ai fost năzdrăvanî:
 Dumnezău ț-a dat,
 Di păgîni mă scak'i.
 Ii n'i s'a vorbit
 Și s-a sfătuit
 65 Ca sî mă omoari.
 Di m-a omorî,
 Da tu ca sî-i spui
 Ca sî nu mă-ngroapi
 Tot în dosu stîinii
 70 Uni-m' zac toț cini;
 Și sî mă'ngroapi
 În z'iocu n'eilor
 În bătaia oilor;
 Olili s'or strînz'i,
 75 Pi mini m-or plinz'i,
 Cu lăcrîn'i di sinz'i.
 Și mămuca mia

- Pi mini m'ar afla,
 Voi ca si-i spuniț
 80 Cî ieu c-am avut
 În loc di lăutari
 Tot brazi s'ii mari;
 As'eli păsăreli,
 Doui rînduneli,
 85 Fii surorili meli.

(1929), Tîlneșî — Culaș Stașșu, 53.

CÎNTICU MIORIȚII

cules în munții Vrancei
 de la lăutarul Vasile Botiță din satul Tulncii — județul Purtna
 1919, iulie. Petru Caraman.

- Verdi și-un susai,
 Pi kișior di plaiu,
 La gurî di raiu,
 Coboari-mi, coboari,
 5 Turmi di mioari
 Și turmi di mei
 Cî trii șiobanei:
 Unu-i moldovean,
 Unu-i ungurean
 10 Și altu-i mocan.
 Iar șel ungurean
 Și cu șel mocan
 I că să vorghia
 Și să sfătua
 15 Ca să mi-l omoari
 Sîmbăti-n disari,
 Pin sfîntî di soari,
 Pi șel ghiet șioaban
 Bașiu moldovean...
 20 Că-mi are oi multi,
 Multi și cornuti
 Și cai ni-nvățați
 Și dulăi bărbați...
 Da-n șe turmulîți,
 25 Mi-esti-o mioriți,
 La lîni plăviți.
 E că-mi auza

- Și e că-mi zghera
 Și să văita.
 30 Bașiu mi-o-ntreba
 Și mi-o dizmierda:
 — Mioriți lai,
 Lai, bucălai,
 La lîni țigai,
 35 Di trii dzili-ncoași,
 Gurița nu-ț tași,
 A be nu-ț să fași,
 Iarba nu-ț mai plăși,
 Iarba di pi cîmp,
 40 Sarea din burduf,
 Apa din uluc.
 Drăguță mioară,
 Tu-mi ești bolnăvioară?
 Sau di cap îț faș
 45 Di nu vrei să-mi taș!
 Ori di capu tău,
 Ori di capu mieu!
 — „Stăpîni, stăpîni,
 Stăpinaș ca tîni
 50 N-oiu mai găsi-n lumi...
 Da mia că-mi plăși
 Iarba di pi cîmp,
 Sarea din burduf,
 Apa din uluc!
 55 Da mia nu-mi plăși
 O vorbă di-asară
 Și di-alaltasară...
 Stăpîni, stăpîni,
 Stăpinașu meu,
 60 Da di Dumnedzeu,
 Nu mă blăstăma,
 Sîmbăta sara,
 Că nu-i vina mea!
 Că dacă nu tac,
 65 Îou di cap nu-mi fac!
 Nu-i di capu meu,
 Și-i di capu tău...
 Că șei doi șiobani,
 Toț is veri primari,
 70 I că s-o vorghit
 Și s-o sfătuit
 Să mi ti omoari

Sîmbăți-n disari,
 Pin sfințit di soari,
 75 Că ai oi mai multi,
 Tot țigăi cornuti,
 Da mai mult ciuti
 Și boi ni-nziugaț,
 Galbini nischimbaț
 80 Și cai ni-nvățaț
 Și dulăi bărbaț...
 Iar șei doi șiobani,
 Toț îs veri primari,
 Groapî vor să-ț sapi
 85 Ca să mî ti-ngroapi
 Tocma-n dosu stîniî
 Undi mî-ș zac cinii!
 Bașiu moldovean,
 Fișior di vrănsian.
 90 Mioara-ș chiema
 Și mi-o dizmierda:
 Ș-așa mî-i grăia:
 — „Mioriți lai,
 Lai, bucălai,
 95 La lină țigai,
 Dac-a hi să mor,
 Tu spuni-li lor
 Că i-oiu blăstăma
 Și s-or legăna
 100 Ca frunza toamna,
 Di m-or ingropa
 Tocma-n dosu stîniî,
 Undi mî-ș zac cinii!
 Da i să mă-ngroapi
 105 Pi-aișia pi-aproapi,
 'N strunga oilor,
 'N žiocu micilor!
 Glugulița mea
 I mî-or așădza
 110 Pîndzi pi obraz,
 Moarti cu năcaz!
 Așa să li spui
 Și la cap să-m' pui,
 În șel pătior,
 115 Nant și gălbior,
 Fluieraș di soc,
 Mult cînti cu foc;

Fluieraș di fag,
 Mult cînti cu drag;
 120 Fluicraș di os,
 Cu viersu duios.
 Vintu cînd a bati,
 Pin eli-a răzbati,
 Fluierili-or dzîși,
 125 Oili s-or strinzi,
 Pi mini m-or plînzi
 Cu lăcrîmi di sînzî...
 Pi dealu șel mari,
 Merg oili tari;
 130 Iar pi dealu lung,
 Oili să duc,
 Cu șei doi șiobani,
 Șei doi veri primari...
 Bașiu moldovean,
 135 Fișior di vrănsian,
 Turma mî-și mîna,
 Inima-i plînzia!
 Iel mî să silia
 Di mî-i aziunzia
 140 Și s-alătura,
 Turmi-mpreuna,
 La șiobani striga,
 Sara bunî da...
 Da i și-m fășia?
 145 Mult nu-mî aștepta,
 Că mî-l doboră
 Și mî-l ómora!
 Da un'l-îngropa?
 Tocma-n dosu stîniî,
 150 Undi-mî latrî cinii!...

 Pi coasta di plaiu,
 La gurî di raiu,
 Coboari—mî, coboari,
 Turmi di mioari,
 155 Cu șei doi șiobani,
 Șei doi veri primari —
 Bașiul ungurean
 Și bașiu mocan...
 Oili-nturna,
 160 Chiot chiuia,
 Codrii răsuna...

Pisti plaiu zăria,
 În drum mi-ntilnia
 D-o mai ci bătrîni,
 165 Cu briu di cămîli,
 C'un caier di linî.
 Din minî-ndruga,
 Din guri-ntreba,
 Din ochi lăcrăma:
 160 — „Ia voi doi şiohani,
 Ia voi veri primari,
 Voi nu mi-aş vădzut,
 Nu mi-aş cunoscut
 D-un voinic pogan,
 175 D-un negru şiohan,
 Negru şi bogat,
 Tutulor li-i drag?
 Cîn' coboari'n sat,
 Di cini i-apărat,
 180 La masî-nghiat;
 Cîn' călătoreşti,
 Gazdi tot găsăşti... ? !“
 — „Măicuţi bătrîni,
 Cu briu di cămîli,
 185 Şi di l-am vădzut,
 Nu l-am cunoscut.“
 Ea dac-audza,
 Rău mi să-ntrista,
 Rău mi să şudia.
 190 Gîndia şî-m' gîndia
 Şi să răsgîndia
 Şi iar i-ntreba:
 — „Ia voi doi şiohani,
 Voi doi veri primari,
 195 Poati mi-aş vădzut
 Şi mi-aş cunoscut
 Şiohanaş strein,
 Băgat la stăpân,
 Strein şi sărac,
 200 La nimi nu-i drag?
 Cîn' coboari'n sat,
 Di cini mi-i lătrat,
 Radz'mă gardurili,
 Curgu'i lăcrimîli?
 205 Strein şi sărac
 Ca măru la drum:

Ciţ călătoresc,
 Mi-l zburătoresc,
 Crenzi îi polignesc,
 210 Tulkioara-i plînzi
 Cu lăcrimi di sinzi,
 Sint Ilii-m' vini
 Şi-m' pati ruşini... !?“
 Da şei doi şiohani,
 215 Şei doi veri primari,
 I să sfătuia,
 Tainî-mi tainuia
 Şi iar răspundia:
 — „Măicuţi bătrîni,
 220 Cu briu di cămîli,
 Şi di l-am vădzut,
 Nu l-am cunoscut.“
 Dar un strungăraş,
 Din fluier doinaş,
 225 Milî-i să făşia,
 Urma rămînia.
 Măicuţa-l videa
 Însprî iel dzoria,
 Din ochi lăcrăma
 230 Şi mi-l întreba:
 — „Mic di strungăraş,
 Din fluier doinaş,
 Pi-undi-ai strungărit,
 Nu mi-ai întilnit,
 235 Tinăr şiohănel,
 Tras ca pin inel?
 Obrăzoru lui,
 Faţa caşului;
 Cosişioara lui,
 240 Pana corbului;
 Mustăşioara lui,
 Skicul ordzului;
 Ochişorii lui,
 Mura cîmpului,
 245 Coapti la răcoari,
 Neatinsî di soari;
 Coapti la pămînt,
 Neatinsă di vînt... !?“
 Micu strungăraş,
 250 Din fluier doinaş,
 Dreapta săruta,

Plinsu-l podidea,
Din guri-m' grăia:
— „Ba iou l-am vădzut
255 Și l-am cunoscut!
Da, maico bătrini,
Cu briu di cămili,
Tu nu-l căina,
Niș nu-l mai căta,
260 Niș nu-l aștepta...
Că iel s-o-nsurat
Și l-o cununat
Soari și cu luni,
Munții dimpreună:
265 Soarili-n sfințit,
Luna-n răsărit!“

NOTE CRITICE

text. MCLVI

Nota critică 141 (comuna Réghju, satul Zghjáburi — Mărija Găldănu, 70)

Text. are dialogul la început, rinduit după planul vrâncean (1—13); apoi redusa contaminare cu modelul literar („Bačjuł uñgu-rjanu/Și cu șel vrăñșjanu“; 15—16). Urmează o contradicție: „stă-pltu“ cere ca unul dintre tăinuitori să-l îngroape când „fñ stina di oĵ“, când „din dosu stini/Uni-ñ zac și cini“. Dorința ajunge absurdă: să nu-l îngroape cumva vreun tăinuitor; și nici miorița; ci numai „Cin(i)li șel măj îndrăznet/Și măj b ă r b ă ț ă l“ (30—33). Sensul acestuia antipodic îi urmează două versuri absolut prozaice („Flu-ĵerașu fieu șel fluĵeraș/Și ni-l pui-ñ șel pältiorăș“; 34—35), înșirate mecanic din nevoia rimei artificiale, pentru care se nimerește un hibrid lexical imposibil: pältiorăș, în loc de formele locale pältinăș (cf. „virf di pältinaș“; *Ținut. Vrance.*, I², 382 XLVII 28; MCLXXVII 38; MCLXXXII 38), ori pältiôr („virf di pältiôr“; MCLXXXVIII 20).

text. MCLVII, MCLVIII

Nota critică 142 (comuna Réghju, satul Vălĵa-Milcovuluĵ — Iqana Vlăĵcu, 71)

În *experiment* text. MCLIX a fost notat la o oră după MCLVII; Var. reprezintă un gen aparte al baladei în zona etnografică a Vrancei: *tipul Văii-Milcovului*. Vom vedea din ce motive de fond.

Textele au în dezvoltarea *temelor* planul unitar datorită buneii memorii prin care bătrîna a putut reproduce exact — în MCLVIII—74 versuri din text. anterior (1—4, 6—12, 18—29, 32—47, 51—86; cf. A. 6—10, 18—29, 30—45, 47—86), adăugînd 8 versuri (5, 13—17, 30—31) și repetînd numai două: „Pi Tútova-ñ sus/Multi oi s-a dus“ (cf. B. 49—50 cu A. 53—54). Acestea, privite statistic, sînt rare în texte: mai apar în *Colăcu* (*Ținut. Vrance.*, I², 329 VIII 81—82). Menționăm că în 1931 N. Iorga — vorbind despre monografia *Ținutul Vrancei* (I, 193) — a atras atenția asupra ambelor versuri

interpolate, care, probabil, i-au sugerat transhumanța locală spre podișul moldovean (*Revista istorică*, XVII, nr. 1–2, p. 55).

Care este valoarea fondului poetic din variantă? Față de text. Alecsandri se clarifică un echivoc: în Vrancea stina la munte nu se poate așeza „în cîmp de mohor”, ci numai pe-un plai unde ortografia exclude „cîmpul de mohor”. În al doilea rînd, topografia și planul stînii refuză partea principală a testamentului: ciobanul nu putea fi înmormintat „În strunga de oi”, și totodată „În dosul stînii”; ci ori în strungă (loc îngrădit din spatele stînii unde stau oile, cînd vin de la pășune, pînă la mulsoare), ori în „bătătura stînii” (loc îngrădit în fața stînii unde se odihnesc oile după mulsoare). Var. de față clarifică în parte dubiul: cei „doi șjobănaș” îl vor îngropa „To(t) din dosu stîni/Uni zac [cuvînt inexpressiv !] și cîni” (A.B. 24–26). S t ă p î n u l (în text. A. vers. 13–14; B. 8–9, cu accentul *stăpîni-stăpînaș*, nefolosit în graiul local) spune însă mioriței să-l dezgroape de-acolo, mutîndu-l „În struînga oilor,/În žjocu űeilor,/În zburdu űiparilor” (A. 30–34; B. 32–36). Se înlătură astfel în ambele var. prozaismul din vers. A. 26; B. 25).

O var. din *Nerēju* schimbă însă locul: „Pi stăpînu sî ni-l îngropă/Tot în fața stînii,/În žjocu űeilor” (*Ținut. Vranc.*, I³, 349 XXIV 60–63). Același loc îl indică și două var. din *Răjuț (Răghiu)*: „Dacl m-a omorî,/Si mă-űgroapi-ű fața stîni, . . .În gura struűi,” (MCLXX 16–19; informatoarea octogenară accentuiază: „Iel n-a zis si-l îngroapi-n dosu stîni.”; cf. și var. MCLXXI 25–26 „Si mă-űgroapi-ű fața stîni,/În žjocu űeilor). Acum viziunea apare esențial schimbată.

Tot în privința conținutului se remarcă adausul unei *grușo de șase versuri* care conturează mai plastic portretul ciobanului (A. 61–66; B. 65–70; „Okîșori luț:/Doșî muri ȳapti-/ȳapti la pămînt,/Njatiűsi di vint; ȳapti la răȳari,/Njatiűsi di șari-“). Ne întrebăm dacă nu fac parte cumva din fondul păstoresc vrăncean. În 1906 au fost notate într-o var. din *Găžeșțj* (Candrea-Densusianu-Sperantia, *Graiul nostru*, I, 282 text. XII 11–17). Le aflăm, în 1910, pe valea Teleajenului (A. Fochi, *l.c.*, 1061 CXIV 108–114); în 1926 (republ. 1961) în Oltenia (*ibid.*, 728 CCCXXXVI 53–63; 733 CCCXLII 49–51; 736 CCCXLVI 104–108, 133–137); în 1955 apar în Ardeal (*ibid.*, 708 CCCI 64–69); iar mai înainte, tot acolo, circulau în colinde (cf. Ov. Densusianu, *Viața păstor.*, II, 85, 86 Nota 1). Cercetarea statistică dovedește însă că acest corp de imagini apare mai frecvent în textele vrăncene. În citeva imaginile se găsesc amplificate și ceva mai expresive ca în cazul de față. Evident că în materialul întreg actual se întîlnesc și alte figuri plastice de stil (marcate în *notele critice*). Însă acestea, din textele la care ne referim, par să fi preocupat îndeosebi spiritul creator local. Merită astfel cercetarea statistică. În acest

scop vom începe cu materialul publicat în 1930, urmînd textele din colecția de față. În prealabil precizăm că între anii 1925–1928 imaginile se întîlnesc în 15 texte din cele 91 culese în șapte sate. Iar în anii 1965, 1967, 1968 apar în 17 texte aflate din 11 sate (numărul global al textelor: 403). În prima perioadă de anchetă satele cu circulație remarcabilă erau: *Păuleșțj*, *Spinășțj*, *Văsiș*, *Nistorășțj* și cătunul *Hăuleșca*. În perioada a doua rămîn *Nistorășțj*, *Păuleșțj* și *Văsiș*, adăugîndu-se *Păltin* și *Răghiu*. Așadar starea generală în circulația imaginilor în discuție a sędzut în ținut între anii 1928–1968.

Indicăm textele în ordinea cifrării lor. În *vol. din 1930* (republ., 1969, *Ținut. Vranc.*, I³, 315–458) materialul este acesta: pag. 332 X 58–61; p. 364 XXXV 99–106; p. 371 XXXIX 45–48; p. 373 XLII 63–66; p. 379 XLVI 121–129; p. 383 XLVIII 50–55; p. 394 LIII 67–68; p. 404 LVII 45–48; p. 407 LIX 84–89; p. 422 LXVIII 105–112; p. 425 LXIX 52–57; p. 433 LXXIII 37–40; p. 440 LXXVI 77–80; p. 442 LXXVII 39–42; p. 443 LXXVIII 55–58.

Prezentăm starea materialului actual: text. CMXLIX 85–90; MXIII 66–71; MXXXIII 50–55; MXLII 92–97; MLVI 92–96; MXCIII 84–87; MCI 36–41; MCXVIII 56–61; MCXIX 43–48; MCXXXII 50–55; MCXXXIX 47–52; MCXLI 34–39; MCLXVI 41–44; MCLXXXIV 36–39; MCCXL–MCCXLI 51–55; MCCLXIX 99–104; MCCLXXII 58–61.

Am făcut asemenea cercetare pentru a verifica un principiu denumit de noi, în 1930, *dinamica folclorică* (*Ținut. Vranc.*, I, p. CV „Introducere”). Acesta e ca o lege constantă pentru psihologia creației poetice populare. Arată anume că în domeniul folclorului o capodoperă poetică – aparținînd întregului spațiu geografic etnoistoric al unui popor – trăiește mult mai intens într-o anume regiune etnografică. Pe cînd în celelalte ținuturi ea circulă sporadic, trăiește mai izolată decît alte specii poetice, fiind și mai simplificată, ori puternic degradată în resturi inexpressive (noi considerăm astfel *Miorița-colind* în Ardeal) – sau chiar dispărută din circuitul folcloric general. Uneori o întîlnești contaminată cu *motive lirice hibride*, sau cu *versuri rătăcitoare* din baladele repertoriului lăutăresc (Fenomenul acesta destructor apare astăzi și în Vrancea, însă foarte rar; v. text. CMXXVII *Nota crit. 4*; este datorită unor cauze psihologice și sociale cu totul precare).

Dar o capodoperă poetică tipică nu e numai *vers prozodic*, ci și *melodie de artă*. Estetica folclorului general admite astăzi – se știe – că un produs poetic popular de excepție (de pildă, *Miorița*) există, de la originea sa, îngemănat cu melodia lui proprie cu care el s-a plăsmuit simultan într-un ținut etnografic

(v. și lucrarea *Reflexiuni cîntec-vers. popular*, 1946, p. 107—114, 129, 142). Pornind de aici, motivul a circulat fără să-și modifice miezul poetic propriu, și nici să-și altereze structura melodică fundamentală. Fiindcă el a fost mereu *cîntat*, iar nu *recitat*.

Textul de artă și melodia cea mai expresivă a *Mioriței* s-au structurat într-un peisaj de excepțională măreție naturală și într-un mediu etnografic în care sinergia geniului poetic popular primitiv a fost *unică* (Acesta este fenomenul caracteristic al etnopsihologiei poporului român). Mediul plămuirii originare *de artă* credem că a fost lumea păstoritului vrâncean. Iar cadrul geografic erau plaiurile munților Vrancei, al căror pitoresc depășește — după prozatorul ardelean Ioan Slavici — frumusețile munților din Transilvania și Muntenia (*Opere*, IX, 1978 Minerva, p. 857, 869—870, 872, 874). Din acest centru genetic vital, *Miorița* credem că a peregrinat prin transhumanță și prin celelalte moduri de răspîndire folclorică, ajungînd chiar la popoarele vecine (Jugoslavia, Ungaria).

Concluzia firească: un motiv poetic popular esențial, ca „*Miorița*” — plămuit artistic timp de cel puțin patru secole prin geniul nostru popular configurativ — trebuie să fie localizat pe un *allas folcloric*, într-o clară și obiectivă recunoaștere a ținutului unde el circulă și astăzi intensiv în incomparabilă *melodie cu text*. Toate elementele de bază ce le cuprinde capodopera sînt asimilate organic în etape istorice îndelungi. Este de altfel și cazul corpului de imagini din text. MCLVII—MCLVIII ce ne preocupă aici.

În privința provenienței, se vede că var. cuprinde fondul păstoresc din Vrancea începînd cu dialogul caracteristic (B. 1—7), la care se adaugă o imagine destul de expresivă (A. 35—39; B. 37—41). Putem include în fondul păstoresc etnografic și A. 16—20, în care tînuitorii nu sînt specificați regional („Ci ai doi șjobănaș:/La apus di șgari/Si ni ti omșari,“: cf. B. 18—20).

Urmele var. Alecsandri se găsesc răspîndite în ambele texte, dar prelucrate (B. 19—23, 61—71, 72—85). Contaminarea lor cu materialul local se explică prin frecvența generală a textului clasic în toată zona etnografică a Vrancei (în condițiile detaliate de *notele crit.*).

A treia categorie de versuri provine din prelucrarea lăutărească locală. Iată, de pildă, o *grupă de trei versuri* cu sensul destul de vag, aproape obscur: „— Stăpini, stăpini,/ Stăpinaș ca tini:/Pi nimnja cu ghini.“ (B. 8—10). Ea rămîne cu totul vagă într-un text lăutăresc (din 1927), tot din *Régîiu* („Stăpini, stăpini,/Stăpinaș ca tini,“; *Țînut. Vranc.*, I, 415 LXIV 19—20

Într-o var. din *Păltin* imaginea e însă clară („Stăpini, stăpini,/ Stăpinaș ca tini/N-oj măj găsi-n lumi.“; MCXXXIII 28—30). Iarăși din *Păltin*, patru versuri amplifică, în repetiție, imaginea („Stăpini, stăpini,/Cit oj trăi-n lumi/Stăpinaș ca tini/N-oj găsi în lumi.“; MCXXXII 32—35). Iar într-o var. din *Régîiu* imaginea apare mai concisă („Șjobănaș ca tini/Nu-ș în drăga lumi!“; MCLXI 8—9).

Grupa amintită de versuri (B. 8—10) se explică prin *contactul informatoarei cu lăutarii locali*. Aceștia au prins-o de la cei din Muntenia, de unde versurile acestea lăutărești au ajuns în Oltenia; iar de aici au trecut Dunărea în Craina Jugoslavia (Fochi, *l.c.*, 986 DCXCIII 73—75 „Stăpine, stăpine./Baș stăpin ca tine/Nu se află-n lume“; text cules în 1943). În 1956 *grupa rătăcitoare* se mai afla într-o var. din *Neréju* (*ibid.*, 824 CDXXXVII 30—31, 59—60 „Stăpinaș ca tine/ N-o mai găsi-n lume.“).

Urmează alte trei versuri în legătură tot cu prelucrarea lăutarilor: „Da vorba di-asări/Și di-alaltisari/Aseia nu-m' plasi;“ (MCLVIII 15—17). Este iar o *grupă tipică de versuri rătăcitoare* în materialul lăutăresc provenit din zona Văii-Milcovului, și aflat în *Régîiu*, în 1927. Iată echivalența versurilor acestora: „Ba niija nu-ș plasi/Vorba șja di-asări/Și di-alaltisari“ (*Țînut. Vranc.*, I², 414 LXIII 28—30; cf. aceeași grupă exactă, *ibid.*, 413 LXII 17—19; 415 LXIV 10—12). Ea se întâlnește numai o dată în Andreiașu (CMXX 36—38; informatorul este fiul bătrînei de față). Circulă și în alte texte din *Régîiu* („Niija si nu-m plasi?/Vorba șja di-asări/Și di-alaltasari; MCLXXV 11—13; MCLXXVI 11—13; ambele texte notate de la același lăutar; „Da nu-m' plasi/Vorba șja di-asări/Și cu șja di-alaltasari.“; MCLXXVII 11—13).

Se adaugă acestora cele două versuri menționate, fiind fără legătură cu *textul de bază* (B. 49—50); deci interpolate întîmplător: „Pi Tutova-ș sus/Multi oj s-a dus“ (v.A. 53—54). Și în acest caz factura lăutărească nu se exclude: de pe *Valea-Milcovului* versurile au ajuns pe *Valea-Putnei* (la *Coldcu*) în repertoriul unui cobzar vestit („Tari-ș vini-ș vini/Pi Tutova-ș zjos/Di-o maici bătrîni/C-uș cair din lini/Di păr di cănilă.“; *Țînut. Vranc.*, I², 327 VIII 92—96). Versurile acestea ar putea clarifica obscuritatea vers. 49—50 din text. MCLVIII, numai dacă se admite emendația: „Pi Tutova-ș sus/Multi oj s-a dus/[Ș-o maici bătrîni/C-uș cair di lini, etc].

Localizarea ipoteticeii transhumante amintite își are echivalent relativ într-o var. (iarăși din *Coldcu*), în care găsim versurile: „Apucaș pi drum în sus./Mă-ntilnii/C-o babi bătrîni/Cu furca di sîrmi,“ (altă ușoară eroare etnografică!). Sau într-o var. din *Pău-*

lăști: „Daci n-aj întilni/Pî-um pripor di khatrî/O babî bătrîni,“ (ibid., 407 LIX 59, 66–68). Însă ambele var. sugerează *urcușul la munte, iar nu transhumanța spre podișul moldovean* (cazul il vom întilni și în text. MCLIX 6–7, MCLX 6–7).

Cît privește vers. „O maică bătrîni/C-uî cair di lîni,/Di lîni di cîmîli,“ (51–53), ele nu corespund etnografiei românești: pleacă tot din fantezia lăutărească. O informatoare din *Nerēju*, trăită printre lăutari, spunea, în 1927, versurile: „O babî bătrîni/Cu roșca di lîni,/Cu brîu di cîmîli,“ (*Ținut. Vranc.*, I², 361 XXXIV 61–63). Iar cobzarul din *Colăcu* am văzut că vorbește și el despre „... o maică bătrîni/C-uî cair di lîni/Di păr di cîmîli,“ (ibid., I², 327 VIII 94–96). Șablonul acesta a plecat și el de la lăutarii din *Régîju*, răspîndit aici prin cei din *Muntenia* (Fochi, l.c., 759 CCCLXX 66–67 „D-o babă bătrîni/Cu brîu de lîni,/De păr de cîmîli,“; din *Clejani-București*; ibid., 781 CCCXCII 57–60 „De-o maică bătrîni/Cu brîu de lîni,/De păr de cîmîli,“; din *Buzău*); de unde a trecut în *Oltenia*. . . (ibid., 728 CCCXXXV 31–33 „De-o babă străină,/Cu brîu de cîmîli,/Cu burca săină“; pag. 732 CCCXLI 60–61 „O babă bătrîni,/Cu brîu de cîmîli“), în *Ardealul sud-estic* (ibid., 705 CCXCVII 25–27 „O babă bătrîni/Cu brîul de lîni/Și păr de cîmîli,“; *Bran-Brașov*); și chiar în *Valea Timocului* – *Jugoslavia* (ibid., 983 DCLXXXIX 61–63 „Muica mea bătrîni/Cu burca săină/De păr de cîmîli“).

Rămîne concluzia clară: var. MCLVIII – frunțașă pe *Valea-Milcovului* – este un tip local în care materialul poetic, provenit din fondul păstoresc vrâncean, s-a contaminat cu cel literar, cînd atelierul lăutăresc și-a avut contribuția efectivă. De pe *Valea-Milcovului* textul sincretic (fără melodie) a trecut – poate din secolul al XIX-lea – în zona ținutului etnografic propriuzis, pe cînd *Régîju* era centru lăutăresc de radiație folclorică chiar pentru *Miorița*“ (din *Vrancea spre Muntenia și Dobrogea*; cf. Diaconu, *Cîntăreți și povestitori populari*, 1980, p. 210 XXI), cît și pentru *Cîntecul Crivățului* (din *Muntenia spre Valea-Milcovului*, apoi către *Vrancea*; cf. CMXXXVII *Nota crit.* 9). Și în primele decade din secolul nostru „școala“ din *Régîju* încă dura printr-un lăutar despre care se mai vorbește (v. MXXI = *Nota crit.* 60, MCLXX = *Nota crit.* 152).

Cu toată fățișă întipărire lăutărească, var. MCLVIII rămîne printre exemplarele antologice ale baladei din zonă. În text fantezia bătrînei informatoare combină versurile (cf. A 34–40; B. 37–41); ori le plasticizează după imaginația ei („În oc di lăutari/Cînta doui păsiri mari,“; vers. 84–85).

text. MCLIX, MCLX“; vers. 84–85.

Nota critică 143 (comuna *Régîju*, satul *Șindildrî-Pôinița* – *Sânda Ursôju*, 72)

În *experiment* text. MCLX a fost notat la o oră după MCLIX.

Cu toată indicația bătrînei că ar fi auzit balada întii de la tatăl ei – care „șetja . . . pi carti“ – pe urmă de la un bunic, *textul de bază* MCLX dovedește că *planul și materialul esențial sînt din fondul păstoresc local* (1–18, 25–33). Pleacă deci din var. *auzită de la bunic*. Cartea numai a contaminat cîteva versuri rămase flotante în memoria bătrînei (B. 36–39, 48–49, 55–56). Ea însă ezită în privința testamentului: în text. MCLIX tainitorii urmează să îngroape ciobanul „... din dosu stîni/Uni zac și cîni“ (17–21); pe cînd în *textul de bază* sînt indicate oile (B. 20–24).

Transhumanța spre Moldova pare să fie sugerată în ambele texte („Oari și nu-ț plași:/Apa di pi Prutu, . . ./Țarba di pi cîmpu?“; A. 6–9; B. 6–9).

Text. MCLX cuprinde și unele versuri ce redau imagini plastice („Fluierașu meu /L-aț puni-ntr-un pâlîor/Nant și rățezatu,/Cu virfu plecatu,“ B. – 25 – 28).

text. MCLXI, MCLXII

Nota critică 144 (comuna *Régîju*, cătunul *Scorûș* – *Stana Bežă-nârju*, 73).

În *experiment* text. MCLXII a fost notat la două ore după MCLXI.

Text. prim are *planul trunchiat și discontinuu* (8–9, 26 și 27; cf. A. 31–33 cu B. 35–38). Numai 1–25 au fost reproduse exact în var. *de bază* (B. 1–24). Aceasta are materialul mai ordonat, dar adăugat (25–31, 35–44). Discontinuitatea însă a rămas (cf. MCLXI 30–34 cu MCLXII 45–51), odată cu sensul aparent confuz din două versuri („Fluierașu lui/Și-l pui-n craîga bradului di sus,“ – B. 25–26).

Personajele din var. clasică (cf. B. 10–12) nu surprind cînd fondul păstoresc (B. 1–7, 22–24) e întrecut de adausul literar (îndeosebi B. 33–24, 48–51 etc.).

Text-conv. ne prezintă un fel de cîntăreț popular răătăcitor (r. 35–41): rămăsese fire impasibilă față de traiul celor din sat. Un caz asemănător, cu altul din *Păulești* (v. MCXXXV *Nota crit.* 129).

text. MCLXIV, MCLXV

Nota critică 145 (comuna *Régîju*, satul *Vâlța-Milcovului* – *Iqana Mocănu*, 76)

În *experiment* text. MCLXV a fost notat la o jumătate de oră după MCLXIV.

Avem o var. simplificată provenind din *fondul păstoresc local* (1–9). Text. MCLXV 15–18 („Si mă-ngrăpî-n struîga

oilor./În zjocu néilor./Flujeraşu néu/Si ní-l puniţ în sel páltior;”) rectifică contrastul din text. anterior datorat memoriei slăbite a bătrinei („Flujeraşu néu si ní-l îngropaş/În struŃga oilor./În zjocu néilor”; 17–19). Tot în text. B. e precizat locul îngropării („Si mă-Ńgroapi-Ń struŃga oilor./În zjocu néilor.”; 15–16). Surprind însă vers. 12–13 („S-a sfátuit sí ti omşari/Crăjovjanu şi uŃgurjanu”), în care grupa personajelor se îndepărtează de versiunea literară.

text. MCLXVI

Nota critică 146 (comuna Réghju, cătunul Póiniţa — Sándá Coţánu 77).

Var. este complementară aceleia notată de la Stána Băzdnárju, 75 (MCLXII). Aflate de la acelaşi bătrîn — cu înclinare mai ales pentru Mioriţa — var. au părţi comune (1–4, 41–44; cf. cu MCLXII 1–4, 41–44); după cum şi diferenţieri, cînd în var. de faţă găsim versuri absente în cealaltă (15, 28–29, 48–49). Sfirşitul din MCLXII lipseşte aici, adăugindu-se tema însurătorii cu fata de crai (48–51). Personajele rămîn aceleaşi în ambele texte („Aşel uŃgurjan/Şi. cu-aşel vrăŃşjan” — 17–18; „ŞiŃ doŃ şjobánaş/Unu, uŃgurjanu/Şi unu vrăŃşjanu —” — MCLXII 10–12); însă planul celor doi ciobani se modifică de trei ori (10–15 cf. cu 17–24, 28–29). Chiar cu adausuri (unul completează descrierea portretului; 41–44), textul de faţă apare disparat dacă e comparat cu MCLXII, acesta mai unitar şi mai apropiat de cel literar (32–51).

Deosebirea depinde iarăşi de memoria mijloacă a bătrinei Sándá Coţánu, mai vîrstnică. Ea cînta balada odată pe an, la Paşti; însă din îndemnul uncheşului cîntăreţ. Neavînd prilej, bătrîna spunea că nu mai cîntase „Nioriţa” de 40 de ani pînă la ancheta noastră.

text. MCLXVII

Nota critică 147 (comuna Réghju, cătunul Póiniţa — Njácşa Gogonél, 78)

Var. este de tip păstoresc local (8–13), însă cu ecou din text. literar (localizarea ciobanilor; v. 23–24). Se vede lămurit testamentul: ciobanul cere să nu fie îngropat „în dosu stîni/Uni zac şi cîni”; ci „Si mă-Ńgroapi-Ń struŃga oilor./Si fiu to’ cu voj. . .” (32–35).

text. MCLXVIII, MCLXIX

Nota critică 148 (comuna Réghiu, cătunul Răjuţ — Bica Zári, 79)

În experiment text. MCLXIX a fost notat la o oră după MCLXVIII.

Var. e cea mai apropiată de textul literar din tot materialul aflat la femeile de pe „Valja-Nilco(u)vuluŃ”. Bătrîna avea memoria bună: cele 14 vers. adate în MCLXIX 43–56, au fost redete prin desfăşurarea continuă a recitării. Întregul rămîne însă reflectare

din Alecsandri prin „şetăniţa” copiilor ei de şcoală (v. MCLXVIII r. 18; text.-conv. r. 52); „mama Bica” auzise de la părinţi ceva din balada păstorească (B. 19–28). Pare curios faptul că bătrîna — care a fost „şjobăniţ” şi „başu” la o stîină din sat — a auzit melodia baladei „întăi la rădju” (54–55). Cazul surprinde într-un cătun ca Răjuţu, cu tradiţie păstorească şi — prin izolarea pitorească splendidă (etim. însămnă „rai mic”) — ferit de oraş ori tîrg. Bătrîna rămîne, în ultimii 50 de ani (retrospectiv din 1967), singura femeie care s-a ocupat (în ansamblul păstoritului din zona Vrancei) cu „şjobăniţa” şi „băşia”, cînd aici tradiţia aproape că opreşte apropierea femeii de stîină cit timp durează păstoritul de vară (v. referat MCCXXXII–MCCXXXIV

text. MCLXX

Nota critică 149 (comuna Réghju, cătunul Răjuţ — Flórja Zári, 79)

Var. de tip local, în care se arată locul îngropării deosebit faţă de text. Alecsandri şi de majoritatea textelor din ţinut: ciobanul doreşte să fie îngropat nu „în dosu stîni/Uni latrí cîni”, ci „în faţa stîni. . ./În gura struŃzi;” (16–19; cf. text. MCLVII–MCLVIII Nota crit. 142).

text. MCLXXI, MCLXXII

Nota critică 150 (comuna Réghju, cătunul Źghjaburi — Măriuţa Mocăndşu, 80)

În experiment text. MCLXXII a fost notat la o oră după MCLXXI. Cu urmă din fondul păstoresc regional (1–6, 24–27, 38–42), contaminată (în familie), de unde a învăţat-o bătrîna „ca fati” cu textul clasic (7–8, 43–44, 56–64), var. este documentară — ca şi MCLXX — pentru lămurirea testamentului („Si mă-Ńgroapi-Ń faţa stîni./În zjocu néilor” — 25–26).

În text.-conv. se vede că bătrîna octogenară, analfabetă, a fost în tinereţe o pasionată a cîntării „. . . jera aproape si cînt Nioriţa-m bisărici” (r. 16). Mărturia aceasta concordă cu alta din Spinestji, de care s-a făcut caz (în 1964) în comentariile asupra baladei: „Numai în biserică nu se cînta Mioriţa” (A. Fochi, Mioriţa 424; cf. text.-conv. MCMXXXV — notat în 1925 din Spinestji — [cuprins acum în vol. VI al colecţiei]: „Nioriţa numa popa-m biserică n-o cînta”). Evident, text.-conv. din 1967 este o dovadă peste patru decenii (oarecum din periferia păstoritului vrăncean!) că poemul a fost în ţinut cîntare de predilecţie generală: concura şi cîntările bisericestii! (v. şi cazul preotului din Păuleştji, fascinat de Mioriţa prin anii 1878–1880; text. CMLXXXIV Nota crit. 27).

text. MCLXXIII, MCLXXIV

Nota critică 151 (comuna Réghju, cătunul Vălja Nîlcovului — Marica Călinôju, 82)

În experiment text. MCLXXIV a fost notat la o jumătate de oră după MCLXXIII.

Var. de tip local, simplificată, în care se exclude influența text. literar. Bătrina octogenară a completat text. A, adăugând în dublet vers. 9—11; apoi modificînd, tot aici, vers. 15—17 (din textul prim: „Si mă-îngropat/În stîna oilor,/În zîocu nêilor.”) prin trei versuri care dau sensul firesc („Si mă-îngropat/În struîga oilor,/În zîocu nêilor” — 18—20).

Transmiterea var. a fost printr-un bătrîn — acesta centenar din familie — care cînta balada plîngînd. Rară înclinare contemplativă, cînd el nu a fost cioban ori baci!

text. MCLXXV, MCLXXVI

Nota critică 152 (comuna Réghju, cătunul Kiscu Réghjului — Dragoîr Flôrja, 82)

În experiment text. MCLXXVI a fost notat peste două săptămîni după MCLXXV.

Singurul lăutar din Réghju (în 1967) care mai știa „cintaria oilor”, urmînd celor trei din 1927 (*Ținut. Vranc.*, I², 413 LXII, 414 LXIII, 415 LXIV). Cunosător al fondului păstoresc local se afla, în 1967, numai acesta. El avea comun cu lăutarii de pe Valea-Mîlcovului îndeosebi grupa stereotipă de vers. 11—13 > 10—12 (discutată la var. MCLVIII *Nota crit.* 142). Lăutarul Dragoîr Flôrja (în ținut, unic octogenar printre lăutari), deși trăia izolat, în mod neînchipuit de sărăcăcios. (iarnă și vară într-un bordei), avea memoria normală de care te puteai folosi în ancheta folclorică. Mai putea să cînte „din vioari” (slab și vocal) o baladă prețioasă, acum agonică în zona Vrancei, *Cînticu = Cîntarja Zêrului* (MCCCLVI—MCCCLVII).

Starea var. „*Cîntarja oilor*” este surprinzătoare: text. MCLXXV își păstrează intacte grupe de versuri (2—8, 24—36) în raport cu MCLXXVI (1—7, 24—36). Iar cele prefăcute prin regrupare (MCLXXV 14—24) rămîn dincoace neschimbate în conținut (MCLXXVI 13—23). Încă o dovadă că lăutarii (și în Vrancea, toți din lumea țiganilor!) aveau memorie și pentru *Miorița*, în afară de înclinarea lor spre baladă (v. *Ținut. Vranc.*, I², 327 VIII, 340 XVII; pentru *Miorița*).

De consemnat o știre despre taraful de lăutari din Vrancea: „cobza” se vede că e recentă (*text.-conv.* r. 41—44).

De reținut și numirea străveche a *Mioriței* (și în mediul lăutar: „*cîntarja oilor*”), de acord cu cea populară pornită din păstorit: „*cînticu oilor*”, „*cînticu nioari*”, „*cînticu nioariți*” (*ibid.*, 369 XXXVIII, 397 LV, 398 LVI, 410 LXI, 435 LXXIV).

În privința circulației, aflăm că balada se cînta și „pi la nunț, pi la cumetrii” (r. 46—47). Bătrînul lăutar a auzit „și șjabanj cîntîn Cînticu-oilor” (adaugă în *text.-conv.* o informație temeinică: „așa-î zîșja bătrîni, nu Miorița. Încăși s-a-îfîințat Miorița”, r. 49. Probabil că prin „bătrîni” el înțelegea și breasla lăutarilor, pe lingă păstorit). Oricum sîntem în ordinea firească a etnografiei românești: numai stîna a plăsmuit „*cînticu nioari*”; iar „lăuta” (mai încoace și cu „cobza”) a împrumutat balada, a prelucrat-o în meșteșug lăutăresc („*Cîntarja oilor!*”), cînd a diluat-o (ca în Vrancea) prin hibride adausuri descriptive și narrative (*Ținut. Vranc.*, I², 327 VIII 72—80; 340 XVII 50—53; 414 LXIII 28—42; 447 LXXXII 19—21, 65—72; 449 LXXXIII 15—16, 18—24, 30—35, 37—41); sau chiar obscene (*ibid.*, 361 XXXIV 107—110; 364 XXXV 136—141). Dovadă clasică rămîne *Oaia năzdrăvană* fabricată de G. Dem. Teodorescu din versuri prolifice și diluate, culese disparat (loc și timp-anii 1883, 1884) de la lăutarul dubios „*Petre Șolcan*” (ar fi fost „de origine din Moldova”; Densusianu, *Vieța păstor.*, . . . II, 66 Nota 1).

În circulația ei balada numai a trecut de la o „lăuti” la alta, fără ca geniul păstoresc să fie egalat. Prea rar a trecut de la lăutar la stîna (cf. MCXVI *Nota crit.* 115, cu echivocul *text.-conv.* privind numai pe lăutarii din Vrancea sudică peregrinînd pe la stîni în timpul păstoritului de vară). La stîna îl mergea lăutarul de vocație (v. *Cîntăreți și povestitori populari*, 1980, p. 93 nota); ci cițiva nevoiași, lăutari mediocri, umblînd după „dărui”. *Miorița* știută de ei (v. MLXX *Nota crit.* 92) nu putea impresiona în lumea fluierului, a cavalului unde balada trăise veacuri în frumusețea ei incomparabilă de la început. Asemenea epigoni — lăutari peregrini — nu cîntau *Miorița*, ci cîntece „lumești” adesea modernizate.

text. MCLXXVII

Nota critică 153 (comuna Réghju, cătunul Vălja-Réghjului — Anica Bratosîn, 83)

Pe lingă mărturisirea bătrînei octogenare (*text.-conv.* r. 27—33), identificarea izvorului lăutăresc în fondul acestei var. (cu vers. 15 contradictoriu: „S-a vorghit și mă omqari” — deci în cauză ar fi însăși *miorița!*) — este înlesnită și de vers. tipice 11—13, provenite din sfera lăutarilor (v. MCLVIII *Nota crit.* 142). Încă o mărturie prețioasă: cîntarea păstorească a „*Mioriței*” din satele megieșe Vrancei istorice, a rămas de multe ori întîmplătoare. Încît pe *Valea-Mîlcovului* se întîlnește mai mult diluarea din melodia cea specifică păstoritului vrancean. Aceasta, autentică, a răsunat de veacuri pe *trei văi* care au fost *nodul etnografic vital în păstorit*: 1. *Putna*, 2. *Nărúza*, 3. *Zabála*. Nu trebuie uitat că în satele văii superioare a *Mîlcovului* influența

etnografică a Vrancei încă se menține (în facerea locuinței, stină, traiul material, ocupații, port, artă populară, grai, mentalitate, credințe, obiceiuri, datine, cîntec și vers popular: *Miorița* îndeosebi).

text. MCLXXVIII

Nota critică 154 (comuna *Réghju*, cătunul *Răjuț* — *Anica Cristja*, 83)

La asemenea text răzleț, fără valoare poetică, ajunge „Cînticu oilor” (*text.-conv.* r. 1), cînd balada se preface într-un gen de proză monotonă la cine nu are darul cîntării, și nici memoria rezistentă. Astfel de *exemplare degradate* (memorate automat, fără urmă de stilizare poetică) se pot oricînd culege noian în toate satele și cătunele Vrancei de astăzi.

text. MCLXXIX

Nota critică 155 (comuna *Réghju*, cătunul *Fărcaș* — *Ion Hănu*, 83)

Var. („*cîntic diîn vekimi*”!) se vede aici numai ca improvizare verbală mediocră, cu versuri contradictorii („— Daci m-a omori,/ Si mă-ngoapî/Din dosu stîni/Ca si nî-aur cîni./Si mă-ngoapî-ñ *struŃga oilor*,/Îñ *zjocu miñzărilor*,/Si-nî *îngroapî flujerașu*..”; 28—34), cu unele improvizate, fiind fără legătură cu fondul baladei („— Mioriți lai,/Tași diîn guri,/Ci stăpinu tău ari oț măi multi,/Mindri și cornuți,/Și li paștim noi..”; 23—27) — și în general fără articulație formală coerentă (cf. r. 15—25).

Bătrînul octogenar — din cătunul *Fărcaș* — pare să fi întîlnit un lăutar, tot din *Réghju*, care știa, în 1927, o var. contaminată prea fantezist (*Ținut. Vranc.*, I³, 414 LXIII; cf. 28—32, 34—43).

Întîlnim și în satele *Văii-Milcovului* un document prețios despre 1907, anul răscoalei țărănilor martiri (65—81).

text. MCLXXX

Nota critică 156 (comuna *Réghju*, cătunul *Vălja-Milcovului* — *Iéni Nemúț*, 83)

Var. e rest *disparat* dintr-un text cu fond *păstoresc regional* (v. dialogul cu vers, stereotipe ca în atîtea var., însă aici alăturate de unul prozaic improvizat: „... Or jarba nu-s plași,/Orj voțja mja nu-s plași,/Orj-apa nu-s plași?”; 6—8), contaminat vag, se pare, cu textul literar (44—51); însă amestecat cu unele versuri improvizate, uneori vorbărie banală („C-o babi bătrîni/Cari știi rîndu la stîni...” grosolană anomalie etnografică; 37—38; v. MCLXVIII —MCLXIX *Nota crit.* 148).

Din același punct de vedere e interesant *text.-conv.*, indicînd alcătuirea *gospodăriei de păstor*, și vorbind despre îmbrăcămîntea și obiceiurile ciudate ale unui cioban (și „*stărișu oilor — adică bașju*”) aproape de primitivitatea păstorilor evocați de Mihail Sadoveanu Era un cîntăreț iscusit al *Mioriței* (r. 54—79).

text. MCLXXXI

Nota critică 157 (comuna *Réghju*, cătunul *Žghjăburj* — *Tođdir K'ipălli*, 84)

Text. MCLXXXI este numai un fragment din balada memorată în școală sub supravegherea unui învățător distins pe *Valea-Milcovului* (*text.-conv.* r. 37—55; cf. și MCLXXXIII). Informatorul vorbește despre trecutul învățămîntului „primar” din Vrancea și împrejurimi, pe cînd *Miorița* era din plin în manualele școlare. Bătrînul octogenar își amintea distinct nu numai metoda de predat balada (prin *anii 1893—1894*), dar chiar distribuția tipografică a textului în manual, adică spaționarea poeziei în pagină.

De consemnat o mărturie privind etnografia: jucatul *pe pară* (aproape acrobatic). Apoi o curiozitate a păstoritului: unui păzeau viața întreagă numai „cîrlani” ferindu-se de „miñzări” pentru care grija era mai mare, treaba mai multă, mai migăloasă și de răspundere deosebită. Se recunoaște întietatea păstorului vrăncean și sovejan (r. 56—57).

Altă mărturie de reținut: pe *Valea-Milcovului* cine era cîntăreț meșter din fluier, înlocuia lăutarul pe la petreceri, nunți și cumetrii (r. 59—73). Exact ca în Vrancea.

text. MCLXXXII

Nota critică 158 (comuna *Réghju*, cătunul *Žghjăburj* — *Ion Făințji*, 84)

Var. pleacă din textul literar (5—11), contaminat numai cu cîteva versuri din fondul păstoresc local (16—18). Bătrînul octogenar din cătunul *Žghjăburj* avea bună capacitate folclorică — cunoștea cîteva categorii lirice! *Miorița*, doina (MDLVI „di hajduși”, MDLXI „di draguști”), apoi „plugușor” (MDCCCXVIII) și „discintiși” (MDCCCXXXII „di diókju” MDCCCLXV „di dăláp”). Avea graiul spontan (totuși nu l-a ocolit fonetica orașului)!, judecata cu ușoară persiflare împotriva prostiei omenești; apoi ascuțit spirit de observație, replică fin ironică și gîndire iscoditoare despre fenomenele naturale și menirea omului ca ființă cugetătoare: gîndește binele, dar săvîrșește răul.

text. MCLXXXIII

Nota critică 159 (comuna *Réghju*, cătunul *Ursqaja* — *Ion Nemúț*, 84)

Pe lîngă evocarea duioasă a unui învățător devotat școlii de pe *Valea-Milcovului*, în *text.-conv.* se află știri despre predarea baladei în „școala primară” din trecut (r. 1—11), de unde a plecat și var. de față: un text bine memorat în copilăria bătrînului octogenar din cătunul *Ursqaja* care vreme de 70 de ani nu și-a mai amintit de „poezia” manualului (r. 31—32).

Materialul corelativ problemei contaminării între fondul popular și cel cult se găsește și în MCLXXXIV (cu fond păstoresc mai

redus). De asemenea în text. MCLXXXV. Aici fondul păstoresc apare mai dezvoltat (1—16), cu toate că textul (autentic local) s-a contaminat cu „poizija“ din „cartja-di-șetiri“ (*text.-conv.* r. 42—48) folosită și în predare (la școala din istoricul sat *Méra*). În cazul acesta bătrînul octogenar neagă, dubios, să fi auzit balada „di la bătrîn“: „*Jo nă-aduc aminti numa ši-î în carti*“ (r. 47—48). Totuși versurile locale dovedesc, și aici, că *versiunea cultă a dislocat în timp fondul popular, îndăturindu-l în bună parte.*

text. MCLXXXVI, MCLXXXVII

Nota critică 160 (comuna *Réghju*, cătunul *Răjuf* — *Sînișăna Mocănu*, 88)

În *experiment* text. MCLXXXVII a fost notat la o oră după MCLXXXVI.

Era pe înopitate cînd am notat textele de la bătrîna aproape nonagenară, girbovă, bolnavă, dar blajină și înțelegătoare. M-a primit cu bunăvoință. Fără lampă în gospodărie (cu o singură „odăi!“), am scris la lumina unei luminări „di șjari curatî di alghini“. Textele sînt ecou din păstoritul vrăncean, ferit de atingerea cu cartea școlară; var. primă, auzită „dim bătrîni“, din familie, pe cînd era fată. Sugestive versurile: „— Nîja-m' plași/[arba di pi cimp./ Apa diî uluc./*Sarja diî glugufi*...“ (9—12).

În celelalte ținuturi etnografice încă nu se cunoaște din viața baladei alt caz asemenea cu al unei bătrîne de pe *Valea pitorească a Milcovului: ea a murit oarbă, la 98 de ani, cîntînd „Niorîța“: „Și cîn' baba [mama informatoarei] a-nșeput sî cîntî,-a murit... Ș-a murit baba cîntin'... cîntîn' a murit... a cîntat, sâraca, pîn-a murit...“* (*text.-conv.* r. 52—54).

text. MCLXXXVIII

Nota critică 161 (comuna *Réghju*, cătunul *Răjuf* — *Ion Zări*, 88)

Contaminarea între *Niorîța* și balada *Costea* rămîne un caz izolat în circulația de azi a poemului pe *Valea-Milcovului*. Textul provine însă din fondul păstoresc al ținutului (9—12). Conținutul e mult simplificat, iar stilul abrupt. În general materialul contaminat se vede confuz în memoria bătrînului aproape nonagenar, orb, dar foarte vioi, spontan la judecată, expresiv în grai, bun cunoscător al datinilor și obiceiurilor de Paști din cătunul *Răjuf*, izolat, însă de-un pitoresc excepțional (v. MMXLI). În 1946, profesorul S. Mehedinți însemna lapidar despre etimologia populară a muntelui după care s-a numit cătunul, *Răiuf*: „În Vrancea, unde s-a născut balada *Miorîței*, un munte se cheamă și azi *Răiuf*, adică „raiu mic“ (*Premize și concluzii la Terra*, p. 237 *Nota 1*). Noi vrăncenii, ne mindrim cu această însemnare de autoritate.

text. MCLXXXIX, MCXC

Nota critică 162 (satul *Scătúra-Părösu*, cătunul *Bălănu* — *Gah'îfa Pintilii*, 69)

În *experiment* text. MCXC a fost notat la o oră după MCLXXXIX. Ambele au versuri contradictorii (MCLXXXIX 19 „*Triș stăpinî a tăj/Nî s-a vorghit.../Sî nî ti omqari*“; MCXC 11 „*Triș frățiorî a tăj...“* etc.). Text. MCXC rămîne *de bază* prin adausul unor versuri absente dincolo (28—31), îndeosebi cîntecul *Ciobănașul* (38—46). Se află și aici *trei versuri groțesti* („Și lăutari/? Doj țințari;/Și doji mușți-a făcu' găluși...“ (40—42), întilnite parțial și în *Năruja-Petrești* (MXXIII 56 „*Țințari-a fos' lăutari*“). Cit privește testamentul: ciobanul cere să fie îngropat „... n stîna oilor./În țjocu nêilor“; iar nu „*la cîru stîni,/Uni zac și cini*“ (23—26; text anterior 30—32). Este prima var. din ținut (a doua aflată în *Sovēja* — text. MCCV) conținînd asemenea lexic scabros.

Text.-conv. se referă la circulația baladei în satul *Scătúra-Părösu* (cătunul *Bălănu*): o fetiță de 13 ani, talentată — bătrîna de azi — era căutată de bătrînii înaintași, ca să le cînte balada pe a șezători, nunți, logodne. Încit ea *cînta nu numai în zile de lucru* („pi diălurî cu ghiti!“ la pascut). Pentru „cîntări“ copila primea de la ascultători „citi dojizăș di bani“ (*plata era încă o recunoaștere a talentului precoce*).

text. MCXCI

Nota critică 163 (satul *Scătúra-Părösu*, cătunul „*În djal*“ — *Neculaj Bindăr*, 72)

Var. — învățată din „cartja-di-șetiri“ (școala din satul *Scătúra-Părösu*; vers. 8—9, 19—22, 24—46; v. *text.-conv.* r. 50—58) — rămîne mult fragmentată, avînd versuri repetate și contradictorii („Și sî ti-ngrăpi/În dosu stîni,/Sî mî-aur cini.“ [sic!]; 13—15), uneori confuze (6—19; „— Daci m-a omori.../Sî-î pui la cap:/Flujeraș di osu...“ — 16—19).

Text.-conv. este o mărturie sugestivă despre *Niorîța* care incurca memoria școlarilor, prin 1907, pe la examenele învățămîntului rural, alături de recitățile preferate în vremea aceea, din lirica patriotică a lui Alecsandri și Coșbuc, inspirată din „rezbelul“ de independență (r. 59—66).

text. MCXCII

Nota critică 164 (satul *Scătúra-Părösu*, cătunul *Bălănu* — *Alisăndru Pintilii*, 72)

Informatorul e soțul bătrînei *Gah'îfa Pintilii*, 69 (text. MCXC) Pe cînd soția știa două texte utile comentariului critic, bătrînul nu a memorizat nimic de la dînsa; nu cunoștea decît vreo cîteva versuri disparate (cf. 1—12 cu 15—16). Deci soțul justifică persiflarea femeii: „Da uñkeșu nêu nișî și șîiri *Niorîța* nu știi!“ (*text.-conv.* MCLXXXIX r. 1—4).

Școala torturii la sate (învățătorul cu șase nuiete de alun pe catedră!) apare și aici zugrăvită realist, ca și cea din

satul *Păuléști* (v. documentarul *text.-conv.* MMXCVII). Un fel de infernal pedagogie pe urmele amintirilor penibile scrise, în 1941, de profesorul *Simion Mehedinți*, despre școala de la *Soveja* în anii 1877–1878 (*Ethnos*, I [1941], p. 331–340).

text. MCXCIII

Nota critică 165 (satul *Scătúra-Părósu* – *Iordáki Apóstu*, 74)

Textul e un rest disparat memorat la școală pe fragmente, în timp, și numai ca „poizii” („...și n-*a dat-o bucățăli-bucățăli*.”; *text.-conv.* r. 66–67).

În același text (r. 67–76) se menționează serbarea comemorativă din anul 1904, din satul *Bírsdști* (punctul legendar „*Dumbráva*”), unde vrâncenii au ridicat un monument evocînd cei 400 de ani de la moartea lui Ștefan-cel-Mare (v. ciclul legendar „*Túdura Vrăńșjoaja*” – text. MXCII–MXCIII *Nota crit.* 103).

text. MCXCIV

Nota critică 166 (satul *Scătúra-Părósu* – *Alisándra Kérsju*, 74)

Un text cu planul incoerent, cu unele versuri improvizate fantezist („Șjóbánaș, șjóbánaș,/Di capu neș nu-ń fac./Și-ńj fac di capu tău” – v. 11–13; „Îń *zghéritu* mińzăriiilor,/Îń *žjocu* ńeilor,/Și-n drágustja mișarilor.”; 26–28; „Cu oį măi frumșasi,/Cu *žnuńcáni* nińvățat,/Cu cini măi barbaș.”; 41–43; „Și *ńiorijili-o lua*/Și la mormint o dușja,/Cu *kișjoarili riciđa*/Și diń guri *zghérá*.”; 60–63) și cu grupa personajelor contradictorie („Și *triđ tovarășai*” uneltitori rămin numai doi: „Ásel *vidrjan* [sic !]/Și cu-ásel *moldovjan*.” 17, 17–19). Textul prezintă o vagă legătură cu păstoritul local (5–10, 21–28), de unde provine și episodul, mult redus, al dialogului cu *négura* (v. 35–47). *Ceva amintește de prelucrarea lăutărească* („*gáljata cu gálbinj*” îngropată în strunga oilor – text.-conv. r. 64–70). Deznodămîntul diferă de ce se află în materialul din ținut: toate „ńiorijili” au dus pe „măjcuța” „șjóbánașului” la mormîntul lui, unde au ricit „cu *kișjoarili*”, scoțîndu-l afară (60–64). În continuare textul rămîne obscur.

În același *text.-conv.* (r. 1–4) se află alt document oral despre trecutul obscurantist al școlii vrâncene (anii 1890–1900; v. caz identic în același sat *Scătúra-Părósu*, MCLXXXIX *Nota crit.* 162): ca să „scápi di școlli” doi copii, *párinjii au dat mitá invățatorului corupt*: „*tética*” bătrînei a dăruit „*doijzăș di kilii pe pérși*” și „*doij níj di núși*”! Expresia – plină de ironie amară – „jera școala dărímáti” pleacă din sufletul unei bătrîne a c’rei inteligență remarcabilă, judecată cumpănită și simț ospitalier sint acum întîlnite mai rar, din ce în ce mai rar, în generația gospodinelor tinere vrâncene.

text. MCLXCV

Nota critică 167 (satul *Scătúra-Părósu* – *Stańca Kérsju*, 74)

Var. *pare dezagregată dintr-una de tip păstoresc* (1–5), poate *contaminată cu text. clasic* (7–8). În ținut era unicul text (în 1967) în care ciobanul dorește să fie îngropat „*la aripa oilor*” („Si mă-ngropaș la aripa oilor;” – 10). În alte texte întîlnim testamentul precizînd variat: „*În spatili stini*,/Ca si țj-auj cini.” (MCCXVII); „...n dósu stini,/Îń spátáru oilor,”/ *Ținut. Vranc.*, I², 368 XXXVII); „...ń *struńga oilor*,/Îń *žjocu* ńeilor.” (MCXC); „...ń *fașa stini*,/Îń *žjocu* ńeilor.” (*Ținut. Vranc.*, I², 349 XXIV); pe lângă frecventul „*Îń struńga oilor*,/Îń *zghéritá* ńeilor.” (*ibid.*, 360 XXXIII), dublat de „Si mă *ńgróapi*/Îń *struńga* ńeilor;” (*ibid.*, 355 XXVIII). O singură dată întîlnim „*În stina oilor*/Și-ń *žjocu* ńeilor;.../ *Dilavali di stini*,/Ca s-auz cini.” (MCXCVI).

În textul știut de soțul bătrînei găsim: „Si mă-ńgrokj *în drjapta slini*,/S-auz cin’ latri cini.” (MCXCIX; exprimă, se pare, o nuanță vagă de creștinism). Iar într-un text din satul *Soveja*: „...să nu *mă-ńgroapi*/Kjar *în cõada struńži*/Uni dõarmi cini,/Si mă-ńgroapi-*m mižlocu struńži*/Uni *žjací* mei.” (MCCII). Tot așa într-un text din satul *Túlniși*: „Si nu mă-ńgroapi-*n dosu stini*/Uni *zac toș cini*; [explicația dată: „cin’ si-mbolńges’(c) di *žigárái*.”]/Si mă-ńgroapi *în nelõcu struńži*,” (MCCLXII). În alt text: „L-a omori’ dușmánu/*La spatili stini*.” (în același vers dubletul prozaic „*La círu stini*.” – MCCXV). Ori: „Si nu mă-ńgroapi-*n kiõqárja stini*/Uni *zac toș cini*/Si mă-ńgroapi-ń *strunga oilor*,/Îń *žocu* ńeilor.” (MCCXXX). Sau „Si nu mă-ńgroapi-*n dosu stini*/Uni *latri cini* /Si mă-ńgroapi-ń *ograda oilor*.” (MCCLX).

text. MCXCVI

Nota critică 168 (satul *Scătúra-Părósu*, cătunul *Bálánu* – A. *Tođdir Mocánu*, 76; B. *Stańca Mocánu*, 73)

Avem reconstituirea baladei prin experimentul cu dublu informator – A.B (v. celelalte cazuri: text. CMLXX–CMLXXI *Nota crit.* 18 – Colácu; CMXCV *Nota crit.* 38 – Gáurj; MLIV *Nota crit.* 81 – *Negivléști*; MLXXIII *Nota crit.* 94 – *Nistoréști*; MCXLIV – MCXLV *Nota crit.* 134 – *Păuléști*; MCXCV *Nota crit.* 167 – *Scătúra-Părósu*; MCCXXIII–MCCXXIII *Nota crit.* 187 – *Sovéza*; MCCLV *Nota crit.* 202 – *Tikiriș*; MCCLX *Nota crit.* 206 – *Túlniși*).

Textul se afla în stadiu înaintat de degradare la doi bătrini analfabefi (soș–soșje). Dintre amîndoi numai bătrîna a putut să-și amintească mai mulțumitor textul. *Cînta și-o melodie simplificată*, pe care bătrînul o imita într-un caval de factură arhaică. Cu greu am putut reconstitui var. lacunară dintr-atîtea ezitări ale memoriei (v. îndeosebi 50–60). O avem cu contradicții frecvente (cf. v. 64 „*Brazí ńj-a fos’ nunj marj*; > 6) „*Preuși ni-a fos’ nuni mari*.” > 69

„Brazi ni-a fos' nuni mari,“; > 65 „Și soarili: lăutarfu...“ > 67 „Sparili m-a cumunat,“ — cu grupa personajelor variată, cu locul îngropării contradictoriu (cf. v. 16–20 „Acolu si mă-ņgrqapi /În stina oilor/Și-ņ žjocu neilor /Uni cini latrî,/Și nei si žjocaci,“ > > 21–22 „Divăli di stini,/Ca s-auz cini...“), cu o fugitivă schițare de imagine în portret (v. 50–51 „Mustășpara luj:/Flqarja cimpului...“). Are totuși răsunset local, dar prea redus (2–7). Ecoul literar clasic nu se poate nega (v. 60–67, nunta mioritică prezentată disparat; 40–56, portretul ciobanului). S-ar explica prin contactul cu unele scolarite de prin vecini. Dintre *versurile discordante* (sfârșitul, 60–72), două nu reușesc să iasă în relief, cînd prezintă deformat localizarea nunții mioritice (61–62 „Ci jo m-am înșurat/Pi sel mindru raĭ.“).

Sb. *muzăsel* (28–30) poate fi invenție lexicală fantezistă. Nu l-am putut întilni la alți localnici cercetați în sat numai în parte. În alte localități iarăși nu l-am aflat.

text. MCXCVII, MCXCVIII

Nota critică 169 (satul Scătura-Pârôsu, cătunul Bălanu — Toddîr Brătu, 81).

În *experiment* text. MCXCVIII a fost notat la o oră după MCXCVII.

Balada — mai aproape de fondul păstoresc al ținutului în text. MCXCVII (1–13; cf. MCXCVIII 2–15) — apare (în text. B.) contaminată din manualul școlar (22–27), deși bătrînul octogenar era analfabet. Pot fi la mijloc lăutarii, trecători și prin satul prea izolat Scătura-Pârôsu, cînd ei au cîntat *Ńiorîța* „pi la pitresîrĭ, pi la nunț“ (text.-conv. r. 45–47).

text. MCXCIX

Nota critică 170 (satul Scătura-Pârôsu — Vasili Kêrsĭju, 97)

După centenarul Ghjorghĭ Hulpôci, 108 ani (din satul Nistorêștĭ; text. MCXIII Nota crit. 114), bătrînul acesta era, în 1967, al doilea vrâncean aproape de suta de ani. Se afla în deplin echilibru sufleteșc, putînd să cînte *Ńiorîța*, unele doine „di hajdușĭj“, „di inimi albăștri“, și chiar cîteva „cîntări di drăgusti“.

Var., din fondul regional, e puternic degradată de memoria slăbită a bătrînului. Rămîne izolat vers. 8 („Si mă-ņgrokĭ în drĭapta stĭni,“), probabil vag ecou mistic religios, fără echivalent în alte texte din ținut. Textul se deosebește și de ce-am întilnit în var. știută de soĭja bătrînului („Si mă-ņgropaț la arĭpa oilor;“ — MCXCV Nota crit. 167). O știa „din bătrĭni“ în familie, din copilărie.

text. MCC

Nota critică 171 (Sovêța, satul Dragoslovênĭ — Ion Kitročĭdnu, 74)

Var. din satul Dragoslovênî-Sovêja seamănă cu ce cunoaștem din Vrancea (1–5). Nu excludem ecoul literar (8–10), unde întilnim

și *neorinduiala versurilor* aproape confuze („A fus să te omqari/Cu-ațel vrânčĭjan/Ș-ațel uņgurĭjan,“; 7–10, 13–18).

text. MCCI

Nota critică 172 (Sovêța, satul Dragoslovênĭ — Marin Șărbăn, 74)

Var. — plecată din textul literar (2–8) — s-a contaminat cu una (problematic locală!), în care se vorbea despre ciobanul „Sățe-lĭjanu“, înlocuind pe vrâncean, cînd „Moldovĭjanu“ și „Uņgurĭjanu“ rămîn. Din fondul păstoresc general (ajuns în *Sovêța*, probabil, prin transhumanța ardeleană) apar versuri cu circulație foarte redusă, cum sînt acestea care modifică portretul ciobanului („Nal[t] și sprinčenatu,/Stricat dă vârsatu?“; 70–71). Se întilnesc într-o var. din Muntenia, publicată în 1893 („Ia un voinic înalt,/Înalt și sprinčenat,/Stricat de bubat?“; Fochi, *Miorița*, 754 CCCLXVI 93–95); într-alta din Buzău („Nalt și sprinčenat,/Stricat de vârsat,“; *ibid.*, 781 CCCXCII 70–71), ca și într-una culeasă de C. Brăiloiu, în 1938, chiar în Vrancea, satul Păltin („Nalt și sprinčenat/Puțin stricat de vârsat,“; *ibid.*, 832 CDXLVII 59–60). Ovid Densusianu găsea inexpressive asemenea versuri, socotindu-le „invențione lăutărească“ (*Vieața păstor...*, II, 85 Nota 2).

Cit privește vers. 59, 60–62 („Și de-ĭ vidĭja.../Dĭ-o babi bătrĭni/Cu iĭa dă sirmă,“), acestea se întilnesc iarăși în Oltenia, și tot în 1893 („Cămașă de lînă,/Cusută cu sirmă,“; Fochi, *l.c.*, 754 CCCLXVI 85–86). Au ajuns de aici în *Valea Timocului* („Cu burca de lînă,/Urzeala de sirmă,“; *ibid.*, 981 DCXXXVIII 78–79). Vers. 78–79 („Să nu-ĭ spuĭ dĭ-odată,/Că inima-ĭ șĭacă!“) sînt mai rar întilnite. Își au corespondență și în Vrancea („Dar, tu, miorița mĭa,/Si nu-, spuĭ-așă,/Ci-ĭ rŭkĭ inima!“; MCCLIII 95–96); apoi, puțin nuanțat în Rimnicul-Sărat („Si ni-ĭ spuĭ, drăguțĭ,/C-a kicat o stĭja,/Că-ĭ faĭĭ inima rĭa,“; Fochi, *l.c.*, 790 CDI 48–49).

Text.-conv. arată că *Miorița* era cîntată la *Sovêța* chiar de femei „pă la petrečĭri, pă la nŭnti, pă la odăi cĭn“ să [du-]čĭja pă la adunat [fin]. Iar mama bătrînului o cînta la muncile de vară ca pe-un cîntec de leagăn cînd adormea copiii „ăĭ măĭ ničĭĭ“ (r. 90–95). A auzit-o întii în copilărie de la mama lui în casă, cîntînd.

text. MCCII

Nota critică 173 (Sovêța, satul Dragoslovênĭ — Ion Mehedinț, 78)

Var. — notată de la vărul profesorului Simion Mehedinț — e mult lacunară și disparată. Pare că e contaminare între un text literar (vom vedea originea lui aparte) și altul de vagă rezonanță populară (din care aflăm tema 10 — locul îngropării: „D-o fi să mă omqari/Să le spuĭ să nu mă-ņgrqapi/Kĭar în cqada struņzi/Undi dqarmi cĭni;/Să mă-ņgrqapi-m nižlocu struņzi,/Uni žqaci mei,“;

38—43. Acestea sînt în text singurele versuri cu conținut deosebit de materialul celorlalte var. din ținut). *Fondul literar* este tipic *livresc*, urmînd exacta localizare a versiunii Alecsandri (15—19), din care se prezintă redusă numai *tema 11* (obiectele de îngropat; v. 47—52). Celelalte *teme* s-au șters din memoria regresivă a bătrînului care sigur că a cunoscut textul didactic (a învățat „patru clasi” primare; *text.-conv.* r. 55—56).

Personajele sînt și ele *flotante*: celor „trei țobăneji” din var. clasică (v. 20—22) li se adaugă fugitiv *al patrulea*, un „cîmpurișan” (vers. 23), pentru că să ajungem tot la *grupa tipică* Alecsandri (20—22, 25), cînd victima se vede că e același „moldovian”.

Rămîne documentar *text.-conv.*, din care aflăm un *mijloc deosebit de circulație în popor* a „Miorișei” (după sfera familiei, grup social, școală, armată etc.). Este vorba despre *tipăriturile de colportaj* și agenții lor de transmitere intermitentă în satele din ținutul Vrancei. Iată precizarea bătrînului, exprimată cu toată naturalitatea:

„Miorița țera pîn kjoșc, pã la cãrț dã țelja mititeli, dã le vindja židani. Le vindia cu povești. Costã citi doizãș dã bani. Le cumpãram pã pjați, la Focșani, la Panțju. Židãnu li ținja-ntr-un coș dã nujeli pã mini. Ș-acolu-avja to' feliu dã cãrț: cu bãsmi, cu dăscintiți. Añ cumpãrat și jo o carti d-asta: ș-acolu-an țitit Miorița” (r. 1—7).

Comerțul ambulant *de carte poporană* s-a întîmplat pentru bătrînul de față prin anul 1910. În 1915, cînd am venit eu din Vranca la liceul „Unirea” din Focșani, colportajul dăinuia aici: același *negustor evreu* necăjit vindea, tot dintr-un „coș dã nujeli pã mini”, aceleași „cãrț dã țelja mititeli” „cu povești”, „cu bãsmi” „cu dăscintiți”, etc. La cite un vinzător evreu broșurile — tipărite rudimentar pe hîrtie inferioară — erau amestecate cu mărunțișuri dispareate (oglinzi, testele de ace, bobine cu ață, sulimanuri etc.). Comerțul se făcea duminica în „piața” orașului, ca și la „tirgu” sãptãminal din „obór” miercuria (în extrema nordică a orașului). Tipăriturile ieftine („douizãș di bani” exemplarul!) ademeneau țãrãnimea, mai ales tineretul (care, dupã gustul periferic al orașului, la armată, aflase și de „micul dor și amor”). Concurau pe cele de popularizare publicate de „Casa Școalelor”.

Colportajul acesta a durat la Focșani pînã prin 1926. Tot cite un evreu sãrman îl practica. Poate cã astfel de negustor ambulant (peregrin cu „mãrfa” literarã și pe la *Odobãști*, *Pãntișu*) urma ca și înaintașii lui anonimi, viața asprã a „vinzătorului de mărunțișuri prin iarmaroace”, nãscut în anul 1815, la Focșani: Cilibi Moise, a fost un fel de inițiator literar chiar lui Caraghiale. G. Cãlinescu l-a așezat în literatura romãnã dupã Anton Pann, reproducîndu-i

în 1941, și fotografia. Îl socotea un „geniu oral fãrã știință de carte” (*Istoria lit. rom.*, 214), succedînd pãrerilor lui M. Schwartzfeld, bio-bibliograf al lui Cilibi Moise.

text. MCCIII

Nota criticã 174 (*Sovãza*, satul *Dragoslavenji* — *Ion Briãzãrju*, 79)

Var. e *contaminare între text*. Alecsandri (1—18 etc.) și *fondul pãstoresc vrãncean*, *contaminat*, și el, cu *cîntecul liric Ciobãnașul* (v. 97—101). Însã partea literarã covirșește. Dupã mãrturia bătrînului (*text.-conv.* r. 104—108), el ar fi auzit „cîntarea di ñ guri” de la bunica dinpre mamã, originarã din satul „*Negrilãști*” (situat în partea nord-esticã a Vrancei, cel mai apropiat de *Sovãja*). Strãmoșii coloniști munteni, din *Dragoslavele* și *Rucãrul Muscelului*, s-au strãmutat la *Sovãja* în douã etape: prima a fost la 1620; a doua, mai numeroasã, în 1718 (v. *Ținut. Vranc.*, I, 1930, p. XXXIV „Introd.”) Emigranții, stabiliți în periferia Vrancei nordice (în satele *Dragoslavenji* și *Rucãrenji*), au avut schimburi de singe, grai, viața materialã și culturalã mai mult cu satele *Negirlãști*, *Tulniși*, și *Birsãști*. În *Tulniși* contactul etnografic — prin transhumanța ardeleanã — a fost și cu *Sãcele*, *Brãțcu* (caz identic cu pãstoritul sovejan). Dar *influența Vrancei asupra Sovejii* a rãmas *distinctã pînd azi în port* (îmbrãcãmîntea bătrînilor se pãstreazã în stil vrãncean). Dupã *port* a urmat *graiul*: vorbirea munteneascã strãveche s-a prefãcut, încît astãzi în foneticã palatalizarea labialelor se vede cã a fost împrumutatã din *graiul nordic vrãncean* (cf. și Boris Cazacu, *Studii dialectol. rom.*, 1966, 73—82).

text. MCCIV

Nota criticã 175 (*Sovãza*, satul *Dragoslavenji* — *Neculãj Comãnișã*, 79)

Var. *mult fragmentatã* (are numai 17 versuri), în care a rãmas partea de la început a baladei cuprinzînd *cinci* din *temele textului clasic* (1. — locul dramei; 2. — transhumanța; 3. — personajele; 4. — hotãrirea ciobanilor; 5. — cauza omorului).

Și în *Sovãja* „Meoarei” lui Alecu Rusu (1846) amestecul între tradiție și carte a fost *continuu în ultimii 80 de ani* (vers. 1—9). În aceastã parte a *zonei folclorice Vrancea* textul literar pare cã a circulat mai activ (prin școalã, contactul cu tirgul apropiat *Pãnciu*, broșurile de colportaj; v. MCCII *Nota crit.* 173) decît în satele izolate din ținutul istoric. Aici, cum se știe, a dăinuit în trecutul etnografic inima pãstoritului din întreaga Moldovã de sud.

Textul a fost învățat „din carti” la școalã. Totuși *tema* personajelor nu rămîne consecventã cu cea din textul didactic: turmele sînt „*trei tũrmi dã mjei*” (stare opusã realității etnografice, *miesi* nu se adunau în „tũrmi” ca oile, berbecii, cirlanii) — și nu „trei

turme de oi" după norma literară. Iar din cei „trei țjobâneji", cel „uñgurjan" cu cel „moldovjam" umblă să omoare „Pă țel dă vrânțjan" (vers. 13; poziție contrară în MCCII, unde victima este „țel moldovjam"; aceeași poziție în MCCIII). *Diversitatea patronimică a persoanelor* se menține la *Sovēja* întocmai ca în Vrancea etnografică propriu-zisă (v. referatul statistic detaliat, MLIX *Nota crit.* 85).

text. MCCV

Nota critică 176 (*Sovēja*, satul *Dragoslovéni* — *Marija Panaite*, 79)

Var. e degradată, apoi și izolată de conținutul baladei în ținut: în dialog „mica mioriți" nu știe cui destăinuie că „stăpinășu" i-a fost omorît de „... dușmănu/La spatili stini" (cu dubletul „La cūru stini."; vers. 8 r e l u a t, se vede că sufetă în lexic de extrema degradare: „La cūru stini"; cf. MCLXXXIX—MXCC *Nota crit.* 162). Iar unicul fluieraș al „stăpinășului" a fost pus „Îñ kiotqarța stini" (9—10). Imaginea aceasta pare izolată aici din materialul ardelean (cf. „Și fluierașul meu/Mie să mi-l puie/Îñ cheotoarea stinei."; Densușianu, *Vieța păstor...*, II, 126 III). Circulă și în Muntenia („*N cheotoarea stinii/Fluieraș să-mi puie.*"; Fochi, *l.c.*, 769 CCCLXXIX 42—43).

text. MCCVI, MCCVII

Nota critică 177 (*Sovēja*, satul *Dragoslovéni* — *Marija Cristja*, 81)

În experiment text. MCCVII a fost notat la o jumătate de oră după MCCVI.

În această var. (din sat. *Dragoslovéni-Sovēja*) mult fragmentată (ar proveni de la un fost haiduc sovejan — v. CMLXXXII), pe lângă ce este al tradiției (1—6, 11—18), s-a adăugat ecoul prea redus al textului clasic (7—10) corelat tot de atmosfera tradiției locale (11—18).

Printre bătrânele informatoare din satul *Sovēja*, pe octogenara de față o socotim un exemplar distins al artei narative populare. Se apropie de bătrîna *Măriuța Cūca*, 70 din satul *Păduléști* (v. text. CMLXXXIV *Nota crit.* 27). *Marija Cristja* însă rămîne documentară pentru varietatea textelor-convorbiri comunicate: sînt zece piese (MMLVII—MMLXVI¹), prețioase mai cu seamă prin expresivitatea particulară a graiului sovejan: vorbirea este spontană, cu aluzii și spirit satiric ponderat. Are stilul narativ mai reliefat decît al celorlalte informatoare din *Dragoslovéni-Rucăréni*. Îndeosebi ne pare excepțional (documentar, unic privind ceremonialul nunții sovejene).

¹ Aceste texte-convorbiri sînt cuprinse în vol. VI al colecției.

text. MCCVIII

Nota critică 178 (*Sovēja*, satul *Dragoslovéni* — *Marin Cosór*, 82)

Iarăși o var. (tot din *Dragoslovéni-Sovēja*) mai puțin fragmentată, desprinsă din manualul școlar și lipsită de fondul păstoresc. Însă începutul urmează prin dialog tehnica simplificată a planului baladei din ținut.

text MCCIX

Nota critică 179 (*Sovēja*, satul *Dragoslovéni* — *Ion Pătulja*, 83)

Variantă literară formată din două fragmente disparate (I. 1-37; II. 38—43), în care bătrînul octogenar (veteran din primul război mondial) e mîndru că a făcut două versuri („Orî țarba nu-ți place./Orî cîmpu cu florile./Ți s-a urît zilele?"; 5—7). Vers. 6 contrazice realitatea geografică: nu exista „cîmp cu flori" la munte unde era așezată stîna. Contrazicerea se repetă („Că dî-o fi să moru./Îñ cîmp de mohóru./... să mă-ngrape.../Îñ dosu stini."; 27—29, 31). Aici apare spațiul disparat—discontinuu—opus realității etnografice. Versurile acestea antitetice sînt și în versiunea Alecsandri. Dar pot fi și un adaus din ce a memorat bătrînul dintr-o „carti cu diferiti poizii; avja și anegdóti, și povestiri, și poezii. Acolu țera și *Miorița*. Da dă țstiliti cu «foaj verdi" nu țera" (text-conv. r. 44—48). Probabil că tot o tipăritură de colportaj (ca în cazul text. MCCII *Nota crit.* 173). Testamentul ciobanului e schimbat față de materialul curent: dacă va fi să moară, el dorește ca singură „măicuța... bătrînă" să-l îngroape „Îñ dosu stini./Să mi-aud cini" — punîndu-i la cap „Fluieraș de fagu.../Fluieraș de socu" (25—37).

text. MCCX, MCCXI

Nota critică 180 (*Sovēja*, satul *Dragoslovéni* — *Marija Púpci*, 84)

În experiment text. MCCXI a fost notat la un sfert de oră după MCCX.

Miorița a rămas total dezagregată la o bătrînă octogenară (din *Dragoslovéni-Sovēja*), căreia greutățile vieții i-au ruinat memoria. Ce cunoștea (în 1967) din poezia lirică (MDLXXVI „dă dor", MDLXXXIII „dă inimă albastră", MDLXXXVIII „dă miliții"), arată că în tinerețe ea a știut material poetic neatins de cîntarea lăutărească.

text. MCCXII

Nota critică 181 (*Sovēja*, satul *Dragoslovéni* — *Ion Mărțja*, 86)

Variantă — dispersată în plan („Dragi mioriți,/Dă trii zili-ñçoacăi/Gura nu-s mai taçi/La țarbi țj-an dus,/La apî țj-an dat;/P-a cuj mini ațj mai iñcăpja?"; 39—44) — este un reflex

al „Mioriței” literare (v. 1—17), cu prea slab ecou al fondului păstoresc (23—28 „Fluieraș de osu.../Si ni-l puni/În keotqđria stini “; 40—44. Pentru vers. 25—28, v. MCCV).

Text.-conv. aduce lămuriri despre păstoritul sovejan (r. 49—53): ciobanii din cele două sate se duceau să se angajeze cu simbrie prin Vrancea și județele Moldovei (cf. text. MMCXVI); dar și pe la Brățcu, de altfel ca și în tot Ardealul sud-estic (v. MLXXIV—MLXXV *Nota crit.* 95, MCCXXX—MCCXXXI *Nota crit.* 189).

Text. MCCXIII—MCCXIV, MCCXV

Nota critică 182 (Sovēja, satul Rucărénj — Domnica Micu, 70)

În experiment text. MCCXIV a fost notat la trei ore după MCCXIII; iar MCCXV, prin cântare-recitare, la o zi după celelalte două.

În comuna Sovēja (cu satele Dragoslovénj și Rucărénj) — unde Alecu Rusu a „descoperit” în anul 1846 balada Mioara — am întilnit, la 19 și 20 august 1967, această variantă în text triplu. Dintr-o dată mi s-a părut de vădită complexitate în interpretare.

Să facem o subliniere preliminară expunerii integrale: prezenta *notă critică* se extinde aproape în limitele unui studiu monografic, pentru că ea cuprinde câteva intercalări explicative mai ample. Sînt prezentate în cadrul unor capitole corelative*. De pildă *cap. I* privește trei clarificări necesare (1. — grafia patronimicului „A. Rusu” — „A. Russo”; 2. — localizarea arhetipului Mioara; 3. — denumirea originară a arhetipului Mioara). *Cap. II* și *III* se referă la „starea critică” și la „funcția statistică” a variantei-triplet MCCXIII—MCCXV. Dar în următoarele capitole (IV—IX) analiza este mai complexă: se extinde prin includerea cercetării comparate a textului LXVI — tot vrâncean — cit și prin adăugarea unor probleme speciale dezbătute succesiv. Astfel *cap. IV* se referă la „unicitatea var. LXVI”; *cap. V* — la „interpretarea comparată a var. LXVI”; *cap. VI* — la „distingerea termenilor echivoci în text. LXVI: a. „autor” folcloric; b. „rapsod popular”; *cap. VII* — la „succedarea variantelor-tip” ale baladei Mioara în raport cu var. LXVI; *cap. VIII* — la „divergența bibliografică privind geneza baladei Mioara. *Nota critică* se termină cu *cap. IX* — „analiza tripletului MCCXIII—MCCXV. Din această schemă a conținutului detaliat, se remarcă reliefaarea text LXVI (cf. *cap. IV* „Unicitatea var. LXVI”). Cauza extinderii stă în

* Date în esență aici, aceste „capitole corelative” sînt deosebit de interesante în extensia manuscrisului care constituie *Nota crit.* 182, publicabilă ulterior ca un studiu de sine stătător. Menționăm că interpolarile noastre rezumative nu cuprind întregul demers demonstrativ al autorului. Vor fi notate cu* (nota ingr. ed.).

valoarea excepțională a *textului-capodoperă LXVI*, așa cum explică analiza efectuată în complexul *notei*. Se va arăta (*caț. IX*) că tripletul MCCXIII—MCCXV e un exemplar conglomerat model. Apare ca subsumat valorii poetice a *versiunii fundamentale LXVI*.

Cap. I — §1. *Grafia patronimicului* „A. Rusu” — „Al. Russo”. Numele acesta patronimic, mereu controversat, se găsește redat întocmai, în mod consecvent, de etnograful Simion Mehedinți. Dintre academicienii trecutului numai dînsul a înlăturat uzual numele franțuzit „Russo”.

* Fusese generalizat prin istoricul Petre V. Haneș, după ce V. Alecsandri a contribuit la statornicirea acestui „hibrid” patronimic, venit de la profesorii elvețieni ai lui A. Rusu. În 1956 s-a stabilit documentar de către arhivistul C. C. Angelescu că scriitorul a iscălit în acte „A. Rusu”, ori „A. Russo”, dar niciodată „A. Russo”, fapt explicat prin ascendența moldovenească a familiei. Anterior, istoricii și criticii literari au oscilat între aceste două alternative patronimice. Ion Diaconu conchide:

Datele acestea ne determină să reținem în documentarea noastră grafia de obîrșie „Alecu Rusu”.

2. *Localizarea arhetipului „Mioara”*. „Descoperirea” baladei, în anul 1846, nu se datorește lui Alecsandri, așa cum s-a afirmat recent (I. Datcu—S. C. Stroescu, *Dicționar. folcloriștilor*, 1980, p. 44). Alta este realitatea: balada a fost „descoperită” de Russo după însăși mărturia lui Alecsandri*, așa cum a însemnat în 1957 tot Al. Dima (monografia *Alecu Russo*, p. 123). În 1964 faptul l-a consemnat și A. Fochi, reproducînd pasajul aferent din „crisoarea lui Alecsandri către Alecu (= Alexandru) Hurmuzachi, ce „însoțea varianta publicată la 18 februarie 1850 în revista *Bucovina*”¹... „Această baladă mi-au fost adusă din munții Sovejii de D. A. Rusu, care o descoperi, împreună cu multe altele, în vremea cît au fost exilat... la mănăstirea Sovejii” (*Miorița*, p. 124. — D. Murărașu reproduce variat același pasaj din „*Bucovina*: 30 Septembrie 1849.”; v. ed. sa critică *Alecsandri, Poezii populare*... 1971, p. XVIII). Gh. Vrabie însă l-a redat cu omisiuni și modificări („Această baladă mi-a fost adusă din munții Sovejei de A. Russo [sic!], care o descoperi [omis „împreună!] cu multe altele...”); *Balada populară română*, 1966, p. 218). Dar comentatorul contrariază alterînd numele, cronologia etc. („1 febr 1850, p. 49: cf. cu I. C. Chițimia, *Folcloriști și flocloristică rom.*, 1968, p. 20). În 1978, Vrabie părea să fi ajuns la concluzia admisă unanim („...rezultă că Al. Russo a cules numeroase balade... pe care le-a transmis prietenului său [Alecsandri]. Dintre acestea cităm: *Miorița*...” auzită la „mănăstirea Soveja din Vrancea”; Alecsandri, *Opere*, III, *Poezii populare*... 1978 [ed. G. Rădulescu-Dulgheru și Gh. Vrabie], p. 33, 62). Dar în 1965,

n ed. critică a culegerii din 1866, pe care a încercat-o, Vrabie a oscilat afirmând: „Dacă referitor la *Miorița* știm că a fost ascultată [sic!] de Russo la *Soveja* și de Alecsandri pe *Ceahlău* (pină la urmă nu știm care va fi fost inclusă colecției)” (v. *Poezii populare ale românilor*, vol. I, p. 78; cf. cu 7—8, 50, 53, 57—58, 75). Aici se află punctul critic al problemei: știm documentar că *Mioara* a fost culeasă și „adusă” lui Alecsandri „din munții Sovejii de D. A. Rusu, care o descoperi, împreună cu multe altele...” în anul 1846, într-un ținut, ca Vrancea, „mult lăudat în cîntice bătrînești”, cum a însemnat în jurnalul său exilatul (v. Alecsandri, *Opere*, III, *Poezii populare*, 1978, p. 33). Dar nu știm temeinic — tot documentar — dacă Alecsandri a „cules” în adevăr „...balada *Mioriței* [nu *Mioara*, ca în grafia din 1852:] din gura unui baci, anume *Udrea*, de la stîna de pe muntele *Ceahleu*” (v. *Poesii populare ale românilor*, MDCCCLXVI, p. 57 notă). Alecsandri a însemnat în notă discretă numai faptul că „la anul 1842” a petrecut o noapte feerică de sara „pină'n ziori”, stînd „cu *Udrea* și cu alți păstori împregiurul unui foc” și ascultînd „cînticele de la munte” în frunte cu „balada *Mioriței*”. *Udrea* „cînta și din fluier mai multe cîntice ciobănești, dar mai cu seamă *Doina* cu o espresie de induioșire ce aducea lacrimi în ochii celor care îl ascultau”. Era un artist cîntăreț din fluier. Dar nu se arată dacă baciul cînta și melodia *Mioriței*. Nici dacă și ceilalți „alți păstori” cunoșteau balada, ca să putem întrevedea frecvența ei la stîmile de pe *Ceahlău* măcar „la anul 1842”. Poetul spune numai că tatăl lui *Udrea* ar fi știut „mulțime de balade între care acele a lui Traian și a lui Aurelian”. Dar baciul nu le știa: înaintașul „le luase cu dînsul în mormînt”...

Se întrevede că și Alecsandri căuta pe „*Ceahleu*”, „la anul 1842”, ecouri daco-romane în balada noastră populară. Era pe urmele lui Asachi care în balada sa *Dochia și Traian* invocă o legendă¹ localizată tot pe *Ceahlău* (il denumise *Pionul*!): „zîna *Dochia*, fusese fata lui Decebal... (cf. Densusianu, *Literatura rom. modernă* I, 1920, p. 172, 175—176; *Istoria lit. rom.*, II, 1968 [ed. Acad. Rom.] p. 364). Deci nota lui Alecsandri, din 1842, se încadrează în textura întregă de aproximații ale vremii romantice, cînd chestiunea latinității era la noi problemă fundamentală. De aici diversiunea romantismului misticator de motive, versuri și lexic popular artistic (model special At. M. Marienescu!).

Cît privește obiectivul textului primar al *Mioarei* — publicat în 1850, 1852, 1866 — noi nu ezităm a susține și aici accentuat: a fost cel „din munții Sovejii”, adică cel aflat și cules numai de Alecu Rusu!

Faptul acesta real a rămas admis și de autoritatea etnografului Simion Mehedinți („...Alecu Rusu, cel care a descoperit *Miorița*

în munții Vrancei...” — *Către noua generație*, 1928, p. 394; *Premize și concluzii la Terra*, 1946, p. 327). Același, în altă scriere: „...Alecu Rusu cel care a cules balada *Mioriții* în *Soveja*...” (*Politica de vorbe...*, 1928, p. 45). Deci în opoziție cu opinia lui Barbu Delavrancea din discursul său de recepție la Academia Română, în 1913: „...*Miorița*, culeasă de Alecsandri...” (*Opere*, vol. V, 1969, p. 484, 501). Opinia lui Mehedinți a fost susținută și de-un comparatist cu autoritate, profesorul D. Caracostea („...A. Russo... a cules balada la *Soveja*...”; *Poezia tradițională rom.*, I, 1969, p. 262). Iar un istoric literar actual admite întocmai descoperirea lui Alecu Rusu din 1846 („La *Soveja* culese și trimise lui Alecsandri balada *Miorița*”; I. Rotaru, *O istorie a literaturii rom.*, I, 1971, p. 165—166 nota 1).

Nu putem înțelege eroarea eruditului critic Șerban Cioculescu, scriind în 1978 astfel: „Știința folclorică nu era constituită în anul 1843, cînd Costache Negri a cules *Miorița* și a transmis-o, împreună cu textul altor balade, lui Vasile Alecsandri, care le-a tipărit întîia oară la Iași, în tipografia Buciumului român, 1852...” etc. (*România literară*, XI, nr. 18). Socotim pasajul ca inadvertență.

§3. *Denumirea originară a arhetipului „Mioara”*. Pentru motive detaliate mai jos, nu credem că „incomparabila *Miorița*”, „un mărgăritar” (epitetele atribuite de S. Mehedinți!), s-a numit în 1846, de-a dreptul *Miorița*, cum pare că admite și Al. Dima după atîția comentatori calificați (*l.c.*, p. 123). Balada a fost publicată de Alecsandri peste patru ani de la data culegerii, în „foaia *Bucovina*” a „fraților Hurmuzaki” (an III, nr. 11, p. 51—52, cum însămnă I. C. Chițimia, *Folcloriști și folclorică...*, p. 20; Atunci balada a avut titlul „*Mioara*” (v. Chițimia, *l.c.*; D. Murărașu, în ed. Alecsandri, *Poezii populare...*, p. XVIII). Încît nu se poate lămuri încă forma „*Miorița*” din notările lui Alecu Rusu (v. și Vrabie, *Folcloristica română*, 1968, p. 55). Rămîne izolată forma „*Meoara*” invocată de același folclorist (cf. „balada *Meoara*” publicată „ziarul *Bucovina*”, „1 febr. 1850, p. 49”; *Balada populară rom.*, p. 218).

Trebuie admis că Alecu Rusu așa comunicase titlul lui Alecsandri: „*Mioara*”. Dar poetul romantic l-a modificat întîi în 1852: „*Mioara*” (*Poezii populare. Balade. Partea I*, p. 1, 85), pentru

¹ Despre care N. Iorga s-a exprimat dur în 1909 vorbind de *Miorița* „rafinată” (de subînțeles: în cei 16 ani de preschimbare cărturărească 1850—1866), ca și de „tonul întregitor” din toate „cîntecele revăzute și gătite de ucenicul romanticilor parizieni” Alecsandri (*Istoria lit. românești*, III, p. 154, 156).

ca în antologia din 1866 să-l înlocuiască definitiv prin „*Miorița*”, odată cu substituirea conceptului „*poezii populare*” (din 1852) prin „*poesii populare*” (v. *Poesii populare ale românilor*, p. 1–3). Dar atunci „*cărturarul pribeag*” pe la *Soveja* nu a mai văzut prefacerea titlului originar însemnat de dînsul la fața locului. El murise în vîrstă numai de 40 de ani [1819–1850]; pe cînd *Alecsandri* va trăi 69 de ani [1821–1890]. Cit existase descoperitorul real din 1846, publicistul – favorizat de soartă în 1850 și 1852 – a păstrat tacit, cu fermă rezervă, grafia inițială, cea autentică, operînd în 1852 doar o simplă diftongare vocalică: „*Mioara > Mioara*”. Numai după 1859 (adică în 1866) s-a vorbit *ceva* mai deschis generației romantice despre „*Ceahleu*”, *baciul Udrea* și *Miorița*... Credem deci – întocmai ca *M. Costăchescu* – că ultima denumire e modificarea poetului prin antolog din 1866, iar nu cumva utilizarea vreunei forme populare locale moldovenești¹. Denumirea originală poate că a fost „*Mioara*” (o admitem prin pronunția, persistentă pînă azi, a emigranților din *Muscel*). Ori a putut fi chiar *Ŋioara*, în rostirea palatalizată a graiului *sovejan* prin contactul cu fonetica arhaică *vranceană* perpetuată pînă astăzi. Forma literară *Miorița* s-a generalizat însă în *Soveja*, ca și în *Vrancea* păstorească, prin vastă difuzare culturală (școală, publicistică, literatură), după cum și prin directă oralitate. A pătruns lent, dar profund, în masa populară din ținut, ca să înlăture treptat termenii etnografici atît de sporadici acum: „*Cînticu oilor*”, „*Cînticu-a oilor*”, „*Cînticu oilor, a ŋiorîșilor*”, „*Cînticu ŋipari*”, „*Cîntarița oilor*”, „*A oilor*” (formă rară), „*Cînticu ŋiorîși*”, „*A ŋiorîși*” – „*A ŋiorîșilor*”, „*Cînticu ŋiorîși, a oilor*” (MCCXXVIII–MCCXXIX). În 1967 la un bătrîn *sovejan* (87 ani) am întîlnit alternanța „*Cînticu oilor*” – „*a ŋiorîși*”; la altul (86 ani) „*Cînticu Miorîși*” (MCCXII); la al treilea (90 ani) cuvîntul rostit curat literar *Miorița* (MCCXXX–MCCXXXI); iar la două bătrîne (81 și 76 ani) – fruntașe în satele *Dragoslăveni* și *Rucărăni* – rostirea pentru prima era în palatalizarea *vrancească* „*Ŋiorîța*”, dar și în pronunție muntenească *Miorița* (MCCVI–MCCVII); a doua bătrînă rostea palatalizat „– *Ŋicî ŋioricî*” (MCCXIX–MCCXXI). Bătrîna de față, *Domnica Micu* (din *Rucărăni*) alterna rostirea: „*Ŋiorîța*” – „*Miorița*”.

¹ Cf. apostila lui *M. Costăchescu* pusă chiar la titlul textului *Cîntecul Mioarei*: „*Nicăieri, în Moldova, n-am auzit cuvîntul „Miorița”, pe care-l socot o creație a poetului Vasile Alecsandri*” (*Cîntece populare românești*, 1969, p. 81 nota 1). Afirmarea însă nu rămîne peremptorie, deoarece *Costăchescu* nu a mai publicat alte variante din *Moldova*, în afară de cele știute din *Goiștei-Iași* (1902), apoi nu a făcut cercetări asidue de teren în *Moldova* întreagă, spre a fi putut constata și afirma empiric variabilitatea formelor lexicale *Mioara-Miorița* (cf. *l.c.*, 22–23).

Cap. II – Starea critică a variantei triplet MCCXIII–MCCXV. O variantă, aflată în 1928 tot în *Soveja*, și publicată în 1930 (*Ținut. Vranc.*, I², p. 416 LXV), cit și unele din cele 31 actuale (MCCI–MCCII, MCCVIII, MCCIX, MCCXII, MCCXVI–MCCXVII, MCCXVIII, MCCXXIV–MCCXXVI), ne arată un reflex, relativ limitat, din versiunea *Alecsandri*. Dar dacă vine vorba de raportat numai textele de față la tipul baladei clasice, atunci alta e starea: toate trei au ecou literar numai în partea primă a conținutului (MCCXIII–MCCXIV vers. 1–73; MCCXV vers. 1–62). Însă în partea următoare (MCCXIII–MCCXIV 75–164; MCCXV 63–154) conținutul se află diferit de versiunea clasică. Încît varianta actuală, în text întreit, rămîne excepție *insolită* greu de explicat. Nu-i afli asemănare cu materialul *sovejan*, sau cu cel *vrancean*, după cum nici cu materialul general cunoscut pînă azi din toată țara. Rămîne, cum am spus, o excepție care – prin critica interioară sau comparată de text – nu oferă un răspuns, măcar plauzibil, la întrebările privind locul și timpul plămuirii, felurimea temelor structurale, zona etnografică originară și modul circulației. Apoi nu clarifică alte întrebări: de ce – măcar după anii 1918–1944, iar de-a-tunci pînă în 1967, data descoperirii ei – varianta nu a circulat în *Soveja*, și nici în satele din vecinătate? (*Negrilești-Ŋegrilești, Tîlnești, Cîmpuri*). Să fie cumva vreo plămuire locală mistificată în ultimele patru decenii? Vom încerca să arătăm că ipoteza aceasta nu pare verosimilă din motive destul de plauzibile.

Cap. III – Funcția statistică a variantei triplet. Dar anticipat analizei interne și comparate de text, există în variantă un element exterior ce impresionează: masa versurilor din textul de bază MCCXIII. Într-adevăr acesta se află printre exemplarele masive din ținutul întreg. Sînt în număr de patru: MCCLXXI (din *Văstîi*); *Ținut. Vranc.*, I², p. 327 VIII (din *Coldcu*); *ibid.*, p. 417 LXVI și p. 421 LXVII (ambele din *Spinăești*). Dar analiza trebuie s-o extindem măcar în mod sumar, la materialul corespunzător general. Vom prezenta succint realitatea statistică.

Varianta aceasta de excepție – în triplul ei text dialectal, de 160 versuri I, II și 150 versuri III – în ansamblul bibliografic total¹ se încadrează statistic astfel: textul cel mai extins, publicat pînă în 1969, rămînea *Cîntecul Mioarei* de 259 versuri. Fiind document

¹ Socotit cronologic din 1923, cînd *Ovid Densusianu* a publicat 41 texte în prima antologie a baladei întocmită de dînsul (*Vieața păstorească*., II, p. 123–161). *A. Fochi* a integrat în antologia sa din 1964 materialul *Densusianu* adăugînd ce s-a publicat în colecții și periodice între anii 1923–1964; apoi materialul cules personal și prin corespondenți, totalizînd atunci 930 de „documente mioritice” repartizate astfel: 702 variante complete, 123 fragmente și 105 „informații de circulație”. Toate au fost strînse din 502 localități: *Moldova* – 51, *Ardeal* – 329, *Muntenia* – 67, *Oltenia* – 31,

bibliografic de prim ordin, notăm câteva date utile. A fost cules în dublet de profesorul-paleograf Mihai Costăchescu [1884—1953] în satul său natal *Goiești* — Jud. Iași. Prima formă („mai necompletă“, de 176 versuri) o notase în august 1902. A doua, mai amplificată (259 versuri), o culesese în decembrie 1902. Costăchescu era atunci de 18 ani. Pentru ambele informator i-a fost „cîntărețul orb *Gheorghe Avasiloaiei*“ care „mult timp înainte fusese cioban“, cum se specifică în *notă*¹. Textele au fost publicate mai târziu, în 1922 și 1930². În 1938 textul extins s-a retipărit, dar „cu unele mici modificări“³. Textul prim din 1922 (cu 176 versuri) a fost reprodus în 1923 de Ovid Densusianu⁴; însă „cu multe schimbări“ fonetice după adnotarea culegătorului cam contrariat⁵.

De consemnat că M. Sadoveanu a scris cu autoritate despre variantă, socotind-o expresie a geniului nostru popular⁶. Iar culegătorul ei o adnota în 1930 poate că prea entuziast: „Asupra importanței și frumuseții ei, nu mai insist, socotind-o numai cea mai frumoasă variantă, găsită pînă astăzi“ (*l.c.*, p. 90). În sfîrșit în 1969 textul a fost republicat de lingvistul G. Ivănescu în colaborare⁷.

Banat — 14, *Dobrogea* — 10 (*Miorița*, p. 196—197; cf. p. 173—174). În acest grupaj antologic *Vrancea* are cele 91 variante diacritice (text. XXVI în aproximație) din colecția 1930 (*Ținut. Vrance.*, I, p. 3—159).

¹ Să fi fost chiar „un lăutar în jurul Iașului“ acest „Gh. Avasiloaiei“ [sic!], cum înseamnă Gh. Vrabie, *Balada populară*... p. 249, iar nu „cîntărețul orb“ — „care mult timp înainte fusese cioban“ — după informația de teren a lui M. Costăchescu, *Cîntece populare rom.*, p. 89?

² Primul text, în *Moldova de la Nistru*, III (1922), nr. 8—9, p. 306, avînd „foarte multe greșeli de tipar“, cum înseamnă Costăchescu; celălalt, în *Anuarul Liceului Național din Iași*, pe anii 1928—1929, Iași, 1930, p. 28—32. Textul al doilea, cel amplificat, are adnotarea culegătorului: „Cîntecul ce public mai sus, față de celalt [din august 1902] e mai complet“. Paginația *Anuarului*... e contradictorie în *Cîntece populare rom.*, p. 10, 90: „28—32“ și „31—32“.

³ În revista *Pagini de literatură și știință a elevilor Liceului Național din Iași*, I, 1938, nr. 3, p. 1—4.

⁴ *Vieța păstor.*, II, p. 127 text. III a.

⁵ Costăchescu, *l.c.*, p. 89 nota.

⁶ Cînd fusese publicată în 1922 (v. *nota* 6). Atunci Sadoveanu spuse printre altele: „... acest cîntec fără pereche s-a născut la poalele munților moldovenesti“, iar nu în Ardeal, cum susținuse *Coșbuc* că e o „baladă ardelenescă“ (articolul *O nouă variantă a Mioriței*; în *Vieța românească*, XIV [1922], vol. LII, p. 236—238; cf. referat *Dacoromania*, III, p. 1010; lateral și cu rev. *Tudor Pamfîle*, I, p. 45).

⁷ Mihai Costăchescu, *Cîntece populare românești*; în seria *Folclor din Moldova*, vol. I, 1969, p. 81—90. Considerăm că nu s-a realizat atunci o ediție critică; coeditorii culegerii nu au întregit informație

Variantă se află reproducută în 1964 de două autologii¹.

Firul bibliografic consemnează că *versiunea II* — Costăchescu — avînd 259 versuri — depășește numai cu două versuri un text vădit diluat, cules în 1897 din Teleorman (are 257 versuri). A fost publicat în 1900 de arheologul, folclorist diletant, Gr. G. Tocilescu²; apoi republicat în 1923 de Ovid Densusianu cu unele modificări lexicale și fonetice³. Urmează confecționarea epocală din anii 1883, 1884, prin *Petrea Crețul Șolcan* și G. Dem. Teodorescu: „*Oaia năsdăvănă*“ (212 versuri). Apoi un text de 191 versuri, cules în 1893 din Vilcea (v. și MCCLXXI *Nota crit.*, 215). Cit privește *textul I* Costăchescu, publicat în 1922 — și republicat în 1923 de Ovid Densusianu — am spus că are 176 versuri. Alte exemplare, succesive cantitativ, sînt discutate la text. MCCLXXI *Nota crit.*, 215.

Privită tot statistic — dar numai în cadrul celor vrăncene — varianta de față MCCXIII se situează după cea din *Văstîj* (183 versuri), aflată în 1965, apoi după alta din *Colăcu* (179 versuri), culeasă în 1928 (v. *Ținut. Vrance.*, I², p. 327 VIII); pentru ca — fapt de subliniat! — statistica să se încheie cu două piese din *Spinăști* (culese în anii 1924, 1925), de cite 132 și 121 versuri (*ibid.*, I², p. 417 LXVI; p. 422 LXVIII).

Cap. IV. — Unicitatea variantei LXVI. Dintre ultimele două, *varianta LXVI* are o semnificație specială: astăzi ea se impune în istoria folclorului român drept o capodoperă de reper bibliografic. Adică e socotită al doilea exemplar «variantă-tip» după textul arhetip clasic *Mioara* (*Alecsandri*, 1850, 1852, 1866). Prin urmare timp de 115 ani rămîne — dar numai prin text, fără melodie — creația fruntașă de artă poetică superioară⁴.

Versiunea aceasta remarcabilă a fost valorificată abia în anii 1976, 1979 prin folcloristul comparatist Octavian Buhociu [1919—

bibliografică de rigoare — de pildă asupra liricii populare privind *vărboiul nostru de întregire 1916—1918* etc.; v. „Introducere“, p. 26; cf. cu studiul din revista *Ethnos*, I (1941—1942), p. 111—134. Apoi lipsește cifrarea marginală a versurilor în texte, etc.

¹ Al. I. Amzulescu, *Balade populare românești*, vol. II, 1964, p. 480. A. Fochi, *Miorița*, p. 904 DXXXIV, p. 906 DXXXV.

² *Materialuri folkloristice*, vol. I², p. 1254—1256.

³ *Vieța păstor.*..., vol. II (1923), p. 143—146. Exemplificăm parțial: *Tocilescu* v. 45 *pășciune* — *Densusianu* v. 52, 66 *pășune*; *T.* 54 *rămunea* — *D.* 54 *răminea*; *T.* 68 *Or f-un* — *D.* 69 *ori vre-un*; *T.* 95 *pleop* — *D.* 96 *plop*; *T.* 98 *flueru* — *D.* 99 *fluierul*; *T.* 107 *d-auzia* — *D.* 108 *de-auzia*; *T.* 110 *otări* — *D.* 111 *hotări*.

⁴ Am aflat-o în 1924 de la bătrîna *Costanda Păun*, 71, din satul *Spinăști-Vrancea*, publicînd-o întîi în „*Revista Institutului de Filologie și Folklor Grai și suflet*“ (condusă de profesorul Ovid Densusianu), an. II², 1926, p. 359—361; republ. în 1930 în colecția *Ținutul Vrancei*, vol. I, p. 114 LXVI (sub orientarea aceluiași institut); apoi în 1969, *ibid.*, I², p. 417 LXVI.

1978]. Comentariul acestui erudit rămâne o excepție privită în limita discuțiilor actuale: până la dînsul nimeni dintre cercetătorii baladei — între anii 1926—1976, așadar timp de o jumătate de secol — nu a discutat critic semnificația variantei acesteia. Comparatiștii noștri de autoritate — D. Caracostea [1879—1964] și P. Caraman [1898—1980] — nu au sesizat-o. Nici etnologul Mircea Eliade [n. 1907] nu a reținut-o în comentariul său din 1970¹, și nici ingeniosul advers A. Fochi (v. *Miorița*, 1964, p. 865 CDLXXXVII). Folcloristul Gh. Vrabie [n. 1908] a intuit întii — în 1966, dar numai parțial — că avem prin cazul acesta o „recreare a arhetipului [din 1850, 1852, 1866] sub semnele unei vieți noi artistice, străbătută de poezie reală”². Însă nu i s-a putut distinge originalitatea recreării, adică instinctul păstoresc configurativ care prezintă în Vrancea timpului nostru o capodoperă comparabilă — astăzi numai ea singură — cu versiunea-arhetip menționată, și ea tot vrânceană³. De altfel, Gh. Vrabie este obiectiv și în părerea sa asupra locului de obirșie a *Mioriței*, problemă aparent perimată azi (după unii teoreticieni), dar încă în actualitatea discuțiilor contradictorii privind balada³; Interpretarea comparată a var. LXVI își are și aici rostul.

¹ Etnologul-orientalist a considerat materialul cules de mine pe teren între anii 1924—1930. Dar a comentat, cu rezervă *anume*, teza privind declinul, spre dispariție, al folclorului poetic românesc — ca și al folclorului universal — de tip arhaic. Întii în 1930 (*Milcovia*, I, vol. I, p. 69—86 „Aspecte din folklorul vrâncean”) am explicat fenomenul acesta negativ prin vertiginoasa evoluție socială contemporană și avalanșa tehnicii industriale moderne peste mediile etnografice de pe întreaga „Terra”. Îmi mențin opinia aceasta. Ea nu înseamnă de loc elogiul analfabetismului, sau al primitivismului perpetuu, etc., în maniera sociologului indian Ananda Coomaraswamy, așa cum comentează Eliade (v. *De la Zalmoxis la Genghis Han*, 1980, p. 229—233, 237; trad. după *De Zalmoxis à Gengis-Khan*, Paris, 1970 [éd. „Payot”] de M. și C. Ivănescu). Reflecțiile respective din 1970 — socotite ca definitive de către unii — poate că au fost scrise sub influența tonului polemic extremist practicat, în 1964, de A. Fochi (*Miorița*, p. 148—149; autorul acesta a fost utilizat și crezut de Mircea Eliade ca perfect obiectiv în documentare). Regretabil că procedul polemic a continuat insidios în 1980, într-o antologie a lui Fochi (*Miorița*, p. 8—9), în care textele vrâncene alese din baladă rămîn transcrise cu schimbări grave fonetice și de lexic (p. 35—56, 92—94).

² Gh. Vrabie, *Balada populară română*, 1966, p. 258.

³ Un comentator actual rămîne sub nivelul informativ cerut de noi: a citat demonstrativ numai șase versuri din variantă, fără a distinge semnificația expresă a textului. A transcris și eronat sintagma *vers. diacritic 125* „Șoarja-șoarilu” prin „Sora soarelui” (M. Coman, *Izvoarele mitice*, 1980, p. 219 nota 32).

³ Acest autor nu susține geneza baladei în Ardeal (în maniera lui A. Fochi, *Miorița*, p. 539: „... actul primordial de geneză a *Mioriței*”; sau altfel spus: „prima versiune a *Mioriței*

Cap. V Interpretarea comparată a variantei LXVI. În prealabil expunerii analitice a lui O. Buhociu este necesar a clarifica din terminologia sa proprie chiar *conceptele de bază*: «text-sinteză», «variantă-tip» (= «arhetip») și «episod-schemă». Apoi vom stabili ce ne deosebește de criteriul său interpretativ în legătură cu termenii «variantă-tip» — «text-sinteză», aplicați îndeosebi la două texte controversate, unul din Moldova, celălalt din Muntenia (v. *cap. VIII*).

«Textul-sinteză», sau «varianta-tip» — după alți cercetători ambele echivalînd conceptul «arhetip» — e o „variantă întregă” în care se pot distinge șase „episoade” (numite «episoade-schemă»)

s-a născut în zona de nord-est a Transilvaniei în regiunea între munții Rodnei și munții Călimanului...”), ci în Vrancea („... în însăși regiunea de baștină a baladei, în Vrancea”; „... arhetipul vrâncean, în chiar locul de baștină...”; *Balada pop. rom.*, p. 71, 223, 231, 272, 282). Vrabie continuă astfel criteriul etnografic *realist* susținut anterior de M. Sadoveanu („Această *Mioriță* așa de suavă, așa de artistică, unică între cîntecele popoarelor, prince minune oare s-a născut pe aceste plaiuri [vrâncene]?” *Anii de ucenicie*, 1944, p. 302—303); ca și de etnograful S. Mehedinți („În Vrancea, unde s-a născut balada *Mioriței*, un munte se cheamă și azi *Răiuf*, adică „raiu mic”; *Premize și concluzii la Terra*, 1946, p. 237 nota).

Dar mai înainte de M. Sadoveanu și S. Mehedinți (în anii 1944, 1946), învățați de prestigiu academic excepțional au susținut tot geneza *Mioriței* în Vrancea. Astfel în 1923 Ovid Densusianu a lămurit că balada s-a ivit din transhumanță „... pe liniile... care legau Transilvania de Moldova. Acolo, și în special pe drumul care cobora, spre sudul Moldovei, surprindem mai viu acest *cîntec ciobănesc*”. Adică realitatea etnografică: „nașterea baladei o putem fixa” în Vrancea! (*Vieța păstorească*..., II, p. 102).

Acest punct de vedere — constant în gîndirea etnografică și folclorică a profesorului Densusianu — este cunoscut, dar comentat *sui generis* de A. Fochi astfel: „Densusianu crede așadar, pe baza documentației istorice și etnografice, că locul de obirșie al *Mioriței*, ar fi prin părțile Vrancei, iar timpul nașterii sale cel mult acum trei — patru sute de ani, cînd mișcările de transhumanță au cunoscut o intensitate deosebită” (*Miorița*, p. 156—157). Noi putem distinge clar că aici s-a intercalat din stilul polemic al lui A. Fochi ingeniosul său ipotetic „ar fi...” — Și concepția asemănătoare a profesorului Iorga este aidoma escamotată de Fochi în rezumarea sa iarăși subiectivă: „... locul de origine [a „*Mioriței*”] este Moldova de sud, iar vechimea sa urcă numai pînă în sec. al XVIII-lea” (*ibid.*, p. 142). Dar în realitate bibliografică, absolut corectă, situația stă astfel: în 1931 Iorga a scris răsplat, vorbind despre vol. *Ținutul Vrancei*, I, 1930: „Urmează [în colecție după „Introducere”, p. XI—CXI] materialul de poezie populară. Multe variante ale «*Mioriței*», răsărită pe aceste plaiuri (și eu am tipărit undeva măcar o variantă)...” (*Revista istorică*, an XVIII [1931], nr. 1—3, p. 55).

ce alcătuiesc „arhitectonic cîntul Mioarei” (această denumire se întilnește, în scrierea ce va fi citată, la pag. 394—395, 398—399, 413, 431 etc). „Episoadele” cuprind cele trei categorii de personaje, apoi viziunea spațială, intriga și finalul tragic (v. *Folclorul de iarnă, ziorile, și poezia păstorească*, 1979, p. 395—396; în special 399—402). Aceste șase „episoade” sintetice corespund celor 18 „elemente tematice” (= „teme”) stabilite de P. Apostol și A. Fochi în structura versiunii Alecsandri.

Prin cîteva «variante-tip» — spune Buhociu — „... cîntul Mioarei a reușit cea mai înaltă expresie estetică” în folclorul românesc (p. 398). «Varianta-tip» fundamentală rămîne cea publicată de Alecsandri (în anii 1850, 1852, 1866), denumită tehnic „varianta I” (p. 394). Aici cele șase «episoade-schemă» sînt „puse în mișcare” de cei trei „eroi ai cîntecului”. Le găsim — integral, ori măcar două — „în toate textele «întregii»” (p. 396).

Buhociu accentuează că „variantele est-carpaticе” (circa 200, îndeosebi cele din *Vrancea*) au ca „trăsătura lor cea dintii” „o forță materială deosebită”: „Toate trăsăturile fine din *varianta I*” apar aici „îngroșate, dense de nuanțe infinite de viață păstorească locală” (p. 396). De aceea se înțelege de ce exegeza tuturor «textelor-sinteză» (sînt 13 la număr) începe cu «varianta I» *Alecsandri* — 1850 etc. (ea provine „din *Vrancea*” — p. 395, 396) și sfîrșește cu «varianta XIII», o colindă din Rodna¹. Această piesă — singura de relief poetic din toată seria-sablon a textelor-colind ardelenе e apreciată de Buhociu astfel: „Varianta XIII, pe linia textelor transilvane, se apropie cel mai mult de cîntul Mioarei propriu-zis” (p. 429).

După stabilirea primului «text-sinteză» fundamental («varianta-tip» 1850; p. 396—399), comparatistul selectează din bibliografia generală «varianta 2», adică piesa critic necesară în valorificarea fondului poetic al tuturor «textelor-sinteză». A fost aleasă *versiunea LXVI*, provenită, ca și precedentă, „tot din *Vrancea*” (p. 399). Analiza acestui text pare ingenioasă, fiind făcută cu vădit elan, totuși cuprinzînd unele imprecizii pe care din necesitate documentară le vom discuta și clarifica. De pildă, de la început analistul ager afirmă că „*varianta 2*” „are ca «autor» pe informatoarea *Costanda Păun* din Spinești...” (p. 399). Rămîne clar că termenul *autor* trebuie clarificat și bine delimitat în cazul așa-zisei *poezie-populară*. Fiîndcă cetitorul comun și mai ales cercetătorul riguros în documentare se pot întreba: oare bătrîna „informatoare” — „născută în 1853” (cronologia o deduce comentatorul), în vîrstă de „71 de

¹ Publicată de Ovid Densusianu în 1920, *Flori alese din cîntecul poporului*, p. 137.

ani în 1924” cînd „a rostit... textul de 130 de versuri”¹ (p. 399) — a fost ea cumva «autor»-ul, iar nu colportorea a unui „text” care „circula în 1860” măcar în satul *Spinești*?

Termenul *autor* (de material folcloric tradițional, sau de cel creat în actualitate după modelul popular precursor) contrastează apoi cu conceptul clasic elen *rapsod*, devenit în folclorul modern și cel contemporan „rapsod popular” (folosit de Buhociu la p. 400). Iar acesta depășește cu mult sfera limitată — tot în actualitate, pe terenul etnografic și folcloric — a noțiunii *informator-care*. Deci este impropriu și în cazul de față. Se vede cum și aici clarificarea se impune cu necesitate.

Apoi o altă afirmație, tot fragilă, trebuie imperios lămurită: „... varianta de față mai este cîntată [sic!] și de alte persoane din *Vrancea* aproximativ de aceeași vîrstă” (p. 399 și 449 *nota*)

În corpul studiului argumentarea lui Buhociu se prezintă prin stil de coloratură lirică (p. 399—401). Aflăm că versiunea *LXVI* se înfățișează ca „operă de artă” literară: bătrîna (ipoteticul *autor*!) „se exprimă prin idei poetice, comparații, metafore, aliterații”, toate niște „figuri poetice de rară sensibilitate”. Ele ne amintesc „de moartea reală și nu mitică a ciobanului, mitică fiind, de la început pînă la încheierea operei, atmosfera” (p. 401). „Scenariul din *varianta I*” (*Alecsandri*) crede Buhociu că „s-a schimbat artistic”, așa încît în versiunea aceasta de excepție „avem o ideo-

¹ În realitate sînt 132 *versuri*. În cîteva locuri Buhociu transcrie eronat fonetic versurile din text. *LXVI* („Și-l înjunghia./Oile-i lua” — în loc de „Și îl înjunghia./Oile-î luă”; vers. 69—70), ca și lexicul („Și nevasta lui:/Sora-soarelui; Și ai lui nuntași...” — în loc de: „Și nevasta lui /Sparja-soarilui; Și a lui nuntaș...”; vers. 124—125; cf. Buhociu, *l.c.*, p. 401). Aici, și în general, greșeala comparatistului e serioasă: trebuia să respecte redarea fonetică *locală* prin care graiul popular specific își exprimă ideile și simțirea originală proprie. Acesta e aspectul material fundamental în grai, redînd farmecul sonor al cuvîntului regional, prelucrat apoi stabilit de veacuri. El conține și elemente variabile, pe lîngă altele fixe de secole. Eminescu a respectat asemenea constante fonetice tradiționale: „Cînd trec pîngă casa ta,/Plînge-mi ochiul de-a stînga” (*Literatură populară*, I [ed. I. Chendi], 1902, p. 3).

Precăderea ce dă comparatistul cercetărilor noastre privind problematica *Mioriței* („Este necesar să ținem seamă de punctul de vedere al lui Ion Diaconu, *Vrancea*, I, p. 11—226”; sau: „... Ion Diaconu (le meilleur connaisseur [!]) du chant [„Miorița”]....”); v. *Folclorul de iarnă, ziorile...*, p. 386 *nota* 3, și p. 490) — nu a avut cînd s-o verifice prin ce aducem nou ca material și comentariu explicativ la cele 402 *variante inedite ale baladei*, pe care le prezentăm aici. Oricum, comparatistul e în contrast cu aerul de imaginată autoritate științifică a cîte unui vorbăreț agresiv de prin anul 1969, combătînd, fără argumente și documentare, un studiu corect adus pînă la concluziile de față.

logie nouă, bine formulată" (mai ales prin descrierea nașterii naturiste perpetue; p. 401). Poemul rămâne desăvârșit artistic: „Ca și în varianta I, textul ne apare foarte «lucrat», șlefuit, ca o operă brincoșiană, dar fără a ieși din universalul creației folclorice. Individualitatea informatoarei [contradicție: nu e autor?] se confundă cu cea a artistului anonim" (p. 401; nu cumva se identifică, adică se transpune total în arhitectura etnografică?). În citatul acesta de bază se poate întrevedea disociația între conceptele *autor-informatoare* folosite oscilant de Buhociu: *Costanda Păun* acum nu mai este „autor" al versiunii în cauză, ci numai prelungește din tradiție, cu mult talent și prin bună memorie, creația superioară a unui oarecare „artist anonim" din veac. Vom cerceta neapărat și această problemă contradictorie.

În cursul analizei ferventul comentator notează — se pare cu regret — că asemenea versiune de artă poetică nu a fost cunoscută în sfera lingviștilor contemporani de Leo Spitzer. Învățul acesta — gânditor idealist marcant — s-a preocupat, în 1957, de *Miorița*¹. Dar dînsul nu a cunoscut atunci recrearea bătrînei *Costanda Păun*, în care „ar fi apreciat cel mai mult" „esențiala mărturie de fidelitate și adînc umanism" al „mioarei" (p. 401)².

Să stabilim contribuția folcloristului comparatist O. Buhociu privind în general *Miorița*, apoi în mod special «textul-sinteză» LXVI.

Concluzia analizei proprii se expune în trei excerpte clare:
a. — „...prelucrarea și feșuirea poetică ce evidențiem aparțin de regulă numai variantelor est-carpatice, căci ele indică cel puțin ca mugur, ceea ce variantele din sudul Carpaților și din Transilvania dezvoltă" (p. 401—402). Dar toate «variantele-tip» (sînt 13) au în frunte Vrancea prin textul din 1850, 1852, 1866 (adăugăm: ca și prin cel din 1924).
b. — „Transilvania este mai mult patria miturilor

¹ Studiul *L'archétype de la ballade Miorita et sa valeur poétique*, în *Romanische Literaturstudien*, 1936—1956, Tübingen, 1959, p. 835—867. Tot se mai scapă din vedere că anterior, renumitul etnopsiholog și folclorist german Otto Bockel a vorbit documentat despre *Miorița* încă din anii 1906, 1913; v. lucrarea sa monumentală *Psychologie der Volksdichtung*², Leipzig-Berlin, 1913 („B. G. Teubner"), p. 83—84, 204 și nota 2, 241.

² Leo Spitzer — lingvist de informație vastă și cu stil distins, cursiv, clar în studii aride de filologie și dialectologie — ar fi putut cunoaște balada LXVI, neglijată, am mai spus, și de specialiști români erudiți. Ea fusese demult publicată, într-o revistă românească de filologie și lingvistică, avînd circulație mondială în 1926.

noastre decît «expresia lor epică» (p. 404) l.c. — „Considerăm că variantele I, II, III [ultima este versiunea M. Costăchescu] reprezintă în mare cele circa 200 de texte est-carpatice, legate mai mult de populație decît de lăutari...ele circulînd prin canalul păstoriei s-au adaptat și-au fost adoptate de toată societatea păstorească [!] sud-carpatică, de unde au ajuns pînă la românii timocenii" (p. 404).

Prin urmare rolul documentar al folcloristului-comparatist Buhociu rămîne următorul: dînsul a identificat — întîiul — că din anii 1850—1866 (perioada Alecsandri) pînă în 1924, nu se mai află — în tot cuprinsul folclorului românesc — altă variantă de apogeu poetic așa cum e versiunea LXVI. Asemenea prioritate etnografică și folclorică o putem acum încadra pozitiv, din perspectivă sigură, anticipînd viitorul. Există și mărturii poetice suplimentare: tot în Vrancea se află încă două realizări aparte, mai originale, privind „cîntecul mioarei". Este vorba întîi de versiunea-dublet din satul *Negîrléști*, notată în 1967 de bătrîna *Ancuța Vasili Tăfti*, 74 (MXLII, MCCCXX și *Nota crit.* 73). Avem aici contaminarea, aproape în virtuozitate, între fondul etnografic păstoresc local și textul literar *Alecsandri* aflat din manualul școlar. Rămîne pînă acum (în anul 1983) piesa antologică reprezentativă din categoria aceasta.

Altă excepție remarcabilă: din materialul lăutăresc general predomină varianta cobzarului *Marin Curtianu*, 78, din *Colăcu*, notată în 1928 și publicată în 1930 (*Ținut. Vranc.*, I², p. 327—331). Ceilalți profesioniști rămîn mijlocași, epigoni sau alterați prin dresura romantică a sec. XIX (cazul tipic rămîne varianta *Oaia năzdrăvană* remaniată de G. Dem. Teodorescu în 1883, 1884).

Sînt încă versiuni vrăncene de semnalat bibliografic: text-dublet MCLVII—MCLVIII (v. și *Nota crit.* 142) din *Régîniu* cules în 1967 de la *Ișana Vlaicu*, 71. Apoi text MCCLXXI (v. și *Nota crit.* 215) din *Văsiș* cules tot în 1967 de la *Anghelița Ohjân*, 75.

Comentariul lui O. Buhociu poate fi completat: «varianta-tip» LXVI înlăturată elementul creștin care a pătruns în textul Costăchescu („Iar tu, din *gluguță*,/Să-mi faci *iconiță*,/Și din *trișculiță*,/Să-mi faci *cruculiță*,..."; *Cîntece populare rom.*, 1969, p. 85 vers. 93—96). Prin urmare ea păstrează substratul arhaic. Apoi exclude indicarea regională triformă a personajelor din text. Alecsandri,

¹ Distingerea urmează după precizarea aceasta: „Tot Moldovei aparține și varianta III, cea publicată de M. Costăchescu, în 1929 [sic!] și pe care culegătorul [cel din 1902, urmînd comentatorul entuziast din 1930] o crede «cea mai frumoasă variantă, găsită pînă azi»" (p. 402). Se vede că Buhociu rămîne impasibil față de opinia lui Costăchescu, prea personală.

rămnind abia indicat moldoveanul („Iată ci-nții/Hoț moldovenesc“; vers. 67–68), pentru ca – după părerea lui Buhociu – noi „să bănuim că ucisul e vrâncean“.

O dovadă a stilizării sobre, concentrate, dar cu imagini poetice variate și expresive în textul LXVI: economia verbală care se vede exclusiv în varianta Costăchescu, unde exprimarea frazeologică a fost imitată după logoreea lăutărească a lui Șolcan. Cit privește concentrarea întregului fond poetic: se mai remarcă lexicul echilibrat și lipsa episoadelor exprimate prin gândirea discursivă din text. Costăchescu.

Cap. VI. *Distingerea termenilor echivoci în text. LXVI*: a. «autor» folcloric. – b. «rapsod popular». – § a. – A fost cumva bătrina Costanda Păun «autor» al «variantei-tip» LXVI (v. Buhociu l.c., p. 399)? Aici se află – se poate spune – nodul gordian privind geneza acestei capodopere. Să încercăm clarificarea dubiului, precizând în ce condiții de teren și prin care procedeu de anchetă a fost aflată și culeasă versiunea LXVI. Este o lămurire care ajută înțelegerea presupusei paternități, ca «autoare», a bătrinei.

În anul 1924 a început activitatea mea de teren privind antologizarea baladei Mioara din Vrancea. Atunci am descoperit și cules primele două texte publicate peste doi ani¹. Eram student (an. III), urmind cursul de filologie romanică și folclor al profesorului Ovid Densusianu. Am deprins atunci transcrierea diacritică a unui text poetic popular. O întâmplare m-a silit să public fortuit cele două texte. Tipărirea lor, aproape bruscă, a hotărât și soarta colecției publicate în 1930².

Dar în 1924 metoda de lucru pe teren trecea în chip normal printr-o experiență preliminară: ancheta o făceam numai cu atenția cuvenită preciziei fondului poetic și redării corecte diacritice. Textul însă rămânea cules printr-o notare unică. Revenirea în timp pe teren asupra aceluiași informator – mai ales în cazul celui de talent – nu mă preocupa atunci. Iar procedeu experimentului folcloric – denumit mai târziu *racordaj folcloric* – s-a produs în germene abia în 1926. Dăm unele exemple: textele LXXXVI, LXXXVII (*Ținut. Vrancea*, I², p. 452, 453) au fost culese – la distanță în timp de șase luni – de la un bătrîn de 70 ani (din *Văsiș*). Cu notarea prea aproximativă am cules în același an – de la un bătrîn de 76 ani tot din *Văsiș* – numai câteva versuri trunchiate în textul întreg (*ibid.*, p. 454 LXXXVIII 60, 65, 67 > 68, 80, 84 > 85).

¹ Întii textul în cauză LXVI, apoi LXVII (*Ținut. Vrancea*, I², p. 417, 421).

² V. *Ținut. Vrancea*, I², p. 11–12 și 115 nota 2.

* Din 1927, procedeul dubletului folcloric prin experiment privind Miorița a luat amploare; procedeul *textelor-convorbiri* explicative s-a format în 1926. A urmat aplicarea tot mai precisă a acestora iar materialul cules apare în colecția *Folklor din Rîmnicul-Sărat* (vol. I – 1933; vol. II – 1934; vol. III partea I – 1948; vol. IV – aflat încă în manuscris), în revista *Ethnos* (I, partea I [1941], p. 218–228), în lucrarea *Cîntăreși și povestitori populari* (1980).

Amintim că în 1924 metoda de lucru, folosită pe teren exclusiv vrâncean, era sumară. Nu însă romantică. Se reducea aproape la strictul necesar. Adică am notat atunci diacritic numai două variante ale baladei, fără să fi revenit în mod necesar pe teren – de pildă măcar asupra unei informatoare deosebite. Așa s-a întîmplat ca text. LXVI al Costandei Păun a rămas ca unicat¹.

Trebuie neapărat admis că în 1924 ancheta a fost în general precară. Impresionat de noutatea textului LXVI cu episoade inedite, ca și de armonia versurilor redade prin imagini expresive necunoscute variantelor din repertoriul general „mioritic“, am urmărit, dar prea redus, răspîndirea motivului în satul natal al bătrinei (cu 11 texte); și tot insuficient soarta textului LXVI limitat la circulația lui cea mai redusă: familia. Fiindcă în cercul familiei respective informația a fost tot sumară. Am aflat însă că unica ei fiică – și ea analfabetă – nu cunoștea de loc textul în cauză și nici pe altul. Soțul ei – *Anghil Fôrți* baciul cu stîna vestită de pe muntele *Zbôjna*² – era un maestru al fluierului, cunoscut în sat, ca și în ținut³. Dar un text al *Mioriței* îl știa disparat. Fiica lor mai mare – și nepoata preferată, din cele trei, de bătrina Costanda: *Sânda Fôrți* (cunoștea rudimentar alfabetul) – rămăsese numai o admirabilă evocatoare a păstoritului vrâncean de-acum aproape sută de ani. Ea mi-a recitat – în 1965, 1967 – *Niorița* în trei texte (MCCXXXII–MCCXXXIV). Dar acestea se văd absolut deosebite de-al bunicii, din care nepoata mai știa cîteva versuri, cărora le adăugase unele evident preparate cu stîngăcie de dînsa (cf. vers. 61–63 din text LXVI: „Mereu șujerîn',/Țigarî fumîn',/Din

¹ Bătrina știa, după informația nepoatei, și material liric „chiuituri-strigături“, ceva din ciclul sărbătorilor de iarnă („plîgu“, „colindu“, „cînticu di stja“), apoi „discîntîsi“ (cu interdicție: le spunea numai în familia ei). În timp contrar, apoi din delăsare, și temporizînd, nu le-am salvat. Altă pagubă în documentarea de teren din 1924: nu am întreat în mod detaliat pe Costanda Păun dacă soțul ei știuse *Niorița* în text asemănător. Bătrina spusese nepoatei, dar evaziv, că ea cunoștea „cîntarja șja dim bătrîni“, pe care o „cînta“ și „unkeșu“.

² *Păstorit. în Vrancea*, 1930, p. 40 fig. 31, p. 44 text. II.

³ V. text. CMXLIX și *Nota crit.* 17.

guri cîntîn'...”, și alte cîteva tot prozaice). În 1930 am înlăturat din vol. *Ținutul Vrancei*, I, asemenea hibrid al nepoatei, ca și pe alte texte-moloz din ținut, socotindu-le prea străine și de versiunea artistic încheată a bătrînei. Exact cum se menționează în *notă* la text. ms. MCCXXXII din 1965.

Pe celelalte două nepoate ale bătrînei nu le-am cercetat. Iar singurul nepot (în 1965 era și el cioban în *Zbôjna*) nu cunoștea text. LXVI; abia îndruga cîteva versuri rupte din *Miorița* școlii primare. Încît bătrîna *Costanda* rămăsese singură în comuna *Spinéști* — între cinci informatoare și nouă informatori — ca o supraviețuire etnografică pe deplin izolată. Riscăm o ipoteză: poate că bătrîna se trăgea din păstoritul vrâncean arhaic cu originea în preistoria dacilor...¹ În tot cazul *Costanda Păun* trăia în satul *Spinéști* din anul 1924 ca excepție printre bătrîne. Era de altfel o excepție în toată Vrancea vremii aceleia. Depășea generația de informatoare, tot bătrîne, care mai cunoșteau „vórbili” (textul) și „ghérsu” (melodia) străvechiului poem păstoresc. Nepoata *Sanda* portretizase veridic pe bunică: „... bunica jera o babi *hisnováši*...” (*text. conv.* MCCXXXII r. 1—4). Cuvîntul *hisnováši* e un dublet regional din forma generală *chisnovat-ă*. Lexicologii noștri actuali par divergenți față de clasicul H. Tiktin². Epitetele „caraghios, comic, de rîs”, propuse de Tiktin, se exclud din caracterizarea bătrînei. Dicționarele actuale³ rămîn aproape stereotipe⁴. Dintre formele citate și aici susținem că în privința *Costandei Păun* se înlătură adj. *comic, caraghios, de rîs*. Bătrîna nu părea să fi fost în tinerețe o fire prea vioaie. În 1924 era concentrată, atentă la discuție cu cineva străin, chibzuită la cuvînt, însă ironică față de tineretul prea înnoitor și deplorînd timpul care schimba pe atunci „străju” și „oblișérju [= datina] dim bătrîni”. Prin urmare ea nu era „comică”. Și exclus „caraghioasă”! Poate că în tinerețe a fost și cercul familiei o făptură „poznáši” “(= hazlie, glumeață). Dar și relație cu satul sigur că a rămas întotdeauna circumspectă, cu demnitatea „dim bătrîni” a sexului. Avea înțelepciunea ei modestă. În vorbă îi simțea buna simplitate țărănească.

¹ Cercetările lingvistice recente arată că hidronimicul *Nărija* e de origine dacică (G. Ivănescu, *Istoria limbii române*, 1980, p. 73, 190).

² Primul lexicolog pozitiv al filologiei românești explica astfel adj. *chisnovat-ă*: „drolling” (= „poznăș, caraghios”), „passierlich” (= „comic, de rîs”) — *Rumänisch-deutsches Wörterbuch*, I, 1895, p. 345.

³ Dar fără *Dicționar. limbii române*, 1940, p. 383, care nu înregistrează cuvîntul.

⁴ *Dicționar. limbii rom. contemp.*, I, 1955, p. 416: *chisnovat-ă* „poznăș, glumeț., hitru”. — *Dicționar l. rom. moderne*, 1958, p. 141: *chisnovat-ă* „poznăș, glumeț, comic”. — *Dicționar explicativ l. rom.*, 1975, p. 148: *chisnovat-ă* „poznăș, glumeț, comic”.

Și felul de viață îi era original. Locuia la o margine izolată a satului: „pi șăs spri șarî-apuni”, cum spunea cu ușoară ironie figurată (adică nu „în nîlžocu satului, ca kjabúri”). Trăia prea modest, aproape sărăcăcios. Era o analfabetă sedentară. Nu fusese la oraș: nici măcar la „tîrgu diî Odobești”. Nu mersese la un „iar-maróc”, pînă la „Ghidra” (= *Vidra*, distanță de 26 km. de *Spinéști*). În tinerețe se dusesse „pin' la dial” și „la munti la *Zbôjna*” unde era stîna. Cunoștea trei sate (*Bodéști, Păulești și Vási*). Contactul cu „lumja diî sat” fusese la întîmplare. Se deprinsese numai cu „niámurli” și cu familia ei. Așa se explică de ce text. LXVI a rămas o enigmă: nu a circulat măcar în *Spinéști*. Încît nu ne lămurim de unde a aflat Buhociu următoarea informație: „De altfel varianta de față [LXVI] mai este cîntată asemănător și de alte persoane din Vrancea, aproximativ de aceeași vîrstă” (*Folclorul de iarnă*., p. 399). Iar textele LVII—LXI (citate la pag. 449 nota 6; cf. *Ținut. Vranc.*, I², p. 404—410) nu au nici o legătură de fond cu versiunea *Costandei Păun*. Informația e contrazisă și de datele cronologice reale: în 1924 (cînd a fost cules text. LXVI) comentatorul avea numai 14 ani; iar în 1926 (cînd a murit bătrîna) el avea 16 ani. Prin urmare nu putea merge atunci în Vrancea, în plină copilărie, ca să verifice pe teren circulația baladei în tot ținutul. Afirmatia, care nu explică nimic teoretic, rămîne perfect gratuită. Ea nu se verifică în psihologia unui erudit stăruitor ca Buhociu¹.

În concluzie: în anii 1948, 1957, 1963, 1965—1969 și 1970 — cînd am reluat ancheta etnografică, folclorică și dialectală în Vrancea întregă — textul LXVI nu a mai apărut. Nici „nepoata *Sanda*, nu mai știa ceva lămurit, cu tot versul artificios semnalat, din ce-mi comunicase în 1924 de la „bunica *Costanda*”, desigur că prin reminiscență alterată. Fiindcă în 1965, apoi în 1967, cele trei variante „*Niorița*”, relativ memorate (v. MCCXXXII—MCCXXXIV și *Nota crit. 191*), erau contaminare comună între un slab fond păstoresc local, abia pîlpîind, și textul literar din cele două clase primare ale ei. Că le-ar fi învățat întii în copilărie de la un cioban bătrîn, ducîndu-se la stîna satului din *Zbôjna* (a fost la vîrsta ei de 16 ani cînd i s-ar fi cîntat „c-o melodii mǎali” balada; v. *text. conv.*), faptul rămîne drept o aproximație. Oricum am gîndi chestiunea în complexitatea ei evidentă, problema genetică a versiunii de față va rămîne un dubiu continuu. Încilinăm a crede că text. LXVI a fost o *prelucrare* — într-adevăr *superioară*, și vădit *originală* a *Costandei Păun*. Ea a primit în mod parțial schema

¹ Își trecuse doctoratul în litere și filozofie la *Sorbona* și fusese profesor de etnografie-folclor la o universitate germană, după cum însemnă *Dicționar. folcloriștilor*, 1980, p. 96.

tradițională a baladei (începutul textului prin dialog; vers. 1–6 în parte personajele, apoi elementul miraculos mitic de categorie animalieră). Dar a modificat ingenios planul curent, cel tradițional, care circulă activ și azi în majoritatea variantelor vrâncene. Apoi a prefăcut maniera dialogului, și mai cu seamă a adăugat remarcabila noutate poetică: blocul imaginilor de expresivă putere lirică. Așa încît în felul acesta artistic nu a putut plâsmui, în tot neamul românesc, nici o altă bătrînă a vremii ei.

Prelucrarea poetică, într-un mod inedit original, a avut trei izvoare: intuiția artistică ereditară a păstoritului vrâncan, experiența vieții izolate a bătrînei de atingerea cu orașul modernizat; dar mai presus firea ei înzestrată de natură cu imaginație creatoare. Prin aceste forțe sinergetice *Costanda Păun* a realizat îmbinarea de artă între două elemente contigue: materialul poetic tradițional prelucrat și păstrat în memoria ei sănătoasă, cu inovația eminentă a poeziei-«autor»: unsprezece elemente lirico-e pice originale. Sint următoarele: cuvîntarea „șjobănașului stăpîn” în fața oilor – vers. 23–49; altă cauză a omorului: nu din pricina „turmei de oi”, ci pentru pitorescul portului ciobănesc și măiestria construirii fluierului, apoi *arta cîntului*; deci nu o cauză materială, ci pasiunea pentru frumosul artistic – vers. 11–22; profunda legătură etnografică între turmă și „șjobănașu frumos” – vers. 23–29; prefacerea eternă a naturii corelate cu ocupația păstoritului – vers. 30–46; preamărirea posterității (apoteoză redusă!) în amintirea ciobănașului sacrificat în floarea vîrstei – vers. 41–49; descrierea pitorească a turmei mergînd la păscut – vers. 50–56; descrierea ciobănașului îndreptîndu-se către moarte, senin și conștient de soarta lui tragică – vers. 57–62; scena omorului redată concentrat, ca și furtul turmei – vers. 62–70; oaia se ascunde de ucigași, înmormîntînd pe „stăpîn” în ansamblul animalier de la stîină – vers. 71–80; dar planul îngropării, cu obiectele datinii păstorești, este propus de mioriță – vers. 81–95; dialogul sugestiv al „măicuței bătrîne” cu „miorița crijăfi” – vers. 96–123; descrierea lapidară a nunții alegorice cu elemente naturiste, nu prin viziune cosmică model *Alecsandri* – vers. 120–132.

Se vede clar cum «autorul» *Costanda Păun* nu a cunoscut lăutarul vulgar, nici nu a imitat tipul curent al baladei din sat, după cum nici vreun text osificat, redus, în felurite cazuri, la cite două ori trei versuri definitiv inerte (v. CMXXVII și *Nota crit.* 4). Bătrîna a putut *simți, gîndi și configura* poemul său *Niorița* în timpul cînd patriarhalismul etnografic era mult mai viguros în Vrancea decît în alte ținuturi. Dar nu și-a numit prelucrarea: „nișara”,

cînticu oilor” etc. (v. *Cap. I*, § 3, p. 202 – *Note crit.*; cf. MCCXXVII – MCCXXIX *Nota crit.* 189), ca să fie pe deplin în consens cu tradiția păstorească locală. § b. – *Afirmația a doua* a lui Buhociu, relativă ca și precedentă, este următoarea: bătrîna *Costanda Păun* a fost un «*rapsod popular*»¹. Epitetul acesta, și el destul de suplu, trebuie cercetat cu atenție, ca și termenul «*autor*». Fiindcă Buhociu vorbește și de «*rapsodul carpato-dunărean, autor* [sic!] al variantei IV»². Se referă la lăutarul *Șolcan* care ar fi fost, și el, un „*rapsod*” de epocă folclorică³. Prin urmare vocabula *rapsod* ar îngloba pe-un „*autor*” de curată origine păstorească alături de-un profesionist pătur în genul celui din Brăila. Evidentă înglobare cu totul nejustificată. Să nu ne surprindă prețuirea prea concesivă. Fiindcă însuși Const. Brăiloiu – etnomuzicolog temeinic și spirit critic sobru – nedistingînd cu rigoare fabricația ajustată *Oaia năsdrăvană* din 1883–1885, a scris un ditiramb curios: „Pe cită vreme *Petrea Creșu Șolcan* [sic!], de pildă, un muzicant de meserie în toată legea, a uimit pe G. Dem. Teodorescu și ne uimește și pe noi, mai ales prin minunatele și nenumăratele lui cîntece bătrînești”⁴.

Dacă Brăiloiu prețuiește surprinzător pe lăutarul brăilean, fără să-l califice de-a dreptul „*rapsod popular*”, întilnim epitetul acesta atît de sunător minuit în 1933–1934 de Tudor Vianu⁵. Atunci esteticianul s-a referit la Barbu Delavrancea pentru că folosise în discursul său de recepție din 1913 epitetul „*rapsozi populari*”⁶.

Nu scăpăm din vedere că în 1881 Eminescu pusese vocabula „*rapsod*” în „*Scrisoarea III*”: „De-așa vremi se nvredniciră cronicarii și rapsozii”⁷. Se pare că satiricul genial a păstrat atunci sensul primitiv clasic.

Cuvîntul „*rapsod*” a provenit, prin curentul romantic european, din clasicismul elen. Credem că este propriu numai acestei perioade culturale antice. El a fost preferat și însușit de maniera lexicală a timpului romantic, de unde l-a împrumutat și literatura noastră. A avut oarecum soartă comună cu a cuvîntului *bard* care s-a legat îndeosebi de destimul literar al lui Alecsandri. Legenda epitetului

¹ Buhociu, *Folclor. de iarnă.*, p. 400.

² Din seria celor 13 „*texte-sinteză*” – v. *cap. V*.

³ *Ibid.*, p. 415.

⁴ C. Brăiloiu, *Opere*, vol. IV, 1979, p. 74.

⁵ Vianu, *Opere*, vol. III, 1973, „*Minerva*”, p. 433.

⁶ Delavrancea, *Din estetica poeziei populare*; în *Opere*, vol. V, 1969, „ed. *Minerva*”, p. 474, 479, 491, 582. În realitate prozatorul spusese că „*poetii populari*” români sînt niște „*rapsozi transfigurați*”; sau altfel spus: „*barzii noștri*”, „*barzii din patele Carpaților*”.

⁷ Eminescu, *Opere*, vol. I, 1939 (ed. Perpessicius), p. 149.

„bardul de la Mircești” provine din romantismul francez. Curentul acesta literar, adînc revoluționar, a statornicit din Franța în Europa, mai ales la popoarele neolatine, cultul pentru „poezia populară”. Din Franța s-a răsfindit în aceeași direcție și conceptul de „poezie-cîntec popular”. Acolo a trăit, printre agitatorii timpului romantic, și celtizantul Hersart de La Villemarqué, o personalitate stingheră a tradiționalismului popular francez. Prin anii 1839–1840, el a publicat o culegere cu „cîntece populare din Bretania”, celebră pe atunci, și cu răsunset larg în Occident (*Barzas-Breiz. Chants populaires de la Bretagne*, vol. I, Paris, 1839–1840; vol. II, 1840 ed. „Charpentier”) ¹. Era în Franța întia culegere de folclor poetic, abia menționată la noi – tirziu, prin anii 1913, 1920 – de-un prea modest bibliograf și istoric literar vulgarizator (Gh. Adamescu. *Istoria literaturii române*, 1920, p. 18). Dar celtizantii A. de Jubainville, H. Gaidoz, F. M. Luzel au stabilit că La Villemarqué a modificat profund – prin „continue retușuri de formă” și „alterațiuni considerabile de fond” – acele „chants populaires de la Bretagne” culese de el de la „barzii” bretoni („gwerz”) ai timpului său (v. G. Doncieux, *Le romancier populaire de la France*, Paris, 1904, „É. Bouillon”, p. 6). Încît lucrarea – rarisimă astăzi – a rămas numai în bibliografia de arhivă folclorică internațională. Are însă pentru noi un rost anume: ea a popularizat pe atunci în Europa cel mai mult cuvîntul *bard* (< celticul *barz*). Admitem că în anii șederii la Paris pentru studii (1834–1839), ori ceva mai tirziu, Alecsandri a cunoscut îndeaproape culegerea aceasta, reținîndu-i termenul generic „chant populaire” și cuvîntul *bard*. Pe acesta și l-a ales Alecsandri aproape ca pe-o marcă heraldică, după însemnarea unui recent dicționar de literatură română: „El însuși se socotea bard al națiunii...”, (*Dicționar. literaturii române de la origini pînă la 1900*, 1979, p. 17). Însemnarea aceasta presupune cunoașterea opiniei din 1911 a lui G. Ibrăileanu: „Alecsandri, care se socotea bardul național.” (*Opere*, vol. VIII, 1979 „Minerva”, p. 136).

Prin anii 1839, 1840, *bardul* mai dăinuia în Bretania. Era tot cîntăreț, deseori orb, care trăia ca un sărman cerșetor ambulant. Peregrina prin sate și tirguri, pe la bilciuri și chiar la cîte un castel de nobil, ca să cînte poezie lirică și balade cu fapte eroice. Așa fusese și anticul cîntăreț galic *barz*, apoi urmașul acestuia (din sec. VI e.n.). Și tot un *bard* rătăcitor era cîntărețul anilor 1839, 1840. Cînd

¹ S-a publicat sub auspiciile unor ilustre personalități ale timpului cultural francez: istoricul literar Abel Villemain (ministrul „instrucțiunii publice”), istoricul medievalist faimos August Thierry Chateaubriand (și el breton!) și C. Fauriel care, într-un „preambul” recomanda culegerea chiar Europei!

cînta, el se acompania cu un instrument, *rébek*, avînd trei coarde și-un arcuș. Se aseamnă cu *prouz* (= *rote*) instrumentul barzilor galici, apoi al bretonilor din secolul amintit VI. Dar se aseamnă și cu *guzla* din sud-estul Europei (numai cu o coardă, și tot cu arcuș) a cîntăreților medievali sîrbi, după cite a însemnat romanticul etnograf-folclorist La Villemarqué (*Barzas-Breiz*. . . , vol. I, XXX–XXXII, XXXV, XXXVI–XXXVII „Introduction”).

Acestui epitet faimos – „bardul de la Mircești”, preferat de cine a patronat o „regalitate literară” (v. Iorga, *Istoria lit. românești*, vol. III, 1909, p. 131) – ne propunem să-i urmărim circulația în cadrul activității culturale în genere, pornind îndeosebi de la critica și estetica noastră literară. În consecință ne vom referi numai la citeva personalități marcante. Timpul va fi limitat la șapte decenii (1910–1980).

La 22 mai 1913, în discursul său de recepție la Academia Română, Barbu Delavrancea a luat apărarea lui Alecsandri împotriva lui Duiliu Zamfirescu care, în respectivul său „discurs de recepțiune” din 1909, socotise pe poetul venerabil „rău culegător de poezii poporane”. Apostrofa lui Delavrancea – a fost energică și ironică: „. . . să i a c a m l a v a l e bardul nostru național, Vasile Alecsandri” (*Opere*, vol. V, 1969 „Minerva”, p. 493). Ilustrul său precursor academic era socotit „bard național”; prin urmare un epitet de supremă noblețe spirituală.

Dar pentru Delavrancea poporul nostru mai avea „barzii”. Pe aceștia el îi alătura chiar lui Homer și Shakespeare. Îi găsim menționați în conferința sa *Doina*, în articolul *Natura în poezia populară*, în *Cursul de folklor* (10 prelegeri rostite în 1892 la Universitatea din București) și îndeosebi în discursul de recepție *Din estetica poeziei populare* (*Opere*, vol. V, p. 441–450, 498–503, 571–628 și 739–746, 466–497). În aceste patru lucrări Delavrancea a folosit o gamă variată de termeni clasici și medievaliști romantici (*rapsod*, *trubadur*, *truver*), predominînd însă vocabula *bard*. Dăm cîteva exemple: „. . . declarațiunea sinceră [în „cîntecul popular”] a *barzilor* din poalele Carpaților. . .” (p. 491), subînțelegîndu-i pe „poetii populari”, adică „bătrînii satului românesc”; „. . . astăzi, cînd *barzii* noștri [populari] au început a se topi în hîrtie. . .” (recte: „barzii” adunați cu ani în urmă prin culegeri mediocre de „poezie populară”; p. 582); „. . . natură umanizată, la care *bardul* își adresează accentele sale de dor și de vitejie. . .” (p. 605). Termenii de comparație devin surprinzători: *barzii*, *rapsozii*, *truverii* „trubadurii noștri” populari „se pot ridica la înălțimi la care numai Homer, Dante și Shakespeare s-au ridicat”. (p. 576). Desigur, o apoteoză singulară din elanul oratoric tumultuos caracteristic lui Delavrancea. Un gen de grai hiperbolic, pentru

ca să impresioneze puternic auditoriul și să exprime mai plastic ideea. Însă comparația ne rămâne numai parțial realistă.

În 1920 esteticianul Tudor Vianu — prețuitor statornic al folclorului nostru poetic — vorbea despre „marea concurență Eminescu“ care a „aruncat într-o periferie de indiferență producția *bardului de la Mircești*“ (*Opere*, vol. II, 1972 „Minerva“, p. 623). Asistăm la o afirmație evident revizibilă. Studiul din 1980, al lui Paul Cornea, stabilește faptul contrar: „bardul de la Mircești“ s-a aflat mereu *actual* în generația sa. A fost o „evidență indiscutabilă“. Personalitățile dominante ale timpului său — Kogălniceanu, Maiorescu, Hasdeu, Odobescu etc. — nu l-au contrariat nici într-un fel. Eminescu însuși nu i-a întunecat gloria: l-a numit „rege al poeziei“. A întâmpinat unele vicisitudini care nu i-au atins prestigiul menses. Alecsandri s-a bucurat continuu, și după moarte, de aprecierea unanimă a gustului public. A avut întotdeauna un cult suveran al personalității sale, atingând chiar mărșia unui mit literar (*Regula jocului*, p. 153—173).

Anterior lui T. Vianu, prin anii 1919, 1920, 1927, alt cunoscător distins al „poeziei populare“ — criticul și estetul G. Ibrăileanu [1871—1936] a folosit același termen: „...prestigiul enorm, fără exemplu, pe care l-a avut «bardul de la Mircești»“ (*Note și impresii*, 1920, p. 177). Criticul se va folosi de epitet și în 1927, într-o tipăritură discretă, scriere aproape de popularizare: „...dacă acești poeți [se vorbea despre Gr. Alexandrescu „natură profundă și cu o puternică rezonanță în lumea inconjurătoare“ și despre D. Bolintineanu, un „adevărat poet. . . mai poet decît Alecsandri“] ar fi trăit, ca *bardul de la Mircești*, în atmosfera și cultul poeziei populare, n-ar fi fost mai buni poeți decît sunt“. (*Cultură și literatură*; în „Bibl. pt. toți“ nr. 1459—1460, p. 16). Despre „Bardul de la Mircești“ vorbise Ibrăileanu încă în 1911, într-o prelegere universitară asupra lui Alecsandri în cercul „Junimii“ (*Opere*, vol. VIII, 1979 „Minerva“, p. 130).

În 1928 Mihail Sadoveanu a vorbit despre Alecsandri cu un ton admirativ înalt: „Veacul trecut și generația care ne-a precedat ne-au trimis o icoană măreață a lui Alecsandri. Nici Eminescu, nici Caragiale n-au alterat în imaginea și în sufletul înaintașilor noștri aureola de mărire a *bardului de la Mircești* și a biruitorului de la Montpellier“ (*Adevărul literar-artistic*, 10 iunie 1928; apud P. Cornea, *Regula jocului*, p. 166 și nota 49).

Un entuziast susținător al cultului alexandrinist a fost poetul Ion Pillat, al doilea însemnat poet tradiționalist moldovean după Alecsandri. Studiul său din 1943 — „*Vasile Alecsandri poet al pământului și sufletului românesc*“ — rămâne model de apologie literară. Aici «bardul de la Mircești» — «bardul național» Alecsandri

— este omagiat ca „fondatorul tradiționalismului în literatura noastră“ (*Tradiție și literatură*, 1943, p. 172—187; în special 178, 185).

A existat o ușoară ezitare a spiritului public în privința lui Alecsandri. Dar dînsul a fost „restituit“ și așezat în clasică perspectivă a „bardului de la Mircești“. În această rectificare de optică literară a fost alături de Ion Pillat prietenul și colaboratorul său Perpessicius — eminescologul fruntaș, criticul literar variat și comentatorul folclorist prețios. El a încununat pe Alecsandri cu epitetul predilect *bard* în câteva imagini, folosind și vocabula *rapsod* (impropriu astăzi, după noi, cum se va vedea). De exemplu, în 1934, cu prilejul unei expoziții comemorative, în articolul *Alecsandri exoticul*, Perpessicius nota: „... *bardul* se întregeste. . .“ (*Opere*, vol. III, 1971 „Minerva“, p. 167; este vorba de materialul documentar din expoziție). Altădată: „...prea fericitul *senior* și *bard de la Mircești*“ (*Ibid.*, vol. V, 1972, p. 130). În 1980 (retipărire): „...nu o roză ca-n balada *bardului* [Alecsandri]“ (*ibid.*, vol. XI, p. 456). În 1967 Perpessicius spusese: „Căci Vasile Alecsandri n-a fost numai *bardul* nostru *național* prin excelență. . .“ (*Alte mențiuni de istoriografie lit. și folclor*, III, p. 223), „gloriosul *bard*“ (*ibid.*, p. 224), „*bardul* iubit al *României*“ (*ibid.*, p. 238). Pentru Perpessicius poetul nu e numai *bard*, ci și „*rapsod național*“ (*Alte mențiuni. istoriografie lit.-folclor*, II, 1964, p. 26). Ca și „M. Sadoveanu, acest cel mai mare, fără îndoială, dintre *rapsodii* peisajului național“ (*ibid.*, p. 20). Sau admirabilul imn închinat istoricismului literar al acestui uriaș, astăzi unic în lume prozator: „...toate vîrstele istoriei naționale și au ecoul în opera lui Mihail Sadoveanu, căci inima acestui *rapsod*, îndrăgostit de trecutul neamului său, bate în acord cu toate epocile“ (*ibid.*, p. 210).

În sfîrșit, în ultimul deceniu (1970—1980) cîțiva cercetători din domeniul folclorului și lingvisticii recunosc contribuția de bază a lui Alecsandri pentru amîndouă domeniile fondate în secolul său pe cînd se afla dînsul în Occident. Un etnograf-folclorist ardelean afirma, în 1970: „...influența *bardului de la Mircești* a contribuit din plin la găsirea unui drum propriu pentru dezvoltarea preocupărilor folcloristice de peste munți“ (I. A. Popescu, *Studii de folclor și artă populară*, p. 11). Iar lingvistul-lexicolog clujan D. Macrea consemna, în 1980, că pînă în anul 1979 nu a existat „un studiu mai cuprinzător asupra limbii și concepției despre limbă a *bardului de la Mircești*“. Lingvistul se referea la lucrarea *Limba și stilul poeziei lui Alecsandri* (1980, p. 3), întocmită de autorul tînar Florin D. Popescu.

Așadar „*bardul de la Mircești*“ este tot *viu* și *actual* în cultura română. Își continuă în timp patronajul spiritual din cursul vieții pe care un istoriograf pozitiv o prezintă — cu calm meditativ, dar

și cu avînt liric temperat — printr-o reconstituire critică model (G. C. Nicolescu, *Viața lui Vasile Alecsandri*; ed. I, 1962, ed. II, 1966).

Eminescu rămîne în chestiunea aceasta încă o taină. În 1870 (în *Egiptul*) a folosit cuvîntul *scald*, desemnînd pe poetul scandinav arhaic: „Racle ce încap în ele epopeea unui *scald*” (*Opere*, I, 1939 „Perpessicus”, p. 43). Am menționat că în *Scrisoarea III* (din 1881) se întilnește termenul *rapsodii*: „De-așa vremi se-nvredniciră cronicarii și *rapsodii*” (*ibid.*, I, p. 149). Dar în 1881 întilnim și cuvîntul *bard*, folosit în *Scrisoarea II*: „Noi avem în veacul nostru acel soi ciudat de *barzi*,” (*ibid.*, I, p. 137). De asemenea de cinci ori apare în bruioanele poemului *Ondina*: „Prin tactul cîntărei sublime de *bard*” (în 1869; *Poezii*, 1960 „Perpessicus”, p. 197). Apoi: „*Barzii* zbor, . . . / *Barzii* ridic'a lor glasuri bărbate, / Arpele-n cîntece. . .” (*Opere*, IV, 1952, p. 31); și „*Barzii* zbor. . . / *Barzii* ridic'a lor glasuri bărbate, / Arpele-n cîntece. . .” (*ibid.*, I, 1939, p. 474). Nu se cunoaște cuvîntul *bard* cuprins în epitetul „bardul de la Mîrcești”. Se vede că tînărul poet — student la Viena cînd i-a publicat Iacob Negruzzi, la 1870, în *Convorbiri literare*, capodopera *Epigonii* — i-a rezervat poetului român suveran de la 1870, un titlu de glorie regală: „. . . acel *rege-al poeziei* vecinic tînăr. . .”. Era un semn de reverență al celui de-al doilea geniu în lirica românească. Primul fusese anonim: cîntărețul originar al *Miorișei*, un păstor din Vrancea. Al treilea? **Va fi în viitorime. . .**

Dacă *bard* a putut fi folosit în sensul poetic, impropriu ca termen științific, rămîne de precizat că vocabula *rapsod* trebuie rezervată exclusiv clasicismului elen, iar nu indiscernabil, de pildă referitor la *Șolcan*, sau chiar la *Costanda Păun* talent nativ popular. Vocabularul fervoarei romantice, copiat mecanic de trecut, este just să fie acum limitat, iar pentru cazul de față înlăturat.

* Sensul propriu al termenului *rapsod* se clarifică prin corelativul săi *aed* care-l precede ca funcție. Folosindu-se din bibliografia problemei doi eleniști, *Maurice Croiset* (pentru sensul general referitor la întregul epos homeric) și *Victor Bérard* (cu precădere homeristul *Odisseii*), se face distincția între *rapsod* și *aed*-ul homerid din Chios, Samos etc.

În concluzie cuvîntul *rapsod* își are particularitatea lui: desemnează în mod exclusiv pe un cîntăreț al poemelor homerice. El a trăit și s-a manifestat în epoca clasicismului elenic. Extinzîndu-i semnificația peste limita aceasta, termenul ajunge artificializat. Activitatea *rapsodului* a trecut prin

trei faze distincte: întii el a cîntat material epic întocmai ca *aezii* (vocal și instrumental); apoi a *declamat* (mai ales prin racordaj epic oficial); la urmă *rapsodul* a ajuns *actor tragic*: recita și în același timp *mima*.

Potrivit cu această distincție să răspundem obiectiv la întrebarea dacă a fost *Costanda Păun* „*rapsod popular*”. Răspunsul este absolut negativ: *nu!* Ea nu a avut memorie de capacitate rapsodică. Nici nu s-ar fi putut în timpul nostru. A fost numai un temperament liric prin excelență. De aici s-a desprins creația unei capodopere lirice păstorești, azi incomparabilă în toată lumea. Celelalte popoare europene nu au o plăsmuire asemenea. Ca și romanitatea întreagă. De pildă poporul francez are în domeniul literaturii populare o modestă „*pastourelle*”. Adică o „*poezie păstorească*” în ton liric provansal, cum a explicat cuvîntul francez N. Iorga¹. Dar comparată cu *Ŋiorîșă* „*păstorească*” a *Costandei Păun*, este de nivel poetic redus. Dar dacă prevalează obiectiv o realitate folclorică, nu trebuie tolerat substituirile lexicale improvizate care rămîn anacronice cînd sînt *rupte* din timpul lor specific. În consecință *rapsodii* nu mai sînt astăzi între popoarele lumii. Timpul lor este revolut².

Cap. VII. — Succedarea variantelor-tip în raport cu text. LXVI; limitări în interpretarea comparatistă. Revenim asupra unei probleme discutate parțial, aceea a «textelor-sinteze» privind „cîntul mioarei” după criteriul lui O. Buhociu — subiect dezbătut și la cap. V.

Sînt discutabile două versiuni admise de Buhociu ca «varianta-tip» în continuarea „*variantei 2*” LXVI. Prima e a lui M. Costăchescu, lămurită de dînsul în modul acesta: „Tot *Moldovei* aparține

¹ Iorga, *Istoria literaturilor romanice*, vol. I, 1921, p. 80.

² Totuși. . . rutina lexicală este traică: ea nu poate fi lesne rectificată radical. Trebuie timp și opoziție chibzuită. Un exemplu: în 1967, un istoric și critic literar actual scria: „Lui Mihail Sadoveanu i se cuvine mai degrabă titlul de *rapsod* decît acela de *prozator*”. (Ov. S. Crohmăniceanu, *Literatura rom. între cele două războaie mondiale*, p. 208). Ba încă își intitula cap. respectiv „*eposul*”!. Dezechilibrul acesta lexical este paralel cu ce găsim despre „*cîntecele epice*” medievale franceze: medievistul Joseph Bédier citează art. „*Roncevaux*” (publicat în 1900 de profesorul său Gaston Paris, profesor și lui Ovid Densusianu). Aici se vorbește despre *jonglării* care creaseră și răspîndiseră „*La Chanson de Roland* etc: . . .chants qui. . .se répandaient. . . grâce aux «jongleurs», — ces aides du moyen âge, — dans le pays tout entier. . .” (*Les légendes épiques*, vol. III, Paris, 1921 „E. Champion”, p. 248—249). Același anacronism lexical și la istoricul literar Ch.-M. Des Granges: „Ces chansons sont. . . colportées par les *aèdes*, les *jongleurs*. . .” (*Histoire de la litt. franç.* 7, Paris, 1920, p. 33).

și varianta III. . . pe care culegătorul [din 1902] o crede «cea mai frumoasă variantă găsită până azi» (*Folclorul de iarnă*. . . , p. 402—405). Iar „varianta-tip” IV e alcasă dintre „variantele muntene” — împrenă cu cele 14 dobrogene sint „circa 105” (*Ibid.*, p. 405—406). Aceasta este chiar controversata „*Oaia nădrăvană*” publicată de G. Dem. Teodorescu în 1885¹ și „culeasă de la «lăutarul Brăilei» *Petrea Crețul Șolcan*” (Buhociu crede că „la 6 august 1883”; în realitate piesa a fost scrisă în două locuri și la două date în timp: 6 august 1883 în Brăila — Lacul-Sărat—, și 8 mai 1884 în București. Apoi cele două fragmente s-au contopit la birou și tipografie, în 1884 și 1885. . .)¹

Anticipat cercetării noastre critice, facem o distincție preliminară: o „variantă-tip” trebuie să fie riguros delimitată de materialul mistificat (model G. Cătană!), de cel comun ori inferior sau de-a dreptul rebut folcloric; să fie selectată îndeosebi din ținuturi etnografice specifice; să aibă măcar o valoare estetică relativă; să nu cuprindă adausul lăutăresc artificial, nici tonul literar cărturăresc. În alt mod ales, textul rămâne viciat și nu reprezintă geniul nostru popular mai cu samă prin reflexul original păstoresc. Cu această rigoare metodologică să vedem ce reprezintă pe linia „variantelor-tip” textul lui M. Costăchescu, apoi cel al lui G. Dem. Teodorescu (în ordinea analitică stabilită de comparatist).

Șa. Varianta M. Costăchescu a întâlnit prima ei contrarietate în 1923, când Ovid Densusianu a spus lămurit: „varianta aceasta are *părți suspecte*, se vede că ori a fost prefăcută de culegător ori vine de la cineva care știa carte și cunoștea culegerea lui Alecsandri”². Se află deci între doi poli aparent opuși: culegătorul *modelator* și culegerea Alecsandri, în acest caz cunoscută printr-un știutor de carte. Cealaltă distincție a lui Densusianu: „. . . în IIIa [text. Costăchescu] apare și o «mîndră copiliță» lingă «măicuța bătrînă», deci ambele motive fuzionate. Artificialitatea acestei inovații, din izvor lăutăresc, se vede de la sine.³ Ori aceasta este însăși implicația lăutărească. Prin urmare după gîndirea lui Densusianu cele trei elemente extrafolclorice arătate exclud categoric varianta Costăchescu din antologia „variantelor-tip”. Ea e departe de-a fi apreciată oricînd drept «cea mai frumoasă dintre variante» etc.

Situația e însă antagonică după D. Caracostea și Gh. Vrăbie. Comparatistul Caracostea afirmă aproape entuziast: „varianta e *originală*, și ca material, și ca expresie în finalul caracterizat prin alăturarea motivului care-și caută iubitul de acela al mamei care-și

¹ G. Dem. Teodorescu, *Poesii populare române*, p. 435.

² Densusianu, *Vieța păstorească*. . . , vol. II, p. 51 nota 1.

³ *Ibid.*, II, p. 91 nota 1.

caută feciorul”¹. Iar drept concluzie ni se spune: „Privită în total, varianta aceasta se infățișează. . . ca una dintre cele mai complete din cite am întâlnit”².

Al doilea comentator, Gh. Vrăbie, e mai generos în caracterizare, scriind prin limbaj abundent și formulare de stil concesiv, cînd apare și cite o deformare topică în localizarea variantei³. Spicuim din seria părerilor sale alternative: „Cîntărețul. . . din *Goeni*” [sic!], moldovean, a *cunoscut* și „varianta Russo-Alecsandri, dar și pe cea de tipul muntean, a lui *Petrea Crețul Șolcan*”. El „. . . trebuie să fi fost oier”. Însă imbină „versuri și termeni poetici cînd din versiunea vrînceană, cînd din cea munteană” (*recte*: „*Oaia nădrăvană*”) ⁴. „Gheorghe Avasiloaiei(!)” parafrazează „varianta munteană a lui *Petrea Crețul Șolcan*”, dar întregind „portretul ciobănașului și balada cu alte aspecte. . . ”⁵. Ca și „lăutarul brăilean” el este „un maestru” „cu destul simț artistic”. „Autorul [cuvînt inexplicabil aici!] noii variante *cînd* este stăpînit de clișee și unele versuri din versiunea vrînceană ori cea a lăutarului brăilean, *cînd* de tradiția folclorică a locurilor sale”, arătîndu-se „în permanență ca un poet adevărat, dotat cu sensibilitate și imaginație”, creînd „motivul tradițional într-un mod propriu”⁶.

Apreciat de Vrăbie în acest chip, rezultă că *Avasiloaiei* ar fi un poet parodist excepțional! Elogiul însă continuă: „Aici [în textul Costăchescu] apar ca ființe scumpe atît măicuța bătrînă, cît și iubita din varianta munteană [a lui *Șolcan*], fără ca prin aceasta cîntărețul să introducă ceva nefiresc, artificios”⁷. (Vom arăta contrarul: personajele sint antipodice).

În concluzie Vrăbie socotește că varianta lui „*Avasiloaiei*” e operă poetică „remarcabilă” ca și cea a lui G. Dem. Teodorescu. Explicabil pentru Vrăbie de ce „. . . cîntărețul moldovean e dotat cu o mare putere de evocare de descripție a naturii și-a vieții păstorești”⁸. El ar fi avut ca bază pe „lăutarul brăilean” care „era un maestru al reluării și nuanțării conținutului baladei prin repetiții”⁹ (dar

¹ Caracostea, *Poezia tradițională rom.*, vol. I, 1969, p. 187—189.

² *L.c.*, p. 176—192; în special 192; v. și 167—168, 176—192.

³ Cîntărețul „Gheorghe Avasiloaiei [sic!] nu e din satul «Goeni», ci din *Goiești* — jud. Iași; *Balada populară rom.*, p. 267; cf. Costăchescu, *Cîntece pop. rom.*, p. 89.

⁴ Vrăbie, *l.c.*, 267—268.

⁵ *Ibid.*, p. 269.

⁶ *Ibid.*, p. 269—270.

⁷ *Ibid.*, p. 270.

⁸ *Ibid.*, p. 268.

⁹ *Ibid.*, p. 269.

procedeu acesta, adnotăm noi, e opus artei literare înalte!). Pe cînd „cel moldovean expune subiectul eliptic, cu destul simț artistic“. Cum se distinge lesne: maestrul muntean — pe care și noi îl admitem ca model — și imitatorul moldovean nu sînt radical diferențiați: sînt paraleli în procedee stilistice. Elipsa stilului, în cazul lui *Avasiloaei*, pare implicată de condeiul generos al culegătorului însuși (din 1902; puțin probabil să fi fost al publicistului din 1922). În realitate avalanșa verbală este și la „bătrînul *cîntăreț*“ moldovean uluitoare întocmai ca la *Șolcan*.

Să arătăm opinia noastră privind acest text mult disputat. Sîntem de părerea profesorului Densușianu, cu toate că versiunea a fost elogiată aparte de M. Sadoveanu¹. Noi credem varianta Costăchescu lipsită de veracitate: pare emendată în text și dresă ca stil. Iar din punct de vedere al limbii populare: însuși Caracostea — competent în psihologia limbajului — a găsit în fondul poetic „remarcabile aspecte originale“, dar a subliniat faptul contrar, că varianta nu are „darul, propriu creatorilor de limbă“².

Afirmația lui Caracostea că varianta în cauză părea „una din cele mai complete“³ (în 1924), trebuie atent justificată: se spune *completă*, dar prin care procedeu artistic inedit a ajuns așa? Oare prin unica putere de plămuire și de expresie a geniului nativ popular, sau datorită cumva și șlefuirii de artă literară, pe lîngă robotul profesionistului lăutar (poate anonim, poate „Șolcan“), cum bănuia profesorul Densușianu? Apoi alt dubiu observat de Caracostea, dar prea în treacăt: varianta — aflată în 1902 de M. Costăchescu (am menționat că el avea atunci 18 ani și era probabil normalist ori licean) — a fost publicată întii tocmai în 1922; și nu de către norocosul dar și entuziastul descoperitor⁴, ci de-un învățător din Basarabia! Hotărît că o dresură se întrevede dintr-asta. De ce a fost evitat

¹ V. pag. 204 (în *Note crit.*) și nota 5 (subsol). Pasiunea lui Sadoveanu pentru *Miorița* s-a vădit și printr-o contrafacere: în 1944 a publicat chiar o versiune proprie, care nu a putut răsfrînge strălucirea cîntecului păstoresc (v. *Miorița*, în revista *Carpați*, XII, p. 225).

² Caracostea, *Poezia tradițională rom.*, I, p. 177. În context citatul e redactat așa: „...cîntărețul... neavînd darul, propriu creatorilor de limbă, de a făuri o metaforă nouă, recurge la cuvîntul dialectal...“. Pe pagina anterioară ideea e formulată oarecum antitetice: „Deși cîntărețul, ca viziune totală, e turbure tocmai acolo unde te-ai fi așteptat să fie mai cu relief, totuși varianta înfățișează, atît ca limbă cit și ca expresie artistică, remarcabile aspecte originale“ (p. 176).

³ *Ibid.*, I, p. 192.

⁴ V. însemnarea bibliografică exactă, la Caracostea, *l.c.*, I, p. 167 nota 1; cf. Costăchescu, *Folcl. Moldova*, p. 89.

publicistul M. Sadoveanu? Nu era lucru mai chibzuit ca prozatorul să fi publicat textul *Cîntecul Mioarei*, cu comentariul „O nouă variantă a *Mioriței*“, în *Viața românească*, XIV (1922), vol. LII, p. 236–238 — în loc să fie subrudimentar tipărit „cu foarte multe greșeli de tipar“ în *Moldova de la Nistru*, an. III, nr. 8–9? Ba încă cu „Unele greșeli și în *Moldova*... ce nu erau în manuscris“, mărturisește Costăchescu resemnat¹.

Pentru punctul nostru de vedere asemenea piesă rămîne ca o plămuire ordonată. Adică bine alcătuită (folosim în alt sens expresia lui Caracostea). Prin urmare varianta aceasta — așa cum o vedem în culegerea din 1969 — a fost potrivită prin unele împliniri construite prea literar. Acestea se văd întii în republicarea din 1930, ca și în cea din 1938².

Cîntecul Mioarei are apoi *ceva* neverosimil în grupa personajelor: cum se explică prezența, în paralelism, a „mîndrii copilite“ — care e o „mîndră“ obișnuită, ființă aproape idilică, fără să aibă nimic din ținuta tragică a eroinelor de baladă-capodoperă? (de pildă *tema* „soția zidită de vie cu pruncul ei“ din balada *Mîndăstirea Argeșului*). „Mîndra“ aceasta artificială stă în contrast fățiș cu „mama“ — și încă bătrînă! — a „ciobănașului“, care își păstrează simplitatea ei firească numai în materialul curat păstoresc. Pe cînd în *piesa* din 1902 „măicuța“ — „maica“ („Mătușa bătrînă, /Cu briul de lînă,“) blestemă aproape într-un fel comun (vers. 229–235). Iar versurile următoare falsifică psihologia omenească: „Ș-apoi pe-un picior de plai, /Pe-o gură de rai, /Mult plînge maica, /Mai cu foc mîndra...“ (vers. 213–216). Nu se poate admite — în fapt pozitiv psihologic — ca durerea sublimă a unei mame (bineînțeleasă că într-o capodoperă literară!) pentru fiul ei sacrificat *nu* mitic-religios, ci chiar obișnuit omenește, să fie depășită de sentimentul iubirii lumești comune, ca în hibridele așa-zise „poezii“ de colportaj din literatura de prin bilciuri, model „Micul dor și amor“.

În textul *Oaia năsdăvănă*, confecționat, cum se va vedea, prin romanticul înseilător și modificador de versuri G. Dem. Teodorescu, apare întii lăutăreasca și nenaturala „Mîndră fetiță /Cu neagră costiță /Prin crînguri umblind,“ etc.³. Peste 37 și 45 de ani (adică în anii 1922, 1930 etc.) „mîndra fetiță“ a ajuns „Mîndră copilite, /Albă la pielită, /Neagră la costiță, /Boură la țîță, [Unde se află aici sfîciunea populară?]/La străie *pestriță*, [epitetul e artificial!]/*Băluță, băluță*, [repetiție mecanică: sună strident!]/Glas de

¹ *Ibid.*, p. 89 „Observațiuni“.

² V. și lămurirea coeditorilor din 1969, *ibid.*, p. 10 „Introducere“.

³ *Poesii populare rom.*, p. 437 vers. 202–204.

copiliță, . . . [imagine prozaică]¹. Cumul de epitete arătând senzualitate, iar nu gingășia unei „copilițe” rustice înfiorată de vigoarea tinereții idilice. Este evident că textul-dublet din 1902 și 1930, atribuit integral unui bătrîn orb fost cioban, dar construit prin reminiscența prelucrării din 1885, s-a mai amplificat în verbozitate din 1902 pînă în 1922. Cine a fabricat îndoita prefacere literară, va rămîne mister. Avem convingerea să scriem în concluzie: *Cîntecul mioarei* — cules întîi mai complet la „28 decembrie 1902”, — rămîne ca o pseudopoezie populară, adică o variantă neted dibăcită. Nu se poate justifica să fie admisă ca «varianta III» în grupa selectă a «variantelor-tip».

§ b. Al doilea text socotit de Buhociu ca justificat pentru «varianta-tip» IV am spus că e faimoasa versiune munteană *Oaia năsdăravană* din 1883, 1884, 1885². Ea a determinat — prin istoricul A. D. Xenopol, detaliu bibliografic notat și de Caracostea — „prima discuție de ordin estetic” a *Mioriței*³. Să urmărim cronologic numai păreri critice din sfera universitară asupra acestui text de tip romantic exemplar.

Dumitru Caracostea a încercat întîiul în 1920 analiza critică a baladei acesteia muntene. Dînsul afirmă⁴ că ea este „o variantă mai larg dezvoltată”, datorită lăutarului „Șolcanul” care „era de fel din Moldova”⁵. Textul are „îclinarea către o largă dezvoltare, către amănunte meșteșugite”⁶. În partea ultimă „nu mai este vorba de oi”, și nici de „maica bătrînă” căreia îi e substituită „mîndra fetiță”. Caracostea se exprimă intuitiv: „...intervine un compromis... ceva din sentimentalismul convențional al unei romanțe”. Cu toate aceste două caractere vădit negative, comparatistul admite concluzia următoare: „Totuși cîntărețul știe să scoată... un efect total original”; adică „...prin lipsa de interes a iubitei și datorită contrastului dintre supărarea mîndrei și dragostea oilor, legătura de reciprocă iubire dintre oi și cioban e pusă într-o vie lumină”⁷.

Perspectiva aceasta critică a comparatistului e din anul 1920¹. În 1923, Ovid Densusianu făcea în general observații (fostului său elev) asupra metodei de cercetare din 1920 privind *Miorița*: criteriul folosit a fost „mai mult cel geografic, derivat din studiile filologice”, neținînd „în samă într-o largă măsură și de cel istoric”; „documentarea istorică nu o găsim cum ne-am așteptat”. Apoi „tema din *Miorița* nu e urmărită mai de aproape în legăturile ei cu realități ale vieții păstorești”. De pildă Caracostea ia în samă „numai...un aspect al transumanței” — cel din varianta Alecsandri — și „crede că *Miorița* nu trebuie pusă în legătură cu trecerile de păstori dintr-un loc într-altul”². Părerea finală a lui Densusianu e în parte negativă: „...concluzia din studiul D-lui Caracostea nu o vedem lămurind bine geneza și caracterul *Mioriței*”. Fiindcă „...«factorul generator» al baladei ar fi dragostea ciobanului pentru îndeletnicirea lui” (se citează studiul din 1920). Dar „E o reducere la prea puțin a *Mioriței*”. „*Miorița* cuprinde mai mult, și-a luat naștere în împrejurări caracteristice de viață păstorească și are un relief deosebit față de alte cîntece păstorești...”³. Totuși Densusianu recunoaște obiectiv: studiul lui Caracostea — cel din 1916, *Miorița în Moldova* — e „o cercetare mai aprofundată.”⁴.

Referitor la varianta *Oaia năsdăravană*: în cuprinsul studiului său clasic, din 1923, asupra *Mioriței*⁵, Densusianu folosește sporadic versiunea lui G. Dem. Teodorescu, suspectînd-o⁶. Dar nu o reproduce în prima antologie a baladei întocmită de dînsul⁷.

Cu toată rectificarea *ad-hoc*, încercată de A. Fochi privind cercetarea lui Ovid Densusianu⁸, ca și pe a lui D. Caracostea⁹,

¹ V. *Convorbiri lit.*, LII, nr. 10—11, p. 615—634; cf. D. Caracostea—Ovidiu Birlea, *Problemele tipologiei folclorice*, 1971, p. 124—129.

² Densusianu, *Vieța păstor.*, II, p. 59 nota 1.

³ *Ibid.*, II, p. 43—44 nota 1.

⁴ *Ibid.*, II, p. 43 nota 1.

⁵ *Ibid.*, II, p. 39—103.

⁶ *Ibid.*, II, p. 52, 54, 55, 57, 62, 65—66 (Densusianu își arată iarăși rezerva față de lăutari: „...variantele vine din repertoriul unui lăutar, o asemenea abatere de la *poesia* populară autentică e ușor de înțeles.”), 75 (distingerea epitetului „năsdăravană” trecut de la Alecsandri la G. Dem. Teodorescu), 96 nota 1 (Densusianu se referă la episodul din *Oaia năsdăravană* „unde în loc de mama ciobanului se vorbește de iubita lui... potrivirea [nu substituirea?] e cam prozaică, deși versurile au mai păstrat un grăunte de poezie”).

⁷ V. justificarea omiterii, *ibid.*, II, p. 123 nota 1.

⁸ *Miorița*, p. 137, 155—159.

⁹ *Ibid.*, p. 159—164.

¹ Costăchescu, *l.c.*, p. 85 vers. 112—119.

² Sînt anii de modelare a baladei «rafinată» (epitetul folosit de Iorga, vorbind despre „cîntecele [populare] revăzute și gătite” de Alecsandri în 1852, și 1866; *Istoria lit. românești*, III, p. 154, 156).

³ Buhociu, *Folcl. de iarnă.*, p. 405—406.

⁴ Caracostea, *Poezia tradiț. rom.*, I, 103—106.

⁵ V. și referința lui M. Schwarzfeld, în *Arhiva din Iași*, I, 1889, p. 370; cf. Caracostea, *l.c.*, p. 103, 105.

⁶ *Ibid.*, p. 103.

⁷ *Ibid.*, p. 106.

părerea sa despre G. Dem. Teodorescu, în legătură cu textul din 1885 nu este explicativă. El numai consemnează, ca într-o notă bibliografică mult prea sumară; „Cu publicarea colecției lui G. Dem. Teodorescu, începe o nouă etapă în folcloristica noastră, mai ales în ceea ce privește importanța studiului variantelor”¹. Dar aceasta este o alegație, nu o judecată de valoare. Fiindcă Fochi nu încearcă în detaliu analiza morfologică a variantei *Oaia năsdăvănă*, ca să distingă dacă e o piesă de proveniență regională prin păstoriț, sau cumva numai un produs hibrid curat lăutăresc, ba încă și alterat cărturărește. Judecată însă în perspectivă etnografică, *Oaia năsdăvănă* se va distinge treptat în timp că e un fabricat lăutăresc exemplar, combinat cu dresura culegătorului de epocă, dar absolut străin de seva păstorească a „Mioarei”.

Opinia lui Gh. Vrabie se menține parțial la obiect; însă este exprimată lacunar, și aici, în unele pasaje². În legătură cu *Oaia năsdăvănă* acest autor crede că ea stă „sub predominanța versurilor, devenite pentru el [Șolcan] clișeu din tipul vrincean”³. Cu toată atmosfera de „clișeu”, „Balada... face impresia... de un tot bine încheșat și realizat din unghiul de vedere al artei”. Încît, crede Vrabie, „Putem vorbi de un tip muntean”, deși „În genere, *Petrea Creșul Șolcan* pleacă de la unele versuri tipice variantei Russo-Alecsandri, pe care le dezvoltă în chip cu totul original”⁴. În concluzie: nu a fost sesizat pe deplin eclectismul fondului poetic din baladă. Prin tonul, mereu admirativ, nu s-a distins înclinarea continuă spre verbozitate a profesionistului brăilean; după cum nici substituția artificială a episodului «măicuța bătrînă» prin «mîndra copilișă».

Punctul nostru de vedere actual aderă la ce-am susținut în 1934 și 1969. Vom expune sumar cele două momente.

În 1934 arătam cum „culegerea lui G. Dem. Teodorescu” nu a fost „mai fericit alcătuită” ca și altele înaintașe, deși unii au apreciat-o că e cu «adevărat științifică», pentru că ar avea material publicat „așa cum se găsește în gura poporului, fără nici o schimbare, fără adaos”, deși nu se află în ea „notarea fonetică a pro-

¹ *Ibid.*, p. 137.

² De exemplu: „Cu toate că balada *zisă* [nu cîntată?] de lăutarul brăilean este *redusă* [?] acele fragmente epice care apar destul de des în Vrancea, [redactarea e confuză!] ea face impresia cititorului de un tot bine încheșat și realizat din unghiul de vedere al artei” (*Balada pop. rom.*, p. 264).

³ Vrabie, *Balada pop. rom.*, p. 265.

⁴ *Ibid.*, p. 264.

nunțării”¹. Mai arătam că lipsa de «autenticitate» ni se dezvăluie îndeosebi prin modificarea fățișă a expresiei populare plate, și la G. Dem. Teodorescu întocmai ca la posteritatea sa „folcloristică”. Și dădeam exemple din unele culegeri defectuase². Am socotit atunci cuvîntul obscen „congener poeziei populare”, el fiind „o explozie a sufletului unui cîntăreț”; reprezentînd adică „o vidare a *refulării* sufletești colective”; și nu în legătură exclusivă cu „inconștientul refulat” prin „suprimarea tendințelor biologice”, ci numai „din asupra suferită de popor în trecut... în numele unui ideal social colectiv”³.

Interpretarea aceasta — a înjurăturii aparent indecente, datorată în baladă nu onirismului refulat, ci unor succesive (în timp social îndelungat) „reacții sufletești normale” — a fost judecată reacționară, în 1936, de-o revistă organ al misticismului ortodoxist⁴. Încît această încercare explicativă de asemenea gen în folclorul românesc a rămas ignorată 44 de ani, așa cum a observat recent un folclorist obiectiv⁵.

În continuarea celor spuse în 1934⁶, peste 35 de ani (în 1969) arătam în mod consecvent că „enorma adunătură, așa de vădit înseilată, și de adînc remaniată a lui G. Dem. Teodorescu, a fost socotită ca o stea polară” chiar și de către „publiciștii noștri de siluetă academică”. Și încă într-un „ton hagiografic suveran”. Dădeam exemple și din sfera publiciștilor amatori, conformiști și ignoranți⁷, printre care s-a implicat și-un „membru”

¹ S-a reproduș din *Folklor. R.-Sărat*, vol. II, 1934, p. XXXVIII „Introducere”.

² *Ibid.*, p. XLIV—XLVII.

³ *Ibid.*, p. XI—XLI.

⁴ *Gîndirea*, an XV (1936), nr. 2, p. 92—94. Totuși negatorul prea pasional din 1964 m-a calomniat scriînd: „Diaconu... cînd s-a afiliat direcției reacționare de la *Gîndirea*” (Fochi, *Miorița*, p. 148). Resping însinuaarea: nu am fost niciodată prozelit al ortodoxismului gîndirist; după cum nu am publicat *nimic* în această revistă eclectică. (Nota autorului).

⁵ „Din păcate, ele [observațiile din 1934] au rămas fără ecou în bibliografia de specialitate”. Și adaugă: „Ne facem datoria de a atrage atenția asupra lor, nu numai din motive strict istorico-filologice, dar și pentru valoarea în sine a materialului...” (*Petru Ursache, Prolegomene la o estetică a folclorului*, 1980, p. 85, 147, 161). În lingvistică o rectificare s-a produs peste 39 de ani prin lingvistul-lexicolog I. Coteanu: s-a sesizat în 1973, dar numai parțial, rolul *refulării* în lirica noastră populară (*Stilistica funcțională a limbii române*, p. 114).

⁶ În 1980 numai tangențial și redus discutate în legătură cu molozul editorial „folcloristic” din 1900, fabricat de arheologul Gr. G. Tocilescu (v. MCCCXIII *Nota crit.* 242).

⁷ *Ținut. Vrancea*, I², p. 134—135.

academic sociolog, om de putere cultural-politică covârșitoare prin anii 1927–1944¹. Profesorul Iorga rămăsese un glas stingher în Academia Română când a spus prin 1929: „...reproducerea parțiale din lăutarii țigani, de prin cafenelele brăilene, ale lui G. Dem. Teodorescu“ [sic]². Învățatul reacționând violent contra cusăturii versului deformat de lăutari, va fi urmat în 1933 de revolta cu tîlc a istoriografului literar de la Cernăuți, Leca Morariu, învrăjbit împotriva umpluturii lăutărești din „cogemitele volum de Poezii(!) populare române al aceluși G. Dem. Teodorescu care – vorba lui N. Iorga (*Balada populară românească*, 15) – «scrie sub dictarea Șolcanului, lăutarul Brăilei»³. Iar noi, la începutul monografiei citate, reproducem din „molozul antipoetic“ al unor „variante prelucrate“ de clasicii noștri culegători, în frunte cu imensul brac folcloric din 1885 al „folcloristului de salon“, cum l-a desemnat sugestiv posterității romancierul Cezar Petrescu⁴.

Să sperăm că va rămîne clar punctul de vedere următor: din asemenea culegere potrivită romantic, varianta *Oaia nădrăvană* – cu profunzimea ei dresură lăutărească și îndulcirea literară a „folcloristului de salon“; apoi despuțată radical de viața etnografică păstorească – nu poate fi admisă ca «variantă-tip IV» în succedarea «textelor-sinteze» stabilite după criteriul comparatist al lui Buhociu. Așadar ea se exclude dintre capodoperele modele ale „*Cintecului Mioarei*“ (epitetul e tot al lui Buhociu).

Cît privește textele „*Fragmente*“, ca și cele din „*Anexă*“ (în total 24), toate sînt dincolo de valorificarea printre „variantele-tip“ gîndite de Buhociu. Chiar din piesele muntenești respective, analizate după varianta IV, se vede că materialul documentar rămîne problematic. Este însuși cazul următoarei „*variante-tip V*“ admise: comparatistul a ales ca model piesa inaugurală din culegerea lui Gr. Tocilescu⁵. A fost „culeasă“ de însuși sacrificatul (prin Tocilescu!) „Chr. N. Țapu“ „din gura cobzarului... din Cucuței (Teleorman)“. Nu se știe cine a adnotat-o așa: „Această baladă este o variantă modificată a „*Oiei Nădrăvane*“ din colecția d-lui G. Dem. Teodorescu pag. 435 sqq. și a „*Miorișii*“ din colecția lui V. Alecsandri pag. 1–3“ [sic]. Dar varianta (de 111 versuri, *Miorișa*) nu este de loc „modificată“ după aceea a lui G. Dem. Teodorescu și contaminată cu a

lui Alecsandri, cum însămnă în nota lui ignorantă publicatorul improvizat în folclorist (probabil că Tocilescu). Fiindcă de la profesionistul brăilean cobzarul agramat a reținut numai întiul vers „*Pun picior de munte*“ (poate că l-a auzit de la alt lăutar ori cobzar trăit în ambianța lui Șolcan). Dar de la Alecsandri cobzarul în cauză nu a luat nimic: nici localizarea scornită de poet, nici personajele etc. Tematica e contrară amîndorura *presupuselor* modele: aici nu mai apare „O mîndră fetiță,/Cu neagră costiță“, ca în textul rarefiat tipografic în 212 versuri aproape fără capăt; ci vine „D-o călugăriță/Albă la peliță,/Neagră la hăiniță“ (vers. 98–100). Ne întrebăm: să fie cumva „călugărița“ chiar mama „vătăfului Ion“? Greu de presupus! În tot cazul simbolul este confuz, denaturat. Călugărița deșteaptă din mormînt pe „Vătafului Ion“ (element miraculos arbitrar!), îl cuprinde în brațe, îl pune în „cucia“¹ cu care venise, „Și acasă că mi-l ducea“. Versul acesta e finalul brusc și fără naturalețe. Parcă ceva de atmosferă macabră, lipsită de viziunea Alecsandri, sau de naturismul sugestiv din varianta LXVI a *Costanței Păm*. În afară de acestea: dacă fondul se vede într-atîta de artificial, apoi forma este imperfectă. Astfel măsura versurilor apare deformată: de la versul clasic alternant al arhetipului (1850, 1852, 1866) – cel de 5 alternînd cu 6 – se ajunge în textul cobzarului (de 111 versuri) la alternația între 5, 6, 7, 8 și chiar 9 silabe (*vers. 17–23, 68, 110–111*). În două cazuri versul e artificial modernizat: „Tot *prima primari*“, (vers. 26, 52). În grupa 3–4 „*Multe și cornute/Și mai multe sute*“, vers. 4 e alterat lexical-fonetic. Contextul cere sensul normal: „Și mai multe *sute*“ (în Vrancea fonetismul păstoresc e general s. *șjūtī*—pl. *șjūti*). Alte două versuri (27–28) sînt umplutură: „Cu căciuli de urs,/Că nu sunt *supuși*“. Ne întrebăm dacă nu cumva poate fi vorba și aici de «înlăturarea *adaoselor* aduse de culegători» (ca Tocilescu și cîțiva din masiva sa umplutură²), necesitate despre care istoricul literar Marin Bucur a vorbit apodictic în 1971, referindu-se la «spiritul științific» introdus întii în folclorul românesc de profesorul Ovid Densusiaanu și păstrat de elevii săi menționați în mod obiectiv³.

Iar referitor la opinia lui Buhociu despre dorința «rapsodului» [sic] cobzar din Cucuței-Teleorman de-a înnobila domnește pe „vătaful“ de stîină (în gîndirea comparatistului: „Se simte din partea rapsodului dorința de-a da „Vătafului Ion“ aureolă de domn, prin apariția mamei, . . .“): este o reflecție din interpretarea comparată poate prea labilă⁴.

¹ D. Gusti, *Sociologia militans*, I, 1935, p. 59.

² Iorga, *Istoria lit. românești* – sinteză, 1929, pag. 196. Am folosit și ed. din 1977 „*Minerva*“.

³ Într-un opuscul, *Pentru cîntecul popular*, Cernăuți, 1933, p. 53.

⁴ *Țimut. Vrane.*, I², p. 22–24.

⁵ *Materialuri folkl.*, I¹, p. 3.

¹ Sensul: căruță de transportat oameni.

² V. text. MCCCXIII *Nota crit.* 242.

³ V. vol. colectiv coordonat de Ovidiu Papadima: *Temelii folclorice și orizont european în literatura română*, 1971, p. 263–264.

⁴ Buhociu, *Folclorul de iarnă* . . . , p. 417.

Concluzia noastră despre eficiența «variantei-tip V» muntene din *Cuculeți-Teleorman*, în succedarea mai ales a «variantelor-tip» I și II (din Vrancea) rămâne aceasta: este un text inferior ca fond etnografic, expresivitate în grai și valoare poetică măcar parțială.

Cap. VIII. — *Divergență bibliografică privind geneza baladei „Mioara”: două interpretări extremiste.* § a. — *Localismul muntenesc-muscelan.* — După extremismul „mioritic” din 1964 relativ la geneza baladei (gândită arbitrar mai ales de A. Fochi), s-au ivit alte două păreri expuse de Romulus Vulcănescu (în 1970) și Al. I. Amzulescu (în 1975). Dacă pentru primul caz putem propune un punct de vedere rectificator, pe celălalt îl vedem extravagant și trebuie anulat. Vom începe discernerea cu cel care a mers în eroare la extrem.

Al. I. Amzulescu a scris despre *Miorița* în 1975 o ignominie (a doua după dezertuirea de la adevăr din 1942, repetată în 1948 a literatului revizibil Victor Eftimiu). Reproducem uluitorul citat: „...variantea Alecsandri trebuie să fie considerată, nu numai ca provenind în exclusivitate din tradiția orală munteană și îndeosebi musceleană, dar și că ea reprezintă de fapt o foarte curată oglindire a tradiției muntene, transplantată de dragosloveni și rucăreni în Soveja și consemnată în 1846 de A. Russo, într-o vreme când folclorul sovejan putea fi păstrător al zestrei moștenite din zona de proveniență”¹.

Niciodată nu s-a scris despre *Miorița* mai contrar realității etnografice și folclorice ca în 1975! Să clarificăm schematic chinuita argumentare: regionalistul notator afirmă că „variantea Alecsandri” — „consemnată în 1846 de A. Russo” — ar fi provenit (și încă „cu exclusivitate”!) în *Soveja* „din tradiția orală munteană și îndeosebi musceleană”. Ea a fost „transplantată” (ca în pomologie sau în horticultură!) în *Soveja* de către emigranții anilor 1620 și 1718, plecați din satele *Dragoslave* și *Rucăr* spre Vrancea. Implicit se deduce că întregul corp etnografic al *Mioarei* vrâncene a provenit — și el, prin contact demografic de vecinătate — „cu exclusivitate din tradiția orală munteană și îndeosebi musceleană”... Pasajul cuprinde o utopie desăvârșită! Se vede bine că după regionalismul ardelenesc din 1964 a urmat — numai la un deceniu! — regionalismul mai agresiv muntelesc împotriva Vrancei etnogra-

¹ Din articolul *Observații istorico-filologice despre „Miorița” lui Alecsandri*, publ. în *Revista de etnografie și folclor* (1975), nr. 2, p. 127—158; cf. V. Alecsandri, *Opere*, vol. III, *Poezii populare*, 1978, ed. G. Rădulescu-Dulgheru și Gh. Vrabie, p. 325.

fic. Fiindcă în 1975 Amzulescu a răpit „ținutului Vrancei” și paternitatea parțială, declarată numai concesiv în 1964 de A. Fochi. Acesta spusese atunci: „celui de-al doilea moment din geneza *Mioriței*, respectiv momentul nașterii versiunii-baladă” îi „putem stabili fără șovăială ca zonă genetică Vrancea” („regiune pe unde treceau ungurii transhumânți”). În Vrancea „cadrul versiunii transilvănene” s-a sfârșit „prin introducerea episodului oii năzdrăvane”, apoi „a eposodului maicii bătrîne”. Datorită „actului de zămislire a versiunii-baladă” în Vrancea, „întregul material [din Ardeal] s-a restructurat”, căpătînd o „altă respirație epică și o altă ținută artistică”. (Aici e dubiul: a existat și mai există „ținută artistică” în „Colinda păcurariului” etc.?). Momentul acesta din Vrancea „trebuie considerat ca un veritabil act de creație” (dar în controversă: monogenetic sau poligenetic?).

Deci aici, în Vrancea, s-a plăsmuit a doua „versiune” a baladei! Însă „*Miorița* s-a născut ca fapt epic în Transilvania”!? Fochi nu afirmă peremptoriu, ci oarecum evaziv despre rolul acesta genetic ardelen: „*Credem... că* putem afirma că actul primordial de geneză a *Mioriței* se va fi petrecut [sic!] în Transilvania”. . . Se afirmă și repetat: „*Credem* că prima versiune a *Mioriței* s-a născut în zona de nord-est a Transilvaniei, în regiunea dintre munții Rodnei și munții Călimanului”¹.

Se vede, prin contrast categoric, cum în 1975 teoria generală a baladei s-a răsturnat. Fiindcă după Al. I. Amzulescu se deduce că «momentul nașterii versiunii-baladă» (din teoria lui Fochi!) nu a fost în ținutul Vrancei, ci numai în Muntenia; și „din tradiția orală munteană. . . îndeosebi musceleană” — „cu exclusivitate”! — a ajuns, de unde provenise, să se localizeze în Vrancea în două sate formate de emigranți munteni în exodul lor, *Dragoslaveni* și *Rucăreni* (ambele reflex topic din Muscel).

Așadar nu dintr-un ținut păstoresc — extins ca teritoriu și vestit ca trecut istoric-etnografic — a provenit capodopera „*Ţișara*” — „*Mioara*” din 1846 a lui Alecu Rusu; ci «cu exclusivitate» dintr-o zonă muntească limitată (în trecutul etnografic și istoric românesc) numai la Muscel, acesta mai mult un loc de pasaj păstoresc sezonier. Cu arguția model Amzulescu

¹ *Miorița*, p. 536—540.

oare cum se poate exclude Vrancea ca zonă formativă primară a baladei în perioada medievală? Dar în prima scriere etnohistorică românească Vrancea este consemnată în 1716 de Dimitrie Cantemir ca punct păstoresc renumit în Moldova¹. Prin urmare nu se poate susține că ținutul actual, unde balada circula și acum vital, a fost *Terra deserta ethnographica* — deci fără *Niqara* păstorească în anii documentari 1620 și 1718! Este absurd să se admită asemenea fantasmagorie teoretică! Însamnă că se discreditează logica și se aruncă în neant documentarea pozitivă de orice fel! În anii aceia — 1620, 1718 — au emigrat în limitele Vrancei geografice și etnoistorice două grupe restrinse de musceleni nevoiași, asupriți de exploatare în Muscelul lor, stinjeniți de înstrăinare, neadaptați în mediul mai mult sedentar păstoresc local. Vrâncenii au fost, în momentul exodului muscelean, o populație mândră, liberă, omogenă, ocolind chiar autoritatea domnească, avind un trecut îndepărtat², cu organizația socială străveche „dim bătrini”, cu graiul particular, ca și cu datine, obiceiuri, cîntec și poezie populară (aceasta proprie mai ales prin arhaica „*Niqara*”, „*Cîntecu oilor*”)³. Nu au împrumutat de la *alohtonii*, sârmani și bejănăriși, nici o „*Mioriță*” musceleană; ci le-au comunicat ei aceluia „*Niqara*” lor străbună; apoi portul vrâncean; iar în grai palatalizarea labialelor pe care sovejenii au păstrat-o pînă astăzi (v. chiar în tripletul de față MCCXIII—MCCXV vers. 26, 32, 35, 37, 56, 68, 84, 86, 100, 116, 127, 130, 132, 145, 146).

În consecință vom respinge radical poziția complet eronată a lui Al. I. Amzulescu. Vom folosi în argumentare cu precădere dovezi folclorice, în continuarea celor istorice și etnografice expuse în 1930 și 1969⁴. Astfel vom analiza în mod concis dublul aspect folcloric Vrancea-Muscel din trecut și din actualitate. Întîi vom defalca materialul baladei din Muntenia întreagă (antologizat în 1964 de A. Fochi). Vom separa apoi textele din Muscel; și pe toate, în bloc, le vom compara prin conținutul

¹ Cantemir, *Descrierea Moldovei* (Ed. Academiei Române), 1973, p. 115: „Iar cea mai bună pășune ele [oile] o găsec în trei locuri:..la Cîmpulungul moldovenesc pe riul Moldova și în munții Vrancei din ținutul Putnei”.

² V. Ținut. *Vranc.*, I², p. 250—258 (pentru Vrancea preistorică).

³ Ținut. *Vranc.*, I, 1930, „Introducere” p. XXXIV (referințe despre *Soveja*), LXIX—LXXXVI (păstoritul), LXXXVII—LXXXVI (reconstituire istorică-etnografică), C—CXI (folclorul poetic, credințe, obiceiuri).

⁴ V. Diaconu, *Păstoritul în Vrancea*, 1930, p. 8—9, 45, 51 texte dialectale I—VI; Ținutul *Vranc.*, I², p. 256—266.

lor de fond, și ca expresivitate estetică, raportându-le la materialul vrâncean (numai la cel publicat din 1930—1964).

* Fondul muntenesc apoi acela muscelean (din antologia A. Fochi) a fost analizat în legătură cu cele două variante considerate de Ion Diaconu, *arhetip*: varianta Alecsandri, varianta *Costanda Păun*. Criteriul comparatist a deosebit temele motivului, conținutul poetic, graiul. (Rezumat de ingr. ed.).

Vederea noastră de ansamblu rămîne următoarea: din cele 67 de texte muntene (inclusiv 10 din Muscel), culese și publicate între 1885—1955, nici unul nu egalează — necum să depășească! — variantele vrâncene superioare dintre anii 1924—1930, adică textele VIII, LXVIII (publicate), MXLII—MXLIII, MCLVII—MCLVIII, MCCLXXV (ultimele cinci în volumul prezent). Bineînțeles că text. LXVI, al *Costandei Păun*, rămîne pînă azi pisc folcloric excepțional, deși izolat.

Acum, să sperăm, se distinge clar, în ceea ce privește opinia noastră, că părerea lui Al. I. Amzulescu (cea din 1975) va rămîne teorie moartă! După cum a rămas literă goală blasfemia unică împotriva *Mioarei* (reluată în 1948)!, *simțită și scrisă* de-un literat prolific, ajuns și „academician”. Iată-o: „...faimoasa baladă a *Mioriței*, pe care unii [ca Ovid Densusianu, N. Iorga și M. Sadoveanu, S. Mehedinți și alții!] o socotesc cea mai frumoasă poezie românească și pe care eu [*risum teneatis*: Victor Eftimiu!] aș scoate-o din toate cărțile de cetire, întrucît cuprinde o monumentală lecție de lașitate, de renunțare.”¹.

§ b. — *Interpretarea „Mioriței” prin „etnologia juridică”*. — Față de Al. I. Amzulescu cazul lui Romulus Vulcănescu ne pare mai nuanțat: studiul său rămîne încercare originală — dar decamdată parțială — de-a interpreta *Miorița* în direcția etnologiei juridice². Desigur că e la mijloc un procedeu interpretativ greu de susținut. Poate rămîne izolat și chiar (în maniera lui Vulcănescu) peste puțință de continuat. Tentativa aceasta însă e complet inedită în bibliografia baladei.

Etnologul a plecat de la colinda ardeleană „*Judecata păstorilor*”, parcurgînd numai o parte redusă din materialul așa-zis astăzi „*mioritic*” (din 1936) de la Lucian Blaga [1895—1961] încoace.

¹ Acest singur negator absolut al capodoperei noastre păstorești, repetăm a fost Victor Eftimiu. Întîi și-a publicat abjurarea în 1942 (*Amintiri și polemici*, 238, 240, 242), apoi în 1948 (în ziarul *Adevărul*, an. 62, nr. 17175). Împotriva acestei abateri culturale nimeni nu a protestat.

² Romulus Vulcănescu, *Etnologie juridică*, 1970, p. 216—248.

Materialul folosit a fost ales (vom vedea cum) din colinde și balade. Pe acesta Vulcănescu îl socotește drept „document juridic” necesar pentru a realiza „analiza juridică” a *Mioriței*, adică însuși „procesul pastoral” privind geneza baladei. Investigația în materialul documentar, socotit ca riguros necesar, va menționa numai tangențial elementele artistice și concepția estetică populară. Încît *Miorița* e socotită ca un exclusiv „mit juridic”, necondiționat de elaborarea artistică în timp, conjugată cu structurarea, tot în timp, a limbii poetice. Nici aspectul lingvistic nu-l preocupă pe etnolog.

Miorița literaturizează în acest caz numai o arhăică „judecată” păstorească. Omorirea ciobanului e fățișă, în majoritatea variantelor baladei, ca act juridic plecat dintr-o tradițională legislație păstorească. Tema esențială e o „judecată pastorală comunitară” provocată de-o „culpă reală sau fictivă” a unui păstor față de „comunitatea profesională” de grup (sedentar sau transhumant), căreia el îi aparține. Pedepsirea culpei se face numai după „datina străbună”. Vulcănescu umblă să stabilească, din perspectiva restrînsă a etnologiei juridice, cauzele multiple ale judecării; apoi însăși modalitatea „procesului”. Materialul întreg (numai poetic, nu și etnografic-istoric), edit și inedit, rămîne însă absolut stabilit arbitrar. De pildă cel edit (textele-variante din colecții critice și—apoi din culegeri comune) nu se află indicat după criteriu critic: sînt citate 49 de fragmente, însă apreciate impresionist. Așa se vede cazul unui citat dintr-o variantă unică a *Mioriței*¹. Ne întrebăm judicios: din ce culegere este luat? Iar cele aflate de autor pe teren („culese de noi”, cum ni se spune!), de asemenea nu sînt indicate critic².

În afară de aceste aproximații metodologice mai apare o lipsă de material, dar aceasta esențială și anume: „ținutul Vrancei” — cel considerat prin unghi istoric și etnografic de istoriograful A. V. Sava în 1929 și 1931³, iar de noi în două rînduri (anii 1930, 1969) — nu se vede nicăieri folosit și citat în dezbateră „juridică” întreagă. Adică lipsește din documentare însuși ținutul genetic al baladei „Miorița” (în denumirea culturală modernă și curentă!). Tocmai Vrancea care „nu e numai locul de origine al *Mioriței*, ci și epicentrul celor mai multe cutremure ce ne zguduie țara...”⁴. Așa

¹ *L.c.*, p. 240.

² *Ibid.*, p. 221 nota 31, și p. 225—226, 230.

³ În prețioasa colecție istorică, etnografică și juridică *Documente putnene*, I, 1929; II, 1931.

⁴ Precizăm starea seismografică a Vrancei: „Există aici [în munții Vrancei] un focar de cutremure adînci care, prin persistența și izolarea sa nu-și găsește pereche pe toată supra-

a subliniat faptul etnografic, în contrast cu cel natural, prozatorul academician Geo Bogza¹. Acest scriitor original, cu stilul său de plasticitate particulară, este ultimul după Ovid Densusianu, N. Iorga, M. Sadoveanu și S. Mehedinți care admite geneza baladei în „ținutul Vrancei”. Pămîntul acesta e însemnat de natură și de istorie, dar privilegiat prin păstorit de geniul creator în vers, cînt, grai și melodia *Mioriței*. Personal sînt afectat că numele ilustrului ținut nu a fost „expediat” măcar în subsolul erudiției etnologice. . . Știm că Vulcănescu a parcurs Vrancea sudică măcar odată. Însă teoretic el a ocolit interpretarea în „proces” tocmai a materialului etnografic și folcloric ce l-ar fi aflat personal în ținut². În schimb a referat material inferior de pe teren din Bacău³ și județul Neamț, etc.⁴.

Asupra gîndirii lui R. Vulcănescu credem că O. Buhociu s-a pronunțat justificat: «Se creează o situație paradoxală. . . din care Romulus Vulcănescu nu a putut să iasă»⁵. Dar tot Buhociu, continuîndu-și opinia, a adnotat în echivoc și poate că prea concesiv: «. . . există în cîntul Mioarei. . . o „afacere juridică” ce rămîne de elucidat». Sîntem numai în parte de acord cu Buhociu: metoda lui Vulcănescu este arbitrară. După părerea mea, trebuie modificată. Însamnă că originalul nostru etnolog-autor trebuie să-și rectifice materialul actual adunat prea subiectiv. Pe viitor el să-și procure texte inedite, mai ales etnografice și dialectal-folclorice. Firește că după criteriul critic integral. Adică piesele să fie cercetate, pentru selectare, din colecții

fața pămîntului decît într-un alt punct similar din munții *Hindu-Kush*, în *Afganistan*.”

„. . . Vrancea fiind unicul focar de cutremure adînci din Europa...” (v. Ion Diaconu și colectiv, *Monografia județului Putna*, Focșani, 1943, pag. 11—12).

¹ În *Contemporanul*, nr. 51 (17 decembrie 1971), reproduc în ziarul focșănean *Milcovul*, an. IV, nr. 754 (18 decembrie 1971).

² Într-un interviu, publicat la 6 decembrie 1970, Romulus Vulcănescu a răspuns rîspicat la întrebarea unui ziarist: dacă în „cartea *Etnologia juridică*” Vrancea „. . . a constituit obiect de studiu”. Întrebarea a fost explicită, la obiect, în legătură cu afirmația autorului: „În. . . *Etnologia juridică* motivul mioritic a constituit un frumos teren de studiu”. Acum subliniem răspunsul etnologului: „Cele mai interesante variante pentru lucrarea mea sînt din Vrancea.” (ziarul *Milcovul*, an III [1970], nr. 433). Realitatea din păcate e ingrată: în cele 339 de pagini ale cărții, nici toponimicul Vrancei nu se întilnește, necum material „mioritic”. Prin contrast se preocupă de *Miorița* Vrancei etnologul Mircea Eliade tocmai din Chicago; dar o evită etnologul Vulcănescu din București chiar declarînd: „În Vrancea vin mereu, încă dinainte de război. . .” etc.

³ *Etnologia. . .*, p. 226 nota 33.

⁴ *Ibid.*, p. 226 nota 34.

⁵ Buhociu, *Folclor. de iarnă, ziorile. . .*, p. 430.

exigent întocmite. Pe teren să fie cercetați informatorii indicați corect (localitate, vîrstă, dată de colectare, informații succinte despre profilul social și cel psihologic). Iar materialul să fie căutat, aflat și cules îndeosebi din ținuturi specifice. Nu strîns la întîmplare, de prin jocuri unde păstoritul românesc de proveniență străveche este firav, agonic, ori chiar stîns. Pe aceste texte să se hotărască dacă în cîntul *Mioarei* este sau nu o «afacere juridică». Altfel ne întorcem la confuzia romantică a lui A. Marienescu din 1859: „*Colinde, Culese și corese...*”.

Cap. IX. *Analiza tripletului MCCXIII—MCCXV*. După o digresiune extinsă (în 8 cap.) — însă necesar explicativă privind mai ales «varianta-tip LXVI» care a determinat discuția critică a cîtorva probleme conexe, să cercetăm acum textul-variantă LCCXIII (racordat cu MCCXIV și MCCXV). Analiza va fi tot detaliată.

§1. *Planul de compoziție al tripletului MCCXIII—MCCXV*. Cuprinde trei categorii de material: a. cel adăus din versiunea clasică Alecsandri; b. cel provenit din materialul general mioritic; c. ambele contaminate cu materialul prim al informatoarei. Se impune deci paralela între *textul clasic* 1866 și *text. MCCXIII*, aplicînd în analiză — ca și în cazul altor texte cercetate — schema utilă Apostol-Fochi. Dar asemenea operație presupune la rîndul ei *stabilirea textului de bază al tripletului*, necesar apoi analizei integrale. În acest scop metodologic trebuie procedat ca în cazul text. MCCLXXI (*Nota crit. 215*): să cercetăm preliminar *starea cantitativă* a celor trei texte din triplet. Pentru aceasta ele au fost dispuse într-o *schemă juxtalinăară*, cu scopul de-a se putea cerceta practic, cu ușurință, *temele de fond poetic*. Am procedat așa pentru că piesele esențiale (A.B.) conțin în corpul versurilor și *textul-convorbire* explicativ al bătrînei informatoare încît *problema dislocării grupelor de versuri* ar fi fost mai greu de urmărit. În consecință trebuie reținut că analiza întregă de fond folosește numai *schema juxtalinăară*.

§2. *Starea cantitativă a tripletului*. Primele două texte — MCCXIII, MCCXIV, notate la trei ore unul după celălalt — sînt fără variație de conținut; au modificate numai trei versuri simple (A. 68 „Vîntu ci nî-o bati,” > B. „Vîntu ci nî-o traği,”; A. 89 „P-aiçi c-a trecutų.” > B. „P-aiçi c-a venitų.”; A. 111 „Și să tăvălja.” > B. „Iar să tăvălja.”). Notăm că în prima zi de anchetă memoria bătrînei a funcționat impecabil, păstrînd continuu omogenia fondului. Dar a doua zi s-a petrecut deplasarea a patru grupe de versuri — marcate numai în *schema juxtalinăară* — intercalîndu-se în felul următor: o grupă de șase versuri, 58—63 din text. AB, se deplasează în C între vers. 53 (deplasat și el) — 60; o grupă de trei

versuri (text. AB 66—68) se intercalează în C (între vers. 50—54 deplasate din AB); o grupă de 2 versuri (AB 64—65) se intercalează în C (între vers. 48 și 51, acesta din grupa nouă dislocată); a doua grupă de două versuri (AB 112—113) se intercalează în C (după vers. 27).

Se petrece și climinarea unor grupe de versuri: o grupă de 5 versuri (AB 17—21) este eliminată în C (între vers. 16—17); o grupă de 3 vers. (AB 26—28) este iar eliminată în C (între vers. 20 și 21); a doua grupă de aceeași cantitate (AB 31—32), este eliminată tot din C (între vers. 22—23). Încolo găsim trei grupe correlative egale cantitativ: AB 1—15 > C 1—15; AB 33—57 > C 23—48, avînd numai substituiri lexicale izolate; AB 70—82 > C 60—73, unde se intercalează vers. 74—75 care lipsesc în AB; AB 88—99 > C vers. 78—89, cu vers. 96 din AB înlocuit prin 86 și cu modificări lexicale; AB vers. 100—106 > C 91—97 (acesta modificat); AB vers. 109—111 > C 100—102 (toate 3 modificate); AB vers. 114—139 (cea mai cuprinzătoare grupă de versuri) > C 103—128, urmînd vers. 129—130 lipsă din AB; AB vers. 142 (cu lipsa vers. C 131) — 148 > C vers. 132—138 (cu lipsa în AB a vers. interogativ C 139 „Da pă čin-a luatų?”); AB vers. 149—151 > C 140—142 (cu lipsa vers. AB 152 „Čin l-a cununat?”); AB vers. 153—160 > C 143—150 (cu modificarea C vers. 147 „Steli miçi și mari.”).

Prin urmare avem o concordanță apreciabilă în structura tripletului. Corpul imaginilor rămîne monolitic. Versurile adăuse în AB 17—21 (înlăturate în C între v. 16—17) privesc descrierea stării materiale, mai ales în bani, a Vranceanului (victima). De asemenea lipsesc în C (între vers. 75—76, 99—100, 130—131) trei repetiții din AB (vers. 83—84, 107—108, 140—141).

Materialul fiind astfel dispus, avem cantitatea aceasta în triplet: AB conține 160 versuri, iar C 150 versuri. Textele mai bine articulate sînt AB, dintre care *textul de bază* rămîne MCCXIII A. Amplificarea de conținut s-a întîmplat din cauza grupei de versuri AB 17—21 (cuprinde starea materială), repetată (vers. 43—47).

§ 3. *Problema ediției critice privind antologia Alecsandri — 1866*. În comentariul necesar analizei de fond a textului de bază MCCXIII A vom utiliza, din cele trei *colecții critice* alcătuite pînă astăzi, pe-a istoricului literar D. Murărașu¹.

¹ V. Alecsandri, *Poezii populare ale românilor*. Ediție îngrijită de D. Murărașu, 1971 (ed. „Minerva”). Această lucrare pozitivă cuprinde un studiu prețios „Alecsandri culegător de poezie populară” (p. V—XXXI). Se respectă ordinea culegerilor stabilită de Alecsandri. Se păstrează „notele” subsecvente textelor. Însă grafia

4. Paralelism între text. clasic 1866 și textul de bază MCCXIII.

Vom urmări desfășurarea planului de compoziție după tematica anunțată.

Corpul versurilor se grupează în plan aproape simetric: AB 74/90; iar în C raportul este 63/87. Vom prezenta succesiunea momentelor acțiunii întregi.

Tema I (locul acțiunii, vers. 1–2) este memorată de bătrina *Domnica Micu* după textul clasic dintr-un manual școlar. *Tema II* (transhumanța; vers. 3–5), învățată în același mod. *Tema III* (personajele acțiunii; vers. 6–9) prezintă aceleași personaje; dar, vom vedea, diversificate. *Tema IV* (hotărârea ciobanilor; vers. 10–16) arată rolul modificat al bacilor: „Bačju moldovjanu/Cu čel uŋgurjanu“ hotărâsc „... si omqari/Bačju čel vrănčjanu“. *Tema V* (cauzele morurii; vers. 17–21) amplifică starea materială a vrănceanului: pe lângă „C-ari oĵ mai multi,“ el mai are „Suti neștiuti,/Miĵ nenumărați,“; vers. 20–21 modifică pe cele de tip clasic (tot 20–21). *Tema VI* (oia năzdrăvană; vers. 22–27) e diversificată față de textul clasic (22–26), fiind încadrată deosebit: vers. 22–23 „Oița čja lai,/Lai, bučalai“, urmînd vers. 24–25 „– Dă treĵ zile-ncoači/Gura nu-ĵ măĵ tači,“ (egale cu textul clasic); apoi iar modificare: „Nu știu: iĵ bolnăghioari,/Or' ĵarba nu-ĵ plači?“ (vers. 26–27, acesta modificat față de vers. clasic 26 „Iarba nu-i mai place“). *Tema VII* (întrebarea ciobanului; vers. 28–36) este amplificată și modificată: „Bačju čel vrănčjan/Oița-ntrebat:/– Oița birsană,/Ce-ĵ dă capu tău/Dă tot zgh'erĵ mereu?“ (vers. 28–32). Grupa aceasta de 5 versuri, introdusă de informatoare, echivalează numai 2 versuri clasice („– Mioriță laie,/Laie, bučalai,“; v. 27–28). Urmează vers. 33–36 „Dă treĵ zile-ncoači/Gura nu-s mai tači;/Or' ĵeș(ti) bolnăghioari,/Or' ĵarba nu-ț plači?“; textul clasic este egal, inversînd numai vers. 31–32, și adăugînd vers. 33 „Drăguță mioară“. *Tema VIII* (descoperirea planului ciobanilor; vers. 37–47, 10 versuri) este în contrast cu text. clasic amplificat, vers. 34–46 (12 versuri). Se modifică versurile

caracteristică antologiei nu e redată decît parțial – de pildă *Vrancean* (1866, reproduce cu aproximație fonetismul local *vrăncean*) este redată printr-o formă artificială, *vrincean* (v. 9, 11, 46, 51; cf. controversa asupra cuvîntului la text. MXLVIII *Nota crit.* 75). Alte variații lexicale: „*Lae, bucalae*“ > „*Laie, bucalae*“ (v. 27, 28); *flueraș* > *fluieraș* (61, 63, 65); *lăcrimînd* = *lăcrimînd* (92), o formă proprie grafiei din 1866 păstrată ca și următoarele: *paltinași* > *paltinași* (82, 119); *mustețioara* > *mustețioara* (102); *Peana* corbului > *Peana* corbului (105); *Paseri* lăntari > *Paseri* lăutari (121). Punctuația și ortografia textului original au fost modificate.

în conținut: „– Stăpine, stăpine,/Nu-ĵ dă capu űeu,/Și ĵești d-a tău:/Ăș(ti) doĵ verĵ primări/Vrĵa si ti omqari/La apus dă șqari“, – pentru oi și bani (vers. 43–45)/„Cai bunĵ ninvățați,/Dulăĵ mai bărbați“. (vers. 46–47). Se înlătură din text clasic vers. 35–42 (oile *date* „La negru zăvoi,“; 35–36; chemarea cinelui; 40–42). *Temele IX* (răspunsul ciobanului; vers. 48–51) și *X* (locul îngropării; vers. 52–55; ambele teme au 8 versuri) sînt și mai reduse față de text. clasic (47–58; are 12 versuri). Aici intervine, în contrast, o diversificare de fond: în text. clasic cel omorît trebuie să fie înmormîntat în două locuri: întii „În strunga de oi,/Să fiu tot cu voi,“ (55–56); apoi – și aici sîntem în contradicție – „În dosul stînii,/Să-mi aud cinii.“ (57–58). În textul nostru baciul are să fie înmormîntat de cei doi „P-aiș, pă aprăpăi,/Tot în dosu stîni,/Io si mĵ-aud cini.“ (53–55). Lipsește din ABC specificația personajelor din text. clasic (v. 51–52 „Să spui lui *Vrăncean*/Și lui *Ungurean*,“), indicate numai în mod global: „Tu să le spuĵ lor:“ (AB vers. 51; C vers. 42). *Tema XI* (obiectele de îngropat; vers. 56–63; în text. clasic vers. 59–66). Aici iar se modifică *tema*: fluierul sînt tot *trei* în ambele texte; dar în text. nou ele *nu* vor fi puse la cap (vers. 60 clasic), ci într-un alt mod: „Fluĵerașu űeu,/În ĵiotqarija stîni:/Fluĵeraș dă faĵu,/Mul' ziče cu dragu,“ etc. (vers. 56–59 etc.). *Tema XII* (plîngerea oilor; vers. 66–71; în text. clasic 67–71) este și ea modificată: vers. 64–65 „Vîntu-a adiaĵ,/Fluĵeraș cinta...“ rămin izolate în acțiune, fiindcă urmează versurile contigue normale: „Vîntu ci űi-o bati,/Piĵ ĵeĵi-o răzbați,“ (vers. 66–67, corelative celor din text. clasic 67–68), continuate de versul explicativ 68 „Fluĵeraș űi-o ziče,“ („absent în text. clasic)/Oili s-or strînge,/Pă mini m-or plînge/Cu lăcrim' dă sînge.“ – vers. 69–71 (echivalînd versurile clasice 69–71). De la vers. 72 începe disparitatea planului general: acțiunea se va desfășura în altă direcție decît în aceea din textul clasic. Să urmărim noua etapă a planului II.

Tema XIII (însurătoarea alegorică; vers. 74–77) și *tema XIV* (apoteoza ciobanului; 78–87) – ambele din planul clasic – vor fi împărțite oilor de către mioriță. Lor trebuie să *nu* le spună nimic despre omor („Iar tu de omor/Să nu le spuĵ lor.“; vers. 72–73). Intervine însă o modificare, preschimbînd însurătoarea alegorică și apoteoza ciobanului (deci *temele XIII* și *XIV*) într-un adevărat *fact realist*; adică „oița birsană“ va trebui să spună „măicuței“ un neadevăr: „Dar la čja măicuță/Să nu-ĵ spuĵ, drăguță!/Tu să-ĵ spuĵ-aș:/Ci m-am însuratu/C-o fati diĵ satu...“ (vers. 72–76). Acesta e primul *element extern străin* de tipul clasic. Urmează în planul clasic normal – *tema XV*: întîlnirea cu maica bătrînă. Dar faptul e prezentat de data aceasta în contrast deplin cu textul

clasic, iar nu în paralelism. Spus în mod mai precis: în ambele texte (cel clasic după cum și cel actual) *tema I* (locul acțiunii; v. 1–2) și *tema II* (momentul acțiunii; v. 3–6) sint contigue și egale în conținut. Prin urmare ne aflăm, prin acțiune dinamică, în transhumanța celor „Trej turme de mej/Cu trej čjobănej:” (v. 3–6). Ori aici intervine intercalarea *temei XV* (întilnirea cu maica bătrână; v. 77–83 din text, MCCXIII). Dar inserția aceasta în *textul nou* este prea bruscă (între vers. 76 și 84): dintr-odată, prea pe neașteptate, „Iată, vine-ñ cale,/Se cobqari-ñ vale/D-o majcă bătrână. . .”. Aici se află disparitatea gravă din acțiune: „. . .vine-ñ cale,/Se cobqari-ñ vale/D-o majcă bătrână. . .” (vers. 77–79). Este evidentă repetare a *temei II* (momentul acțiunii; v. 3–4). Dar în acest mod *tema* aceasta a *XV-a* (întilnirea cu maica bătrână; v. 88–95 *text. clasic*) s-a artificializat. Fiindcă sint în acțiune concomitentă turmele de miei („Cobqari-ñ vale/Trej turme de mej/Cu trej čjobănej”; vers. 4–6) cu „majca bătrână” („. . .vine-ñ cale,/Se cobqari-ñ vale/D-o majcă bătrână. . .”; v. 77–79). Repetăm: aici e o simultaneitate nefirească. Fiindcă transhumanța se petrece în baladă prin mișcare descendentă de la munte („Se cobqari-ñ vale”; vers. 4) către sate și cîmpie. Ori acțiunea „maicei bătrîne” se întimplă exact în aceeași direcție cu transhumanța, cînd firesc este ca „măicuța” să se urce dinspre cîmpie și sate către munte, la stîină, unde acțiunea — cum vom vedea — devine din dinamică perfect statică. Prin urmare de la vers. 77 succesiunea celor 15 *teme clasice* se frînge, intervenind o amplă contaminare fără nici o legătură cu *textul clasic*, cu cel tradițional local, ca și cu cel general mioritic. *Tema XVI* (portretul ciobanului) o vom afla contaminată — însă în manieră explicativă — cu un episod supranatural (vers. 134–139). Să urmărim această etapă nouă a acțiunii care, în momentele ei realiste, se petrece mai mult în peisajul static al stîinii. Prin urmare transhumanța e complet anulată.

La stîină se desfășoară *patru momente* din planul noii acțiuni realiste. Aici o clarificare: în planul clasic „ciobănelul” (care este un „Moldovan”; v. 16) își arată dorința către „mioară” ca ea să destăinuie mamei lui numai însurătoarea alegorică (v. 108–113), dar nu și apcteoza în cadrul nupțial (v. 114–123). În *text. MCCXIII A* însă vom vedea cum „ciobănelul” (= „bačju čel *vrănčjanu*”; v. 16, 28) evită destăinuirea directă care s-a întrevăzut deja din dorința exprimată realist mioriței, spre a o feri pe bătrîină de durere aflînd de săvîrșirea faptei brutale („Dar la čja

măicuță/Să nu-ı spui, drăguță!/Tu să-ı spui așa /Ci *m-am înșuratı/C-o fatı dîn satı. . .*”; v. 72–78). Deci însurătoarea alegorică este preschimbată într-un fapt pur realist. Vom stabili evolutiv momentele noii acțiuni.

Am spus că la stîină asistăm la *patru momente* din acțiune; al cincilea este un gen de moment mixt, pendulînd între realitate și elementul supranatural. Cele *patru momente reale* încep de la vers. 77: „o majcă bătrîină,/Se cobqari-ñ vale” (vers. 77–79). Deci apare aici un element contradictoriu în acțiune, fiindcă scoborișul la munte se face pe plan descendent; numai urcușul e în plan ascendent. Să trecem convențional peste contrast. „Majca bătrîină” ajunge la stîină, unde întilnește pe „Aș(ți) doı veri primari” (vers. 40). Urmează primul dialog: ea îi întrebă (chiar cu omenie: „—Mă h'iilor, mă,” — vers. 84) dacă nu au văzut „. . .d-uñ h'iı d-a neı/P-aicı c-a trecuțu?” (vers. 84–87). Vor urma — în pendulare perfect simetrică cu întrebarea „măicuței” — patru răspunsuri simulate ale celor doi baci vinovați. Astfel la prima întrebare ei răspund că l-au „. . .lăsatu/Cu șhiqapili-ñ urmi. . .” (vers. 88–90). Bănuind simularea, bătrîina coboară pe cîmp și de durere „žos să punja/Și si tăvălja” (v. 91–95). Urmează încă trei momente aidoma, evident că lipsite de expresivitate poetică măcar relativă. Bătrîina se scoală și lăcrămînd se întoarce la stîină („La stîini să (du)čja”; vers. 96–99). Întrebă a doua oară pe vinovați în același chip: „—Măi h'iilor, mă,/Da n-a măi vinitı?” (v. 100–101). Urmează a doua simulare: „Ba ıel a vinitı /Și noı l-am minatu/În sat la mälaj. . .” (vers. 102–104). Se repetă aceeași scenă a desperării (vers. 105–115). Urmează a doua întoarcere la stîină, cu același dialog (v. 116–117). Se repetă a treia simulare a ciobanilor-baci: „—Ba ıel a vinitı /Și noı l-am minatu/În sa(t) la sári” (v. 118–120). „Măicuța” pleacă a treia oară de la stîină, tot neîncrezătoare, și iar coboară în cîmpie (v. 121–122). Acum intervine elementul supranatural: „măicuța” se întilnește cu „apa lină” („Dînd d-o apă lină”; vers. 123). Urmează cinci versuri de imagism distins, de altfel singurele în tot cuprinsul versiunii acesteia: „—Apă lină, frati, [comuniunea cu natura eternă!]/Fruñza lin si zhati /Cum ıes(ți) curgățqari,/h'iı și știitqari /Și cunosățqari” (vers. 124–128). La aceeași întrebare (v. 129–131) făcută din profundă durere, cînd bătrîina descrie și portretul „h'iuluı” — exact ca în *textul clasic* (vers. 100–107; cf. cu 134–139, din care lipsesc 2 versuri clasice: 104–105) — natura stă impasibilă ca în pesimismul sublim din poemul „*La mori du loup*” al lui Alfred de Vigny (vers. 132–133 „—Kjar si-l h'i văzutu,/Nu l-añ cunoscutı. . .”). Ori cum spune bătrîina noastră în *textul-convorbire* inițial, cu naivitate umilă: „. . .apa nu ı-a putut spune”.

În durerea ei extremă — „Din drugî-ndrugînd,/Diî okî lăcră-mînd“ (v. 140—141) — se întoarce a patra oară la stîină (un calvar biblic! — vers. 142—143). Şi întrebă iar pe vinovaţi, dar acum cu toată vehemenţa, păstrînd totuşi o nuanţă de omenie cînd le spune: „— Măi h'iilor, măi,“ (v. 144), dar şi „H'iilor, cînilor,/Voî l-aţi omorîtu!“ (v. 145—146). Urmează, perfect alternativ, răspunsul „bacilor“ meschini. Dar ei evită destăinuirea, spunînd tot în simulare: „—Nu l-am omorîtu;/Noî l-am înşuratû/C-o fatî diî satû:“ (vers. 147—149). Apoi adaugă aluziv: „C-o mîndrî crăjasi,/A lumi mirjasi...“ (vers. 150—151). „Măicuţa“ bătrînă, neînţelegînd adevărul travestit, întrebă cu candoare: „—Cîn' l-a cununat?“ (v. 152). La care urmează răspunsul, tot disimulat, contaminîndu-se din textul clasic *temele XVII* şi *XVIII* (alegoria morţii şi feeria cosmică; vers. 153—160; cf. text. clasic v. 80—87).

Aşadar personajul realist („fata diî satû“) s-a preschimbât mecanic în „mîndrî crăjasi,/A lumi mirjasi...“ (vers. 150—151), înlăturînd splendoarea lirică din textul clasic. Prin asemenea inversare tematică din acest final într-atîta de antagonic, se suprimă atmosfera poemului alecsandrinist. Adică „universul întreg transfigurat“ din analiza făcută pe plan etnologic de Mircea Eliade¹, asemeni „cosmosul liturgic“, „cosmosul transfigurat“, ajung o simplă parafrază aproape prozaică. Fiindcă prin materialul contaminat printr-o sinergie prea limitată nu a circulat talentul popular superior, aşa cum circulase dincolo în anii 1852, 1866 „geniul poetic al lui Alecsandri“; epitetul scump lui Barbu Delavrancea, pe care, cum spune acelaşi, nu-l avusese G. Dem. Teodorescu modelatorul lăutarismului brăilean din anii 1883—1885...².

§5. *Heterogenia materialului mioritic general contaminat în tripletul MCCXIII—MCCXV*. Asemenea text de tip aglomerat ca material, nu este o piesă unitară, sau fragmentată, de exod folcloric, ci una de prelucrare strict locală fără circulaţie măcar în *Sovéja*. Însă prelucrarea s-a făcut cu totul izolat, numai într-un singur sat; iar aici într-un spaţiu limitat la două persoane, mama şi fiica ei. Prin urmare fără durată în timp îndelung. Şi fără circulaţia motivului prin cîteva generaţii etnice. Durata circulaţiei a fost posibilă doar între două generaţii, mama şi fiica. Iar timpul de prelucrare redus la circa 33 de ani. Mama *Domnicăi* s-a născut în anul 1859 şi-a murit în 1937.

¹ Mircea Eliade, *De la Zalmoxis la Genghis-Han* (trad. 1980), p. 245—247.

² Delavrancea, *Opere*, vol. V, 1969 „Minerva“, p. 485.

A trăit deci 78 de ani (cît precizează *text.-conv.* MCCXIII r. 167—169). Fiica ei *Domnica* s-a născut în 1897. Admitem că a început să memoreze partea a doua a textului (de precizat: sigur *creată* de mama ei) la vîrsta de 7 ani; deci începînd de prin 1904 pînă în 1937 (cînd îi moare mama). Perioada de memorizare a durat circa 33 de ani, în care înglobăm şi timpul cît a durat contaminarea cu versuri provenite îndeosebi din manualul şcolar în partea primă a versiunii (vers. 1—71); apoi şi cu versuri disparate (77—83, 134—141, aproximativ şi cu 150—160). Bineînţeles că din aceste versuri unele au putut fi şi în materialul ştiut de mamă. Acesta a fost disparat. S-a contaminat însă cu fondul literar aflat de *Domnica* la şcoală („O ştiş [„Mioriţa“] di piî cartî-oljaci.“; *text.-conv.* r. 165).

Care a putut să fie fondul de versuri împrumutat, apoi cel creat şi transmis fiicei de mamă? Discutăm în aproximaţie pe următoarele: vers. 44—45, 72—76. Fondul masiv însă l-au constituit vers. 56—57, 79—83, 84—133, 142—149. Iar partea finală (150—160) e o parafrază, redusă şi aproape prozaică, din *temele clasice XVII* şi *XVIII*, cum am menţionat. Greu de spus dacă le-a cunoscut mama.

Cît priveşte *materialul propriu* al informatoarei: poate că versuri disparate ca: 18—19, 26—29, 30—32, 37—39, 40—41 („Ăş(tî) doî verî primariî/Vrîja si ti omqari“ au putut fi în *textul primar* al mamei), 64—65 etc. Tot aşa prelucrarea lexicală şi fonetică a versurilor, care uneori e greoaie şi inutilă (ABC vers. 10; C 22; AB 73 > C 64; C 77, 82—83, AB 99); alteori deformează versul (96, 110 „Îar să scula,“; 120 „În sa'ă-t) la sari...“; 145 „H'iilor, cînilor,“). Vom mai discuta-o şi în legătură cu structura prozodică a versului, apoi cu graiul şi lexicul tripletului.

Vom analiza — în ordinea desfăşurării versurilor — *grupe de versuri* care au implicaţii în materialul general mioritic. Ele se găsesc alăturate fortuit dar necesar; ori adunate la întîmplare.

Grupa I, vers. 56—57 „Fluieraşu neş.../În kiotqarja stîni:“. Grupa aceasta de versuri este mai rară: întîi o aflăm într-un text din Ardeal, vag localizat, publicat în 1867. Formularea e mai amplă şi variată în lexic: „Fluieraşul meu/Voi să mi-l luaţi,/Şi să mi-l legaţi/La cea stînişoară,/La încheietoare“¹. Al doilea text, tot din Ardeal (Cohalm, reg. Braşov), a fost publicat în 1889: „Şi fluieraşul meu/Mie să mi-l puie/În cheotoarea stînei:“². În 1926 aflăm versurile

¹ Densuşianu, *Vieaşa păstor...*, II, p. 130 IV v. 67—72.

² *Ibid.*, II, p. 126 III 43—45.

în Vrancea-Bodéști: „Fluierașu ney st-l pui/La kiotqarja stini.”¹ În 1967 apar de două ori în *Sovéja*: „Fluierașu lui /În kiotqaria stini;” și „Fluieraș di osy.../Și ni-l punit/În keotqarja stini”². Tot în *Sovéja* am surprins la un bătrîn de 90 ani o formulare opusă: „Și nu mă-îgroapi-n kiotqarja stini. /Si mă-îgroapi-n struîga oilor. . .”³. Nu se poate stabili unde s-a plăsmuit această grupă diversificată de versuri. Poate în Ardeal, de unde mama *Domnicăi* a putu-o auzi prin transhumanța de pe *Vălia-Șușișej*. Iar ciobanul din *Bodéști* va fi auzit-o în păstoritul transhumant dobrogean, pe la 1877, „la *Costăntița*” ori „la *Băbădășii*”⁴.

Grupa a II-a, vers. 74–76 (mesajul „baciului vrăncean” prin „oia birsană” către mama lui): „Tu să-î spuî-așa /Ci m-am însurat/ C-o fată diî saty. . .” (reluată amplificat de vers. 148–151 în răspunsul echivoc al „bacilor” către „maica bătrînă”: „Noi l-am însurat/ C-o fată diî saty:/C-o fată crajasi/A lumi miriasî. . .”). Primele trei versuri au circulația surprinsă abia în anii 1940, 1949. În primul caz s-au cules în Dobrogea: „Căci m-am însurat/C-o fată din sat.”⁵; în al doilea caz în *Hălăucești* – Iași, dar modificate: „Să spui căci m-am însurat/C-o fată de țaran sărac”⁶. În amîndouă localitățile grupa aceasta de versuri pare adusă prin păstoritul transhumant.

Grupa a III-a, vers. 79, 81: „D-o maică bătrînă,/Cu fota dă sîrmă,”. Sensul arhaic al s.f. *sîrmă* s-a modificat în sec. XX prin produsul de fabrică (*sîrmă* de oțel, – ghimpată). Semnificația străveche a dat-o întîi, dar prea lacunar, în 1909 N. Iorga: „Pe vremuri *sîrmă* însemna fir”⁷. A precizat-o în anul următor lexicologul H. Tiktin⁸.

Grupa a IV-a, vers. 89–90: „Și noi l-aî lăsat/ Cu șkiqapili-n urmî. . .”. Versurile acestea au circulație vie în Maramureș („Cel mai mic” a rămas „Tăt pă văși pă hirtoape/ Cu oile cele șchioape”⁹

„C-am rămas pe cele groape,/Cu oile cele șchioape”¹); în Ardealu sud-estic, Brașov („...că pe min m-aî lăsat/ În urmă cu șchioapele/ Și cu fătatele.”²); în Crișana („—O rămas napoi/ Cu șchioapele de oi.”³) etc. Deci efect transhumant.

Grupa a V-a este diversificată după indicarea acțiunii verbelor *l-a (m)* sau *l-o minat*, *l-am trimis*. Versurile sînt: 103–104 „Și noi l-am minatu/În sat la mălaș. . .”, și 119–120 „Și noi l-am minatu/În sa(t) la sári”. Pentru prima grupă nu am găsit echivalență în materialul cit l-am putut despuia. Pentru cealaltă grupă avem exemple diversificate: „...Și eu l-am trimis/În țara unguerească/Cu sare dommească/Să se prăpădească”⁴. Sau într-un text mai complicat, cules din satul *Bôgza* (Rîmnic-Sărăt) în 1928: „Ci noi l-am trimes/ La spumî di mari/S-aducî-n căldari,/La sari domnjasci,/În țara rumîngasci”⁵. Altă diversificare din Maramureș: „Cel mai mic îi mai voinic. /L-o minat să-ntoarne oi. . .”⁶. Găsim și alte moti-vări, cînd un text din Crișana spune: „Toți pă unul l-au minat/Și [sic!] întoarcă oile.”⁷. Un text din Bistrița-Cluj: „Și pe-acela l-au minat,/Să bată oile-n jos.”⁸. Alt text din Nepos-Cluj: „Și unul mai mișîtal. . ./După apă l-au minat.”⁹. Într-alt text, tot din Cluj, acțiunea e identică: „Ceialți doi mi-l minară/Cu două găleți de-a mină,/ Să le-aducă apă bună.”¹⁰. Într-unul din Bichigiu-Năsăud: „După apă l-o minat(i),/După apă la fîntînă/Cu două găleți în mină.”¹¹. Acest întreg material din care textele ultime sînt recente, anii 1956–1962 – a pătruns în *Sovéja* prin transhumanța ardeleană.

Grupa a VI-a, vers. 123–131: „Dînd d-o apă lînd:/–Apă lînd, frati,/Fruîza lin si zbati,/Cum ieș(ti) curgătqari,/H’î și știutqari,/ Și cunosătqari:/Da tu n-aî văzut/To’ d-ufi h’î d-a neu/P-aîș’ c-a trecut/?” Aceste versuri interrogative sînt cunoscute în materialul mioritic începînd din anul 1893, culese de la un lăutar din *Hurezu-Argeș*: „—Apă curgătoare,/De-ai fi vorbitoare,/Eu te-aș întreba:/Tu cum n-ai văzut/Ia un voinic înalt,/Înalt și sprincenat/,

¹ *Ținut. Vranc.*, vol. I², p. 435 LXXIV 139–140.

² Text MCCV 9–10; text. MCCXII 25–28.

³ Text. MCCXXX 26–28.

⁴ V. *Ținut Vranc.*, I², p. 435 text.-conv. r. 37–41.

⁵ *Miorița*, 1964, p. 805 CDXVI 69–70.

⁶ *Ibid.*, p. 904 DXXXIII 39–40.

⁷ Iorga, *Istoria lit. românești*, III, p. 163.

⁸ Tiktin, *Rum.-deutsches Wörterbuch*, II, 1910, p. 1435: „Gold-, Silberdaht” = „flori de sîrmă”, cu exemplificarea: „Hașalele de catifea cusute cu sîrmă de aur, de argint. . .”. — *Dicționar. limbii rom. contemp.*, IV, 1957, p. 146, îl lămurește prea succint: „sîrmă = fir de metal prețios”; cu exemplificare din M. Sadoveanu: „...poți trage din straiul ei cu fir de sîrmă ori de mătăsă”.

⁹ *Miorița*, p. 996 VIII 78–79; text cules în 1958.

¹ *Ibid.*, p. 998 XI 43–44; text cules în 1957; v. și p. 999 XII 53–54; text cules în 1958.

² *Ibid.*, p. 705 CCXCV 59–61; text cules în 1889.

³ *Ibid.*, p. 633 CLIX 23–24; text cules în 1939.

⁴ *Ibid.*, p. 754 CCCLXVI 166–170; text din Argeș, cules în 1893.

⁵ *Grai și suflet*, an III (1928), fasc. 2, p. 313 CLVII 66–70 *Miorița*.

⁶ *Miorița*, p. 1001 XVII 2–3; text cules în 1956.

⁷ *Ibid.*, p. 1027 LXVI 4–5; text nedatat.

⁸ *Ibid.*, 1013 XXXIX 5–6; text cules în 1962.

⁹ *Ibid.*, p. 1008 XXIX 5–7; text cules în 1957.

¹⁰ *Ibid.*, p. 1013 XL 8–10; text nedatat.

¹¹ *Ibid.*, p. 1004 XXII 9–10; text cules în 1962.

*Stricat de bubat?*¹ În Vrancea sînt atestate întii în 1927 în *Nerēju*: „Apișgari, hăi, / Cum iești curgătqari, / H'i și vörg'hitqari: / Sini ni-a văzut / Mîndru șjobănel?”² În anul următor versurile au fost culese în *Colăcu* de la cobzarul vrâncean fruntaș: „—Sernêljo, Sernêljo, / Apî curgătqari / Pi Ketriș divali, / Cum ieș(tî) curgătqari, / De-î h'i vorbitqari: / Da tu nu Ńe-î spuni / Dî-uñ fișjor dî-a Ńeș, / Tînr niñsurat, / Trup făr' di păcat?”³ Ambele texte au un vers comun („Cum ieș(tî) curgătqari”). Dar cobzarul, profesionist superior prin rutina de-o viață, ca și prin înclinare naturală, a depășit poetizarea bătrînei mame din *Sovêja*. Oricum amîndouă grupele interogative pînă astăzi nu sînt întrecute în alte ținuturi păstorești. Par însă cu originea într-un izvor local comun, poate Vrancea.

§ 6. *Structura prozodică a versurilor în triplet*. Nu poate fi vorba de-o structură prozodică încheată a tripletului, cînd și dialogul e uneori abrupt, inegal, disparat (AB 99—100; AB 63—66 > 48—51; AB 39—40; C 75—76, 130—131; 142—143). Încît măsura versurilor este inegală: de la versul de 4 silabe (96 „Iar să scula,” alternînd în C 101 „Și iar să scula,”) la cel cu 5 silabe (1 „Pî-um pișjor di plaj,”); apoi la 6 silabe (19, 45 „Mii nenumărate,”) și 7 silabe (26 „Nu știu: îi bolnăg'hjoari,”; 57 „În kiotqarja stîni:”). Într-un caz un vers de 5 silabe (99 „La stîni să (du)șja”) este artificial construit prin sincoparea silabei prime de la verb („du-șja”). Apare și alternarea 5/6 (152—153 „Cîn' l-a cununat? / —Sqarili și luna.”).

§ 7. *Grainul și lexicul tripletului*. Calitatea fondului poetic este redusă și prin dublul aspect fonetic al graiului: în *textul de bază MCCXIII A*, de exemplu, fonetica graiului originar muntenesc se încrucișează cu cea vrânceană în care predomină palatalizarea labialelor întilnită în ¹⁶ cazuri (v. 26, 35 < bolnăg'hjari >; 116 v. 32 < zgherj mereș >; v. 38 < capu Ńeu > v. 86 < uñ h'iu d-a Ńeu >; 116; < —Măi h'iilor, mă, >; 127 < Hii și știitoari, >; 145 < Hiiilor, cînilor, > etc.). Palatalizarea se întilnește în substantive, adjective, pronume și verbe. Fonetismul muntenesc este mai perseverent: se menține în 52 de cazuri (substantive, pronume, verbe, adverbe, numerale). Abuzul prep. *dă, pă* (alternînd cu *pi*) și sincoparea (35 „Or ieș(tî) bolnăg'hjoari?”; 40 „Ais(tî) doî verî primari?”; 99 „La stîni să(du)șja:”) desființează eufonia versurilor. Aceasta e de altfel lipsa majoră a graiului sovejan de azi în folclorul poetic:

¹ Densusianu îl socotește „ămănuț de invențiune lăutărească și de o urită disonanță” (v. *Vieța păstor...*, II, 1923, p. 132 VI 89—95). Și continuă: „...dar așa își închipuia un lăutar că înfățișarea ciobanului poate fi deosebită de a altora” (*l.c.*, p. 85 nota 2).

² *Ținut. Vranc.*, I², p. 361 XXXIV 90—94.

³ *Ibid.*, I², p. 327 VIII 102—110.

micșorează, și în cazul nostru, valorificarea estetică a tripletului. Mai dăunează — în sens estetic, dar redus — includerea mecanică de episoade (72—76, 91—96, 139—142), juxtapunerea automată a versurilor (15—16 „Vrja ca si omqari / Bașjul Ńel vrănčjanu”), exprimarea aglomerată (16, 28 „Bașjul Ńel vrănčjanu”), sau eliptică (56—57 „Fluierașu Ńeș. . / În kiotqarja stîni”), elidarea frecventă (39 „Și jesti d-a' tăș:”; 53 „P-aiș' pă aprqapi,”), lexicul regional prea izolat (40 „Ais(tî) doî verî primari”), episoadele intercalate rigid, artificiale (64—65), repetițiile mecanice (AB 109—110 „Și [Iar. . II] să tăvăha. / Iar să scula,”). De două ori apare povestirea-descriere — prea comună, aproape vulgară — a drumului făcut de „maica bătrînă” de la stîna pînă „Pă cîmp așungja, / Ia șos să punja / Și să tăvălja.” (vers. 93—95, 107—109). Vers. 94, 108 „Ia șos să punja” pare cu înțeles echivoc.

§ 8. *Definiția tipului conglomerat mioritic*. Problema aceasta este plină de contradicții. Termenul „tip cu profil de conglomerat” l-a folosit în 1966 Gh. Vrabie: „Față de arhetip [cel vrâncean din 1850, 1852, 1866] mai apare în Vrancea, ca și în părțile Olteniei de sud un tip cu profil de conglomerat”. Apoi se adaugă: „Nu lipsit de interes ne apare și imensul *moloș folcloric*, adunat cu grijă de folcloriști. Înregistrat cu deosebire de Ion Diaconu în volumul *Ținutul Vrancei*, folcloristul ne dă și unele date privind pe informatori, mediul social și artistic, ceva din rostul baladei în viața de cioban etc.”¹ După cum se vede, contrastul între „tipul cu profil de conglomerat” al *Miorișei* (din Oltenia de sud) și „moloșul folcloric” („imens” în cele 91 de variante publicate de „Ion Diaconu cu deosebire”, în 1930 din Vrancea!) nu apare clarificat. Termenul *tip conglomerat* trebuie bine distins — fiind transpus din domeniul geologiei — ca să fie apoi admis clar și corect în terminologia folclorică viitoare. După noi *una* este o *variantă de tip conglomerat*, și *alta* e *varianta* cea din clasa cu „moloș folcloric”! Este necesar să determinăm înțelesul pozitiv al conceptelor.

«Imensul moloș folcloric» cuprinde în mod exclusiv exemplele baladei complet degradate și reduse *subcantitativ la 4—6 versuri*, ajungînd chiar *pînă la 2 versuri*². Aceasta e dezagregarea totală a motivului, stabilită de noi experimental cu atenție îndeosebi în materialul prezent. Ea se datorește informatorilor mai vîrstnici, cărora „buna memorie” li s-a redus în timp (prin cauze ereditare, fiziologice, familiale.

¹ Vrabie, *Balada pop. rom.*, p. 251—254; în special 251—253.

² V. cazul bătrînului, 76 ani, din *Andrejașu* la care au supraviețuit din *Miorișă*, în 1967, abia cele 2 versuri inițiale din dialogul stereotip vrâncean; text. CMXXVII și *Nota crit.* 4, unde se află indicat și materialul coreferent.

sociale în general). S-a ajuns așa la *schematismul ultim*, și *absolut*, al *baladei*, deci la „molozul folcloric“ neant! Prin urmare aici materialul arhetip — cel asemenea, ori *aproximativ asemenea*, cu cel din «arhetipul vrâncean» 1850 — s-a ruinat cu desăvârșire. Atunci unea a văzut Vrabie — pentru atare *caz de totală degradare* — „tipul cu profil de conglomerat“? *Conglomerat* din ce? Dintr-un material împrăștiat în neant? Dar s.n. *conglomerat* înseamnă în sens propriu „*adunătură*, amestec, îmbinare nesistematică a unor elemente eterogene“, de pildă într-o rocă de agregare geologică. Lămurirea justă ne-o dă *lexicologia*¹.

Într-adevăr dicționarele limbii române actuale arată că în erezile primare geologice într-un *conglomerat* s-a unificat — iar nu s-a înlăturat — un material imens și variat cu totul disparat. Fiecare fel de *material aglutinat* și-a păstrat structura materiei proprii. Elementul de legătură a fost cimentul (argila, varul). Tot așa explică termenul *conglomerat* dicționarul redactat de filologul-lingvist Sextil Pușcariu², ca și unul etimologic clasic al limbii franceze³.

În etnografie și folclor altfel se prezintă realitatea: conglomeratul nu mai este materie inertă, ci suflet omenesc.

Starea proprie în folclor a unui text poetic conglomerat — circulând îmbinat melodic, ori numai metrificat, adică strict verbal — este următoarea: el a avut un «autor» (fiindcă nu există text poetic popular nicăieri fără un autor anonim); dar un *autor* opus individului care a degradat un motiv, ca *Miorița*, în „molozul folcloric“ gândit de Vrabie. Autorul acesta a fost un ins mai răsărit, cu o relativă imaginație creatoare. Opusul lui era un oarecare individ mărginit, cu memorie mediocră⁴, un simplu colportor vremelnic de motive comune mai ales lirice. Acesta a trăit într-un mediu social inferior, îndeosebi cel de familie. A fost și fire absolut izolată, aproape un singur pe lume. Nu a avut de unde recepta și, ca urmare, nici *ce transmite* mediului prea amorf în care a trăit.

¹ V. *Dicționar. limbii rom. contemp.*, I, 1955, p. 522. Aici citatu din scrisul lui Geo Bogza e absolut impropriu, fiind vorba de o licență poetică dusă la extrema limbii istorice: „Un conglomerat de cazane, tuburi, de țevi“, etc.

² *Dicționar. limbii rom.*, tom. I, partea II, 1940, p. 723 „*Conglomerat* — rocă formată prin aglutinarea naturală a unor materiale grosolane legate printr-un ciment“.

³ A. Hatzfeld — A. Darmesteter, *Dictionnaire de la langue franç.*, vol. I, 1920, p. 501: „*conglomerat* — masse formée de débris minéraux agglomérés“.

⁴ În asemenea decreptitudine am întâlnit o bătrână, 82 ani, în satul *Vidra-Gh'îdra*. Caz unic în Vrancea cercetată de noi din 1924 pînă în 1967 (MCCLXXX *Nota crit.* 223).

Pe cînd „autorul“ unui motiv „conglomerat“ a fost un ins bine diferențiat, organizat mental: cu bună memorie, chiar cu darul cîntării ca *Domnica Micu*. Mama ei era „o mamă cîntărețită“: avja voči frumoși și cînta di nu sî măj știi! Ța cînta și plîngia... Ță, sara șidjași la furci; și Ța cînta și torța diși furci... Și mama mja o cînta [*Niorița*] cîn' stitja sara la furci“. Încă o caracteristică: asemenea tipuri de cîntăreți erau remarcabili, expresivi. Mama *Domnicăi*, *Maria Radu Țicôj*, a murit la 78 de ani, păstrîndu-și mereu distincția fizică și pasiunea pentru cîntare: „Țera frumoși pîn-a murit“¹. Fiica ei rămăsese în 1967 și dînsa tip select: înaltă la stat, trăsăturile feții îi erau expresive, bună cîntăreață, harnică la lucru casnic, devotată familiei, apreciată în amîndouă satele *Sovêjei*. Asemenea făptură a putut contamina două variante ale unui motiv, mai ales unul preferat de obște ca *Miorița*. Și a contaminat ce știa din balada aflată de ea în cele trei clase primare, cu materialul memorizat de la mama ei, și sigur că plăsmuit în parte de bătrînă. Fiindcă asemenea *strat poetic* nu se mai întîlnește în materialul general mioritic, după cum nici în cel din Vrancea. Este un veritabil *unicat poetic*, după al *Costandei Păun*, dar nu de valoare poetică egală. Însă unicat din care lipsesc *temele I—XII*. Într-un fel trebuie să fi fost plăsmuite de mamă. Dar fiica le-a înlocuit cu cele *ordonate* artistic de poetul clasic din 1866. Pe acestea în parte le-a răvășit: în 1967 *Domnica* uitase de buchea școalei; era aproape analfabetă. Încît i-a fost dat locului renumit — centru păstoresc vital după documente², care a inaugurat în 1846 și 1852 bibliografia *Mioriței* — să prezinte folclorului românesc în 1967 exemplarul *conglomerat* cel mai prețios din cele trei cîte credem că există pînă astăzi (în 1982). Primul text conglomerat a fost publicat în 1900³. Rămîne cel mai prozaic exemplar *conglomerat* din folclorul nostru are 252 *versuri* și dialogul prolix de factură lăutărească).

Al doilea text mioritic conglomerat (are 191 *versuri*) a fost publicat în 1893, aflat de la amintitul lăutar din Vilcea⁴. Este complicat lăutărește cu episoade banale. „Voinicul“ își ia „lancea“ și părăsește turma: „Drumu-și apuca“... „Mă-sa“ îl află zăcînd de-o lună sub un pâr. Ea se metamorfozează în corboaică, apoi în emeie, îl *adapă* (!) și-l aduce acasă. Ciobanul se înzdrăvește

¹ V. *text.conv.* MCCXIII A, r. 165—174.

² V. *Păstorit. în Vrancea*, 1930, p. 5—9.

³ Tocilescu, *Materialuri folkl.*, vol. II partea II, p. 1254 (din Bragadiru-Teleorman); republ. de Ov. Densusianu, *Vieța păstor...*, II, p. 143 XVII.

⁴ Republ. de Ov. Densusianu, I. c., p. 132 VI.

și... „După oi pleca”. Se întâlnește cu „femeia din Breb”, cea cu bărbatul îndepărtat prin viclesug („Că eu am bărbat/Și eu l-am trimis/În țara ungurească/Cu sare domnească,/Să se prăpădească, ...”; vers. 168–172). După ce-i propune femeii argăția, dar în chip prozaic, ciobanul se cunună cu ea și trec amândoi „În țara ungurească,/Să se pomenească”...

Motivul acesta scabros — neîndoios că o plămuire lăutărească barocă — este urmat de-al treilea text conglomerat, material extern din Timoc „Strinu” (are 256 versuri). Aici cuviința e cel puțin păstrată. În acțiune sînt „Ai nouă ciobani/Și cu strinu zece”, printre care „Acela Vrinceanu,/Ciinele, dușmanu”; apoi „Gruia căpitanu,/Turcu Năzareanu/Cu-acela Olteanu, ...” și cu „moldoveanu”. „Da cela Vrinceanu,/Pistolaș trăgea,/. . .Pe strinu lovea” (vers. 163–168). „Miorica” fuge „La Craiova mică,/La-a lui muichiliță.” (182–183) și-i spune: „Strinu s-a-nsurat,/Mireasă și-a luat/Pistolașu-al mic,/Mic și ruginit,/De trei ai umplut/Cu-aur și argint, . . .” (193–198). După indicarea oii baba sapă „în tirla bătrînă” și ia banii strînși din vânzarea linei și-a mieilor. Se petrecuse o serie de episoade (omorirea strinului, împărțirea „turmei de oi” de către cei nouă ciobani etc.). În final, cu totul improvizat, nenatural, „maica bătrînă” „La sud se ducea,/În judecată îi da: [pe vinovați]/Sudu-i judeca,/Și-i băga la pușcărie,/Îi băga pentru vecie!”. Baba ia „miorica”, o aduce acasă și aici... „Miorica, zo, prăsa,/Ș-altă turmă că făcea”, cu care bătrîna „...intra iar la Craiova,/Jos în Țara Românească,/Ca pentru să pomenească” (245–256)². Dintr-atîta material dispus în plan diluat (de exemplu v. 211–226), cu răsfrîngere din text. clasic, grupată mecanic (122–127, 134–144; nunta mioritică și obiectele de îngropat), cu verhozitate continuă în versuri, se vede că umplutura episodică se întâlnește în cuprinsul textului întreg. Finalul este exact ca în varianta lăutărească din Muntenia anului 1893: „Oile că-și lua/Și ei că trecea/În țara ungurească,/Să se pomenească”¹. *Piesa conglomerat* — tot de factură net lăutărească — a fost fără îndoială iradiată din Muntenia în Valea Timocului prin Oltenia.

Cum se vede componența aparte a conglomeratului nostru în cauză? El e un produs folcloric sincretic. S-a plămuit dintr-un prim material eterogen provenit din regiuni geografice vecine (Ardeal, Moldova). Acesta a fost stratul prim, al mamei, cel din partea a doua a text. MCCXIII (în special vers. 77–149). El s-a contaminat — într-o fază de prelucrare prin

² C. Sandu-Timoc, *Cîntece bătrînești și doine*, 1967, p. 259¹⁰⁶.

¹ Densusianu, *l.c.*, p. 132 VI 188–191.

fiică — cu materialul școlăresc. Amîndouă părțile s-au sudat în succesiunea AB (mamă > fiică). Timpul de contaminare a fost prea scurt (l-am indicat: 33 de ani). Încît cele două elemente, deosebite în contaminare, nu au reușit numai prin două generații, chiar de talent, să se închege în tot artistic coerent. Flotarea grupelor de versuri, analizată, dovedește această primă fază de prelucrare contiguă. Încît timpul prea redus de evoluție nu a putut forma un produs unificat organic. Este cauza pentru care a rămas conglomerat. În 1967 ne aflam în stare precară: *Domnica* nu avea în sat nici un continuator care să cunoască textul măcar parțial. Și, cum vom vedea, pe-atunci nici în familie nu avea prozeliți.

§ 9. *Modalitatea transmiterii prin oralitate a textului conglomerat*. Nu se poate prevedea dacă în viitor textul va întîlni agenți receptivi de vocație care să echilibreze întîi conținutul — în 1967 compozit — al conglomeratului, pe care apoi să-l răspîndească. Viitorul pare să fie contrar evoluției tuturor motivelor poetice tradiționale. Iar în familie măcar păstrarea tale-quala a textului MCCXIII este exclusă. *Domnica* era conștientă de realitatea tristă. Ea se tînguia de lipsa interesului în familie pentru „tot cîntecul bătrînesc”. Cele două nepoate erau indiferente: nu cereau cîntarea. O evitau. Cea mai mare era chiar studentă la „lîterele” din București. Fiica ei, copleșită de greutate, nu cunoștea *Miorița*. Rudele erau și ele cuprinse de iureșul timpului din 1967. Am mai spus că prin tineretul de azi toate satele ținutului ignorează cîntecul tradițional. Încît bătrîna *Domnica Micu* — la întrebarea mea discretă: cui lasă „cîntarea lungă și frumoasă de-o sută șaizeci de «ghersuri»”, a exclamat cu patetism: „Cîntaria asta? O iau cu mini cînd m-oi duci la mama... Ci alta n-am ci-i faci... Si mă rog pînă sat, si m-auzi cineva? Cini-ascultă az în *Sovêza*, la *Rucăreni*, cîntări dîm bătrîni? Dor cîti-um bătrîn, cum ieș'dumniata”.

§ 10. *Paralelă între Costanda Păun și Domnica Micu*. Desigur că aceste două bătrîne rămîn prețuite în cumpăna judecății critice obiective. Stau în extremă. Întîia a creat o capodoperă-variantă a baladei, în care planul este perfect echilibrat, măsura versurilor corect alternativă, seria imaginilor de impecabilă frumusețe, iar limba ca la Eminescu și Sadoveanu. Se adaugă materialul original creat de dînsa. Iar în desfășurarea planului se află o noutate despre care s-a vorbit. Cealaltă bătrînă a prelucrat întîiul text-conglomerat antologic al *Mioriței*.

Ca vîrstă erau asemenea. Dar ca fapte le-am văzut opuse: *Costanda Păun* era la înfățișare scundă și firavă. „Un hrib di babil”. cum își spunea. *Domnica Micu* era statuară. Și sufletește se deose-

beau: bătrina din *Spinéști* sta rezervată, prea chibzuită, prea scruta-toare. Sovejanca era mai rar spontană în grai; însă își păstra psihologia străbunilor emigranți: retrasă, fără curiozitate să știe ce se prefăcea în lume.

Au creat amindouă după puterea fiecăreia de plâsmuire și după energia neamului din care veniseră în viață; dar creaseră în timpul cînd în folclorul românesc se întrevădea oarecum că *Miorița* e în criză, disparentă. Astăzi se distinge cum în câteva decenii perla lirismului popular românesc va fi lichidată ca funcție tradițională.

§ 11. V. *Alecsandri și etnografia Vrancei*. Într-un capitol anterior am tîns să stabilim că locul de origine al primului text cunoscut din *Miorița* este Vrancea la *Sovéja*. Timpul culegerii a fost, cum se știe, anul 1846; iar descoperitorul culegător numai Alecu Rusu. Publicarea primă, prea izolată s-a făcut peste 4 ani în 1850 la *Cernăuți*. Dar prin „V. Alecsandri“, nu de către descoperitorul însuși (v. scrisoarea poetului din, 18 februarie 1850 către Alecu Hurmuzachi). A doua publicare a fost la *Iași* în 1852. De data aceasta balada a apărut într-un volumaș discret (100 pag.), redus ca format și îngrijit prin imprimarea de-acum 130 de ani: „*Poezii populare*. Balade. Cîntice bătrînești. Adunate și îndreptate de...“. O publica tot „V. Alecsandri“. Dînsul se simțea îndatorat prietenului devotat — „D-I: Alecu Russo“ — să-i recunoască prețioasa colaborare, fără de care credem că *Mieoara* ar fi avut alt destin folcloric: „Agiutat [spune Alecsandri] de câteva persoane și mai cu seamă de D-I: Alecu Russo, am adunat o mare parte din poeziile populare, și acum sevărșind îndreptarea și orînduirea lor, le închin patriei mele *ca cea* mai dreaptă avere *al* [sic!] *ei*“ (p. III).

În 1866 tot Alecsandri avea să publice iar balada într-o întie *antologie* de vers popular românesc, tipăritură distinsă sub înalt patronaj domnesc. Antologul (care își punea la început și portretul matur) semna din plin elegantul volum cu 416 pagini în chenar discret: „Vasile Alecsandri“. „Baladele“ nu mai erau „adunate și îndreptate“, ci „adunate și întocmite“. Poetul își menținea preambulul anterior „*Poesia poporală a românilor*“ (p. I—III), dar schimbîndu-i titlul („*Poesia poporală*“) și modificînd forma chiar în pasajul prin care iar evoca pe prietenul devotat: „Agiutat de câteva persoane, ear mai cu seamă [în 1852: „și mai cu seamă“] de D. A. Russo, am adunat [în deosebite călătorii prin munții și prin cîmpiile înflorite ale țerei noastre], o mare parte din *poesiile populare*, și acum săvirșind coordonarea lor, le închin patriei mele *ca cea* mai dreaptă avere *a ei*“ (p. XII). Se disting textul amplificat (pus în paranteză) și modificarea conceptului < *Poezii populare* — *Poesii populare* >. Alecsandri adăuga preambulului datarea „Moldova 1852“.

În sfîrșit vedem că Alecsandri încearcă să dezvăluie taina cu originea *Mieoarei* (1852) și *Mioriței* (1866). Fiindcă în 1852 nu con firmase ce spusese în scrisoarea din 1 februarie 1850 către Hurmuzachi. Nu lămurise nici *nota* din articolul *Români și poezia lor* (publ. în *Bucovina*, 30 sept. 1849; v. Alecsandri, *Poezii pop.*; ed. *Murdrășu*, 1971, p. XVIII): „Această baladă [*Mieoara*] mi-a u fost adusă din munții Sovejăi de D. A. Russo, care o descoperi împreună cu multe altele...“. S-a mărginit să repete evocarea pentru colaboratorul neprețuit: „D-I: Alecu Russo și „D. A. Russo“ (1852, p. III; 1866, p. XII). Dar a evitat tocmai specificarea imperios necesară (din *nota* de la 30 sept. 184 și cea din scrisoarea de la 18 febr. 1850). Ba Alecsandri a procedat și mai surprinzător: acum, în 1866, a mutat localizarea baladei de la *Sovéja* tocmai pe *Ceahlău*! Am mai amintit aceasta (în Cap. I 2). În rezumat întîmplarea — petrecută cu 24 de ani mai înainte — a fost următoarea: „... în anul 1842, într-o frumoasă seară de vară“ Alecsandri a petrecut o noapte „pină-n zîori“ la o „stînă pe muntele *Ceahleu*“. Era în tovărășia „unui baci, anume *Udrea*“ și-a „păstorilor“ lui. *Udrea* a cîntat poetului „din fluier mai multe cîntice ciobănești, ear mai cu seamă *Doina*“. Variind expresia, Alecsandri mai spune: „... petrecui pină-n zîori cu cînticele de la munte“.

Dar tot atunci Alecsandri a „cules“ „din gura“ baciului *Udrea* (și nu de la ceilalți „păstori“) balada „*Dolcâi precum și cea a Mioriței*“ (nu a *Mieoarei*)¹.

Se vede *apriat* (cum se spunea în vreme!) că *nota* rămîne echi-vocă, lacunară și absolut contradictorie. A fost concepută după norma deghizării romantice (i s-a și spus „mistificare“). Fiindcă întrebarea, strict normală și necesară, e și astăzi următoarea: varianta culeasă în 1842 de însuși Alecsandri de la baciul *Udrea*, de ce nu a fost publicată *ea*, în 1850, în „gazeta“ *Bucovina*, și chiar de către descoperitor, cu o însemnare precisă, corectă? Sau măcar în 1852? Cu atît mai mult în anul 1866 într-un volum așa de fastuos imprimat! De ce Alecsandri a preferat, în 1850 pînă și în 1866, să publice numai textul cel din 1846 al lui Alecu Rusu? Răspunsul nu poate fi decît într-un fel: prin instinctul poetic superior și cu rafinamentul său gust selectiv, poetul și-a dat seama — din 1846 pînă în 1850 (cînd a publicat balada) — că *Miorița* baciului *Udrea* din anul 1842 era cu mult sub nivelul estetic al celei din Vrancea anului 1846! Credem că aici stă cumpăna chestiunii: Alecu Rusu nimerise un text mioritic capodoperă. Căruia totuși poetul Vasile Alecsandri, între anii 1850 și 1866 mereu i-a „îndreptat“

¹ Alecsandri, *Poesii populare ale românilor*, MDCCCLXVI, p. 57.

forma prozodică, i-a «orînduit» (= «coordonarea!») fondul imaginilor și i-a plăsmuit elemente de cadru (localizarea, dar mai ales personajele).

Concluzia decisivă încă rămîne în capcana misterului. Paternitatea se știe că e anonimă: *autorul* a fost un cioban din Vrancea anului 1846 (și nu un lăutar!), moștenitorul tradiției locale. *Descoperitorul* capodoperei însă rămîne neatestat unanim. Dar în chestiunea aceasta atitudinea lui Alecsandri față de prietenul său, absolut devotatul Alecu Rusu, a fost echivocă din 1846 pînă în 1866, trecînd peste luna ianuarie 1859... Alecsandri mai are de justificat un vid bibliografic: acela în memoria lui Nicolaie Bălcescu, în adversitate cu apologia sa tot pentru prietenul scump... Alecu Rusu. Este vorba anume de cazul literar de la 8 august 1850 (din *România viitoare* de la Paris), repetat în 1855 prin *România literară* din Iași. Această chestiune iarăși a rămas în dubiu din 1855 pînă azi, cu toată controversa erudiților. Un istoric literar comparatist i-a reproșat, oarecum dur lui Alecsandri în 1914¹. Este autorul unui studiu util și astăzi comparatismului român².

După *Mioara—Mieoara—Miorița* tot așa a procedat Alecsandri față de etnografia globală a Vrancei: l-a preocupat în chip prea ocazional și diletant (însemnează: fără a fi măcar un cercetător relativ, ci numai amator romantic). Să expunem succint cazul stabilit documentar la 81 de ani după moartea ilustrului „bard de la Mircetși“.

Alecsandri știa de prin anii 1846, 1849 despre prestigiul Vrancei etnografice și folclorice. Știa mai ales de cînd cu surghiunul lui Alecu Rusu la Sovéja. În antologia din 1866 dînsul a inclus — pe lîngă *Miorița* (p. 1—3) — un material etnografic redus, însă într-o privință documentar. Era pe atunci primul din ceremonialul nunții vrăncene (dar nelocalizat în țînut): „datina împețirei cum se practică în munții Vrancei“. Este un text antologic de „colăcășii“, așa cum i se spune încă speciei în toate satele³. Acum, în 1866, apărea întîia oară vers popular cuprinzînd material etnografic din Vrancea⁴. Piesa este caracteristică, necesitînd însă o clarificare⁵.

¹ N. Bălcescu, *Cîntarea României* — cu un studiu introductiv de N. I. Apostolescu, București „Institutul de editură și arte grafice „Flacăra“).

² N. I. Apostolescu, *L'influence des romantiques français sur la poésie roumaine*, Paris, 1909 „Champion“; v. Al. Dima—Ov. Papadima, *Istoria și teoria comparatismului în România*, 1972, p. 132—135.

³ Alecsandri, *Poesii populare...*, p. 363—364 „Notițe“.

⁴ Material muzicologic din Vrancea a publicat întîi Th. T. Burada în 1882; reproduș de Simion Fl. Marian în 1892 (v. detaliat, *Țînut. Vranc.*, I² 284—285).

⁵ Alecsandri a fost greșit informat: textul acesta nu făcea parte din „datina împețirei... în munții Vrancei“, cum spune

Trebuie arătat că fragmentul acesta se publica dintr-o dată, fără nici o lămurire prealabilă pentru opinia publică cititoare. Și apărea într-o lucrare de artă tipografică fără precedent în materie de folclor poetic; apoi datorită unei personalități de prestigiu cultural. Încît întrebarea noastră credem că e firească: de unde a putut afla Alecsandri — după *Miorița* — materialul de ceremonial vrăncene? Afirmăm că numai de la Alecu Rusp. Argumentul probant e destul de simplu: la moartea prematură a basarabeanului, patriot și îndrumător în etnografie și folclor, după cum și în probleme de limbă și luptă culturală (împotriva străinismului, cosmopolitismului etc.), toate m-sele sale au rămas la Alecsandri¹. De-acolo și-a ales antologul (între 10 oct. 1862 și 1866 anul editării antologiei) materialul etnografic asupra nunții vrăncene. Însă nu l-a deosebit critic. Se poate crede că pe Alecsandri l-au impresionat fondul simbolic al textului, valoarea poetică, graiul expresiv și poate chiar structura prozodică.

Alecsandri nu a văzut Vrancea. Două mărturisiri — una din 1855, cealaltă din 1874 — au rămas simple notații de epocă. Prima dată — în autobiografia sa din 1855 către A. Ubcini, explicativă la traducerea ce-o făcuse însuși poezii în franceză din „Poezii populare. Balade...“, 1852—1853 — el spusese retoric: „Mă gîndeam la o operă scumpă și prețioasă: la culegerea de poezii populare din țara mea; și în acest scop am străbătut munții, câmpiile, virîndu-mă la bilciuri printre țărani, intrînd cu ei în circiumi, asistînd la horele satelor, cățărîndu-mă pe virfurile munților, ca să aflu *păstorii trubaduri*“². A doua oară într-o scrisoare din 1874 Alecsandri afirma: „Le-am cules [poeziile populare], în decursul mai multor ani, chiar din gura poporului“³. Dar amîndouă notațiile au fost neavenite pentru Vrancea, unde poetul romantic nu a mers nici prin satele cu hore,

poetul; ci din ceremonialul nunții. Textul se numea în Vrancea „colăcășii“ (text. MMLXXI, cuprîns în vol. VI al colecției noastre), iar la Sovéja „colocășănie“ (text. MML, *idem*). „Împețitu“ preceda nunta uneori cu cîteva luni. „Colocășănia“ („colocășănia“) se rostea în ziua nunții la casa miresei.

¹ Alecsandri, *Poesii populare...* (ed. D. Murărașu), 1971, p. XIX.

² „...je parcourus les montagnes et les plaines, me mêlant aux paysans dans les foires..., assistant aux horas des villages, grim pant sur les sommets des montagnes, pour trouver les bergers troubadours“; V. Alecsandri, *Ballades et chants populaires de la Roumanie*, Paris, 1855; cf. I. C. Chițimia, *Folcloriști și folcloristică românească*, 1968, p. 18 nota 20.

³ Je les ai recueillies dans le cours de plusieurs années, de la „bouche même du peuple.“; J. Cratiunescu, *Le peuple roumain d'après ses chants nationaux*, Paris, 1874, p. 327

nici pe dealurile încă împădurite la 1846; după cum nu s-a căutat „pe virturile munților”, ca să „găsească pe ciobanii trubaduri”. . . S-a petrecut însă în 1846 un eveniment de extraordinar contrast; pe cînd prietenul său devotat «D. A. Russo» stătea claustrat la minăstirea Sovēja, unde și descoperi capodopera *Mioara* — adică titlul său de glorie literară în 1850, 1852, 1866 — „bardul” pleca la 6 iunie 1846 pe Marea Neagră într-un periplu de 10 luni (pînă în mai 1847), străbătînd Mediterana spre Constantinopol, Brusa, Atena, ajungînd la Veneția, apoi la Florența, Roma, Neapole, iar popasul final la Palermo unde găsi bolnav pe Bălcescu¹.

Alecsandri însă a compensat necunoașterea Vrancei — văzută nu direct, intim, pe teren, ci cunoscută printr-un simulacru — abia la 26 de ani după 1846, anul revelator și fundamental pentru folclorul poetic românesc. Faptul — greu de crezut — s-a întîmplat în 1872. Îl detaliem după un document precizat în 1971 prin investigația bibliografică a lui D. Murărașu. Este următorul. Acum 111 ani² Alecsandri se izolase la *Mircești*, îndepărtat de viața politică și de cea mondenă. Venea rar la Iași, frecventînd numai „Junimea”. În asemenea refugiu, a recurs la un artificiu în căutarea de „poezii” — „poesii” — „popolare” — „populare”: în loc să se ducă dînsul în Vrancea, și-a adus din Vrancea la *Mircești* un „cîntăreț” bătrîn. Se numea Cosma, patronimic rar astăzi în țînut. Lăsăm să povestească chiar poetul (avea în 1872 vîrsta de 51 de ani):

„L-am țînut două săptămîni cu mine, dîndu-i de mîncat și de băut, dăruindu-l cu haine și cu bani, și primind de la el o colecție de balade și de diverse alte poezii vechi pe care le-am prescris în fugă în vreme ce el mi le-a cîntat(…)”.

Urmează partea substanțială a documentului:

„Astfel se face că acum am dinaintea mea o movilă de petre scumpe amestecate la un loc, unele cam șterse, altele cam știrbe, însă toate păstrînd o valoare necontestabilă. Trebuie să le curăț, să le dau forma și lustrul lor primitiv, să le coordonez, precum am făcut cu cele publicate pînă acum”.

D. Murărașu comentează: „De la Moș Cosma cunoaște poetul balada *Stroie Plopan* (*Convorbiri literare*, X, 1876 august p. 190; *Din*

albumul unui bibliofil). Dar și această baladă n-a rămas în forma din *Convorbiri literare*, căci poetul i-a adus prefaceri pînă s-o înglobeze în *Legende nouă — Ostașii noștri* din 1880. „Comentatorul adaugă al doilea document privind cusătura unui „Cîntic popular” primit de Alecsandri de la Alecu Rusu: „Predilecția lui Alecsandri de a compune în gen popular se vede și din *Albumul macedo-român* 1880, unde a publicat un „Cîntic popular” *Alexandru Machidon*, pe care, cum ne spune el însuși, l-a reîntocmit din fragmente culese de Al. Russu la 1848”¹.

Reîntocmirea aceasta, privind Vrancea, s-a petrecut o singură dată prin Alecsandri, anume în anul 1872. După investigația lui D. Murărașu, materialul cules atunci de la bătrînul „Moș Cosma” a fost supus de Alecsandri, timp de opt ani, unei rectificări succesive, dar totale. Adică unei topiri desăvirșite. Dintr-o «movilă de petre scumpe amestecate la un loc» (era «o colecție de balade și de diverse alte poezii vechi», „prescrise în fugă», prin cîntare), poetul și-a ales pentru fabricare o singură baladă, *Stroie Plopan*. Pe aceasta a lustruit-o și-a tot coordonat-o, timp de patru ani, publicînd-o tocmai în 1876 în *Convorbiri literare*. Apoi iar i-a adus baladei „prefaceri” în alți patru ani, pînă s-o „înglobeze” definitiv în „*Legende nouă — Ostașii noștri*” (în 1880) Dar celelalte «petre scumpe. . .» au rămas probabil necurățate, fără ca să le fi dat «lustrul lor primitiv», să le fi coordonat cum mărturisește chiar Alecsandri: «precum am făcut cu cele publicate pînă acum». Destinul a lucrat contrariind: pînă astăzi au rămas necunoscute.

*

* * *

Pentru cercetarea globală a problemei prefacerilor lui Alecsandri în lirica, balada populară și *Miorița*, nu s-a încercat un conspect critic măcar sumar. Se știe însă că amîndouă culegerile (1852—1853, 1866) au fost întîmpinate uneori de opinii foarte contradictorii și mai rar de păreri prea favorabile. Alte lucrări asemenea ale veacului nu au apucat atîtea păreri adverse. La Alecsandri toate sînt explicabile prin personalitatea culegătorului modelator exemplar, apoi de natura prelucrării sale fără precedent la noi. Vom încerca o prezentare sintetică, pornind de la vilva celor trei tipărituri, produsă în generația lui Alecsandri; apoi urmînd aproape cronologic, succesiunea opiniilor pînă acum. În al doilea rînd vom urmări cazul *Miorița*. Vom prezenta și discuția despre un contrast bibliografic din 1968,

¹ N. Petrașcu, *Icoane de lumină*, vol. I, 1935, p. 68—70.

² Autorul a avut în vedere anul 1982, cînd a făcut prima redactare completă a *Notei critice 182* (subl. ingr. ediției).

¹ V. Alecsandri, *Poezii populare*.. (ed. D. Murărașu), p. XXIV — XXV.

privind o abatere de la opinia cercetătorilor actuali de bază asupra poziției romantice a lui Alecsandri. Corelativ vom arăta *efectul* baladei prelucrate în materialul *Miorița* publicat din Vrancea în 1930, cit și în cel aflător aici în volum, cules continuu între anii 1963—1970 (numim implicarea *Mioriței* denaturate de Alecsandri în tot materialul poemului publicat din anii 1852, 186 până astăzi, în special din Vrancea, *efectul Alecsandri*). Accesoriu, vom stabili câteva date bibliografice prea sumare despre cultivantul Hersart de La Villemarqué, modelul lui Alecsandri în procedeul romantic al preparatului folcloric numit plastic de istoricul literar francez Abel Villemain «recréé passage moderne».

Primul detractor marcant al lui Alecsandri — privind cele două volume din 1852—1853 — rămâne latinistul Timotei Cipariu (1805—1887); patronimicul normal i-a fost Tipariu). Era o personalitate deosebită a timpului aceluia cultural: primul vicepreședinte al „Societății Academice Române” (în 1879, „Academia Română”); ctitorul lingvisticii istorice a limbii române; autorul ortografiei etimologice „unitare” pe care el a impus-o în 1869 la „Societatea Academică Română”; editorul primei reviste de filologie română¹ și autorul întiiului conspect de gramatică românească². Aici s-a publicat în 1855 întia abjurare a culegerii din 1852—1853. Venea din Ardeal. Dar opinia lui Cipariu pleca dintr-o radicală lipsă de intuiție estetică asupra frumosului poetic popular, oferit prima dată publicului românesc așa cum era el *estetizat* de-un poet autentic pentru un scop politic admis ca oportun atunci. Denegarea apărea, de altfel, într-o ortografie latinizantă extremă³.

Pentru aceleași două volume Alecsandri ajunge peste cinci ani în pamfletul violent: Eliade Rădulescu îl numește în 1860 «furul și pocitorul baladelor populare». Și în același an într-o prefață pentru scrierile lui C. Bălăcescu (din „Biblioteca portativă”) pamfletarul muntean îl socoate pe Alecsandri: «un adevărat *Sarsaild* și *profanator* al literaturii Moldaviei și al limbii române»⁴. Cauza: prelucrarea poeziei populare. Se vede că și reacțiunea din Muntenia primea pe folcloristul Alecsandri cu agresivitate.

Intrăm — dar numai în mod aparent — în faza pe care D. Murărașu a subliniat-o că ar fi „inceputul spiritului științific” în folclorul românesc, din care se va dezvolta „critica obiectivă”.

¹ *Arhivul pentru filologie și istorie*, Blaj, 1857—1872.

² *Compendiu de gramatică a limbii române*, Blaj, 1855 — Pentru evocarea vieții și bibliografiera operei, D. Macrea, *Linguisti și filologi români*, 1959, p. 67—73.

³ D. Murărașu — ed. Alecsandri, *Poezii populare...*, p. XXVI.

⁴ *Ibid.*, p. XXVI—XXVII.

Documentul e o scrisoare a lui G. Dem. Teodorescu din 1877 către Iacob Negruzzi. Spicnim câteva idei caracteristice, într-adevăr unice în epoca aceea culturală: „Cînd dl. Alecsandri a prefăcut cu totul poeziile populare publicate, adesea înfrumusețîndu-le cu versuri d-ale d-sale, *îmbogățîndu-le* cu rima și înlocuînd vechile *cuvinte* cu altele tot *poporale* dar mai noi, totul e limpede și frumos, însă totul e fals și schimonosit. Din contra, lăsate-n firea lor cea mai necioplită, toată această literatură ne pare obscură și urîță, nouă celor de azi, și ele trebuiesc explicate și cu de-amănuntul comentate [...] nu mă pot opri de-a constata că, prin schimbările ce a făcut, [Alecsandri] a adus pagubă literaturii, și mai cu seamă filologiei și istoriei limbii”¹. Avem aici întia privire critică a unui viitor folclorist asupra antologiei lui Alecsandri din 1866, implicit și despre maniera poetului de-a prelucra profund versul popular. Este semnificativă pentru că emana de la un tînăr de 28 de ani, pe-atuncea în plină formare intelectuală îndeosebi în direcția folclorului teoretic (în practică va fi tot mereu romantic!). El se vede spirit critic viguros cu discernămint impecabil. Este primul folclorist român care distinge că materialul poetic popular trebuie să fie *autentic* pentru a fi valabil în „filologie și istoria limbii”; deci *necioplit* de lexicul arhaic, sau modificat în graiul lui nativ popular; și fără alterarea formei poetice *originare* („paguba literaturii”!) Așa pusă problema — și în privința culegerii lui G. Dem. Teodorescu, cea din 1885 — s-ar putea ridica și aici chestiunea „pagubei” autenticității strict populare: aceasta a fost exclusă din culegere și ca autenticitate a fondului poetic, și ca limbă, și ca *ton veridic popular*.

Dar opoziția atît de fermă împotriva erorii lui Alecsandri, întîmpinată în 1877, a căzut peste opt ani: în 1885 G. Dem. Teodorescu va apărea în opusa postură romantică. Așa vedem astăzi pe culegătorul cel cu metoda disparată (din anii 1883—1884) și pe publicistul egal cu culegătorul din 1885. Încît în „cogemitele volum de *Poezii(!) populare române* al celui G. Dem. Teodorescu” (epitetul polemic din 1933 al lui Leca Morariu!) se va susține un punct de vedere diametral opus trecutului. Adică publicistul matur acum, va elogia ceea ce negase în 1877 cu luciditate studentul parizian în vîrstă de 28 de ani: „A trebuit ca ilustrul Vasile Alecsandri să culegă o parte din variatele produceri ale generațiilor lor trecute, să le *înnobileze* prin frumos-i talent și prin necomparabila-i măiestrie, să le proclame încă din anul 1852 [sic!] ca niște comori neprețuite de simțiri duioase, de idei înalte, de notițe istorice... pentru ca depozitul păstrat

¹ I. E. Torouțiu, *Studii și doc. literare*, I, 1931, p. 181; cf. Murărașu, *l.c.*, p. XXVII.

cu pietate de popor să apară, în ochii tuturor, nu numai ca o vastă cronică nescrisă și versificată, dar și ca model de limbă aleasă de poezie curată de inspirațiuni neprefăcute". („București, 8 Aprilie 1885. G. Dem Teodorescu").

Întia recenzie elogioasă despre antologia *Poesii populare române*, 1866 — totodată și studiul care inaugura critica literară în cultura română, *Asupra poeziei noastre populare* — Maiorescu a scris-o în 1868¹. Primul nostru critic literar era atunci în vîrstă de 28 de ani, așadar în plină evoluție intelectuală. Cu un an înainte Maiorescu își publicase articolul *O cercetare critică asupra poeziei române* care inaugurasă estetica idealistă românească. Aici Maiorescu stabilea principiile estetice prin care pot fi apreciate sau respinse operele literare, ca și însăși „poezia populară“.

* Enunțînd opinia lui Tudor Vianu, după care aceste principii pleacă exclusiv din idealismul estetic al lui G. W. Fr. Hegel, autorul monografiei ne-a schițat „primitivul sistem hegelian al lui Maiorescu din 1867, prin care tinărul estetician român a stabilit semnificația poeziei noastre populare“.

Revenim la studiul din 1868. Am spus că este primul elogiu, dar gîndit critic asupra antologiei din 1866 (publicat la doi ani după apariția lucrării lui Alecsandri). Iată aprecierea entuziastă a lui Maiorescu: „culegerea este o comoară de adevărată poezie, și totodată de limbă sănătoasă, de notițe caracteristice asupra datinelor sociale, asupra istoriei naționale, și cu un cuvînt asupra vieții poporului român“. În sensul analitic, Maiorescu încearcă o caracterizare privind fondul poetic al antologiei. Aici criticul își aplică sistemul hegelian. Prima distincție o exprimă naivitatea, lipsa de artificiozitate și „naturaleta inspirației“. Cealaltă distincție: dintre două feluri de-a privi lumea (modul speculativ, reflexiv, abstract și modalitatea contemplației lirice). „Poetul popular“ (Maiorescu spune și „cîntărețul popular“) merge către intuiția contemplativă lirică; deci pe calea materialității (limbajului simplu, expresiv) și a idealității („ideea emoțională,“) a „poezii populare“². Dar pentru a „însufleși explicarea teoretică prin exemple“ criticul alege „cîteva poezii luate după prima răsfoire“ [?] a colecției — numai cîteva! — socotindu-le că „poartă acel semn de adîncă *inspirație adevărată*“. Însă criticul — care nu cunoștea personal *nimic* de pe terenul folcloric românesc,

¹ Publicată întii în *Convorbiri literare*, 15 mai 1868? Istoricul literar G. Ivașcu a notat: 15 ian. 1868; *Istoria lit. rom.*, III, 1973, p. 106.

² *Critice*, vol. I, 1915 „Minerva“, p. 73—79.

după cum și prea puțin din teoria comparată folclorică a timpului aceleia european, ca și din lectura materialului poetic românesc publicat foarte redus pe atunci în culegeri¹; criticul Maiorescu, lipsit — prin urmare — de gustul *nativ* pentru frumosul popular — a ales ca exemplu tipic, printre cîteva texte puține, și pe unul ce-ar putea și el reda „meditațiunea și delicetea în exprimarea ei“. S-a întîmplat să fie textul *Șoimul și floarea fragului*. Era o contrafacere în artificial *ton popular* (nu „volkstön“-ul romantismului german!) dintr-ale lui Alecsandri însuși. Se va vedea că această pasișă folclorică epocală a fost divulgată cu răsunset prin profesorul N. Iorga în 1909. După 41 de ani — la 16 mai 1909 — Maiorescu, în vestitul său duel oratoric cu Duliu Zamfirescu, s-a văzut că rămăsese staționar în cunoașterea ca și în alegerea textelor de artă poetică populară: a citat — exemplificînd fals, imaginar — tot contrafacerea lui Alecsandri din 1866, fără să fi perceput „vehicolul“ artificial în inexistența «ideii emoționale» din *Șoimul și loarea fragului*².

Așa încît te întreb: cum a fost cu puțință ca un scriitor de vocație și experiență teoretică (Tudor Vianu!) să afirme, în 1934, că Maiorescu a citat în 1909 „mai multe din frumusețile poeziei populare care nu puteau fi contestate“³.

Continuăm investigația în legătură cu opiniile despre „efectul Alecsandri“ în versul nostru popular.

Tot între anii 1866 și 1890 apare un caz excepțional care marchează propriu-zis „începutul spiritului științific“ în folclorul românesc. S-a întîmplat în 1888, și din nou la Iași unde s-a tipărit, cum se știe, culegerea inaugurală din 1852. Anume un autodidact, Mihail Canianu [1867—1933], publica o culegere *Poesii populare. Doine*⁴. Lucrarea cuprindea nu numai material liric din județul

¹ Erau puține: de Anton Pann, At. Marienescu, S. Fl. Marian. Abia peste doi ani se va tipări, în „Iassi 1870“, la „Tipografia Societății Junimea“, culegerea *Balade populare române* a lui „Miron Pompiliu“. Originalul junimist ardelean — care a dat această culegere, „a patra în ordinea cronologică a apariției celor mai importante culegeri de poezii populare românești“, cum a notat corect editorul din 1967 al lucrării lui Miron Pompiliu (*Literatură și limbă populară*, ediție îngrijită de V. Netea) — ar fi cules și publicat la *Convorbiri literare* balade întocmai cum le-a plăsmuit poporul (v. ed. cit., p. XLVIII—XLIX).

² „În chestia poeziei populare“: *Critice*, vol. III, 1915 „Minerva“, p. 279—284; în special 285—286.

³ *Opere*, vol. III, 1973, p. 433.

⁴ Titlul exact: *Poesii populare. Doine*. Culese și publicate întocmai cum se zice de... Iași — Editura „Librării Frații Șaraga“ (XV + 270 p.). Anul apariției — „Iași, 1888, Februarie în 20 zile“ — îl indica în „Prefață“, p. XV. Recent s-a precizat că folcloristul descindea din negustori care au trăit în tîrgul Hirău.

Iași (333 de „Doine“; p. 3—239). Din cauza modestiei publicistului, cit și a izolării lui în provincie, volumașul a fost pus în dreaptă perspectivă abia peste 91 de ani. Am fost întâiul care l-am valorificat critic în 1934. Fiindcă M. Canianu rămîne și inauguratorul *monografiei dialectale* cu material liric, în afară de anticiparea modestă a metodologiei folclorice pe teren¹. Am spus atunci: „Canianu este un precursor al disciplinei folclorice pe care o va preciza peste 18 ani Ovid Densusianu“ (p. XLIX). În folcloristica actuală abia în 1979 I. Datcu a schimbat (în continuarea momentului critic 1934!) perspectiva încă eronată, afirmînd că publicistul discret din 1888 „este primul culegător din istoria folcloristicii române care demonstrează că are o concepție științifică asupra literaturii populare atît sub raportul modalităților de cîlg. și tipărire, cit și a celor de interpretare“².

Această nouă reabilitare este binevenită. Însă cu cîteva amendări în caracterizare, și anume pornind de la întrebarea: care este reala noutate a folcloristului autodidact? Se poate răspunde clar: în primul rînd gustul selectiv prin care el a cules și publicat unele texte lirice. Apoi întocmirea aparatului critic, dar oarecum relativ: lipsesc vîrsta informatorilor și date precise despre profilul lor social; apoi cifrarea marginală a versurilor. „Explicațiunea cuvintelor“ este lacunară. După cum *Errata* (p. 253—256) conține un mare număr de erori grave. Sint și alte lipsuri inerente unui culegător autodidact: unele texte nu au indicată localitatea, altele nu indică informatorul. Uneori năpădește neologismul brutal, dovada reflexului din lexicul lăutăresc (p. 131 CLXXXVI „C-am rămas *amovidzat*“; p. 219 CCCIX „Ghinerari *isplicind*“ etc.). De altfel Canianu a evitat să cuprindă în culegere material liric lăutăresc. Sigur că a fost sub influența istoricului, preponderent pe-atunci în mișcarea culturală din Iași, A. D. Xenopol care era în polemică violentă — privind culegerea lui G. Dem. Teodorescu — cu G. Ionescu-Gion. Xenopol excludea din preocupările folclorice pe lăutari; pe cînd adversarul său polemist deosebea între „lăutarul din orașe“ — cel „maha-

„Canianu“ era un pseudonim, patronimicul fiindu-i „Moritz Cahana“ (*Dicționar. lit. rom. origini pînă la 1900*, 1979, p. 140—141). Se alătură, mai modest, celor patru erudiți provenind din mediul evreiesc și creșcuți în spiritualitatea culturii românești. Trei au fost folcloriști proeminenți: Moses Gaster [1856—1939], Lazăr Șăineanu [= Șain; 1859—1934] și I. Aurel Candrea [= Hecht; 1872—1950]. Al patrulea, Heimann Tiktin [1850—1936], a fost lingvistul care singur a întocmit întâiul „Dicționar român-german“ complet (1895—1925).

¹ Diaconu, *Folclor. Rîmnicul-Sărat*, vol. II, 1934, p. XLVIII—XLIX „Introducere“.

² I. Datcu — S. C. Stroescu, *Dicționarul folcloriștilor*, 1979 „Ed. științifică-enciclopedică“, p. 198—199.

lagizat“ — și „lăutarul de țară“, „lăutarul satului“: acesta putea fi admis oricînd în ancheta folclorică.

În schimb principiile directoare de culegere se văd sănătoase. Anticipat Canianu face la rîndu-i elogiul romantic al „Poporului Român“ căruia îi dedică lucrarea (p. VII) — și „Al. Russo“ e citat în rîndul prim din „Prefață“. „Literatura populară“ este văzută de Canianu „ca o oglindă în care vedem lămurit viața sufletească, în toate mișcările ei *evoluțiunile* [sic!] ei neîncetate a mulțimei celei mari“ (p. X). Numai acest fel de literatură „Singură ea ne păstrează cu sfințenie, în toată originalitatea lor, credințele, gîndurile, superstițiile, obiceiurile felurite, relațiunile familiare, și întîmplări istorice *chiar*; într-un cuvînt dintr-însa putem înțelege psihologia poporului“ (p. X). Este clar că se folosește conceptul *literatură populară* numai în sens etnopsihologic. Dar pentru conținutul „poeziei“ definiția nu se vede înțeleasă *dihotomic*, adică versul original e congruent melodiei; ci el e conceput în stricta lui materialitate fonetică. Canianu spune: „Poezii culese“ (p. XIII), și nu *texte* „culese“.

Folcloristul își desfășoară cu prevedere concepția despre metoda colectării pe teren. În primul rînd îl preocupă notarea corectă a graiului, prin urmare problema instrumentului de expresie a gîndirii poetice. Canianu spune: „limba cea de veacuri a țaranului“ li s-a părut unora „stricată de înfiruriri străine“, încît „s-au simțit [unii] îndreptățiți a o schimba, înlocuind-o după ideile lor preconceptuate“. Așadar folcloristul respinge fabricarea lexicală prin culegătorul de teren. A doua eroare de teren: „În același timp [cu înlocuirea lexicului arhaic] multe variante ale aceleiași *poezii* [în loc de *text*, *versiune*, *piesă*!] s-a crezut de cuviință a le *contopi*, a le *împreuna*, și dintr-un număr de *bucăți* [= *texte*] a alcătui una singură“ (p. XII). Și dă curajos ca exemplu tipic pe folcloristul bănățean „membru“ academic încă în viață: „Cu acest chip s-au *format* baladele și colindele d-lui Dr. Atanasie Marienescu, despre care se poate zice că cuprind orișice, numai adevărata poezie populară, nu“ (p. XII).

Pînă aici Canianu a păstrat și el rezerva bine calculată față de autoritatea culturală a bătrînului Alecsandri (izolat la 1888 în Mircești) cînd spune (la p. XI) despre „adunarea feluritelor produse ale literaturii populare“: „La noi românii începutul cel mai strălucit s-a făcut de poetul V. Alecsandri [sic!] prin al V-lea deceniu al veacului nostru [deci culegerile din 1852—1853]. Distinsul nostru poet a surprins într-un chip extraordinar lumea literară de atunci cu o comoară de balade, doine și hore, cea mai mare parte adunate din Moldova“ (p. XI—XII).

Dar urmează tranziția, aproape bruscă, în atac contra falsurilor lui Marienescu. După care, din conștiință perfect integră, Canianu nu putea să evite eroarea «efectului Alecsandri» pe care îl prezintă întâi cu delicatețe: „Distinsul nostru poet Vasile Alexandri, [sic!] încă a impus poeziilor populare [nu versului popular!] ici și colo cite o prefacere,“. Dar Canianu motivează numaidecît: „povățuit însă de-o tendință mai înaltă, adică de a înfățișa cetitorului pe țărănul român [folcloristul scrie numai cu *i < á*] cu farmecul unei limbi armonioase și versificațiuni corecte“ (p. XIII). Prin urmare se motivau aparent falsul lexical și forma poetică modificată. Dar urmează fără ezitare discutarea consecinței prin imitație: „Acest mod de a privi poezia populară a influențat pe mulți alții [Marienescu, S. Fl. Marian, N. A. Caranfil etc.] cari au mers pe urmele lui Alexandri.“ (p. XIII). Concluzia dezbaterii de îndoit aspect demonstrativ este fățișă: Canianu respinge procedeul denaturării în culegere a fondului poetic autentic. El nu a schimbat «absolut nimic», nu a îndreptat, nu a întocmit, nu a contaminat („nu s-a *adaus*“) textele. Într-un cuvânt „nu s-a falsificat nimic“ (p. XIV). Iată motivarea metodologică radical opusă procedului romantic al lui Alecsandri: „Încetul cu încetul însă s-a format și la noi altă idee despre valoarea literaturii populare. S-a respins cu îndreptăciune că numai o literatură culeasă așa cum se găsește în gura poporului fără nici o schimbare, fără *adaus*, sau restricțiune, poate să înfățișeze, cea ce crede și gîndește poporul, precum și graiul lui cel simplu“ (p. XIII).

În modul acesta izolat și umil au apărut la români, tot în Moldova, zorile pozitivismului folcloric în colecțiile cu vers popular. Din 1888 pînă la profesorul Ovid Densusianu au fost cîteva momente favorabile în stabilirea metodologiei folclorice (îndeosebi Iosif Popovici [1876—1928], 1905, 1908, 1909). Profesorul Densusianu — pe lângă precizarea principiilor în folclor — va consolida tehnica dialectală prin grafica diacritică. Se poate spune însă că etica muncii în folclorul poetic românesc a fost întâi lămurită de Mihail Canianu în *colecția de bază „Doine“* din 1888.

„Prefacerea“ folclorului poetic — combătută rectilin dar prea izolat de M. Canianu — a stagnat în discuțiile veacului al XIX-lea (excepție fiind istoricul A. D. Xenopol și filologul Lazăr Șăineanu) pînă în anul 1900. Atunci controversa a fost inaugurată pentru secolul nostru prin arheologul Gr. G. Tocilescu eclecticul combinator de opinii diferite. Acesta a întîmpinat dulceag pe „estetul Alexandri“ [sic!] pentru că a „prelucrat“ materialul poetic popular. Era numai opinia copiată de diletantul inoportun:

„Vasile Alexandri urmărește alt scop: scopul estetic, al frumuseții neasemuite, ce simțul său de poet desco-

perea în tradițiunea populară. De această tendință se resimte pretutindeni colecțiunea sa, compusă numai din poezii alese, pe ici și colea îndreptate și curățite de tot ce lovea gustul său estetic“ (*Materialuri...*, p. V).

Începînd din 1900 opiniile se vor clarifica treptat în folclorul nostru, datorită gândirii profesorului Ovid Densusianu format la școala medievalistului francez ilustru Gaston Paris [1839—1903]. Cu dînsul va începe propriu-zis la noi perioada pozitivismului folcloric.

În privința epocii romantice a lui Alecsandri, opiniile vor fi mai lucide și variate. Procedeul vătămător al „bardului“ va fi scrutat de istorici și critici literari, filologi, folcloriști și etnografi, chiar și de scriitori marcantî odată cu esteticienii. Vom urmări succint prin urmare asemenea dezbateri progresivă. Vom începe cu istoria literară conexă cu estetica literară, discipline care s-au preocupat aproape consecutiv de problema contrafacerii folclorului nostru poetic privind în special *Miorița*.

Pentru istoria literară materialul bibliografic general — în privința cazului Alecsandri — menționăm că rămîne oarecum aglomerat și în majoritatea lui *repetat* cît privește fondul documentar folcloric¹. Sau fără un rost demonstrativ direct și util². În cîteva cazuri lucrările au în general asupra autorilor (și folcloriști) păreri pertinente, periodizarea stabilită judicios pe lângă efectul stilistic distins³. Dar în tratatele dintre 1944 și 1962 vederile respective de ansamblu, incluzînd și cazul Alecsandri, nu depășesc bibliografia dominantă (N. Iorga, Ov. Densusianu, D. Murărașu). Cuprind referințe exacte, însă curențe. De aceea am preferat selecția cîtorva autori mai accesibili informației indispensabile. Nu

¹ De pildă între anii 1913—1946: N. I. Apostolescu, *Istoria lit. rom.*, I (anii 1821—1866), II (anii 1866—1900), lucrare apărută în 1913 și 1916. Petre V. Haneș, *Istoria lit. românești* (ed. I, 1924), ca și versiunea franceză din 1934 (*Histoire de la litt. franç.*, cu prefața de Mario Roques). G. Cardaș, *Istoria lit. românești*. De la origini pînă în zilele noastre, 1938. D. Murărașu, *Istoria lit. române*, ed. I, 1940; ed. IV, 1946 etc.

² Cum sînt compilațiile lui C. Loghin, Lucian Predescu, G. Drăgan etc.

³ Îndeosebi Șerban Cioculescu—Vladimir Streinu, Tudor Vianu, *Istoria lit. române moderne*, vol. I, 1944. Iar dintre cursurile universitare, Paul Cornea, D. Păcurariu, *Curs de istoria lit. române moderne*, 1962.

am ezitat ca dintre lucrările de „pionierat”¹ să alegem pe cea inaugurală, a lui Vasile Gr. Pop din 1875².

În această lucrare primară se vede limpede cât era de restrânsă viziunea interpretativă în timpul acela, din lipsa operelor literare valoroase, apoi a monografiilor bio-bibliografice, măcar elementare, asupra scriitorilor dintre 1800—1875. Iar pentru folclor preocuparea aproape că nu exista. Dar și gustul estetic al frustului istoric literar Pop era prea relativ. Despre Alecsandri [sic!] aflăm, între altele, că a fost „culegătorul conștiințios al cîntecelor populare”. De reținut folosirea conceptului normal cîntece, iar nu poezii; ca și popular, frecvent pînă astăzi. La p. 203 Pop spuse: „După moartea mamei sale la 1842” poetul „întreprinde o călătorie îndelungată în munții Moldovei” unde „adună mai multe balade și cîntece populare, pe care începu a le publica tocmai dupe 10 ani (1852)”. Dar nu se află nici un fel de însemnare despre chestiunea prefacerilor lui Alecsandri. Astăzi se știe că din 1852 pînă în 1875 tipăritura debutului folcloric românesc, și-a poetului însuși, fusese întîmpinată de doi detractori violenți: în 1855 Cipariu, în 1860 Eliade. Momentul de-al treilea însă era laudativ: prin Maiorescu în 1868. Dar Vasile Gr. Pop(u) a rămas indiferent acelor frămîntări, ca și față de etapa primă antologică, aceea din 1866.

*

* *

Timpul de tranziție de la perioada curat polemică, încă de nuanță romantică³, spre începutul criticismului folcloric modern — în primul rînd cel cu metoda analizei pe textul autentic popular — a fost dominat de doi istorici: A. D. Xenopol care sfîrșea ideologic fluxul romantic în folclorul românesc și elevul său N. Iorga care inaugura polemic via reacție împotriva alterării folclorului poetic.

Cît privește A. D. Xenopol: a putut aproba pe Alecsandri că a „înfrumusețat și completat în poezie ce i se aduceau și ce auzea el însuși”⁴. Mai crezuse prin 1886 în integritatea redării a culegătorului din 1885 (G. Dem. Teodorescu) privind notarea materialului poetic⁵. Însă în privința lui Alecsandri istoricul

(din sfera „Junimii”) va fi vădit concesiv cu „regele poeziei române”. Spre pildă în „reprezentativa *Istoria românilor*” din a doua jumătate a veacului trecut, Xenopol vorbea din nou — oarecum tot în ușoară nuanță polemică — despre procedeele dresurii folclorice din 1852, spunînd:

„Alexandri [sic!] era însă să facă încă un pas în identificarea lui cu simțămîntul poetic al poporului român; era să-i culeagă propriile lui inspirații, poleindu-le forma într-un chip mai desăvîrșit, fără a se simți însă că juvaerul poporan trecuse prin atelierul poetului artist...”¹.

Dar perioada criticii totale, privind în mod direct «rafinarea» „poeziei populare” prin Alecsandri, a început numai în 1909 cu profesorul Iorga. Opoziția sa masivă apărea întîi prin istoria literară (și culturală) în monumentală scriere *Istoria literaturii românești*². Critica se face în ton incisiv, istoricul pătrunzînd mai ales în inima baladelor «rafinat», apoi considerînd materialul liric. Este o analiză minuțioasă cu stilul în tensiune, fără precedent și continuare prin analiștii urmași. Registrul polemic rămîne acum inimitabil. De aceea analiza comună, obișnuită, nu e practică. Istoricul distinge, cu intuiție perfectă, „tonul întregitor” în „cîntecele revăzute și gătite de ucenicul romanticilor parizieni”. Iată „meșterul corector” operînd balada populară:

„Astfel că în baladă el [Alecsandri] va introduce idei și sentimente politice, din acelea care stăpîneau atunci clasa cultă; el va întrebuița «cîntecul bătrînesc» ca să arate că și poporul, în stratele lui adînci, și din cele mai vechi timpuri, a urît pe străinul năvălitor sau copleșitor. Și astfel ni e dat să cetim în Balade corectate declarațiile următoare: «Că sîntem de soiu(!) român, /Nu sîntem de neam(!) păgîn»” (p. 160).

Alt citat caracteristic:

„Un timp, păgînii i se înfățișează ca dușmani lui Alecsandri, dar, după ce, împotriva lor, se face Unirea și urmează o împăcare cu vechii stăpîni, în locurile dușmănoase la o nouă ediție «*urc țarigrădean*» e înlocuit cu «*grec țarigrădean*»” (p. 161). Alecsandri *corrupe* un „cîntec bănățean” spre a infiltra în balada populară reminiscențe romane, sau face o plastografie în genul lui H. de La Villemarqué, pentru a introduce în baladă istoria eroică moldoveană și munteană:

¹ Xenopol, *Istoria românilor*, vol. XI, p. 276.

² Cap. *Alecsandri și Poezia populară*; în *Istoria literaturii românești în veacul al XIX-lea...*, vol. III, Vălenii-de-Munte, 1909 „ed. Neamul Românesc”, p. 152—169.

¹ Au fost: Ion Lăzăriciu (1884), Aron Densușianu (1885; ed. II, 1894), V. A. Urechii (1885), I. Nădejde (1886), Al. Philipide (1888).

² V. Gr. Pop, *Conspect asupra literaturii române și literaturilor ei de la început și pînă astăzi* în ordine cronologică, București, 1875, „Typografia Alecsandru A. Grecescu” (230 pag.).

³ De ex., controversa între A. D. Xenopol și Ionescu-Gion privind reflexul lăutarilor țigani în culegerea lui G. Dem. Teodorescu, 1885; v. Diaconu, *Folklor. Rîmnicean-Sărat*, vol. III¹, 1948, p. 39—42.

⁴ *Ibid.*, vol. III¹, p. 40.

⁵ V. „recensiunea” lui Xenopol, făcută culegerii lui G. Dem. Teodorescu (1885), în *Voința Națională*, an. III, nr. 451 (30 ianuarie 1886).

„Cîntecul lui Ștefan-cel-Mare, găsit, se spune, de «editor» într-un manuscris bisericesc, e, ca și al lui Mihai Viteazul, de care strigă «Craiova vai», o fabricație nedibace” (p. 165).

Altă iscodire folclorică-istorică:

„Alecsandri face însuși o baladă, pe care o prezintă ca fiind «scrisă în ton popular»... în acest fals «cîntec» al lui Dragoș” (p. 164).

„Ucenicul romanticilor parizieni” — în fapt a fost emulul menționatului H. de La Villemarqué — falsifică din ignorare și vocabularul arhaic, după cum se vede că nu cunoștea geografia istorică atunci cînd a voit să evoce antipopular vremea fanariotă.

Istoricul ironizează idilizarea „fetelor din balada” prelucrată și reia apostrofa contra alterării „poesiei populare” „prin prescurtări, suprimări, adașuri, împărțiri”.

Trecînd la lirica populară, Iorga preludează cu ironie discretă profunde alterări. Se referă întîi la contrafacerea faimoasă Șoimul și floarea fragului, piesa de șarjă academică în 1909 între Maiorescu și Duiliu Zamfirescu. După care pamfletarul artist — de genul filologului elenist Paul Louis Courier [1772—1825] — dezlănțuie acordurile stilului său unic asemenea unei năvale de sunete impetuoase. Sînt singurele în stilistica folclorului românesc, plătuite după arta geniului literar care minuia oratoric perioada vorbită și pe cea scrisă în asemenea gen particular:

„În același fel își gătește Alecsandri și doinele, care mai tîrziu numai, erau să iasă la iveală. Și aici e o lume de flori, de priughetori, de «copilițe dulci» cu «bujori pe obraz», «puicuțe de român», «dulci flori», «dulci sărutări», de «fluterei de foc», aceiași stejari care judecă, aceiași buni români, aceiași știință despre «Dunărea cea mare» și «Marea Neagră»... aceleași tablouri și comparații cu «șoimi de codru», și aceleași strigăte de patriotism:” «Decît în oastea rusească/Mai bine-n cea românească»... pentru că «Rușii vin, te calicesc./Nemții te batjocoresc./Și ciocoi te hulesc» (p. 168).

Asupra acestui capitol furtunos¹ — dar prin excelență antologic — istoricul va reveni, de pildă în 1929, modificînd însă tonul grav, ușor satiric dar măreț din 1909. Atunci Alecsandri, poetul „regalității literare” și patriotul „pașoptist” și „unionist”, nu fusese cruțat pentru vina romantismului său în folclor, de către viitorul patriot avîntat, incomparabil în generația sa din anii 1907, 1913—1918 și mai presus din cei teribili, fatali, 1939, 1940.

¹ „Alecsandri și poezia populară”; în *Istoria literaturii românești*, vol. III, 1909, p. 152—169.

În 1929 într-o „introducere sintetică”, profesorul Iorga va scrie — tot în ton polemic oarecum sumbru — despre „poesia populară... acea imbrodită perfect pentru a fi înfățișată în saloane de Alecsandri”. Pînă în 1938 — doi ani înainte de martirajul său — istoricul și-a păstrat convingerea integă din 1909: „culegerea” romanticului poet modelator „se va fi făcut... mai adese ori din gura lăutarilor” decît „de-a dreptul de la săteni și sătence”. Așa a scris, iluminat, genialul polemist în ultima sa operă istorică monumentală *Istoria românilor*, vol. IX, 1938, p. 104:

... pentru cetitoare și cetitori din această lume [cultă] Alecsandri crezu că trebuie să lustruiască, să taie uneori, alte ori să adauge, poemul, prins de bună samă nu de-a dreptul de la săteni și sătence, care nu se lasă aduși să-și spuie taina dorului lor sau al altora la cel d-întăiu îndemn al „boierului” doritor s-o descopere; culegerea se va fi făcut deci mai adeseori din gura lăutarilor, pentru ca, îndată, această operă de șlefuire, stricînd de obicei nu numai energia, dar și delicateța poesiei autentice, să și înceapă”.

Sînt ultimele opinii ale istoricului în privința folclorului poetic românesc. Se întrevide aici și ecoul convingerii profesorului său A. D. Xenopol despre „opera de șlefuire” a lui Alecsandri.

*
*
*

G. Ibrăileanu [1871—1936] a fost critic literar distins, scriitor polemist cu stil vioi și apropiat de spiritul popular românesc. Rămîne o pierdere în cultura română că asemenea gînditor informat s-a referit — aproape ocazional, numai impresionist și prea schematic — la problemele literaturii populare. A fost și singurul profesor universitar înainte de 1916, afirmînd în prelegerile sale la Iași: „Miorița e sigur că provine de la Russo în preocupările romantismului modificator al lui Alecsandri”¹. Sau cum spunea în 1920: „Miorița a rămas, a trăit înfruntînd veacurile, pînă ce-a auzit-o Alecu Russo la Soveja”². După cum și altă afirmație surprinzătoare: „Cînd se va duce Alecsandri să culeagă poezii populare pentru ce se va duce? Mai întăi, pentru că a fost doctrinizat de Al. Russo...”. Pentru Ibrăileanu „Alecu Russo a fost capul teoretic al școalei critice” în Moldova³.

¹ Ibrăileanu, *Opere*, vol. VIII, 1979, p. 73.

² Ibrăileanu, *Note și impresii*, 1920, p. 68 (cf. cu *Opere*, VIII, p. 77).

³ *Note...* p. 62—66.

Părerii pe care criticul le-a afirmat în 1910 la universitate și le va relua în 1922: „V. Alecsandri... a fost influențat, *doctrinizat*... de A. Russo”¹.

Să urmărim opiniile lui G. Ibrăileanu despre folcloristul Alecsandri, expuse ca profesor în cinci prelegeri în cursul anului universitar 1910². Sunt singurele ce le cunoaștem prin preocuparea didactică din timpul acela. Ele au venit la un an după scrutarea profesorului Iorga, aceea de ordin istoric literar. Au însă o nuanță ușor antipodică, întrucât Ibrăileanu încerca să elibereze oarecum pe Alecsandri de vina mistificării romantice.

Primul mobil care l-a determinat pe Alecsandri întâi la *colectarea*, după aceea la *corectarea* versului popular, în interpretarea lui Ibrăileanu a fost următorul: „literatura populară” trebuia să folosească la „naționalizarea literaturii culte”. Dar era și *al doilea mobil* — acesta ca necesitate urgentă: literatura populară trebuia „colectată și pentru a fi arătată străinilor pentru ca aceștia să vadă geniul acestui popor umilit, supus”³.

Prin urmare pe-atunci era un imperativ național de actualitate. Însă nu era „de arătat literatura populară așa cum este ea, cu scăderile ei... ci trebuie *corectată* această literatură — și aceasta a făcut-o Alecsandri —, lucru de care a fost învinuit, dar în mod ridicol, mai ales că el singur mărturisește aceasta. Prin urmare literatura populară trebuia înfrumusețată; dar Russo nu era poet: era natural deci ca el să dea lui Alecsandri această sarcină” (p. 74). Concluzia lui Ibrăileanu:

„Alecsandri nu este cel dintâi culegător, ci cel dintâi care *publică* o colecție de poezii populare”. „Alecsandri datorește mult lui Russo, care sigur că l-a pus pe această cale, i-a dat idei, și Alecsandri are importanță că *a corectat* poeziile populare”. (p. 74).

Criticul se întreabă: oare „Alecsandri e vinovat de aceste corectări făcute de el poeziei populare?” Nu, răspunde Ibrăileanu, fiindcă: „Un om nu e vinovat de ceea ce face de plăcere” (p. 74). Judecarea prin acest hedonism folcloric se vede că e concesiivă. Ni se pare că Ibrăileanu aprecia în acest mod prin procedeu diletant, de nuanță impresionistă, al lui Anatole France scriitor întotdeauna preferat de dînsul.

Motivarea „corectărilor”, formulată de Ibrăileanu, e tot în

¹ Ibrăileanu, *Spiritul critic în cultura românească*, ed. II, 1922, p. 69.

² V. *Opere*, vol. VIII, p. 61–106. Ordinea este următoarea: *prelegerea* VI, p. 61; VII, p. 69; VIII, p. 70; IX, p. 88; X, p. 98.

³ *Opere*, VIII, p. 73.

manieră impresionistă: „Pe vremea lui [Alecsandri] nimeni nu culegea poezii populare, și mai ales nu se făceau, ca astăzi, studii folclorice. Lui Alecsandri i-a plăcut să culegă poezii populare, și apoi le-a corectat, ceea ce el spune, nu face un secret din acest lucru” (p. 74).

Urmează *al treilea mobil* pentru care Alecsandri a corectat: „poezia populară, cu forma ei, nu era accesibilă claselor înalte, culte, și era un interes ca acestea s-o cunoască, pentru a-și îndrepta privirile către popor”. „Poeziile populare”, „...Alecsandri le-a făcut să fie mai plăcute, mai ales ca limbă și versificație” (p. 74). *Al patrulea mobil* care a determinat corectarea lui Alecsandri întâi în baladă: patriotismul său. Aici argumentarea lui Ibrăileanu e corectă și realistă: „în ediția din 1852–1853” (era „întîia”) poetul a publicat „numai balade”. „Aceste balade însă n-aveau destule elemente pentru Alecsandri, nu erau destul de patriotice, nu vorbeau despre originea poporului român; atunci Alecsandri le va corecta”. Dar prin care procedeu de prelucrare? Ibrăileanu răspunde și acum tot realist:

„mai întâi, Alecsandri alege balade necesare pentru propaganda lui naționalistă și apoi le corectează, făcîndu-le mai patriotice, mai xenofobe...” (p. 75).

Dar „bardul” a mers și mai departe:

„Dacă în 1852, din motive patriotice, Alecsandri corectează baladele, la 1866 inventează el balade, precum cea despre Dragoș, deci, se dovedește că e inventată de el, pentru că o mărturisește singur” (p. 75). „Asemenea *Cînticele despre Ștefan-cel-Mare, Movila lui Burcel, Cînticul lui Mihai Viteazul, Visul lui Tudor Vladimirescu*. Acestea-s singurele creații personale ale lui Alecsandri” (p. 75–76).

Ibrăileanu apreciază că absolut toate «n-au elemente populare multe și apoi se vede în ele omul cult de la 1840». (p. 76). Faptul continuu evident rămîne acesta: „Alecsandri neconștient a făcut din baladă o armă de propagandă politică și socială”. (p. 77). Verdictul criticului este însă expiator: pe Alecsandri „nu-l putem învinui de înfrumusețările aduse poeziilor populare” (p. 77). El «n-a cules ceea ce nu-i plăcea».

* Ion Diaconu continuă analiza punctului de vedere rămas de la criticul *poporanist* Garabet Ibrăileanu; subliniind limitele sale, încheie astfel:

Oricum am comenta în perspectiva timpului nostru *cazul* Alecsandri, analiza profesorului G. Ibrăileanu din 1910 rămîne *întîia* realizată în sfera universității românești pînă în anii 1915, 1941 (prin D. Caracostea) și extensiv în 1923 (prin O. Densusianu).

Din 1923 pînă astăzi a fost *altceva*. Vom vedea perioada aceasta cînd dispare, cînd contradictorie, sau chiar negatoare.

*
* * *

După întiul război mondial singura istorie mai accesibilă a literaturii române a fost un volumaș de popularizare, republicat în 1920 de Gh. Adamescu¹, profesor secundar. Ediția primă apăruse în 1913. Mai ales pentru elevii de liceu în cursul superior modestul opuscul a fost mijlocul informativ curent. Dar tot în 1920, continuînd în 1921, profesorul Ovid Densusianu a publicat două volume dintr-un curs al său universitar (anii 1899–1901)². Tratatul acesta universitar a devenit prețios sprijin pentru elevii cu înclinare spre studiul literaturii.

Gh. Adamescu a prezentat în mod eronat pe Alecsandri ca folclorist, de pildă: poetul, „în traiul său pe la țară, în călătoriile sale prin Ardeal și Bucovina, adună poezii populare, pe cari le publică mai întii separat (1852–1853), apoi într-un volum mare (1866)” (p. 358). Cît privește prefacerile lui Alecsandri relatarea este și contradictorie. Căci într-un loc Adamescu spune: „Colecția” din 1866 (într-adevăr elogiată de Maiorescu) „a întimpinat critice foarte aspre și culegătorul a fost acuzat că a „falsificat” opera poporului. Acuzarea era gratuită, fiindcă Alecsandri nu putea să aibă înaintea sa decît modelele franceze de culegeri din acel timp, cari urmăreau numai punctul de vedere literar” (p. 19–20). Dar în cap. special consacrat lui Alecsandri (p. 334–344), Adamescu reia problema pe drept rectificabilă, rostindu-se contradictoriu despre „poeziile populare” publicate „mai întii separat (1852–1853), apoi într-un volum mare (1866)”: „Le-a publicat cu oarecari modificări și ne spune că le-a «întocmit». Aci stă defectul lui; dar are marele merit că a fost cel dintăiu care a atras atențiunea atît în țară cît și în străinătate asupra muzei poporului” (p. 338–339). „În țară”? Dar tot Alecu Rusu a fost „în țară” *întiul* agitator critic al culegerii de „literatură populară” în frunte cu „poezia populară”!

Se văd relative afirmațiile discutate mai sus, ale istoricului literar lacunar informat. Dacă lucrarea a fost concepută și ca un gen suplimentar de manual didactic, atunci autorul popularizator nu trebuia să prezinte date bio-bibliografice în echivoc. Fiindcă mai

¹ Gh. Adamescu, *Istoria literaturii române*, 1920 „ed. Alcalay” („Biblioteca pentru toți”, nr. 846–850 bis).

² Ovid Densusianu, *Literatura română modernă*, vol. I, 1920 „ed. Alcalay”; vol. II, 1921 „ed. Viața Românească”. În 1933 abia s-a tipărit vol. III („ed. Alcalay”), cuprinzînd „literatura română modernă” numai pînă la Gr. Alexandrescu, fără Alecsandri.

ales elevii trebuiesc lămurii pozitiv chiar din prima lor formație intelectuală, bineînțeles cea cu pasiunea documentării în direcția istoriei literare; să nu ajungă la universitate niște deformați.

*

În referința precedentă am menționat tratatul fundamental *Literatura română modernă* al profesorului Ovid Densusianu. În durata istoriei noastre literare — inaugurată primitiv, cum s-a văzut, în 1875; apoi alcătuită monumental de Nicolae Iorga (din 1901 pînă în 1934 în *nouă volume* redactate în românește, iar trei în franțuzește); continuată în prefacerea timpului pînă la ultimul autor mai documentar (G. Ivașcu) — desigur că tratatul profesorului Densusianu rămîne reprezentativ. Ca judecată expresivă despre valoarea acestei opere de reper bibliografic excepțional apare îndeosebi următoarea: este „întiia organizare documentată și cu criterii strict artistice de istorie literară modernă”. Asemnea caracterizare sugestivă a influențat pe istoricul literar referent cînd a gîndit așa despre tratatul lui Densusianu: „...fiind de fapt întiia istorie a literaturii române...alcătuită în spiritul și la nivelul metodelor europene ale vremii”¹.

* Trecînd la prezentarea critică a altor lucrări reprezentative pentru problema în studiu, I. Diaconu a „izolat din ansamblul timpului său pe filologul Lazăr Șăineanu (1859–1934), singurul care a realizat o «Istorie a filologiei române»”.

Șăineanu² discerne bine culegerile lui Alecsandri: „edițiunea completă” din 1866 „diferă de cea dintăi prin fond și prin formă”. Șăineanu se referea abil la preschimbările poetului numai citînd în *notă* opoziția lui G. Dem. Teodorescu din 1877 (reluată în 1884 într-o conferință despre „Petrea Crețu Șolcanul, lăutaru Brăilei”), după cum caută o explicație a „remanierilor” făcute numai de Alecsandri, nu și de Alecu Rusu: „La Alexandri (sic!) remanierile din a doua edițiune sînt inspirate de motive estetice. Gustul și personalitatea poetului n-au rămas străine de dînsule”. Se distinge și tendința propagandei: „Ele au fost făcute desigur cu intențiunea de a atrage și mai mult atenția lumii culte”. Ideea finală exprimată imediat e însă contestabilă: „...dar sub raportul psihologiei populare, edițiunea cea dintăi rămîne singura autentică”.

¹ George Ivașcu, *Istoria literaturii române*, vol. I, 1969, p. 551.

² Lazăr Șăineanu, *Istoria filologiei române. Studii critice*. Cu o prefață de B. P. Hasdeu, 1892 „Socec” (330 pag.). În 1895 apărea „a doua edițiune”: „*Istoria filologiei române*. Cu o privire retrospectivă asupra ultimelor decenii (1870–1895). *Studii critice*” (ed. „Socec”; 356 pag.). Referințele bibliografice le dăm după această ediție amplificată.

Apare curioasă tendința filologului pătrunzător de-a motiva procedeele elaborării folclorice prin Alecsandri: „Trebuie amintit însă, că ca m [sic!] așa au procedat mai toți primii culegători de poezii populare. Colecțiunea germană de Arnim și Brentano (1806) conține bucăți nepopulare și modificate. Vuk [Karadžić] însuși alegea din multe variante pe cele mai frumoase, netemându-se a adăoga și elimina din text frase întregi din cauze metrice”. Și adăugăm noi: procedeele acestea — romantic, profund vătămător și cu totul antiștiințific — s-a perpetuat în Franța de la H. de La Villemarqué [1839—1840], pînă la folcloristul George Doncieux¹.

Înțelegem însă altă opinie a lui Șăineanu „Prima edițiune a *Letopiseșelor*, publicată în 1852 de răposatul Cogălniceanu [sic!; protocol tirziu pentru istoricul fundamental, dispărut în 1891!], are aceleași merite ca și prima edițiune a poeziilor populare de Alecsandri: ambele au avut o influență bune-făcătoare și au servit de izvoare pentru reîntinerirea limbei literare”².

*

* * *

* În continuare, aflăm despre modul în care istoricii literari din generația de după 1944 referă la Alecsandri folcloristul. Se analizează unele afirmații ale lui Ion Rotaru³ și, mai amplu comentate, ale lui Al. Piru⁴. Autorul mai arată cum apologia de epocă romantică a „restaurării” lui Alecsandri a însuflețit pînă și pe proeminentul eminescolog și critic literar Perpessicius. Mai apare consemnată în *Nota crit.* 182, opinia profesorului bucovinean Leca Morariu⁵, hotărît combatant al „slefuirii” poetice a versului popular. Din sfera etnografiilor, se relevă părerea lui Emanoil Bucuța despre „artistul prelucrător Alecsandri”⁶.

Cît privește literații noștri dintre anii 1943 și 1960, doi s-au preocupat în mod deosebit de problema *Mioriței*: poetul tradiționalist Ion Pillat și prozatorul Mihail Sadoveanu. Amîndoi au susținut estetizarea baladei prin arta poetică a „bardului”. Spiritul animator a fost mai ales marele prozator. Din discuțiile cu dînsul

¹ V. G. Doncieux, *Le Romancéro populaire de la France*, Paris, 1904 „éd. E. Bouillon”, p. V—X „Avant-propos”, întocmit de clasicul muzicolog francez Julien Tiersot.

² Lazăr Șăineanu, *Istoria filologiei române*, 1895 „Socec”, p. 270—275, 302.

³ I. Rotaru, *O istorie a literaturii române*, vol. I, 1969 „Ed. științifică”, (p. 210—211).

⁴ Al. Piru, *Istoria literaturii române de la origini pînă la 1830*, 1977 „Ed. științifică-enciclopedică”, (p. 11).

⁵ Leca Morariu, *Pentru cîntecul popular* (Precizări), Cernăuți, 1933 ed. „Glasul Bucovinei”, (p. 25, 26, 30—31).

⁶ Em. Bucuța, *Pietre de vad*, vol. IV, 1944 „Ed. Casei Școalelor”, (p. 9, 14).

prin 1936 despre folclorul nostru și *Miorița*¹ văzusem cultul său osebît pentru „pașoptistul”, „unionistul” și poetul modelator Alecsandri. Încît *Mioara*, curățită «de zgură», dînsul o credea operă de netăgăduit peste veacuri. În 1954 republica opinia sa intactă, scrisă avîntat în 1928:

„Alecsandri... a căutat în ea poezia populară, juvaerul, și a știut să-l găsească și să-l valorifice. Oamenii neînțelegători... au îndrăznit să condamne această mare operă în care el a adunat aurul sufletului nostru curățindu-l de zgură și de tină. Dar tocmai acestea e marea lui merit, și tocmai aici se dovedește noblețea talentului său, — în acest acord cu sufletul popular și cu formula lui artistică. Opera aceasta a bardului de la Mircești...”². Iar în 1960 Sadoveanu relua o veche caracterizare, din 1937, pe care o prețuia neabătut:

„Tema „Mioriței”, extrem de fin și de artistic valorificată în forma pe care ne-o dă Alecsandri, are numai în Vrancea vreo sută cincizeci de variante [sic! — erau, în 1937, numai 91 de texte] (publicate de profesorul Ion Diaconu din Focșani). Variantele acestea se chiamă una pe alta, sint ale unei epoci”³.

Poetul tradiționalist, de bază și în actualitate Ion Pillat [1891—1945], continuatorul lui Alecsandri ca pastelist și fervent stimulator alături de Perpessicius pentru cultul operei „bardului”, desigur că era perfect înrădăcinat, cît privește *Miorița*, în vederile strict tradiționaliste ale lui Sadoveanu. De altfel dintre poeții noștri contemporani Ion Pillat rămîne singurul comentator subtil al baladei. El a corelat problema prelucrării folclorice în genere la Alecsandri, cu aceea a transpunerii „motivului folcloric” în însăși lirica clasicului poet. Dăm citatul caracteristic:

„Tot astfel Alecsandri nu culege numai întocmindu-le cu un simț artistic neîntrecut, „Poeziile populare ale românilor”, — simț estetic căruia îi datorăm cea mai frumoasă variantă a «Mioriței», ci întrebuintează adesea în propriile sale creații versul și ritmul popular, făcînd și cel mai larg uz de motivul folcloric”⁴.

Sau în altă parte:

„*Miorița*, în varianta Alecsandri, rămîne ca *Luceafărul*

¹ V. vol. *Evocări*, 1954, p. 33; *Mărturisiri*, 1960, p. 311; cf. articolul „În Vrancea cu Mihail Sadoveanu” (extras din *Însemnări ieșene*, IV (1939), 7.

² Sadoveanu, *Evocări*, 1954, p. 61.

³ Sadoveanu, *Mărturisiri*, 1960, p. 243.

⁴ Din scrierea mai rară a lui Ion Pillat, *Tradiție și literatură*,

lui Eminescu, cea mai rară nestemată a poeziei române din toate timpurile.

Poet clasic, poet al pământului și al datinei românești, dezrobitor al poeziei populare — Alecsandri înseamnă și mai mult pentru noi: el e fondatorul tradiționalismului în literatura noastră¹.

Al treilea citat caracteristic din evocarea lirică a poetului Ion Pillat: „Logodna mistică, sinteza înaltă a sufletului popular cu natura eternă și divină, prin marea taină a morții — ne-o redă, mai clasic, mai desăvârșit nu e cu puțință, «Miorița» culeasă de Alecsandri”².

Exprimându-ne rezerva numai asupra afirmației: *Miorița* este „culeasă de Alecsandri” (nu de Alecu Rusu), credem că apologia lui Ion Pillat rămâne până azi imnul desăvârșit pindaric în memoria „bardului de la Mircești”.

*

* * *

Trecem la folcloriștii critici. În privința „întregirilor” prin Alecsandri, profesorul Iorga întiul a dat avînt revizuirii critice. A fost în 1909, procedînd numai ca istoric literar. Atunci dînsul a vizat viciul problemei printr-o aluzie discretă: „Astfel dintr-o vîna toare după sublim vin anume locuri din „Miorița”, dintre cele mai mult și mai des admirate”³. Nu ne îndoim că pentru pătrunzătorul analist „vîna toarea după sublim” în baladă, prin Alecsandri, se referea la *temele XIII* (însurătoarea alegorică, *vers* 74—77), *XIV* (apoteoza ciobanului; *vers*. 78—87), *XVII* (nunta

1943 (ed. „Casa Școalelor”), p. 56. — Cele două studii din care am selectat citatele, sînt *unice* în bibliografia întregii poezii culte românești: *Aportul folclorului în poezia nouă românească* (p. 55—70); *Vasile Alecsandri: Poet al pământului și sufletului românesc* (p. 172—187).

¹ Pillat, *Tradiție și lit.*, p. 177. Indicăm pasajele caracteristice din ambele studii, în care scriitorul se referă la reflexul *Mioriței* în *ethos-ul* din lirica populară în lirica nouă cultă și chiar în structura intimă a sufletului popular: p. 67 (despre „motivul pastoral” și *Miorița*), 69 (lirica nouă și *Miorița*), 75 („logodna mistică”, a „sufletului popular” cu „natura eternă și divină”, prin „marea taină a morții”; nicăieri nu e redată „mai clasic, mai desăvârșit” ca în „*Miorița* culeasă de Alecsandri”), 80 („panteismul naiv al poeziei populare din *Miorița*”), 127 (despre „abulia voinței în *Miorița*”), 207 („sentimentul naturii, cheia de boltă a întregii poezii românești, de la *Miorița* pînă în zilele noastre”), 208 („... singur geniul poporului român a fost în stare să nască oceaască mitul poetic al *Mioriței*”), 210, 211 („... în mitul *Mioriței* e cumînțenia însăși a pământului nostru”).

² *Ibid.*, p. 75.

³ Iorga, *Istoria lit. românești*, vol. III, 1909, p. 159.

mioritică, reluarea alegoriei morții; 108—113) și *XVIII* (cadrul nupțial, reluarea apoteozei; *vers*. 114—123). Istoricul a intuit că în aceste patru *teme* nu se întrevide fondul păstoresc arhaic, ci ele au pornit din fărurierea poetului modelator.

Trec cinci ani pînă să se manifeste pe linia folclorului critic (în 1915) interpretarea pozitivă a *Mioriței* și totodată să se deschidă problema întregă a modificărilor lui Alecsandri. Analiza a pornit de la profesorul D. Caracostea¹. Învățăatul comparatist afirmă:

... întreaga parte următoare, care a fost privită de toți cercetătorii ca însăși miezul *Mioriței*, înfățișează greutăți mai complicate, datorite modificărilor poetului” (p. 53).

Este vorba de *vers*. 72—77 (*tema XIII*; însurătoarea alegorică), 78—87 (*tema XIV*; apoteoza ciobanului). Aici stă punctul nevrălgic, numai prin înnoirea poetului:

... anume în punctul acesta, intervine cea mai importantă dintre modificările introduse de Alecsandri în textul poporan” (p. 54).

În alt pasaj Caracostea spune:

... versurile din urmă au fost de bună seamă adăogate cu intenția de a grada iubirea față de mamă”. (p. 56). Se referă la *tema XVIII* (cadrul nupțial, reluarea apoteozei; *vers*. 114—123). Caracostea susține că:

... în varianta Alecsandri, așa cum a fost auzită de culegător, se află numai odată alegoria morții”. (p. 56). În consecință întreaga *temă XVIII* a fost plămuită de Alecsandri. Chiar se întărește asemenea constatarea esențială:

„Este deci probabil că versurile finale din *Miorița*... au fost adăogate de poet, pentru a da baladei o încheiere mai rotunjită”. (p. 57).

Dar „versurile finale... adăogate de poet”, pentru a da baladei o formă poetică stilizată în felul poeziei culte, alcătuiască aceeași *temă XVIII*.

Despre structura personajelor Caracostea afirmă:

„În orice caz e sigur că *Vrinceanul* a fost introdus, ca o modificare făcută de Alecsandri. Toate teoriile clădite pe amintirea Vrancei în baladă trebuie să fie, deci, înlăturate” (p. 60).

Și noi susținem că toată trifurcația personajelor a fost elaborată de Alecsandri. Lucru esențial de reținut din „impresia” lui Caracostea:

„Avem impresia că între vorbirea dintre cioban și mioriță este simburile baladei, că ea nici n-ar fi putut exista fără oaia năzdrăvană.” (p. 60).

¹ D. Caracostea, *Poezia tradițională română*, vol. I, 1969, p. 53, 54, 56, 57, 60.

Este realitatea exactă dovedită de variantele actuale vrăncene — și de cele din 1930 — în care dialogul rămâne dominant, aflat întotdeauna la începutul fiecărui text, numai cu structură arhaică.

Concluzia interpretării este reluarea celor spuse anterior la care se adaugă:

„În ce privește ultimele două versuri, avem bănuiala că ele au fost sau modificate, sau adăugate de poet [vers. 122—123]. O probă avem în faptul că imaginea din ultimul vers apare și în creația poetului“ (p.60).

În 1941 ereditul folclorist reia studiul despre *Miorița* urmărind, numai parțial, materialul publicat în 1930 din Vrancea. Prin vitregia evenimentelor de după anul 1940 Caracostea nu a mai avut răgaz să facă un studiu analitic amplu, de totalizare a întregului material vrăncian care i-ar fi oferit dovezi temeinice despre „efectul Alecsandri“. A menționat însă cu precădere *Ținutul Vrancei*, socotind-o lucrare corectă („prețioasă contribuție“, „lucrarea prețioasă“) ¹.

Remarcabila schiță critică din 1915 a lui Caracostea a fost întîmpinată — tot critic în 1923 — de Ovid Densusianu. Am prezentat opoziția profesorului față de gândirea fostului elev (cap. VII

b). Redăm aici numai câteva opinii prea succinte despre Alecsandri prefăcînd *Miorița*:

„...șirul prefacerilor introduse de Alecsandri“ în *Miorița*. Sau despre generalitatea modificărilor poetului: „Știind cum Alecsandri a schimbat mereu textele populare și a fost preocupat de asemenea idei“.

Ori un citat care surprinde:

„...expresiile figurate despre moarte sînt autentice, nu introduse de Alecsandri, cum știm că s-a întîmplat de atîtea ori în culegerea sa“ ².

Din cele discutate se înțelege că ne deosebim de opinia profesorului nostru, și credem ce spune terenul etnografic: *temele XIII, XIV* au fost fabricate romantic de Alecsandri. Nici Ovid Densusianu nu a fost înlesnit de împrejurări să reia studiul său din 1923 despre *Miorița*, înglobînd și materialul vrăncian din 1930, publicat cu banii săi personali.

În 1964 apare lucrarea mixtă *Miorița* — cu studiu și textele baladei — publicată în colaborare de A. Fochi. În cursul *notelor*

¹ *Ibid.*, vol. II, 1969 („edit. pt. Lit.“), p. 311—312, 362. În lucrarea sa postumă din 1971, făcută în colaborare, se arată ce valoare deosebită are Vrancea pentru studiul *Mioriței* (D. Caracostea—Ov. Birlea, *Problemele tipologiei folclorice*, 1971 „ed. Minerva“ p. 158.

² Densusianu, *Vieața păstor...*, vol. II, p. 65, 71, 97.

critice prezente am discutat, chiar revenind, deficiențele metodologice ale folcloristului, ca și rostul operei acesteia. Lucrarea ar fi prețioasă — dacă ar fi retipărită — prin consolidarea materialului teoretic și revizuirea transcrierii diacritice a textelor culese pe teren de autor și mai ales de colaboratorii săi (ca și a textelor reproduse neatent după *culegeri critice în transcriere diacritică*). Dar chiar în starea actuală a tipăriturii problema prelucrării „*Mioriței*“ de către Alecsandri este privită just de Fochi. El rămîne de altfel primul folclorist care a stabilit, și statistic, abaterile poetului de la autenticul popular:

„Textul din 1866... împinge procesul de «îndreptare» atît de departe, încît apar nu mai puțin de 19 alte *invenții*, mai fericite sau mai puțin fericite, în cuprinsul baladei;“ (p. 206). față de varianta din 1852. Iar:

„Textul din 1852 diferă de cele două anterioare [1850]... la versul 34, care din *Măi dragule bace*, devine *Drăgușule bace*, formulă ce se va păstra și în ediția din 1866,..." (p. 206).

În textul din 1866 găsim și celebra înlocuire a vers. 28 „*Lae bulacae!*“ din primele două texte publicate (1850, 1852) prin „*Lae, bucalae*,“ (Fochi transcrie eronat: „*Lae, bucălae*“, p. 207; cf. cu transcrierea de la p. 206). Se știe cum prima formă *bulacae* (greșeală de tipar!) a dus la derivarea artificială a lui Al. Odobescu din 1861 (tur. *buluc*). „Prin toate asemenea modificări «lexicale» poetul a urmărit șlefuirea exterioară a textului“ (p. 207).

În continuare Fochi susține:

„Dacă V. Alecsandri a intervenit în văzul lumii întregi și cu bună știință în cuprinsul baladei, modificînd în atît de numeroase cazuri aspectul formal al *Mioriței*, cît de mult va fi «îndreptat» balada pînă a adus-o în prima formă publicată în 1850 în Bucovina? Credem că avem dreptate să ne îndoim de autenticitatea folclorică a primei versiuni a baladei“ (p. 208). *Fochi* se întreabă și despre anume circumspecție a lui Alecsandri: „De ce mai tirziu, ori de cîte ori a fost întrebat în legătură cu autenticitatea textului, V. Alecsandri a refuzat să dea un răspuns clar și de ce din manuscrisele lui lipsesc toate informațiile privitoare la această baladă?“ (p. 208).

Și problema *temelor XIII* (însurătoarea alegorică; vers. 72—77) și *XIV* (apoteoza ciobanului; vers. 77—87) din textul Alecsandri e interpretată de Fochi în spiritul gândirii lui Densusianu și Caracostea (din 1915 și 1923): cele 10 versuri, avînd „o scădere sensibilă a curbei de frecvență“, sînt eliminate din fondul poetic al textului din 1866, fiind „în structura baladei“ o „intervenție a

poetului" (p. 214). Este exact ceea ce dovedește neîndoios materialul *Mioriței* din Vrancea, prin care noi înțelegem a doua aceeași problemă.

Cel de-al doilea folclorist din circuitul publicistic actual, Gh. Vrabie aderă la critica generală privind pe Alecsandri prelucrătorul. Iată un citat caracteristic al comentatorului care se vedește subiectiv, parțial¹ și problematic în documentare, pentru unele cazuri: „Alecsandri, ca toți culegătorii romantici, a săvârșit o lungă și minuțioasă curățire a poeziei populare din motive estetice. Stăpinit de ideea că ea a fost frumoasă, dar cu timpul s-au adăugat impurități, că unii termeni s-au tocit, devenind inexpressivi, el a căutat să introducă alții mai plastici.“²

*

* *

În sectorul atît de restrîns al *dicționarilor literare*, privind și pe Alecsandri ca folclorist, ne pot informa numai două lucrări apărute în 1979. Prima notează, prea sumar, că „Alecsandri intervenise în texte [în 1852—1853, 1866] — ceea ce a stîrnit proteste — convins că numai astfel se poate restitui nestematei culese de dînsul frumusețea lor originară. A adăugat uneori versuri, alteori a născocit «cîntece» întregi. Din variante disparate a reconstituit capodopere ca *Miorița* sau *Toma Alimoș*“.³ O aproximație eronată, pentru că *Miorița* nu e reconstituită din „variante disparate“; ci este un text profund dislocat din arhitectura lui originară — cum era ea în 1846 — și cuplînită dincolo de viziunea arhaică păstrească. Apoi altă inexactitate: „nestematele“ fabricate în cele două rînduri — și restituite — nu sînt „culese“ numai „de dînsul“, ci și de Alecu Rusu, etc. etc.

În „*Dicționarul folcloristilor*. Folclorul literar românesc“ sînt recunoscute „intervențiile copioase ale lui Alecsandri

¹ V. Romulus Vulcănescu—Gh. Vrabie, *Etnologia—Folcloristica* (în „Istoria științelor în România“), 1975 (ed. „Acad. Rom.“), p. 150—151; cf. cu *Folcloristica română*, 1968 Ed. pentru Literatură, p. 316—317; apoi cu *Acad. Rom. Anale*, tom. LV (ședințe, 1935—1936), p. 196—197. Se vede cum Gh. Vrabie s-a arătat în 1968 supraarbitru critic în folclor, judecînd subiectiv o lucrare a mea din 1946, pe care Academia Română o distinsese în 1948, ea fiind în continuare ideologică aceleia din 1934, distinsă și ea în 1935 de același for academic, exact ca aceea din 1946. În anii 1934, 1935 și chiar în 1946, negatorul încă nu exista în bibliografia folclorului românesc (v. *Revista de folclor*, an. I [1956], nr. 1—2; articolul-manifest al lui Mihai Pop, *Problemele și perspectivele folcloristicii noastre*, p. 12 și *Nota* 28; p. 13, 27; p. 31 cu nota 81).

² *Folcloristica română*, 1968, p. 90.

³ *Dicționarul literaturii române de la origini la 1900*, București, 1979, p. 17.

în textele populare, depistate de-a lungul timpului de comentatori“. De asemenea „deosebiri de la o ediție la alta din *cîteva* cîntece populare“ (numai „cîteva“?). Prefacerea folclorică proprie lui Alecsandri e justificată prin «norma științifică» a școlii romantice“ căreia s-a conformat poetul modelator: „obligația programatică, datorită «sacră» a culegătorilor de a «întocmi», de a «corege», de a «îndrepta» folclorul“. Era și „necesitatea istorică“ a timpului european care impusese poetului rectificarea în materialul poetic din anii 1850, 1852—1853: unele națiuni europene tindeau „spre unitate politică și independentă“, și trebuia ca pe plan cultural să se prezinte lumii occidentale și poezia lor populară specifică; însă nu în starea ei frustă, primitivă, ci curățită de impurități lexicale și formale, adică estetizată integral.

Dar de ce următorul dubiu nejustificat: „... A. Russo; acesta i-a comunicat, *probabil*, [*sic!*] printre textele culese de el în timpul surghiunului la Sovéja, și o var. a *Mioriței*“? Pentru ce *probabil*? Faptul este astăzi stabilit peremptoriu, recunoscut și de Alecsandri în 1852, 1866.¹

Cel de-al treilea dicționar — fie el cultural enciclopedic român — denaturează adevărul bibliografic, socotind că „Lui A.[lecsandri] i se datorește publicarea primei *mari* [*sic!*] culegeri de poezii populare românești („Poezii populare ale românilor“, 1852—1853)“. Grava eroare se distinge lesne: „mare“, ca volum, a fost antologia din 1866. Cele două broșuri din 1852—1853, aveau cum bine se știe alt titlu, ca și alt conținut.²

* *

Dintre cei trei *editori critici* ai antologiei din 1866 — în anii 1965, 1971, 1978 — unul singur este disociativ cu rigoare în privința „prefacerilor“ materialului epic și liric, D. Murărașu. El afirmă sobru, clar și neșovăitor: „Alecsandri avea ca principiu prelucrarea materialului popular.“ Dovada o găsește criticul folcloric în scrisoarea poetului din 1850 către Alecu [Alexandru] Hurmuzachi³. În consecință Murărașu precizează că Alecsandri avea trei modalități de alterare: 1. *reconstituirea din fragmente*, ca în cazul baladei vrâncene din 1872; 2. *contopirea textelor lirice*; 3. *segmentarea textelor lirice*.

¹ Iordan Datcu—S. C. Stroescu, *Dicționarul folcloriștilor*, 1979, p. 40—44; în special p. 41.

² *Dicționar enciclopedic român*, vol. I, 1962, p. 76—77.

³ Murărașu: V. Alecsandri, *Poezii populare ale românilor*. Ediție îngrijită de..., București, 1971 (ed. „Minerva“; 430 pag. + XXXI pag. introducerea „Alecsandri culegător de poezie populară“), p. XX.

Prin *contopire* Alecsandri a prelucrat două texte de origine diferită, ca să realizeze o compoziție nouă. Astfel motivul liric *Mîndra din Muncel* este contaminarea (Murărașu îi spune „contopirea”) unei culegeri din Ardeal (*România literară*, nr. XX) cu alta din Moldova (*România literară*, nr. XLIX)¹. În *segmentare* Alecsandri folosește invers procedeele *contopirii*: „compoziția” *Frunză verde rosmarin* (*România lit.*, nr. XLV) prelucrată, s-a dislocat în trei doine pentru antologia din 1866: *Străinul* (p. 240 XIV), *Copila* (p. 241 XV), *Puica băldăioară* (p. 242 XVI).

În privința materialului epic Murărașu se situează pe linia gândirii profesorului Iorga:

„Intervenția lui Alecsandri în prefacerea și chiar compunerea baladelor nu se poate nega”².

Deci se recunoaște procedeul falsificării pseudo-populare a baladelor. Rămîne prețioasă dovada că prin „prefacerea” poeziei populare *Alecsandri* a substituit simplității și gândirii poporului propria lui stare psihologică. În materialul epic alterat se exagerează, aproape pînă la caricatură, psihologia unui personaj (*Mihu copilul*)³.

Continuînd pe N. Iorga Murărașu dovedește documentar alterarea textelor în scop politic:

„Unele prefaceri sînt impuse de evoluția evenimentelor de la noi. În *Român Gruie Grozovanul* (*Zimbrul 1851* și ediția 1852—1853) se află versul: «Că munteanu-i om viclean». După Unirea Principatelor nu mai putea apărea un asemenea vers, așa că în ediția 1866 avem: «Că lîteanu-i om viclean». Ba Alecsandri se simte obligat să dea o explicație: «Adevăratul cîntic bătrînesc, precum l-am aflat de la un cîntăreț orb din satul Bohotin, anume Neculai Nastasi, pomenește de *lîtfean*, iar nu de *muntean*”⁴.

În sfîrșit Murărașu remarcă la Alecsandri tendința prefacerii continue: să se dea formă estetică desăvirșită tuturor textelor, începînd din 1850 pînă în antologia 1866⁵. Acest chin prometeic timp de 16 ani a fost, cum crede și Murărașu: „un exemplu greșit în privința adunării de folclor” nu numai pentru cei patru prozeliți contemporani⁶, ci chiar

¹ *Ibid.*, p. XXIII.

² *Ibid.*, p. XX.

³ *Ibid.*, p. XXIII.

⁴ Murărașu, *Ibid.*, p. XXIII.

⁵ *Ibid.*, p. XXVII.

⁶ At. M. Marienescu, S. Florea Marian; D. Murărașu (*l.c.*, p. XXIX) înglobează aici pe Miron Pompiliu și N. A. Caranfil. Dar *Dicționarul folcloriștilor* pare de opinie opusă (p. 121, 349). Aderăm la punctul de vedere al lui D. Murărașu, peste susținerea prea categorică a lui V. Netea din 1967, privind pe Miron Pompiliu (*Literatură și limbă populară*, p. XLIX).

pentru șirul impresionant de feluri amatori, culegători și modificatori — destui mistificînd — care încă nu s-au stins. Pentru Alecsandri folcloristul aici stă *diminutio capitis maxima*...

*
*
*

În ansamblul bibliografic parcurs — privind pe Alecsandri ca tip de folclorist romantic la români, s-a ivit în 1968 o divergență — (de ordin teoretic, mai puțin prin cercetarea de teren). Profesorul I. C. Chițimia [n. 1908] într-o cercetare prea concisă¹ contrariază vederile critice stabilite de N. Iorga, D. Caracostea, Ov. Densușianu, A. Fochi, D. Murărașu, asupra problemei falsului folcloric la Alecsandri. Fiindcă întreaga argumentare a profesorului Chițimia nu e de loc în acord — cît privește ținutul Vrancei — cu starea etnografic-folclorică cunoscută monografic din 1924 pînă în 1970, vom combate opiniile care urmează²:

„V. Alecsandri și-a format chiar o concepție modernă despre folclorul literar și despre modul de înregistrare...” (p. 34).

„Și totuși V. Alecsandri rămîne descoperitorul folclorului românesc...” (p. 35).

„De altfel, dacă Alecsandri ar fi «îndreptat» *Miorița*, el i-ar fi dat o formă finită, după concepția sa...” (p. 22).

„...nu există nici un tablou sau vers din *Miorița* lui Alecsandri care să nu se găsească în vreuna din numeroasele variante culese de atunci încoace de pe întinsul țării...” (p. 22).

„Modul cum procedează este deci în mare măsură științific, fiindcă nu îmbină cîntecele cum ar crede că este mai bine, ci le păstrează așa cum le-a găsit, lucru pe care îl dovedesc în primul rînd variantele și comentariile la ele...” (p. 31).

Se înțelege că replica critică — opusă citatelor de mai sus — se află din materialul cercetat în *cap.* acesta, cu specială referință la

¹ I. C. Chițimia, *Vasile Alecsandri și poezia populară românească*; în *Folcloriști și folcloristică românească*, 1968 („Ed. Acad. Rom.”), p. 15—35.

² I. C. Chițimia, privit în ansamblul lucrărilor sale, se vede gînditor de autoritate, cum l-a apreciat și D. Caracostea (v. *Problemele tipologiei folclorice*, 1971, p. 182). Personal îl prețuiesc printre prietenii mei culturali, împreună cu care m-am zbatut în greu prin iureșul evenimentelor, și îl socot un cugetător generos, așadar o personalitate etică aparte. Însă în cazul studiului despre Alecsandri nu am putut înțelege cum a interpretat folcloristul Chițimia abaterea spre mistificarea folclorică pînă la extrem, poetul știrbind printr-asta cunoașterea directă, între anii 1852, 1866—1888, a geniului nostru popular autentic, nu prelucrat, chiar artistic.

studiul din 1971 al lui D. Murărașu. Prin urmare nu vom face o respingere în bloc, ci ne vom mărgini a discuta amănunțit o afirmație care contrariază observațiile noastre pe teren:

„Opinia că în toate cazurile este vorba de influența *Mioriței* culeasă [sic!] de Alecsandri, pe calea cărții, nu are nici un temei, când se știe ce-a însemnat în trecut știința de carte și difuzarea cărții, dar mai ales când se cunoaște *spiritul folcloric* de totdeauna al poporului, care nu consimte cu ușurință să iasă din făgașul tradițional“ (p. 22 nota 46).

Vom încerca să dovedim starea corectă a problemei — referindu-ne numai la *Miorița* — folosind, prin procedeu statistic simplificat, ce ne oferă experimental „ținutul Vrancei“ în cele două momente, de altfel distante, ale circulației folclorice: a. anii 1924—1930 (cu materialul publicat în 1930, *Ținutul Vrancei*, I, având 91 variante; republicat în 1969); b. anii 1948, 1953, 1957, 1963, 1965, 1966—1970. Din materialul aflător în volumul de față (402 texte, dintre care 30 sînt *accesorii*), vom selecta pe cele 372 *texte diacritice* și le vom urmări în circulația lor după categorii: fondul local autentic; «efectul Alecsandri» în texte; colportajul prin broșuri vîndute la bălciuri etc.; materialul lăutăresc; materialul amorf (molozul folcloric) și materialul mistificat. Numai așa vom avea oglindirea obiectivă a „spiritului folcloric“ vrâncean pe-o *perioadă de 46 de ani*, deci în aproape jumătatea de secol.

În cazul materialului publicat în 1930 — sînt 91 *texte diacritice* — starea statistică este următoarea: a. *fondul local original* conține 28 *texte*¹. Ele cuprind un *fond păstoresc arhaic*, prin urmare cel *local original*, în care sînt integrate 9 *texte* mai *caracteristice*²; apoi materialul dispersat, uneori contradictoriu³; materialul alterat⁴ și cel cu fondul local dispărut⁵. b. 39 *texte* cu influența versiunii Alecsandri («efectul Alecsandri») ⁶. c. 11 *texte fond lăutăresc*

¹ *Text.* I (an, 1926), II (1926), VI (1928), X (1928), XIII (1926) XXII (1927), XXVII (1927), XXVIII (1927), XXXI (1927), XXXVII (1927), XXXIX (1927), XLI (1928), XLII (1927), LI (1927), LII (1927), LIII (1927), LIV (1927), LVIII (1928), LIX (1927), LX (1928), LXI (1928), LXIV (1927), LXVI (1924), LXIX (1926), LXXI (1926), LXXII (1926), LXXX (1928), LXXXI (1928).

² *Text.* XLII (1927), LIH (1927), LIV (1927), LIX (1927), LXIV (1927), LXVI (1924 — text excepțional), LXIX (1926), LXXI (1926), LXXII (1926).

³ *Text.* XXXI, XXXVII, LX (cu fond creștin disparat).

⁴ *Text.* XXVII, XXXI, LXI.

⁵ *Text.* XC.

⁶ *Text.* VII (1928), XIV (1926), XXIV—XXV (1927), XXXII (1928), XXXIII (1927); contaminat cu balada *Corbea*, XXXIV—XXXV (1927), XXXVI (1927), XXXVIII (1927), XLIII—L (1926, 1928), LV—LVII (1926, 1928), LXV (1928), LXVII—LXVIII (1924—1925), LXX (1926), LXXIII—LXXIX (1926), LXXXV—XCI (1926—1928).

contaminat de «efectul Alecsandri»¹. d. 7 *texte* cu *fond* Alecsandri *preponderent*².

Concluzia parțială: în materialul total mioritic — 91 *texte* — culese între anii 1924—1930 se găsesc: 59 *texte* cu «efectul Alecsandri»; 32 *texte* fără «efectul Alecsandri». Prin urmare acest fenomen de circulație, general în ținut, predomină cu 27 *texte*, întrecînd fondul local autentic cu 28 *texte*.

Să urmărim succint starea materialului actual, cules în anii 1948, 1953, 1957, 1963, 1965, 1966—1970, așadar în decurs de 22 ani.

Din cele 402 *texte totale* — incluzînd și 30 *texte accesorii* — materialul dialectal, cules numai prin „experimentul folcloric“ („racordaj“ și „texte-convorbiri“), este de 372 *texte*. Defalcate statistic sînt: 277 *texte dialectale* din *Vrancea*; 86 *texte* din *Sovēja* și din două comune frunțase, cu satele lor, de pe *Valea-Milcovului* (*Andreiaș*, *Rêghiu*); precum și 9 *texte* din două comune limitrofe Vrancei, cu satele lor, aflate în zona estică deal-cîmpie (*Bolotêști*, *Găzêști*).

Într-un rezumat statistic sinoptic, iată natura materialului — din cele 277 *texte diacritice*: 250 *texte* cu „efectul Alecsandri“³; 64 *texte* autentic *păstorești*⁴; 16 *texte* prin *broșuri de colportaj*⁵; 8 *texte* cu *fond lăutăresc*; 19 *texte* din *fondul local contaminat cu cel literar*; 15 *texte* complet *degradate*.

¹ *Text.* VIII (1928; versiune capitală), XVI (1928; cf. XV (1926), XVI (1928) și XVII (1928)); XIX (1928), XXI (1927), XL (1926), LXII (1927), LXIII (1927), LXXXII (1927), LXXXIII (1926; text experimental).

² *Text.* III (1928), V (1928; ambele din *Bîrsăști*), IX (1928), XXIII (1928), XXVI (1927), XXI (1927), XXX (1927; cu ecou local vag).

³ Vom indica cifric numai materialul pentru două categorii de *texte*: cele 64 *autentic păstorești* și 15 cu *circulația prin broșuri de colportaj*. „Efectul Alecsandri“, precum și celelalte categorii se deduc prin eliminare. *Cifrarea arabă* indică „notele critice“ la *texte*.

⁴ *Text.* CMXXX *Nota crit.* 5, CMXXXVIII 10, CMXL 11, CMLXVII 15, CMXLIX 17, CMLXX—CMLXXI 18, CMLXXXIX 23, CMLXXXII 25, MXII 51, MXIII 52, MXX—MXXI 57, MXLIV, ML 77, MLIII 80, MLXX 91, MLXXIV—MLXXX 95, MCI—MCII 108, MCIX, MCXI—MCXII 113, MCXIII—MCXIV 114, MCXVI 115, MCXVIII 116, MCXXIV—MCXXV 120, MCXXVIII 123, MCXXXII—MCXXXIII 127, MCXXXVIII, MCXLII 133, MCLXIII, MCLXX 149, MCLXXVIII 154, MCLXXX 156, MCLXXXIV, MCXCII 164, MCXCIX 170, MCCXII 181, MCCXVIII 185, MCCXXIV 188, MCCXXVIII—MCCXXX 189, MCCXXXII—MCCXXXIV 191, MCCXXXV, MCCXXXVIII, MCCXXXIX, MCCXLV—MCCXLVI 196, MCCLI 200, MCCLIII—MCCLIV 201, MCCLXIX 213, MCCLXXII 216, MCCLXXV—MCCLXXVI 219, MCCLXXXI—MCCLXXXII 224, MCCXCII.

⁵ *Text.* MI 43, MCCII 173, MCCLXVIII 211, CMXXXVI 8, CMXLI—CMXLIII 12, CMXXXIII 26, CMXCVI 39, MCCLXXVIII

Să cităm cazuri privind *circulația textelor*: 65 *texte* memorizate prin păstorit; 105 *texte* învățate în familie de la școlari; 80 *texte* învățate din manualul școlar; 30 *texte* memorate în diferite ocazii (horă, nuntă, cumetrie, sezători, petreceri, rar armata); 12 *texte* învățate de la bătrini; 9 *texte* învățate de la lăutari; 16 *texte* învățate de la băieți și fete cu vitele la pășunat; 20 *texte* învățate din manualul școlar clasa a IV-a; 12 *texte* auzite din manuale școlare prin elevi; 8 *texte* din repertoriul lăutăresc; 15 *texte* complet deteriorate.

Din compararea ambelor grupe (91 *texte dialectale* critice din 1930; 372 *texte* din *materialul inedit*) se distinge că în textele din 1930 se află 28 *texte* cu *fond local* și 39 *texte* cu „efectul Alecsandri”. Textele în volumul de față, prezintă alt raport: 250 *texte* cu „efectul Alecsandri” și numai 64 *texte* cu *fond păstoresc*. Prin urmare cursul textului literar a fost mereu în creștere, pe cînd cel cu fondul local s-a micșorat. Bineînțeles concluzia rămîne relativă, fiindcă ancheta totală nu am putut-o realiza în ținutul întreg: o p t c ă t u n e a u r ă m a s n e a n c h e t a t e .

Oricum pentru anchetatorul de peste jumătate de secol se întrezărește viitorul baladei: *Miorița* — prin circulație liberă — va fi părăsită de masa populară a „ținutului Vrancea” într-un timp oarecum greu de prevăzut, poate că în două-trei decenii. De la sine înțeles că vorbim de strictul *fond arhaic*, cel *păstoresc*, nu de cel clasic, literar care încă va circula cărturărește într-un timp și el imprevizibil. Însă noi putem exclama: *Miorița* bătrînului de 108 ani — *Ghîjorghi Hulpói* din *Nistoréști* (text. MCXIII *Nota crit.* 114) — se retrage spre mit.

Cît privește opinia lui I. C. Chițimia în legătură cu „efectul Alecsandri” asupra *Mioriței* din Vrancea, precizăm că versiunea literară nu a operat radical în ținut, fiindcă un *fond păstoresc arhaic* s-a perpetuat, cum am arătat, pînă în 1970 (anul ultim al anchetei noastre de teren). Nu putem subestima în general „știința de carte și difuzarea cărții” în epoca modernă a poporului nostru. Te-ai aștepta ca într-o regiune muntoasă — vorba clasică a lui Cantemir: „*montibus Vranzie in agro Putnensi*” — perfect izolată, sute de ani fără drumuri practicabile, numai cu cărări și plaiuri de transumanță, ferită și în veacul XIX de contactul viu și general cu viața modernă, chiar pînă la începutul secolului în curs; te-ai aștepta — spunem — ca școala și cartea să fi fost iluzie curată. Dar paradox: nu a fost așa! Între 1868 și 1878 — anii cînd s-a copiat cărturărește *m-sul Prahuda* (text. MCXLIX 136) — Vrancea știa despre „*Miorița*,”

221, MLVI—MLVII 83, MLXXII 93, MCCLII, MCCLXVII 221, MCCLXIX 213, MCCLXXXVIII 221.

de artă literară circulînd sporadic în margine bogatului „cînticu niğari”, „cînticul oilor”, „cînticu nioriți”, venit continuu prin veacuri din fondul păstoresc străvechi. Unde mai punem că o școală oficială de *stat* exista în Vrancea măcar la *Vidra*, satul în extrema nord-estică a ținutului. Economistul I. Ionescu de la Brad [1818—1891]¹ spunea că această școală — singura în ținut „cu patru clase primare” — fusese înființată de domnitorul Mihail Sturza. Acum 104 ani (retrospectiv în 1878) aici a învățat clasa a IV-a „primară” ilustrul geograf Simion Mehedinți [1869—1962]. Există se știe, și altă modalitate de învățămînt: prin strădania preotului din sat (v. *Amințirile* lui I. Creangă; în Vrancea l-am întilnit, și consemnat, în satul *Prahuda*; v. *text. MCLII* 139); sau în preajma celor două schituri din ținut (*Lépsa, Valja-njagri*), ori la minăstirea *Sovéja*. Prin urmare „știința de carte [oficială] și difuzarea cărții” (prin manuale școlare, tipărituri anonime, *miscelanu* în *ms.*, foi *m-se*² operau în toată Vrancea măcar după anii 1859, 1860. Dar foarte redus, fiindcă analfabetismul era masiv. *Miorița* începuse a circula în scris — documentar pînă în 1967 (v. *text. MCXLIX* 136) — de prin anii 1868—1878. Iar prin manualul școlar, din același timp. Tot în secolul XIX s-a strecurat, foarte izolată, și antologia din 1866 (fapt dovedit de *Miscelanu* Prahuda, 1868—1878). *Textul Alecsandri* s-a răspîdit în Vrancea printre copiii școlari; iar indirect și între tineret și oamenii maturi. Cartea a lucrat: nu cu profunzime, dar a lucrat.³

Contrapondera baladei păstorești arhaice a fost extrem de viguroasă, întrucît a putut ajunge, în 1924, la *textul LXVI*, capodopera transmisă prin *Costanda Păun*, 71. Și chiar la *textul mixt păstoresc-literar* din *Negirlești* (MXLII—MXLIII 75). Desigur că geniul poetic popular, cel păstoresc, din ținut nu a putut evita *molozul folcloric* produs prin circulația baladei de la stîni, jos, în mediul sătesc cu inși mediocri fără intuiție poetică. Acel *moloz* inert a inundat ținutul mai cu samă prin lăutarii fără talent, și numai printr-o foarte redusă parte din tineretul prozaic,

¹ În monografia sa clasică *Agricultura română în județul Putna*, 1869, p. 344.

² Cartea laică, fiindcă *m-sul* și tipăritura religioasă circulară în veacul XVII—XVIII prin mănăstirea *Sovéja* — ctitorită de Matei Basarab — ca și tipăritura din 1643, *Carte românească de învățătură* a Mitropolitului Varlaam, vrâncean de origine.

³ Dovezi documentare de teren *etnografic-istoric* sînt 21 *texte* ample din volumul acesta: *Text. CMXCII* 35; *MXX—MXXI* 57; *MXXXVII—MXXXVIII* 69; *MXLII—MXLIII* 73; *MLXVIII—MLXIX* 90; *MCXIII—MCXIV* 114; *MCXXXI* 126; *MCXLII—MCXLIII* 133; *MCXLIX* 136; *MCCII* 173; *MCCXXXVII* 193; *MCCXL—MCCXLI* 194; *MCCLXXII* 216; *MCCLXXXIV* 218.

imitator care s-a contagiât — începînd din a doua jumătate a veacului XIX spre sfîrșit — de modernitatea tîrgului și-a orașului, acestea amîndouă fără supraviețuirea tradiției populare sănătoase.

Reconsiderînd „efectul Alecsandri” în materialul mioritic vrâncean și rectificarea masivă a poetului Alecsandri în epica și lirica populară dintre anii 1850—1866, apoi 1872—1880 (procedeu urmărit în reacțiunea filologilor, istoricilor, literaților etc., din 1855 pînă în timpul actual), confirmăm un fapt temeinic demonstrat: Alecsandri — în culegerile lui personale, chiar în ale lui Alecu Rusu etc. — a combinat variante, a curățat variante, a creat texte pseudo-populare folosind peste tot întreaga-i energie a stilului poetic pentru a lustrui artistic defectul versului din popor. Artistul-cioplitor de artă în „stihul” popular — și-a definit fără sfială metoda dresurii sale romantice: „trebuie să le curăț, să le dau forma și lustrul lor primitiv, să le coordonez, precum am făcut cu cele publicate pînă acum”. Crezul acesta era de altfel general european. Îl mărturisise prelucrătorul accentuînd — cum am arătat — în 1872 prin cazul informatorului său din Vrancea, „moș Cosma”, iar în privința „Mioriței” operația s-a petrecut tot după metoda din culegerea *Barzas-Breiz* (anii 1839—1840) a lui De La Villemarqué. De pildă trifurcația regionalistă a celor trei „ciobănei” nu a fost opera masei noastre țărănești globale de nicăieri, nici a păstorului străvechi din etnografie, nici a sovejanului din 1846 (nu era lăutar; poate că a fost întimplător un păstor vrâncean). A rămas sigură manoperă a condeiiului „rafinat” minuit de Alecsandri. Tot așa cu temele XIII—XIV, XVII—XVIII (adică însurătoarea alegorică, apoteoza ciobanului, nunta alegorică și cadrul nupțial): sînt plăsmuite tot din lirismul „bardului”, transfigurator. Majoritatea textelor publicate în 1930 — de altfel ca și atîtea din materialul prezent — nu conțin localizarea transhumanței din vers. 1—4, nu reflectă „rafinarea” lui Alecsandri. Încît „bardul” nostru „național” a răsturnat articulația primitivă a poemului păstoresc, cules în 1846 numai de Alecu Rusu, și nu de „bard”. Dacă ar fi făcut Alecsandri transmutarea aceasta profundă numai la balade, doine etc, paguba autenticității în tezaurul folclorului poetic românesc ar fi fost, credem, mai ușoară. Dar „efectul Alecsandri” a modificat profund însăși capodopera poetică a lirismului nostru păstoresc, care, melodizată, este și perla mareață a poeziei păstorești din lumea întreagă. În *Miorița*, aflată de Alecsandri pe Ceahlău, pot să creadă specialiștii de teorie pură. Noi o socotim curată ficțiune romantică. Ea nu a

fost văzută de nimeni, nici de Alecu Rusu, și nici publicată undeva de Alecsandri. Noi afirmăm că întregul material (liric, epic) publicat de „bard” este de categoria celui preschimbat tot romantic, și tipărit în doi ani succesivi (1839—1840) la Paris de De La Villemarqué. Credem că pînă la colecția (care e o lucrare de valoare; culegerea e publicație comună, rudimentară!) într-atît de modestă a lui Mihai Canianu, din 1888, azi nu știm nimic autentic din folclorul poetic românesc.

§ 12. De La Villemarqué inițiatorul lui V. Alecsandri. În privința transfigurării versului românesc autentic popular într-un produs prelucrat artificial, ajungîndu-se treptat la mistificare — adică la fabricate-pastișă în relativ ton popular — trebuie bine accentuat că procedeu acesta păgubitor s-a răspîndit la noi, cum am consemnat, numai prin Alecsandri, transplantat exclusiv din Franța romantismului literar dintre anii 1839—1840. Acolo a trăit culegătorul apoi autorul primei culegeri de vers popular francez, în același timp și promotorul în romanitate al curentului acestuia romantic de dresură formală și inventare de fond poetic pseudo-popular. A fost „le vicomte Hersart de La Villemarqué”, breton din ținutul natal al lui Chateaubriand [1768—1848] dominatorul preromantic care l-a tutelat totodată cu ilustrul istoric literar Abel-François Villemain [1790—1870], profesor la Sorbona, pe-atunci și ministru al învățămîntului francez.

Acestui prefolclorist, H. de La Villemarqué, nu i se cunoaște viața. Se știe numai că a fost printre premergătorii celtizanți francezi. Personal mă străduiesc din 1930 să-i cunoaștem viața și activitatea culturală. Nici un rezultat pozitiv! Cu investigații îndelungi am reușit să-mi procur rarissima colecție a celtizantului izolat, *Barzas-Breiz*¹. Colecția — document bibliografic excepțional — aparținuse unui clasic romanist german: „ex libris Karl Vollmöller”. Despre semnificația culegerii *Barzas-Breiz* m-am

¹ H. de La Villemarqué, *Barzas-Breiz. Chants populaires de la Bretagne* recueillis et publiés. Avec une traduction française, par Th. de la Villemarqué (deuxième édition), Tome premier, Tome second, Paris, 1840 [pe coperta exterioară], 1839 [coperta interioară] (éd. Carpentier^{er}). Conținutul „tomurilor” este următorul: *Vol. I* — 275 pagini („Préambule” — p. I—III; „Introduction” — p. I—LXXVIII; „chanst historiques” — p. 1—272; „Table des matières” — p. 273—275). — *Vol. II* — 400 pagini („chants historiques” — p. 1—186; „chants d’amour” — p. 183—301; „chants religieux” — p. 307—365; „traductions en vers” — p. 371; „Table des matières” — p. 385—387; „Mélodies originales — *Mélodies bretonnes*” — p. 383—384, 389—400). — Sînt 12 „melodii” comentate de renumitul profesor de literatură comparată de la Sorbona, C. Fauriel [1772—1844]: „Ces airs sont toujours quelques chose de plaintif. . . On dirait. . . qu’ils ont été faits exprès pour être chantés dans les montagnes. . .” (p. 384).

ocupat în 1934¹. Precizarea de atunci a fost confirmată în 1971 de D. Murărașu².

Celtizantul breton a fost caracterizat pregnant — privit în dubla sa activitate (pozitivă ca precursor în acțiunea de culegere a „cîntecelor populare“; negativă în tendința mistificării fondului poetic) — de muzicologul francez Julien Tiersot³. Acest istoric al „cîntecului popular în Franța“ — nu al poeziei populare! — îi acordă celtizantului o vădită indulgență:

„... M. de la Villemarqué, dont l'oeuvre est d'ailleurs, à tant de points de vue, si méritoire...“;

dar a cărei „metodă riguros istorică“, pe care culegătorul a urmărit-o în toate „recoltele de cîntece bretonne“ („toutes les récoltes de chansons bretonnes“), a dus la „atribuții inexacte“ („ses attributions étaient inexactes“); adică la neexistența în folclorul breton a măturiiilor:

„... ni d'Héloïse ou d'Abailard, ni de Duguesclin, ni d'aucun autre personnage historique...“ (p. 37).

Prin urmare „M. de la Villemarqué“ falsificase fondul poetic breton, cînd în realitate era vorba de texte de niște „simpli seniori, castelani“, și chiar de „păstori tot așa de anonimi și de perfect imaginați“ („... et de bergeres aussi anonymes et aussi parfaitement imaginaires...“), ca și cei „... que nous avons trouvés dans les complaints légendaires des autres provinces de la France“ (p. 37). Și se dau exemple din culegerile vremii (N. Fouquet, E. Rolland), îndeosebi din *M. Luzel*, cu culegerca celebră *Gwersion Breiz-Izel*.

Asemenea fond poetic breton, cu desăvîrșire fabricat, a fost modelul lui Alecsandri în antologia din 1866 pentru baladele *Erculean*, *Dragoș*, *Movila lui Burcel*, *Cînticele lui Ștefan Vodă*, *Constantin Brancovanul* etc., cit și pentru una apocrifă („Cînticul lui Michaiu Viteazul“).

Cităm o caracterizare făcută de folcloristul George Doncieux și redată de muzicologul Julien Tiersot în anii 1903, 1904:

„... sans parler de plusieurs pièces complètement apocryphes...“
„... la plupart des *gwers* d'origine populaire ont subi, de la main de l'éditeur, de continuelles retouches de forme et quant

Adausul de „melodii bretonne“ își are semnificație remarcabilă în istoria folclorului francez: au apărut în prima culegere de factură romantică. Inovația aceasta a evitat-o Alecsandri în anii 1852—1853, ca și în antologia 1866. Însă poetul era conștient de valoarea „melodiei“ populare: în 1855 el aprecia în articolul *Melodii românești; România literară*, 27 febr.) culegera „din 1853“, a lui Carol Miculi [1821—1897]. Acesta conținea în transcriere „după buni lăutari [?] 36 cîntece naționale“.

¹ *Folklor. R.-Sărat*, vol. II, 1934, p. XI—XV „Introducere“.

² În ed. Alecsandri, *Poezii populare rom.*, p. VI și nota 4.

³ *Histoire de la chanson populaire en France*, Paris, 1889 „Plon—Nourrit“

au fond des altérations considérables...“; „... les textes de La Villemarqué ne méritent dans le détail aucun crédit“¹.
Iar în 1931 Julien Tiersot a precizat caracterizarea sa din 1889, ca și pe cea reproducută în 1904 (a lui Doncieux):

„... s'il [„le vicomte Hersart de La Villemarqué“] a réellement recueilli des chansons populaires bretonnes, il n'a jamais voulu les produire autrement que parées d'ornaments étrangers a leur nature maquillées, restaurées toutes différentes de ce que le peuple aurait voulu en faire“².

Cunoaștem acum, măcar parțial, pe cine a fost inițiatorul lui Alecsandri în dresul versului nostru popular. Cei patru emuli ai săi — din 1859, 1867 (A. M. Marienescu); 1896, 1873—1875 (S. Fl. Marian); 1870 (Miron Pompiliu); 1872 (N. A. Caranfil) semnați și de D. Murărașu³ — au avut în succesiune continuatorii lor harnici; încît părerea că versul popular trebuie *șlefuit* înainte de publicare, s-a perpetuat în cultura noastră, și încă neașteptat de mult.

*
* * *

Se încheie dezbarerea privind pe Alecsandri etnograful și folcloristul epocii sale romantice. În cazul *Miorișei* poetul a fost pentru *Ținutul Vrancei* autor perfect apocriif. Iar în 1872 — referitor tot la Vrancea folclorică — Alecsandri, culegătorul estetizant, și-a continuat programul fix din anii ferovoarei romantice 1852, 1866. Aceasta e realitatea bio-bibliografică obiectivă.

Am încercat să lămurim și controversa originii *Mioarei*. Deci paternitatea primei notări a baladei, la *Sovéja* în anul 1846. Afirmăm, întărind, că dreptatea lui Alecu Rusu primează pentru noi.

Expunerea în rezumat a ecoului produs de modelarea „poeziei populare“ prin Alecsandri — atît în generația sa, cit și după 1890 pînă astăzi — a tins să precizeze cea mai acută controversă în istoria întregă a folclorului românesc.

Credem că poziția noastră critică nu e sacrilegiu antipatriotic adus adevărului, apoi memoriei unei personalități de excepție a culturii noastre naționale. Noi glorificăm pe *patriotul „pașoptist“* și „unionist“. Dar pe antologul folclorist din 1866,

¹ George Doncieux, *Le romancier populaire de la France*, Paris, 1904 („E. Bouillon“), „Bibliographie“, p. 6; cf. p. V—X „Avant-propos“; p. XI—XLIV „Introduction“ de Julien Tiersot.

² Julien Tiersot, *La chanson populaire et les écrivains romantiques*, Paris, 1931 „Plon“, p. 42—43.

³ V. în ed. Alecsandri, *Poezii populare rom.*, p. XXVIII—XXIX.

ca și pe expeditivul culegător din 1872, îl scrutăm critic. Omagiul deplin se cuvine numai adevărului.

Personal păstrez pentru Alecsandri amintirea simplei copilării. Întiul fior poetic prin dînsul l-am trăit. Dar trăirea aceea a rămas în zăriștea retrospectivă a copilăriei duse la încercate bătrînețe spre negura amintirii octogenare... A venit *critica* privind știința etnografiei și-a «folklorului». Are altă viziune, altă menire. Impune judecată severă cuiva care cugetă, prin destin etnic, despre sufletul popular al neamului său întreg peregrin în vitregia istoriei. (vineri 10 decembrie 1982 — Iași)

text. MCCXVI

Nota critică 183 (Sovéza, satul Rucărénj — Ioana Țicoi, 70)

După 58 de ani de la absolvirea școlii primare, bătrîna și-a amintit de *Doina* lui Eminescu (*text.-conv.* r. 70). A zis și *Țiorîța*, rămînînd aproape de textul didactic, însă cu *vers.* 56—57 modificate. Din cuprinsul baladei sînt omise *temele 5* (cauza omorului), 6 (oia năzdrăvană), 8 (descoperirea planului ciobanilor), 12 (plîngerea oilor). Iar *temele 17, 18* (nunta mioritică, cadrul nupțial, apoteoza) sînt simplificate.

text. MCCXVIII

Nota critică 184 (Sovéza, satul Rucărénj — Ghiorgi Vladău, 70)

Var. aceasta pare să aibă *fond păstoresc local* destul de redus (40—47), în care numai mama ciobanului (după dorința lui, aflată prin mioriță) trebuia „S-așaze la stîină/Flușeraș *dă socu.*.../Și altu *dă osu.*”. *Adausul literar* „din cîrț” (printre care bănuim întii manualul școlar) a înlăturat ce deprinsese informatorul de la unchiul lui (*text.-conv.* r. 51—54).

text. MCCXVIII

Nota critică 185 (Sovéza, satul Rucărénj — Radu Mânja, 76)

Bătrînul a „çjobănit” „dă la treisprezeçi pîn la doșiză(çi) și unu dă anj”. Var. — auzită de la tatăl lui, fost și el cioban — cuprinde un *ecou slab din text.* *Alecsandri* (7—12); după procedeu local e dialogul (1—5). Sfirșitul textului indică *acțiunea împlinită* (19—25). Adnotăm o inadvertență: epitetul *ortomânj* este discordant în raport cu materialul general mioritic, în care ca *ortomân* apare un singur cioban din cei trei. *Tema 10* (locul îngropării) apare contrară acțiunii clasice („Și mi l-a-îngropatu/La umbra bradului./În virfu djalului”). Rămîn străine și de realitatea peisajului de munte, și de etnografia păstoritului: putea fi îngropat la munte „moldovianu” „În virfu djalului” la umbra unui brad izolat? *Vers.* 23—25 rămîn deci netă *improvizare*, bine memorată, a *informatorului*.

text. MCCXIX, MCCXX—MCCXXI

Nota critică 186 (Sovéza, satul Rucărénj — Paraskiva Bușighez, 76)

În *experiment* text. MCCXX a fost notat la o zi după MCCXIX; MCCXXI la un ceas după MCCXX.

Și din *Sovéja* avem aici o dovadă despre cerința revenirii pe terenul folcloric (în cazul acesta, după 40 de ani). Ce s-a întîmplat în timp cu textul din 1928? (v. *Ținut. Vranc.*, I² 416 LXV). Din cauza memoriei, o parte din materialul *princeps* s-a înlăturat. Iată starea actuală:

Aceste trei texte păstrează intact începutul *var. din 1928* (1—5; în *vers.* 3 s.f. *gură > gurița*). Însă în continuare ele pierd din conținut o *grupă disparată de versuri*, de la mijloc spre partea finală (*i.e.*, p. p. 416 *vers.* 36—47; cle par un fel de *strofă rătăcitoare*, din ciclul doinei de înstrăinare, *eliminată*, probabil, prin lipsa de coerență tematică). Pe de altă parte textele își adaugă în conținut *versuri absente în var. din 1928* (v. MCCXXI 8—10, 25—26, 30—31). În două cazuri avem *intacte* două grupe de câte zece și patru versuri (MCCXX, MCCXXI, v. 11—40, 40—43). Alterarea fonetismului apare neînsemnată.

text. MCCXXII, MCCXXIII

Nota critică 187 (Sovéza, satul Rucărénj — A. Marija Băra, 77;

B. Marija Bășția, 62)

Textul notat numai parțial MCCXXIII (*vers.* 1—14), s-a reluat la un sfert de oră după MCCXXII.

Text. MCCXXII a fost notat de la prima bătrînă, prietenă și în bună vecinătate de gospodărie cu *Marija Bășția*, care a asistat-o, dar cunoscînd numai versuri disparate. Aducea rar completări (5, 19, 32—33, 35, 39), ori ușoare variații de lexic (5, 35, 39). În timpul recitării (nici una nu cunoștea melodia baladei) bătrîna *Marija Băra* se oprea, nu putea să continue, uitîndu-se cîteva momente în jos, apoi la prietena ei. Continua dacă aceasta îi amintea măcar un vers (5, 19, 35, 39); sau adăuga, modificînd, o grupă de versuri (32—33).

Text. MCCXXIII a fost *reluat* numai pînă la *vers.* 14, fiindcă bătrînele s-au oprit, calme, din a doua recitare, s-au retras, cerînd iertare, și motivînd că le așteaptă treburile gospodăriei.

Ambele piese, în fragmente, nu sînt lipsite de *fond păstoresc* (1—14, 15—23). Sigur că s-a adăugat *cartea* (35—43), cu modificarea *vers.* 39. Bătrînele însă negau influența cărții școlare (erau amîndouă analfabete).

text. MCCXXIV

Nota critică 188 (Sovéza, satul Rucărénj — Ion Băra, 81)

Ciobanul octogenar din *Rucărénj-Sovéja* a întilnit în tinerețe „Miorița” literară (1-8, 27-44, 45-65; este exact și cazul text. MCCXXV, MCCXXVI), după ce auzise balada „dim bătrinj: dă la tata [probabil acasă], dă la alții” [fapt curios: „pă la cîrșimj”!]; apoi din „čjobănița” lui (*text.-conv.* 70-72). În var. „dim bătrinj” se găsea la sfîrșit cîntecul liric *Ciobănașul* (66-69), întocmai ca în celelalte texte similare din ținut.

Vers. 51-52 („Mîndru čjobănaș/Diñ fluir dojnaș”) circulă în tot spațiul nostru folcloric. Dă impresia de șablon lăutăresc modern.

text. MCCXXVIII, MCCXXIX

Nota critică 189 (*Sovéja*, satul *Rucărénj - Constantin Săndu*, 87)

Text. MCCXXIX a fost notat la trei sferturi de oră după MCCXXVIII.

Var. e un text local mai dezvoltat (*v.* 1-8, 14-31), însă degradat și contaminat cu textul clasic (*v.* 10-13). Apare o contradicție: toată grupa personajelor (preluate prin «efectul Alecsandri»), s-a tăinuit să comită omorul. Dar pe cine să omoare? Încît tema 4 (hotărîrea ciobanilor) rămîne cu desăvirșire confuză.

Cît privește planul clasic al textului, aflăm ordinea temelor răsturnată: tema 7 (întrebarea ciobanului) este în debutul textului ca în planul majorității textelor păstorești vrăncene. Tema 8 (descoperirea planului) este încadrată normal. Tema 5 (cauza omorului) apare după tema 10 (locul îngropării) și tema 11 (obiectele îngropării). Încît planul rămîne dezarticulat. Trebuie să regretăm că textul e fragmentat și cu plan confuz, fiindcă piesa aceasta rămîne în colecție singura din *Sovéja* auzită de bătrînul octogenar „dă la čjobăni” localnici „diñ cîntic”; prin urmare învățată după melodie, nu zisă numai verbal (*v. text.-conv.* r. 40-44).

Din același *text.-conv.* reținem mărturia deosebit de prețioasă a bătrînului (aproape nonagenar) privind denumirea etnografică a *Mioriței* în satul *Sovéja*: „Îi zicja bătrîni *Cînticu oilor*” (r. 32-33). Fără îndoială că în trecut aceasta a fost curentă în ambele cătune - de altfel mai practică în rostire - folosită și în Vrancea întreagă de bătrîni, cel puțin pînă acum cinci-șase decenii. Declinul numirii etnografice se explică lesne prin pătrunderea masivă a cărții de școală (mai rară a broșurii de colportaj, a scrierii de popularizare) și a presei actuale. Substituirea s-a împlinit, fără îndoială, și prin personalitățile de prestigiu ale materialului literar și științific de popularizare.

text. MCCXXX, MCCXXXI

Nota critică 190 (*Sovéja*, satul *Rucărénj - Ghjorghj Añghéne*, 90)

În *experiment* text. MCCXXXI a fost notat la două ore și jumătate după MCCXXX.

Var. provine de la un bătrîn nonagenar, vîrstnicul din ambele sate sovejene. În tinerețe el a fost „čjobăn”, „ba...și báciu”. A umblat cu „stărpili”, cu „miñzărili” prin Vrancea, pe unde s-a întilnit cu „čjobanj din *Ardjal*: di piñ *Covdzna*, di pim *Bréțcu*, di pi mărginilj-ácelja... Nu i-am auzi' cîntin' «Miorița» păciñ diñ *Bréțcu*” (*v. text.-conv.* r. 43-51).

Textul prezent are vădite urme din „Miorița” păstorească (1-9, 11-14, 24-29, 89-90), dînd totuși impresia de atingere cu var. *Alecsandri* (15-20, 30-39, 91-96). În caz, probabil că școala cu var. *Alecsandri* (15-20, 30-39, 109-114). În acest caz, probabil că școala a mijlocit contaminarea prin școlarii din familia bătrînului analfabet.

Pentru păstoritul sovejan și vrincean trebuie cercetat *text.-conv.* r. 54-100.

text. MCCXXXII, MCCXXXIII, MCCXXXIV

Nota critică 191 (satul *Spinéști - Sănda Añghil Fórii*, 71)

În *experiment* text. MCCXXXIII a fost notat la doi ani și jumătate după MCCXXXII; iar MCCXXXIV la douăzeci de minute după MCCXXXIII.

Text. MCCXXXIII și MCCXXXIV sînt unitare ca fond, păstrînd odată o grupă mai dezvoltată de versuri (MCCXXXIII 3-31; MCCXXXIV 2-30); sau pe alta mai redusă (MCCXXXIII 32-35; MCCXXXIV 32-34). În text. MCCXXXIV se adaugă nouă versuri (40-48). Sfîrșitul (55-57) lipsește în text. MCCXXXIII dar se află în MCCXXXII. Acesta - uneori exact cu celelalte în gruparea materialului - are versuri contradictorii față de următoarele două texte. Memoria bătrînei, momentan slăbită, nu păstrează unitatea de plan, variînd și grupa personajelor care presupun *ecou literar*. Suprapunerea - în tot cuprinsul textelor, probabil prin contactul cu manualul școlar - a anemiât fondul păstoresc, reducîndu-l la un material dispărent.

Și lexicul este uneori izolat de cel regional: *logodăș*, *busemăș*. Din cauza peregrinării bătrînei *graiul* i s-a prefăcut: apare fonetismul alternant.

Prin *Sănda Añghil Fórii* avem un caz deosebit în etnografia generală a păstoritului românesc: ea rămîne pînă astăzi singura bătrînă din Vrancea, care prezintă cel mai cuprinzător *text-convorbire* - documentar - privind păstoritul vrincean din trecut (amintirile acestea aveau, în anul 1965, o jumătate de veac vechime). Docu-

mentul rămâne unic; p ovine de la o femeie născută, trăită și îmbătrinită în mediu păstoresc de familie, aceasta durind de patru generații-străbunicul, bunicul, tatăl (v. Diaconu, *Păstorit. Vrancea*, 40 fig. 31; 44 text. II) și fratele ei au stat toată viața ciobani și baci; îndeosebi bunicul, tatăl și fratele acestuia. Se adaugă și bunica-dinspre mama informatoarei: *Costânda Păun*, bătrina de 71 ani în 1924, când ne-a împărtășit varianta excepțională a *Mioriței*, comentată în cuprinsul *Notei crit.* 182. Ceva mai mult: bătrina de astăzi a fost în copilărie (și chiar când era „fată-mare“ în jurul vârstei de 14–16 ani; atunci datina îngăduia fetei să „iasă,, întâi „la hora“ satului în prima zi de Paști) — ca „ajutoare“ pe lângă tatăl ei, în păstoritul de primăvară, cu „botēju“ prin împrejurimea satului; ca și la „stîna di țoamni“, tot în sat (după 15 august — când se făcea scoborirea oilor de la munte în sat — pînă la 8 noiembrie și 6 decembrie, data încetării păstoritului). Pentru asemenea caz (cînd o femeie practică în zona Vrancei păstoritul chiar în mod sporadic) nu există în graiul local un cuvînt anume: „ciobăniță“ ori „păstorită“. Se zicea numai: „a fos' la oi“; și ironic: „asta a fos' la șjobăniți“. Această uzanță s-a fixat dintr-un motiv deosebit: în Vrancea tradiția păstoritului nu îngăduia femeii să se amestece în asemenea ocupație, care cădea — ca un privilegiu tradițional de sex — în rosturile bărbatului. Era interdicție în legătură cu fiziologia sexuală a femeii: dacă s-ar fi dus bolnavă menstrual la stîna (între 20 mai — 15 august), atunci ea ar fi provocat secarea laptelui pentru boteiul întreg. Împotriva acestei calamități baciul nu avea nici un remediu de medicină tradițională (descîntec ori plante medicinale). Pînă prin 1920 soțiile personalului stîinii puteau merge „la munte“, ca să ducă rufărie și alimente soților; dar numai cînd ele erau perfect sănătoase. Nici nu puteau să rămînă noaptea la stîna. Dacă veneau dimineața, după prînz se întorceau acasă în sat. Cînd era mare distanța de la stîna pînă în sat, ele rămîneau peste noapte la o rudă, vecină, prietenă, „surată“, cu „tîrla di la djal“ în calea lor.

Din toate informațiile strînse de mine, un caz asemănător am mai întîlnit numai în cătunul *Răjuș* (din comuna *Régîiu*) pe *Valea-Milcovului* (v. text. MCLXVIII aici însă s.f. „șjobăniți“ rămîne izolat de întreg graiul din ținut.

text. MCCXXXV

Nota critică 192 (satul Spinăști — Tqădir Halășju, 74)

Varianta, pe care bătrînul spune că a „diprins-o di la Añghil Fórii“, este o restringere a formei locale preponderent păstorești. Din cauza slăbirii memoriei informatorului, tema maica bătrînă este adusă confuz, în partea ultimă a textului incomplet.

Text.conv. ne spune despre balada cîntată de baci și ciobanii din familia Fórii, unde *Miorița* păstorească s-a transmis în trecut din tată în fiu.

text. MCCXXXVII

Nota critică 193 (satul Spinăști — Ghjorghi Călujan, 86)

În textul bine memorat, prin anul 1889, din manualul școlar (1–21, 23–62, 70–96), s-au interpolat numai trei versuri plastice dintr-o var. locală auzită de informator de la tatăl lui („Mjei s-or zucă,/Málu s-a surpă,/Pisti minj-a dá.“; 63–65).

Bătrînul, octogenar trecut, se contrazicea spunînd despre varianta: „O cînta tata neș cin' jeram jo nic“ (*text.conv.* r. 97). Fiîndcă urmează adevărul clar: „*Miorița* asta-ș diñ carti; am învăt-o cin' aň fost jeș în șqali“ (r. 111). Se arată și procedeu didactic al învățatorului.

text. MCCXL, MCCXLI

Nota critică 194 (satul Spinăști — Ion Murgu, 95)

În *experiment* text. MCCXLI a fost notat la două ore după MCCXL.

Amîndouă încep prin dialogul specific vrăncean (3–8). Însă conținutul lor e o contaminare între fondul literar clasic (inclusiv personajele) și numai cu cinci versuri (frecvente în ținut, dar aici modificate) din fondul păstoresc local (51–55). Se adaugă cîteva versuri improvizate (10–11); altele rămîn în parte obscure (26–31); unul e dispersat (53), iar altul contradictoriu (66). De remarcat că în *text. B* vers. 9–11, 21–22, 30–31 au fost înlăturate din *text. A*; vers. contradictoriu 66 însă s-a păstrat; iar vers. ultime 65–69 par tot imprecise.

Bătrînul informator, aproape centenar, a rămas sub influența rostirii literare din școală, întrebunțînd și fonetismul alternant. Dar în *text.conv.* fonetismul regional domină.

text. MCCXLII, MCCXLIII

Nota critică 195 (satul Spûlbir — Tqădira Zăgan, 56)

În *experiment* text. MCCXLIII a fost notat la o jumătate de oră după MCCXLII.

Var. au fond păstoresc redus, fără contaminare cu textul literar. Ambele conțin versuri care ne duc spre *Ardeal* (7–8, 14–15; cf. Fochi, *Miorița*, 707 CCC 7–9); sau spre *Rîmnicul-Sărat* (cf. *ibid.*, 786 CCCXCVII 13–14)

Implicația lăutărească de pe *Valea-Milcovului* se întîlnește și aici („— Da mija nu-m' plăci/Vorba ęja di-asari,“ etc.; v. 15–17; „Iar în dosu stini/I-o njagri gäljati,“ etc.; v. 41–45), ca și în alte var. vrăncene (v. cele discutate la text. MCLVII–MCLVIII *Nota crit.* 142). O găsim și în *texte din Buzău*, unde influența lăutarului aici nu se exclude (Fochi, *l.c.*, 781 CCCXCII 37–44; 783 CCCXCIII 43–49).

Personajele nu fac excepție: „Ceș noui ęjabanj. . ./Iș ci s-a vorbit. . ./Ca si ti omqari“ (18–23). Apar exact ca în materialul lău-

tăresc din Vrancea sudică („Da țiej s-a vorbit/Șii noui șjobani/Cari-s veri primari/Ca si ti omgari,“; *Ținut. Vranc.*, I², p. 338 XV 9—14; text din satul *Țărăstău*, cules în 1926 de la un lăutar de 70 ani).

Miorița va îndeplini testamentul ciobanului care o socotește, în două versuri sugestive, drept „suriqări“ („Și nu-m' ieș(t)i miqari/Și-m'ieș' suriqari,“; v. 25—26).

text. MCCXLV, MCCXLVI

Nota critică 196 (satul *Spûlbir* — *Cözma Căba*, 75)

Text. MCCXLVI a fost notat la trei ore după MCCXLV.

Var. este *contaminare între balada literară* (1—8) și *fondul păstoresc local* cunoscut de bătrîn de la un „străbunic“, pe lingă care a fost „struñgârju“ (*text.-conv.* 47—55). *Grupa de vers.* 27—32 (cuprinzînd prozaicul *vers* 32 „Și si pun stăpini,“) este altă excepție păgubitoare (cf. MCXCI 29; MCXCII 25—26; v. și *Nota crit.* 162) în legătură cu problema expresivității graiului vrăncean din *Miorița* de azi.

Rămîne documentar *text.-conv.* cu știri despre păstoritul din Vrancea sudică (r. 56—64); apoi asupra *războiului de întregire națională (1916—1918)*, din care veteranul invalid — și cu „decorații“ — a rămas un nedreptățit infirm (r. 65—76).

text. MCCXLVII

Nota critică 197 (satul *Spûlbir* — cătunul *Țipău* — *Vasili Bôf*, 80)

Var., auzită în tinerețe „pi la șăzătorî“, e de fapt *textul literar clasic* (cf. 1—8, 29—30, 57—63 etc.), Ecoul păstoresc se vede cu totul stins (20—23, 38—43)

text. MCCXLVIII

Nota critică 198 (satul *Spûlbir* — cătunul *Țipău* — *Mărica Kirișdc*, 84)

Rămîne sugestiv *text.-conv.* în care bătrîna octogenară duce *umilul ei elogiu celor două feluri de „cîntări“* cu care s-a „trezit“ în copilărie: „*Niorița și frunza*“ (ultimul cuvînt înseamnă *cîntatul din frunză*). Îndeosebi „*Niorița: așeja a fos' șja măf întăj!*“. A fost prin urmare cîntarea de predilecție generală.

Însă în prefacerea timpului, trăit de femeia nevoiașă, cîntecul acesta și-a avut vitregia: peste el s-a prăvălit noutatea de la iarmaroace, dinspre tîrguri, de la periferia orașului. Despre această perioadă a *confuziei folclorice* bătrîna exclamă patetic: „Dipi-așeja: *brac!*“*recte*: după trecerea copilăriei, pentru ea soarta cîntărilor bătrînești, împreună cu *Miorița*, a fost *brac*; o judecată realistă a unei femei simple, dar înțelepte. Într-adevăr *bracul folcloric* (mai ales după anul 1920), prin *mahala*

bîlciuri, și *lăutari*, a fost fatal îndeosebi pentru *Miorița* care a ieșit din *arhăitatea păstoritului*. Întii i s-a alterat melodia prin interludii lăutărești artificiale; în *Vrancea* rămînînd totuși ceva mai apropiată de structura pentatonică primitivă a cîntecului executat de păstor din fluiet sau caval.* Se observă suprapunerea interludiilor chiar dacă executantul a deprins cîntarea — dar relativ — de la un lăutar de virtuozitate (cazul melodiei din *Tulnișj*, culeasă în 1965 și publicată în 1964; Fochi, *Miorița*, 402—405; despre tatăl lăutarului-subiect, v. *Cîntăreți și povestitori populari*, 93—95).

În al doilea rînd, *Miorița* — evadînd și din versiunea Alecsandri — și-a încărcat textul cu versuri care dau în prozaismul indecent. Ca exemplu, sint tipice două texte din *Nerēju* (*Ținut. Vranc.*, I², p. 361 XXXIV 107—110; p. 364 XXXV 136—141), ambele culese experimental, în 1927, de la o femeie de 41 ani, *trăiită toată tîne-rețea în preajma lăutarilor*. Iată model caracteristic de asemenea versuri fabricate după șablon lăutăresc obscen (cităm din text. XXXV 136—141): „Băbulici, hăi, / Aî bărbat, or n-ai? / Daci n-ai bărbat, / Si mă bag argat: / Zîua dî-alerगत, / Nqaptîja di culcal“. Este trivializarea temei „maica bătrînă“ prin motivul „femeia din Breb“.

text. MCCXLIX

Nota critică 199 (satul *Tikiriș* — cătunul *Ruzét* — *Mărița, Cîrci*, 71)

Acesta e *singurul caz din ținut* — întilnit în cătunul *Ruzét* din satul *Tikiriș* — cînd o bătrînă (care în școala primară fusese „bunî la carti“ și învățase „*Niorița*... și diî carti“) a *uitat textul literar* în interval de 57 ani (între 1910—1967), știînd din el — la începutul anchetei — numai *primele două versuri*. Cu multă greutate și-a amintit *textul cu fond păstoresc*, dar fragmentat.

text. MCCLI

Nota critică 200 (satul *Tikiriș* — cătunul *Ruzét* — *Ghîorghî Cîrci*, 77)

Text.-conv. informează despre vrăncenii duși ciobani prin *Moldova spre Bîrlad și „mălu Prútulușj“*. Se descriu îmbrăcămîntea, traiul și cîntările lor (r. 1—22). Bătrînul informator — a fost „la oî“ 35 de ani — arată că „pi la Bîrlăd“, și „nisi pi la Prút“, nu a auzit *„Cînticu oilor“* la păstoria localnici (r. 57-59). Crede și el ca și alți bătrîni vrănceni: „cînticu-aista-î numa dim partîja mîntilușj, pi la noj pi-ișj“ (cf. *text.-conv.* MLXXIV și *Nota crit.* 95).

* Afirmăția aceasta, privind *îndeosebi Vrancea* (dacă nu: chiar exclusiv această provincie etnografică), ne pare singura *concluzie* (— încercăm să apreciem —) *discutabilă* în cuprinsul monografiei de față, prin prisma cercetărilor muzicologice: ne gîndim la pentatonica „*Mioriței-colînd*“ din Ardeal. În esență observația este însă, perfect valabilă, implicit cu exemplul dat (nota ingr. ed.).

text. MCCLIII—MCCLIV

Nota critică 201 (satul *Tikiriș* — cătunul *Ruzét* — *Neculaș Gahiș* *Năstăs*, 84)

În *experiment* text. MCCLIV a fost notat la două zile după MCCLIII.

Ambele sînt o *degradare* numai parțial de corelat cu versiunea Alecsandri, fiind fără urmă limpede din fondul păstoresc vrăncian. Desigur că pleacă din manualul școlar, cu toate că bătrînul octogenar (extraordinar de vioi!) a învățat să citească „tipărnica” „di hătrîn” și nu la școală unde ar fi frecventat numai pînă „la abesedărju”.

Var. ajunge *diluată și prozaică* prin introducerea unor *versuri plăsmuite artificial* de bătrîn — de exemplu, în text. MCCLIII 23—24 („Ia mereș zg'herá,/Pi stăpin prevestiá”), 35—38, 42—48 (cu rimă încrucișată!), 51—54, etc.

Același *manierism total* în text. MCCLIV 8—9 („Si cobqari-ñ val/Pi la *dumbrăvjaoári*.”), 20—22 („Ia mereș zg'herá,/Di răș prevestja. . .”), 30—31 („Si ști c-añ si mor,/Oití cu dor!”), 42—43 („Atuñși jo ț-oj spuni/Si ti pregătēști pintru tini:”), etc.

Unele versuri au rar o poetizare vagă (MCCLIII 8—9, 97—98, 106—107 „Și șilant nuntăș:/Braz și păltinăș. . .”; MCCLIV 7—8, 86—89 „Dar tu, oița mja,/Si nu-ș spuș-așa,/Ci-ș rúki inima!”). Mai degrabă se întînesc obscuritatea, realitatea denaturată, ori chiar *non-sensul desăvirșit* MCCLIII 94—95 „Añ luat o fati cu gura di raj,/C-um pițor di plaj. . .”; MCCLIV 83—85 „Ș-añ luat o fati/Cu gura di raj,/Cu pițoari di plaj.”).

Și graiul bătrînului nu mai păstrează expresivitatea regională.

În Vrancea rămîne singurul caz, cînd o var. a baladei „*Miorița -Niorița*” — fiind prea departe de izvorul tradițional — *afectează manierismul literar extremist*.

Bătrînul rămîne, însă prin contrast curios, un cunoscător variat al etnografiei vrăncene. Este chiar reprezentativ, între ceilalți bătrîni octogenari, mai ales în privința obiceiurilor de înmormîntare — în special *priveghiul* — despre care folcloristul Mihai Pop a spus răsplat:

„Vrancea este unul dintre județele țării cu cel mai bogat folclor arheologic al obiceiurilor. Unică este aici păstrarea obiceiurilor de înmormîntare, cu priveghiul specific, cu dansul în jur și peste foc.” (*Milcovul*, III [1970], n-rul 402).

Materialul aferent — privind întreaga Vrance și provenit de la acest bătrîn documentar — este capital. Îl vom detalia: *text*.

MMCXVII¹ — despre jocul *ljoça* (v. și *Ținut. Vranc.*, I², 284—285; la p. 285, am reprodus și „cîntecul” *lėuca*, aflat de muzicologul Th. T. Burada, tot în satul *Tikiriș*, și publicat, în 1882, cu adnotarea prețioasă: „Asemenea *cîntec* nu se află decît la locuitorii din Vrancea.” În 1892 îl republică S. Fl. Marian — v. *passim.*); MMCXVIII—MMCXIX — jocurile *cofofána*, *biza*, *băti la páłmi*; MMCXX — *bizu*: MMCXXI, MMCXXII — *nirili și nirjása*, *ursu*, *cápra*, *bárza*, *sărutárja cār̀búnului*, *vînzárja cālului*, *tájerja bóului*; MMCXXIII — *ursu*; MMCXXIV — *cápra*; MMCXXV — *bárza*; MMCXXVI — *sărutárja cār̀búnului*; MMCXXVII — *vînzárja cālului*; MMCXXVIII — *tájerja bóului*; MMCXXIX — *límba clópitului*; MMCXXX — *h'ulhja*.

Despre *măsci*, *núșca* și *lėuca* — v. de la alți trei informatori din *Tikiriș* — MMCXV, MMCXVI, MMCXXXI, MMCXXXII.

În legătură cu aceste practici în alte sate din ținut: v. despre *lėuca* la „*privėghi*” în *Spinėști*: MMXCIX, MMC, MMCVI, MMCVII — jocurile cu *focu*, *límba di clópit*: MMCI, MMCVIII — *ursu*; MMCH — *vînzárja cālului*; MMCI — *bába și wñkėșu*; MMCV — *nirili și nirjása*, și despre *cintico mórșilor*.

Material parțial despre jocurile la *privėghi* s-a colectat și din *Nerėju*, în 1927 (monografia *Nerėj. Un village archaïque.*, II, 294—295).

Aceeași stare etnografică e comună — dar numai parțial — satelor de pe *Valea-Milcovului* superior: în *Andrijeșu-di-ziós* mai erau, în 1967, „*invijetu mórțului*” și „*ziocu măștilor*” (v. CMXXXV și *Nota crit.* 7 despre această problemă specială în etnografie, pe calea dispariției).

text. MCCLV

Nota critică 202 (satul *Tikiriș* — cătunul *Ruzét* — A. *Alisándru K'étrja*, 87. B. *Márija K'étrja*, 85)

Var. e un *text local degradat* pe care numai bătrînul, aproape racogenar, l-a putut înfiripa. În schimb *text.-conv.* a fost notat în *racordajul* prin soț-soție. Ne informează despre circulația *Mioriței* cîntată de fete adunate sara „la dizghjocat di pápușóí, la cláși” (sing. *cláci*; r. 1—3, 47—49). Genul acesta de muncă în grupă redusă, și în cadrul gospodăriei țărănești, e menționat pentru români și de etnologul german *Karl Bücher* (*Arbeit und Rhythmus*⁶, Leipzig, 1924 „Em. Reinike”, p. 304). Teza acestui gînditor (despre nașterea artei prin muncă, dar cu originea în viața economică) a dus la *teoria mecanicistă a cîntecului popular*, aplicată în folclorul nostru de V. N. *Caraivan* studiul „*Ritmul muncii în poeziile populare*”; în *Noua rev. rom.*,

¹ Toate textele citate se află în cuprinsul *Vol. VI* al monografiei; prin urmare vor putea fi consultate numai după apariția editorială a *Ținutului Vrancei* în totalitate (nota îngr. ed.).

vol. IV, n-rul 37, p. 30—38); apoi în etnografie de S. Mehedinți (v. *Reflexiuni cîntec. vers. popular*, 36, 40—41).

În legătură cu „Miorița” și lăutarii „țigani”, bătrînul crede că aceștia „nu prîia cîntî g’hini balada” (r. 4—5). Păreră comună cu a nonagenarului din Bodești (v. CMXLIX *Nota crit.* 17). Reținem descrierea *petrecerilor* sătești din *Ruțet* prin 1880. Se făceau *fără lăutari*: numai cu cinea bun cîntăreț din fluiet, acompaniat de altul cu o „tobi” făcută din „beșici di boș”, în care se „băgă vo mîni di grăunți” (r. 54—65). Ansamblul acesta instrumental așa de primitiv „țința nunta c-uñ fluiet”, după cum ne-a spus bătrînul. Descrierea într-adevăr e plină de pitoresc rustic.

Felul în care judecă informatorul rolul țărănimii de pe ogoare în viața societății întregi, pare după mentalitatea omului patriarhal („...dacî sapa-i bunî, ja-ț dă di miñcari...”; r. 16—17).

text. MCCLVI, MCCLVII

Nota critică 203 (satul Tûlnișj — *H’etra Gróbnicu*, 62)

În *experiment* text. MCCLVII a fost notat la trei ore după MCCLVI.

Var. aceasta pleacă din *fondul păstoresc local* (1—7, 19—28, 30—39), *contaminat redus cu textul literar* (16—17, 27—28, 46—47). Fondul local pare să fi avut unele imagini cu lexic propriu ținutului („Ci aj oș măi multi, /Și țqati-s cornuți, /Și cu lăsăturî pi frunti;”; v. 24—26). Informatoarea modifică în unele locuri materialul cunoscut, îndepărtîndu-se de realitatea etnografică atunci cînd spune că mieii (se joacă lingă „struñga di oș” unde va fi înmormîntat ciobanul v. 33—35). Acum apar *versuri improvizate* contrariind realitatea („Nei, cîn’ nî-or zg’hera, /Pi mini m-or miñgîja”; v. 36—37). Unele (versuri din textul literar sînt prefăcute („Și aj cai măi nanț [= Și cai invățaș] /Și cînî măi bărbaț”; v. 27—28). Altele par proză eliptică („Și melușălili: suriqarili; /Și melușăi-s frățori nîi.” v. 38—39). *Improvizarea* continuă prin versuri fără legătură cu tradiția locală („Ci mama i-acasi; /Și mama nu știi: /Ja scărmini lini /Ca si-ñ faci glúgi.”; v. 40—43). Și tot *improvizarea* încheie var. prin două *versuri* pîrînd *expresive* („De-i vidja cig’hini / O babî bătrîni, / Cu glúga pi mîni, / Si-i spui si nu mă măi cati, / Ci-s pleca’(t) diparti...”; v. 48—52).

Vers. 40—43 sînt un reflex posibil dintr-un *text accesoriu* cules în satul vecin Cóza (MCCCIV și *Nota crit.* 238).

text. MCCLVIII

Nota critică 204 (satul Tûlnișj — *Vasili Gróbnicu*, 70)

Text.-conv. ne informează despre *faza întii a păstoritului în Vrancea nordică* (satul Tûlnișj): „sfătuirja di primvara” a „stă-

pînilor di oș” ca „si aljagi” personalul „stini di la muntî”; se petrecea în sat pe cînd „s-îñțărca oili” (v. *Păstoritul în Vrancea*, 11—12). Adunarea pentru „sfătuirî” se numea *re(ă)fenîd*, făcută, prin 1920, „la crizmi” (= „la hân”). Era cu multă veselie și mîncare (îndeosebi brînză, caș, plăcinte, „pini făcutî-ñ casî” „coaptî-ñ cup-țîrju”) și băutură (mai ales vin și mai pușin „rakju”). Acum „si tónîa” ciobanii stabilindu-se modalitatea „plăți pintru păstorit”), li se da „arvûni” (o sumă modestă în „banî di arzînt”), hotărîndu-se rostul fiecărui (cioban „la miñzări”, altul „la stărpi”, unul „la cîrlanî”). Se alegea pentru fiecare „botêi” și „muntili di păscut”. (Venea apoi rîndul lăutarului vestit „Botișî sel bătrîm” (era chiar din satul Tûlnișj; v. *Cîntăreși și povestitori populari*, p. 93—95). El cînta unele „cîntiși vekî”; iar la urmă *Niorîta*, cîntată și cîn’ „pornîa miñzării la mûnti” (*text.-conv.* r. 57-58).

Balada — știută în fragmente de informator, și auzită întii probabil că de la *Botișî* — aceasta poate fi acum judecată critic cf. MCCLXII—MCCLXIII *Nota crit.* 208 îndeosebi cu MCCLXIII). Var. are versuri comune cu cele din textul știut de soșia informatorului.

text. MCCLIX

Nota critică 205 (satul Tûlnișj — *Vasili Ionășcu*, 70)

Informatorul spunea că nu-l preocupase *Miorița* de peste jumătate de secol. El este fiul „omului de la munte” prezentat, după o judecată originală în tribunal, de schița umoristică *Boul lui Ionășcu*, lucrare antologică a prozatorului focșănean, *Al. Lascarov — Moldovanu* (vol. *Povestirile lui Spulber*, Craiova, 1921, p. 118—121-58).

Textul, mult fragmentat e cel din *manualul școlar*. Memorizarea era tot integrală. „Melodija si cînta în popor. n-o cîntam în cor la școală... [eu] am cules-o dim popor” (*text.-conv.* r. 67—69). Subiectul ne-a cîntat o var. melodică degradată.

text. MCCLX

Nota critică 206 (satul Tûlnișj — A. Neculăj Stănișju, 76. B. Mărija Stănișju, 63)

Altă încercare de-a reconstitui prin *experiment* textul baladei, în colaborare soș-soșie.

Din *text.-conv.* se vede că bătrînul a cunoscut *manualul școlar*. Iar bătrîna pare să fi întilnit „viorîștiș”, pe lingă un *vag fond local* auzit poate de la mama ei, sau prin copii la păscutul vitelor. Dar se schimbă locul îngropării („Si nu mă-ñgrqapi-n dosu stini / Uni latrî cini; / Si mă-ñgrqapi-ñ ograda oilor;

Tu asta si li spui.”; 37—41). Versurile acestea provin dintr-o var. locală.

Se află unele *modificări prin improvizare mecanică* (57—61). Iar odată se întâlnește o imagine ambiguă, tot *improvizată*, în care sensul figurat se deslușește mai greu („Iar dac-ai întilnit/O babi bătrînî/Cu capu cair di lîni...”; 50—53 — „Adica-î albî la ca p”, lămurește bătrînul; r .53).

text. MCCLXI

Nota critică 207 (satul *Tulnișj* — Ion Bășju, 80)

Bătrînul octogenar nu pare să fie în contradicție cît privește proveniența var.: o știe „măi mul' di piñ cărț”, dar și de la „lăutarju... *Botiți*” (*text.-conv.* r. 1-2, 119-120, 192-196; cf. cu MCCLXIII). Credem că este mai cu seamă ecou din text. Alecsandri, reprodus în „cartja-di-șetiri” din celălalt secol (prin 1897).

Pe lingă materialul liric, deprins de la același vestit lăutar (plastic epitetul: „cî țel țera mama lăutarilor,!”, bătrînul aduce informații în privința *tipologiei doinei*: în afară de „cîntările di zjoc”, lăutarul le mai *cînta* flăcăilor la „*răfenjă*” (este *al doilea sens derivat din cel păstoresc*, însemnînd petrecerea de la sfîrșitul zilei de sărbătoare, pentru flăcăi, după „spărtu hóri”; cf. primul sens, la MCCLVIII r. 3) numai „*cîntiși*” cu text liric, numițe de bătrîni „*cîntiși lumășji*”: „*a cûculușji*”, „*cîntiși hăjdușești*” (= „*di hăjdușii*”), „*di drăgusti*”, „*di inimi albăstri*”, „*di-ăstrăinări*”.

Este interesantă descrierea „*răfenli*” (cuvîntul folosit în satul *Tulnișj* și de serbarea păstoritului, cum am menționat).

Subliniem o pierdere pentru folclorul vrancean: textele reproduse sînt din ce și-a mai putut aminti bătrînul informator de la lăutarul faimos în ținut, și unic, din 1919, în bibliografia *Mioriței*. Altfel *Vasili Botiți* ar fi rămas în colecția noastră cu un singur „cîntic di hăjdușii” (*Ținut. Vranc.*, II, 349 DCCXIX), pe lingă cele *trei balade*, culese în 1927 și publicate în 1930 (*ibid.*, II [1969], p. 63 CXI, 72 CXVII, 86 CXXV). *Botiți* a murit subit și nu l-am mai putut ancheta.

text. MCCLXII, MCCLXIII

Nota critică 208 (satul *Tulnișj* — Ion Țutu, 84)

Text. MCCLXIII a fost notat la un sfert de oră după MCCLXII.

Bătrînul octogenar, analfabet, spunea că *Miorița* știută de el *ar proveni*, ca și textul anterior, de la lăutarul *Botiți*. De fapt var. e *reflex din textul clasic*, suprapus în timp peste *fondul păstoresc*. Versiunea literară poate să fi fost auzită de la copiii de școală; iar cea păstorescă, întii de la fetele din sat cînd bătrînul

era flăcău. Ori poate că „di la lăutarj întăi”, adică tot „di la *Botiți*” (MCCLXIII r. 82—84, 90—91).

Un lucru rămîne clar: bătrînul — care spunea, la prima noastră întilnire, că nu știa de loc „cîntarja” (după el: *textul izolat de melodie* în acele momente) — și-a amintit-o, la insistența mea, timp de o săptămînă. Însă actualizarea textului s-a împlinit numai prin *cîntări*; adică textul a fost cîntat o săptămînă întreagă pe melodia specific păstorescă. Negarea bătrînului că nu știa balada *nici* în text, și *nici* în melodie, pleca din voința colectivă a multor informatori de-a evita ancheta folclorică (din diferite motive: timiditate, suferință, ocupații, chiar rea voință).

Pentru bătrînul Ion Țutu, 84, momentul cel mai prielnic de rememorare a fost noaptea, în liniște și izolare (MCCLXIII r. 74—77).

Interesantă e și sumara *mențiune* despre *jocurile de la horă* într-un sat caracteristic pentru Vrancea nordică, *Tulnișj*, cînd lăutarul cînta un repertoriu mai variat. Era numai „sára, di pi și si *șpărziá hóra*, și pleca fetili” acasă. Flăcăii rămîneau singuri; dar „noj măj ținjam oljaci lăutari si ni cînti”. Acum stăteau numai „flăcăi fruntăș diñ sat”, jucînd doar cîteva jocuri preferate. Obiceiul era și „si zici șeva din gurî *Botiți*”. Atunci el rămînea la buna inspirație: „cînta di capu lui” o „*dojni di hăjdușii*”, sau o frîntură de „cîntic păstoresc” (v. *text.-conv.* r. 84—91). Lăutarul executa asemenea simplă audiițe muzicală încheind-o cu *Niorița*. Iar flăcăii, pentru adausul de *artă superioară*, îl „*șiñștiău*” numai cu „um pahár di g'hin”...

text. MCCLXIV, MCCLXV

Nota critică 209 (satul *Válja-Sárij* — Ion Toma, 70)

În *experiment* text. MCCLXV a fost notat la două ore după MCCLXIV.

Amîndouă *textele* sînt *din corpul var.* Alecsandri. Precizarea informatorului rămîne de altfel explicită (*text.-conv.* r. 126—132). Ca să dea „poizii” lui (nu „*cîntări*”!) lustru de grai distins, după modelul cărții, al gazetăriei (pe care bătrînul o urmărea curent); tot odată copiînd și limbajul manierist de la oraș, el a introdus cuvîntul *amór* în *vers*. „Iar tu de amor” („Tu de-acest amor/ Să nu le spui lor...” (r. 78—79), pentru ca „si suni bini la ureki” (r. 80—81) — cum ne spunea el, mindru de substituirea care dă drept în prozaismul comun. Adausul bătrînului rămîne absolut inexpresiv, ca și *versurile parodiate* de dînsul: 26—27 („Gura nu-î maș tași./ Oftjazi și rázi,”), 47—48 („Căci-am întăles/C-ar si ti omqari.”) etc.

Iar învățătorul lui din satul *Válja-Sárij* cerea și el școlarilor memorizarea integrală a *Mioriței* (prin anii 1908—1909), pe cînd melodia nu-l preocupă (r. 130—132).

text. MCCLXVI

Nota critică 210 (satu *Vâlja-Săriș* — cătunul *Prisăca* — *Tqădir Pursél*, 80)

Text.-conv. — rezumînd parțial *var.* mult fragmentată, *provenită din fondul regional* — arată că un *ciine credincios* a aflat pe stăpînul său răpus, a riciit fărina și l-a dezgroapă (r. 29—31). Este *cazul unic* în circulația generală a baladei vrăncene, cînd „mă-sa” află deznodămîntul tragic prin ciine, nu de la mioară.

Despre miorița care duce pe „măjcuți la mormîntul ciobanului, riciie pămîntul și-l dezgroapă, am aflat în ținut tot o singură *var.* (text. MCXCIV *Nota crit.* 166; din *Scătura-Părósu*). Se aseamănă cu alta din *Oltenia* (Fochi, *Miorița*, 728 CCCXXXVI).

La sfîrșitul textului se găsesc două *versuri* („Și m-or plînzi. . . / Cu lacrimîi vârsăți, / Cu zenuînki plecăți,“; 47—50) care *au în ținut o circulație extrem de redusă*: au fost întîlnite de noi numai în *patru var.* din satele *Nistoréști* și *Vâlja-Săriș* (v. MXCII—MXCIII *Nota crit.* 103).

text. MCCLXVII

Nota critică 211 (satul *Valja-Săriș* — *Ion Irinșia*, 86)

„Cartja-di-șoqali“, de prin anii 1890—1894, în care se aflau numai „cîntiși bătrînești“ (*text.-conv.* r. 53—55), iar printre ele *Niorița* — *Miorița* (vers. 1 și r. 53) și balada fragmentată „*Soarili și Luna*“ (r. 57) — *poate să fi fost vreo culegere de colportaj* încă necunoscută cercetătorilor de teren folcloric și investigațiilor bibliografice de birou. Sau a putut fi ediția amin-tită din 1894, a *antologiei* lui *Alecsandri* — 1866; ori ed. lui *Em. Girleanu*, din 1908, etc. (cf. *Poezii populare ale românilor*, ed. *Murărașu*, 1971, p. XV — cu CMLXXXIII *Nota crit.* 26), circulînd cumva în *Vrancea* către sfîrșitul secolului al XIX-lea. Rămîne un serios punct de întrebare privind și *var. anonimă din jurul anilor 1868—1878*, aflată în *miscelaneul din Prahúda* (MCXLIX *Nota crit.* 136). Am încercat să lămurim că aceasta pare ecoul *antologiei* lui *Alecsandri* (1866).

Menționăm încă un fapt bibliografic, dar posterior: în 1896 *circula oficial o antologie cu material liric*, etc.: „doine, colinde, cîntece soldățești, bocete, adunate din diferite colecțiuni și reviste“ (*Cristu S. Negoescu, Poezii populare alese*, 98 pag.). Tot atunci apărea, prin același antolog mediocru, a doua culegere: „*Poezii populare alese. Balade* — adunate din diferite colecțiuni și reviste“. *Antologia* era acum voluminoasă: 218 pag. Ambele se prezentau ca „edițiuni școlare“ aprobate de „Ministerul Instrucțiunii“. Tipă-riturile acestea oficiale, destinate învățămîntului elementar și mediu al vremii aceleia, poate că au ajuns și în *Vrancea* pînă în satul

Vâlja-Săriș, acesta fiind mai aproape de *Odobești* și *Focșani* decît cele de pe *Valea-Putnei superioare*, ori din infundăturile *Vrancei* sudice. Dar nu pot lămuri cazul *manualului didactic* din anii 1890—1894, despre care vorbește informatorul de față. Altul a fost atunci izvorul *lecturii particulare* pentru acesta.

text. MCCLXVIII

Nota critică 212 (satul *Văsîi* — *Mărița Tătărju*, 50)

Fonetica dialectală caracteristică (palatalizarea labialelor), cînd se întretaie prea des cu *limba literară* (14, 17, 19, 21, 22 etc.), *indică proveniența var. prin școală*. De asemenea *conținutul* apare ca *reflex literar* evident (v. 17, 20—23, 25—29, 46—55).

Dacă admitem (după mărturisirea informatoarei) că a deprins *textul* de la tatăl ei (din satul *Văsîi*), cioban în tinerețe, atunci acesta cunoscuse într-un fel (prin oralitate, contact cu școlarii, cu știutorii de carte, etc.) *versiunea Alecsandri*. Afirmația echivocă: „Da șa și piî cărț. *Io n-o știu din cărț*: nu țî-aduc aminti“ (r. 56—59), ne îndreptățește să nu negăm izvorul literar.

text. MCCLXIX

Nota critică 213 (satul *Văsîi* — *Stăna Žăkjănu*, 63)

Var. e contaminare între *fondul păstoresc local* (satul *Văsîi*), constituînd *substratul poetic* (v. 37—38, 59—61, 99—104) și *textul literar* aflat „dintr-o carti“ (broșură de colportaj, dacă nu chiar cartea-de-cetire). Bătrîna mărturisește lămurit că „a mesticu“ (= contaminarea celor două fonduri poetice) s-a făcut *prin adausul livresc* peste cele știute de la tatăl ei (*text.-conv.* r. 136—139).

Același *text.-conv.* informează despre *contactul păstoritului local cu cel din Bărăgân* pe vremea cînd ciobanii vrănceni săraci (v. *Ținut. Vranc.*, I², p. 435 LXXIV), din familii împovărate, se duceau într-o regiune fertilă (și ea vestită pentru viața păstorească, așa cum era pe *Bărăgân* în secolul trecut), ca să se instărească. Se întorceau acasă cu bani economisiți sau cu oi de rasă. Rămîneau pe-acolo aproape toată tinerețea. Tatăl bătrînei a stat în *Bărăgân* un sfert de secol. Din *text.-conv.* ne lămurim și asupra psihologiei acestui cioban pelerin prin *Bărăgân*, bun cîntăreț și vehiculator al baladei. El avea o înclinare particulară: cînd cînta (de preferință *Niorița*), mergea în fruntea oilor, venind sara tirziu de la pască spre gospodărie. Ziua, cu oile „pi poșani“, nu cînta; sara însă „era timp“ de cîntat. Mai ales „cîn' șa luni, frumos“: „Vinșan cu șa pi drum, acasi; atușș cînta tati-nju“. Îl predisunea peisajul lunar: „atușș cînta șa măi mul“. Într-adevăr, pitorescul satului *Văsîi* este încă excepțional. Așezat între două costișe domol înclinate, de primăvara pînă toamna stă

ziua bătut de soare, iar noaptea învăluit de luna fermecătoare. Pe-acolo vânturile violente suflă foarte rar. În astfel de cadru natural favorabil cîntecului și poeziei, au trăit *Iván Pásiri*, *Añghelița Ochján*, *Gavrili Țibrja*¹; așa se explică și viața calmă a păstorului *Ion Grósu*, cum o prezenta admirabil narativ, în 1965, fiica lui, *Stána Žákjánu*, bătrînă inteligentă și fire poetică, urmărită toată viața de pasiunea Țării.

text. MCCLXX

Nota critică 214 (satul *Vásíj* [= Vrăñșoája] — *Iván Pásiri*, 71)

Text.-conv. povestește plastic despre timpul cînd satul *Vásíj* (ca formație demografică, spre sfîrșitul sec. XVIII) se afla bîntuit (între anii 1800—1850) de podghiazurile turcești (r. 4—17). Grija era să se ascundă tineretul, ca să nu fie prins și dus în robie. Paza satului o făcea zilnic unul dintre localnici, ajutat în muncile gospodăriei lui de ceilalți săteni cît timp el apăra viața și avutul obștii.

Tot consemnabilă rămîne știrea despre *genealogia satelor din Ținut*: unele mai tinere sînt născute din trupul altui sat, pus de tradiție în eponimia timpului medieval; de obicei întemeiat de vreun fecior al „Babii Vrăñșoája”. Întocmai cazul satului *Vásíj* format din *Spinéști*, acesta socotit de tradiție drept satul cel mai întins din care s-ar fi desprins satele *Vásíj*, *H'erástáu*, *Păuléști* și *Hăuléșca*.

Trebuie remarcată *mentalitatea conservatoare* a informatorului (r. 35—53). Ea se apropie de „conservatorismul” „autohtoniei” dacogetice, cu «popoare de pădure», pentru care și *formele de vase* erau mai întii „gîndite în lemn” (v. V. Pîrvan, *Getica*, 1926, p. 219, 283, 369, 456, 573). Încît chiar natura i se părea bătrînului acestuia că era în trecut mai rezistentă în alcătuirea ei fenomenală înconjurătoare față de cum se vede ea astăzi. De pildă, lemnul de construcție, tăiat din munte (cu precădere *brađul*, *stejarul*, *fagul*), dura mai mult în vremea bătrînilor. De-aceea locuințele din moși-strămoși — credea el, și arată două cazuri excepționale — au fost mult mai durabile în construcția lor atît de simplă (rareori *primitivă și astăzi* prin „dósurili” Vrancei: unele locuri izolate „la muntii”). Întocmai prezintă *Pîrvan colibele getice (acasa)* și casele dacice de birne. Acestea erau acoperite cu lemn și așezate fie direct pe pămînt, fie mai ales pe stîlpi de lemn. . . fiecare casă. . . înconjurată de un zăplaz de scinduri, cu capetele tăiate în unghiu ascuțit. Aveau «cel puțin două camere. . . și clădirea. . . bine încheiată cu cuie de lemn, făcînd un bloc perfect solid. . . Casele [erau] patrulatere» (*ibid.*, p. 134, 135, 138, 165).

¹ Alți informatori reprezentativi (cum se va vedea prin textele care urmează) din *Vásíj*.

În fața *timpului primitiv de casă vranceană* (de două ori milenară după cea daco-getică), pătrunde acum arhitectura cu cărămidă, tencuială, pe acoperiș cu tablă ori țigla: noutate dinspre oraș-tîrg și satul de podgorie. De prin 1920 cultura materială a Vrancei arhaice a început să fie lent înlocuită de noutatea civilizației moderne; iar din 1930 *locuința primitivă* (cu una, cel mult două camere = „odăi”) e vertiginos suprimată în Vrancea întregă.

Bătrînul rămînea apărătorul trecutului legendar local: dacă satul lui de baștină se zice că a fost întemeiat chiar de-un nepot al „băbi *Vrăñșoája*”, atunci denumirea după „bătrînu” fondator (care a „bătut páru satului”: *Vásíj* < *Vasili*) nu trebuie prefăcută, nici înlocuită de urmași. Aceeași rigoare pentru „portu străbún”.

Alt fapt de consemnat: anume, interpretarea privind balada în cauză. Bătrînul o socotea ficțiune băbească (r. 126—130); iar *nu* realitate etnografică, așa cum o înțeleg ceilalți bătrîni din cuprinsul colecției de față. *Iván Pásiri* era (în 1967) al doilea vrancean (v. cazul anterior, text. MLII *Nota crit.* 79) care judecă realist *Miorița*, numai prin spirit critic elementar. El își dădea seama despre *perpetuarea capodoperei în variante*, întrevăzînd că în timp balada nu a rămas unitară, ci mereu s-a prefăcut de la un ins la altul, căpătînd tot alte aspecte (reiese din convorbirea completă cu bătrînul; va fi publicat în *vol. VI* al monografiei). Judecata prin care umbla bătrînul să-și lămurească unele elemente contradictorii din fondul *Mioriței* rămîne de asemenea ca notă originală în ansamblul materialului documentar cît se cunoaște din colecții critice privind poemul. De pildă, alt informator din țărănime (inclusiv păstorii!) încă nu s-a întrebat despre o chestiune neverosimilă: dacă s-a putut însura vreedată un „șjoban” „c-o fati di *cráji* cari conduși-o țari”. . . Tot așa, *Iván Pásiri* respingea nunta și apoteoză mioritică. Fără să fi pătruns sensul figurativ, bătrînul s-a lămurit prin realismul elementar.

Var, nu are nimic din fondul străvechi auzit redus de la *bunic* și *bunică*; apare aici reflexul literar, prin școală (indirect), și prin armată. Bătrînul a fost un analfabet, ca și bătrîna.

text. MCCLXXI

Nota critică 215 (satul *Vásíj* — *Añghelița Ochján*, 75)

1. — *Schiță statistică a cantității versurilor „Mioriței” în Vrancea.*

Varianta ridică o serie de probleme care impun o analiză mai detaliată. În primul rînd e vorba de circulația ei locală: depășește chiar volumul lăutăresc actual din Ținut. Pînă în 1930 aceasta avea — în cadrul materialului general vrancean — *cantitatea maximă*: 179 versuri (*Ținut. Vranc.*, I, 16 VIII; republ. *ibid.*, I², 327 VIII, var, culeasă în 1928, din satul *Colácu*, de la cobzarul cel mai docu-

mentar în ținut, *Marin Curtiănu*, pe atunci în vîrstă de 78 ani). Dar *var. de față* — conținînd 183 *versuri* — rămînea textul cel mai extins aflat din ținutul *Miorișei* între anii 1924—1930; apoi ulterior cum vom vedea, timp de 34 de ani (1930—1964). Dacă privim varianta *statistic* — numai *cantitativ* — în ansamblul materialului publicat în 1930 — raportul numeric rămîne următorul: se succed variantele cu 142 *versuri* (*ibid.*, I, 73 XLVI, din *Păulești*, culeasă în 1926 de la o femeie de 45 ani), 141 *versuri* (*ibid.*, 57 XXXV, din *Neréju*, culeasă în 1927 de la o femeie de 41 ani, trăită mereu în mediu lăntăresc), 140 *versuri* (*ibid.*, 18 XLIX, din *Hăuleșca*, culeasă în 1928 de la un bărbat de 40 ani, tip caracteristic de om exploatat: toată viața argat pe la „*gospodari*” înstăriți; socotit în sat ca un curios subnormal îndeosebi pentru dorul lui de a cînta mereu, și înclinarea spre traicul izolat: v. text. MCXXXV *Nota crit.* 129). Urmează alte variante: 132 *versuri* (*ibid.*, 114 LXVI, din *Spinéști*, culeasă în 1924 de la o bătrînă de 71 ani; publicată întîi în *Grai și suflet*, II² [1926], 359; republ. *Ținut. Vrance.*, I², 417 LXVI. Este capodopera analizată în *Nota crit.* 182); 126 *versuri* (*ibid.*, 318 III, din *Bîrsăști*, culeasă în 1928 de la un informator de 54 ani); 121 *versuri* (*ibid.*, 120 LXVIII, din *Spinéști*, culeasă în 1926 de la un bătrîn de 72 ani, pe atunci informatorul cel mai cuprinzător al satului aceleuia); 110 *versuri* (*ibid.*, 54 XXXIV, republ. *ibid.*, I², 361 XXXIV; din *Neréju*, culeasă experimental, în 1927 (inceputul *experimentului* numit „*racordaj folcloric*”), ca primă *var.* de la o informatoare anchetată din nou peste 24 de ore; v. text. XXXV; acum are 141 *versuri*, republ. *ibid.*, I² 364 XXXV); 105 *versuri* (*ibid.*, I, 42 XXV, republ. *ibid.*, I² 351 XXV, din *Neréju*, culeasă *experimental* în 1927, de la un bătrîn iarăși caracteristic, de 55 ani) și 100 *versuri* (*ibid.*, 104 LIX, din *Păulești*, culeasă în 1927, de la o bătrînă de 65 ani). Restul variantelor cuprind între 99 *versuri* și 9 *versuri*. (v. *ibid.*, 158 XC, din *Vidra*, culeasă în 1927 de la un informator de 46 ani); materialul variind în modul următor: 99 *versuri* (*ibid.*, 78 XLVIII, din *Hăuleșca*, culeasă în 1928 de la o bătrînă de 70 ani); 96 *versuri* (*ibid.*, 127 LXXI, din *Spinéști*, culeasă în 1926 de la un informator de 25 ani; știută din copilărie de la mama lui); 91 *versuri* (*ibid.*, 139 LXXVI, din *Spinéști-Văslji*, culeasă în 1926 de la un bărbat — 48 ani); 86 *versuri* (*ibid.*, 147 LXXXII, din *Spîlbir*, culeasă în 1927 de la un lăutar — 67 ani); (85 *versuri* *ibid.*, 154 LXXXVIII, din *Văslji*, culeasă în 1926 de la un bătrîn — 76 ani); 80 *versuri* (*ibid.*, 118 LXVII, din *Spinéști*, culeasă în 1924 de la o informatoare — 58 ani); 79 *versuri* (*ibid.*, 90 LIII, din *Hăuleșca*, culeasă în 1927, informator 48 ani, fost cioban); 75 *versuri* (*ibid.*, 3 I, din *Bîrsăști*, culeasă în 1926 de la un bătrîn, 54 ani, fost cioban); 74 *versuri* (*ibid.*, 11 V, din *Bîrsăști-Topéști*, culeasă în 1928 de la un

cioban 60 ani; *ibid.*, 156 LXXXIX, din *Văslji*, culeasă în 1926 de la un bătrîn 65 ani, fost cioban); 73 *versuri* (*ibid.*, 27 XIV, din *Herăstău*, culeasă în 1926 de la un bătrîn 64 ani, fost cioban); 72 *versuri* (*ibid.*, 86 LI, din *Hăuleșca*, culeasă în 1927 de la o bătrînă 70 ani); 69 *versuri* (*ibid.*, 14 VII, din *Coldcu*, culeasă în 1928 de la o femeie 47 ani; cf. *ibid.*, 84 L, din *Hăuleșca*, culeasă în 1928 de la o bătrînă 60 ani); 68 *versuri* (*ibid.*, 67 XLII, din *Nistoréști*, culeasă în 1927 de la un bătrîn 68 ani, fost cioban); 67 *versuri* (*ibid.*, 112 LXV, din *Sovéja-Rucărénj*, culeasă în 1926 de la o femeie 36 ani); 66 *versuri* (*ibid.*, 31 XVII, din *Herăstău*, culeasă în 1928 de la un lăutar 65 ani); 63 *versuri* (*ibid.*, 149 LXXXIII, din *Tulniși*, culeasă în 1926 de la un lăutar-cobzar 50 ani); 61 *versuri* (*ibid.*, 143 LXXVIII, din *Spinéști-Văslji*, culeasă în 1926 de la un bătrîn, 61 ani, fost cioban); 58 *versuri* (*ibid.*, 50 XXX, din *Neréju*, culeasă în 1927 de la un bătrîn 75 ani, fost cioban; cf. *ibid.*, 72 XLV, din *Păltin*, culeasă în 1928 de la o bătrînă, 56 ani); 57 *versuri* (*ibid.*, 92 LIV din *Păulești*, culeasă în 1927 de la femeie, 44 ani; cf. *ibid.*, 123 LXIX, din *Bodéști*, culeasă în 1926 de la o bătrînă, 72 ani); 56 *versuri* (*ibid.*, 141 LXXVII, din *Spinéști-Văslji*, culeasă în 1926 de la un bătrîn 82 ani); 55 *versuri* (*ibid.*, 88 LII, din *Hăuleșca*, culeasă în 1927 de la un bătrîn, 64 ani, fost cioban; cf. *ibid.*, 102 LVIII, din *Păulești-Tăuca*, culeasă în 1928 de la bătrîna *Măriușa Cúca*, 70 ani, care încă domină printre femei dialectologia, *textele-convorbiri* și materialul liric din Vrancea; v. *Ethnos*, I [1941], 213 XV; v. și lucrarea noastră *Reflexiuni cîntec-vers. popular.*, 1946, 62—63 *nota 1*); 53 *versuri* (*ibid.*, 38 XXIII, din *Negîrléști*, culeasă în 1928 de la un bătrîn, 65 ani, fost cioban în tinerețe, apoi ajuns „*primărju*” în sat; cf. *ibid.*, 52 XXXIII, din *Neréju*, culeasă în 1927 de la un bătrîn, 66 ani, fost cioban; cf. *ibid.*, 100 LVII, din *Păulești*, culeasă în 1928 de la un bătrîn, 85 ani, fost cioban și baci); 50 *versuri* (*ibid.*, din *Păltin*, culeasă în 1928 de la un informator prețios, cuprinzător în repertoriul lui muzical-poetic — din păcate pierdut — deprins și pe cînd era cioban; v. *ibid.*, II, 243—258; cf. *ibid.*, 132 LXXIII, din *Spinéști*, culeasă în 1926 de la o bătrînă, 62 ani); 49 *versuri* (*ibid.*, 48 XXIX, din *Neréju*, culeasă în 1927 de la o bătrînă, 63 ani); 48 *versuri* (*ibid.*, 13 VI, din *Colăcu*, culeasă de la un informator, 47 ani, fost cioban aproape din copilărie vreme de 14 ani; cf. *ibid.*, 64 XXIX, din *Nistoréști*, culeasă în 1927 de la un bătrîn, 66 ani, fost cioban); 47 *versuri* (*ibid.*, 25 XIII, din *Herăstău*, culeasă în 1926 de la o bătrînă, 70 ani); 45 *versuri* (*ibid.*, 77 XLVII, din *Păulești*, culeasă în 1928 de la un bătrîn, 74 ani, fost cioban; cf. *ibid.*, 138 LXXXV, din *Spinéști*, culeasă în 1926 de la o femeie, 46 ani); 44 *versuri* (*ibid.*, 37 XXII, din *Năruja*, culeasă în 1927 de la un bătrîn, 71 ani, fost cioban; cf. *ibid.*, 109 LXII, din *Réghju*, culeasă în 1927 de la un lăutar, 36 ani); 43 *versuri*

(*ibid.*, 60 XXXVI, din *Neréju*, culeasă în 1927 de la un bătrîn, 71 ani, fost cioban; cf. *ibid.*, 151 LXXXV, din *Vâlța-Sârîj*, culeasă în 1926 de la un informator, 27 ani); 42 *versuri* (*ibid.*, 36 XXI, din *Nârîja*, culeasă în 1927 de la un lăutar, 34 ani; cf. *ibid.*, 110 LXIII, din *Réghju*, culeasă în 1927 de la un lăutar, 57 ani, tatăl informatorului lăutar, 36 ani, de la care s-a notat text. LXII); 40 *versuri* (*ibid.*, 21 IX, din *Colăcu-Pόδurîj*, culeasă în 1928 de la o bătrînă, 75 ani); 39 *versuri* (*ibid.*, 30 XVI, din *Herăstău*, culeasă în 1928 de la un lăutar, 38 ani, fiul bătrînului lăutar, 70 ani, care a cîntat var. XV, *ibid.*, 29); 38 *versuri* (*ibid.*, 33 XVIII, din *H'erăstău*, culeasă în 1926 de la un bătrîn, 86 ani, fost cioban și baci; cf. *ibid.*, 34 XIX, din *Nârîja*, culeasă în 1928 de la un lăutar, 52 ani; cf. *ibid.*, 111 LXIV, culeasă în 1927 de la un lăutar, 44 ani, din *Réghju*); 35 *versuri* (*ibid.*, 29 XV, din *H'erăstău*, culeasă în 1926, de la un lăutar, 70 ani, cel mai vîrstnic dintre toți cei din Vrancea sudică în timpul acela; cf. *ibid.*, 35 XX, din *Nârîja*, culeasă în 1926, de la un informator, 26 ani; cf. *ibid.*, 94 LVI, din *Păulești*, culeasă în 1926, de la un bătrîn, fost cioban, în vîrstă de 110 ani; longevitate folclorică nedepășită pînă astăzi (1983) în Vrancea de altcineva; al doilea bătrîn centenar — de 108 ani — din lumea ciobanilor și bacilor locali va fi aflat, în 1967, în satul *Nistoréști*); 33 *versuri* (*ibid.*, 61 XXXVII, din *Neréju*, culeasă în 1927 de la o femeie 41 ani); 31 *versuri* (*ibid.*, 5 II, din *Bîrsăști*, culeasă în 1926 de la un bătrîn 92 ani, fost cioban; cf. *ibid.*, 24 XII, din *H'erăstău*, culeasă în 1926 de la o fetiță, 12 ani; în aria întregă de circulație a *Mioriței* vrăncene nu se cunoaște — pînă în 1930 — altă var. știută de cineva sub această vîrstă).

Starea cantității versurilor rămîne mereu flotantă în circulația generală a motivului. (Pentru același număr de 31 *versuri*, cf. *ibid.*, 66 XLI, din *Nistoréști*, culeasă în 1928 de la o femeie, 30 ani; cf. *ibid.*, 107 LXI, din *Pojăna*, culeasă în 1928 de la un bătrîn, 76 ani, fost cioban) 29 *versuri* (*ibid.*, 150 LXXXIV, din *Vâlța-Sârîj*, culeasă în 1926 de la un bătrîn, 65 ani; cf. *ibid.*, 152 LXXXVI, republ. *ibid.*, I², 452 LXXXVI, din *Văși*, culeasă experimental în 1926 de la un bătrîn, 70 ani, fost cioban el a comunicat după șase luni var. *ibid.*, 153 LXXXVII, avînd numai 28 *versuri*; 26 *versuri*. (*ibid.*, 45 XXVVI, fragment din *Neréju*, comunicat în 1927 de preotul satului. Această *rămășiță* e singura mărturie despre *Miorița* din Vrancea notată de la un informator cunoscut înaintea războiului din 1916—1918. Din păcate fragmentul — răslețit printre hîrțile culegătorului — nu poate fi localizat critic (loc, informator, vîrstă), pe lîngă că a fost notat întîmplător: imperfect literar și fără atenția ce-o merita asemenea document folcloric de epocă. Ar fi fost pînă atunci, a doua var. — dar curat populară — după prefacerea lui Alecsandri, 1850—1866. Între anii 1868—1870 a precedat-o ver-

siunea anonimă din *Prahûda*); 24 *versuri* (*ibid.*, 52 XXXII, din *Neréju*, culeasă în 1928 de la un bătrîn, 78 ani, fost cioban); 23 *versuri* (*ibid.*, 65 XL, *Nistoréști*, culeasă în 1926 de la un lăutar, 26 ani); 22 *versuri* (*ibid.*, 93 LV, din *Păulești*, culeasă în 1928 de la un bătrîn, 90 ani, fost cioban); 21 *versuri* (*ibid.*, 51 XXXI, din *Neréju*, culeasă în 1927, de la o femeie, 31 ani; cf. *ibid.*, 145 LXXX, din *Spûlbir*, culeasă în 1927 de la o bătrînă, 71 ani); 20 *versuri* (*ibid.*, 106 LX, din *Pojăna*, culeasă în 1928 de la un bătrîn, 52 ani, fost cioban); 19 *versuri* (*ibid.*, 24 XI, din *Găurîj*, culeasă în 1926 de la un tînăr, 21 ani; cf. *ibid.*, 146 LXXXI, din *Spûlbir*, culeasă în 1928 de la o bătrînă, 60 ani; cf. *ibid.*, 158 XCI, din *Ghidra-Bûrci*, culeasă în 1928 de la un bătrîn, 70 ani) și 16 *versuri* (*ibid.*, 46 XXVII, din *Neréju*, culeasă în 1927 de la o femeie, 53 ani). Var. de 9 *versuri*, din *Ghidra-Bûrci*, (*ibid.* p. 458 XC), culeasă în 1927 de la un informator, 46 ani, cuprinde a doua cantitate minimă de versuri în textul mioritic vrăncean.

2. Starea materialului din Vrancea aflat după 1930, independent de colecția actuală, și publicat, ori republicat, în 1964 de A. Fochi, în lucrarea *Miorița* — este următoarea: *variantele de bază* (în număr de 24), *variantele-fragment* (în număr de 11) și cele *Anexă* (în număr de 4) au fost culese (8 fonogramic) în anii 1934 (culegător anonim, 3 var. și 1 *fragm.*), 1937—1938 (muzicologul Const. M. Brăiloiu, 2 var. și 2 *fragm.*), 1956 (A. Fochi, 19 var. și 8 *fragm.*; C. Prichici, 2 var.) și 1960 (I. Opreșan, 1 var. și 1 *fragm.*). În total sînt 24 *variante*, 11 *fragmente* și 4 „*variante și fragmente mioritice nestudiate*”. În această totalitate — 39 *texte* culese în majoritatea printr-o anchetă făcută în 1956 sub auspiciile „Institutului de folclor” — *analiza statistică* nu adaugă informații inedite decît într-un caz (o var. de 11 *versuri*). Din materialul culegătorului anonim (*an. 1934*), var. cea mai extinsă e din *Neréju* (126 *versuri*; cf. *Miorița*, 818 CDXXXI). Cît privește cele 4 *texte* culese de C. Brăiloiu, ele sînt reduse cantitativ (între 96 *vers.* și 16 *vers.*). Materialul preponderent rămînînd — din 1930—1964 — cel colectat (în 1956) și publicat (în 1964) de A. Fochi, l-am cercetat și privit *statistic*; se prezintă astfel: frecvența mai mare este a textelor între 97 *versuri* (*ibid.*, 876 CDXCVII, din *Negîrléști*, de la un bătrîn, 54 ani) și 16 *versuri* (*ibid.*, 944 DCXXI, din *Neréju*, de la o bătrînă, 58 ani). Celelalte var. și fragmente conțin între 55 *versuri* și 11 *versuri* (*ibid.*, 954 DCXL, din *Negîrléști*, de la un bătrîn de 55 ani). Între 1930 și 1964, aceasta rămîne cantitatea minimă de versuri a unui text, fragmentat din *Miorița* vrănceană.

3. *Frecvența statistică generală a variantelor masive*. Varianta MCC-LXXI — actualul text de comparație — dacă e alăturată materialului respectiv mai vechi (din fără cît și cel extern), se impune între exemplarele masive publicate. În *Nota crit.* 182 am stabilit

că var. de față e depășită cantitativ de câteva texte avînd în frunte varianta M. Costăchescu (259 versuri). Pînă în 1982 versiunea aceasta rămînea piesa de maximă desfășurare a conținutului *Mioriței* în general. Atunci, în 1982, a fost publicat vol. prim, postum, cu folclor poetic al slavistului-folclorist Petru Caraman [1898–1980], *Literatura populară*, Iași, 1982 (448 pag.). Aici se află o variantă excepțională, culeasă în 1919 de Caraman de la lăutarul Vasile Botiță (vîrsta?) din „satul Tulnici” „în Munții Vrancei”. Are 266 de versuri. Prin urmare cantitatea maximă a baladei, cunoscută pînă astăzi. În aceeași colecție se află a doua variantă inedită a baladei (p. 348–350; text. 493; cu 126 vers.), culeasă de același de la lăutarul *Toader Bărteș*, 87 — din satul *Réghiu* de pe Valea-Milcovului, în 1924. Anul acesta al culegerii coincide cu al capodoperei aflate în *Spinéști*, de la bătrîna *Costanda Păun*, 71.

După varianta de 266 versuri (capodoperă lăutărească frunză în repertoriul baladei), urmează cantitativ — repetăm — var. M. Costăchescu (259 versuri); apoi var. culeasă de învățătorul I. Florescu, din *Bragadiru* — Teleorman; și publicată inutil de Gr. Tocilescu, fiind cel mai prozaic text al baladei, cunoscut bibliografic (257 versuri). Reținem totuși, statistic, var. Tocilescu cuprinzînd — fără nouă rînduri explicative — 257 versuri. Aceste trei texte (P. Caraman, M. Costăchescu și Gr. Tocilescu) sînt astăzi cele mai ample exemplare mioritice. Li se adaugă numai câteva, îndeosebi cel din 1885, publicat de G. Dem. Teodorescu. Celelalte variante, urmînd cantitativ acesteia, sînt următoarele: cea culeasă în 1893 (191 versuri) de la un lăutar din Vilcea (Densusianu, *Vieața păst.*, II, 132 VI); var. de 176 versuri din regiunea Iași, publicată în 1922 (*ibid.*, II, 127–130 IIIa); var. de 153 versuri, din *Oltenia* (publicată de arheologul C. S. Nicolăescu-Plopșor; *Arhivele Olteniei*, V [1926], nr. 25–26, pag. 225); var. de 140 versuri, culeasă în 1910, în munții Teleajenului (*Miorița*, 1061 CXIV); var. de 123 versuri, publicată în 1957 (*ibid.*, 1063 CXV); var. nelocalizată — probabil din Ardeal — de 127 versuri, publicată la Viena, în 1867 (Densusianu, *Vieața păst.* . . . , II, 130–132 IV). Ne apropiem de varianta Alecsandri, cuprinzînd 123 versuri (*Poezii populare, Balade*, Iași, 1852, pag. 1–6; *Poezii populare ale românilor*, 1866, pag. 1–3). Urmează acum o schemă statistică, și ea necesară: var. de 128 versuri, culeasă din *Argeș* în 1963 (*Miorița*, 1041 XC); var. de 122 versuri, și alta de 106 versuri din *Dobrogea* (*ibid.*, 801 CDXII); var. de 105 versuri, din *Maramureș*, publicată în 1922 (*Șezătoarea*, XVIII, 148–149; republ. Densusianu, *Vieața păst.*, II, 152–154). Celelalte exemplare rămîn sub această limită numerică a versurilor.

4. *Cantitatea materialului extern*. Cît privește materialul extern, iată starea lui: var. *Strinu*, din Craina (R. S. F. Jugoslavia), are 252 versuri (*Rev. Fund. Regale*, X [1943], nr. 12, pag. 650–653;

republ. în *Miorița*, 986 DCXCIII). Urmează o var. de 169 versuri, publicată de profesorul D. Caracostea, în 1941 — „A strinului” — aflată în localitatea *Bîrsa-Palanca* (*Miorița*, 1065 CXVII; republ. din *Rev. Fund. Regal.*, VIII [1941], nr. 4, pag. 141). În 1967 o variantă din *Valea-Timocului* schimbă raportul cantitativ maxim al *Mioriței* stabilit prin textele Costăchescu (259 versuri) și Tocilescu (257 versuri). Anume, var. „*Strinu*” conține 256 versuri — așadar cu 3 versuri în minus raportată la var. Costăchescu; și numai cu un singur vers față de var. Tocilescu. Cît privește var. *Cîntecul strinului* (169 versuri), ea stă sub cantitatea textului nostru din *Văsiș* (183 versuri). A treia var. — *Miorița* — are numai 47 versuri, deci nivel inferior celorlalte două timocene (C. Sandu-Timoc, *Cîntece bătrînești și doine*, 1967, 257, 259, 262). Același folclorist publicase, în 1942, tot din *Timoc*, var. *Miorica*, conținînd 133 versuri (*Miorița*, 980 DCLXXXVII). Iar în 1941, iarăși din *Timoc*, se publica var. *Striinu*, 140 versuri (*ibid.*, 981 DCLXXXVIII; reprodușă din *Convorbiri literare*, nr. 8–10, pag. 1011). De asemenea în 1941, s-a aflat de la un lăutar, 36 ani, var. „*Miorică mică*” (102 versuri), culeasă de muzicologul Tiberiu Alexandru (*Miorița*, 983 DCLXXXIX).

5. *Semnificația variantei MCCLXXI*. Rezultatul parcurgerii și confruntării acesteia cantitative credem, că e următorul: dacă e cercetată în lumina circulației generale a *Mioriței*, varianta aceasta din satul *Văsiș* rămîne expresia tipică a întregului material vrâncean interpolat, aflat după 1930. Vrem să spunem: că probează astăzi vitalitatea prin care trăiește poemul în ținut, el păstrîndu-și bine elementele fundamentale de conținut primitiv, la care s-au adăugat contaminarea cu textul literar Alecsandri și episoadele (numai cele cu negura, cu corboaica, întîlnirea bătrînei cu ciobanii dușmani).

6. *Circulația prin demografia folclorică a ținutului*. Dacă luăm acum în seamă circulația motivului — cercetînd statistic tot colecția din 1930 în privința informatorilor după sex, vîrstă și ocupație — se constată că fondul păstoresc predomină, de altfel ca și frecvența motivului, aceasta întîi printre bărbați, apoi urmează femeile. Iată raportul prezentat sumar în cifre: 33 bătrîni (între 54 și 110 ani, majoritatea avînd vîrsta între 70 și 92 de ani; bătrînul de 110 ani e o excepție); 18 bătrîne (cu vîrsta între 53 și 88 de ani); 14 bărbați (între 21 și 53 de ani); 10 femei (între 30 și 47 de ani); 10 lăutari (între 26 și 70 de ani), 2 cobzari (50 și 78 de ani) și o singură copilă (12 ani). Dintre acești 83 informatori asupra *Mioriței*, 30 sînt foști ciobani (cu vîrsta între 40, 92 și 110 ani) și 2 báci (85 și 86 ani). Între anul 1926 (cînd a început intens ancheta mea) și 1930 (cînd s-a imprimat vol. I din colecție), satele care aveau informatorii cei mai numeroși, dar și mai documentari din lumea păstorească, erau: *Bîrsăști*, *Bodéști*, *Neréju*, *Negrilești*, *Păulești* — *Hăuleșca* și

Spinéști. Adică acelea care stăteau frunțase — îndeosebi în preajma anului 1930 — prin tradiție țărănească și viață păstorească încă viguroasă atunci.

Despre circulația *Mioriței* în sfera lăutărească între anii 1924 — 1926 și 1926 — 1930, statistica arată o proporție prea redusă a informatorilor: 10 lăutari și 2 cobzari. Frunțas rămâne bătrînul cobzar *Marin Curtianu* (78 ani), din *Colăcu* (v. *Ținul. Vranc.*, I, 16 VIII), bine cunoscut acum în folclorul teoretic de autoritate critică (cf. Caracostea, *Poezia tradițională rom.*, II, 362). Acest singur cobzar poate sta alături de ceilalți confrăți ai lui profesioniști în cazul *Mioriței* (eventual cei prelucrați, ca *Petrea Crețu Șolcan* de G. Dem. Teodorescu; sau rar prezențați riguros în colecții critice). Oricum, se vede bine că *lăutarul profesionist din Vrancea* (afară de cobzarul din *Colăcu*) a rămas numai un colportor al poemului. Nu a putut rivaliza cu naturaletă cîobanului și a baciului.

7. *Perspectivă genetică prin var. MCCLXXI*. Facem câteva observații despre psihologia creației populare și circulația *Mioriței*, folosind atent numai lămuririle bătrînei *Aîngheleța Okjan*.

Varianta de față — *exemplar amplificată, mixt*, rezultat din contaminarea între *tipul literar Alecsandri* și *arhetipul vrîncean* cu ce s-a adăos episodice dintr-un fond muntenesc ipotetic, sau poate moldovean, prin transhumanță — a fost auzită, apoi prinsă (cuvînt corelativ!) pe patru căi succesive. Întîi s-a structurat *fondul primar*: provine de la mama informatoarei. A fost momentul normal în recepție. Cum s-a conturat întîiul act de memorizare? Numai prin *cîntare*. Mama ei cînta *Țiorîța* (nu recita scenic *poezia*!), mai cu seamă în treburile gospodăriei. Copiii ascultau în preajmă-i. Uneori poate că o și spunea (în graiul copiilor: o *povestea*, deci *modul recitatoric*). Modalitatea aceasta *recitativă* de bună seamă că pleca mai mult din rugămintea copilei, care avea deosebită înclinare poetică. Fiîndcă, fără îndoială, îi plăcea *tonul elegiac*, impresionant îndeosebi în *cîntare*. În acest mod, bătrîna de azi a învățat *Țiorîța* de la mama ei.

A doua fază a receptării: *Țiorîța* „o cînta țoată lumia umblînd cu ghîtili” (r. 5—6). Era împrejurarea obișnuită a traiului în comunitatea copiilor din satul întreg, cînd părinții îi puneau pe cei mai mari la treburile grabnice ale gospodăriei. Îi trimiteau mai ales cu vitele la pășunat; întîi în preajma satului iar vara și „la djal” (la „tîrlili” cu pășunea apropiată gospodăriei); apoi chiar „la munti”, unde erau „herăstaili” și „stîna”. Firește, *lunca, dealul, cîmpul* erau cadrul natural favorabil genezei și mai ales răspîndirii cîntecelor. Stimula pitorescul primăverii năvalnice, adăugîndu-se la gingășia copilăriei tresăririle sufletești ale adolescenței și primei tinereți.

Atunci *Miorița* a rămas, fără îndoială, într-un ținut cu deosebire păstoresc, un motiv ceva mai frecvent în lumea copilăriei și a tineretului. În faza aceasta a pășunatului și a păstoritului — mai ales în sat, ori în vecinătatea lui, cu vitele și cu oile de primăvară pînă toamna — *Miorița* a fost întotdeauna *cîntarea uluitoare, cea plînd de elan și farmec poetic*. Așa glăsuiesc atîtea *texte-convorbiri* din colecția de față: ele explică luminos viața *poemului* între 1870 — 1970.

Faza a treia în receptare: informatoarea a auzit *Miorița* prin tri oamîni, pi la munti: cîntînd', povestînd' pi la h'jerăstăi, la muntii *Frumoșăști*, di la Nereșu-n sus” (*text-conv.* r. 1—4). Faptul — de ordin strict economic — a fost acesta: în trecut vrîncenii care aveau fierăstraie proprii, în timpul verii își duceau vitele să pască „la munti” cîtă vreme dura „tăiatul scîndurilor” (numele generic dat în Vrancea industriei cherestelei). Păscutul „la munti” se petrecea și în timpul păstoritului oilor, din luna mai pînă la 15 august cînd „botéju” cobora de la stîna în sat spre gospodăria de bază. Băiatul cel mai mare, mai viguros decît ceilalți frați — uneori și „fata-șja-mari” întîia născută în familie — erau luați să dea ajutor tatălui la păscutul „ghîtilor mari” în munte, după ce și primăvara, în luna mai, ajutaseră la păscutul oilor în preajma satului. Ceilalți copii rămîneau la gospodăria din sat în grija mamei. Aici, la munte, a auzit iar *Țiorîța, Aîngheleța Okjan* (în octombrie 1965 bătrîna era de 75 de ani...). Ea se găsea atunci „pîntri oamîni” veniți să „tai butuși” de brad în fierăstrăul¹ tatălui ei. Exploatarea aceasta era primitivă, făcută pînă în 1910 fără control legal silvic. Se făcea din brazii pe care orice gospodar — proprietar „devălmăș” în muntele unui sat — și-i tăia la discreție, de obicei singur, rar ajutat de-un „argăt”. Și tot singur și-i transporta (expresia uzuală îi „tîrit”) la fierăstrău după tehnica străbunilor din veac: fiecare butuc era „tîrit” numai cu o pereche de boi, omul și animalele umblînd anevoios pe cărări abrupte, pe povrînișuri în pantă repede, și rar pe „hățășurili” păstoritului — o muncă istovitoare!

¹ Nu „h'jerăstăi”! Este o eroare făcută din cauza elanului narativ al bătrînei. Fiîndcă tatăl ei era „nițlocăș” printre gospodarii ceilalți din sat. Încît putuse construi numai un fierăstrău mai primitiv (cu o singură „piîzi di h'jerăstău”); iar nu unul cu „doîi piîzi” ca un chîabur (cf. despre modalitatea construirii unui fierăstrău text. MMCXXI — în cuprînsul *vol. VI*). Construirea fierăstrăului cu „piîza” dublă era costisitoare, mai ales facerea „habzăului” (cuvînt absent în *D.L.R.*, tom. II, partea I): e jghiabul lung de circa 100 m., lucrat din scînduri, ca să aducă apa la fierăstrău — în cazul nostru din riul „Zăbala”.

Cei care tăiau cherestea la aceste „h'jerăstăi” din Vrancea erau gospodari de două categorii: proprietarul (sau coproprietarii care construiseră în comun fierăstrăul); ori simpli gospodari din sat

Din mărturia informatoarei se vede că acești *sezonieri* din *Vdsîj* numai seara, după munca zilnică aspră, își treceau vremea „cîntîn”, povestin“ *Miorița*. Se adăuga fluierul, rar *cavalul* preferat la stîină. *Miorița* mai mult o cîntau. Dar o și povesteau; prin urmare îi recitau textul. *Procesul* acesta *narativ-recitativ* privea mai ales pe cei ce nu puteau „cînta diîn gurî”, „diîn fluier” și „caval”, și nici chiar „diîn fruîzi”. Fiindcă uneori flăcăii buni cîntăreți din *frunză* (mergeau și ei cu tatăl lor „la butuși” în munte) cîntau *Miorița* în copilăria mea și în modul acesta. Dar așa se înlătura melosul elegiac, cu tonuri și modulații grave, de sonoritate calmă, prelungă, adînc melancolică, plină de mister, pe care singur *cavalul* le poate și astăzi sugera în originala frumusețe a poemului cîntat instrumental.

Se vede prin urmare că vrănceanul matur cînta *Miorița* în variate împrejurări, și în cîteva feluri. La munte, în timpul muncii grele de la fierăstai, el o cînta și o spunea și recitativ, alternînd cu cîntarea din fluier și caval, ca la stîină.

În sfîrșit, pe lîngă alte moduri de circulație folclorică (petreceri, sezători, nunți, hora de duminecă și de alte sărbători, clacă, obiceiuri anuale, ca vâlăritul și surăția, bilciuri, comerț, armată, drumeție, lectură personală, etc.) — a patra modalitate în recepția „*Mioriței*” a fost în general în Vrancea prin cărțile de școală. Realitate cel puțin de 104, ori 102 ani (1878, ori 1880), de cînd a pătruns învățămîntul rural aproape în tot ținutul. Profesorul etno-geograf Simion Mehedinți mărturisește cu autoritate acest fapt cultural (v. *Ethnos*, I 1941], fasc. I, pag. 331—341; *Premize și concluzii la Terra*, 1946, pag. 11—14). Iată sosită epoca modernizării poemului, cînd textul Alecsandri s-a întîlnit cu tipul local arhaic, după ce anterior acesta se contaminase cu alte variante pătrunse în Vrancea prin factorii etnografici, istorici, sociali și economici cunoscuți (păstorit local și transhumant, legături demografice cu ținuturile vecine, exod de populație (cazul *Sovėjăi*), relații economice îndeosebi cu sud-estul *Ardealului*, în general acestea mijlocind împrumuturi și întretăieri de cultură populară).

În privința legăturii manualului școlar cu *Miorița*, bătrîna informatoare ne mărturisește deschis: a deprins-o și ea „diîn cartil” în primii ani de școlarizare („... .aî fos’ vo doj anî la școală,). Nu era cîntare, ci „poizii-î carti”: „jo și diîn carti-am învăt-o” —

îngăduiți să taie în fierăstrău într-un număr stabilit de zile. Ei plăteau în bani — sau proprietarului, sau coproprietarilor — pentru învoiala făcută. Erau obligați să aducă hrană „h’jerăstră-nărîului” (care mînuia fierăstrăul cînd funcționa: „merzja”). Coproprietarii făiau și ei într-un timp limitat. Se zicea: „am două zili”, sau „trij zili di h’jerăstău”.

cartea care s-a pierdut în vreme: „carti di asta nu măî am; di vo sinzăș di anî dî-atuîșî” (*text.-conv.* r. 9—12).

Ne pare interesantă și destăinuirea în legătură cu „învățătoriu” școlii: el a rămas — în *Vdsîj*” ca și în ținut — un factor aproape pasiv, prea întîmplător, în circulația baladei (cf. text. CMXCI). Pentru că într-adevăr — așa cum spunea bătrîna — numai în cazuri rare învățătorul citea *Miorița* în clasă. Însă acolo „la școală”, în masivul analfabetism de atunci, nu erau în frecvență normală toți copiii satului, ci numai o parte redusă. Fiindcă unia erau opriți de părinți zile întregi de la școală pentru treburile gospodăriei, mai cu seamă la păzitul vitelor și la păstorit. În asemenea școlarizare precară cite un învățător citea *Miorița* mai mult în ultimele clase; dar fără îndoială că prin ecoul teoriei literare de la „școala normală” a timpului aceuia (care imita occidentul). Acolo, prin lecția privind literatura română, (în vremea „regalității literare” a „bardului de la Mîrcești”!) măiestria șlefuirii poemului din anii 1852, 1866, hotărît că uluise pe unii „normaliști” visători, mai ales dintre cei veniți dintr-o zonă păstorească cum era încă Vrancea pe la 1880. Iar școlarii vrănceni ascultau și ei pe atunci același poem literar ce se prezenta în podoaba lui artistică subtil prelucrată. Deci o noutate cu totul diferită de tipul arhaic local. Acesta încă trăia în forma lui frustă, fără ordonarea momentelor epice, fără localizarea inventată modern, lipsit și de gruparea regională a personajelor. Trăia energic mai mult prin expresiva lui melodie vocală și instrumentală. În unele locuri, izolate de oraș și țîrg, pare că era curățit de părțile episodice (dialogul cu *Dunărea*, cu *negura*, cu *corboaica*, cu *feciurul aflat* numai rănit; cf. și text CMLXXXIV). Însă lectura nu impresionă și prin melodia baladei; aceasta era absentă la școală. Totuși copiii — ademeniți de *euritmia versului* concis în forma lui prozodică, apoi de echilibrul subtil al figurilor poetice, mai ales de măreția cosmică a părții finale din var. Alecsandri — o învățau din carte de bun capul lor. Dar lipsea obligația metodică a „catedrei”, care numai rare ori verifica dacă „poizița” fusese memorată satisfăcător (v. text. MCCLXV și MCCLXXI).

Prin urmare, *Miorița* se perpetua doar în memoria facultativă a școlarului cu înclinare naturală către frumosul (numai cel literar) folcloric. Era însă o memorizare mecanică și fragmentată. În rostire, graiul alterna între fonetica literară și pronunția regională proprie fiecărui subiect vorbitor. Se adăuga ades alternarea sunetelor-consoană în cuvinte prin organul de vorbire imperfect la mulți copii. Încît eufonia rostirii suferea grav. Dar era și o lipsă coplesitoare: melodia — capodoperă a întregului cîntec popular românesc — se ocolea de către toți învățătorii Vrancei, unia comozi, alții slab pregătiți. Lipsa pleca și de la

programa școlară defectuoasă, ca și din șablonul pedagogic: și așa e bine decât nimic... *Vina însă pleca de sus: nici un ministru de învățământ nu fusese conștient că frunța șulcîntec popular românesc trebuie predată obligatoriu în școala primară (cel puțin!) — îndeosebi în Vrancea — ținutul genetic — respectînd existența lui îngemănată: cîntec-vers. Nici chiar un geniu literar ca Mihail Sadoveanu nu a observat asemenea poziție estetică necesară, dar absentă în învățămînt. Accentuăm: asemenea realitate culturală a fost acum șapte-opt decenii. Am trăit-o, și pot s-o confirm personal. Făcînd cele cinci „clase primare” în perioada învățămîntului rural dintre anii 1910—1915 (era încă timpul eroic al „școlii” lui Spiru Haret!), am trecut prin școala din trei sate (*Tulnișî, Cîza, Spinîștî*). Acolo am văzut *aidoma* ce relatează *Aîghelița Ohjan* despre *Miorița*. Poemul exista și atunci în „cartea-de-cetire” a copilăriei mele. Ba mai mult: unul dintre autorii manualului era chiar scriitorul Mihail Sadoveanu, pe vremea aceea la începutul uceniciei sale literare, pe lîngă că era îndrumător la „Casa Școalelor” pentru faimoasele „cercuri culturale” învățăto-rești. De altfel dînsul va fi întîiul și pînă azi singurul prozator clasic român, care va susține consecvent că *Miorița* s-a plăsmuit în Vrancea.*

*Ce-a devenit „poezia” noastră Miorița în satele școlarizării mele? Răspunsul e simplu: acum a suferit destinul unei plate memorizări la întîmplare! În ce mă privește, abia în ultima clasă (a V-a) am citit-o în întregime. Dar nu am reușit s-o memorez ca lumea; fiindcă nici un învățător, din cei cinci pe cîți i-am avut în tot cursul „școlii primare”, nu mi-a sugerat lectura durabilă, nici memorizarea corectă a poemului. Cît despre melodia vranceană, nu a putut fi vorba, deși trei dintre dînșii erau *curat vrânceni*, ba și învățători distinși¹.*

8. *Ambianță folclorică privind „Miorița”*. Mai trebuie clarificat un lucru: gustul celor prea puțini din școală pentru lectura *Mioriței* se explică din faptul că ei aveau în mediul propriu de familie tradiție păstorească: prin bunici, părinți, unchi, rude apropiate care trăiseră — sau chiar trăiau — în ocupația păstoritului. Unii din familie, și dintre cunoscuții apropiați, erau talentați în cîntece și

¹ În frunte cu N. Jecheanu, eminent cooperatist vrancean și publicist (v. *Milcova*, I [1930], 230—233; II, 185—188). Dînsul mi-a fost susținător, fără abatere, cu sfatul părintesc, cu îndemnul cordial, și chiar cu banul propriu (m-a ajutat la tipărirea, apoi răspîndirea în Vrancea a revistei *Ethnos*). În ultima clasă primară am fost îndrumat de învățătorul Gh. Macarie, căruia îi datorez orizontul spre liceul „Unirea” din *Focșani*. Recunoștința mea pentru acești învățători cu vocație intelectuală, nu poate înlătura judecata critică asupra defecțiunilor metodei de învățămînt în școlile Vrancei.

povestire. Cite o bătrînă se întîmpla să fie cîntăreață excelent și meșteră povestitoare. Atunci copilul era stimulat de asemenea ambianță, putînd să capete impresii și gust pentru ce este al tradiției populare. Așa a fost cazul meu¹.

¹ Am avut pe străbunica și bunicul dinspre mama, amîndoi deosebit de înzestrați în această privință. Străbunica, „*bîta Nedelja*”, era o bătrînă fermecătoare cînd povestea din *ciicul bogomilic al „Maicii Domnului”*, sau simple povești. Cînta impresionant aproape la nouăzeci de ani. De la dînsa am auzit întîi „*Cînticu oilor*” în melodie și vers. Dintre toți strănepoții de la două nepoate, eu îi eram preferat pentru vioiciunea și zburdălnicia cumpătată. Mai aveam și inclinare pentru „cîntec bătrînesc” și basme. De aceea cînd cînta, și mai ales cînd povestea dînsa în nopțile aspre de iarnă cu viscol și ninsoare fără capăt, eu eram ascultătorul preferat. Parcă văd pe „bîta Nedelja” între umbrele diafane ale copilăriei mele... Era, prin 1908, 1909, o făptură gîrboasă în preajma celor nouăzeci de ani. Părea asemenea unei umbre aeriene. Dar niciodată nu o vedeai posomorîtă, ori ferindu-se de lume. Căuta mai cu samă copilăria strănepoților din suferința că viața îi dăruise numai un copil, pe bunicul, „*tetia-moșu Stan Njagu*”. Bătrîna locuia în aceeași „ogradi” cu bunicul. Tot acolo se afla și „casa-șja-mari” — zestrea mamei, unde locuiau noi copiii cu părinții noștri. Dînsa avea o „căsăoi” (adică o „căsăuți” de proporții reduse) cu o singură „odăi” în care locuia, și-o „cămăruti” unde-și ținea cîteva alimente (făin „de păpușoi” într-o „covăti”, fasole într-o „baniți”). Acolo își avea „păturili pi-o cûlmi”, două „sérzi”, două „rînduri di pârîtari” și „lada di Brêțcu” cu „străili di-apoi”: patru „cămês” cusute cu „pu” din „arnișju” negru, patru „cătrînj” țesute tot în negru din lînă de oaie — acestea pentru cele două nepoate și nora, iar „un rînd” pentru un scop tainuit mie. Bunica evita să mă lămurească despre rostul acestor „veșmînti nipurtăti”; lucru care mi se părea destul de ciudat. Odată, din bună dispoziție, mi-a arătat, scoțînd dintr-o cutie roșie cu căpăcel ermetic, niște „*Kițigôji*” — erau bănuți de argint, vreo doi-trei, purtați de dînsa în „pletăr”, cînd fusese „fati-mari” și „fîrjasi”. Altă dată, tot bine dispusă, mi-a desfăcut din ladă „mînicărju” (o haină de sărbătoare purtată în sat numai de fete). Îl cumpărase străbunicul „*Dușitru Njagu*” de la *Brêțcu*, ca dar de nuntă. Colecția de „sărviti” și „ștergari-di-cap”, țesute numai din „bumbac”, era modestă, pusă tot în lada comună. Încălțămîntea „*dî-apoi*” (rămîneam iar nedumerit! O singură dată am auzit-o: „*Cin* m-oi duși la Dumnezău...”) Pe urmă a evitat față de mine asemenea confesiune gravă) nu putea să mai fie ca în tînețe: „*șjobotăli roșii*”, tot de la *Brêțcu*, cumpărate de „răzbunicu” pe cînd era dînsa fată. Mai bine să fie „*okîfca bătrînjasci*”: cu „ogheli” și „șjoraki” de lînă, împlețiți de la gleznă pînă la genunchi! — spunea ades bătrîna. Îmbrăcămîntea atunci... să-i fie tot ca „dim bătrîni”: nepoatele s-o îmbrace cu „*Keptăr di șjoăriși*”, de-o fi vară: iar de-o fi iarna... cu „*Keptărju*” și cu „*cožôcu din kelșeli di qai*”. Pe cap: „*cîrpa*” pe creștet, pe deasupra numai „*ștergărju bătrînesc*” (nu „*di buranžic*”, adus pe-atunci de la *Brêțcu*, și *Cășin*). Încolo, nimic altceva. Bătrîna nu mai avea „sarica” purtată la nuntă. Nici „*hôbitu*”, pus pe cap tot la nuntă, ca să-i acopere fața, privind în jos sfioasă, ca abia să zărească pe mire cu nuntași lumea satului.

9. *Concordanță tematică în două epoci de anchetă folclorică.* Variantele în care s-au contaminat episoadele periferice (dialogul cu „Dunărea” — sau „Sernelja” — „Ap(ı)șoara”; cu „Corboajca” — „Corbușoara”; cu „Negurița” — „Negurișja,” — „Négura” — „Negurița”; cu feciorul aflat rănit, în total patru episoade) se văd reduse la număr în materialul publicat în 1930; sint numai 9 texte culese din patru sate, iată-le: 1 text din *Colăcu*, cules în 1928 de la cobzarul Marin

„*Odăia*” de locuit era într-o simplitate aproape primitivă. Te întîmpina o „lăiță” făcută pe lungimea a doi pereți (spoiți numai cu „humi” adusă de „pojenari” — „negustori” ambulanți din satul *Pojána* — Vrancea). Pe lăiță (unde erau poftiți să stea cei veniți s-o vadă) se găsea un „lăg'iserju” țesut vristat din lină colorată. Iar pe pereți, de-a lungul lăiței întregi, era întins un „păritariu” țesut împestrițat din lină albă și neagră. Lingă lăiță, în unghiul celor doi pereți, sta „masa-șja-mari”, pe care se puneau — la Paști, la ajunul Crăciunului și la „Bobotjazi” — ofranda pentru „priut” și „dăscilu di bisărici”; iar odată pe an se așeza „prăznicu” pentru „pominița morților”. Într-un colț sta răzimată „masa-șja-nici”, rotundă, pe trei picioare scurte, cu trei „scăuneli di fag”: serveau la prinz și la „mîncarija-di-sara” (aceasta era frugală, ca la călugărie). În colțul dinspre ușă era un „colțari” („dulap” în care se puneau „străkinili” și oalele de fierț mîncarea zilnică. Oala mare — „pirnăi” — pentru fierț „bucătili” la nunți, praznice, o ținea în „kimniți”). Mai avea în „odăi” un pat îngust, de scînduri, așternut numai cu o „prăcoghiți” de-o vechime impresionantă. Nu se afla saltea, sau alt așternut mai moale. De acoperit avea o „șergi” care „și sorja” întinsă pe gard toată ziua, de primăvara pînă toamna tîrzie. O avea „zăstri” de la „răzbunica” dinsei (ii mai spunea „bunica șja bătrini”).

În sfîrșit, te impresiona în „odăi” „soba-cu căbălăjci”. Era enormă, lucrată grosolan din piatră și cărămidă, ocupînd cu „cupțorju” un sfert din spațiul odăii. De pe „vătri” pe deschizătura largă ziua se vedea prin pod văzduhul, noaptea stelele. La „gura cuptorjului” era o lespede masivă; cînd „se da foc” cuptorului pentru copt pine, colaci sau „pășca-di-Paști” nu putea opri fumul care ieșea gros de te sufoca pe vreme ploioasă. Dar străbunica prețuia soba uriașă: „cuptorju” voluminos cocea minunat, pentru toată familia.

În această locuință atît de simplă eu mi-am trăit întiile impresii durabile ale copilăriei, și mi-am început ucenicia în folclor. Cea mai duioasă e tot în legătură cu pasiunea mea pentru cîntece și povești; am spus că aici am auzit întii „*Cînticu oilor*”. Îmi amintesc și cum m-am legat sufletește de bătrînă. Era într-o zi de primăvară. La prinz i-am auzit glasul subțire ca de clopoțel: «Ștefănuț-i-i, haț la *bîta* și mîncăm» (*Ștefan-Ștefănuț* era în familie dubletul meu onomastic). M-am dus degrabă. Bătrîna așezase masa-cea-mică, alături numai cu două scăunele. Pe măsuța se afla mîncarea preferită: într-o anume „scăfi” făcuse un amestec savuros din miez de nucă și foi de ceapă „kisăti” numai cu „kisôj di kjatri”, pe care-l păstra cu grijă în acest scop. Fusese mulțumirea bătrînei să mîncăm împreună. Gustarea aceasta se consuma cu piine caldă, cumpărată — uneori „cu șfertu” — de la „Kităria”

Curtjanu, 78; aici se afla diajogul cu „Sernelja,” și „Négurica” (*Ținut. Vrancea*, I², 327 VIII); 2 texte din *Nerēju*, culese în 1927 de la o femeie 41 ani, dialogul cu „Apșoara” și „Negurișja” (*ibid.* 361 XXXIV, 364 XXXV); 4 texte din *Hăulêșca*, culese în 1927, 1928, de la un bărbat, 40 ani, o bătrînă, 60 ani și altele două, 70 ani, diajogul cu „Négura” — „Negurișja”, metamorfoza „Corboajca” (*ibid.*, 383 XLVIII, 386 XLIX, 389 L, 391 LI); 2 texte din *Spinêști*, culese în 1925, 1926, de la un tînăr, 25 ani și-un bătrîn,

din sat, de curînd pusă în funcție (prin 1910). Am mâncat la început cu modestie. Pe urmă m-am obișnuit, și căutam savoea preparatului acestuia original. Peste cîteva zile a urmat partea poeziei patriarhale, după ce bătrîna reușise să dea „di pomăni” în ziua aceea, pentru „sufliu morților”, ceea ce mîncasem eu. Anume trebuia să ne potolim într-un fel și setea. Dar nu beam apă (deși în satul *Tulnișj* apa era de cristal; venea drept din coasta pitorescului „Mestecăniș”, dînd spre apus în brădetul din marginea muntelui „Galașju”). Străbunica își avea gustul dinsei original: beam amîndoi dintr-o „coh'iti” cite-o cană de „müst di méri pădurêți”. Îl fermenta într-o „putinici”, păstrată anume pentru „mustuit” felul acesta de cidru vrăncenesc. Era potrivit de rece, acru și înviorător. Mulțumit ca de-o masă de „zili mări”, uitam de mama, de surori; încît sara nu mă mai duceam acasă, ci rămîneau să dorm tot la străbunica. Intram tiptil la spatele bătrînei sub „șerga” întinsă pe patul cel îngust. Cerga era „căpătăti di pomăni” de dînsa de la „răzbunica”: „mama șja bătrîni-bătrîni”; s-a „dus la ușa Sînketrui”, pe cînd era dînsa tînără... Se ferea să-mi vorbească de moarte, ca nu cumva să mă „spăriț”; adică să „priñz likituri” pentru care ar fi urmat descîntecele, numai în parte știute de dînsa. Și misterul ze mîntuia aici... Tîrziu adormeam la vreo poveste din cite le știa admirabila bătrînă. Printre altele, povestea despre „Călătoria Majși Dômnului în jad și-ñ raț”; despre întîmplări din războaiele lui „Alisandru Makidôn” în „țara furnișilor” și cu „căpcăuni”; dar mai ales povestea din literatura apocrifă cu „*Sîn' Sîsôsi*” în luptă cu „*Avistița* aripa satăni”. Îmi amintesc bine că avea și „*carli-cu-Sănci*”¹. O căpătase de la un călugăr purtat pe la „Sfintu munti *Atus* (= *Athos*)”. Odată mi-a arătat-o: avea formatul mare — aproximativ 0,40 × 0,30 — scrisă (cred că în alfabetul paleoslav) cu cerneală (spunea străbunica) preparată din „zămii di širêși amări”, amestecată cu „h'ierturi di funiñzini”. Hirtia se vedea amată de vechime și uzură. În stînga sura desenată „*săncă*”: o făptură hidoasă, desfigurată, cu capul enorm, cu ochii bulbucați, părul lung vilvoi, miinile și picioarele contorsionate în chip oribil, ca să provoace spaimă Samcăi, să „și ducă pi pustij locuri”, departe de casele noastre; și să infioare pe cine o privea; și groază că ar putea să fure un copil, din leagăn chiar de la sînul mamei, adormită profund prin „somm vrăjmas” provocat chiar de ea. „*Săncă*” aceasta o dăduse străbunica și mamei. Dînsa o ținea cu grijă mare, pusă în leagănul surioarei mele celei mai mici — Victorița o chema —

¹ Despre numele demonului *Samca-Săncă* (= sl. *Avistița*, „cărțile-de-samcă” și „Sfîntul *Sisimie*” (= *Sîsôsi*) — v. N. Cartoian *Cărțile populare în lit. românească*, I, 1929, p. 148—149, 151—153

72 ani; diaogol cu „Négura“ — „Negurița“ — „Negurișja“; metamorfoza „Corbăjica“ (*ibid.*, 422 LXVIII, 429 LXXI). Textul de relief e cel din *Colăcu*, al cobzarului, indicind și transhumanța spre podișul moldovean (vers. 81—84).

care era la doi anișori de frumusețe excepțională. Dar, spre durerea zguduitoare a mamei, pe copilăia a furat-o, chiar în plină zi însoțită, „săfica“ cea eternă a neamului omenesc, printr-o întâmplare cumplită.

Tot pe-atunci am văzut primul mort: un străbunic dinspre mama. Imaginea morții m-a mișcat profund. M-am gândit mult cum să înălțur inertia nefirească (nu știam că înlemnirea ce-o vedeam era inexorabilă). Într-o dimineată, sculat voios din somn, am rezolvat enigma. . . Mi-am făcut un plan ingenios de viață lungă, la infinit, urmînd modelul apocriefei Maicei Domnului, auzită, în multe nopți tîrzii, de la „bîta Nedelja“: voi ciopli, dar numai din lemn de stejar o scară înaltă-înaltă. . . pînă în tîria cerului, pe care să mă sui, ca să stau de vorbă chiar cu Dumnezeu. . . Aveam să-l rog în genunchi — cum văzusem în biserică lumea — să îngăduie nemurirea pentru toți ai mei. . . Dar nu am construit-o niciodată. . . A rămas întîia mea iluzie din copilărie, pe care concurența vieții avea s-o prefacă în pulberea neantului.

Fiul „bîtei Nedelja“ („*tetja-moșu Stán*“) era cunoscut în sat pentru cîntecul din fluiet și caval. Pe la nunți își lua și fluietul băgat în „kimérju“. În nopțile senine și geroase de iarnă „bunica *Cucqána*“ (făptură cam aridă, care evita orice cîntare) se ruga de dînsul, noaptea tîrziu după cîntatul cucușilor, să mai lase „dirli-ja-la, din fluiet sau din caval (la care bunicul cînta, întotdeauna alter-nînd instrumentele), ca să se poată dînsa odihni profund. Bătrînul însă nu discuta: își urma inspirația lui fără abatere.

Acesta a fost primul meu contact cu tezaurul folcloric vrâncean-între 5 și 7 ani. După șase ani din 1910 (în iarna anului 1916) am dat peste blînda „bîta Mária“ (mama tatălui meu). Avea atunci 74 de ani. Nu cînta, nu povestea. Dar era o iscusită descîntătoare, numai pentru ce alină suferința omului. Mie din senin îmi și „turna costóriu“ îmi descînta „di likitúri“, și „di năžit“, îmi „sulfá di dió-kju“. Atunci în iarna anului 1916 (și în 1921) am notat de la dînsa *9 descîntece*, pe care le-am publicat peste *48 de ani* (*Ținut. Vranc.*, II, 1969 428—429).

Mama era pușin receptivă pentru cîntări; însă cunoștea bine, și mi le povestea la bătrînețe, știri consemnabile din viața bătrînilor satului, despre practica datinelor și obiceiurilor tineretului în legătură cu Paștile (vălăritul, surăția, vergelatul). Pe acestea dînsa le evoca pitoresc (v. text. MMCLIII—MMCLIII, vol. VI al monografiei). Auzise și *Niorita* (de la bunicul Stán); dar o cunoștea mult dispartată. Am evitat s-o notez pentru publicare.

Tata — cu voce excelentă de tenor — era mijlocăș cîntăreț de melodie și vers autentic popular. Îl vedeam mai înclinat spre lirica lăutărească. În schimb cunoștea minușios *datine* și *obiceiuri* privînd *nașterea* (text. MMLXXVII), *nunța bătrînească* (MMLXXVIII, MMLXXIX, MMLXXX), *moartea* (MMLXXXI), *obiceiurile de Paști* (vălăritul — MMLXXXII, MMLXXXIII), *etnografia păstoritului* (MMLXXXIV, MMLXXXV), *viața din trecut* (MMLXXXVII), *facerea fierăstraelor* primitive (MMLXXXVIII), *civilizația arhaică a ținutului* (MMLXXXIX), *școala vremii* (MMXC).

În materialul de față (cules între anii 1963 și 1970), starea episoadelor e regresivă. Astfel, în satele *Colăcu*, *Nereju* și *Spinéști* variantele episodice au dispărut. Am întîlnit însă patru texte și trei dublete în alte trei sate: *Cóza* (text. CMLXXXIV, aflat în 1965, la un bătrîn, 86 ani; dialogul cu „Dúnurja“ — „Dunurja“, metamorfoza „Corbușqára“), *Ħerăstáu* (text. MXVI, cules în 1967, de la un bătrîn, 70 ani, dialogul „Corbăjica“; text. MXVII cu dubletul MXVIII, cules în 1967, de la un bătrîn, 70 ani, ambele cu dialogul „Corbăjica“) și *Nistoréști* (text. MLXXVI, cu dubletul MLXXVII, cules în 1967, de la un bătrîn, 63 ani, ambele cu dialogul „Corbăjica“; text. MCIV cu dubletul MCV, de la o bătrînă 88 ani, dialogul „Corbăjica“). Prin urmare frecvența acestui *tip de baladă episodică s-a micșorat*. În fond toate textele sînt dispartate în planul lor. Iar interpolarea rămîne stîngace. Dar se adaugă la acestea textul de față care ni se pare exemplar ca relief poetic. Are un plan coerent, echilibrat în fond, fără alunecări spre prozaism și umplutură verbală. Dialogul e îndeosebi concentrat și sugestiv.

Totuși aici rămîn două momente din acțiune nemotivate: *vers. 97* nu ne arată pe cine a întrebant „măicuța“ despre fiul ei. Tot așa *vers 107* nu stabilește cine îndreaptă pe bătrînă spre „cînkî pustii“, ca să întîlnească pe cei „doj șjóbănej“ vinovați de omor. Ea îi întîlnește și le face portretul (de tip literar) al fiului său. Ei neagă să-l fi cunoscut, îndreptînd-o „pi cîmpu pustiu“ să găsească pe „sfînta neguriși“. O găsește: aceasta evită să-i spună adevărul. Încît *vers. 162* ne lasă în dubiu: ce-a auzit? Însă o îndeamnă să se metamorfozeze în „corbăjici“ „Îm munți pustii/La paltinji gálbi“. Urmează în partea finală a textului dialogul comun și altor variante din țînut: „maica“ să-l scoată „la soare“ din locul obscur unde a zăcut nouă ani. Partea aceasta nu cuprinde mărteja cosmică din textul *Alecsandri* cunoscut de bătrîna informatoare din școală. Aici stă artifiul contaminării care îstrăinează varianta de față de fondul local arhaic. Probabil că e un ecou din transhumanța ciobanilor văsuieni spre Bărăgan și Dobrogea (v. text. MCCLXXII). 10. *Congruența melodie-vers popular (mioritic, etc.)*. Precizarea din 1965 a informatoarei noastre: „... *g'hersu* nu țj-aduc amînti, numa vorbili li știu“ (text.-conv. r. 13—14) a fost aparentă, putînd înșela numai pe cercetătorul grăbit, lipsit de practica terenului etnografic. Alfel au stat lucrurile, după cum arată respectivul text.-convorbire spre sfîrșit, cînd bătrîna a spus: „Ar-jo melodii; da nu pošju acuma cînta, numa s-o-șîserc, așa. . .“ (r. 203—204).

lăutarii vechi din țînut (MMXCI), oligarhia clerului chiabur (MMXCII—MMXCVI).

În acest sector de etnografie și de istorie socială bătrînul rămîne informator documentar proeminent între toți cei din țînutul întreg.

Încercarea a fost o *cîntare* excelentă care din păcate rămîne pierdută. Pentru lămurirea acestei situații, să reținem că înainte de începerea recitării textului în pauze repetate, bătrîna mi-a mărturisit un fapt ce nu m-a surprins, cunoscînd din alte *cazuri de teren* asemenea *ezitare preliminară*: ea a „cîntat oljaci-ñ gînd“, ca să-și poată aminti cum începe cîntarea (adică *textul* cu *melodia*). Așadar actul propriu-zis al recitării — momentul inițial — nu a fost spontan, ci în etape. Într-adevăr la început — după lămuririle de teren pe care i le-am dat — bătrîna a făcut o pauză de cîteva minute, privind numai în jos, niciodată spre mine, fără nici o mișcare, gîndindu-se intens, parcă preocupată de ceva deosebit. Apoi i-am auzit o fredonare discretă, după care iar o pauză de cîteva momente. Deodată (aparent în mod spontan) s-a produs recitarea lentă a începutului baladei — era localizarea acțiunii — într-un fel specific bătrînilor: o „melodizare“ a versului, să spunem „semicîntat“. Continuarea a fost normală, fără ezitarea ei, ori intervenirea mea în chip indirect, ca s-o sprijin la normalizarea memoriei. Numai o dată s-a întrerupt singură, pentru a-și putea *rectifica logic o exprimare* ce i s-a părut *echivocă* pentru gîndirea ei; *tovară* și „*dî-a săi*“, ori *tovară* și „*dî-a lui*“ (r. 121). Restul recitării a fost mereu în *tempo rar*, dar *continuu*.

Asemenea act psihologic al memoriei arată, fără îndoială, efectivă legătură — și în geneză, și în reproducere — între melodia și versul nostru popular. Repetăm o idee personală, verificată cu grijă *pe teren*, apoi și în *studierea la birou* a folclorului poetic colectat: artifiiciul reproducerii strict verbale a unui text poetic rupe legătura organică a celor două elemente care coexistă mereu în frecvența gustului popular autentic. În studiul teoretic abstract — prozodic și estetic al versului — se desfac arbitrar cele două părți coexistente, reținîndu-se singur *textul*. Așa a procedat G. Călinescu, încît pe bună dreptate folcloriștii i-au respins, în 1974, «ciudatul monolog polemic», prin care doctul analist — străin de viața vie a cîntecului popular — înlăturase în teoriile sale subiective¹ «execuția melodică» a liricii populare, fiind «superfluă și fastidioasă» pentru «cîntitorul artist» — acesta „se poate mulțumi numai cu versul nud prozodic„, și-atît!².

¹ V. *Istoria literaturii române (Machetă)*, I, 1962 (Ed. Acad. Rom.), p. 151, 152: „În poezia populară textul (spre a fi judecat esteticeste) nu numai că se dispensează de melodie dar, eliberat de ea, apare în toată plenitudinea... reconstituirea spectacolului muzical ni se pare de domeniul arheologiei“.

² Al. I. Amzulescu, *Cîntece bătrînești*, 1974 „Introducere“, p. VI. — Și folcloristul A. Fochi, a respins opinia antiștiințifică a lui Călinescu (*Estetica oralității*, 1980, p. 62, 82, 90 note 18, 92, 136).

În concluzie: noi susținem iarăși punctul de vedere experimental: în funcționalitatea organică, vitală, a cîntecului popular integru, melodia și versul rămîn organic congruente. Terenul actual folcloric-dialectal ne oferă încă dovada perpetuării versului prin melodie: *femeile* îndeosebi pot reproduce mai greu un text liric fără acordul lui cu melodia aferentă. *Bărbatul* — aflat într-un rest de stadiu arhaic, dar precumpănitor în redarea *Mioriței* — se mai sprijină pe instrumente (*fluiet, caval, vioară și cobză*). Pe cînd femeia rămîne mereu în inima *versului cîntat*.

11. *Structura dialectală a textului*. De la început pînă la sfîrșit, text. MCCLXXI e un duel aproape violent între palatalizarea labialelor și fonetica literară. Într-adevăr, structura dialectală, prin consonantism, arată chiar din primul vers întretăierea distonantă între fonetica locală arhaică și cea a cărții-de-citare:

Pî-um pițjor di plaj,

urmînd alternanța între palatalizare și formele literare: „Îtati vini-ñ vali“ (vers. 17), „Cu trij *șjobăneț*“ (20), acest vers alternînd: „Cu doj *șjobăneț*“ (107, 114); „Di trij zili-ñcoățj/Gura nu-s măj *tabi*“ (36, 37); „Ci *ni* s-a vorbit/Cej doj *șjobăneț*“ (44, 45); „La *pițjoari* si-m' pui/Buțjumaș di fagu“ (58—59); „În struŃga oilor./*Ţjocu mjeilor*“ (53, 54); „Pi mini m-or *plîñzi*/Cu *lacrimj* di *sinzi*“ (64, 65); dar și „Pi mini m-or *plîñzi*/Cu *lacrimj* di *lapti dulșj*“ (69, 70); „*Mustășjoara* lui/*Spicu* griului“ (96—97); dar și „*Mustășjoara* lui/*Shicu* griului“ (150—151); „Ci dac-oj muri./*Sînzi* vej *bja*,/Carnja ne-*j* miñca“ (181—183); „Și mă ja pi *aripjoari*“ (191).

Formele lexicale — dominante în modelul literar Alecsandri — s-au păstrat aproape stereotipe: „Tu si-*j* spu curat:/Ci m-am iñsurat/Pi-o guri di raj./*Pi-om pițjor* di plaj“ (dar și „*Pi-um pițjor* di plaj“; vers. 15)/C-o mîndri crăjasi/Am avut-o *mirjasi*“/Și la nunta mja/A *căzit* o stja;/*Sqarili* și luna/*Mi-a finu*' cununa;/*Brazi* și *păltinași*/I-am avu' nuntași;/*Păsăreli mii*/Mi-a apriñs *făcliș*“ (81—94).

Avem o dovadă mai mult — de acord și cu normele dialectologiei — despre *robia folclorică a variantei* Alecsandri în circulația motivului chiar între granițele ținutului genetic.

text. MCCLXXII

Nota critică 216 (satul *Văsij* — *Gavri*: *Ţibrja*, 77)

Text.conv. rămîne document etnografic marcant în privința păstorilor vrănceni înstrăinați temporar prin transhumanță (r. 1—10). Este a cincea mărturie după una tot din satul *Văsij* (MCCLXIX *Nota crit.* 213; păstorit prin *Dobrogea*), alta din *Găurj* (CMXCVI *Nota crit.* 39; păstorit la *Brățcu*), alta din *Nistorăști* (MLXXIV—MLXXV, *Nota crit.* 95; păstorit prin *Ardeal, Bărăgan, Dobrogea*), alta din *Andrejașu-di-sus* (CMXXXVIII *Nota crit.* 10; prin *Ardeal*,

Olenia). După cum socotim interesant acest text (MCCLXXII) și în legătură cu organizarea, funcționarea și economia stînii prin anul 1880. Aflăm și despre tatăl bătrînului informator, care a „șjobănit și pi timpu lu Cúza“, în cei opt ani cînd a străbătut el *Bărăganul* și *Dobrogea* (r. 1-4). Altă informație despre păstorit în timpul domniei lui Cuza-Vodă nu mai avem din Vrancea.

Var. de față este un amestec oarecum disparat între fondul păstoresc local al *Mioriței* (v. 11-23, 60-64) și adausul literar aflat „în cartia di clasa a patra“ din școala primară (v. 65-162). În materialul dislocat bătrînul distinge ce este al tatălui său (v. 10-23) de ceea ce a memorat el din manualul școlar: a fost „*Niorița* scrisi di Vasili Alicsăndri“ (r. 89-95). Asupra modului culegerii acesteia bătrînul ne dă o explicație inadecvată: poetul a cules-o di în gura poporului...ci iel n-a mers la oșca s-auzi *Niorița*“ (r. 81-86).

Cele 12 versuri menționate (11-23) — alăturîndu-le și grupa de patru versuri frecvente în textele vrăncene („Okșori luș;Doși mûri cșapti-/Cșapti la răcșari,/Njașjuși di șșari“; v. 60-63; v. analiza lor la text. MCLVII-MCLVIII *Nota crit.* 142) — pot fi socotite mărturie despre circulația *Mioriței* prin Vrancea în anii domniei lui Cuza-Vodă (1859-1866). Iar în disparitatea variantei: reflexul biblic stingaci („A Évi crăjši-mirjši“; v. 69, 154); apoi lexical eterogen din *Bărăgan* și *Dobrogea* („Bășjuculi bășju.“; v. 105) lingă fonetica literară („Di-o fi si mă omșari“; v. 29; „Si fiu to cu voi“; v. 31; „Iar șja mioriști“; v. 99; etc.) — sînt explicabile prin schimbarea viziunii despre viață a unui informator foarte inteligent, trecut prin școală, armată și prefacerile variate ale timpului. De la dînsul avem și 26 *texte lirice* (MDCCLXXIII-MDCXCVIII — cuprinse în vol. V al monografiei), pe lingă o piesă pe calea dispariției în Vrancea (MDCXCIX „Cînticu mortului,,).

text. MCCLXXIII

Nota crit. 217 (satul *Vășji* — *Dokșa Murgu*, 83)

Bătrîna octogenară e tot un caz tipic pentru modul cum se degradează memoria femeilor către bătrînețe, mai ales la cele cu viața mereu aspră, unse văduve din tinerețe, cu copii, fără mijloace de trai. Din fragmentele textului, notate cu multe întreruperi din ancheta ultimă (*trei reveniri*: la o oră, două și cinci zile, datorită memoriei slăbite, dar și amintirii citorva întâmplări triste și dure-roase ale bătrînei), se vede distinct că bătrîna a cunoscut ca fată „*Miorița*. Însă atunci a preferat materialul liric de haiducie (v. 17-40)

Cele 10 versuri din text sînt cu totul răslețite. Unul, improvizat, apare ca non-sens („Cu g'hersu di graș...“; vers. 9). Inexpresiv se

află și redusul material liric. Mai degrabă poate fi util *text.-conv.* în privința circulației folclorului poetic-muzical prin fete („la clăci, la șzătóri“; r. 1-6). Etnografia satului *Vășji* însă este săracă în informații; bătrîna nu auzise în satul natal de „verzelat“ prin anul 1892!

text. MCCLXXIV

Nota critică 218 (satul *Ghidra* [= *Vidra*] — *Ștefan Bercăru*, 71)

Satul *Vi-(Ghi)-dra* se află în partea nord-estică a Vrancei. Este satul vrăncean cel mai apropiat de tîrg (de *Odobăști*, de *Pașșu*), ca și de oraș (*Focșăni*). A fost cercetat mai întii (îndeosebi din punct de vedere demografic și economic) de I. Ionescu de la Brad prin anii 1868-1869 (*Agricultura română din jud. Putna*, 1869, p. 344-346); apoi prin 1900-1902 de filologul-lingvist german Gustav Weigand (întocmind atlasul *Linguistischer Atlas des dacorumänischen Sprachgebietes*). După amintirile profesorului S. Mehedinți, prin anul 1878 „*Vidra*“ era „satul cel mai mare din Vrancea“ (*Ethnos*, I², 1941, 331), „satul cel mai de seamă al Vrancei“ (*Premize-concluzii la Terra* 1946, 12). Aici se afla pe-atunci singura școală din Vrancea „cu patru clase primare,, făcută — însumă Ionescu de la Brad — „în domnia lui Mihail Sturza“. Era intermediară între învățămîntul primar rural și cel orășenesc (prin urmare, se afla încadrată ca „școală urbană,, după precizarea profesorului Mehedinți). Fără ultima clasă — a patra — absolvită aici, nimeni din țînut nu putea merge spre oraș la „școli“ secundare (liceu, seminarii). Dar învățătura era mediocră, cînd a venit, prin 1878, Simion Mehedinți, ca să urmeze ultima clasă de absolvire a învățămîntului rural: preda mai mult un „monitor“ decît învățătorul).

După 18 ani (în 1896) școala își prefăcuse programa materiei de învățămînt, cînd bătrînul de față întîlnește balada: „șera cam poizii“; adică tot materialul didactic întâmplător în predare. A memorizat-o și el pe fragmente (pe „strofi“, cum spune informatorul) pînă la orînduirea deplină a memoriei. Apoi el a rupt din „cartia-di-șetiri“ foile cu „poizili“ învățate, socotînd copilărește că țării memoriei garanta veșnicia științei... De melodie nu era preocupat învățătorul satului.

text MCCLXXV, MCCLXXVI

Nota critică 219 (satul *Ghidra* [= *Vidra*] — *Ion Iorga*, 72)

Se distinge că *versiunea de tip literar* s-a contaminat cu cea locală, care a fost întilnită întii de bătrîn în copilărie, la 14 ani, cînd — timp de trei veri — el a trăit în mediul stînei așezate pe muntele *Cóza* (în țînut încă i se spune frecvent în grai bătrînesc „*K'isióru Cozi*“; v. *Țînutu. Vranc.*, I², 398 LVI 195). Acesta este punct păstoresc important în legătură cu transumanța la *Cóza* — ca și la

Sovéža și *Valja-Njagri* — se făcea primăvara „numărătoarea“ oilor care se suiau „pi plăi“ la pășunat. Tot aici era supravegheată și transhumanța din *Ardeal*.

În privința text. de față, se observă că în loc de elementele păstorești ale baladei, bătrînul a reținut numai un episod parțial contaminat, cîntecul *Ciobănașul* (r. 69—74).

text. MCCLXXVII

Nota critică 220 (satul *Ghidra* [= *Vidra*] — cătunul *Călimán* — *Săndu Côtja*, 74)

Text.-conv. ne informează îndeosebi despre lăutarii tulniceni renumiți în ținut: *Vinșagă* (MXXII *Nota crit.* 58), dar mai ales *Botiți* (r. text MCCLVIII *Nota crit.* 204; MCCLXI *Nota crit.* 207; MCCLXII *Nota crit.* 208; cf. *Cîntăreși și povestitori populari*, 1980, p. 93—95 nota). Dintre cobzari este amintit cel mai prețios pentru folclorul poetic vrăncean, *Marin Curtjănu*, din *Colăcu*. A fost un deosebit cunoscător al *Miorișei* și un instrumentist virtuoz; „dușia o nuntî numa diñ cóbzi“, mărturisește cu admirație informatorul de față (*text.-conv.* r. 73—74). Fiindcă meșterul profesionist cînta izolat pe la nunți, fără lăutari.

Var. de față este un text simplificat al „poizii“ *Miorișă* din manualul școlar, învățată (prin 1900), tot *fără melodie*.

text. MCCLXXVIII

Nota critică 221 (satul *Ghidra* [*Vidra*] — cătunul *Călimán* — *Irina Tutovjănu*, 75)

Alt *text.-conv.* consemnabil în privința căilor de răspîndire a *Miorișei* în acest sat vrăncean; au fost: „cartja“ școlară (prin 1900 cu text. *Alecsandri*), probabil că și cea de colportaj (r. 49—53), mediul de familie (unde se aflau „cărți cu *Niorișă*“) și memorizarea ocazională. Alt prilej de răspîndire — mai ales *printre fețe* — era „șăzătqarja“, redusă: patru-cinci prietene se adunau sara la una cu casa mai îndestulată și primitoare; acolo torceau, cîntau și se veseleau: „măi *șidjam pi la furci*, și cîntam“.

Bătrîna observă că în copilăria sa nu opera difuzarea mecanică prin radio; încît se poate înțelege de către iubitorii trecutului patriarhal replica admirabilă împotriva „difuzărilor“ care au slăbit memoria populară: „atuñsî [în copilăria ei] jêran noj [copiii] d i f u z q á r i“. . . (r. 59—60).

text. MCCLXXIX

Nota critică 222 (satul *Ghidra* [*Vidra*] — cătunul *Călimán* — *Dunitraki Côtja*, 77)

Pe lângă datele sporadice asupra păstoriei (*text.-conv.* r. 107—115), întîlnim pe Eminescu iubit, acum 80 ani (prin 1898), de lumea școlarilor din satele Vrancei pentru lirismul elegiac cu fond folcloric, *Revedere* — „Ce te lîzînj, codruli,“. . . (r. 91—104).

Se vede iarăși că *Miorișă* manualului școlar era numai recitată — și în cazul de față integral — dacă se întîmpla ca învățătorul vreunui sat să iasă din tipicul didactic. Memorizarea se făcea „cam pi strofi“ (cum reiese din mai multe *texte.-conv.*). Era deci fragmentată „poizija“ după norma personală a pedagogului întîmplător (r. 81—86).

text. MCCLXXX

Nota critică 223 (satul *Ghidra* [= *Vidra*] — cătunul *Călimán* — *Săfta Añghil*, 82)

Întîlnim și în satul *Ghidra-Vidra* o bătrînă complet abrutizată de greutățile vieții: ea nu a avut bucurie, nici clipă de petrecere în obștea satului sau în familie, și nici înclinare pentru cîntec și vers. Din toată varietatea *Miorișei* în ținut, bătrîna a putut reține abia grupa caracteristică de patru versuri — începutul baladei — adică ultimul rest din dezagregarea deplină. *Text.-conv.* e zguduitoare: bătrîna octogenară ne apare ca o făptură total degradată de povara vieții — analfabetism, mizantropie, întuneric sufletec. Într-o jumătate de secol în peregrinări etnografice pe plaiurile pitorești ale Vrancei, ca și pe munții despăduriți de jaful politic, rămași apoi cu goluri sinistre spălate de ploii, rupte de puhoale, uscate vara și toamna de arșițele toride, noi nu am mai întîlnit altă bătrînă atîta de dezumanizată.

text. MCCLXXXI, MCCLXXXII

Nota critică 224 (*Ghidra* [= *Vidra*] — cătunul *Călimán* — *Prohira Ionășcu*, 82)

Text. MCCLXXXII a fost notat la o oră după MCCLXXXI.

Text.-conv. informează despre posteritatea lui Moș Ion Roată „unionistu“ din satul *Cîmpuri* evocat de Ion Creangă (r. 75—84); apoi despre luptele din Vrancea în primul război mondial, cînd satul *Ghidra* și cătunele lui (*Călimán*, *Voloșcani*, *Búrca*) au fost teatrul unor lupte eroice împotriva armatelor germane cotropitoare (v. C. Kirișescu, *Istotia război. întregire.*, II, 487, 514, 516, 531, 542, 555, 589).

Octogenara analfabetă a cunoscut „*Miorișă*“ păstorească, amintindu-și din copilărie cum circula balada în cătunul ei, *Călimán* (r. 51—56). Dar cele două var. — știute numai în text risipit — răsfrîng ecouri prea vagi din fondul păstoresc, pe care l-a năpădit textul literar auzit, probabil, de la cineva știutor de carte din familie

text. MCCLXXXIII; text. MCCLXXXIV

Nota critică 225 (satul *Bolotăști* — *Marija Rădván*, 66; *Vasili Rădván*, 79)

Satele *Bolotăști* și *Găzăști* sînt limitrofe ținutului Vrancei, așezate la est, *Găzăști* aproape prelungind satul vrăncean *Ghidra* (= *Vidra*)

prin cătunul *Bârca*. Stînd pe șleaul principal care din preistorie a legat Vrancea de deal și cîmpie — „*drumu Vrăneșii*„ — satele acestea, îndeosebi *Găzești*, au trăit în trecut și sub înfrîurirea vieții vrăncene. Astăzi — fiind în apropierea tîrgului *Odobești* și a orașului *Focșani* amîndouă și-au pierdut aspectul de viață străveche, pînă aproape de *orașenizare* (mai ales prin *port* și parțial *locuință*).

Bolotești a fost cercetat întîi — folcloric și dialectal — în luna mai 1906 (Candrea-Densusianu-Sperantia, *Graiul nostru*, I, 275—279 I—VI). Nu se știe care din cei șapte anchetatori ai celebrei antologii a cules pe teren, notînd diacritic numai 6 texte (3 *text-conv.* și 3 *descîntece*) de la trei bătrîne (vîrsta între 61 și 83 ani). Din punct de vedere lingvistic faptul esențial rămîne următorul: graiul bătrînelor păstra, în 1906, fonetismul străvechi, fără nuanțe fonetice pronunțate. Era și foarte apropiat de graiul vrăncian prin palatalizarea preponderentă a labialelor. Pe cînd bătrîinii de azi alternează fonetismul, apropiindu-l de limba literară deci, și de graiul muntean, desigur că prin școală, armată, vecinătatea podgoriei, a tîrgului și a orașului (v. *textele* de față).

Ambele texte de-acum au fost notate de la doi bătrîni *sof-sofie* și sint *ogîndirea școlii*. Bătrîna (66 ani) a memorizat *Miorița* după „cartița-di-șetiri“ („*autoru*“ era „*Sadovjănu*“); apoi a recitat-o „la lecții“, cînd „și punja *noti*“ (caz singular întilnit de noi în Vrancea; v. *text.-conv.* r. 1—6, 84—86). Iar bătrînul (mai vîrstnic: 79 ani) spunea că *Miorița* jera-î carti *poizii mari*. . .-î clasa a pătra“. El a „zucato-m piješî“ di teatru prin anul 1905, la școală. A fost la o serbare școlară cu reprezentarea, în program, a *Mioriței* dramatizate. În afară de ce-a aflat în școală, se pare că a mai găsit balada pusă „pi rol di pesi“ într-o „carti“ deosebită. Poate că a fost o broșură de colportaj, ori o transpunere scenică făcută de fantezia unui învățător. Caz neconsemnat — după cite știm — de istoria circulației baladei în popor. Ca și faptul — aici menționat întîi — că *Miorița* era cîntată în școală.

text. MCCLXXXV

Nota critică 226 (satul *Bolotești* — *Ion Vasili Cernja*, 72)

Var. puternic degradată, începe cu dialogul după *modelul vrăncian tradițional*. Vers. 3—9 presupun ecoul cărturăresc.

Asemenea text mediocru, pe calea dispariției, dovedește disparitatea baladei în satul *Bolotești*. În șapte zile cit am cercetat localitatea, nu am putut afla un exemplar mai reliefat.

text. MCCLXXXVI

Nota critică 227 (satul *Bolotești* — *Ghijorghi Salușca*, 77)

Var. bătrînului de 77 ani — puternic dislocată în planul ei narativ — păstrează un vădit ecou alecsandrinist plecat din manualul școlar.

Eleul de prin 1900 citea „poizii“ „di plăceri“ la școală, pentru că i s-a părut „o poizii frumoasi“ (copilul avea simțul frumosului literar). Bătrînul informator nu a redat însă textul școlar ca atare: el modifică măsura versurilor și introduce — odată cu unele versuri de improvizare prea comună (v. 19—21, 26—27, 97—98) — pe altele care par personale, în realitate avînd circulație în unele texte din ținut (v. 32, 116; 32, 118).

text. MCCLXXXVII, MCCLXXXVIII

Nota crit. 228 (satul *Bolotești* — cătunul *Purselēști* — *Iorgu Vlăcu*, 87)

Bătrînul — aproape nonagenar — din satul *Bolotești*, cătunul *Purselēști*, al originii *Mitropolitului Varlaam*, a „învățat“ *Miorița* tot în școală și tot ca pe un simplu text literar, fără melodie. Tip receptiv mediocru, a fost copleșit de greaua robie socială; el a dus viața omului nevoiaș de prin satele de podgorie, de la deal și de a cîmp (v. *text.-conv.* r. 90—103). Nici după ce-am reluat ancheta etnografică (la o oră după notarea primului text) n-a putut reda o var. unitară în planul motivului. Graiul se vede și aici parțial influențat de cel vrăncian.

text. MCCLXXXIX

Nota critică 229 (satul *Bolotești* — *Ion Mereșu*, 99)

Bătrînul informator (de 99 ani, aproape centenar) știa că *Miorița* e o „cîntări“. El nu a „învățat-o-î școlii“, ci a deprins-o ocazional (v. *text.-conv.* r. 1—5). A indicat însă contactul cu „cărț di cîntiși“: „... avjam un tjañc di cărț strîñsi“ (r. 5—7). Au fost toate *broșuri de colportaj*.

Textul ne apare complet dezagregat: au rămas numai primele cinci versuri. Se vede aceeași stare de disparență a baladei și în zonele limitrofe ale Vrancei (în anul 1970). Sint de reținut informațiile despre războiul din 1916—1918 (r. 7—14) și starea etnografică a satului *Bolotești* prin anii 1870—1916.

text. MCCXC

Nota critică 230 (satul *Găzești* = *Găgești* — *Vasili Iăcub*, 63)

Var. de față — cu fonetism alternant slab (v. 23, 50), fiind preponderentă rostirea literară — nu a fost aflată de informator de la lăutarul indicat (r. 56—60) care, în 1928, comunicase o var. publicată în 1930 (*Ținut. Vranc.*, I², 340 XVII). Aceasta se apropie de a tipului lăutăresc vrăncian, nu de textul în cauză (cf. la ambele var. versurile 12—13). Am verificat afirmația echivocă: lăutarul din 1928 cîntase, prin 1933, la „crișmî-n *Spinēști*“, cînd a putut impresiona pe informatorul nostru. Dar var. *lăutărescă* — de va fi fost cîntată lăutărește: melodie și text (vocal), alternînd cu *execuția melodică la „lăuică“* (după practica generală a „lăutarilor“, din Vrancea, ca și a celor de pe *Valea-Milcovului*) — nu a putut

înălțura *textul clasic*, pe care informatorul fără îndoială că-l învățase școlărește din manualul didactic al copilăriei.

text. MCCXCI

Nota critică 231 (satul *Găzești = Găgești — Icn Zlota, 73*)

Var. provine din sursă literară fără urmă de fond păstoresc.

Text-conv. (r. 41–49) arată că în ambele sate balada se cânta.

Materialul din *Bolotești-Găzești* arată circulația baladei în zonele limitrofe Vrancei, asemeni materialului publicat de noi din *Rîmnicul-Sărat (4 texte cuprinse în lucrarea Folclor din Rîmnicul-Sărat, I, II)*.

text. MCCXCIII accesoriu

Nota critică 232 (satul *Bodéști — Gavrilă Anuțoiu, 93 [94]*)

În satul legendar *Bodéști* — între cele trei bătrîne (vîrsta 70, 72, 79 ani) și doi bătrîni (77, 94 ani), cercetați la 28 decembrie 1967 — se vede că sub raport etnopsihologic, și ca informator proeminent privind *Miorița*, rămîne nonagenarul de față. Dintre cele două var. comunicate, cea dialectală (CMXLIX) a fost notată la un an și opt luni după MCCXCIII. Pentru critica internă de text pe aceasta o socotim *exemplarul de bază*, cules de cercetătorul localnic după indicațiile date de mine (MCCXCIV *Nota crit.* 233). Într-adevăr, var. notată literar e superioară celeilalte prin materialul poetic (starea cantitativă: MCCXCIII are 97 versuri, cealaltă numai 85), cit și ca ordonare de plan. Omiterea de versuri din var. dialectală se distinge lesne în text. accesoriu (vers. 3–6, întrebarea ciobanului; 34–38, motivarea complotului; 58–60, locul îngropării; 66–67, suferința mamei, 71–75, răspunsul simulat al ciobanilor; 78–79, o parte din portretul ciobanului). Dar și în CMXLIX găsim câteva versuri care prezintă mai explicit cîte o temă din text. accesoriu. Întîlnim și cazuri cînd în ambele texte se află versuri aproape identice. În două cazuri apar versuri identice (MCCXCIII 80–85; cf. CMXLIX 81–86, completarea apoteozei ciobanului; MCCXCIII 94–95; cf. CMXLIX 101–102, răspunsul ciobanilor). Diferență marcantă găsim la *grupa personajelor*: în MCCXCIII cei trei ciobani sînt clar identificați: („Unu-i ungurean,/Altu-i de brețcan [sic!]/Și altu-i de vrâncean“; v. 22–24). Dincolo lipsește precizarea aceasta. Tot așa e lămurit complotul („Cela ungurean/Și cu cel vrâncean/S-au vorbit ca să-l omoare/Pe cel de brețcan,“; 28–31). În CMXLIX și acest element dispăre.

Disponerea *temelor* e mai ordonată în textul din 1966, pe cînd dincolo se vede ușor dispartă. Trebuie să recunoaștem totuși *ecoul alexandrinist* (MCCXCIII 20–24, 28–29, 34–37, 46–52, 62–67, 78–81, 92–93), contaminat cu slăbitul strat păstoresc local (5–16, 41–43, 68–70). De unde a putut să vină

re flexul literar? Poate că din armată. Mai tirziu poate de la școlarii din familie. Direct din carte *nu*, fiindcă nonagenarul a rămas toată viața analfabet.

Starea generală a textelor. Să vedem concluzia ce se poate desprinde din analiza globală privind *Miorița*, știută azi numai de cinci informatori — bătrîni reprezentativi — din satul *Bodéști*. *Încadrarea regională a personajelor* se vede flotantă și pe cale de dispariție (CMXLIV, CMXLV). Cîteva texte dovedesc *simplitatea textului primitiv* al baladei (CMXLVI, CMXLVII, CMXLVIII). Îmbinarea cu cîntecul liric *Ciobănașul* — mai accentuată (CMXLIV, CMXLV), ori difuză (CMXLVIII) — reprezintă o fază de *contaminare mai tirzie*. Iar coloratura literară prin textul Alecsandri (pătrunsă în ținut — așa cum am arătat — încă din secolul trecut; cf. MCXLIX *Nota crit.* 136) este astăzi disparentă în lumca bătrînilor. Textele de față sînt mult mai aproape de fondul păstoresc etnografic a ținutului decît cele din satele apropiate de tirg-oraș (de exemplu *Vidra*).

text. MCCXCIV, MCCXCV accesorii

Nota critică 233 (satul *Côza — Mărița Burdușa, 61*)

Chestiunea *normelor metodologice de teren* am discutat-o detaliat (în *Ținut. Vranc.*, I², p. 64–112). Aici rămîne de lămurit succint metoda anchetei prin cercetătorul intermediar (auxiliar).

Acesta este un colaborator prețios al monografistului format ca etnograf-folclorist-dialectolog. Fiind om al locului, *cercetătorul-auxiliar* depistează mult mai lesne subiecții documentari, pe care mai greu îi poate afla anchetatorul. Odată aflat în sul deosebit, trebuie să fie îndată anchetat. *Cercetătorul-auxiliar* îl pune să cînte (dacă *subiectul* poate; dacă nu, atunci să zică dintr-odată, dar fără prevenire — ca să nu aibă timp de întrebare pe cineva — și fără adaptarea memoriei prin aplicare. În text. de față, memoria se vede dispartă: *subiectul* acum ezită, fragmentează, acum amestecă dialogul cu narațiunea, vorbirea indirectă cu dialogul, etc; încît textul rămîne dezarticulat, lipsindu-i planul normal de compoziție. *Cercetătorul auxiliar* notează cu atenție textul respectiv în transformare directă (fără grafie diacritică; dacă o cunoaște rudimentar, lucrarea arbitrară nu folosește dialectologiei — v. ca exemplu edifiator, text. MCCCXII *Nota crit.* 241).

După asemenea notare preliminară (de obicei destul de parțială: text poetic, povestire, basm etc.) urmează *anchetatorul format* care poate aplica singur *triplul experiment etnografic-folcloric-dialectal*¹.

¹ Acest *procedeu tehnic de excepție* se poate dispensa, pentru culegerea textelor dialectale, de aparatul specială (fonograf, magnetofon, etc.) care cu greu se transportă pe teren accidentat (mai

Cercetătorul auxiliar, fiind localnic cu subiectul în cauză, îl poate chestiona oricând are prilej favorabil. El revine pe teren — o dată sau de mai multe ori — mereu notînd integral un motiv, și tot în grafie literară, ca să se poată apoi stabili comparativ, prin critica internă de text, diferențele globale, numai de fond, petrecute în timp (rememorarea unei părți uitate, contaminarea cu alte motive, fragmentarea, ori amplificarea textelor căpătate anterior).

În cazul de față, cercetătorul auxiliar¹ — continuu indemn și orientat de mine, folosind indicațiile de teren stabilite cu precizie — a depistat, în 1965, var. de față MCCXCIV, notînd-o literar cu atenție și răbdare. Peste doi ani — în aprilie 1967 — el a revenit pe teren, tot după indicația mea, notînd var. MCCXCV (timpul experimental a fost indicat de mine). Peste opt luni — la 24 decembrie 1967 — am venit eu pe teren, notînd atunci în transcriere dialectală text. CMLXXII (v. și *Nota crit.* 19) și verificînd (prin *text.-comu. special*) datele etnografice din mărturia informatoarei, notată de cercetător în 1965 (concordă cu cea notată de mine):

„Îl știu de-aici din sat; îl cînta (sic!) frații mei Toader și Ion, ciobani cu oile, din fluier și din gură. Și noi, de băieți, ne stringem duminică și-l cîntam între noi. Bărbatul meu Burdușa îi plăcea (sic!) să-l zică din fluier și cu vorbe. Îl ascultai și moartă! (sic!). Cînta și juca. Era tare glumeț pe la nunți și petre-

ales la munte). Pentru mine cazul tipic a fost text. MXCVII, notat la două luni după MXCV, MXCVI (v. și *Nota crit.* 105). Bătrîna, de 72 ani (suferîndă din copilărie de-o coxalgie), locuia în 1967, în satul *Nistoréști*, la punctul topografic *Tépa-nici* (un cătun în formație la 3 km. depărtare de sat, 850 m. altitudine), greu accesibil, pe-un povîrniș înclinat aproape vertical. „Baba” *Dobrișa (Mójsi) Sítóju* (subiect documentar) venea în satul-comună foarte rar. Pe vreme ploioasă de toamnă și viforoasă iarna, ea nu cobora cu lunile din „bordej la lumja mari...”. În asemenea stare aspră cu greu te urcai „cu *Kišóru*”, sprijinit chiar de-o „ghioágí șjóbánjasci...”, — vorba hazlie a bătrînei. Aici ajung pentru ancheta triplă (etnografie, dialectologie, folclor) numai pregătirea metodologică și dexteritatea de lucru a monografistului format. Preocuparea pentru *folclorul muzical* presupune însă practica aparatului speciale. Credem că în cazul acesta subiecții trebuie cercetați tot local, și în timp favorabil (vara și începutul de toamnă). Deplasarea din mediul lor tradițional le-ar schimba naturațea firii fiecăruia, le-ar altera graiul și le-ar reduce din vigoarea cîntecului și versului popular. Drumul de la sat spre oraș obosește și dezorientează. Iar tumultul mediului social de la oraș, cu civilizația tehnică uluitoare, sleiesc elanul poetic al omului de talent, dar trăit în singurătate și simplitate rustică.

¹ *Neculai Dánfiș*, învățătorul și director al „Școlii generale de 8 ani” din satul *Cóza*, în anii 1965—1967.

ceri... Ion al meu bea și petrecea și-l punea pe *Gheorghe Predoi lăutarul*¹ să-i cînte. Ridica paharul, bătea cu piciorul cînd „Chioru-lu Radu” [un lăutar orb din *Cóza*] zicea: „Arde focu-n paie ude,/Strig la mindra, nu m-aude...”.

Asupra celor trei *texte-var.* s-au făcut observațiile critice despre psihologia creației populare în genere, și îndeosebi privind *Miorișa* (v. CMLXXII *Nota crit.* 19). În modul acesta de anchetă au fost notate de același cercetător-auxiliar încă 13 var. din *Cóza* (MCCXCVI și MCCXCVII, MCCXCVIII și MCCXCIX, MCCC și MCCCII, MCCCIII și MCCCIV, MCCCVI și MCCCVII, MCCCVIII și MCCCIX, MCCCX). Într-un caz experimentul (text. CMLXXXII) a fost făcut la trei sferturi de oră după ce fusese notat de cercetătorul auxiliar text. MCCCVI.

Tot așa am procedat în cazul altor trei var. din *Negîrléști*, notate de-al doilea cercetător-auxiliar solicitat de mine, iarăși din corpul didactic² (MCCCXIII cf. MXXXIX; MCCCXIV cf. MXL; MCCCXX cf. MXLII și MXLIII). Și în cazul acesta, MCCCXX s-a notat cu șase ore înaintea celorlalte două var. în transcriere diacritică (v. MXLII—MXLIII și *Nota crit.* 73).

Același cercetător-auxiliar (Prof. *Dumitru Pricop*) mi-a comunicat încă șase *texte*, notate de dînsul fără indicație de teren. Sau, din indemnul lui, notate de persoane anonime cu scriere greu des-cifrabilă (text. MCCCXV—MCCCXXI).

Încă două *texte* (MCCXCIII, MCCXCII), — din satele *Bodéști*, *Nărúța* — au fost notate (tot după indemnul meu) de alți doi cercetători-auxiliari³. Iar text. MCCCXI (din satul *Méra*, de pe *Valea-Milcovului*) l-am aflat întîmplător, notat rudimentar, de o tină ră cîntăreață de melodie și vers popular (v. *Nota crit.* 240).

Informatoarea de față a text. MCCXCIV—MCCXCV se vede că a trăit în mediul ei păstoresc de familie, ca și în ambianța satului de obîrșie cu tradiție păstorească; dar după ce trecuse prin *Cóza* versiunea *Alecsandri* de la școală, paralel cu lăutarul mijlociu și cel mediocru cîntînd la petreceri *Miorișa*, cînd o auzea și soțul bătrînei *Mărija Burdușa* (v. *Ținut. Vranc.*, I², p. 339 XVI).

text. MCCXCVI, MCCXCVII accesorii
Nota critică 234 (satul *Cóza* — *Catrina Burdușa*, 63 [65])

¹ Lăutarul *Ghjórghe Predói Citu* care a comunicat, în 1928, o var. a *Miorișei* (*Ținut. Vranc.*, I², p. 339 XVI), și în 1927 cîteva *texte lirice ibid.*, II, 1969, p. 171 CCXL, p. 172 CCXLII, p. 173—176 CCXL—CCXLIX, p. 178—180 CCLV—CCLX).

² Prof. *Dumitru Pricop* din același sat.

³ Învățătorul *Vasile Grósu (Bodéști)* și publicistul *Simion Hírnea (Nărúța)*; v. text. MCCCXII și *Nota crit.* 241).

Variantele au fost notate de cercetătorul-auxiliar N. Danfiș, în egale condiții de lucru, adăugând o mărturie a informatoarei:

„Eu nu știu carte. Cîntecul îl știu de la bătrîni. Am cîntat pe la deal, pe la chefuri. Aista era cîntecul ciobanilor; și de la flăcăi l-au învățat și fetele. Era drag, și-l cînta toată lumea. Îl auzai și prin sat, și pe la deal, și la nunți; vara din fluier și din gură“.

Textul — obscur la sfîrșit — informează despre circulația geografică generală (sat, deal, munte), și în comunitatea întregă a satului: „îl cîntă toată lumea“. Între tinerii din satul *Cóza* fetele deprindeau *Miorița* de la flăcăi, nu invers.

text. MCCXCVIII, MCCXCIX accesorii

Nota critică 235 (satul *Cóza* — *Tqadir Pricop*, 63 [65])

Notate de același *culegător-auxiliar* la un interval de doi ani (1965, 1967), aceste două texte par mai apropiate de tipul străvechi vrâncean, deși au ecou, prea redus, din versiunea Alecsandri (privind grupa personajelor: A. 12—14; B. 17—19). Informatorul, știutor de carte, a trăit în lumea păstorească. Pentru el mediul prielnic receptării a fost întii „pe deal, pe la odăi“ (păstorit, creșterea vitelor). Puterea de circulație a rămas numai în cîntare. Aceea, din tinerețe, a fost la început a tatălui său: întii „din fluier“, apoi „din gură“.

Bătrînul *Tqadir Pricop* — un cîntăreț înzestrat („aveam glas frumos“, mărturisea el) a cîntat *Miorița* numai din gură, fiindcă din fluier, sau caval nu a putut cînta (v. CMLXXV). Va fi auzit ceva și prin „șezători“, pe unde s-a dus cînd era flăcău, și-a cîntat acolo balada.

Și aici se lămurește un fapt etnografic: „hóra satului“, nu era în trecut prilej prea favorabil pentru cîntarea *Mioriței*. Se cînta acolo din fluier, iar din caval niciodată. „Caválu“ rămînea instrumentul izolării păstorești: sus, la munte, în preajma stîinii, pe culmile plaiurilor însořite, cînd singurătatea se potrivea cu amintirea momentului grav din poem. Prin anul 1897 în *Cóza* încă se folosea fluierul la horă, pentru cîntat „ziocurili“ flăcăilor. Prin toată Vrancea, pînă în copilăria mea (anul 1910) în „satele retrase“ (ferite prin așezarea lor geografică de legătura cu țirgul și orașul, ca *Bodéști*; v. CMXLIV—CMXLV *Nota crit.* 13) la horă nu erau lăutari. Cîntarea o făcea din fluier un flăcău, sau vreun tînăr căsătorit; iarna întotdeauna un cioban care în timpul verii fusese la stînă. Am apucat (era în declin) „hóra șjobjănăscă“ jucată de două ori pe vară de ciobani laolaltă cu flăcăii din sat (în *Spinéști* și *Bodéști*). I se spunea așa, fiindcă era spectaculară prin prezența ciobanilor (în cîteva sate ca *Bodéști*, *Spinéști*, *Birsăști*, *Păltin*

Nistoréști erau numeroși). În timpul păstoritului de vară ei veneau de la stînă în sat de două ori: la 29 iunie („Sînkétru“) și la 20 iulie („Sintilii“). Scopul era să-și vadă părinții, hora satului, apoi să aducă „prûbi“ „stăpînilor de oi“ cum prepară baciul cașul și brînza. Un octogenar — fusese cioban și baci 20 de ani, umblind cu oile „ș-așișa [în Vrancea], și la cîmp“, pe la *Galafi*, *Brădila* (în *Bărdăgan*); prin *Dobrogea* (la „Constăntița“ „Băbădăși“) — descria impresionant momentul cînd intrau ciobanii la *Bodéști* în horă (rar într-o nuntă întimplătoare). Ei veneau chiar în portul sezonier de la stînă, mai ales încinși cu vestitele „ați pestriți“. Își puneau „beșli grămădi“: „zvirlă beșli-n nižlocu horiț“. Unul din ei, mai iscusit cîntăreț din fluier, cînta cîteva melodii de joc. Ceilalți jucau cu avîntul tinereții. Satul îi privea cu admirație, mai ales cînd rămîneau numai ei în „hóra șjobjănăscă“; flăcăii se retrăgeau din joc, ca să-i privească odată cu mulțimea satului. Îndeosebi unul era prețuit pentru îmbrăcăminte și măiestria jocului: în strigătură el imita onomatopeic cîntecul pupăzei (v. *Ținut. Vranc.*, I², 435 LXXIV).

Cît privește „cînticu *Miorița*“ întilnit la nunți, informatorul de față ne lămurește în stricta realitate etnografică: în Vrancea se cînta pe la nunți („Pe la nunți, da: îl cîntau bătrîni“ — *text.-conv. accesoriu*). În același sens informează un *text.-conv.* din *Sovēja* arătînd că acolo femeile cîntau *Miorița* în trecut „pă la petrețirj, pă la nunti“ (MCCI și *Nota crit.* 172). Sigur e că în Vrancea tot un bătrîn, care fusese cioban ori baci, era imbiat de comesenii nuntași să cînte, întii melodia baladei, după aceea și cuvintele. El scotea fluierul din „kimérju“, ori de la briu, supunîndu-se mindru dorinței tuturor. Lăutarii (dacă erau!) amușeau pe lăută și pe cobză; iar *Miorița* înviora pe bătrîni, deși *ambianța melodiei este profund elegiacă*. „Cîntărja“ se petrecea noaptea, la „masa-șja-mari“ pusă după miezul nopții, cînd se făcea „strînsu dărurilor“ de la comesenii. Masa „sî punja“ în același timp și la „socri-șij-mari“, părinții mirelui, și la „socri-șij-niși“, părinții miresei. Am apucat în Vrancea asemenea originală nuntă, fără s-o fi putut prinde *vie* în anii studiului meu etnografic din tinerețe: apunea pe cînd copilăream. Dar bătrîni m-au lămurit: la nunțile „diň vekimi“ *Miorița* era o cîntare normală.

Reproducem mărturia menționată, în notarea cercetătorului — auxiliar:

„Cîntecul îl știu de la tatăl meu, Busuic Pricop. Îl cînta din fluier și din gură pe la deal, pe la odăi, cînd stăteam cu vitele. Și-l cîntam și eu. Mi-aduc aminte că mă duceam pe la șezători, la Toader Dumitru; și-am cîntat și eu de flăcău, că aveam glas frumos; și-acuma-l cînt. Pe la nunți, da: îl cîntau bătrîni.“

text. MCCC, MCCCCI accesorii

Nota critică 236 (satul C^oza — *Cucgâna Ursu*, 63 [65])

Aceste două texte trebuiesc corelate cu CMLXXVI—CMLXXXVIII (și *Nota crit.* 22). Reținem mărturia bătrinei, notată de *culegătorul-auxiliar* N. Danțiș. Se vede că ea a trăit mereu în mediu păstoresc local. Admitem veracitatea *text.-conv.* notat literar, înțelegându-i nota hiperbolică de la sfârșit (fluierul cu ecou la trei-patru km.!).

„Din bătrini am auzit-o cîntînd (*sic!*). Mi-a fost dragă și-am învățat-o și eu. O cîntam cu vitele pe deal. *Ciobanii o ziceau* mai ales cînd strîngeau oile în botei, și la Sfînta-Măria-Mare. Soțul meu Ion Ursu a fost cioban treizeci de ani. Savin Pricochie [= Pricop] o cînta cu ciobanii și cu bacii la stîină. Avea un fluier care se auzea de la trei-patru kijometri. *Bătrîni noștri o mai cîntau* pe „la clacă și șazători“

text. MCCCII, MCCCIII accesorii

Nota critică 237 (satul C^oza — *Nedêlc Lătu*, 71 [73]).

La text. CMLXXXI (*Nota crit.* 24) adăngăm următoarele:

Textele de față — notate la un interval de doi ani (1965, 1967) de același culegător-auxiliar — sînt, ca și *textul de bază* CMLXXXI, copie a versiunii *Alecsandri* (cf. *îndeosebi* v. 1-9, 46-95). În ambele *fondul arhaic al baladei pare o iluzie* (cf. 10-13, 23-27, 33-35). Bătrînul (de 73 ani în 1967) nu a trăit în preajma stîinii, ci numai în satul C^oza, care nu se îndepărtase de arhaismul etnografic (în anul 1894!).

Referințele despre circulația *Miorișei* (cînd sint admise în ancheta de teren „babele și femeile pînă-ncoace“!) *falsifică* uneori *datele etnografice locale*: nu insul îmbătat (pe la circiumi, hanuri, nunți, iarmaroace) cînta în trecut limpede balada; ci numai cel care trăise retras de virtejul lumii, și din amintirea vie a trecutului păstoresc. *Miorișa* nu se apropie de frenezia dionisiacă a firii ome-nești, ci numai de calmul senin în fața sorților ascunși și implacabili ai vieții, ducînd la moartea resemnată, după care omul senin rămîne la urmă pulverizat în natură fără lacrimi, nici vaiete, sau act profan religios. Înseamnă că referințe contrare de teren, de la informatorii fără de viziunea vieții țărănești primitive, nu explică trecutul păstoresc, după cum și sensul poemului însuși.

text. MCCCIV accesorii

Nota critică 238 (satul C^oza — *Tqâdir Tudurâki*, 71)

Var. a fost notată de același *culegător-auxiliar*, în 1967. *Experimentul* privind *racordajul folcloric* (și transcrierea dialectală) nu s-a mai putut face din cauza morții informatorului. Cu originea în

materialul clasic — 1866 din manualul școlar, textul păstrează numai începutul stereotip și ordinea personajelor, înlăturînd însă restul *temelor*, modificînd, din patriotism local, rolul ciobanilor (Vrânceanul e victima „moldoveanului“ și a „ungureanului“); apoi *introducînd versuri inedite* — sigur că de-ale bătrînului informator, un știutor de carte; fiindcă în materialul general privind *Miorișa* vrânceană asemenea versuri nu se întîlnesc: „Ori sarea nu-i bună/De tot plîngi în tîrlă“ (14-15); sau „Ba și iarba-mi place,/Sare am în tîrlă;“ (16-17).

Deplină *dovadă de cărturărisim* se găsește în ultimele cinci versuri, de-a dreptul *versificate literar*, avînd rima încrucișată.

text. MCCCVIII accesorii

Nota critică 239 (satul C^oza — *Ion Rădăuți*, 80 [82])

După mărturia, notată de același *culegător-auxiliar*:

„Mai este, dar n-o mai știi. Am făcut două clase [primare] la Păulești. Am auzit-o din graiul lumii, ca un fel de *doină zisă* de flăcăi și de fete. O auzeai pe la deal, pe drum, sârbătoarea la cules de zmeură, și cu vitele la păscut. Era vestit Constantin Tudorache-Motan. De la el au învățat-o și alții; și-a-nceput să se-nmulțească la muncile cîmpului, la prășit și cules.“

se vede că bătrînul octogenar extinde sfera de circulație a *Miorișei* care s-a răspîndit în C^oza prin împrejurări variate: nu numai „pe deal“ (adică la „tîrlele“ cu pășunatul în apropierea satului, distanță între 2 și 6 km.); ci și atunci cînd cineva mergea „pe drum“ (deductiv: întîlnind pe cineva care *cînta* balada), ori cînd flăcăii și fetele se duceau la „cules de zmeură“. Se mai putea auzi (melodia = *ghersu* — rămînea desfăcută de cuvînt?) „din graiul lumii, ca un fel de *doină zisă* de flăcăi și de fete“ („*doină zisă*“ adică rostită numai în text, iar nu și cîntată? *Miorișa* „un fel de *doină*?) Mărturia apare imprecisă, chiar dubioasă: ar însemna că balada *s-a transmis* de-a dreptul *oral*, fără urmă de melodie, o modalitate întîlnită mai rar și printre păstori. Asemenea caz în circulația baladei va fi fost rar, în C^oza și într-alt loc vrâncean.

Cealaltă *lămurire* a informatorului e *reală*: un ins „vestit“ (cunoscut de toată obștea satului) o cînta predilect. „De la el au învățat-o și alții“. Prin acest vehicul select *Miorișa s-a înmulțit* în C^oza adică o *var. de relief* a intrat în faza *diversificării* prin *variante noi*. Timpul indicat al difuzării: vara „la muncile cîmpului, la prășit și toamna la cules“ (dar iarna?).

Textul de față păstrează în general planul modelului literar, dar și-a pierdut unitatea momentelor epice. Cauza: lipsa de frecvență a memoriei subiectului.

La un interval de doi ani (1965, 1967) față de CMLXXXII (v. și *Nota crit.* 26), textul de față a prefăcut grupa personajelor și a fragmentat *motivul*. Bătrînul, trăit în prefacerea ținutului de la fondul etnografic spre civilizația modernă și cultura scrisă, a ieșit din tradiția păstorească și a intrat în actualitate. Și pentru cazul acesta factorul innoitor a fost mai întii școala.

text. MCCCXI

Nota critică 240 (satul *Méra* — *Bătrina Fúsu* [?], 60)

Var. a fost notată rudimentar de-o cîntăreață de cîntec popular autentic din zonă, fiind și inovatoare de teme lirice, care nu mai sînt cîntece populare tradiționale, ci *compuneri quasi populare* (vecine cu „specia vvasifolclorică” — adj. transcris și *quasi-folcloric* — despre care vorbea Ovidiu Papadima, *Literatură populară română*, 1968, p. 18, 214). Asemenea plăsmuiri fără melodie (autoarea și le adaptează la melodii locale) sînt notate de dînsa scriptic în momentul creării lor. Memoria este activă numai cînd interpreta *expune publicului* poezia cîntată, și nu recitată (în timp, și-o păstrează într-un „caiet de poezii” care circulă printre cunoștințe, numai fete).

Tinăra cîntăreață se numea *Vlaicu Alexandrina-Lucia* (din cătunul *Scorúș-satul Réghiș* [reședință comunală], pe *Valea-Milcovului*). În anul anchetei mele (1967) tinăra avea 20 de ani. A fost apreciată de-un publicist prea generos: „una din vestitele(!) *privighetori ale Vrancei*” (*Viața nouă*, XXI, nr. 6408; 16 iulie 1965). În același ziar fata (atunci era în vîrstă de 18 ani) apare, după o fotografie, *îmbrobodită cu „ștergăr de nevastă”*, întocmai ca o tinăra măritată din Vrancea. De ce falsul etnografic acesta?

Poeta-cîntăreață era un talent prea modest, nevalorificat pentru marele public (radio, televizor, etc.). Capacitatea ei lirică părea apreciabilă, așa cum se însamnă în „culegerea de folclor poetic din regiunea Galați” (I. Brezeanu-Gh. Nadoleanu, *Pe-un picior de plai*, Galați, 1967, 198, 217, 224, 228, 251, 268, 273, 274—275, 278, 291, 296, 301, 319, 330, 332—335, ș.a.). Putem aprecia contribuția modestă a tinerei cîntărețe „înzestrată cu o remarcabilă sensibilitate artistică” (spun cei doi prefațatori entuziaști!): materialul liric nou, creat de dînsa, uneori expresiv, rămîne precum-pănitor în *culegerea* cu totul *neștiințifică*.

Var. *Miorița* a fost luată de *Vlaicu A.*, în *august 1965*, de la o bătrînă în vîrstă de vreo 60 ani. Ea locuia atunci în satul *Méra* din actualul „județ Vrancea”. După informația culegătoarei, era o femeie sărmană, părăsită de familie, trăind vagabondă, aproape cerșetoare, însă cîntăreață bună de doină. *Miorița* cîntată numai fragmentar — sigur că a circulat mai mult în lumea lăutarilor

de pe *Valea-Milcovului*, pe unde o deprinsese bătrîna, și ea ieșită din mediul acestora. Dovada o avem în legătură cu personajele care apar frecvent în textele lăutărești din zonă: ca și aici, și var. din *Colăcu găsim „noi șjobăncei”* (*Ținut. Vranc.*, I², 327 VIII 4); în var. din *H'erăstăș* rămîne aceeași grupă de personaje. Tot așa se întimplă cu episodul „*neguricea*”. Asemenea *specimene* (mai cu seamă de *șablon lăutăresc*) le întîlnim în materialul aflat din Vrancea (anii 1926—1928), fiind, probabil, un reflex al „viorștilor” din Muntenia. Sigur că materialul acesta flotant a existat și în var. cunoscute de lăutari în popor.

Var. prezintă ceva cu totul redus și fragmentar, din *tipul păstoresc local* (53—58). *Vers.* 32—33 („Și să mă îngropați/În *ieslea oilor*”) cuprind o contradicție etnografică: în *zona Vrancei* stîna nu are nicăieri *iesle* (care e făcută numai în „grăzđu” de la gospodăria din sat, sau la „tîrla” de la „djal” ori de la munte.

text. MCCCXII accesoriu

Nota critică 241 (*Năruța* — *Radu Coroți*, 54)

Varianta — aflată în 1968 — a fost notată de publicistul local Simion Hirnia, culegătorul, în colecția de față, din 1928 (v. *Ținut. Vranc.*, II [1969], 194 nota 1). Atunci mi-a comunicat 8 *texte lirice* culese de la două fete și-un bărbat, împreună cu un text notat personal.

Cules după indicațiile mele de teren, textul *Mioriței* se prezintă în *frusta transcriere diacritică folosită de culegător* (nu cerusem munca aceasta!). *Text.-conv.* explicativ e de reținut. Cît privește restul documentar al textului: fondul păstoresc local s-a ruinat, pe cînd ecoul materialului școlar rămîne atotcuprinzător. Am păstrat exacta formă a transcrierii culegătorului, în var. ca și în *text.-conv.*

text. MCCCXIII accesoriu

Nota critică 242 (satul *Negîrléști* — *Ion Băhni*, 39 [41])

Textul a fost copiat de *cercetătorul-auxiliar* prof. Dumitru Pricop dintr-un caiet pe care fiica informatorului (în 1966, elevă în clasa a VII-a la „școala elementară” din satul *Negîrléști*), scrisese la dictarea tatălui ei. După notarea, destul de relativă (scriere stîngace, greu descifrabilă), *cercetătorul* a transcris tot evaziv, strecurînd în copia sa unele modificări de fonetică.

Asemenea *text-duplex* impune iarăși prevederea strictă în privința utilizării pentru studii a materialului folcloric obținut prin *cercetătorul-auxiliar*, anume: *nesiguranța în notare directă*, ori *copierea* după un text indoielnic, cere investigației critice să verifice pe teren; ori dacă în acest scop nu poate reveni specialistul asupra subiectului anchetat, atunci să se elimine materialul fragil.

Așadar putem întrevădea cită labilitate trebuie presupusă când vine vorba mai ales de cite o vastă compilație „folcloristică” făcută prin *dresura de tip romantic*, așa cum se înfățișează cea din anul 1900 a profesorului-arheolog Grigore G. Tocilescu [1850—1909], pentru care *colaboratorii săi mistificați au fost destul de eterogeni*. Ori cu 15 ani mai înainte *culegerea din 1885*, aceea a lui G. Dem. Teodorescu [1849—1900], în care *motivele — mai ales cele epice — apar împreunate arbitrar* din ce s-a cules în răstimp de la unul sau mai mulți informatori, prea dispași în spațiu și vreme. Ca și în a doua culegere, tot suspectă, din același an 1885 (Iarnik—Bîrseanu). Aici 166 de „elevi blăjeni” („coautori au culegerii”!) dintre anii 1860—1875, îndrumați de profesorul și canonicul din Blaj, academicianul Ioan Micu-Moldovan [1833—1915]; apoi alți elevi — ai dr. I. Petranu din Arad — au croit uneori material fără autenticitate populară sigură.

Afirm și acum, tot în mod neșovăitor, același punct de vedere restrictiv exprimat în trecut de noi, față de toleranța cu care au fost uneori tratate și reconsiderate aceste culegeri în legătură cu cercetarea „științifică” a folclorului.

text. MCCCXV

Nota critică 243 (satul *Negîrléști — Cucăna Brînzóș*, 52)

Textul (notat în 1966 tot de prof. D. Pricop, în calitate de *culegător-auxiliar* sub îndrumarea mea) provine de la o informatoare cu memorie mijlocie, dar cu putere de *improvizat versuri* care alunecă în prozaism (v. 5—7; 7—10). Uneori *improvizarea e de-a dreptul prozaică* („Chiamă-ți chiar și un ciine:/Cela mai *bîrșan* [sic!]/Și mai năzdrăvan,”; 17—19; „De-i videa *pe-icea*, așa,/O babă bătrînă,”; 41—42). Sau rămîne *verbalism supărător*, înclinînd spre ceva prea familiar (v. 25—30; cf. și 56). Apare și un non-sens puternic (v. 11—15), în care lexicul arată sursa textului din manualul școlar. Iată falsificat testamentul ciobanului: „Să-i spui, dragă, curat:/Că eu *m-am însurat*/În dosul stînei,/Unde latră toți *ciinii*,” (v. 56—59). Cită distanță pînă la viziunea cosmică din poemul lui Alecsandri, cît l-a ferecat culegătorul romantic cu imagini de artă poetică!

Iar graiul e forțat, ajungînd absolut *artificial* („Fluieraș de fag,/Mult *zică* cu drag,”; v. 36—37; „Mergînd, și *pe mine căuțînd*,/Și de mine întrebînd,”; v. 44—45).

text. MCCCXVI

Nota critică 244 (satul *Negîrléști — Ion Tăfti*, 60)

Text comunicat, în 1966, de același *culegător-auxiliar* dar notat de-un anonim cu scriere greu descifrabilă. Informatorul s-a eschivat de la ancheta noastră din 1968.

Var. e frîntură din text. Alecsandri, probabil ecou din manualul școlar. Are omisiune de versuri (între 23, 24; între 54, 55; între 66—67, etc.). Se întîlnesc unele prozaice (v. 45—49); altele dislocate (versurile finale 67—68 din alegoria morții); unele absente în text. Alecsandri „Că m-am însurat/C-o fată frumoasă/A lumii mireasă. . .”; v. 66—68); unele imagini par dislocate în raport cu text. Alecsandri (cf. v. 36—37, 38—39). Se adaugă schimbarea în grupa personajelor: *vînceanul* este victima (10—14).

Peste tot var. rămîne amestecătură prozaică. Nu aflăm urmă din versiunea păstorească.

text. MCCCXVII accesoriu

Nota critică 245 (satul *Negîrléști — Sînion Uăgurjanu*, 60)

Textul ne-a fost comunicat de același culegător-auxiliar prof. D. Pricop; dar scris, în 1966, de-un anonim cu grafie greu descifrabilă.

A fost memorizat după manualul școlar. Lipsind prilejul de reproducere, memoria informatorului a părăsit perechi de versuri (cf. v. 31 și 32, 45 și 46, 55 și 56, 59 și 60, 96 și 97); a dislocat versuri (cf. 61—62 cu 55—56); a deformat sensul unui vers („Gura nu-ți dă pace,” — 30, în loc de „Gura nu-ți mai tace”); și a modificat sensul pluralității acțiunii („Asta să le spui”).

În colecția de față *textul* rămîne ca un fel de *doublet stîngaci din cel literar*.

text. MCCCXVIII accesoriu

Nota critică 246 (satul *Negîrléști — Mărița Băbiș*, 63)

Textul — comunicat de același *culegător-auxiliar* — a fost „cules”, în 1966, de „Moraru Ionel”, dar notat printr-o scriere cu totul rudimentară greu descifrabilă. Este tot un exemplar memorizat mecanic, lipsit de logica faptelor, din manualul școlar.

Și aici memoria discursivă a bătrînei a *eliminat* din textul clasic cînd *un vers* (între 33 și 34, 48 și 49, 65 și 66); cînd *două versuri* (între 63 și 64, 72 și 73, 76 și 77); apoi *patru versuri* (între 65 și 66) pînă la *cinci versuri* (între 24 și 25). Se adaugă versurile dislocate 81—82 după 76); altele cu non-sens („La verde în loc de *negru zăvoi*,/Că-i iarbă de voi [sic!]/Și *umbră de noi*,”; 30—31); ori exprimate evaziv (v. 49—51); pe lingă frecvențele schimbări de lexic, care implică asonanțe, lipsă de acord gramatical și de măsură în versuri, modificare de sens, toate inerente memoriei slăbite a bătrînei.

text. MCCCXIX

Nota critică 247 (satul *Negîrléști — Ion Ieșanu*, 66)

Textul a fost notat de *culegător-auxiliar* prof. D. Pricop cu

insemnarea: „Nu știe carte. Balada a auzit-o de la tatăl său Nicolae Eșanu, cioban“. Adevărul e numai parțial.

Se cunoaște, din 1928, var. știută de tatăl informatorului *Neculai D. Ieșanu*, 65 (*Ținut. Vranc.*, I², p. 347 XXIII). Ea cuprinde ecou literar evident (v. 6–9, 12–15, 17–21, 30–34, 46–53), comunicat de vreun colportor mediocru al textului Alecsandri; apoi adaus fondului tradițional vrăncean care aici a rămas prea sărac. Încit textul pare ca răsunset agonice al vreunei var. locale, deși bătrînul fusese șapte ani „șjohan la oș“, ajungînd apoi primarul satului, și mîndrindu-se la bătrînețe că *Niorîța* a deprins-o „di la bătrînî“ (*ibid.*, *text.-conv.* r. 57–61)¹.

Cît privește var. comunicată fiului, faptul pare pe deplin îndoielnic: decalcul prozaic se vede străin de modelul presupus al înaintașului, și acela așa de puțin bătrînesc! Doar cîteva versuri ar putea să indice filiația (24–29, 41–44). Încolo, textul acesta privit între cele obținute prin *culegătorul-auxiliar* numit, rămîne cel mai paradoxal din întreg materialul accesoriu cuprins în colecția de față. Memoria confuză a bătrînului acestuia numai a c o n t r a f ă c u t v a r. l i t e r a r ă, părăsind cu totul fondul tradițional, ca să producă textul de-un vag total în conținut, exprimat printr-o neputință extremă de-a versifica. Încit întilnești oriunde, în cele 60 așa-zise versuri, unele alterații grave de exprimare (v. 46–48) care fac *stilul declamator, emfatic* (v. 19–24; 30–31, ș.a.). Sint prea puține versurile normale în versificație și în conținut (v. 24–30, 41–44).

Informatorul a alterat radical fondul și forma baladei, încit aceasta a ajuns o parafrază greoaie a textului literar, care de altfel abia se întrevăde printre versuri improvizate ce surprind în confuzia antipoetică generală („C-are miorele:/Cite petricele;/Și mioare:/Cite pietre-n vale.“; v. 12–16). Sfirșitul este o enormitate: improvizare complet incoerentă; adică o fabricație verbală continuă (v. 55–60). Hotărît că avem aici cazul unui *parodist folcloric fenomenal*; dar nu ieșit din țărănimea vrănceană străveche: „...dirji țărani liberi, boieri fără diplomă de boierie fiindcă erau, pe locurile lor, mai vechi, mult mai vechi decît voievodul și decît cele două țări din care au făcut parte pe rînd...“².

Ciudatul informator a refuzat și prezența, și ancheta mea. Din trufie el s-a izolat de satul natal care, din cauza mîndriei lui

nefirești, l-a poreclit „Napalion“... Pe scara degradării versului popular vrăncean specimenul lui literar (întilnit în februarie 1968) stă pe treapta cea de jos.

text. MCCCXXI accesoriu

Nota critică 248 (satul *Negîrléști* – *Stânca Păun*, 76)

Textul – comunicat tot de D. Pricop – a fost scris în 1966 de-un anonim (stingaci în scriere, ortografie, punctuație) într-o copie greu descifrabilă. Se vede memorat din manualul școlar. Totuși are *emisiune de versuri și înlocuire de lexic*. Var. rămîne acceptabilă în documentarea critică a textelor.

text. MCCCXXII accesoriu

Nota critică 249 (satul *Tulnîși* – *Culaș Stașșu*, 53)

Textul acesta, aparținînd fondului lăutăresc, prezintă un vădit reflex literar. Este al doilea căpătat de mîne în anul 1929 de la cobzarul *Culaș Stașșu* din *Tulnîși*. Pentru analiza internă de text, este utilă compararea acestuia cu primul, cules în 1926 de la același informator (v. *Ținut. Vranc.*, I², [1969], p. 449); ambele cu var. C. Brăiloiu (1937 – v. Fochi, *Miorîța*, p. 873 CDXCIV).

Aici am păstrat grafia diacritică pe care o foloseam în 1926. Se poate observa că am mărit, cu timpul, numărul *semnelor diacritice* iar pe altele le-am modificat (neesențial: numai pentru sugestia nuanțării expresive), dorind să perfecționez notarea graiului vrăncenesc.

¹ Despre șase cazuri de ciobani și baci ajunși primari, timp îndelungat, prin satele vrăncene, v. un *text.-conv.* din 1928, în care este menționat și bătrînul *Ieșanu* (*Păstorit. Vrancea*, p. 45 *Text. III*).

² N. Iorga, *Războiul... în note zilnice*, vol. III, 58–59.

CUPRINSUL

Texte	5
<i>Note critice</i>	285

Lector : IOAN ȘERB
Tehnoredactor : VASILE CIUCA

*Bun de tipar : 3.05.1989. Apărut : 1989.
Coli ed. : 27,92. Coli tipar : 19,5.*

Tiparul executat sub comanda
nr. 1300 la
Intreprinderea Poligrafică
„13 Decembrie 1918”,
str. Grigore Alexandrescu nr. 89-97
București,
Republica Socialistă România